JOHANN... ...a Islandiæ,
ex M... 4to. *Danish*
calf, ...niæ, 1772-74

Finn Jónsson or Finnus Johannæus

No 1.

Meno Haas. sc. 1778.

FINNI JOHANNÆI

EPISCOPI DIOECESEOS SKALHOLTINÆ
IN ISLANDIA,

HISTORIA ECCLESIASTICA ISLANDIÆ,

EX

HISTORIIS, ANNALIBUS, LEGIBUS ECCLESIASTICIS, ALIISQVE RERUM SEPTENTRIONALIUM MONUMENTIS CONGESTA, ET CONSTITUTIONIBUS REGUM, BULLIS PONTIFICUM ROMANORUM, STATUTIS CONCILIORUM, NATIONALIUM ET SYNODORUM PROVINCIALIUM, NEC NON ARCHIEPISCOPORUM ET EPISCOPORUM EPISTOLIS, EDICTIS ET DECRETIS MAGISTRATUUM, MULTISQVE PRIVATORUM LITTERIS ET INSTRUMENTIS MAXIMAM PARTEM HACTENUS INEDITIS, ILLUSTRATA.

TOMUS I.

HAVNIÆ,
TYPIS ORPHANOTROPHII REGII
EXCUDIT GERHARDUS GIESE SALICATH,
MDCCLXXII.

AUGUSTISSIMO ET POTENTISSIMO
PRINCIPI AC DOMINO,
DOMINO

CHRISTIANO
SEPTIMO,

DANIÆ, NORVEGIÆ, VANDALORUM,
GOTORUMQVE
REGI.

SLESVICI, HOLSATIÆ, STORMARIÆ
ET DITHMARSIÆ
DUCI.

COMITI IN OLDENBURG ET
DELMENHORST.

DOMINO SUO LONGE
CLEMENTISSIMO,

REX AUGUSTISSIME!

Immortalis PATRIS TUI in historiam regnorum & provinciarum SIBI subjectarum, ut in omnes literas, favor, & inde nata, mihiqve per *Generalis Ecclesiarum In-*

ſpectionis Collegium ſignificata voluntas de *Hiſtoria Eccleſiaſtica* patriæ meæ *Islandiæ* conſcribenda, in cauſa fuere, qvod hanc hiſtoriam ſcribere aggreſſus ſum. TUA, REX AUGUSTISSIME! gratia editionem operis, poſtqvam conſcriptum erat, ſub auſpiciis laudati *Collegii* adornandam imperavit, liberalitas promovit.

TIBI ergo ſummo jure debetur qvod hic prodit opus, qvippe non mei tantum in PATREM TUUM obſeqvii, ſed TUÆ etiam in literas munificentiæ documentum,

cujus

cujus ut partem bene magnam antiqviorum Norvegiæ & Daniæ Regum in Ecclesiam Islandicam merita constituunt, ita longe maximam innumera *Stirpis Oldenburgicæ* in eandem beneficia sibi vindicabunt.

Velis igitur PRINCIPUM OPTIME hanc de Ecclesiæ Islandicæ conversionibus & fatis scriptionem, qva bonas literas & ecclesiam ipsam foves, conservas, protegis, clementia suscipere, TUUMqve ei & auctori præsidium indulgere.

Faxit

Faxit Deus O. M. ut TIBI rem publicam & ecclesiam, TE auspice indies magis ac magis feliciorem & florentiorem multos in annos videre contingat! Ita jugiter vovet

SACRÆ REGIÆ
MAJESTATIS

subjectissimus & obsequentissimus
servus
FINNUS JOHANNÆUS.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ ISLANDIÆ.

PERIODUS I.

DE INTRODUCTIONE RELIGIONIS CHRISTIANÆ IN ISLANDIAM.

CAP. I.

De Islandiæ situ, & an veterum Thule sit.

§. 1.

Islandia eft infula valde montofa pariter ac finuofa, in mari Caledonio fita fub gradu latitud: 64. 55. Nam Schalholtum, fedes epifcopalis, in meridionali Islandia, jacet fub gradu 64. & aliqvot min. Holis vero, qvæ eft fedes epifcopalis in boreali Islandia, latitudo circiter 65 gradus 44 min. effe dicitur (a). Ab ortu ad occafum circiter 110 milliaria Germanica, latitudo autem ad 73 extendi perhibetur. A Nidarofia Norvegorum 120 milliaribus, A Grönlandia 60 diftare dicitur.

§. 2.

(a) Tefte *ARNGRIMO JONÆ* in *Crymogæa*, L. I. c. 1. & *Commentario de Islandia* part. 1. pag. 7.

§. 2.

An Islandia, veterum Thule sit, nec ne, hujus loci non est disqvirere; disputarunt hac de re Viri doctissimi. Qvi negativam tuentur sententiam, hoc præsertim nituntur argumento, qvod Thule antiqvissimis scriptoribus nota fuerit; Islandia vero a Norvegis, seculo demum nono inventa sit & habitari cœperit (a). Sed iidem nostratium Annales & monumenta, qvæ de Norvegorum in Islandiam infusione, seculo a Salvatoris nativitate nono facta, agunt; etiam insulam nostram non tantum veteribus notam, sed & ab hominibus, christiana imbutis religione freqventatam fuisse testantur.

§. 3.

Hac de re antiqvissimus & fide dignus Author *ARIUS POLYHISTOR* ita scribit (b): *Tum temporis hic erant homines christiani, qvos Nordmanni Papas vocant; qvi, qvod vivere hic cum ethnicis nollent, alio migrarunt.* Similiter etiam procemium antiqvissimi libri *LANDNAMÆ* (c): *Sed anteqvam Islandia habitari* (a Norvegis) *cœpit, viri illic erant, qvos Norvegi Papas appellant. Christiani hi fuerunt & ex Hibernia advenisse crediti*

(a) Nimis audacter (ut videtur) doctissimi qvidam viri Islandiam veteribus notam & Thulen appellatam fuisse negant; nec multo cautiores, qvi Pythiæ Massiliensis, Plinii, Solini, & aliorum Thules descriptionem in Islandiam ad amussim fere qvadrare putant. Media ergo sententia, qvæ ex his emergit, tutissima & forte verissima est: antiqvos nimirum qvamcunqve longe dissitam & parum notam regionem, de qva fando aliqvid inaudiverant, modo Norvegiam, modo Scotlandicas insulas, forte & Islandiam aut Grönlandiam, Thulen vocasse, unde *VIRGILIO* ultima, & *STATIO* nigra Thule audit. Pro affirmativa sententia stare videntur, *SAXO GRAMMATICUS*, *ADAMUS BREMENSIS*, *CASAUBONUS* & *JOHANNES IS. PONTANUS*, in *chorograph. Daniæ descript.* aliiqve magno numero. Eorum autem, qvi pro negativa pugnant, caput & choryphæus est nostratium doctissimus *ARNGRIMUS JONÆ* in *Crymogæa*, *Commentario de Islandia*, maxime vero in *Specimine Islandiæ*, ubi ex instituto contra Pontanum scribit & disputat. Mediam vero suam faciunt *BOCHARTUS Can.* cap. 40 & *HORNIUS Orig. Americ.* lib. 3. cap. 6. Ex nostratibus autem ad eandem inclinant Doctiss. Schalholt. Episcopus *BRYNJULFUS SVENONIUS* in *epistola ad Arngrimum Jonæ* dat. Schalholti 1645. 7 Febr. & celeberr. Selardalensium Pastor, *PAULUS BIORNONIUS* in *Miscell. N. Test.*

(b) *Sched.* cap. 2.

(c) Procem. *Landnama*.

crediti sunt. *Nam libros Hibernicos, nolas, & lituos reliqverunt, unde colligi potuit, eos ex occidente advenisse. Hæc ad orientem in insula Papey & Papili inveniebantur. In libris etiam Anglicis, navigia tùm temporis inter has terras commeasse, leguntur.* Præterea idem Auctor testatur (a) *Papas hosce prædium Kirkebai in locis mediterraneis situm habitasse*, unde patet eos non semper piscationi intentos circa oram maritimam hæsisse. His consentiunt doctissimi Monachi, *GUNNLAUGUS* & *ODDUS* in *Historia Olai Tryggonis*, Venerabilis Bedæ, & aliorum Anglicæ Historiæ Scriptorum auctoritatem & testimonia allegantes (b).

§. 4.

Ex exoticis Scriptoribus solum tantum adducemus *GEORGIUM HORNIUM*, qvi (c), Islandiam ante Norvegos variis gentibus freqventatam fuisse, certa indicia esse dicit, *Krantzium* testem adducens, qvod post subactam ab Hengisto Britanniam, Frisii in Islandia consederint. Hoc Seculo qvinto factum esse oportet, cum certum sit, Hengistum tunc temporis floruisse; at fides tamen hujus rei penes Authorem esto.

(a) *Landn.* Part. 4. cap. 11. p. 143. Edit. Schalholt.

(b) *Historia Trygg.* Part. 2. cap. 4. p. 10. ubi *BEDAM* testem producunt. Si *BEDA* Islandiæ sub Thules nomine mentionem facit, oportet eam Anglis notam fuisse, ad minimum sesqviseculo, anteqvam a Norvegis inventa fuit, qvod omnium consensu factum est Anno Christi 870; Sed floruit Beda ineunte seculo octavo. Et cui qvæso erit verisimile, *BEDÆ*, viro sui seculi doctissimo, insulas Angliam circumjacentes ita *ignotas* fuisse, ut de aliqva earum scripserit, *tantum eam a Britannia distare, ut non minus, qvam sex diebus illuc navigari possit, nullas illic solstitio æstivo noctes, & nullos contra per brumam dies.* Et tamen multo minus hæc descriptio Norvegiæ competit, qvam Beda certe scivit insulam non esse.

(c) *HORNIUS Orig. Am.* lib. 3. cap. 6. p. m. 158. Pluribus exoticorum Scriptorum testimoniis adducendis libenter supersedemus, gnari ea a contrariæ sententiæ patronis non admitti; qvo referenda sunt: Diploma *LUDOVICI PII* datum Anno 834. in qvo Grönlandiæ nomen, & Bulla *GREGORII QVARTI* Anno seqventi 835 scripta in qva tam Islandiæ qvam Grönlandiæ nomen legi dicitur. Nam nostra sententia est, Islandiam ante Norvegos, & Grönlandiam ante Islandos, aliis populis notam fuisse, sed sub aliis appellationibus; Hodierna autem nomina *Island* & *Grönland* a Norvegis & Islandis imposita esse, ut nostratium Annales testantur, a qvibus ne latum qvidem ungvem discedimus.

§. 5.

Huc etiam facit Arii, de Grönlandia, ab Erico Rufo circa Annum Christi 982 inventa & occupata, verba facientis testimonium. *Invenerunt*, inqvit, *ibi, tam in orientali qvam occidentali regionis parte, hominum indicia, scalmorum fragmenta & lapides fabrefactos* (a). Nam si ultima septentrionis pars, Grönlandia, ante Islandos aliis populis nota fuit & habitata; qvid obstat, qvo minus idem de Islandia ante Norvegorum adventum statui qveat?

§. 6.

Par verisimilitudine argumentum ab inventione Americæ peti potest. De hac apud antiqvos scriptores, anteqvam ab Hispanis sub initium seculi decimisexti detecta fuit, ne verbum qvidem. Interim tamen certum est; Islandos & Grönlandos non tantum eam Americæ, qvæ maxime septentrionalis est, partem, sed regionem etiam austro propiorem, qvæ brevissimum habet diem horarum 9, sæpius adiisse, ibidemqve domos exstruxisse, & aliqvando integrum triennium hæsisse (b). Qvid ergo obstat, qvo minus idem de Islandia eadem veri specie statui possit? Scilicet eam ab aliis gentibus, anteqvam Norvegi eam adierunt, & occuparunt, cognitam

---

(a) *Schedarum* cap. 6. p. 32. Edit. Havn.

(b) Ante Annum 1000 *Arius Mauri filius Reykholensis tempestate abreptus ad Alborum hominum regionem, qvam qvidam vocant Hiberniam Magnam, qvæ non longe abest a Vinlandia illa bona, diciturqve sex dierum navigatione, ab Hibernia versus occidentem distare*, ut expresse testatur *Landnama* part. 2. cap. 22. pag. 64. Sub idem tempus Biörnus Breidvicensium Athleta Islandiam reliqvit, sed post triginta circiter annos in regione qvadam Americæ, Gudleifo cuidam Islando, illuc tempestatibus acto, ut Prætor seu Princeps provinciæ, vitam atqve libertatem donavit, amicisqve in Islandiam munera transmisit, ut ex *Eyrbyggiæ* cap. penultimo discimus. De Vinlandia antiqvorum, (qvæ non procul a Virginia dissita fuisse videtur, si non fuit ipsissima Virginia, aut Terra Nova) cujus præter alios mentionem facit *Snorro Sturlæus*, qvam Biornus Heriolfi filius primum vidit, sed Leifus Ericifilius deinde adiit, ibidemqve hyemavit; similiter etiam paucis post annis, frater ejus Thorvaldus, qvi post triennalem ibi mansionem a Skrælingis occisus est; & tandem Thorfinnus Karlsefni, qvi pariter ac Thorvaldus ibidem integrum triennium hæsit, legenda sunt scripta Celeberr. & Doctiss. Virorum *Arngrimi Jonæ* & *Torfæi*, qvi tamen, an eandem materiam ita tractaverint, ut omne tulerint punctum, sunt qvi ambigunt. vid. infra Period. 2. Sect. 1. c. 1. §. 26.

nitam & freqventatam, forte etiam Thulen vocatam fuiſſe, licet haud clare ſatis hac de re Authores antiqvi ſcripſerint, aut eorum qvi ſcripſerunt opera interciderint, & ad nos non pervenerint.

§. 7.

Ex his partim tam claris & indubiæ fidei, partim valde probabilibus argumentis liqvet, & Islandiam ante Norvegorum immigrationem aliis populis cognitam, & ab hominibus Chriſtianis freqventatam fuiſſe, licet mox advenientibus Norvegis, hominibus barbaris, crudelibus & idololatris, ceſſerint, & eorum furori ſeſe ſubduxerint.

CAP. II.

De primis Islandiæ occupatoribus, eorumqve religione.

§. I.

Islandia a Norvegis primum habitari cœpit temporibus Haraldi Pulchricomi Regis Norvegiæ. Naddoddus pirata qvidam Færöenſis, domum (vel, ut habet *Cod. flat.* Norvegiam) verſus tendens, ad orientale Islandiæ latus tempeſtate delatus eſt. Inde ſub autumnum ſolvens, montium cacumina nivibus obduci animadvertit, ideoqve e re nata nomen inſulæ fecit *Sniáland*, hoc eſt *nivoſa terra*. Alter Gardarus, natione Svecus, fama, qvam de Sniálandia Nadoddus attulerat, impulſus, eam qvæſitum ivit, inventamqve circumnavigavit, & de ſuo nomine *Gardarsholm* i e. Gardari inſulam inſignivit Tertius Floco, famoſus etiam pirata, a corvis qvos Norvegiam relinqvens aſſumſerat, corvorum Floco vocatus, Islandiam petiit, ibidemqve hyemavit; ſed cum verno tempore ſinum qvendam glacie obductum offenderet, tertium inde nomen inſulæ impoſuit *Island*, qvod etiam neglectis prioribus adhuc retinet. Ingolfus autem vocabatur vir, patria Norvegus, qvi primus inde in Islandiam trajeciſſe vere dicitur; idemqve anno ætatis Regis Haraldi decimo-ſexto factum eſſe perhibetur.

hibetur (a). Paucis deinde annis, cum omnibus ſuis in Islandiam migravit; a qvo tempore tantus qvotidie e Norvegia in Islandiam hominum fiebat transcurſus, ut ſexaginta annorum ſpatio, inſula habitantibus impleta fuerit (b); ipſeqve Rex Haraldus, timens, tanta incolarum emigratione regnum ſuum deſolatum iri, lege cavere neceſſum duxerit, ne qvis eo, niſi ſolutis ſibi qvinqve unciis, trajiceret.

§. 2.

Hi ut reliqvos Majorum mores & conſvetudines, ita etiam avitam religionem & deorum cultum ex Norvegia in Islandiam tranſtulerunt, de qvo hic prolixe agere inſtituti ratio vetat. Paucis tamen rem attingere non abs re noſtra eſſe videtur, ut inde eluceſcat, qvantis in tenebris erraverint, qvamqve abominandam ſectati fuerint Majores noſtri idololatriam, anteqvam lux divinæ cognitionis mentes eorum irradiavit; nosqve inde ad debitas devotasqve grates ſummo Numini ſolvendas, qvod non vult ullos perire, ſed omnes ad agnitionem veritatis, tandemqve ad æternam ſalutem venire, incitemur & inflammemur. Et cum eos tantum deos, illosqve tantummodo ethnicæ religionis articulos, indicare animus ſit, qvos ex indubiæ fidei documentis in hac regione cultos & creditos eſſe certo ſcimus; non eſt, ut qvis a nobis totius Theologiæ Gentilis perfectam deſcriptionem, ſed eorum tantum, qvæ heic loci invaluerunt, ſtrictam valde & ſuccinctam delineationem exſpectet. Pauciſſimis itaqve, qvos deos majores noſtri coluerint, qvales eorum antiſtites, templa, & præcipua dogmata fuerint, indicabimus.

§. 3.

Thorus, cujus adorationem Norvegi in Islandiam introduxerunt, filius fuit magni illius Odini Upſalenſis, Aſianorum, qvi annis circiter

70

(a) Islandiam a Norvegis habitari cœpiſſe Anno Chriſti 874 conſtanter teſtantur *Landnama, vita Ol. Trygg* ed Isl. part. 2. cap. 5. & *Arngrimus* paſſim in ſuis ſcriptis, qvos alii magno numero ſeqvuntur. *ARIUS* vero *ſched* cap. 1. id refert ad Annum 870. ponens tantum numerum rotundum; qvæ qvadriennii differentia hiſtoriæ fidem non evertit; nam in reliqvis conſentiunt.

(b) De his cum *Landnama*, *Specim. Island. Arngrimi*, & noviſſime *TORFÆUS Hiſt. Norv.* Tom. 2. p. 93-103. prolixe agant, plures exſcribere operæ pretium non ducimus.

70 ante nativitatem Christi in terras septentrionales immigrasse, creduntur, Principis, ex matre terra procreatus. Hic robustissimus habebatur omnium Deorum, hominum, gigantum & cyclopum præcipuus terror & pernicies; malleo ad ipsos debellandos instructus, per qvem fulminis vis rectissime intelligitur (a).

§. 4.

Idem Thorus, hominis vultum & personam indutus, sui in Norvegia cultus originem Olaum Tryggonis Norvegiæ Regem his verbis docuisse perhibetur: *Terra hæc, Domine, qvam præternavigamus, a gigantibus qvondam habitata fuit, qvibus subito qvodam casu deletis, non nisi binæ mulieres ex eo genere supererant. Deinde homines ab oriente venientes hanc regionem incolere cœperunt, qvibus ingentes illæ fæminæ magnas facessebant molestias, eosqve ad duras conditiones adigebant. Tunc homines ad id auxilii confugerunt, ut hanc rubicundam barbam invocarent, ego autem malleo depromto, illas confeci* (b).

§. 5.

(a) Thorum præter freqventes & tantum non perpetuas gigantomachias, ipsum Jovem septentrionalem faciunt, tum fulmina eum præcedentia, qvorum in monomachia Hrugneriana mentionem facit *Edda*, tum nominum communio; unde dies Jovis majoribus nostris Thorsdagr, qvi Danis, Germanisqve hodiedum Thorsdag & Donnerstag audit; &, qvod olim Romæ fuit, Capitolium, Doctiss. *BRANDUS* Episcopus diserte *Thorshof* (Thori delubrum) appellat. Nec aliud sibi volunt voces *Reid* & *Reidarslag* qvæ fulmen & fulminis ictum significant, nec non *Reidarþruma*, qvæ ejusdem strepitum & fragorem denotat. Vox enim *Reid* non modo eqvitandi actum, sed & sæpius ipsum currum veteribus significat. Hæc omnia Thoro, cujus currus duobus hircis trahi in *Edda* dicitur, eodem modo tribuuntur, ac de Jove canit *HORATIUS*: *Dum per purum, tonantes egit eqvos volucremqve currum*.

(b) Vide *vitam Olai Tryggonis*. part. 2. cap. 47. p. 186. & ex ea *TH. BARTHOL. Antiq. Dan.* lib. 2. c. 5. Ipse autem Thorus in *Olai Sancti vita* cap. 97. ita describitur: *Idolum ad similitudinem Thori factum, malleum tenens, tantæ est staturæ, ut ejus magnitudinem nemo mortalium superet. Intus est cavum, ara subtus posita, cui subdio positum insistit; Non deest ornatui aurum, aut argentum: qvatuor panes qvotidie apponuntur, & carnis qvantitas panibus congrua, qvæ omnia consumit.* Has vero fraudes detexit satellitum unus, qvi jussu Regis, magna & nodosa, qva armatus erat, clava, vehementem adeo ictum ipsi impegit, ut confracto penitus idolo, ingens murium, lacertarum, insectorumqve caterva in conspectum veniret, doceretqve præsentes, Thorum suam divinitatem, edendo comprobatam, ab aliis mutuasse.

§. 5.

Hunc in Islandiam infusi Norvegi maxime coluerunt, cujus unicum tantum exemplum huc referam. Circa annum 880. nobilis qvidam Norvegus, Thorolfus cognomento Mostrarskegg, iram Haraldi Pulchricomi, qvam irritaverat, metuens, insigni adornato sacrificio Thorum consuluit qvid facto opus esset, qvi ei, ut in Islandiam transmitteret, respondit. Hoc indicio accepto, sarcinas collegit, imprimis vero Thori delubrum, cujus non tantum pleraqve ligna, sed & terram, qvæ sub idoli sede erat, secum avexit. Islandiæ appropinqvans, antes, seu postes anteriores, qvi in delubro Thori fuerant, qvibusqve ejus effigies insculpta fuit, in mare ejecit, voto simul nuncupato, habitaculum sibi futurum, ubi illi appellerent. Hos autem paulo post, qvam navi egressus est, in peninsula seu lingula, inde Thorsnes vocata, invenit. Mox villa ædificata, magnificumqve delubrum, in qvo antes collocavit, intra qvos sanctissimum asylum esse putabatur. In adyto autem (nam macerie domus distincta fuit) altare in medio pavimento constituit, cui annulus novem uncias pendens impositus, super qvem jurandum, qvi etiam Prætori, majoris momenti res capessenti, gestandus. In eodem etiam altari phiala *Hlautbolle* vocata, inqve ea instrumentum, qvod *Hlauttein* nuncupabant, pistilli aut aspergilli manubriati instar, constitutum, qvo, mactatorum Thoro animalium sangvis, qvi *Hlaut* dictus fuit, spargebatur; Deniqve circa altare (aliorum minoris notæ) Deorum simulacra & formæ dispositæ cernebantur. Huic delubro omnes provinciales tributum pendebant, omnesqve Prætorem, qvi Thori antistitem egit, ad publicos omnes conventus comitari, & satellitum loco stipare tenebantur.

§. 6.

Ipse autem Thorolfus, cui delubri cura incubuit, universum eum tractum, qvi Stafaa & Thorsaa interjacet, igne prius lustratum (a) de Thori

(a) Scio eqvidem esse viros doctissimos, inqve illis mihi nunqvam sine laude & admiratione nominandum, meum qvondam Præceptorem. Perillust. *JOH. GRAMMIUM* Augustiss. Dan. & Norv. Reg. a consiliis status, & Havn. Academ. Profess. celeberrimum, qvi nolunt, majores nostros, agros & pascua igne lustrasse. vide *GRAMMII* Diatriben de voce & nomine *Arild in Actis Societat. Havn.* Tom. 3. p. 329 *ARNGRIMUM*

Thori nomine Thorsnes vocavit, & Thoro consecravit. Lingula est, in cujus medio monticulus, maxima ex parte præruptus. Hic ipsi adeo sacer habe-

---

MUM JONÆ adducit Laudatissimus GRAMMIUS, qvi in *Specim. Island.* pag. 60 - 61 sect. 30 in hunc modum scribit: *Obtinuerat consvetudo in legem abiens, ut agrum suum vel habitationis terminos designaturi, adusti graminis qvasi sulcum ducerent, vel in circuitu, vel ab uno & altero latere, ubi res ita postularet, qvi cujusqve possessionem vel agrum limitaret. Unde jam hic Onundus cum fluvius Jokulsaa eo loci esset impervius, essetqve inaturato opus, pharetram ignitam* (tundurör est in manuscripto) *trans fluvium jaculatus est, e regione sui fundi* (cui appellatio fuit Merkigil) *agrum sic incensum vel adustum sibi vendicans, qvem terminum Erico non licuit transcendere; Atqve hac ratione vallem Jokulsaardal utrinqve suam reddidit. Illam vero consvetudinem per ejusmodi combusti graminis ductum agros & loca limitandi Manus. ita tradit. "Þeir " förú elde um landnám sitt."* Hactenus ARNGRIMUS. Si qvæ sentio, effari licet (qvod tantorum nominum pace dictum velim,) dicerem antiqvos duplici more & respectu domos & habitationum terminos igne circumiisse: alter erat mere civilis & politicus, ideoqve ex legis præscripto agendus; alter vero sacer & cæremonialis; qvorum qvandoqve utrumqve, qvandoqve autem alterum tantum adhibuerunt. Hunc qvem ARNGRIMUS ex *Landnama* exscripsit, & sine dubio mere civilem fuisse putavit, nos ceremonialem & sacrum fuisse statuimus. Nam de eo *Landnama*. part. 3. cap. 8. pag. 99. expresse dicit, Onundum, *sacrificio adornato*, certiorem factum de Erici proposito, ideoqve cum amnis eo tempore esset impervius, dicto stratagemate eundem prævenisse; qvod sine dubio nihili æstimasset Ericus, si actus fuisset mere civilis, & religio non obstitisset. Exemplum habemus Hersteinum Blundketilli filium, qvi simile stratagema Oddi Tungensis cum nulla obstaret religio, susqve deqve habuit, de qvo vide *Hensua-Thoreri Sagam* his verbis: "Þeir komu fyrer dag til böiarins (Ornúlfsdals) " voro þá fallin öll hús i heyma bænum; Nú rídr Oddr at húse einu er ei " var allt brunnit, oc kippir ofan byrkerapti úr húsenu, rídur sidan andsælis um " húsin med logande brandinn oc mælte: Her nem ec mer land fyrer því at her " kalla ec eigi bygdan bólstad, oc heyri þat vattar þeir er hiá eru" ɔ: *Ante lucem ad villam* (Oernólfsdal) *pervenerunt, cum omnia ædificia qvæ villam proprie sic dictam constituebant, corruerant. Oddus ædiculam qvandam non penitus combustam adeqvitans, sudem betulinam inde eripit, & villam, contra cursum solis, ardentem illum titionem manu tenens, circumeqvitat, dicens: Hic territorium mihi vindico, hic enim villam inhabitatam esse nego; vos, qvi adestis, antestor.* Sed paulo post de Hersteino Blundketilli filio patrimonium hocce suum recuperante & socero suo emancipante: " Er þeir mágar komu vestr, skiptu þeir um bústadi, fór Gunnar i Ornólfsdal, " enn Hersteinn tóc vid búi á Gunnarsstödum —— Gunnar Hlifarsson sitr nú " Ornólfsdal, oc hefer húsat vel." ɔ: *Postqvam affines isti occidentem versus pervenerant, habitacula permutabant, ita ut Gunnarus Ornolfsdalum, Hersteinus Gunnarstadas inhabitaret. —— Gunnarus Hlifari filius Ornolfsdali habitat,* & villam *ædibus pulchre instruxerat.* Sacri hujus actus meminit qvoqve *Landnama* part. 5. cap. 2. pag.

habebatur, ut in eum vel oculos illoto conjicere piaculum esset, nec animal inde abigere, multo minus ibi necare liceret; Heic enim loci, sedem esse beatarum post vitam animarum credidit, unde ei *Helgafell*, *montis* scilicet *sacri* nomen indidit. In extremitate linguläe locus erat causis forensibus tractandis consecratus; tanta munitus sanctitate, ut ibi nec sangvinem fundere, nec alvum laxare liceret. Hoc tamen paulo post Thorulfi mortem, qvorundam minus religiosorum temeritate factum legitur, unde alium non longe distantem locum comitiis habendis eligi placuit ubi hodieqve conspiciuntur sedilia judicum, & lapis ad qvem dorsum illis, qvi sacrificiis destinati erant, frangebant (a).

§. 7.

Freyius, cujus cultus primum in Svecia ortum habuit, unde in Norvegiam & tandem in Islandiam transiit, Rex fuit Sveciæ tertius a famosissimo illo Odino, circa aut paulo post initium æræ Christianæ. Hic primus

---

pag. 151. *Asbiornus Thoro terminos habitationis suæ consecravit, nomenqve Thorsmork* ɔ: Thori campum *indidit*. Similiter etiam Thorolfum nostrum fecisse autumamus, aliosqve, qvos brevitatis studiosi hac vice omittimus. Mere civilis seu politicæ lustrationis igne factæ legem & morem describit *Landnama* part. 5. cap. 1. pag. 148. Cum, qvi primi in Islandiam transierunt, qvantum libuit terræ spatium occupavissent, sibiqve vindicassent, illis qvi postea appulerunt, nimis arcta sibi terræ portio relicta esse videbatur. Ideo Rex Haraldus Pulchri-comus utrisqve hanc legem præscripsit, *ut nemini latius regionis spatium occupare sibiqve vindicare liceret, qvam quod uno die cum sociis navalibus igne circumire posset. Idqve hoc modo, ut sole in oriente constituto* (seu circa horam 6. matutinam) *igne accenso fumus excitaretur, qui ad noctem usqve perduraret. Hinc cum ad horam vespertinam sextam progressi essent, alter ignis & fumus, qvi a priori loco conspici posset, excitandus erat.* Et hæc erat ratio, seu lex civilis, habitationis terminos circumeundi, viris præscripta. Mulieribus autem hanc terram occupantibus alia lex data legitur apud eundem Authorem part. 4. cap. 10. pag. 141-142. *Lex erat mulieribus terram occupantibus posita, ne latius spatium sibi vindicarent, qvam bimula vacca, cum dies esset longissimus, a solis ortu ad occasum circumduci posset.* Civilis, sibi per ignem vindicandi, actus mentionem facit *Viguglums Saga* cap. 26. pag. impr. 234; nam fundus Munkathverensis Freyo actu religioso dudum consecratus fuisse videtur, ut ex sanctitate loci probabiliter concludi potest: vid. cap. 19. p. 218, & qvamvis actus ille civilis non legali modo processerit, cum tamen vi pacti antea initi factus fuerit, Glumus ei cedere cogebatur.

(a) Vide *Eyrbyggiam* de Thorolfo ejusqve negotiis prolixe agentem. *ARNGRIMUM* in *Crymog.* & *Specim. Island.* ut & *Landnamam*. p. 2. cap. 12. p. 45.

primus Upſalis delubrum condidiſſe ingentemqve theſaurum congesſiſſe perhibetur, unde Svecis gratus adeo & deſideratus fuit, ut mortuum perinde ac priores Reges, Odinum ſcilicet & Niordum, non comburerent, ſed ingenti exſtructo tumulo inferrent; cumqve mortem ejus ægerrime ferrent, homines qvosdam ei ſolatio futuros, tumulo una includi volebant. Qvamvis autem, dum in vivis erat, omnibus fuiſſet amabilis, nemo tamen cum mortuo eſſe cupivit; ideoqve id conſilii ceperunt, ut binas imagines humanas, ex ligno affabre factas, qvibuscum colludendo tempus falleret, tumulo cum eo includerent. In ipſo autem tumulo fores & tres feneſtras fieri curaverunt, per qvarum unam aurum, ſecundam argentum, per tertiam vero ænei nummi in tumulum dejecti (a).

§. 8.

Longo autem elapſo temporis tractu, qvidam Sveoorum, ſcientes magnam pecuniæ vim tumulo ineſſe, cujus fores feneſtræqve jamdiu occluſæ fuerant, eundem effringere aggreſſi ſunt. Aperto itaqve tumulo, funis auxilio viri aliqvot ad fundum ejus deſcenderunt, ubi ingentem qvidem auri argentiqve copiam conſpexere, ſed cum hanc ſurripere tentarent, tanto terrore perculſi ſunt, ut nihil præter duas illas ligneas imagines auferre auſi ſint, qvibus ſecum ſumtis, extracti a ſuis, tumulum clauſerunt. Ligneas haſce imagines Sveci reverenter exceperunt, earumqve alteram ipſi pro Deo coluerunt (b). Altera autem in Norve-

(a) Vide *SNORRONIS STURLÆI Hiſt.* ſeu *Chron. Norv.* aliosqve recentiores eum magno numero ſeqventes.

(b) Celeberr. *BARTHOLINUS Antiqv. Dan.* Lib. II. cap. 5. unicuiqve regno ſeptentrionis, ſuum, durante ethniciſmo, Deum tutelarem aſſignat, Sveciæ ſcilicet Freyium, Norvegiæ & Islandiæ Thorum, Daniæ vero Odinum; qvod minime ita intelligendum, ac ſi qvævis harum Regionum, nullum, præter nominatum illiqve aſſignatum Deum coluerit. De multis contra Islandorum certiſſimum eſt, qvod Freyio ſummum habuerint honorem. Ejus fanum Thveraæ in Toparchia Eyiafiordenſi memorat *Vigaglúms* ſaga cap. 9. ed. Isl. p. 199. cui etiam univerſum territorium ſacrum fuit, tantaqve, non ſolum fani, ſed & totius fundi ad extremos usqve terminos ſanctitas, ut nemini ſcelerato intra eosdem morari licuerit. vide cap. 19. p. 218. unde etiam colligitur (qvod hic in tranſcurſu monemus) fundum Thveraaënſem Freyio non minus ſacrum fuiſſe, qvam Thorsnes & Thorsmörk Thoro fuerunt conſecrata. In fano etiam, qvod Hofi Vatnsdalenſium fuit, Freyus præcipue colebatur, tantaqve ejus erat

Norvegiam translata fuit, ibiqve diu & religiose colebatur. Inde Freyi cultus una cum incolis ipsis in Islandiam transiit, ubi haud multo pauciores qvam Thorus cultores & delubra nactus est (a).

§. 9.

Famosissimum illud septentrionis Numen *Odinum* ab Islandis divino honore cultum fuisse, negare non audemus, cum ejus rei haud spernenda occurrant indicia (b). Idem de *Freyia* (c), *Niördo* (d), & *Thorgerda Holgabruda* (e) censemus. Majus vero dubium erit de aliis deabus, qvæ *Disæ*

---

erat religio, ut nulli gladium gestanti illud intrare liceret. Nominantur præterea Thordus & Rafnkillus uterqve Freyi Antistes seu Curio dictus; hic in Mulensi, ille vero in Skaptafellensi Toparchia habitans. Et qvid attinet singula numerare? Id tantum non omittendum, qvod sæpe in uno delubro ingens Deorum caterva culta fuerit. Exemplo sit Thorshof supra a nobis memoratum, ut & delubrum Bessonis in *Droplaugæ filiorum vita* cap. 26; in qvo ad unum latus sedebat Thorus, Freyus, Niördus, aliiqve Dii masculini, sed ex transverso Frygg, Freya, & ingens Dearum Disarumqve turba. vid. infra §. 12. not. (c). pag. 16.

(a) Qvod ex *Vigaglumi vita*, *Vatnsdæla*, *Niala*, aliisqve historiis constat.

(b) Licet nusqvam de speciali *Odini* cultu in Islandia (qvantum memini) qvicqvam legerim, generatim tamen ejus mentio facta est ab Olao Tryggvino, in ejusdem *Vita* part. 2. cap. 22. p. 95. cum Kiartano Olai filio Islando hoc modo responderet: *Ex verbis vultuqve tuo intelligo, te magis propriis virtutibus & fortitudini confidere, quam Thoro aut Odino.* Ita & in voto Islandorum ibid. cap. 21. pag. 86. *Nautæ omnes unanimi consensu concluserunt, Deos votis pro optato vento, qvi ipsos a Norvegia ad ethnicam regionem veheret, sollicitandos esse. Votum autem hoc modo conceptum erat, ut pecuniam & trium saldarum (mensuræ genus est) cerevisiam Freyio offerrent, si in Sveciam navigare possent; Thoro autem vel Odino, si in Islandiam ventus eos reveheret.* Nec minus diserte se suosqve *Odinum* coluisse testatur Hallfredus ejusd. *Hist.* cap. 20.

(c) De *Freyia*, (qvæ omnibus Asis supervixit, ideoqve post Freyium Svecorum Antistes, si non Domina constituta est, & ab iis post mortem in Deorum numerum relata) cultu in Islandia, idem nobis ac de Odino judicium est. Meminit ejus Hialto Skeggonis, in rhythmo, qvi vocatur *Godgaa*, dicens: *Canicula mihi videtur Freyia, alterutrum semper erit Odinus abominatio aut Freyia:* de qvo plura infra cap. 8. §. 1.

(d) *Niördo* templa exstructa & sacrificia oblata fuisse nescimus, sed per ejus numen juratum fuisse certum est; ut ex *Landnama* part. 4. cap. 7. pag. 138. constat.

(e) Celebris idoli fæminini sexus, qvod Thorgerda Horga- seu Holgabruda vocatur, multa in *Haconis Norvegiæ Comitis vita* mentio est, cui cum piratis Jomsburgensibus dimicans filium immolavit. Hanc in Islandia adoratam fuisse extra dubium ponit, *Hördi & Holmen-*

Disæ (a) vocatæ sunt. *Bardus* autem *Snæfellsaas* (b), qvi in hunc censum veniat, omnino indignus esse videtur. Sed *Svinfellsaas* (c), *Disæqve*, qvæ Thidrandum Halli filium occiderunt, Dii tantum tutelares certæ cuidam genti proprii, fuisse videntur, aliiqve ejusdem farinæ. (d).

B 3 §. 10.

& Holmensium Vita, edit. Isl. cap. 18. p. 95; ibi enim Grimkelo vota nuncupaturo, objecisse traditur necem fratris sui Sotonis, ab Hördo ejus filio peractam, qvapropter a Grimkelo, furore percito, una cum delubro combusta fuit, qvi & ipse eodem die repentina morte exstinctus fertur.

(a) Vox *Disa* qvid significet non una est omnibus sententia. Sunt qvi peculiare qvoddam muliebris sexus numen esse contendunt. Sunt & qvi Disarum nomine qvascunqve Deas venire autumant. Sunt deniqve qvi *Disam* nomen esse appellativum sentiunt, idemqve significare, qvod vocula latina *Virago*, unde composita volunt nomina propria mulierum, *Þórdis*, *Freydis*, *Arndis*, aliaqve ejusdem generis, qvasi, boni ominis ergo, virginem recens natam, vocarent *virginem Thori*, *Freyi* &c. id est *futuram viraginem Freyio aut Thoro dignam.* Sed qvicqvid sit de nominis *Disæ* significatu, id tamen certum esse putamus, qvod sive proprie, sive translate, de viraginibus in Deorum numerum relatis usurpatum fuerit; *Disablót* vero, qvod exoticis Historiis sæpius memoratur, sacrificium fuisse & epulum in Dearum honorem institutum. Qvalia, an unqvam in Islandia instituta fuerint, dicere non habemus.

(b) *Historiam de Bardo Snæfellsaas* universam fere merum figmentum esse non tantum insignes parachronismi, sed etiam multa futilia & incredibilia, qvæ in ea referuntur, satis evincunt. Nostra sententia est, exstitisse forte in Islandia robustum qvendam virum nomine Bardum, qvi filiam habuerit Helgam; & cum insignis incantator fuerit, a sui similibus magni æstimatum & post mortem invocatum fuisse.

(c) De *Svinfellsaas* legitur in *Niala*, cum qvo Skarphedinus Flosonem Theodori nefandam conversationem nona qvaqve nocte habere, magis vere, qvam honeste effutiit. Hunc inter minoris notæ numina, qvæ *Landvætter* vocabantur, omnino referimus. Fuerunt autem Landvætter cujusvis loci vel regionis Dii tutelares, qvorum, ut alibi passim, ita in *Landnama* part. 4. c. 7. p. 138. mentio injicitur, occasione legum, qvibus Islandi sub ethnicismo usi sunt. Harum enim initium fuisse traditur, *qvod nemini concessum esset ea navi mare trajicere, qvæ caput* (pro insigni) *haberet; & si qvæ habuerit, deponendum & auferendum erat caput, ante qvam in conspectum regionis ventum esset. Non enim licere aperto ore aut hiante rostro terram adnavigare, ne Landvætter terrore percellerentur.* De his Landvættis plura lectu digna promittit Doctiss. Egerhardi Olavii dissert. de Superstitione circa ignem subterraneum Havn. 1751. edi cœpta. Materiam autem istam elegantissime nuper tractavit Celeb. *ERICI* in *Observatt. ad Antiqvitt. Septentr.* Observ. 2. Ad hanc etiam classem referendus est Codi anii *Armadur* seu Deus lapidem habitans, de qvo infra, aliiqve ejusdem farinæ.

(d) De Disis qvæ Thidrandum occiderunt, legenda est *Olai Trygg. vita* part. 2. cap. 57. p. 213. 214. & ex ea *BARTHOLINUS Ant. Dan.* Libr. 3. c. 1. p. 614-616. *Thidrandus lignorum*

§. 10.

Qvam lubentes iis consentimus, qvi solem ab Evropæis cultum fuisse asserunt, tam dubii sumus & diffidentes, an Islandi unqvam solem coluerint, seu divinos illi honores habuerint. Loca & testimonia, qvæ ex historiis ad probandam hujus rei veritatem adferri solent, nobis non satisfaciunt (a). Eddæ enim & exoticarum Historiarum exemplis aut assertionibus non convincimur.

§. 11.

---

lignorum struem accedens, audivit borealem areæ partem ungulis eqvinis concuti, viditqve adesse fœminas novem, nigris vestibus indutas, strictosqve gladios manibus gestantes. Audivit & australem areæ partem ungulis eqvinis similiter personare, novemqve alias fœminas adesse, candidas vestes indutas, albis eqvis insidentes. Cumqve in dormitorium regredi vellet, aliis qvid vidisset indicaturus, fœminæ nigrum indutæ amictum citius aderant, eumqve armis statim impetebant; Ille vero impetum earum viriliter sustinuit. Aliqvanto post Thorballus evigilans, rogavit, utrum Thidrandus vigilaret nec ne? Cumqve nullum acciperet responsum, dixit se nimis tardasse. Exibant deinde viri aliqvot, qvi Thidrandum saucium jacentem invenerunt, eumqve in domum retulerunt. Ille de suo casu rogatus, omnia qvæ vidisset, enarravit, eodemqve mane circa ortum diei mortuus, tumulo, ethnico more, illatus est. Deinde explorari fecerunt amici, an qvidam forte hostes illo tempore hac via essent profecti, sed frustra, cum nulli qvod sciri posset, Thidrando essent inimici. Hallus autem Thorballi sententiam, de admirando hocce portento, inqvirit; Respondit Thorballus: Hoc exacte non scio. Conjicere tamen licet has non veras fœminas sed genios tantum fuisse tuæ prosapiæ seqvaces. Religionis mutationem brevi subsecuturam præsagio, illamqve hac meliorem fore, qvæ brevi introducetur. Hanc mutationem Disas hasce vestras, præsenti Religioni faventes, prænovisse auguror, perqve eam, prosapiam vestram ab iis separatum iri; Ideoqve ægre tulisse, omni vestra familia penitus privari, ac idcirco hunc juvenem in suam partem sumsisse; Meliores autem Disas ei auxilium laturas fuisse existimo, sed hac vice impeditas. Ceterum eos prosapiæ vestræ emolumento fore crediderim, qvos illæ venturos præmonstrant, & qvibus hac tum adhærebit. Hactenus illa.

(a) Hæc enim de solis creatore, non vero de ipso sole, divino honore affecto, agunt, qvod ut clarius elucescat; ipsa adscribam *Landnamæ* part. I. cap. 9. pag. 10. de Thorkillo Mane verba: *Hic*, inqvit, *ethnicorum in Islandia, qvantum nobis innotuit, optime moratus, melius vixerat qvam christiani, qvi optime vivunt. Moribundus se in apricum constitui jussit, seqve ei Deo, commendavit, qvi solem creasset.* Ita & Auctor *Vatnsdælæ* de Thorsteino Ingemundi f. & Thoro ejus fratre: *Ego ex vobis fratribus* (inqvit Thorus) *minimi sum pretii, cum furor berserkicus me sæpius corripiat; vellemqve frater tua mihi prudentia & sollicitudo in hoc depellendo succurreret.* Cui Thorstanus paucis interjectis respondit: *Votum nuncupo ei, qvi solem creavit, hunc*

§. 11.

Qvantum dubito, an ignis unqvam ab Islandis pro Deo habitus & cultus fuerit, adeo ut nunqvam eos aut illi aut ulli ejus vice symbolo divinos tribuisse honores putem; tam certum mihi, saltem verisimile est, eos ignem, qvippe ad sacrificia perficienda, & vitam commode traducendam maxime necessarium, magni fecisse. Unde in antiqvissimis legibus (a) & historiis (b) *sacri ignis* mentio occurrit.

§. 12.

---

enim omnium potissimum suspicio, illius honoris ergo, me infantem nuper expositum honeste educaturum, si malum hoc a te avertat. In utroqve hocce loco, omnibusqve aliis illis similibus, a viris cordatissimis divinus honor habetur, & vota nuncupantur, non soli, sed solis creatori, qvem omnium potentissimum adeoqve omnium rerum creatorem esse statuebant, licet ipsis ignotus esset. Imo, cum a sole solis creatorem manifeste distingvant, non video, qvi pro vero Deo solem habere potuerint viri sobrie judicantes, præsertim cum similia Finni verba considero. *Olafs Saga.* Lib. 2. cap. 43. pag. 175. Hoc autem modo isti egregie Divi Pauli fidem liberarunt. *Rom.* 1. v. 20.

(a) Antiqvæ leges, teste *GUDMUNDO ANDREÆ* in *Lexico Island. Latin.* & perillustr. *GRAMMIO* in Disqvisit. *de Voce Arild.* Kiøbenhavnske Selskabs Skrifter 3. Deel, ut & aliis, triplicem nominant ignem legitimum, *arinselld*, *bybyla-elld*, & *vita-elld*, per qvos qvidam ignem *sacrum*, *domesticum*, & eum *qvi in signum aliqvod accensus*, intelligunt, nam sacrum ignem qvi perpetuo in ara fovebatur exstitisse, locus ex *Bua-Saga* (infra not. b.) adducendus clare docebit, qvidam autem per *arinselld* intelligunt ignem domesticum, qvi ad parandum cibum qvotidie accendebatur, freti loco *Sturlunga* libr. 4. cap. 50. " Þeir toco þar glædor af arne. " *Torres de foco sumserunt*, ubi ut sine dubio agitur de foco domestico & communi, ita notandum, qvod *Sturlunga* scripta sit seculo 13, cum vox *arin* aliam forte acceperat notionem, qvam sub gentilismo habuerat. Hinc a vero minimum abesse videntur, qvi asserunt vocem *arin* sive *arn* primitus & sub gentilismo specialissime notasse *focum sacrum* seu incantamentis destinatum, ita enim in *Vatnsdæla* cap. 26. de incantamentis Liotæ sciscitantem Thorsteinum Ingemundi dixisse perhibetur: " Var glædr elldr " á arne? " ɔ: *an splenduit ignis in foco?* sed post introductam religionem Christianam & abolitis gentilium cæremoniis, eliminatam etiam fuisse hanc specialem vocis notionem, forte etiam, in contemtum prioris religionis, ad focos communes & profanos tantum relegatam fuisse, vero haud est dissonum, ut in pluribus ejusdem farinæ factum esse videmus, ex. gr. *at blóta* qvondam sub gentilismo significabat Deos, nunc verbis (vid. *Histor Christianism.* cap. 2.), nunc factis, nunc utroqve modo decenter & devote venerari, sed post introductam religionem Christianam, hæc vox in contemtum prioris religionis tantum accipitur de maledictis, diris, & imprecationibus. *Galldr* antiqvitus qvemvis cantum, nunc autem sola incantamenta denotat, qvoniam eadem qvondam svaviter canendo exercebantur. *At gånga til Róm* sub Papatu dicebatur

§. 12.

Thoro & Freyio, ut propriis & præcipuis regionis diis, templa (o) passim ingentis capacitatis & magni sumtus exstructa & dedicata fuerunt,

---

batur de illis, qvi limina Apostolorum ad conscientiam peccatis exonerandum adibant, sed post Reformationem cavillatores hac phrasi de exoneratione ventris abuti cœperunt. Simile qvid de pluribus dici posset, qvod tam longum est enumerare, qvam à scopo nostro alienum. *Hybyla elldr* qvibusdam est, qvi vespere, aut ingruente frigore, ad curam corporum accendebatur, & alias *málelldr* sive *lángelldr* appellatus fuit, vide *Eyrbyggia* cap. 48.

(b) *Búa Saga* cap. 2. ed. Isl. p. 4. *Ante* Thori imaginem in delubro Kialnesensi *collocata erat ara ferro cooperta, in qva asservabatur ignis nunqvam exstingvendus, quem vocabant ignem sacrum.*

(c) Fani Thorulfiani qvalem §. 3. dedimus descriptionem *Eyrbyggia* exhibet, sed Kialnesensis fani descriptio ex *Búasagæ* cap. 2. Edit. Isl. p. 4. in latinam lingvam translata talis est: *Thorgrimus fanum in campo prædium circumdante exstruxit, quod longitudine centum & viginti, latitudine sexaginta pedes patuit, & lege cavit, ut omnes illuc tributum solverent. Ibi Thorus maximo cultu honorabatur. Fanum intus concavum pilei instar, & totum tapetibus ac fenestris conspicuum erat. Ibi Thorus in medio, & reliqva idola utrinqve ordine sedebant. Coram Thoro ara erat constituta affabre facta & superne ferrea lamina obducta, in qva ignis perpetuus*, lustralis *appellatus, ardebat. In eadem qvoqve ara armilla erat argentea magni ponderis, Prætori in comitiis omnibus manu gestanda. Hanc omnes delictorum incusatos, si juramento locus esset, tangere oportebat. In eadem præterea ara collocabatur vas æneum rotundum & capax, qvod sangvinem animalium & hominum Thoro immolatorum exciperet, quem sangvinem* Hlaut, *vas autem* Hlautbolle *appellabant. Hoc sangvine homines lustrandi erant, pecunia vero fano persolvenda conviviis destinabatur, quæ qvoties sacrificia peragebantur, institui oportebat, homines autem in hostiam offerendi, in paludem, quæ præ foribus erat, præcipites erant dandi, qvam paludem* blótkellda *appellabant.* Ast *Vita filiorum Droplaugæ* delubrum Bessi Sapientis hoc modo describit, cap. 26. " Þeir siá at þar var virke eitt mikit oc hátt, so at Helge gat eigi betr en seilst jamnhátt því. Þeir gengu umhverfis virkit oc var þat krínglótt. Þeir fundu hlid á virkinu oc var þar læst grind fyrer oc búit vegliga um." ɔ: *Munimentum qvoddam spatiosum & altum, ita ut Helgo vix summum manu pertingere posset, conspiciunt. Munimentum circumambulantes, rotundum, porta obserata & splendide ornata instructum esse vident.* Et paulo post: " Þeir Helge gánga þá ad hlidenu, brióta upp oc gánga inní hofit, oc siá þar er lióst, sva hvörge bar skugga á, þar var allt tialldad oc setit var þar á báda bekki, oc glóadi allt í gulle oc sylfri. I öndvegi á hinn ædra bekk sátu þeir i samsæte Freyr oc Þór —— Þá snyr Helge um þvert gólf, þar sátu þær Frygg oc Freya." ɔ: *Helgo cum sociis portam aggre-*

fuerunt, qvorum numerus facile iniri non poteſt. Cum autem Islandia omnis in qvatuor partes, qvarum binæ, meridionalis ſcilicet & occidentalis, in tres toparchias (a), borealis in qvatuor, ſed orientalis in duas tantum, diviſa fuerit, adeo ut duodecim toparchias univerſa continuerit Islandia; unum ad minimum delubrum cuilibet toparchiæ aſſignandum videtur. Præter hæc etiam ſacella domeſtica apud viros qvosdam opulentos, ſupra vulgus religioſos, hic illic fuiſſe conſentaneum eſt, in qvibus ſuam qvotidie pietatem teſtatam facerent, precesqve funderent (b).

§. 13.

Horum antiſtites vocati fuerunt *Godar*, ſeu deorum miniſtri, qvorum erat, non tantum idola & delubra curare, eorumqve jura ſarta tecta conſervare, ſed & ſacrificiis præeſſe, ac, ut omnia circa eadem rite decenterqve fierent, proſpicere. Cumqve hi ſimul civilem jurisdictionem exercerent, communiter *Prætores* appellantur. Hi telonium, qvod vocant, delubro debitum a qvovis colono pendendum colligebant; eosqve ad publicos conventus tendentes, aut judicia exercentes, omnis ſubjectorum civium univerſitas ſtipare tenebatur. Cautum autem erat, ut Prætores, publica negotia exſeqventes, annulum ſacrum manu geſtarent, ad

---

aggreditur, effringit, fanum intrat, & omnia tam illuminata videt, ut nuſqvam umbra appareat. Omnia tapetibus erant ornata, & idola utrinqve ordine collocata, ubiqve auri & argenti ſplendor emicuit. In honoratiſſima ſede uterqve Freyus & Thorus junctim ſedebant —— Helgo ad adverſam templi partem tendens, Fryggam & Freyam ſimul ſedentes offendit. &c.

(a) *Schedæ* ed. Island. p. 6. *Landnama* part. 4. cap. 7. p. 138, aliaqve monumenta de hac Islandiæ diviſione clare teſtantur; priores, cum impreſſæ extent, ipſe adire poteſt curioſus lector.

(b) Pietatem & devotionem, qvam ethnici ſæpe oſtenderunt, obviam in hiſtoriis paſſim habemus. Thorſteinus Kialneſenſis, primo mane in delubro adorandi cauſa coram Thoro proſtratus occiſus eſt. *Bua Saga* cap. 4. p. 7. 8. Ita & Thorſteinus Gullknappus ante ſolis ortum a ſacello ſuo reverſus: *Hordi & Holmenſium vita* cap. 37. pag. 122. Qvin tanta multorum fuit pietas, ut reliqvos, qvi deos eorum adorare nollent, aut remiſſioris devotionis viderentur, ſummo proſeqverentur odio, tandemqve exilio aut morte mulctarent.

ad qvem etiam, saltem prima vice, seu officium endurance, se omnia bona fide ex legum præscripto acturos esse, jurare debuerunt (a).

§. 14.

Diversi ab his fuerunt *incantatores*, qvi magicis artibus sibi amicisqve lucrum, inimicis vero damnum afferebant, qvorum non una eademqve operandi forma, licet omnes ad eundem finem collinearent. Qvidam eorum igne & qvisqviliis instrumentorum loco usi, propriissime vocati sunt *seidmenn*, id est coctores (b); Qvidam *galldramenn* seu incantatores, qvod carminibus adhibitis negotium perficerent (c). Qvidam vero *fiölkyngis menn*

(a) Vide *Landnamam* part. 4. cap. 7. p. 138. *Eyrbyggiam*, aliosqve Authores.

(b) *Vatnsdælæ* de his locus prolixior est, & honestis auribus durior, qvam ut hic inseri mereatur; ejus itaqve summam & præcipua capita dabimus. *Ingemundi Grandævi* (suo seculo spectatissimi, qvem Hrollaugus, homo neqvissimus, insontem occiderat) *filii, pro more seculi paternæ ultionis tam cupidi erant, qvam Hrollaugus ejusqve mater Liota, pythonissa famosissima, ad eandem avertendam vigilantissimi; qvod cum sine arte magica fieri posse desperarent, ad eandem ut sacram ancoram confugerunt. Hæc suspicans Thorsteinus Ingemundi filius, vir sagacissimus sciscitatum, qvid ageretur, opilionem, oves deperditas, qvo minus suspectus esset, sese qværere causaturum, ad Hrollaugi ædes misit. Ille vero reversus focum multis recentibus prunis, domumqve fumo plenam, & supra focum ingentem vestium acervum, inqve illo extremitatem vestimenti rubicundi conspexisse se renunciabat; sed licet ad fores, a qvo easdem primo pulsaverat, usqvedum aperirentur, tantum temporis steterit, qvantum duodecim rhythmis recitandis suffecit, ne verbum qvidem audivisse. Qvo audito, Thorsteinus, incantationem seu* seid *hoc tempore factam esse, aut fieri potuisse, conjiciebat; nam rubrum illud vestimentum, Hrollaugi* seidklæde *seu vestem huic actui consecratam, fuisse auguratus est; qvod & recte præsagiisse eventus docuit.* Qvi plura hac de re cupit, ipsam adeat *Vatnsdælam*. Modum autem talem *seid* seu coctionem aut ustulationem faciendi docet *Bua Saga* cap. 4 & 5. ed. Isl. p. 9. 10. de Esia pythonissa itidem peritissima agens, licet haud ipsum incantandi actum, sed ejus potius, ut ajunt, adjuncta describat.

(c) De Thorleiko Hrutum ulcisci volentem hæc *Laxdæla: Thorleikus deinde Thorkelum & Grimum* (famosissimos incantatores *seidmenn*,) *adiit, rogans, ut Hrutum insigni aliqvo damno aut ignominia afficiant; qvi ad talia paratos se dicentes, noctu villam Hruti adeunt, adornataqve ingenti coctione* (*seid*) *eum cum filiis incantare cœperunt. Qvi autem in domibus erant, tam dulcem concentum audire sibi visi sunt, qvalem nunqvam audivissent. Solus Hrutus, qvid ageretur, intelligens, vetuit ne qvis ea nocte exiret, omnesqve somno, qvantum possent, abstinere jussit, qvod si observarent, periculum evasuros dixit. Omnes tamen somno superati sunt, tandemqve, sed sero, ipse Hrutus. Solus*

menn & *fiölkunniger* item *kunger menn*, ad verbum, *multiscii*, sed revera artibus necromanticis dediti easqve exercentes. Hos nunc certis instrumentis, nunc vero sine illis artem exercuisse ex exemplis patet (a). Omnes autem illi reliqvis hominibus, seu sanioribus omnibus, etiam ethnicis, horrori, odio & exsecrationi fuerunt (b).

§. 15.

Horum agmen claudunt *Volæ* seu *Prophetissæ*, diversæ a Disis, licet forte qvandoqve, aut in significatu vocis translato, aut ab imperitis, ita vocentur: Fæminæ erant fatidicæ, Parcarum instar, fata hominibus, si non statuentes, certe prænunciantes, ideoqve his insipientiæ temporibus non tantum in Islandia (c), sed & alibi magni æstimatæ (d).

Solus Karus Hruti filius, duodecimum agens annum, adolescens optimæ spei, nam in eo omnia præmatura videbantur, ideoqve patri carissimus, somno se dare nullo modo potuit; sed tædio & impatientia victus, lecto surgit & exit, imprudensqve in incantationis locum incidit (geck á seidinn,) *repentinaqve morte exstinctus est;* nam in ejus perniciem coctio & incantatio adornata erant. Plura ejusdem farinæ loc. cit. legi possunt, qvo talium curiosos amandamus. Eadem præterea *Laxdæla* refert, hujusmodi incantatores altum incantandi sedile sev tabulatum (*seid-biall vocant*) erigere solitos, qvo ascenso carmina sua cecinerunt.

(a) Vide *Liosvetninga Sagam* de Thorhillda, Vadla Eckiu seu vidua Vadlensi dicta. *Hordi & Holmensium gesta* cap. 24. 25. 29. p. 104-106 & 111. *Gislonis Sursonii vitam* cap. 18. p. 150. *Eyrbyggiam* de Katla Holtensi, & alias passim Historias, qvas hic tædet enumerare.

(b) Qvot locis de *Seid* & incantationibus agitur, toties etiam bonorum omnium in has artes odium non celatur. Sed præter alia adeunda *Laxdæla*, *Eyrbyggia*, *Vatnsdæla*, aliiqve magno numero Historici.

(c) Hic, ut alias sæpe, multa adferri possent exempla & testimonia sed brevitati studentes, ne præscriptos nobis terminos egrediamur, unum tantum & alterum, qvod rem totam conficit, adscribamus. In Islandia *Volas* fuisse testatur *Laxdæla: Ibi* (in templo Helgfellensi) *inventa sunt ossa cærulea & fætida. Addita fuerunt instrumenta magica & baculus incantatorius, unde Volam qvandam ibi sepultam esse creditum est.*

(d) In Grönlandiam ex Islandia, una cum religione ipsa, qvas Islandi tum temporis habuerunt, transierunt Volæ: Notum enim est, Grönlandos fuisse Islandorum coloniam, triginta circiter annis isthuc traductam, anteqvam ea gererentur, qvæ ex *vita Thorfinni Karlsefnii* cap. 3. transscribo, *BARTH. Ant. Dan* L. 3. c. 4. p. 691. interpretationem

§. 16.

Deos suos majores nostri summo honore proseqvebantur, eosdemqve absentes invocabant; præsentes vero prostrati & supplices adorabant

---

tionem secutus: *Mulier qvædam nomine Thorbiorga in eodem territorio degebat; hæc fatidica fuit, dictaqve parva Vola. Novem sorores habuerat, sed illa sola jam superfuit. Thorbiorga per hyemes convivia freqventare solebat, ab iis, qvi de fatis suis rebusqve futuris solliciti erant, invitata. Cumqve Thorkillus inter primates haberetur, ei cura incumbere videbatur inqvirendi, qvando instans annonæ caritas cessatura esset. Fatidicam itaqve ad se invitavit, lauto præhabito apparatu, uti mos erat talem hospitem excipere. Sedes fatidicæ in loco excelso posita erat, substrato pulvinari plumis gallinarum referto; Illa vero viro in occursum ei misso, comitata, vespere adveniens tali modo instructa fuit; Tunicam cæruleam, lapillis a summo ad imum ornatam, induta erat, sphærulas vitreas collo gestabat, capitis gestamen e pelle agnina nigra erat, subducta interius alba pelle felina. Baculo nitebatur globulum in summo habente, baculus orichalco ornatus erat, globulusqve capitibus. Zona Hunlandica se cinxerat, ex qva crumenam magnam suspenderat, in qva magica sua instrumenta servabat. Pedes circumdederat calceis e pelle vitulina hirsuta factis: addita fuerunt ligamenta longa & crassa globulis æneis alligata. Chirothecas e pelle felina, albas interius & hirsutas, manibus gestabat. Intrantem omnes, uti par esse videbatur, humaniter salutaverunt, ea vero, prout salutantes ei placebant, salutationes excepit. Thorkillus dextram fatidicæ amplexus, eam ad paratam sibi sedem duxit, rogans, ut homines & habitacula oculis lustraret. Illa verborum haud parca erat. Mensa tandem instructa, fatidicæ dapes seqventes appositæ sunt. Pulmentum e lacte caprino; ferculumqve e cordibus variorum animalium, qvorum copia erat, confectum. Cochleari ex orichalco utebatur, cultrumqve, cujus manubrium e dente balænæ elaboratum erat, duobusqve annulis æneis ornatum cuspide mutilum usurpabat. Mensis remotis, Thorkillus Thorbiorgam accessit, interrogans, qvid ei videretur de habitaculo & hominibus ibi congregatis, & qvam cito ea cognoscendi copia esset, qvæ interrogavisset, & qvæ ceteris volupe esset scire. Illa negat, se prius hæc dicturam, qvam crastina die, ubi noctem illic peregisset. Crastina die apparatus ille, qvo ad magiam suam perficiendam opus habuit instruebatur. Tunc rogavit, ut fæmina sibi acqvireretur, qvæ carmen huic magiæ destinatum* Vardlokur *dictum calleret, nulla autem inveniri potuit. Cumqve per vicum qværeretur aliqva hoc carmen callens, Gudrida respondit: Non saga sum nec fatidica, attamen nutrix mea Halldisa in Islandia carmen me docuit, qvod* Vardlokur *vocavit. Thorkillus dixit. Ergo plura qvam credidimus, calles. Gudrida ait: Hoc carmen & hi ritus talia sunt, ut promovere abhorream, qvoniam christiana sum. Thorbiarga, inqvit: Attamen in hoc nobis succurrere potes sine religionis tuæ detrimento. Thorkillus autem omnia ad hanc ceremoniam necessaria subministrare tenetur. Torkillus Gudridam enixe rogavit, ut petita faceret; Illa vero dixit se voluntati ejus satisfacturam. Tum fæmina*

bant (a); Liberis eorum nomina imposuerunt (b); Qvidam liberos illis solenni ritu dederunt & consecrarunt (c); qvidam vero agros & universos habitationis terminos (d). Aliqvid impetraturi, aut impetrata remuneraturi, boves aut eqvos iisdem aut consecrarunt, aut immolarunt (e). In

 rebus

---

fæminæ Thorbiorgam, in editiori tabulato magico sedentem circumcinxerunt; Gudrida vero carmen tam alta & canora voce cecinit, ut præsentes se svaviorem cantum nunqvam audivisse faterentur. Fatidica cantu delectata ei gratias retulit, dixitqve, multa de morbis & annona, percepi. Nunc enim mihi multæ res apertæ sunt, qvæ me & alios antea latuere. Famem hanc non diu duraturam esse scio, sed ineunte vere annonæ ubertatem redituram. Morbos etiam, qvi aliqvamdiu hunc tractum afflixerunt, brevi fugituros. Tibi vero Gudrida operam qvam nobis præstitisti remunerabor; nam fata tua, mihi probe nota, majora sunt, qvam qvis credidisset. Viro hic in Grönlandia magni nominis nubes, qvamvis hoc conjugio non diu fruaris, nam fata tua te in Islandiam reducent, ubi mater eris stirpis numerosæ & honestæ, super qvam tuam progeniem radius lucidus lucebit. Jam te mea filia salvere & valere jubeo. Deinde omnes, unus post alterum, fatidicam accesserunt, rogantes, qvæ scire avebant, qvæ omnia manifeste prædixit. Paulo post ad aliud habitaculum invitata abiit. Deinde Thorbiornus vocatus rediit, nam domi manere noluit, dum tanta superstitio perageretur. Aëris constitutio, appropinqvante vere ad meliorem statum rediit, ut Thorbiorga prædixerat.

(a) Vide *Hordi & Holmensium gesta* cap. 37, ubi Thorstenus Gullknappus pronus & prostratus idolum lapideum vel lapidem potius adoravit; & *Kialnesinga-sagam* cap. 4. ubi Thorsteinus Thorgrimi Thorum prostratus adoravit (conf. supra not. ad §. 12. p. 17).

(b) Confer viri Doctissimi nobisqve amicissimi *JOH. ERICI* in Acad. Sorana juris civilis Profess. Dissert. *De nominibus propriis antiqvorum* Havn. 1753. in qva hoc argumentum egregie enucleavit. De Thorrolfo (qvasi Thori Hrolfo) qvem supra nominavi, ita loqvitur *Eyrbyggia: Hrolfus in insula* (Mostur) *delubrum custodivit, magnusqve Thori amicus fuit, unde Thorolfi nomen illi datum.* Et paulo post: *Thorolfus ex uxore filium suscepit, cui nomen Steinus. Hunc amico suo Thoro dedit, unde Thorsteini nomen sortitus est.*

(c) Confer locum ex *Eyrbyggia* nuper allatum, qvæ deinde de Thorsteino refert: *Æstate, qva Thorsteinus vigesimum qvintum ætatis annum implevit, Thora filium enixa est, qvi lustrali aqva tinctus Grimi nomen accepit. Hunc Thorsteinus Thoro consecravit, eumqve sacrorum antistitem fore dixit, Thorgrimumqve vocavit.*

(d) Vide *Eyrbyggiam* de Thorolfo universos habitationis terminos igne lustrante & Thoro assignante, ut & *Landnamam* part. 5. cap. 2. p. 151. supra ad §. 6. adductas.

(e) De *Rafnkillo Freysgoda;* ejus *vita* hoc modo: *Rafnkillus in sua possessione, qvod reliqvis præferret, animal habuit, eqvum nempe, coloris ex pallido & fusco mixti, qvem Freyfaxum vocaverat, & amico suo Freyo dimidium dederat. Hunc eqvum tanto amore prosequebatur, ut se occisurum voveret, qvi illi se inscio ineqvitaret. Viga Glum. vita* cap. 9. p. 199. *Anteqvam Thorkillus de Thveraa discederet, fanum Freyi accessit, grandem-*

rebus majoris momenti humanas hostias iis mactarunt, qvibus aut spinam fregerunt, aut eos in paludibus suffocarunt, aut etiam præcipites dederunt (a). Per eorum numen jurarunt (b); nec qvidqvam facile susceperunt operis, qvin eos consulerent. Illi autem nunc grata & jucunda, nunc adversa responsa vel signis vel viva voce reddiderunt (c).

§. 17.

Infantes nuper natos aqva asperserunt (d), iisqve nomina indiderunt,

---

grandemqve & annosum taurum secum ducens, dixit: Freyie! cui diu multumqve confisus sum, qviqve multa a me dona accepisti, semperqve bene remunerasti, hunc taurum tibi do, eum in finem, ut Glumus non æqviori animo ex hoc prædio discedat, qvam ego nunc discedo. Monstra signo aliqvo, utrum accepta tibi sit oblatio nec ne. His dictis Taurus cum ingenti mugitu e vestigio mortuus cecidit. Ille autem magnopere lætabatur, animoqve æqviori discessit, cum Deum petitis annuisse hoc indicio crederet.

(a) Vide *Landnamam* part. 2. cap. 12. pag. 46. de delubro Thornesensi, cui saxum erat propinqvum, ad qvod hominibus sacrificio destinatis spina frangebatur. Et *Kialnesinga Sagam* cap. 2. p. 4. vid. supra §. 12. Deniqve *Christindoms Sagam*, qvæ cap. 11. pag. 19. præcipites datos monstrat.

(b) *Landnama* part. 4. cap. 7. pag. 138. hanc eorum sollennem jurandi formulam refert: *Juro ad annulum juramentum legi conforme, ita mihi propitius sit Freyius, Niordus & omnipotens ille As.*

(c) Responsa signis data passim occurrunt; sed viva voce reddita fuisse, & ea plerumqve adversa, testantur Historiæ; ex qvibus tantum adducam *Hordi & Holm. gesta*, cap. 18. pag. 95. ubi Grimkelus, Thorgerdæ Horgabrudæ nuptias filiæ commendaturus, ab eadem viva voce responsum accepisse dicitur; & cap. 37. pag. 122. ubi Indridus sibi audiisse visus traditur idolum lapideum, Thorsteinum Gullknapp hisce fuisse allocutum: *Tu nunc ultima vice huc venisti, nam ante solis ortum Indridus te occidet.*

(d) Vide *SPERLING de Baptismo Ethnicorum.*

Plurimi Eruditorum statuunt, fundamentum & causas baptismi gentilium in ipsa eorum religione qværendas esse. Celeberr. autem *PONTOPPID. Ann. Eccl.* Tom. 1. pag. 5. statuit eam esse reliqvias Christianæ religionis olim in Dania receptæ, qvam sententiam Patrum, aliorumqve Scriptorum Hist. Eccl. testimoniis, si non perfecte probat, saltem verosimilem facit, qvem seqvitur *Christoph. Dietericus Friedenreich* in Disput. De *Baptismo veterum* Havniæ 1754.

Nostra autem sententia est, ejus causas & originem non unice in gentilium Theologiæ natura & fundamentis qværendam esse, sed si non est reliqviæ religionis christi-

christianæ in septentrione olim prædicatæ, saltim ad imitationem christianorum institutum & introductum fuisse, qvod ut credamus, his potissimum inducimur rationibus.

1) Qvia, qvantum scimus, nec in antiqvissimis Historiis, nec in ullo antiqvo gentilium religionis systemate, aut ante, aut post Christi nativitatem occurrit, adeo, ut de eo sit altissimum silentium, usqve ad seculum septimum, aut octavum post Domini nativitatem, qvod, qvomodo fieri potuerit, si antiqvitus in usu fuerit, non intelligimus.

2) Plurima religionis dogmata & mysteria, qvæ in fabulis *Eddæ*, aliisqve antiqvis septentrionalium historiis occurrunt, ex religione christiana aut sacra scriptura depromta esse, licet figmentis impiè turpiterqve conspurcata, ac insulsis fabulis involuta, res ipsa loqvitur, qvæ omnia hic enumerare ratio operis non permittit, sed hac vice qvædam nominasse aut digito qvasi monstrasse sufficere putamus, qvalia sunt in *Edda*:

1) *Altus, Pariter Altus & Tertius Altus.* Qvæ unde petita, aut ad cujus imitationem proposita sint, nemo non videt. Fab. 2.

2) Odinus *omnium pater;* Ejus filius Thorus omnium fortissimus, qvi cum ingenti serpente pugnans, ejus qvidem veneno occubuit, sed postea vixit & victoriam reportavit. Fab. 3. 19. 48. Conf. *Eph.* 3. v. 15. & Cap. 4. v. 6.

3) Multa Odini nomina & epitheta ibi recensentur, qvæ pleraqve cum illis congruunt, qvæ sacra scriptura Deo tribuit.

4) *Niarfus* Gigas fuit pater Noctis, Nox mater Diei, qvos omnium pater in cœlo collocavit, ita ut illa præcedat, hic seqvatur. Fab. 1. 8. Qvæ qvidem obscuriora sunt, sed desumta ut puto ex *Gen.* 1. v. 2. & 3. ubi primo abyssus memoratur, deinde tenebræ, & tandem lux ex tenebris coruscans Conf. 1 *Cor.* 4. v. 6. Per Niarfum Gigantem intelligendus est abyssus seu oceanus. Hinc *Niarfasund*, fretum per qvod Niarfe, idest Oceanus, in mare mediterraneum ingreditur.

5) Balderus aut Forsete, *qui omnia juste judicat*, omnesqve controversias tollit. Fab. 20. 25. Conf. *Ps.* 96. v. 13. & *Act.* 17. v. 31. & alibi passim.

6) *Tres cælorum aulæ.* Fab. 15. Conf. 2 *Cor.* 12. v. 2.

7) Valhallæ 500 *portæ*. Fab. 35. Conf. *Apoc.* 21. v. 12. & *Ezech.* 48.

8) *Gigantum filiæ hominibus nuptæ* auream ætatem pessundantes. Fab. 12. Conf. *Gen.* 6. v. 2.

9) *Stimulus* in capite Thori, a qvo magnopere liberari cupiebat. Fab. 56. Conf. 2 *Cor.* 12. v. 7. & seqq.

10) *Canis Garmus compedibus vinctus*, & ex iisdem solutus. Fab. 48. Conf. 2 *Pet.* 2. v. 4. & *Apoc.* 20. v. 7.

11) Gimle seu *locus beatorum* & ejus splendor. Fab. 3. 15. Conf. *Apoc.* 21.

12) Ná-

derunt, si modo non essent exponendi; Nam eosdem exponere, non tantum

12) Násströnd seu *locus malorum.* Fab. 49. Conf. *Es.* 66. & *Matth.* 22. *Apoc.* 20.

13) *Consumatio seculi* & reditus Thori. Fab. 48. Conf. *Matth.* 24. v. 27. & 2 Pet. 3. v. 10.

14) *Duodecim Diar* ɔ: judices, duodecim sellis sedentes. Fab. 12. 18. Conf. *Matth.* 19. v. 28.

15) *Novum cælum & nova terra.* Fab. 49. Conf. 2 *Pet.*. 3. v. 13.

Qvis non videt omnia hæc & multo plura, qvæ brevitati studentes omisimus, e sacra scriptura deprompta, sed fabulis involuta & gentilismi impio fermento turpiter conspurcata esse; Nec qvenqvam movere debet eorum objectio, qvi dicunt, hoc impossibile esse, cum *Edda*, aliæqve nostræ Antiqvitates conscriptæ sint diebus Odini aut paulo post; ad minimum ante evangelium in septentrione prædicatum, cum hæc assertio debili valde nitatur fundamento, imo nostro judicio manifeste erronea sit, ut argumentis ex ipsis Eddarum odis & fabulis desumtis, abunde probari potest, qvorum præter nuper producta, unum tantum aut alterum hic adferemus.

1) Ex *Edda sæmundina*, cujus odæ licet summam præ se ferant antiqvitatem, varia tamen in illis occurrunt, qvæ eorum novitatem produnt, expresse enim christianorum mentionem facit *Gróugalldur* hoc modo: " Þan gel eg þer en átta ef þig " úte nemur nótt á nifl vegi. at því fyrr mege at þer til meins gera kristin dauð " kona " ɔ: vertente BARTHOLINO: *octavam incantationem coram te præfero, ut si forte nox tibi iter facienti superveniat, eo minus nocere possit christiana mortua femina.* Ideoqve ipse *BARTHOLINUS*, acerrimus Antiqvitatum propugnator, hanc odam post Christi nativitatem conscriptam esse fatetur. vide *Antiq. Dan.* pag. 193. Præterea *Brynhilldar Lióð* de sepultura ita loqvuntur: " Haug skal gióra hvem liðinn er. þvo " hendr og höfuð. kemba og þerra ádr fari í kistu. og bidia sælann sofa. " id est: *Mortuo tumulus construendus est, manus ejus lavandæ sunt, sed caput comendum, deinde* (corpus) *tergendum antequam loculo includitur, & orandum ut beatus dormiat;* Ubi probe notandum, mentionem fieri (α) loculi aut sandapilæ, (β) comtus & lotionis funerum, (γ) mortem vocari beatum somnum, qvæ omnia christianos sapiunt ritus ac religionem, nam septentrionales sub gentilismo tumulati qvidem fuerunt, sed loculis haud qvaqvam includebantur. Deinde cruor & sangvis minime corporibus abluebatur, sqvalidi enim & cruore perfusi tumulari, ac Odini aulam intrare voluerunt. Tandem mors illis non fuit beatus somnus, sed translatio ex hac vita in valhallam, ubi qvotidianis commessationibus aut eqvestribus exercitiis operam dabant.

Pari modo in *Gudrunar kvida* mentio fit ordalii seu juris jurandi per candentem lapidem vulgo *ketiltak*, christianis usitatissimi: " Þer mun ek alls þess eiða " vinna at hinom hvíta helga steini &c. " ɔ: *Tibi me jurejurando purgabo per album illum consecratum lapidem.* " Sia hundrut manna i sal gengo. áþr kveu Kon- " óngs

" 6ngs i ketel take &c. " h. e. *Septingenti viri a lem intrarant, antequam uxor regia lebeti manum immitteret.* Qvæ aut a Christianis Gudrunæ afficta sunt, aut si veritas narratur, septentrio hunc morem a propinqvis Gallis accepit, dudum christiana religione & ritibus imbutis, in qvorum vicinia degerat; taceo, qvod ejus prior maritus *Sigurdus Fafniricida* a qvibusdam semichristianus aut crucis signo notatus fuisse perhibeatur.

2) Ex *Edda Snorronis*, qvæ inter plura ejusdem farinæ refert, Odinum, Lokum & Heinerum hospitio exceptos fuisse a Hreidmaro patre Fafneri, Otuni & Regini, sed Oturum ab illis occisum fuisse &c.; jam vero Fafnerus & Reginus fuerunt Sigurdo Fafnericidæ coævi, uterqve enim ab eo occisus fuisse dicitur. Sigurdus vero floruit seculo septimo aut ineunte octavo, ut vult doctissimus *TORFÆUS* in *Ser. Reg. Dan.* Simile qvid ex Hogini, Hedini & Hildæ Historia erui potest; Horum *Edda* fab. 66. aliæqve antiqvissimæ historiæ, ut Odini coætaneorum mentionem faciunt, Hildamqve ut Bellonam, bellis ac præliis ab Odino præfectam celebrant, unde ipsius nomen sæpissime pro præliis accipitur, sed eam seculo demum sexto vixisse, laudatus vir testatur App. *Ser. Reg. Dan.* pag. 491.

Ibidem etiam docet Hoginum & Hildam Hrolfo Krakio fuisse ætate inferiores, sed nihilo minus (ut inscitia aut impudentia poëtica finxit) Bodvarus Biarkius, Hrolfi Regis militum fortissimus, in Cantico *Biarkamál hin forna* Hildæ mentionem faciens introducitur " Vekat ek ydr at víni ne vífsrunom, helldr vek ek yþr at hördum " hilldarleike " vid. *BARTH. Antiqv. Dan.* & *vit. Olai Crassi* cap. 167, nec tacendum qvod ipse Odinus de viro christiano Hoginum & Hedinum occisuro loqvens introducitur: *vit. Trygg.* Part. 2. cap. 17. qvodqve Hedinus fuisse dicitur imperator Saracenorum seu Rex Serklandiæ, qvi viginti subjugaverit Reges, cum Saracenorum nomen seculo demum sexto in orbe celebrari cœperit.

3) Sicco deniqve prætereo pede vocum notiones & loqvendi modos mere christiano theologicos, ut " hættr er heimskviþr, " *non credendum mundi adulationibus aut testimoniis*, ubi mundus sumitur pro hominum fallacia.

Bianac, *benedictio cum manuum impositione*, at signa (a lat. signo) *crucis signo notare*; & plurima alia qvæ passim in antiqvissimis monumentis obvia fiunt. Illustre etiam est dictum & exemplum Aslaugæ uxoris Ragnari Lodbrok, maritum a præpropero congressu inhibentis, sacra enim Numina prius placanda esse. Qvod valde sapit exemplum Tobiæ cap. 8. v. 4. Hæc enim si rite pensentur & accurate considerentur, abunde docent *Eddam* utramqve, aliasqve cantilenas & monumenta historica haudqvaqvam tantæ esse antiqvitatis, ut præ se ferunt, ac a viris doctissimis tam nostratibus qvam alienigenis credita sunt. Sed post seculum sextum & septimum, imo post religionem christianam in septentrione notam, e gentilibus qvibusdam, qvi ex conversatione cum christianis vel semichristianis gustum aliqvem veræ religionis imbiberant, vel etiam ab impio qvodam apostata aut religionis derisore confictas fuisse, qvi ethnicæ religionis insipidam stultitiam mysteriis sacris ornare & condire voluisse videtur, nam ut christianis talem impiam mixturam & verbi divini abusum imputem, haudqvaqvam adduci possum; unde, ut ex aliis hujusmodi, nobis nascitur suspicio, si non

tantum pauperiores, sed & ditiores solebant (a). Principalis educationis sollicitudo in eo erat constituta, ut qvam primum arma impigre tractare, & lacessentibus intrepide obsistere, qvin & hos occidere promti essent

si non pari, saltim non dissimili modo baptismum gentilium introductum esse, scilicet, qvod regnorum borealium incolæ (vulgo Nordmanni), Constantinopoli, in Italia, Belgio, Gallia aut Anglia inter christianos militantes, peregrinantes, aut mercaturam facientes, hanc cæremoniam seu aqvæ perfusionem, secum domum reportarint, & postea ad imitationem Christianorum, ut decorum qvid in suos usus & consvetudinem verterint, qvod tandem in legem abiit; nam Norvegos ex conversatione cum christianis multa didicisse docet *Olafs Saga* cap. 48. his verbis: " Olafr Kóngr let boda kristin lög um Víkina, medr sama hætte sem nordr í lande, oc gekk þat vel fram, " þvíat kristin lög váro Víkverium miklo kunnari enn þeim er nordr vóro í landi, " þvíat þar var bædi vetr oc sumar fiölmennt af kaupmönnom Dönskum oc Þýdverskum. Víkueriar höfduz oc miög vid í kaupferdum til Englands, edr Saxlands, " edr Flæmingialands, edr Danmerkr. Sumer vóro í hernadi oc höfdu vetrsetu í " kristnum löndum. " ɔ: *Rex Olaus religionem christianam per Vikam eodem modo ac in magis Borealibus regni partibus promulgari fecit, idqve bono successu, cum Vikensibus illa religio magis nota esset quam borealibus; illi qvippe cum multis mercatoribus Danis & Germanis, domi, tam æstate, qvam hyeme, victitare consveverant. Vikenses præterea frequentia, tum in Angliam, tum Saxoniam, Flandriam, vel Daniam, commercia habuerunt. Qvidam eorum militiæ nomen dederunt, & in christianis regionibus hyemaverant.* Et ut borei a commerciis remotiores fuerunt austrinis rudiores, ita etiam montani maritimis cap. 52. " Hann fann þar brátt at kristnihalldit var æ " því minna sem meir sókti uppá landit. " ɔ: *Qvo magis ab ora maritima ad interiores regni partes pervenit, eo minorem religionis christianæ observationem deprehendebat.*

(a) Recens natorum expositio inter pauperes, qvi eos sustentare non potuerunt, necessitate qvadam fiebat; sed ditiores minimis qvandoqve commoti causis, nefandum hocce crimen committebant. Nam licet apud cordatiores male audiret, & nefas haberetur, legibus tamen non fuit prohibitum; aut, si qvod res est, eloqvar: prohibitum qvidem & illicitum fuit innocentium sangvinem effundere, adeo ut ense eos jugulare illicitum haberetur, sed aëris inclementiæ exponere, alimenta subtrahere, & sicca morte interimere, non plane illicitum putabatur. Sic Thorsteinus Egilli filius, ob somnium sinistre explicatum, filiolam Helgam, qvæ κατ' ἐξοχὴν formosa deinde vocata fuit, exponi jussit; sic Asbiornus Dettiás filium Eimbogum Robustum, eo, qvod mater filiam illo inscio Norvegico cuidam elocasset. Similiter etiam Thorgrimus Prætor Karnsaaënsis se erga filium Thorkillum Kraflam gessit; nam hi omnes ab aliis educati fuere, ut ex *Gunnlaugs-saga Ormstungo*, *Finboga-saga* & *Vatnsdæla* liqvet. Sed de hac re pluribus egit Doctiss. *JOH. ERICI* Acad. Soranæ Profess. peculiari dissert. *de infantum expositione* Havn. 1756.

essent (a); maximum enim dedecus & opprobrium erat, aliis vel minimum cedere; præterea pueri & adolescentes, aliis corporis exercitiis, ut natationi, saltui, cursui, pilæ, & jaculationi, a teneris ungviculis assvefiebant (b).

§. 18.

Cupiditas, qvam plurimos, ob minimas etiam offensas & levissimas sæpe causas occidendi, non tantum ex inani ostentatione, aut innata *feri* animi crudelitate ortum habuit, sed inde maxime, qvod post hanc vitam in Valhalla eo se gloriosiores & honoratiores futuros sperarent, qvo plures occidissent; omnes enim hic occisos, occisori ibi servituros, credebant. Inde etiam fluxit, qvod cum armis, vestibus pretiosis, & magna interdum pecunia sepeliri vellent; omnia enim hæc non honori tantum, sed & usui in altera vita futura sperabant. Hinc deniqve qvidam

(a) Tanta fuit hujus rei cura, ut aliqvando puero, ne ludum qvidem adire licuerit, qvi nullum animal occiderat; vide *Flóamanna-Sagam*, ubi Thorgilsus Orrabeini alumnus, annum agens 15 a ludo puerili exclusus legitur, qvod nullum animal occidisset. Bollo Bollonis filio laudi ducitur, qvod duodecennis patris interfectorem occiderit. Vigastir in *Heidarviga-Saga*, gloriatus est, se novemdecim viros occidisse; Bessus autem, insignis ille athleta, in *Kormaks-Saga* 36. occiderat. Taceo, qvod summum decus maximaqve laus haberetur, in ultionem occisorum, qvam plurimos, qvandoqve etiam innocentes, occidere. Patet id inter alia ex *Niala*, nec non ex *Hördi Vita*, ubi consilio & jussu Thorbiorgæ, Hördi sororis, Helgæqve conjugis, ejus mors viginti qvatuor virorum nece compensata fuisse dicitur, & magnopere laudatur cap. 40. pag. 126.

(b) Ex eo factum, ut Islandia qvondam produxerit viros fortissimos, qvales fuerunt *Ormus Storulfi filius*, *Gretterus Asmundi*, *Thorstenus Uxafotus*, *Fimbogus Robustus*, aliiqve, *TORFÆO* in *Hist. Norvegica* passim laudati. Hinc & insignes illi pugiles, artis gladiatoriæ peritissimi, *Gunnarus de Hlidarenda*, *Steinthorus de Eyre*, *Kiartanus Olai filius*, *Skarphedinus*, & alii multi. Hinc deniqve factum, ut omnium corporis exercitiorum peritissimi evaderent, adeo ut exteris admirationi essent, & a Regibus sæpe & Dynastis magno in pretio, honore, qvin deliciis habiti. Sed hac de re plura hic inserere, instituti ratio & modestia vetant, ne popularium intempestivum encomiasten agere velle videar.

dam cum eqvo & cane (a), qvidam calceati (b), qvidam in navi sarcophagi loco (c), sepeliri voluerunt. Nec alia ratio facile inveniri potest, cur multi thesauros suos ante mortem terræ commendarent; qvod haud mirandum, cum promissorum Odini non minimum fuerit, recuperaturos denuo eos in Valhalla thesauros, qvos hic defoderant (d).

§. 19.

Divinandi solertia apud Islandos freqvens, sed non unius modi; Nam qvidam viva voce, nutu, aut signis a Diis moniti, futura præsagiebant (e). Qvidam ab avibus auspicia sumserunt (f). Qvosdam fortibus

(a) Vide *Olai Tryggvini vitam* part. 2. cap. 64. pag. 232. ubi Svadus qvidam cum cane & eqvo consepultus legitur; de qvo plura alibi. Simile de Skallagrimo in *vita Egilli*, scilicet; ne deesset eqvus Valhallam intraturo.

(b) *Gislonis Sursonii vita* cap. 14. pag. 144. *Cum vero Vesteinus tumulandus esset, Thorgrimus Gislonem adit, dicens: Mos est calceos lethales hominibus alligare, qui iter ad Valhallam faciunt. Hoc jam officium Vesteino præstabo. Qvo persoluto adjecit: Calceos lethales adstringere non calleo, si hi solvantur.*

(c) In navigio mortuos collocare usitatissimum fuit; De qvo præter alias consulenda eadem *Sursonii vita* cap. 17. pag. 150. *Thorgrimus navi imponitur. Cumqve claudendus esset tumulus, Gislaus ingens saxum sustulit, naviqve imposuit, dicens: Navem ego figere non calleo, si hæc tempestate moveatur;* Ejusdem ritus exempla promi possunt numero longe majori, Skallagrimi nimirum & Egilli ex *Egla*, Ketilbiorni & Geirmundi Heliarskinni ex *Landnama*, & aliorum.

(d) *SNORRO STURLÆUS* in *vita Odini*: *Odinus in Svecia easdem tulit leges, quæ in Scythia fuerant, scilicet, qvod mortui comburendi essent, & qvicqvid pecuniarum cum iis combureretur, eos ad Valhallam comitaretur. Illæ qvoqve opes mortuo in Valhalla cederent, qvas ipse vivus defoderat.* Sed de singulis jamdudum accurate & copiose egit Celeb. *BARTHOLINUS* in *Antiqv. Dan.*

(e) De his, aliisqve incantandi modis, in antecedentibus aliqvid diximus, qvæ omnia huc referenda esse, nemo non videt.

(f) Augurium ex corvorum volatu sumsit Floco, tertius Islandiæ repertor, de qvo *Landnama* part. 1. cap. 2. pag. 3. *Floco magnum instituit sacrificium & tres corvos consecravit, iter sibi monstraturos. Norvegia relicta, Hialtlandiam & inde Færeyas petiit; & hinc demiqve solvens mari se commisit, secum habens corvos, qvos in Norvegia devoverat. Horum primus, ab eo dimissus, retro statim tendit; secundus sursum evolans, paulo post navem repetiit; tertius vero antrorsum eo tendebat, ubi demum terram invenerunt.*

bus divinatoriis ad eventus rerum cognoscendum usos fuisse probabile est (a). Somniorum summa semper fuit æstimatio, eaqve explicare ars maxime necessaria habebatur (b). Hostias humanas diis immolasse, qvam certum est, tam dubium, qvod illis ad haruspicia usi fuerint (c). Animi autem præsagio futura prædicere (d), & ex lineamentis vultusve specie

D 3

venerunt. Ex hoc facto Floconi cognomen, *Hrafna Floki*, id est: corvorum Floco adhæsit. An *Krákubreidar* & *Hávardus Hegre*, ab eadem re, auspiciis nempe ab avibus captis, cognomina nacti fuerint, in medio relinqvimus. De divinatione ex corvorum crocitu legendæ *Landnama*, part. 2. cap. 33. pag. 82. *Olai Trygg. vita* part. 2. cap. 54. p. 204. & ex his *BARTHOLINUS Ant. Dan.* lib. II. cap. 9. p. 474. 475.

(a) Sortibus eos res magni momenti commisisse, notius est, qvam ut prolixe probari opus sit. Sed qvod etiam de futuris ex sortium casu judicarint, sunt qvi ex historia Einari Skalaglami in *Jomsvicensium vita*, *Olafs Sagæ* part. I. cap. 152. pag. 179. etiam memorata, probare adnituntur. *Veniente Einaro, Comes lances duas deprompsit, quæ ex argento defæcato facta, auroque obductæ; addita fuerunt pondera duo, argenteum unum, alterum aureum, utrumqve effigie humana signatum. Talia* lutir *(quasi res dixeris, proprie autem sortes) vocabantur; qvales habere Magnates hinc temporis consveverant. Comes basce res in lances conjicere solebat, quoties dubia inciderent majoris momenti, præfatus, qvid qvæqve res indicaret. Cumqve, qvam optaverat, res emergeret, altera in lance strepitum edidit, unde magnus sonus excitatus est. Hæc cimelia Comes dedit Einaro, rogans ut bilaris esset.*

(b) Divinatio ex somniis in *Niála*, *Laxdæla*, *Vatnsdæla*, cap. 36. *Surssonii vita*, & nullibi non obvia est; ultima præter alias cap. 22. 24. 30. 33. mulierum, qvarundam seu Disarum, qvæ *Draumkonr*, in somniis clientes suos præmonentium, mentionem injicit. Somnia autem explicare, ut peculiare donum, in qvibusdam laudatur. Vide exempla Draumafinni, seu somniorum explicatoris, in *Liósvetninga Saga;* Gesti Oddleifidis, in *Laxdæla;* Bardi in *Vita Gunnlogi Ormstunga*, & aliorum. Hanc materiam accuratissime & eruditissime nuper tractavit Vir celeberrimus & mihi amicissimus *ERICI* in *Observ. ad Antiqq. Septentr.* Observ. I.

(c) Qvod in publicis sacrificiis humano lita erint cruore, supra evictum & probatum est. De privatis qvibusdam suspicio etiam fuit, ut ex *Vatnsdæla* patet, eos hoc oblationis genere, non tantum Deos placasse, sed etiam ex morte, membris, aut intestinis humanis hariolatos fuisse, aut de futuris præsagia sumsisse. Sed nos hac de re nihil certi statuere audemus; Nam Snorronis factum, qvod in *Eyrbyggia* memoratur, nivem sangvine humano permixtam gustantis, indeqve de vita aut morte vulnerati judicantis, huc non est referendum.

(d) Ex solo animi præsagio de futuris conjectari, qvin certum qvid statuere, non fuit infreqvens. Hinc communis loqvendi formula: " Svo seger mer hugr " *ita præsagit animus.* Sagacium virorum & mulierum plurima adducere possem exempla, sed instar

cie (a) de aliqvo judicare pervulgatissimum fuit; qvod qvidam, ad connata potius naturæ dona, qvam ad exercitia magica, referre malunt. Sed gladiorum, aliarumqve inanimatarum rerum, præsagia (b), aut ad figmentorum, aut incantamentorum classem referenda sunt.

§. 20.

Juramentorum qvidem magna ubiqve religio (c), sed nec omnium, nec omnibus in causis una eademqve fuit ratio & forma. Judices, partes, & testes, in causis civilibus per Freyum, Niordum & Deum illum omni-

---

instar omnium erunt: Gestus Oddleifides, *Landnama* part. 2. cap. 25. pag. 67; Niålus, de qvo *ARNGRIMUS* in *Crymogæa* lib. 1. p. m. 160. & *Comm. de Islandia;* Olvirus Helgonis in *Laxdala.* Einarus Thveraaënsis in *Vigaglumis Saga* & *Liosvetninga Saga;* aliiqve, qvorum in historiis mentio passim obvia.

(a) De hoc egregie commentatur nostratium doctissimus Schalh. qvondam Episcopus *BRYNJULFUS SVENONIUS* apud *STEPHANIUM in notis ad Saxon.* lib. 2. pag. 67. dicens: *qvasi non falleret hoc argumentum de vultu conjectandi, sic illo veteres, loco non uno, confidenter invenio usos; Et præter lineamenta atqve cuticulæ tincturam, aliud, nescio qvid, spirituale in vultu notasse, qvod nos etiamnum* Svip, *genium, vocitamus.* Cujus fidem liberant innumera nostratium exempla: Ingemundi in *Vatnsdala;* Gesti Oddleifidis in *Laxdala;* Sighvati aliorumqve in *Sturlunga;* & qvis omnia numerare valet, nam diu post receptam fidem christianam, hoc divinandi genus aut donum apud nos valuit.

(b) De bipenni Gunnari de Hlidarenda in *Niála* refertur, qvod ante cædem ipsius ministerio patrandam sonitum ediderit, ejusqve documentum dederit mortuo Gunnaro, hunc in modum: *Hognus Gunnari filius* (patris necem ulturus) *bipennem sumsit, qvæ tunc sonitum edidit; qvo audito Rannveiga furens surrexit, qværens: Qvisnam bipennem sumere audet, qvam vel attrectare omnes prohibui? Ego, Hognus inqvit, patri meo adferre constitui, qvi ad Valhallam deportet, in armilustrio ibidem ostendendam.* De ense Skofnungo, qvem ex tumulo Hrolfi Krakii Daniæ Regis abstulerat Skeggo Midfiordensis, ita loqvitur *vita Thordi Hredæ* cap. 15. p. 78. *Gladii ea est natura, ut eo aliqvid omnino cædendum sit, qvando strictus fuerit;* nec non *Kormaks Saga* cap. 8. *Kormakus vero gladium rite non tractavit, unde fortuna gladium deseruit, isqve mugitum edens vagina exiit.*

(c) Testantur id loca Historiarum mox adferenda, inprimis *Vigaglumi vita*, ubi Glumus maluisse legitur homicidium confiteri, qvam falsum jurare. Suffragatur *Laxdala*, dicens: *non minori sollicitudine Ethnicos, cum jurarent fuisse, qvam Christianos sui temporis,* ordalium scilicet præstituros seculo 12. & 13; Nam tum temporis *Laxdala* scripta esse videtur.

omnipotentem jurarunt (a). Fiebat præterea juramentum per unum qvoddam numen (b). Interdum testes cespitem vivum subibant (c); qva & jurandi ratione usi sunt, qvi fraternitatem, seu arctissimam inierunt societatem (d).

§. 21.

(a) Unus qvisqve, cui negotium aliqvod forense coram Judice peragendum erat, ad annulum (de qvo supra §. 12.) jurare tenebatur, duobus pluribusve testibus vocatis, hac formula: *Ad hoc testes appello, Te NN & Te NN, me ad annulum juramentum præstare, & qvidem juramentum legitimum. Ita Freyius & Niördus & omnipotens ille Deus, me adjuvent, prout caussam hanc egero, vel defendero, testimonium præbuero; judicia tulero, vel alia qvævis negotia forensia, qvæ mihi, dum in hoc conventu versor, creduntur, peregero, secundum qvod justissimum, verissimum, legibusqve maxime conforme mihi visum fuerit.* Sed caveat qvæso lector, ne hæc omnia promiscue ad singulos referat, sed verbum modo unum judici, testi, actori etc: conveniens applicandum sciat. Omnipotentem Deum communiter exponunt Odinum Asarum Principem, testante Celeberr. BARTHOLINO in *Antiq. Dan.* lib. 3. cap. 7.

(b) Exemplum sistit *Vigaglumi vita* cap. 25. pag. 232. ubi Glumus, juraturus, se necem Thorvaldi Krók non procurasse, contrarium juravit, non intelligentibus ejus tricas & astum contrariæ partis procuratoribus; nam falsum manifeste jurare magnum habebatur peccatum; *Testes*, inqvit, *appello Asgrimum & Gissurum, qvod ad annulum delubri juramentum præsto, deoqve dico, me ibi fuisse, necem procurasse, & mucrone acieqve gladii usum esse, cum Thorvaldus Krokus caderet in Hrisateigi.* Hic (si locus mendosus non est) per Deum, qvem Glumus nominat, intelligimus Odinum, perinde ac in supra allato *Landnamæ* loco.

(c) Qvod testes, qvandoqve cespitem seu superficiem terræ, *Jardarmen* vocatam juramenti loco subierint, *Laxdæla* his verbis testatur: *Hoc tempore usitata erat probationis & purgationis forma, ut terram* Jardarmen *juraturus subiret, est autem* Jardarmen *cespes, cujus bina extremitates cum reliqva terra cohærent, medium autem & latera ab ea dissecta. Hunc juraturus subire tenebatur, qvod ut bene cederet, non minoris momenti Ethnicis videbatur, qvam Christianis, sua hodie juramenta. Tunc autem bene cessisse putabatur, si cespes subeuntem, non superincideret.* Hic autem juramento confirmandum erat, qvo ordine Thorsteinus Surtus, ejus gener Thorerinus, Hildisqve filia, naufragium facientes, mortem subierint; nam de hæreditate adeunda lis fuit.

(d) Hanc ceremoniam *Vita Gislonis Surssonii* cap. 6. p. 134. describit, de fraternitate Syrdalensium referens: *Cespitem* (seu superficiem terræ oblongam) *exscindunt, ita ut binæ extremitates terræ affixæ adhærerent, hastaqve elevarunt, tantæ longitudinis, ut clavus, qvi hastile cum ferro conjungeret, manu erecta attingi posset. Hic subeundum erat qvatuor illis, Gislao, Thorgrimo, Thorkillo, & Vesteino; qvi omnes sangvinem sibi sponte fundunt, eumqve cum pulvere cespitis commiscent, & genua flectentes jurant: sese*

mutuam

§. 21.

Animarum immortalitatem, & vitam post hanc beatiorem credidisse, ex iis qvæ dicta sunt, clarum est. Commune mortuorum receptaculum Valhalla qvidem habebatur, ubi viri, præsertim bello insignes, ab Odino, mulieres autem a Freyia hospitio se excipiendos fore crediderunt (a), ibiqve non tantum omnigenam voluptatem, sed & dulcem cum amicis conversationem sperasse videntur (b). Viros senecta aut morbo defunctos, Edda a Valhallæ deliciis arcet (c); sed Majoribus nostris eandem fuisse sententiam probabile non est. Servos autem paulo verisimilius, qvin certius concluduntur, statuisse, ad gaudia Valhallica, non admittendos (d). Hæ licet communes essent sententiæ de alterius vitæ habitaculis

---

mutuam ultionem exsecuturos, si qvem eorum ferro occidi contingeret. Tandem dextræ invicem erant dandæ. Hæc atqve similia legum antiqvarum & historicorum exempla, qvalibus jurandi formulis & cæremoniis veteres usi fuerint, sufficienter docent.

(a) De viris ab Odino excipiendis clarius est, qvam ut probatione indigeat. Mulieres autem sibi cum Freyia vivendum credidisse, nos docet Thorgerda Egilli filia in *Egls*, matri, utrum cœnasset, interroganti respondens: *neqve cœnavi, neqve cœnam prius, qvam apud Freyiam sumtura sum; mihi enim non melius patre meo consulere novi, cui fratriqve supervivere non desidero.*

(b) De hoc *Vatnsdæla: Evindus Sörkver audiens indignam necem Ingemundi amici sui, famulo dixit: i, & Gauto amico meo nuncia qvod facio, idem enim illum decet, simulqve semet gladio transfixit. Gautus autem hoc audito dixit: Non est vivendum amicis Ingemundi, sed factum Sörkveris imitandum, & e vestigio se occidit.*

(c) *Hel* (id est mortem) in *Nislheimum dejecit, ejusqve imperio novem mundos concessit, ut habitacula inter eos, qvi ad eam mitterentur divideret. Illi autem erant senio & morbo confecti.* Hæc *Edda*. Sed hoc Islandos omnes non credidisse, colligitur ex exemplis *Skallagrimi, Egilli, Geirmundi Heliarskinn*, aliorumqve bellatorum maximi nominis, qvi senio confecti sicca morte obierunt, & tamen in Valhalla se victuros sperarunt.

(d) *Edda* in *Harbardi carmine* docet *Odinum, Comites*, seu viros strenuos, forte & ingenuos, *qvi in præliis caderent, possidere, sed Thorum genus servile.* Id Islandos credidisse, & noluisse servos secum sepeliri, ex *Landnama* part. 2. cap. 6. pag. 36. verisimiliter concluditur, qvæ de Asmundo Atlæ filio hæc refert: *Asmundus navi impositus tumulatus fuit, & una cum ipso servus ejus, qvi nolens post domini mortem vivere, se ipsum occidit. Hic in prora navis collocatus fuit.* Ast paulo post: *Thora Asmundi vidua per somnium vidit maritum qverentem, sibi servum tædio esse. Hæc itaqve tumulum aperiri, servumqve e navi auferri curavit.*

taculis erant tamen secus sentientes, qvi certa loca & alia qvidem sibi suisqve (a) post hanc vitam habitanda fore, aut crediderunt, aut optarunt.

§. 22.

Polytheismum, satis, ut opinor demonstratum, magnus comitabatur religionis libertinismus, qvi duplici modo se habuit: Aut enim ex majoribus illis Diis unum aliqvem colere, aut qvemlibet alium sibi Deum fingere, pro lubitu cuiqve liberum fuisse videtur; ita tamen, ut universales illi, sive majores, non plane negligerentur. Fuerunt tamen ex adverso, qvamvis pauci, qvi recta usi ratione, hujus idolomaniæ vanitate perspecta, idola spernerent. Hinc parum aut nihil idololatriæ de iis memoratur, qvi vel sapientia ut Nialus & Gestus Oddlevi filius), vel animi corporisqve robore, in qvo plus fiduciæ collocare posse haud immerito sibi videbantur, aliis antecelluere; unde & optimus fere ac sapientissimus qvisqve ad christiananam religionem haud difficulter adducebatur. Qvin hunc Deorum contemptum de qvibusdam diserte prædicant historiæ, qvales fuere Droplaugæ filii, præsertim Helgo; Bessus *Godlaus* (ↄ: ἄθεος) dictus, & alii.

§. 23.

(a) *Eyrbyggia* teste: *Thorolfus Mostrarskegg, ejusqve posteri credebant, se singulos post mortem in montem Helgafell receptum iri.* Et paulo post: *Opilio oves circa Helgafell congregans, montem boream versus aperiri, intusqve ignes ingentes vidit; Audivit autem ibidem magnam esse lætitiam & cornuum concentum; cumqve attentius aures adverteret, percepit Thorsteinum Thoskabitum Thorulfi filium,* (herum suum) *introduci & salutari, locumqve ei honoratissimum e regione patris assignari.* Postea autem compertum est, Thorsteinum circa hoc tempus inter piscandum submersum esse. Similia nos docet *Landnama* part. 2. cap. 16. pag. 53. nec non *Laxdæla*, de colliculis, qvi *Krossbólar* (id est crucium monticuli) dicti. *Celebris virago Audur,* de qva plura infra p. 37. *cruces ibi erigi curaverat, ibidemqve, utpote christianæ religioni addicta, preces fuderat. Posteri autem ejus a religione christiana deficientes, aram ibi Diis erigebant, credebantqve, in colliculos hosce post mortem sese migraturos.* Svanum magum, cum mortuus esset, montem Kalldbak intrasse visum, *Niala* tradit. Gislaum Surssonium Parcarum una, ei per qvietem apparere solita, perpetuo apud se post mortem hospitio fruiturum promisit, *Gisla-Saga Súrssonar* cap. 30. pag. 170. Deniqve & *Kráku-Hreidar* monticulum Mælefell sibi post mortem habitaculum optasse legitur. *Landnama* part. 3. cap. 7. pag. 99.

§. 23.

Succinctam hanc & angustis limitibus circumscriptam (scilicet, ne hic, nisi qvod in Islandia actu exstitisse, & revera creditum & gestum fuisse, ex historiis & monumentis Islandicis liqvido constat, adferremus) Theologiæ gentilis sciagraphiam dedisse, aut qvalis incolarum religio fuerit, anteqvam Christo nomen dederunt, summo tantum digito monstrasse contenti sumus. Siqvem autem omnes ejus articulos & cæremonias congerere, & rite explicare cupiditas capiat, haud contemnendæ molis systema adornari posse spondemus. Qvod cum & extra nostrum sit propositum, & in hoc sterqvilinio diutius versari, non minus pigeat qvam pudeat, tabulam ponimus, & ad Te, Summum optimumqve Numen, omnipotens æterne Deus, Deus omnis gratiæ, Pater misericordiarum, coram Te cordis corporisqve genua flectentes, nos convertimus, ex intimis cordis penetralibus, omnibusqve adhibitis, animæ, mentis, corporisqve viribus, Tibi gratias agimus maximas, devotissimasqve, qvod nos in dulcissimo filio tuo Domino nostro Jesu Christo, ante jacta mundi fundamenta, ex mera gratia, ad vitam æternam elegisti, & cum majores nostri sine Te vero Deo, & sine Jesu Christo, in incredulitatis tenebris errarent, eosdem, & nos cum illis, a tenebris ad lucem, a potestate sathanæ ad Te, gratiosissime vocasti, iisqve dulcissimæ evangelii lucis splendorem oriri fecisti, & ad nostra usqve tempora conservasti. Te per Dominum nostrum Jesum Christum humillime oramus, velis apud nos, nostrosqve posteros, eundem ex intima tua misericordia ad finem usqve mundi conservare, nec unqvam a nobis hocce tuum candelabrum amovere. Eam præterea nobis concede gratiam, ut tanqvam filii lucis digne evangelio, digne vocatione nostra, qva vocati sumus, ambulemus, semper certi de remissione peccatorum, & consortio cum illis, qvi sanctificati sunt per fidem Jesu Christi.

CAP. III.

De qvibusdam Aboriginibus, seu primis Islandiæ occupatoribus, qvi christiana religione erant imbuti.

§. 1.

Licet universa illa multitudo, qvæ directe e Norvegia in Islandiam transibat, ethnicismo & idololatriæ esset addicta; nonnulli tamen natione Norvegi, sed in Anglia, Hibernia, aut circumjacentibus insulis educati, & christiana religione imbuti, huc trajecerunt, qvorum præcipuos recensebimus.

§. 2.

Primus se offert *Aurligus*, genere qvidem Norvegus, sed a Patricio Hæbudarum, ut fertur, episcopo educatus. Hic desiderio Islandiam petendi accensus, nutricii precibus adjuvari & præmuniri discupiit, qvod denegare episcopus nefas ducens, non solum materiem templo exstruendo aptam, sed & plenarium, campanam ferream, nummumqve aureum, cum pulvere consecrato, angularibus templi columnis, dedicationis loco subdendo, ipsi tradidit. Aurligus, in conspectu Islandiæ, vento & maris æstu agitatus, Patricii qvem invocavit, ope liberatus traditur; campanam tamen amisisse, sed duplicato miraculo, cum littori appulisset, inter algas & maris rejectanea denuo invenisse. Templum deinde ad villam Esiuberg exstructum, ex Patricii præscripto Columbillæ dedicavit, qvod si non primum, certe inter prima in Islandia ædificatum esse censetur. Posteri ejus ad gentilismum qvidem defecerunt, simul tamen in Collumbillam crediderunt (a).

(a) Patricius hicce *in vita Olai Tryggonis* sanctus vocatur, eumqve Aurligus Æoli & Neptuni invidia agitatus invocasse dicitur.. conf. *Landn.* pag. 13. Tam temporum ratio qvam

§. 3.

Alter occurrit *Jörundus*, cognomento Christianus, cui *Landname* Author testimonium perhibet, verum Deum constanter & sincere coluisse, & in senectute monachum vel anachoretam factum esse (a).

§. 4.

Tertius venit numerandus *Asolfus Alskik*, natione Hibernus, Jörundi cognatus, & in religionis ardore æmulus. Hic orientali insulæ oræ appulsus, a paganis alimenta emere, aut cum iis conversari noluit. Hinc, undecim comitatus sociis, austrum petens, ad Thorgeiri Hördski villam Holt, letali trium comitum morbo impeditus, tentorium fixit. Deinde, Thorgeiro non dissvadente, ad rivum qvendam, ingentem piscium copiam ipsi & comitibus in alimentum suppeditantem, tugurium exstruxit. At mox, caussante Thorgeiro, lucrum sibi, qvod ex piscium captura haberet, præripi, Asolfus abiit, qvo discedente pisces etiam discesserunt. Idem secunda & tertia vice accidisse fertur, qvo factum est, ut provinciales ipsum comitesqve artium magicarum insimularent. Rivus vero ad hunc usqve diem "Iralækr" id est *Hibernorum rivus* denominatur. Vere autem appropinqvante Asolfus cognatum suum Jörundum adiit, qvi ei aliorum abominanti conversationem, ædificium exstrui & alimenta qvotidie adferri curavit. Senior factus anachoreticam elegit. Sepulchrum ejus in loco qvo nunc est templum Holmense Akranesensium situm fuit (b).

§. 5.

qvam ipsa historia svadet, diversum fuisse a Patricio Hiberniæ episcopo, cujus mortem ad annum 490. *BARONIUS* refert. *TORFÆUS Hist. Norv.* Tom. II. pag. 120. Abbatem qvendam Hibernum fuisse conjicit. Sanctus ille Columba vel Columbilla Patricii advocatus; sine dubio fuit sanctus Columba, seculo sexto clarus in Hibernia monachus, qvi postea in Britanniam delatus, in insula Kolumb-kill, ab ipso denominata, monasterium instituit, librumqve *Regulam Monasticam* inscriptum, *kolumb-kill* etiam vulgo dictum, contexuit. Decessit Columba juxta *CAVEUM* Anno 597.

(a) *Landnama* part. 1. cap. 15. pag. 17. *Vita Trygg.* part. 2. cap. 12. pag. 19.

(b) *Vita Trygg.* part. 2. cap. 12. pag. 19. 20. ubi Asolfi post mortem apparitio & Olai Tryggonis super eo judicium legi possunt.

§. 5.

Qvartus debetur locus *Ketillo*, in christianæ religionis contemtum, a paganis *Stulto* cognominato. Genere fuit Norvegus, sed in Hæbudibus a christianis educatus, affinium & cognatorum exemplo Islandiam petivit, antiqvum *Paparum*, id est Christianorum, domicilium Kyrkiubaj habitaculum sibi eligens, cujus loci tanta sanctitas credebatur, ut a paganis habitari haud licuerit. Hujus rei Hilderus qvidam documentum dedisse fertur: Cupiens enim, defuncto Ketillo, prædium Kyrkebai occupare, sepibus villam cingentibus appropinqvans, subita morte exstingvitur. Posteris Ketilli laudi ducitur, qvod religioni christianæ omnes constanter adhæserint. Asbiörnus filius, & Surtus pronepos, præ cæteris laudantur; hic enim Thangbrandum anno Christi 998. hospitio excepit (a).

§. 6.

Inter primos Islandiæ occupatores christianæ religioni addictos nominari etiam meretur virago qvædam, *Audur*, *Prædives* dicta, Dublinensis cujusdam in Hibernia Reguli vidua. Hæc post mariti obitum, cum tota familia, & triginta viris, liberæ conditionis, christiana sacra seqventibus, Islandiam petens, in parte occidentali villam Hvammum incoluit. Cruces in collibus, qvi inde *Krossholar* dicti, erexit, ante qvas qvotidie ad Deum preces fudit. Moritura in littore seu maris arena sepeliri voluit; nam terra profana, seu pulvere non consecrato, corpus suum condi indignum censuit. Hæc ejus voluntas a propinqvis, qvorum plurimos sub mortem, salubria iis monita & consilia impertitura, ad se convocaverat, rata qvidem habita; sed, proh dolor! pleriqve horum, post ejus mortem christiana religione abjecta, paganam amplexi sunt, excepto saltem germano fratre Helgone Biola, qvi ad finem usqve vitæ veram religionem retinuit (b).

(a) *Landnama* part. 4. cap. 11. pag. 143. *Vita Trygg.* part. 2. cap. 11. pag. 18.

(b) *Vita Tryggonis* part. 2. cap. 9. pag. 15-17. *Landnama* part. 2. cap. 15. pag. 51. 52. *Laxdæla*, & ex his TORFÆUS *Orcad.* lib. 1. cap. 5. pag. 13-17. *Histor. Norv.* Tom. 11. pag. 114-117.

§. 7.

Horum agmen claudat *Thorleifus* (in contemtum religionis) *Christianus* cognominatus, qvi licet prioribus ætate esset inferior, plurimos tamen fide & pietate superavit; qvippe non verbis tantum, sed re & factis, Christi præcepta, inimicos amare jubentis, seqvi se ostendit. Cum enim Ketillus Crassus, ob servatam Christo fidem, diem ei dixisset, &, domum revertens, subito orta cum nimbo tempestate, per montes & tesqva errabundus, diu agitatus fuisset, tandemqve ad ædes Thorleifi lassus mortiqve vicinus rediisset; hic eum cum comitibus, ut carissimum amicum, hospitio excepit, & laute tractatum, dimisit; qvo convictus beneficio, erubescens Ketillus actionem omisit (a).

§. 8.

Præter hos etiam mentio fit *Vilbaldi* Hiberni, & anomyni cujusdam Angli, ex Islandia in Grönlandiam transeuntis, aliorumqve qvos recensere operæ pretium non est; hæc enim ad probandum, qvosdam Aboriginum christianos fuisse, sufficere videntur. Inter hos tamen tepidi qvidam & hypocritæ reperti sunt, qvalis *Helgo Macer*, qvi Christum qvidem ore professus est, & in eum se credere dixit, in cujus rei fidem prædium suum *Christnes* nominavit; sed in arduis & magni momenti rebus, vel navigans, vel duri aliqvid passus, Thorum invocavit (b).

§. 9.

Qvidam etiam inter ipsos paganos inveniebantur, qvi idola aspernati sunt, iisqve sacrificare noluerunt, qvalis fuisse fertur *Hiörleifus*, Ingolfi, Aboriginum celeberrimi, socius. *Thorkillus* vero *Mane* Ingolfi nepos, vir integerrimæ vitæ, sub agonem, adverso soli semet exponi curavit, & moriens ei Deo, qvi solem reliqvaqve sidera creasset, animam commen-

(a) *Vita Trygg.* part. 2. cap. 67. pag. 242.

(b) *Olafs Saga* part. 2. cap. 11. p. 18.

commendavit; nam tantorum luminum conditorem omnibus diis potentiorem & meliorem esse conjectavit (a).

§. 10.

Hic vero probe notandum. 1) Etiamsi Aborigines, qvi christiana religione imbuti erant, pleriqve genere essent Norvegi, neminem tamen horum in Norvegia, sed aut in Anglia, Hibernia, aut Hæbudibus eam assumsisse, & inde in Islandiam attulisse.

2) Nominari saltem capita celebriora, seu navium præfectos & possessores, qvos non paucos minoris notæ socios, eandem profitentes religionem secum advexisse, admodum verisimile est (b).

3) Plerosqve horum posteros, relicta religione christiana, ad ethnicismum descivisse. Nam excepto, qvod non habuerunt verbum Dei scriptum, nec ullos Antistites aut Doctores, qvi rudiores informarent, & imbecilliores confirmarent, ipsorumqve majores, cum huc venirent, neophyti & parum in novis hisce sacris versati essent; paganorum multo major fuit numerus, qvi veram religionem ludibrio habebant, & ejus cultores modis omnibus perseqvebantur, ut ex dicendis patebit (c).

4) Nec omnino tacendum videtur, qvod qvidam ad exteros abierint, qvorum nonnulli christianam religionem acceperunt, ibidemqve supremum diem obierunt; qvales fuerunt, Kolskeggus Hamundi filius, qvi Constantinopoli baptizatus, Baringorum ductor factus esse, ibidemqve occubuisse, perhibetur, ut & Auda, Gisli Sursonii uxor, ipsiusqve famula Gudrida, qvæ in Daniam transgressæ, ibiqve baptizatæ, Romæ tandem

---

(a) *Landnama* part. 1. cap. 7. & 9. pag. 9. & 11. Qvidam alii solis creatorem adoravisse, aut in ærumna adjuravisse, dicuntur, ut Arnorus Kerlingarnefus, famem ingruentem deprecaturus, *Vit. Trygg.* part. 2. cap. 64. pag. 234. *TORF. Hist. Norv.* Tom. II. pag. 433. & Torsteinus Ingemundi, fratris furorem sanaturus, de qvo plura supra cap. 2. §. 10.

(b) Exemplo sit *Asolfus Alskik*, qvi undecim secum comites habuit, & *Audur Prædives*, qvæ secundum *Landnamam* 30, sed secundum *Vit. Trygg.* 60. viros eandem profitentes religionem. *Laxdæla* saltem 20. habet, numerans qvippe affines solum & cognatos, qvi cum ea Helgonem Biolam adiere.

(c) *Vit. Trygg.* part. 2. cap. 6. p. 13. 14.

dem vitam clausisse feruntur (a). Nonnulli autem in Dania aut Anglia accepto aliqvali christianismi gustu, in Islandiam reversi diis sacrificare recusarunt, ut Maurus Sæmingi filius, Constantinopoli diu commoratus, & Egillus Skallagrimi (b), qvi una cum 360 asseclis in Anglia signum crucis accepit, ut & Ormus Storolfi in Dania.

CAP.

(a) De his legenda *Niala*. *Ol. Trygg. vita* p. 83. *Gisli Surfonii Saga, & Egils Saga*. Qvo autem fundamento nitatur, qvod in *Trifolio* p. 29. scribit doctissimus *TORFÆUS*, & ex eo celeberr. *PONTOPP*. in *Annal. Eccl.* Tom. I. aliiqve, Gislum Surfonium Viburgi in Dania catechumenum factum esse, plane non intelligo, cum ejus *Vita* cap. 8. pag. 136. tantum asserat, eum Viburgi hyemasse, ne verbulo qvidem de ejus religione facto. Sed cap. 24. dicitur, in somniis a genio qvodam monitus fuisse, ut antiqva religione deserta; novam accipiat. Sane ut ethnicus occubuit, nec ullum christianismi in ipsius vita reperitur signum. Sed multo longius a vero aberrat *TH. DEMPSTERUS*, faciens Buum Andridi filium, insignem athletam, a famosissima saga educatum, & ejus artibus & consiliis subinde utentem, Islandiæ primum Apostolum, qvem ideo non immerito ridet ipse *TORFÆUS* in Præf. ad *Orcad*. Nihil enim *DEMPSTERUM* juvat qvod Buus baptisatus fuit, nec qvod delubrum Kialnesense combusserit, plures enim ethnici, ut famosissimus ille neqvam Rappus (de qvo *Niala* consulenda est), & baptizati fuerunt, & tale qvid fecerunt. Nec tandem qvod unam hyemem in Orcadibus apud Comitem Einarum Rognvalldi filium, alteram vero in Norvegia apud Dofrum gigantem hæsit, nam neutra harum regionum ejus ætate christianam accepit religionem, vixisse autem videtur circa aut paulo post annum 900. Nos Buum athletis annumeramus, qvi nullam habuerunt religionem, deos enim contemnentes, propriis virtutibus confidebant, illis prorsus similes, de qvibus poëta — *Virtus mihi numen & ensis Qvem teneo* —

(b) *Egils Saga* cap. 35. " I þenna tíma tók Adalsteinn kóngdóm á Englandi eptir födur " finn. England var þá kristit vel, og hafdi lengi verit. Adalsteinn Kóngr bad þá Þór- " ólf oc Egil at primsignast, var þat þá sidr manna þeirra er á mála gengu med kristnum " mönnum, at þeir sem prinsigndir vóru, höfdu allt samneyti med kristnum oc heidnum. " En Þórólfr oc Egill giördu efter bón kóngs, oc letu primsignaz oc aller menn " þeirra. Þeir höfdu þriú hundrut manna er tóku mála af Kóngi, oc giördust " landvarnarmenn hanns. Aller vóru þeir sidprúder um flest. " ɔ: *Tunc temporis Adalsteinus in regno Angliæ patri successit. Anglia religionem christianam a multis inde temporibus amplexa fuerat. Adalsteinus Rex Thorulfum & Egillum ad primam signationem invitavit; erat enim moris, ut qvi apud christianos stipendia mererent, prima signatione initiarentur, & convictu, tam christianorum, quam gentilium uterentur. Thorulfus & Egillus petitioni Regis cedebant, & prima signatione, una cum suis, signati sunt. Illorum asseclæ erant trecenti & sexaginta, qvi stipendia a Rege meruerunt, & pra-*

CAP. IV.

De prima Evangelii annunciatione per Fridericum Episcopum & Thorvaldum Kodrani filium Islandis facta.

§. 1.

Integro fere seculo a prima Norvegorum irruptione, Thorvaldus qvidam Kodrani filius borealis Islandiæ civis, qvam primum per ætatem licuit, more seculi piraticam facturus, ad exteros abiit; sed hoc modo parta, qvantum ad victum & vestitum non haberet opus, in captivorum solutionem erogavit. Variis dein peragratis regionibus, in Saxonia tandem in episcopum qvendam, Fridericum nomine, incidit, qvi eum, in religione christiana probe informatum, sacro abluit baptismate, & a Thorvaldo exoratus, in Islandiam una cum ipso parentes & amicos baptisaturus commigravit. Hoc Anno R. S. 981. (a) factum esse perhibetur.

§. 2.

& præsidiarii ejus facti sunt, omnes in plerisqve (rebus) *modestia erant insignes.* Hæc facta sunt circa initium regiminis Adalsteini, qvod ad Annum 925. chronologi referunt.

(a) De tempore adventus Friderici in Islandiam varia produnt Annales & Historiæ; Longissime tamen a vero aberrat *Codex Flateyensis,* Bibliothecæ Regiæ illatus, qvi, ut scribit Consultissimus *BUSSÆUS* in notis ad *Schedas* pag. 49. ad annum 800, & alibi ad 901. illum refert, qvorum neutrum verum est; Nam rectissime refertur ad annum 981, qvod expressis verbis testatur *Hist. Trygg.* part. 2. cap. 15. p. 47. Consentit *Historia Christianismi* cap. 1, dicens, id factum esse anno 18. Snorronis Helgfellensis. Sed Snorro, referente *Laxdæla,* mortuus est anno Christi 1031, ætatis 67; unde patet, annum 18. Snorronis incidere in annum Christi 981, qvi est annus adventus Friderici in Islandiam. Mox autem errat *Historia Tryggonis* l. c. ajens, esse hunc annum 160. a prima Norvegorum in Islandiam immigratione; cujus loco scribendum 111. vel 107. Nam Ingolfus in Islandiam venit 870. vel 874. ut supra dictum est. cap. 2. §. 1.

§. 2.

Huc ubi ventum est, in boreali primum plaga Thorvaldus ipse verbum Dei, episcopo, utpote Germano, idioma Islandicum non callente (a), intrepide qvidem, sed exiguo successu, prædicavit; nam præter Thorvardum, Bödvari Sapientis filium, Hlennum Annosum, & Aunundum Thorgilsis, fidem & fœdus baptismale recepit nemo. Ejusfus vero Valgerdæ filius, & qvidam alii, idololatria abjecta, crucis signum acceperunt (b). Qvidam etiam tributa, delubris sustentandis imperata, pendere destiterunt, avaritia, dubium, an religione permoti; magna tamen id Procerum ethnicorum, qvi delubris præfecti, in episcopum Thorvaldumqve odia concitavit.

§. 3.

Primum semestre hyemale apud patrem Thorvaldi Kodranum transegerunt, qvo tempore Thorvaldus parenti, ut christianorum sacra susciperet, identidem svadens, surdo cecinit. Nam prope villam ingens erat lapis,

(a) Totus fere septentrio, Anglia puta, Dania, Svecia & magna Germaniæ pars, unicam antiqvitus habuit lingvam principalem vel originariam, qvæ *Danica* vocabatur, licet certis dialectis distingveretur, & hæc eadem esse censetur, qvæ nunc temporis Islandica audit, qvæ tamen a prisca puritate, ob externa commercia, non parum deflexit. Omnino itaqve Fridericus Episcopus lingvam calluit Islandicam, sed idiomatis lingvæ Danicæ, qvo tum temporis potissimum utebantur Islandi, non tam potens fuit, ut ex tempore elegantem, aut omni sermonis vitio carentem, orationem proferre posset. Itaqve Thorvaldi ore & eloqventia in tradendis regni cælorum mysteriis utendo, satis prudenter se gessit, ne ipse, de maximis rebus balbutiendo, & se, & religionem, petulantibus irrisoribus deridendum propinaret.

(b) Qvidam gentilium licet de suæ religionis vanitate, sed christianæ veritate convicti, baptizari tamen noluerunt: Præcipua causa videtur, qvod vestes puerorum more exuere, & in frigidam aqvam descendere, plebe inprimis spectante, recusarent; ut liqvet ex verbis Bardi Crassi *Hist. Trygg.* part. 2. cap. 14. pag. 41; Thorkilli Kraflæ, in *Vatnsdæla*; & multorum nostratium, qvi anno 1000. baptizati fuerunt. Interim loco baptismi, cruce signati sunt, qvem actum vocarunt *Primsigning* seu primam signationem, qva accepta, nec vere christiani, nec mere ethnici habebantur, nam crebro se cruce signarunt, cibum eis cum christianis capere licuit, (*Vita Trygg.* part. 2. cap. 32. pag. 133.); & mortui, non qvidem in cœmeteriis, sub aggeribus tamen cœmeteriorum sepeliebantur, *Jur. Can. Ant.* cap. 2.

lapis, qvem Kodranus majorum exemplo religiose coluit, peculiarem suum advocatum, seu tutelarem Deum, illum inhabitare credens. Omnem itaqve religionis mutationem abnuit, usqve dum sciret, episcopine, an suus Deus potentior esset. Episcopus igitur mitra ornatus, lituum tenens & aqvam consecratam, lapidem adiit, & ut medius rumperetur, precibus impetrasse fertur. Qvo Kodranus viso, deastrum suum victum agnoscens, manus dedit, & baptismali lavacro cum universa familia, excepto saltem filio Ormo, ablui annuit (a).

§. 4.

Deinde villam Lækiamot provinciæ Vididalensis, domicilium sibi elegerunt, ibiqve per integrum qvadriennium morati, verbum Dei incolis annunciare non destiterunt. Hac tempestate, una cum magna accolarum multitudine, ad solennes epulas, præsente loci Prætore Thorkillo Krafla invitantur (b), qvibus etiam berserki duo (grassatores dixeris) qvo-

rum

(a) Ormus, ut videtur, paulo post, forte per ministerium Stefneri aut Thangbrandi, crucis signum recepit, sed anno 1000. baptizatus fuit. Vide *Histor. christ.* cap. 8. conf. *Vit. Trygg.* part. 2. cap. 15. p. 42. Hoc miraculum in *ARNESENS* Islandske Rettergang S. 270. per ignem & naturali prorsus modo factum esse statuitur, sed ex historia ipsa nihil tale concludi potest, cujus in verbis præcipue notanda est phrasis *saung ysir*, qvæ, hic & alibi, non unice cantum denotat, sed etiam devotas preces, qvæ nunc alta voce canendo, nunc demisse orando, fiebant. Hinc *at sýngia Pater noster, at sýngia tölr sinar* ɔ: recitare Pater noster, & recitare horas Canonicas, ut sensus sit: Saxum Episcopi precibus dissiliisse.

(b) Hanc historiam *Vatnsdæla*, *Vita Olai Trygg.* & *Hist. christianismi* cap. 2. referunt, sed non omnes eodem modo: *Vita Trygg.* part. 2. p. 42. dicit, hæc contigisse in nuptiis Thorvaldi cum filia Olai Haukagilensis, qvod verisimile non est. Nam qvid Judæo cum verre? qvid Thorvaldo viro christiano, anno seqventi ad exteros abituro, & nunqvam reversuro, cùm muliere ethnica? Qvin aperte contradicunt *Vatnsdæla* & *Historia Christianismi*, vocantes hocce convivium *Haustbod*, seu comessationem autumnalem, qvam gentiles qvotannis celebrare solebant; & licet episcopus Thorvaldusqve adessent, tamen, ut habet *Vatnsdæla*, in discreta a cæteris ædicula moderanter tractatos fuisse, liqvido constat. Ita hac de re *Vatnsdæla* cap. 46. loqvitur: " Um " haustit at veturnóttum baud Olafr til sín vinum sínum. ferdeilis Þórkeli mági " sínum. Þeir biskup oc Þórvalldr vóru þar. vel at eins tók Þórkell þeim. oc " let þá vera einasaman í húsi. þvíat þeir höfdu annan sid. Hinn fyrsta dag veitsl- " unnar vard sen ferd berserkianna. oc kvíddu menn vid þeim miöc. Þórkell spurdi

" biskup

rum utriqve nomen Haukus, ſeſe ingerebant. Hi more ſuo frementes, per accenſos ignes, nudipedes tranſibant, qvoscunqve verbis & factis laceſſentes

» biſkup ef hann villdi rád tilleggia at berſerkir þeſſir fengi bana. Biſkup bad þá » taka vid trû oc láta ſkíraz. enn hann kvadz mundi afráda íllmenni þeſſi med » þeirra ágángi. Þórkell mællti. allt er þá nær ef þer gorit jarteiknir. Biſkup » mællti. Látit giöra ellda þriá á gôlfi í ſkálanum. oc ſva var giört. Sídan vigdi » biſkup elldana. oc mællti. Nú ſkal ſkipa beckina af mönnum þeim ſem beſtir » eru árædis med ſtóra lurka. því þá bíta eigi iárn. oc ſkal ſvo lemia þá í hel til » bana. Sídan gengu þeir nafnar inn er þeir kómu. oc ódu þann fyrſta elld oc » annan. oc brunnu þá miöc. urdu nû hrædiliga hræddir af elldshitanum. oc » villdu at beckiunum þegar. Sídan vóru þeir lamdir til bana. oc vóru ſídan færdir upp hiá gili því er nú er kallat Haukagil. Biſkup þóttiſt nú vera kominn til » kaups vid Þórkel at hann tæki trû oc kriſtni oc leti ſkíraz. Þórkell kvedz eigi » vilia adra trú hafa enn þeir Þórſteinn Ingemundarſun oc Þórir fóſtri ſinn höfdu. » þeir trúdu á þann er ſólina hefr ſkapat oc öllum hlutum rædr. Biſkup ſvarar. » þá ſömu trû bodar ec. med þeirri grein. at trúa á einn gud födur ſon oc helgan » anda. oc láta ſkíraz í hanns nafni í vatni. Þat þótti Þórkeli meſt afbregda er í » vatni ſkylldi þvoſt. oc kvad eigi um ſinn því nenna at hafa þeſſa breitni. enn kvadz » þó hyggia at ſû mundi gód. oc þeſſi ſkipun mun her vidgángaz. Olafr böndi » mágr minn er gamall. hann ſkal taka vid þeirri trû. oc aller adrer þeir ed vilia. » enn ek mun bída um tíma. Sídan var Olafr ſkírdr. oc andadiz í hvítavodum. oc » enn vóru ſkírdir fleiri menn at þeirri veitſlu. » ɔ: *Autumno ſub hyemis initium Olaus amicos, & inprimis affinem ſuum Thorkelum, ad ſe invitavit. Epiſcopus & Thorvalldus ibi fuere, qvos Thorkelus benigne qvidem excepit, ſolis tamen ſeparatam ædiculam, cum diverſis uterentur moribus, aſſignavit. Primo convivii die berſerki iter illuc facientes viſi ſunt, qui terrorem omnibus incutiebant. Thorkelus Epiſcopum interrogavit, num in berſerkorum iſtorum necem operam ſuam conferre vellet? Qvod ille ſe facturum ſpoſpondit, ſi chriſtianam religionem & baptiſmum acciperent. Thorkelus regeſſit: multo facilius hoc erit, ſi miracula feceritis. Epiſcopus reſpondit: tres ignes in pavimento cœnaculi facite, qvod & factum eſt. Epiſcopus autem ignes luſtravit & dixit: in ſcamnis jam viri fortiſſimi ordine diſponantur, qvi ſudibus armati, berſerkos ad necem uſqve verberibus contundant, ferrum enim illos ſecare non valet. Poſtea berſerki cognomines intrarunt, & primum ac ſecundum ignem perruperunt, quamvis igne magnopere ſtatim læderentur, unde, propter ardorem ignis intenſiſſimum, terrore perculſi, ſcamna petere cœperunt, ſed illi ad necem uſqve fuſtibus cædebantur, & ad rivum profundum & declivem, qui poſtea nomen inde* Haukagil *ſortitus eſt, delati ſunt. Jam ex condicto Epiſcopus urgebat Thorkelum religionem & nomen chriſtianum ac baptiſmum acceptare debere, cui Thorkelus reſpondit: ſe omnem aliam religionem aſpernari, quam antiqvam illam Thorſteini Ingemundini, & Thoreris nutricii ſui, qui in creatorem ſolis, omnium rerum moderatorem, crediderant. Epiſcopus regeſſit: Hanc ipſam religionem ego prædico, illo tantum cum diſcrimine, credere debere homines in unicum Deum,*

ſentes (a), usqve dum epiſcopus, a Thorkillo aliisqve exoratus, ſuo more lituum tenens, & epiſcopali ornatus amictu, aqva conſecrata flammam adſperſit; qvo factum eſſe fertur, ut berſerki igne adusti, & a circumſtantibus, fuſtibus contuſi occiderentur, ipſe vero epiſcopus, non illæſus tantum, ſed ne veſtimentis qvidem uſtulatis ignem tranſiret. Hoc miraculo qvidam convivarum convicti, Chriſto nomen dederunt; qvidam vero idolis ſacrificare deſinentes, crucis ſignum receperunt. In his ipſe Thorkillus fuit, qvi coram univerſis confeſſus eſt, agnoſcere qvidem ſe religionis chriſtianæ veritatem, ideoqve poſthac in Deum, qvi ſolem creaſſet, credere velle, ſed hac vice in aqvam mergi nolle. Olaum autem ſocerum ſuum decrepitæ adeo ætatis ſenem, ut infantum more fiſtula ad bibendum uti neceſſum haberet, baptizari juſſit (b), qvi paulo poſt in albis deceſſit.

§. 5.

Occidentalem deinde inſulæ qvadrantem permeantes, evangelium prædicarunt, ſed pro ſolito more parum vel nil proficientes (c). Hinc

 comitia

Deum, Patrem, Filium & Spiritum Sanctum, in ejusqve nomine aqva baptizari. Maximum Thorkelo diſcrimen videbatur conſiſtere in ablutione aqva inſtituenda, eamqve mutationem ſe hac vice adhibiturum negavit, qvamvis bona ſibi ceteroqvin videretur, & in poſterum hic valituram auguraretur. Hoſpes Olaus, meus affinis, ætate provectus eſt, ille hanc religionem, & omnes alii qvibus libitum fuerit, amplectantur, ego autem illud aliqvandiu differam: Olaus exinde baptizatus, in albis deceſſit, plures convivarum baptizati fuere.

(a) Tales athletæ, antiqva lingva vocantur *berſerkir*, id eſt, nudi & ſine lorica in cædes & pugnas ruentes. Erant viri robuſti, ſed facinoroſi, & ut plurimum incantatores, qvi cutem arte diabolica induraverant, ne iis ferrum ignisve nocere poſſet. His furore percitis, ita ad tempus intendebantur vires, ut poſtea debiles & langvidi fierent. Talium in antiqvis Hiſtoriis plurima mentio, vide *Gretlam* cap. 21. pag. 97. 99. & alibi; *Hiſtor. Hervöræ* cap. 3. *Saxonem* pag. 123. & *Stephanii* ad eum notas p. 154.

(b) Thorkillus tunc temporis inter majorum gentium Proceres numerabatur. Periculum in ſocero Olao facere voluiſſe videtur, num baptiſmus plus juvaret qvam noceret. Itaqve qvoniam Olaus in albis deceſſit, Torkillus baptiſmum diſtulit, usqve ad annum 1000, qvo tandem eum recepit.

(c) Conf. *Vit. Ol. Trygg.* part. 2. cap. 15. pag. 43. his verbis: " Þeir kómu í Hvamm, " þar bió þá Þórarin Nef, ſonr Þórdar Gellis, hann átti Fridgerdi, dóttr Höfda " Þórdar. Bóndi var eigi heima, enn húsfreya tók vel vid geſtum í fyrſtu. Þór-

" valldr

comitia insulæ universalia, *Alþing* dicta accedunt, ubi Thorvaldus habita pro rostris solenni oratione, religionem christianam pari libertate & eloqventia explicuit, svasitqve publice recipiendam. Ast probris & maledictis undiqve lacessiti, re infecta discedere cogebantur. Nam non solum Hedinus qvidam, non infimæ sortis vir, Thorvaldum multis maledictis publice excepit; sed alii etiam poëtas mercede conduxerunt, qvi probrosis carminibus nefandam illis venerem objicerent (a). Hanc contumeliam Thorvaldus minime ferendam ratus, sensus magis qvam verborum respectu habito, ira accensus, authores occidit, episcopo factum valde improbante. Nam eos qvidem mentitos fuisse, sed homines christianos inimicorum malefacta & dicta in meliorem oportere partem accipere, dixit; illi utpote viro, liberos gignere, non esse probrosum, nec sibi vitio vertendum, qvod liberos ejus portaret. Aliqvo post tempore episcopus & Thorvaldus forum provinciale Hegranefs-þíng accedunt, religionis ibi commendandæ novum facturi experimentum. Sed, ut in conspectum venere, multitudo omnis in rabiem data,

---

" valldr taldi trú fyrer henni, enn hún blótadi á móti. Skeggi sonr þeirra hafdi " hvervetna í spotti þat er Þórvalldr taladi. " ɔ: *Hvammum pervenerunt, ubi Thorarinus Nefus, filius Thordi Gelleris, habitabat, & in matrimonio habuit Fridgerdam filiam Höfdatboreris. Paterfamilias domi non fuit, sed materfamilias illos initio benigne excepit. Thorvalldus ei religionem christianam prædicavit, illa in contrarium idola adoravit. Skeggius ejus filius omnia, qvæ Thorvalldus locutus erat, sannis excipiebat.* Qvod *Historia christianismi* cap. 2. pag. 3. Edit. Schalholt. hoc modo refert: " Þór- " valldr taladi trú fyrir mönnum, enn Fridgerdr var á medan í hofinu, oc blótadi, " oc heyrdi hvert þeirra ord annars, enn sveinninn Skeggi hló at þeim. " ɔ: *Thorvalldus hominibus religionem christianam prædicavit, sed Fridgerda interea in fano idola adoravit, ita ut verba utriusqve invicem audirent, puer vero Skeggius illos deridebat.*

(a) Patet id ex hoc disticho.

" Hefer börn borit
" Biskup níu
" þeirra er allra
" Þórvalldr fader. "

Qvod ad verbum translatum ita sonat:

Patre novena tulit Thorvaldo pignora Præsul.

Sed genuinus sensus est:

Patre novem peperit Thorvaldo pignora Præsul.

In voce *borit* est subtilis qvædam æqvivocatio, nam significat & *tulit*, & *peperit*. Thorvaldus mentem auctoris, Episcopus vero saltem litteram respexit.

data, clamore, strepitu armorum, & lapidibus exceptos, maledictis exsecrata est; tantumqve absuit, ut procedere possent, & institutum persequi, qvin ægre admodum elaberentur. Nec hoc contenti ethnici utrumqve solenni judicis sententia exulem declararunt.

§. 6.

Postremo ethnici, exercitu ducentorum hominum collecto, Episcopum cum domicilio & universa familia combusturi, divinitus impediti traduntur. Nam cum non longe a villa Præsulis abessent, complures aviculæ repente subvolantes, tantum eqvis incusserunt terrorem, ut sessores dejicerent, qvo casu alii brachia, tibias alii læserunt, aut fregerunt, qvidam propriis vulnerati sunt armis, qvidam eqvos amiserunt; omnes vero male mulctati, re infecta reversi sunt. Hunc tumultum Præsul longo tandem tempore interjecto rescivit; & tamen, cum ex hoc plurimisqve aliis id genus indiciis de successu desperaret, exacto in Islandia qvinqvennio ad exteros reversus est. Thorvaldus qvidem una abiit; sed in Norvegia in Hedinum incidens, illatæ sibi ab eo in Islandia injuriæ memor, ipsum per servum suum interficiendum curavit; qvo episcopus cognito, ut iracundo & sangvinario societatem renunciavit, & deinde per Daniam in Saxoniam rediit. Thorvaldum vero, celebrioribus christiani orbis provinciis peragratis, in Russia demum senem, vita cum morte commutata, ad templum Divo Johanni sacrum in monte qvodam provinciæ Drapn sepultum, tradit. *Historia christianismi* cap. 12. Brandum Peregrinatorem oculatum testem citans (a). Alii contra, postqvam imperatori Constan-

---

(a) Tota hæc de Friderico & Thorvaldo narratio ex *Vita Trygg*. part. 2. cap. 15. p. 42-47. *Historia Christianismi* cap. 1. 2. 4. & *Vatnsdæla* desumta est; qvarum loco exteris esse potest *TORFÆUS Hist. Norv.* Tom. II. p. 379-381. Hanc Evangelii prædicationem Islandis factam, confidenter primam vocamus. Nam per Islandos hic intelligimus colonos Norvegos, qvi seculo nono illuc transmearunt. Qvod itaqve Perillust. *PONTOPP.* Tom. I. *Ann.* p. 19. ex *Cent. Magdeb.* adfert (de qvo ipse vir doctissimus etiam dubitare videtur) qvod episcopus qvidam Anglus, nomine Kentinger, circa annum 560 discipulos suos in Islandiam ad evangelizandum ablegaverit, non intelligo; cum Islandia eo tempore habitatores non habuerit, nisi per eos intelligendi sint advenæ, aut errones illi, de qvibus supra cap. 1. §. 2. mentio facta est, qvod tamen nostram fidem superat; Graviter etiam errat author *marginal. Sobed.* pag. 6. *Edit. Schalholt.* innuens primam evangelii prædicationem Islandis factam esse per Thangbrandum, qvodqve id primum Anno 999. qvorum neutrum verum est.

Constantinopolitano multa cum laude meruisset, monasterium tandem suis sumptibus exstruxisse, ibiqve ultimam vitæ partem caste pieqve transactam placide finiisse, referunt.

CAP. V.

De Thorvardo Bodvari filio.

§. 1.

Thorvardus, Bodvari Sapientis filius, qvem supra a Friderico baptisatum retulimus (a), triennio post, in prædio suo Ase templum exstrui curavit, idqve ethnicos pessime ussit. Horum igitur dux Klausus qvidam, vir insigniter malus, Arngeirum Thorvardi fratrem interpellat, optionem permittens, utrum sacerdotem, qvem templo præfecerat & Thorvaldo commendaverat episcopus, occidere, an templum incendere mallet? cui Arngeirus: Templum qvidem delere aut incendere utile & bonum sibi videri, sed sacerdotem occidere, ne fratris ira accenderetur, qvem leviores multo offensas acriter ultum esse sciret, cuivis suorum amicorum dissvasurum, neqve hac vice huic rei se qvicqvam immixturum.

§. 2.

Paulo post Klausus cum decem comitibus templum noctu incensurus, cum intra sepimenta, qvæ ædem cingebant, venisset, per omnes fenestras ignem & flammas, emicare conspiciens, universam domum sponte conflagrare persvasus, non tentato facinore revertitur. Paucis dehinc diebus, cum audiret templum adhuc incolume esse, assumto secum Arngeiro, conceptum animo facinus omnino patraturus, denuo templum noctu adit, effractisqve valvis, cum ignem intra limen, aridis virgultis & qvisqviliis subjectum, flatu oris pronus cieret, audito unius & mox alterius

(a) Sunt, qvi Thorvardum in Anglia conversum & baptisatum fuisse asserunt, teste *GUNNLOGO* in *vita Trygg.* Part. 2. cap. 64. pag. 232; Sed plures id Friderico tribuunt; idqve anno primo, qvo in Islandia fuit, factum esse produnt; sed triennio post Thorvardus templum hocce exstruxit, Anno nimirum 984.

rius prope volantis jaculi sonitu, tertium exspectare consultum non ducens, perterritus, cursu salutem qvæsiturus discessit (a).

§. 3.

Non multis ab episcopi & Thorvaldi discessu elapsis annis, universam Islandiam, præcipue vero borealem partem, ingens invasit fames. In tractu *Skagafiörd* crudelis qvidam & truculenti ingenii vir, nomine Svadus tunc temporis habitavit, qvi convocatis, qvotqvot undecunqve potuit, pauperibus & mendicis, prope villam suam, terram effodere & ingentem facere scrobem mandavit, qva perfecta, alimenta promisit. Læti opus adgrediuntur mendici, eoqve peracto, promissam postulant mercedem. Svadus petitis blande annuens, vilem & vetustate nutantem casulam, qvasi mensa hic cœnæ sternenda foret, omnes intrare jubet; sed cum intrassent, foribus repente clausis, firmos obdit pessulos, hanc saltem noctem illis vivendum, mane autem proximo universos occidendos, aut cum casula cremandos, & in fovea, qvam fecerant, sepeliendos comminans. Qva perfidi hominis crudelitate audita, omnes in lacrymas & lamenta soluti, miserandos extollunt ejulatus, qvibus totam noctem exegerunt. Thorvardus autem Bödvari filius, primo mane villam forte prætериens, lamentabili hac percepta voce, casulam adiit, & de re tota certior factus miseris conditionem offert, si paganam deserere, & christianam amplecti vellent religionem, se non præsenti solum periculo omnes erepturum, sed etiam tempore famis sustentaturum. Hæc cum lubentes acciperent effractis claustris, omnes domum suam deducit & refocillatos, præmissa, qvalis tum temporis haberi poterat, informatione, baptizari curat. Svadus vero, cognitis qvæ acciderant, captivos repetiturus, atqve injuriam ulturus, Thorvardum furibundus persеqvitur; sed foveam prætereqvitans, repentina morte exstingvitur, & in ea cum cane & eqvo more gentilium sepultus est (b).

CAP.

(a) Templum hoc ad tempora Botolfi Holensis episcopi sine insigni reparatione, per annos scilicet 260. permansisse refert *Historia christian.* cap. 3. pag. 4. Edit. Schalholt.

(b) Conf. *TORFÆI Hist. Norv.* Tom. II. p. 432. Svadus hic, si vera est historia, egregie fidem

CAP. VI.

De secunda evangelii annuntiatione Islandis per Stefnerum Thorgilsi filium facta.

§. 1.

Cum tandem paucis interjectis annis Deo ter opt. max. arctoo orbi per evangelii prædicationem, filium suum plenius notum facere placeret, instrumentum negotio perficiendo aptissimum suscitavit, celeberrimum Norvegiæ Regem Olaum Tryggonis, cui, mox ubi ad regni gubernaculum accesserat, nihil prius, nihilqve antiqvius fuit, qvam ut veritas evangelica, in regno Norvegico, & aliis septentrionis regionibus & insulis, solenniter prædicaretur (a).

§. 2.

Erant in satellitio Regis Islandi qvidam, qvorum non ultimus fuit Stefnerus Thorgilsis filius, Helgonis Biolæ pronepos, qvi juvenis patriam redi-

---

fidem Salomonis *Prov.* 26. v. 27. liberavit. Et sane hoc exemplum non absimile est historiæ seu fabulæ, qvæ a multis auctoribus de Hattone 2 Moguntiæ Episcopo, cognomento Bonoso, qvi 967 periit, refertur.

(a) Qvid autem optimum Regem præter pietatem & amorem animarum ad hoc opus impulerit, non facile dixero; Sed non admodum falli videtur, qvi inter has causas numerare velit.

1) Morem & genium seculi, qvosvis & qvovis modo ad religionem convertendi aut cogendi.

2) Timorem qvendam, si Islandia, Grönlandia & Færöæ, aliæqve boreales insulæ gentilismo adhærerent, plurimos Norvegorum, qvi inviti religionem mutarunt, ad eos abituros, qvem ad modum Pulcricomo, formam regiminis mutante, accidit.

3) Inhibitionem scandali, ne Norvegi neophyti & in fide infirmi cum accolis gentilismo addictis in Norvegia negotiantibus, ibidemqve freqventer hyemantibus conversantes, ad hypocrisin, apostasiam, vel etiam rebellionem seducerentur. Forte & 4to. inveteratam Norvegorum cupiditatem Islandos sibi subjugandi, qvos suam esse coloniam dictitabant, qvod hoc modo seu sub religionis prætextu facillime fieri potuit, & sæpius alibi factum est.

reliqverat, & in Dania christianam religionem imbiberat (a). Hunc Rex, prima statim regiminis sui æstate, in Islandiam verbum salutis prædicatum ablegavit. Omnes Islandi male qvidem, ipsius vero cognati & affines omnium pessime eum exceperunt, id autem non curans, per plagas, australem & borealem, verbum ubiqve prædicans transiit, sed plerumqve exiguo aut nullo cum fructu; qvidam enim salutarem doctrinam rejecerunt, qvidam etiam in horrendas blasphemias eruperunt; qvod ubi comperit, zelo & impatientia percitus, adjuvantibus decem comitibus, idola & delubra ferro & igne vastare cœpit. Pagani autem hæc nullo modo toleranda judicantes, Stefnerum occisuri congregantur; sed de re tempori certior factus, fuga ad cognatorum qvosdam peninsulam Kialarnes inhabitantes, qvi reliqvorum consiliis non consenserant, ægre evasit (b). Navis ejus, qvam ad ostium amnis Gufá subductam reliqverat, vi aqvarum in altum propulsa, gentilibus ludibriosi carminis materiam præbuit, sed eam, contra omnium spem, paulo post restitutam Stefnerus reparari curavit.

§. 3.

Seqvente æstate in comitiis Islandiæ universalibus nova lex hac occasione promulgata est, qva religionem christianam annunciantibus & amplectentibus aqva & igni interdictum, cognatiqve rei aut affines intra qvartum gradum actionem instituere jussi (c); christianam enim religionem, ut

(a) Stefnerum in Islandiam ab Olao Rege anno 996. ablegatum fuisse censemus, seqventes auctoritatem *vit. Trygg.* part. 2. cap. 19. pag. 62. *id factum esse prima æstate, qva sceptrum tenuit Norvegicum.* Sed id accepit non per mensem *Goe* (qvi ex parte convenit cum nostro Martio) 996, ut vult *Historia Christianismi* cap. 6, qvam seqvitur doctissimus *ARNGRIMUS Crymog.* libr. 1. cap. 10. pag. 103. ipsumqve alii gregatim. Sed circa initium hyemis 995, ut ex laudata *Olai Regis Vita* abunde probari potest. Omnes enim historiæ consentiunt, qvinqvennio eum Norvegis imperasse, subscribente eodem *ARNGRIMO* in *Comment. de Islandia* fol. 51. Sed desiit Olaus regnare 5. Idus septembris anno 1000. Prima igitur ejus regiminis æstas fuit 996. conf. *vit. Trygg.* part. 2. cap. 3. 16. 19.

(b) Qvosdam Stefneri cognatos, veræ religionis qvalemcunqve cognitionem habuisse, non omnino negaverim. Nam nepotes & abnepotes Helgonis Biolæ erant, qvi religione christiana imbutus in Islandiam venerat, eamqve ad mortem usqve retinuerat, ut supra cap. 3. §. 6. relatum est.

(c) Stefneri vaticinium anno 1002. impletum est; tunc enim omnes Osvifi filii ob cædem Kiartani

ut summum familiæ dedecus, & totius reipublicæ dehonestamentum abominabantur. Stefnerum itaqve cognatorum qvatuor, Osvifi Helgonis, qvi Sapiens dictus, filii in jus vocarunt, & peregrinæ seu legibus prohibitæ religionis reum egerunt. Qvo ille audito, spiritu afflatus prophetico, sibi exilium injuste irrogatum non nociturum, ipsos vero, paucos intra annos, ob flagitia qvæ perpetraturi essent, jure talionis mulctandos prædixit, qvod & exacto qvinqvennio evenit (a).

§. 4.

His ita gestis Stefnerus, irrita fore prævidens qvæcunqve religionis causa moliretur, ad Regem Olaum illico revertitur, optime ab eo exceptus. Hic postqvam regno discederet, peregrinatione suscepta, supra memoratum Thorvaldum Kodrani convenisse, & cum eo terram sanctam, aliasqve celebriores christiani orbis provincias lustrasse dicitur. Deniqve hinc redux, in Dania, audito Olaum Regem a Sigvaldo Comite deceptum, in hostium insidias incidisse, acre qvoddam condidit carmen, qvod in sui contumeliam factum intelligens Sigvaldus Stefnerum occidi fecit (b).

CAP.

Kiartani Olai filii, qvem ex insidiis adorti fuerant, in exilium acti sunt. Vide *Laxdælam* & *Vitam Tryggonis* part. 2. cap. 73. p. 255.

(a) Vid. *Vit. Olai Trygg.* part. 2. cap. 19. pag. 63. *Histor. Christ.* cap. 6. pag. 8.

(b) *Historia Christianismi* cap 12. Sed *Vita Trygg.* part. 2. cap. 19. Stefneri fata hoc ordine narrat, scilicet illum statim ut in Dania juvenis admodum Christo nomen dederat, peregrinationes exorsum, in his Thorvaldum Kodrani convenisse, eoqve comite longe lateqve eas continuasse, donec in septentionem reversus ad Regem *Olaum Tryggonis*, in terris, qvas occidentales (magna Britannia insulæqve adjacentes intelliguntur) nostri vocant, tunc morantem pervenerit, & cum eo Norvegiam repetierit. Ex Islandia redux eodem Auctori part. 2. cap. 100. p. 308. in aula permansisse traditur, Regemqve tandem in Vandaliam secutus, verum præter voluntatem ab eo diremtus, cum in una earum navium esset, qvæ imprudentes Dominum in insidiis reliqvere; post, excessu regis cognito, tædio Norvegiæ captus Romam petiisse, cumqve inde rediret in Dania a Comite Sigvaldo occisus. Cetera de eo conf. *TORF. Hist. Norv.* Tom. II. pag. 378. 397.

CAP. VII.

De tertia evangelii annunciatione Islandis per Thangbrandum facta.

§. I.

Primus optimi Regis conatus, etsi optato successu destitueretur, non tamen destitit ille; sed eadem æstate, qva Stefnerus ex Islandia re infecta rediit (a), Thangbrandum, ex nobili Germano pugile aulicum Concionatorem factum, in Islandiam misit, incolas verbum Dei docturum; qvem ad orientale insulæ latus, prope sinum Alftafiord appellentem, cognito, eum cum sociis, christianum esse, incolæ nec in portum deducere, nec cum eo colloqui dignabantur. His pressus difficultatibus, celebrem virum, Hallum de Sida adit, ipsumqve, Regis nomine salutatum, suppetias orat. Hic etiam eum, Regis ergo benigne excepit, & non procul a villa sua tabernaculum, ipsi cum sociis per instantem hiemem habitandum erigi curavit, subministratisqve omnibus necessariis, sæpe eos conveniens, & interdum diu cum iis permanens, benignum semper & affabilem illis se præbuit (b).

§. 2.

Pridie festum Michaëlis, ad horam tertiam pomeridianam, Thangbrandus suos a consvetis laboribus qviescere jussit. Hoc miranti, causamqve percontanti Hallo, Thangbrandus respondit: crastinam diem Archan-

(a) *Vita Trygg.* part. 2. cap. 58. pag. 214. expresse dicit, Thangbrandum ab Olao Tryggvino in Islandiam missum, *cum biennio regnum tenuisset;* id erit anno 997; nam Thangbrandus biennium ad minimum in Islandia transegit, sed 999. inde abiit; unde patet anno 995. Olaum regnare cœpisse, ut supra ostensum est. cap. 6. §. 2. pag. 51.

(b) Hallus de Sida idem non est ac Hallus de Haukadalo, ut putat *BUSSÆUS;* ille enim provectæ jam ætatis, anno 998. a Thangbrando baptisatus fuit, ut mox dicetur, conf. *Sched.* cap. 7. pag. 34. Edit. Havn. Sed hic a Thangbrando anno seqventi 999. triennis baptizatus fuit, mortuus tandem anno 1090. ætatis 94, conf. *Sched.* cap. 9. pag. 58.

changelo Michaëli sacram esse; rursusqve roganti: qvis, qvalis, qvantus ille esset? regessit: *Michaëlem Archangelum non esse hominem, sed a Deo omnipotente creatum spiritum, Angelorum qvos Deus, ut contra diabolum ejusqve cohortes militent, & fideles ab horum insidiis & insultibus protegant, in excubiis disposuit, Principem. Proprium autem & huic officium esse, animas fidelium, a corporibus disjunctas, in æternam vitam introducere, in qva nec mortem, morbum, dolorem, lacrymas, nec ullam miseriam æternum sentiant, sed ineffabili gaudio, honore, amore, sanitate, sanctitate & omnimoda prosperitate & beatitudine nunqvam finienda fruantur, similes factæ ipsis Angelis, qvorum claritas solis splendorem, fragrantia omnem dulcedinem, celeritas, efficacia, & fortitudo omnem humanam cognitionem superet. Eorum multitudinem omnino esse innumerabilem, nam divisos esse in novem ordines, qvorum qvivis sibi peculiare ministerium a deo constitutum habeat. Aliorum enim esse diabolo ipsiusqve angelis resistere; aliorum fideles christianos a malis & periculis protegere & conservare; aliorum ante thronum Dei stare, ipsiqve ministrare; creatorem autem laudare, venerari, ipsius gloriam admirari, faciemqve æternum intueri, omnium commune officium & delectationem esse.* Qvibus a Thangbrando dictis Hallus: *valde*, ait, *potentem eum esse oportet, omninoqve omni humano sensui incomprehensibilem, cui tot talesqve ministrent Angeli.* Domum vero reversus, *Thangbrandus*, inqvit, *& ejus socii cras festum uni Deorum suorum celebraturi sunt. Itaqve nos etiam, mores eorum adstantes observaturi, a laboribus cessabimus.*

§. 3.

Postridie ad tabernaculum properans, non procul se cum suis tenuit. Hic cum campanarum sonum & nolarum tinnitum, dulcemqve scite cantantium harmoniam, qvalem nunqvam antea audiverant, perciperent, valde qvidem admirati sunt. Sed cum officium missæ a clericis pretiosissimas indutis vestes peragi viderent, & fragrantem incensi odorem olfacerent, fere obstupuerunt; domum vero petentes, ritus & ceremonias christianorum summis laudibus extollebant. Thangbrando postea monere non desistenti, ut christianam religionem amplecteretur, Hallus tandem conditionem obtulit: *domi suæ duas esse vetulas, pannis & annis obsitas, qvin adeo effœtas, ut lectum nunqvam relinqvant, faceret igitur periculum,*

easqve

easqve baptizaret. Si enim illæ, viribus destitutæ, & morti vicinæ, motionem e lecto & trinam in aqvam immersionem, sine vitæ periculo perferre possent, aut aliqvantulo melius inde se haberent, baptismum non esse inefficacem, aut insalubrem videri, & tunc se suosqve eum etiam accepturos fore spondebat (a).

§. 4.

Vetulæ deinceps jussu Halli, affirmata tamen ante de fide in Trinitatem, triplici lustratoris qvæstione, & petito pro more baptismo, Thangbrandum se ter in aqvam immergere & albis deinde vestibus induere sinunt. Postridie Hallo, sciscitanti, qvomodo se haberent, ambæ simul respondent: *satis bene; Non enim se præter consveta senectutis incommoda sentire; & si qva valetudinis facta sit mutatio, in melius factam esse.* Hoc ille non vulgariter lætatus responso, se suosqve omnes pridie Paschatos in rivulo prope prædium lustrari fecit, cui Thangbrandus inde nomen *Thvottá* (amnis lavacri) imposuit.

§. 5.

Proxima æstate Thangbrandus cum Hallo, universalia comitia aditurum se profitebatur. Qvod ubi ad ethnicorum aures pervenit, immani & plusqvam vatiniano in eum odio & furore accensi, famosissimum incantatorem, Hedinum nomine, ut necromanticis artibus terram sub eo diffinderet, in cujus hiatum delapsus suffocaretur, mercede conduxerunt. Hoc & eatenus prope villam Kyrkiubai tactum esse fertur, ut eqvus periret, Thangbrandus vero mira Dei gratia & comitum auxilio incolumis evaderet. Thangbrandus cetera inter faciendum iter, verbum Dei passim prædicavit, multosqve, qvorum Gissurus Albus, ejusqve gener Hialto Skeggonis nobilissimi erant, conversos baptizavit A comitiis eam borealis plagæ partem, qvæ orientem spectat, permeans, non paucos baptizavit (b).

§. 6.

(a) Eadem Hallo mens fuisse videtur ac Thorkillo Kraflæ, de qvo supra cap. 4. §. 4.

(b) Conf. *Historia Christianismi* cap. 8. pag. 11. *Vita Olai Trygg.* part. 2. pag. 218.

§. 6.

Interim Thorvaldus Veilus & Veturlidus Poëta ignominiosis carminibus eum lacessunt, qvi injuriarum impatiens, Gudleifo, aliis Gudleifo Aronis opitulante, utrumqve occidit, qvapropter in jus vocatus sequentibus comitiis mortis reus judicatur (a). Parum itaqve se in religionis negotio effecturum prævidens, Norvegico se itineri accingit. Ast in altum provectus, contrario vento & æstu maris diu multumqve jactatus, tandem ad oram Islandiæ prope sinum Borgensem repellitur. Hic non solum omnibus invisus, sed etiam ad victum necessariis destitutus, a Kolo qvodam divite rustico, pretio oblato, cibaria expetens, repulsam tulit. Urgente itaqve necessitate, justo relicto pretio, cibariorum qvantum opus fuit, invito domino aufert. Hoc non ferens Kolus, ducto in partes suas Skeggbiörno qvodam & manipulo hominum collecto Thangbrandum inseqvitur. Acri commisso prælio, Thangbrandus duos, hostes vero novem & in his Skeggbiornonem desideraverunt (b). Hæc audiens Gissurus Albus, Skalholti habitans, Thangbrandum, ut apud se instantem hyemem diverteret, invitavit. Thangbrandi navem, perinde ac Stefneri, ventorum vis & aqvarum profluvia in altum evehunt, sed aliqvanto post, valde tamen læsa, illa repellitur; qvæ res ethnicis poëmatum qvorundam occasionem subministravit.

§. 7.

Primo vere Thangbrandus Gestum Oddleifi conventurus, occidentem versus proficiscitur. Illic eum athleta qvidam ad singulare provocat certamen, jactans, visis suis artibus, secum congredi non ausurum, se enim nudis pedibus ardentes ignes illæsum conculcare, hastæqve mucroni pectus impingere. Thangbrandus Deo eventum committens, ignem consecravit, & cuspidem cruce signavit, qvo facto furibundus ille jactator, igne

---

(a) Famoso carmine traduci summa semper habebatur injuria, nec facile talem maculam famæ adspersam, nisi humano sangvine elui potuisse, innumera exempla probant.

(b) De prælio inter Thangbrandum & Kolum commisso tacent *Scheda* & *Vita Tryggvonis*, sola *Historia Christianismi* ejus mentionem faciente. Sed de rei veritate non videtur dubitandum, nam nomina propria locorum adhuc durantia, ex his rebus nata, idem testantur.

igne pedes læſus, proprio mucrone transfigitur. Hoc convictus miraculo Geſtus, cum aliis qvibusdam chriſtianam amplectitur religionem. Hinc Thangbrandus diſcedens, refectam interea navim conſcendit, & poſtqvam Islandis, ſe haud minus enſium, qvam clavium uſum callere probaverat, in Norvegiam renavigavit (a).

CAP. VIII.

De Hialtone Skeggonis, & Islandis qvibusdam in Norvegia converſis.

§. I.

In comitiis Islandiæ univerſalibus, qvæ Anno 999. habebantur, de religione, qvam prædicaverat Thangbrandus, multi multa loqvebantur; magnumqve erat partium ſtudium; chriſtianis idola, gentilibus verum Deum conviciis impetentibus. Tunc Hialtoni Skeggonis poëma qvoddam excidit (b), qvod tantopere ethnicis diſplicuit, ut Runolfus Prætor,

(a) *Hiſtoria Chriſtianiſmi* vult Thangbrandum in Islandia triennium tranſegiſſe, binas ſcilicet priores hyemes cum Hallo de Sida, tertiam cum Giſſuro Albo: Sed *Schedæ* & *Vita Trygg.* biennii tantum hic transacti mentionem faciunt, qvod etiam verius eſt. Nam 997. huc venit, & 999. rurſus abiit. Plura de Thangbrando lege infra cap. 11. §. 5. Auctores de eo præcipui ſunt, præter *Schedas* ed. Isl. pag. 6. & 7. *Hiſtoria Chriſtianiſmi* cap. 7. & 8. & *Vita Tryggonis* Part. 2. cap. 58. pag. 215. 220. Singulorum autem relationes ſtudioſe collegit *TORFÆUS Hiſt. Norv.* Tom. II. pag. 397. inprimis vero pag. 417. 422. Ei ſimiles Theologi Eccleſiam duplici modo militantem eſſe oſtendunt.

(b) *Schedæ* cap. 7. pag. 38. & *Hiſtoria Chriſtianiſmi* cap. 9. pag. 13. carmen Hialtonis mutilum adferunt; ſed *Vita Tryggonis* & *Niala* integrum recitant, conf. & *GUDMUNDI ANDREÆ Lexicon* in voce *tvèir*, unde id ſupplevimus. Carmen tale fuit:

" Vil eg eigi god geyia,
" grey þyker mer Freya.
" Æ mun annat tveigia
" Oþinn grey edr Freya. "

Cujus

tor illico ei dicam scriberet, & blasphemiæ reum factum exilio mulctaret. Exactis itaqve comitiis, Hialto ipsius furori cessurus, cum socero suo Gissuro Albo, Norvegiam petere constituit. Navim, qvam domi suæ Hialto (a) construi curaverat, secundum amnem Rangá ad mare deducens, a nebulone qvodam capitis reo, qvem ei percussorem Runolfus subornaverat, securitatem spondens, si facinus perficere posset, jactu hastæ impetitur; sed hoc prudenter declinato, seu clypeo excepto, captum a suis hostem, non tantum impunitum esse permisit, sed etiam socium itineris adsciscendo securum fecit.

§. 2.

Nidarosiæ tum temporis multi Islandi convenerant, qvorum nonnulli, ab anno 996. (b), accepta fide & religione christiana, Regi adhæserant. Horum

---

Cujus tenor hic est:
Nolo Numina ethnica infestare
caniculam existimo Venerem.
Semper erit alter utrum
Othinus canis aut Venus.

(a) Hialto qvidem domi suæ navem fabricaverat; verum, ut puto, non ex materia innata, sed maxima ex parte illata & aliunde advecta: Nam licet Islandia, teste *ARIO Sched.* cap. 2. plurimis in locis sylva seu betula consita fuerit, tantæ tamen molis aut crassitiei non fuit, ut naves, præsertim capaciores, exinde ædificari possent. Hinc templa aut domus elegantiores ædificaturi, materiam ex Norvegia advexerunt. Idem & de Avangi navigio censemus, cujus *Landnama* Part. I. cap. 14. pag. 16. mentionem facit. Sed dormitat Consultissimus *BUSSÆUS*, vertens hæc *ARII* verba *Sched.* cap. 2. pag. 10. " I þann tíd var Island vidi vaxit: " hoc modo: *Ea tempestate erat Islandia salicetis consita.* Nam aliud est *Vidr*, latine sylva, materia, (utrumqve enim significat) unde formatur Abl. singl. *Vidi;* Aliud *Vider*, latine salix, qvod Ablativ. format *Vidi*; *ARIUS* scripsit., vidi vaxit. Vertendum itaqve fuit: *Ea tempestate Islandia erat sylvulis* (vel betulis) *consita.* Nam præter betulam, eamqve subinde crassiorem, juniperos minores & rariores, salices qvandoqve & virgulta, paucas populos tremulas, imo & sorbos sed rariores, ad magnam tamen altitudinem qvandoqve pervenientes, aliud Islandia ligni genus non profert. Sed hæc in transitu.

(b) Kiartanum, Hallfredum & alios, qvorum nomina hic recensentur, anno 999. ad Olaum venisse statuit *Historia Christianismi* cap. 10. pag. 14. sed perperam; Nam ex *Vita Hallfredi* in *Hist. Trygg.* collata cum *Laxdæla*, manifestum est, id factum esse anno 996. Hallfredus enim primam hyemem in aula Regis transegit, deinde biennium in Gothia

Horum principes erant. *Kiartanus Olai*, *Bollus Thorleiki*, *Hallfredus Poëta*, *Kalfus Asgeiri*, *Brandus Vermundi*, & fratres duo *Biarni Breidejensis filii*, qvorum cuiqve sui erant asseclæ sociiqve navales. De Hallfredo refertur, qvod fidem & religionem christianam recipere abnuerit, nisi ipse Rex eum ex sacro lavacro susciperet, seu compatrem ageret (a). Cujus & voti humanissimus Rex compotem eum haud invitus fecit. Kiartanum vero Rex, non tantum ob generis nobilitatem (erat enim Kiartani Hiberniæ Reguli ex filia nepos), sed & ob formam, fortitudinem, morum civilitatem, & ingenium qvarumvis artium capax, tanti fecit, ut a se dimittere nollet (b).

§. 3.

Nonnulli autem hoc anno, qvi 999. est, ex Islandia advenerant, qvorum primipili fuerunt, *Halthorus Gudmundi*, *Kolbeinus Thordi*, *Svertingus Runolfi*, *Thorarinus Nefjulfi*, omnes primatum Islandiæ filii, & propriam qvisqve regens navim, sed cum sociis paganæ adhuc religioni adhærentes (c): Hos Rex (cui Thangbrandus inter hæc ex Islandia redux, qvæcunqve illic perpessus fuerat, retulerat, addens impossibile futurum Islandos unqvam ad religionem christianam adducere) ira æstuans, partim compedibus ligandos, partim facultatibus spoliandos, partim membris truncandos, partim etiam neci dandos, pronuntiavit: Tum Gissurus, qvi non tantum in Islandia Thangbrandum in Regis gratiam hospitio exceperat, sed & ipsum Regem tertio consangvineitatis gradu attingebat, cum genero suo Hialtone, Kiartano Olai, & aliis Islandis, qvi Christo nomen dederant, Regem adiit, non minus audacter qvam prudenter ipsi votum,

 qvod

Gothia vixit, ibiqve uxorem duxit, & sobolem procreavit. Deinde ad Regem rediit, & qvartam cum eo hyemem fuit, anteqvam Islandiam repeteret, qvod anno 1000. factum est.

(a) Hallfredus hic fuit Poëta & pugil sui temporis celeberrimus; de Rege Olao, nec non Comitibus Hacone & Erico carmina encomiastica composuit. Plurima de eo *TORFÆUS Hist. Norv.* Tom. II. pag. 466. 483.

(b) Historiæ Kiartani auctores sunt *Laxdæla* & *Vita Tryggvini* Part. 2. cap. 22. 72. 73. qvos seqvuntur *ARNGRIMUS Crymog.* pag. 139. & *TORFÆUS Hist. Norv.* Tom. II. pag. 483. 491.

(c) Hi ad Regem anno 999. accesserunt, ideoqve cum prioribus (§. 2.) non confundendi.

qvod dudum fecerat, in memoriam revocans. Dixerat enim Rex, se qvodvis crimen culpamve condonaturum, modo reus pœnitentiam ageret, & religionem christianam admittere vellet. Addit præterea Gissurus, Thangbrandi relationem omni ex parte veram non esse; Islandos enim certe cum tempore fidem & religionem christianam accepturos, modo leniter & sapienter annuncietur; Ipsum vero illic, qvemadmodum & antea in Norvegia fecerat, parum qviete processisse, & homines qvosdam occidisse, qvod a peregrino, & novæ religionis præcone, pati noluerint.

§. 4.

Hæc Rex vere & sapienter dicta esse agnoscens, hac vice ait, se Islandis vitam & securitatem concessurum, dum modo Gissurus & Hialto negotium religionis in Islandiam introducendæ & promovendæ in se suscipere velint, & sancte promittant, sua auctoritate & ministerio effecturos, ut Islandi ad veri Dei cognitionem perducantur. Sed dum rei *eventus* exspectetur, qvatuor Islandicæ juventutis nobilissimis, Kiartano Olai, Halthoro Gudmundi, Kolbeino Thordi & Svertingo Runolfi, obsidum loco secum manendum fore. Hac a Hialtone & Gissuro accepta conditione, Rex obsides recepit, reliqvis vero commeatum dedit, qvi omnes paulo post, Rege multum gaudente baptizati sunt (a).

CAP. IX.

De qvarta Evangelii annunciatione Islandis per Gissurum & Hialtonem facta.

§. 1.

Ineunte vere Gissurus & Hialto itineri in Islandiam sese accingunt; qvod licet Hialtoni, publica auctoritate in exilium acto, multi dissvaderent, non

---

(a) Cum eis, qvæ hoc capite dicta sunt, conferendus *TORFÆUS Hist. Norv.* Tom. II. lib. 9. cap. 30. 31.

non tamen absterreri potuit, qvin cum socero proficisceretur. Assumto itaqve Thormodo sacerdote, aliisqve ecclesiastici ordinis viris, ut & materia templo condendo præparata, qvam Rex, cum aliis, ad profectionem & negotii expeditionem necessariis, ipsis dari mandaverat, solvunt. Iter feliciter cessit; salvis enim suis omnibus, decem exactis æstatis hebdomadibus, ad insulas Vestmannicas appulerunt. Exonerata navi, locum sacræ ædi condendæ aptum, forte eligunt; Regis enim jussu in loco, ad qvem primum appellerent, condendum erat. Biduo tantum (a) in insulis consumto, in continentem se conferunt, qvam eodem die, qvo ad comitia confluebant incolæ, attigerunt.

§. 2.

Hinc extemplo iter ad comitia instituerunt, qvod per Runolfi (Hialtonis infensissimi hostis) ditionem periculosum valde & difficile erat. Nam omnibus ejus subditis, eqvos subtrahentibus, & commeatum præbere abnuentibus, usqve ad villam Skeggonis, cujus filius Thorvaldus, Hialtonis sororem in matrimonio habuit, pedibus iter facere cogebantur, a qvo eqvis aliisqve necessariis instructi, Laugardalum tendunt (b) Hic Hialtoni, ut cum duodecim viris remaneret, ægre persvadent. Gissurus vero cum reliqvis ad locum stagno Olfusvatni propinqvum, Vellankatla dictum, perrexit. Illinc nuntio ad comitia misso, petitum, ut ipsis auxilio amici & cognati qvantocius properarent, qvippe inaudiverant, fore,

 ut

(a) *Historia Christianismi* cap. 11. pag. 17. vult Gissurum & Hialtonem duas hyemes in insulis Vestmannicis mansisse, qvod recitasse est refutasse; *Vita Trygg.* Par. 2. pag. 239. qvinqve dies; Sed *ARIUS Sched.* cap. 7. pag. 38. Ed. Havn. eos extemplo continentem petiisse refert. Qvas diversas Auctorum relationes conciliaturi, in *Historia Christianismi* legendum putamus 11 *netr* pro 11 *vetr*, leviuscula unius literæ mutatione, & tunc omnia bene cohærent, & cum aliis notis, qvibus tempus describitur, conveniunt. Omnes enim fatentur Flosonem Thordi eodem die tesqva Arnarstakensia transiisse, qvo illi ad ostium Dyrholense pervenerant, postridie ergo ad insulas appulerunt, & biduo post in continentem se contulerunt, qvod eodem die factum est, qvo incolæ ad forum generale confluere solebant, & hoc triduo Floso iter ad comitia commode absolvere potuit.

(b) Hialto non in ipso prædio Laugardalo, ut vertit *BUSSÆUS*, sed in tractu Laugardalensi, id est *Valle thermarum*, qvæ circiter duo milliaria a Comitiorum loco distat, remansit.

ut inimici armata manu illos a comitiis repellerent. Prius vero, quam loco moverent, Hialto, moræ impatiens, cum sociis improviso adfuit; & mox, qvos desideraverant, amicos & cognatos obvios habentes, ad Comitia, ab Asgrimo Ellidagrimi hospitio recipiendi perrexerunt. Ethnicis vero se armatos sistentibus, non multum abfuit, qvin in mutuum conflictum corruissent, ni tanto malo iterum cessissent, & sedatiores qvidam intercessissent.

§. 3.

Postridie, missa a Thormodo sacerdote solenniter peracta, *Gissurus* & Hialto, septem comitati clericis, sacras indutis vestes, binas cruces & thuribulum cum incenso portantibus, cujus fragrantia tam contra, qvam secundum ventum percepta esse fertur, in comitia prodeunt. Negotium deinde, qva cum plebe id communicari consultum videbatur, tanta facundia (a) publice exponunt, ut omnibus essent admirationi, qvin nemo contra hiscere auderet. Nihil autem effectum, nisi ut, testibus ultro citroqve nuncupatis, Christiani & Ethnici mutuæ societati renunciarent. Nam tribus abhinc annis christianos tanqvam publicum propudium e republica eliminandos, & morte aut exilio puniendos esse lege sancitum fuerat (b).

§. 4.

Hæc dum geruntur, cursor qvidam in forum venit, subterraneum ignem tractum Olfusensem vastare, & prædium Thoroddi Prætoris in magno esse periculo, nuncians. Hoc ethnici audientes: *non mirum*, inqviunt, *est*, *si Dii ob præsentes novitates*, *resqve iis exosas*, *qvæ jam geruntur*, *ira æstuent.* Snorro autem Helgfellensis, ethnicus ipse, interrogando respondit. *Qva qvæso de causa fervebat ira Deorum*, *cum flagrarent petræ*, *qvas jam calcamus?* (c) eoqve effato os ipsis obligavit. Est enim, comi-

(a) Gissuri & Hialtonis facundia dicitur etiam Olao Regi admirationi fuisse, & multum laudatur *Vit. Trygg.* part. 2. cap. 60. pag. 222.

(b) Vid supra cap. 6. §. 3.

(c) Ex hoc Snorronis responso patet, ipsum & plures Primatum crypto-christianos & in conscientia de gentilismi vanitate convictos fuisse, licet *veritatem in injustitia detinerent;*

comitiosum regio circumqvaqve aspreto constans. His utrinqve dictis factisqve, ad tempus in tabernacula se recipiunt.

§. 5.

Incolis cetera, ut nuper diximus, divisis, christiani Hallum de Sida rogarunt, vellet christianismo dignas & proficuas leges ferre; Verum ille tantum negotium prudenter declinavit; Novit enim vir sagax, leges a Christiano latas, Ethnicos haudqvaqvam ratas habituros. Data igitur pecunia, trium marcarum argenti, Thorgeirum Liosavatnensem tum temporis Nomophylacem, ethnicismo adhuc addictum, eo perduxit, ut id muneris in se susciperet; antea tamen ab eo, ut tres articulos, qvos Gissurus & Hialto dictabant, legibus rogandis insereret, stipulatus (a). Qvo facto, Thor-

---

rent; ad qvod eos præter insitam contumaciam & avitæ religionis amorem, etiam metus, ne annuum tributum delubro & idolis, qvorum erant curatores, debitum amitterent, impulit, perinde ac Demetrium & socios, *Act.* 19. v. 24-27. Nam qvam primum religio christiana in Islandia cœpit prædicari, qvidam incolarum, idolis tributa pendere detrectarunt, ut ex *Historia Christ.* cap. 2. pag. 4. supra cap. 4. §. 2. est ostensum.

(a) Articuli illi teste *Vita Trygg.* Part. 2. cap. 62. pag. 241. sunt tres priores in legibus a Thorgeiro promulgatis, moxqve inserendis. De qvantitate autem pecuniæ, qvam Hallus Thorgeiro dedit, non convenit inter Auctores. *Historia Christianismi* dicit, fuisse semi centum argenti ɔ: " Hálft hundrad sylfrs. " *Niala* autem numerat tres marcas argenti, qvæ toto distant cœlo, & invicem conciliari impossibile est. Cum vero prima vice hic nobis sese offerant antiqvæ monetæ nomina, eademqve sæpius occursura fore nullum sit dubium; operæ pretium ducimus, ut hic paucis ea explicemus, qvalia sunt. *Pening, Alin, Ortug, Eyrir, Mörk, Hundrat.* Pening, *nummi minuti,* mentionem facit SNORRO STURLÆUS in *Vita Haralldi Grafelldi,* dicit enim, *qvemvis Islandorum dedisse Eivindo Poëtæ tres nummos argenti;* Similiter ARIUS in *Schedis* de Grimo Geitskó: " Hönum gaf hver madr einn penníng á landi her. " ɔ: *Illi qvivis incola hujus terræ unum nummum dedit* cap. 3. pag. 16. Conf. *Jus Eccl. Arnæ Episcopi* cap. 31. ubi nominatur " einn peningr tálinn, epr nöckut " þar annat, so at tío menn gialldi álnar virdi, " ɔ: *nummus mercium aut tale qvid, qvod decies sumtum unam ulnam constituit.* Unde patet, antiqvos habuisse minutissimos nummos, qvorum decem valebant unam ulnam, sed singuli 2⅖ unum obolum Danicum. Alin, *ulna,* ɔ: ulna panni Islandici crassioris, æqvabat 10. nummos Islandicos, sed 4. obolos Danicos. *Ortug* dicit Perillustr. & Doctiss. Norvegiæ Cancellarius BIELKE in *Glossario juridico* esse " toe hvide Danske, men en gammel " Ortug

Thorgeirus se extemplo in tentorium recipiens, lectum petiit, stragulo-qve involutus, totum diem noctemqve seqventem, ne verbulum qvidem proferens, decubuit.

§. 6.

" Ortug halv auden Skilling. " Plurimi nostratium antiqvariorum volunt *Ortug* esse idem ac *Rigsort* ɔ: qvartam Joachimici partem; Sed Doctiss. noster *VIDALINUS* in commentario de vocibus *Mörk*, *Eyrir*, *Ortug*, invictis argumentis evicit, Ortug valuisse duas ulnas ɔ: octo obolos Danicos. *Eyrir* varii fuit, tam generis ut *Eyrir gulls*, uncia auri, qvi valebat 60. mercium uncias, & *Eyrir sylfurs*, qvi nunc qvatuor, nunc sex mercium uncias valebat, ut postea dicemus; qvam pretii, occurrit enim *tólf álna Eyrir*, *niu álna Eyrir*, *sex álna Eyrir*, & *þriggia álna Eyrir*, teste eodem *VIDALINO*. In Islandia autem communissimus fuit *sex álna Eyrir*, de qvo hic agimus, qvi 60. nummos, 6. ulnas, sed 3 Ortug continebat. *Mörk* fecit octo uncias, seu 48. ulnas. *Hundrad* ɔ: Centum majus, seu centum & viginti, ita dictum a centum (ɔ: centum & viginti) ulnis, qvas continebat, adeo ut centum, seu hundreda in se haberet 1200. nummos, 120. ulnas, 40. ortug, $2\frac{1}{2}$ mörk, circa qvæ notandum venit:

1) Has voces seu monetæ nomina, licet qvædam videantur ponderis genus notare; hic tamen reveva ad monetam pertinere, eamqve illis inscriptam aut signatam fuisse; & præterea etiam easdem ad merces translata fuisse, ut in " Alin, Eyrir, " Mörk, Hundrad *Vöru* " ɔ: ulna, marca, centum, *mercium*.

2) Qvod hæc dupliei modo computabantur, aliud enim Eyrir, Mörk, &c. *communis*, qvæ etiam *talinn* ɔ: numerata vocabatur, qvæ ad merces & forte vilius metallum pertinebat, aliud Eyrir, Mörk &c. *Sylfurs*; qvæ plerumqve *vegins* ɔ: ponderata appellabatur; Ubi bene observandum est, qvod ubicumqve monetæ aut summæ nominatæ subjungitur vocula *Sylfurs*, ex. gr. tot unciæ *Argenti*, marcæ *Argenti*, aut hundredæ *Argenti*, ibi semper intelligenda est moneta, aut argentum ponderatum, qvod viliori metallo & mercibus, qvadruplo aut sextuplo, pretiosius fuit, qvæ disparitas ex raritate argenti proveniebat, nam *Omne rarum carum*.

3) Notanda est distinctio inter " brennt sylfur hvítt í skör, " ɔ: *argentum defæcatum in fracturis album*, cujus unica uncia valuit 36. ulnas, seu 6. mercium uncias, vid. *Grágás* & *L. L. Island.* Tit. *Kaupab.* cap. 5. & " lögsylfur bleikt i " skör, " *argentum commune, qvod fractum colorem habuit pallidum* aut gilvum, " enn þat er lögsylfur, er meiri blutr er sylfrs, enn messingar " *est autem argentum legitimum, qvod plus continet argenti qvam æris.* Cujus uncia valuit qvatuor mercium uncias, sive oras, cum sextante ɔ: 25. ulnas vel semimarcam & semi-ortug, ut patet ex *Grágás* loco citato: " Þat var jafnmikit se kallat, hundrat sylfurs, sem CCCC. " og XX. álna vadmála, og verdur þá ad hálfri mörk vadmála eyrer. " ɔ: *æqvalis pretii statuebatur hundreda argenti, ac qvatuor hundredæ & viginti ulnæ panni vilioris, ita ut semimarcha talis panni æqvivaleat oræ.* Id est Eyrir sylfurs (ɔ: bleikt í skör) valet semi

§. 6.

Interea ethnici ſuorum qvalecunqve concilium cogunt, in qvo tandem Deos humani ſangvinis ſacrificio, ne religio chriſtiana invaleſceret

---

ſemimarcam. Utitur hic Auctor numero rotundo ſemimarcæ, qvæ 24. ulnas valet pro ſemimarca & ſemi-ortug ɔ: 25. ulnis, qvæ hic argenti unciam faciunt. Omnia hæc ſi accurate obſerventur, patet Hallum dediſſe Thorgeiro, aut ſecundum *Nialam* tres marcas, id eſt 24. uncias; aut ſecundum *Hiſtoriam Chriſtianiſmi*, " hálft " hundrad, " id eſt unam marcam, & duas uncias argenti, qvod facit 10. uncias argenti; Minus itaqve recte doctiſſimus *TORFÆUS* in *Hiſt. Norv.* Tom. II. pag. 429, ſtatuit eum dediſſe 60. uncias argenti, ut & *BUSSÆUS* in notis ad *Schedas Arii Polyhiſt.* Thorgeirum tantillam pecuniam, aut qvantacunqve tandem fuerit, haud tanti feciſſe, ut veritatem, in qva ſuam & totius rei publicæ ſalutem ſitam eſſe novit, eadem venderet, nec harum legum promulgatione qvicqvam contra conſcientiam feciſſe, nec hac pecunia ab Hallo, ut *TORFÆO* placuit, corruptum fuiſſe ſtatuimus. Obſtat enim

1) *Impoſſibilitas:* non enim fuit in Nomophylacis poteſtate, eas, qvas ipſe voluit, ferre leges, ſed reqvirebatur communis popularium conſenſus, ut ex hoc ipſo facto patet.

2) Utriusqve viri *Halli & Thorgeiri indoles & mores:* Uterqve enim & ante & poſt hunc actum, viri cordati & boni civis nomen & famam retinuerunt.

3) *Summum peccatum & perjurium:* Thorgeirus præter Præturam provincialem, geſſit etiam ſummum magiſtratum ſeu Nomophylacis officium; Hallus vero, Prætor provincialis, & jam Chriſtianorum Nomophylax deſignatus fuit. Ipſi itaqve, perinde ac partes teſtesqve cauſarum, qvotannis, aut qvandocunqve exigebatur, jurejurando ſe obligarunt, ſine dolo malo omnes officii partes ſeſe obituros *Landnama* Part. 4. cap. 6. pag. 138. *Hiſt. Trygg.* Part. 2. cap. 6. pag. 13. conf. ſupra cap. 2. §. 20. pag. 31. Sed perjurium, etiam apud gentiles, ut expreſſe teſtantur *Laxdæla*, *Vigagloms Saga*, aliiqve, ingens habebatur crimen. vid. ſupra cap. 2. §. 20. pag. 30.

4) *Summum periculum:* utrumqve enim, tam emptorem, qvam venditorem legum & judiciorum, exilii pœna manebat, ut tam ex antiqvis legibus, qvam Ejulfi Bölverki filii & Oddi Ofeigſonii exemplis liqvido conſtat.

5) *Contrariæ partis*, qvæ chriſtianam religionem ſummo proſeqvebatur odio, *profundum ſilentium*, qvæ nunqvam hos viros talis criminis inſimulavit, qvod ſane feciſſet, ſi corruptio in ſuſpicionem veniſſet. Qvibus rite conſideratis, proximum eſt ut dicamus Hallum boni civis officium impleviſſe, qvi oblatum a ſuis Nomophylacis officium prudenter declinavit, ne illud accipiendo ſtatum in ſtatu formaret, & rempublicam civili bello hoc modo implicatam peſſundaret. Sed ut ea averteret, nec tamen

ret exorandos, idqve non parce, nam octonos, seu duos ex qvolibet insulæ qvadrante offerendos esse statuunt (a). Hoc Hialto & Gissurus audito, suorum etiam concilium convocant, dicentes, se etiam humano sacrificio Deum placare velle, totqve ipsi viros ex sua parte offerre, qvot ex sua ethnici immolent, sed non eodem modo. *Ethnici enim*, inqviunt, *homicidas, fures, aliosqve neqvam & nauci homines diis suis offerunt, ut ut aut iis spinam frangant, aut illos e rupibus præcipites dent; se autem viros principes ut dignitate, ita virtutibus maxime spectabiles deo oblaturos; non ut illis vitam violenta morte eripiant, sed ut ipsi, mundo & peccato mortui, deo, ejusqve Christo vivos se devoveant. Et ne ab ethnicis hostiarum numero vincantur, octo etiam viros, binos scilicet ex qvavis insulæ parte, huic lustramini destinandos esse, siqve ita placeret, pro parte australi se huic albo inserendos offerunt* (b). Omnibus hanc sententiam collaudantibus, ex parte orientali Hallus de Sida & Thorleifus Christianus; ex boreali Thorvardus Bödvari & Hlennus Amnosus; ex occidentali Gestus Oddleifi & Ormus Kodrani,

tamen religionis negotium prodesset, ad Thorgeirum legitime magistratum gerentem, cui antiqvarum consvetudinum legumqve emendatio, novarum vero ex consensu popularium rogatio, jure competebat, se convertit; de cujus animo a christiana religione non abhorrente certum eum fuisse, consentaneum est ut statuamus; cui, post qvam eum officii admonuerat, honorarii aut salarii loco, qvod tam arduum & odiosum in se susciperet opus (qvod alias facile declinare potuit) tres marcas (24 imperiales) vel ut alii habent " halft hundrad sylfurs " (decem imperiales) donavit; Thorgeirum autem accipiendo haud qvaqvam suam conscientiam vendidisse, multo minus veritatem prodidisse, sed ad faciendum qvod sui esset muneris, & ad statuendum qvod omnibus saluti & emolumento fore animo convictus fuit, hoc modo adductum fuisse, ut operam authoritatemqve publico commodo libentius locaret.

(a) Humana sacrificia Islandis qvondam in usu fuisse alia etiam testantur exempla vid. supra cap. 2. §. 16. & ad hæc, sacram qvasi ancoram, in summis angustiis constitutos perfugisse. Sed idcirco Islandi aliis populis immaniores non sunt habendi; nam pluribus hæc abominatio familiaris fuit; Haqvinus enim Norvegiæ Comes, & Ericus Sveciæ Rex, filios suos diis immolarunt. Idem etiam de Græcis, Romanis, Gallis, Germanis, Danis, Peruvianis, atqve Mexicanis legitur; nec obscura hujus crudelitatis in sacris literis mentio.

(b) Votum Gissuri & Hialtonis omnino pium, & verbo Dei conforme fuit, nam vero Deo id nuncuparunt, *Ps.* 75. v. 12. De re possibili & Deo placente, 1 *Pet.* 2. v. 5. non coacte sed libere, 2 *Cor.* 9. v. 7. nec temere aut inconsulte *Eccles.* 5. v. 1. 2. Deniqve ex vera fide provenit, *Ebr.* 11. v. 6.

Kodrani, hoc voto se obligarunt. Ormus qvidem antea baptismum (a) abnuerat, nunc vero de paganæ religionis futilitate, & christianæ præstantia convictus, lubens Christo nomen dedit.

§. 7.

Postridie surgens Thorgeirus ad omnia tabernacula nuncium misit, jubens ut freqventissima in comitiis adesset concio; cumqve multitudo confluxisset, ingens primo strepitus & inconditum murmur exstitit, sed cum tandem conticerent, in hunc modum verba fecisse perhibetur: *Audite viri sapientes, & tu plebs animadverte qvæ locuturus sum; Nisi una cuncti cives utantur lege, iisdemqve vivant moribus, maximam reipublicæ nostræ perniciem, & irreparabile damnum impendere prævideo. Nam simul ac leges discerpimus, pacem & concordiam disrumpimus; disruptæ autem paci, & profligatæ concordiæ, odium & invidia succedent; invidiam autem bella seqvantur civilia necesse est, qvæ nos perdent, facultates nostras exedent, & toti insulæ nostræ lacrymabilem vastationem, tandemqve horrendam solitudinem inducent; Nam ut parvæ res crescunt concordia, ita discordia vel maximæ dilabuntur. Omnes proinde animi & corporis vires intendere debemus, ne leges dividentes pacem profligemus. Cogitate, qvæso, vobis etiam, me tacente, sat nota Daniæ & Norvegiæ Regum exempla* (b), *qvi diu discordes & mutua gerentes bella, alter alterius ditiones vastando, & subditos occidendo, semet invicem attriverunt, usqve dum subditi & consiliarii, bellorum utrinqve pertæsi, invitis ipsis Regibus in medium consulerent, & pacem conderent. Qvo factum est, ut Reges videntes qvam bonum esset pacem & amicitiam colere, qvam malum contra odio & invidiæ indulgere, depositis odiis, ex infensissimis hostibus, brevi carissimi amici fierent, ita ut dona preciosissima invicem mitterent, qvæ benevolentia, cum maxima ipsorum lætitia & subditorum commodo, ad utriusqve mortem duravit. Jam licet nos Islandiæ*

 Prætores

(a) De Ormo vide supra cap. 4. §. 3. De Gesto autem cap. 7. §. 7.

(b) *Historia Christianismi* cap. 11. pag. 20. nominat Reges, Dagum Daniæ, & Tryggonem Norvegiæ; sed aut id perperam factum, aut horum Regum memoria penitus interiit; nam licet omnes evolveris historias, nunqvam Dagum Daniæ, & Tryggonem Norvegiæ, Reges synchronos fuisse, & mutua bella gessisse invenies; prudentes ergo nomina omisimus. Sed *Hringonis & Tryggvii Historiam* exhibet liber M. S. qvi exstat in Bibliotheca *A. Magnæi* b. m. sub N. 489. 572. 586. in 4.

Prætores & Primates, nec Regibus potentia, nec eorum consiliariis sapientia, simus comparandi; attamen laudabilia & bonæ frugis plena eorum dicta & facta, imitari vetitum non esse, sed multo magis licitum & utile puto. Consultissimum itaqve videtur, ne eos solum audiamus, qvi mutuo maxime dissident, verum potius ita eos conciliemus, ut utriqve parti aliqvid detur, omnes tamen iisdem legibus, iisdemqve moribus, vivant & gaudeant; nam certo certius est, legibus discerptis, pacem etiam ruptum iri.

§. 8.

Hæc cum Thorgeirus dixisset, omnium applausu excipitur, *inqve* ejus sententiam manibus pedibusqve itur; promittentibus singulis, illam se amplexuros & ratam habituros legem, qvam ipse conditurus esset. Qvod ubi sancte stipulati fuerant, seqventes articulos in legem referri jussit:

1) *Omnes totius Islandiæ incolæ baptisantor, & religioni christianæ addicti sunto.*

2) *Idola & delubra profana sunto & delentor.*

3) *Sacrificia diis obtulisse, & idola palam coluisse, siqvis testibus convincatur, exilii reus esto.*

4) *Siqvis vero id clam fecerit, insons esto.*

5) *De infantum expositione* (a) *& carnis eqvinæ esu, antiqvæ leges manento; simile judicium sit de cæteris, qvæ christianismum non evertunt.*

Hi

(a) Cum in cap. 2. ubi de primitiva Islandorum religione aliqvid egimus, nobis exciderit mentionem facere expositionis infantum, & hic se commoda offerat occasio, eandem, ejusqve cæremonias, ut ab antiqvissimis authoribus, ipsissimis eorum verbis describitur, Lectorum oculis subjiciemus, ut inde non tantum ejus ritus & cæremoniæ, sed etiam ipsa rei indoles eo accuratius cognosci qveat. *Gunnl. Ormst. Vita* cap. 2. " Eitt sumar bióst Þórsteinn til þíngs oc. hitti Jófrídi húsfreyu ádr hann " fór. oc segir. Svo er háttar. segir hann. at þú ert med barni. oc skal útbera " ef meybarn er, enn uppfæda ef sveinn er. Þat var þá sidr er Island var heidit " allt. at þeir menn er felitler vóru enn stód ómegd mörg saman. letu útbera börn " sin. oc þótti þó illa giört. oe er hann hafdi svo mælt. svarade Jófrídr. Þetta " er ófrínliga mællt slíkr madr sem þú ert. oc mun þer eigi sýnaz þetta at láta " giöra. er þú ert bædi audigr madr oc vinsæll. " ɔ: *Æstate qvadam Thorsteinus comit[illegible]*

Hi sunt primi apud Islandos Juris Canonici articuli, qvos cunctis Islandiæ primatibus consentientibus, Thorgeirus Nomophylax promulgavit;

---

comitia aditurus, Josfridam uxorem ante abitum convenit, dicens: Scio eqvidem te gravidam esse, qvod si infans fæminei fuerit sexus, exponatur, si vero masculini, enutriatur. Moris erat tunc temporis in Islandia adhuc gentili, qvad pauperes, familia numerosa pressi, infantes exponerent, (qvanvis & scelestum illud reputabatur) cui Josfrida respondit: Turpe hoc est dictu tanto viro, nec consentaneum hoc tibi factum videbitur, cum & magnis opibus, & freqventibus amicis gaudeas. Et *Finnbogi Robusti vita* cap. 2. " Eitt hvört sinn reid Asmundr til þings vid menn sína. þá mælti " hann til þórgerdar. Nú ætla ec til þings ríða efter vanda, en ec veit at þú ert " med barne oc miöc framat. Nú hvört sem þat er. þá skal eigi uppala helldr " skal útbera þetta barn. Hún svarar. at hann man eigi þat giöra sva ríkr oc " vitr sem þú ert. því þetta væri hit úhæsiligasta bragd þó fátækr madr væri. en nú " allrahellz er ydr skortir eigi gódz —— litlu sídar fæddi þórgerdr sveinbarn. —— " Nú þótt þórgerdi þætti barnit fagurt oc unni mikit. þá villdi hún þó láta " útbera. því hún vissi lyndi Asbiarnar bródur síns at eigi mundi vel duga utan " hann redi. Sídan feck hún menn til at bera út barnit oc búa um sem vandi " var á. þessir menn báru barnit úr gardi út oc lögdu nidr milli steina tveggia. " oc ráku yfer hellu mikla. oc letu flesk i munn barninu oc gengu sídan brott. " ɔ: *Vice qvadam Asmundus comitia cum suis adire constituens, Thorgerdam ita alloqvitur: Jam comitia pro more adibo, scio autem te gravidam esse & partui proximam. Cujus autem cunqve sexus fuerit infans ille, non alatur, sed exponatur. Illa autem respondit: haud ita facies, vir tam opulentus & tam sapiens, atrox enim hoc scelus homini egeno foret, multo autem magis, cum opum non indigeatis. Paulo post Thorgerda filium peperit. Qvamvis autem formosus Thorgerdæ infans ille visus fuerit, & eum adamaret, exponere tamen voluit, cum ingenium fratris Asmundi cognosceret, iram ejus non aliter declinari posse. Postea homines, qvi infantem exponerent, & pro more circundarent, conduxit. Isti infantem extra villam portarunt, inter duos lapides deposuerunt, ori infantis lardum indidere, & magnum saxum planum super imposuere, tandemqve discessere.* His consonat *Thorsteini Tauripedis Vita:* " Nú " geck Freysteinn þó naudigr væri. oc tók upp sveininn. oc geck út med til skógar. " Hann vafdi pilltinn í einum dúk. oc lagdi flickis sneid í munn hanns. Hann " giördi skiól undir vidarrótum. let þar koma í barnit. bió vel um. oc geck burt " sídan. " ɔ: *Freysteinus, invitus tamen, discessit, & puerum in sylvam exportavit, illum qvoqve panno involvit, & ori ejus lardum indidit. Sub arboris cujusdam radice foveam, ab injuria aëris immunem, effodit, ubi infantem deposuit, accurate circumcinxit & postea discessit.* Similes apud alias gentes observatos fuisse expositionis ritus, colligi potest ex *Vita Olai Tryggonis*, part. I. cap. 70. pag. 70. de Arnfinni Saxoniæ Comitis filio ita loqvente: " þeir nema stadar vid skóg þann er Myrkvidr heitir, " oc letu barnit koma undir vidarrætur — þeir fundu þar sveinbarn, þat var lagt " undir vidarrætur, oc knýttr knútr mikill í enninu á silki dregli, er þat hafdi " um

vit; ſimul ipſe profeſſus, tres primos ſe chriſtianis dare; qvartum in gratiam gentilium ferre, ultimo autem utrisqve velificare. Nam ſi, inqvit,

---

" um höfudit; Þar var í ortugr gulls, barnit var vafit í gudvefiar pelli. " ɔ: *In ſylva quæ Myrkvidr* (ſylva tenebroſa) *appellatur gradum ſiſtunt, & infantem ſub arboris radicibus recondunt — ibi puerum ſub radicibus arboris reperiunt, cui in fronte rat magnus, tæniæ ſericeæ, qva caput redimitus erat, nodus. Nodus iſte tertiam unciæ auri partem continebat; infans holoſerico involutus erat.* Cui conſentit *Samſonis Pulcbri Vita* cap. 14. Ex qvorum collatione diſcitur infantum expoſitionem, legibus non penitus prohibitam, ſed inhoneſtam, & omnibus bonis abominationi fuiſſe; Deinde certos adhibitos fuiſſe ritus, ut infans ſcilicet, faſciis conſtrictus, in foveam collocaretur, aut etiam lapidibus circumdaretur, ne aëris violentia, ferarumve laniatu periret. Et tandem ut morti qvidem exponeretur, ſed ne eſurie (unde laridum aut pingvedo carnea ori inſerta fuit), multo minus violento actu aut ſangvinis effuſione necaretur. Huic ſententiæ non obſtat exemplum Torfi in *Hördi Vita* cap 7. p. 77. " Bad hann Sigurd fóſtra ſinn taka vid barninu, fara med þat til Reykiadalsár, " oc tortýna því þar. " ɔ: *Sigurdo coalumno ſuo infantem tradit, eiqve præcepit, ut ad amnem Reykiadalſa illum perferret, & ibi neci daret.* Antea enim dixerat " at " barnit ſkylldi útbera " *infans exponeretur.* Sed furore percitus, & conſvetudinis oblitus, juſſit eundem in fluvium projici, qvod Sigurdus, ut nefandum deteſtatus eſt. " Sigurdr qvad þat illt verk vera —— Þó tók hann barnit oc geck " med þat til Signýarſtada, oc lagdi nidr í gards hlidi, oc þókti líkligt at brátt " mundi finnaſt. " ɔ: *Sigurdus factum eſſe ſceleſtum aſſeruit, infantem tamen aſſumſit, Signyarſtadas reportavit, & in porta ſepimenti depoſuit, veriſimile enim illi videbatur, ibi celeriter inventum iri.* Et multo minus *Landnama* Part. 5. cap. 6. pag. 158. " Aſgrímr bad barnit útbera, enn þræll huatti greffa, ſá er hönum ſkylldi gröf " grafa. " ɔ: *Aſgrimus infantem exponi juſſit, ſervus autem ſpatham acuebat, qva foveam effodere conſtituerat.* Nam hæc nobiscum faciunt & ſupra allatis conſentiunt. Hunc expoſitionis morem Thorgeirus nec abrogavit, nec confirmavit, ſed in ſtatu qvo fuerat reliqvit, in qvo ſe ſubtiliorem oſtendit Politicum, qvam Theologum, qvod ut minime exculpari poteſt, ita mitiorem mereri videbitur cenſuram, ſi ipſius viri conditio, temporis circumſtantiæ, ac rei gerendæ indoles, qvæ ei ingentes difficultates, & magna obſtacula objecerunt, obſerventur. Fuit enim ipſe Thorgeirus religione gentili innutritus, & in eadem educatus, chriſtianæ vero nondum aperte nomen dederat, de cujus veritate generaliter qvidem in corde convictus fuit, ſed de ejus myſteriis haud bene informatus, ideoqve de baptiſmi neceſſitate ac efficacia, infantum vita & expoſitione, aliisqve ejus modi, ex prioris religionis principiis judicavit. Ipſo præterea Præſide, paucos ante annos (vid cap. 6. §. 3. pag. 51.) ſummo multitudinis conſenſu, crudeliſſimum contra religionem chriſtianam ejusqve ſectatores, propoſitum fuerat edictum, qvod jam annihilatum ibat, cum omnes alii magno deſiderio ejusdem ſeveram ab ipſo exſpectarent exſecutionem. Deinde ipſi laudqvaqvam

qvit, eqvinæ carnis esu in terra sterili & populosa prohibemur, & nihilo

qvam ignotus erat Magnatum qvorundam in religionem christianam animus infensissimus, ut & vulgi instabilitas, qvod ad primum invasionis signum æstuosi instar maris, in ipsum aliosqve christianos irruisset, modo illius commodis aliqvid grave aut contrarium proposuisset; Qvæ omnia secum perpendens, infimæ plebi primo & potissimum aliqvid dandum, ejusqve animos solitam infantum expositionem, & carnis eqvinæ comesturam permittendo, sedandos ratus, in magnatum autem qvorundam gratiam, qvorum animi non tam his, qvam antiqvæ religionis amore tangebantur, occulta tantum (ne reliqvis essent scandalo) sacrificia & religionis exercitia concessit. Vir enim natura apprime sagax, & longo rerum usu haud vulgari imbutus prudentia, novit, qvam difficile foret, omnes inveteratas malas consvetudines, sine seditionis periculo, uno qvasi ictu decollare, easdem vero, qvam primum ipsa religio approbata & accepta esset, aliqvasqve in cordibus hominum radices fixisset, aut paulatim ex se ipsis casuras, aut paucos post annos, uno alteroqve proposito edicto, facillime sublatum iri, qvod & eventus comprobavit. Prudenter itaqve pro suo cognitionis modo, paucos inpræsentiarium dando obolos, caput conservavit, & sine periculo ad propositam metam pervenit. In Norvegia autem diutius durasse videtur fœdus hic & abominandus expositionis mos, cum *Jus Ecclesiasticum Vicensium*, paulo post annum 1100. conscriptum permittat, ut infantes exstantioribus obliti nævis in lucem prodeuntes, paribus fere ac in Islandia observatis ritibus & condendi more exponerentur, inqviens: " Þat skal á förvi föra, oc röyra þar sem hvarki genger " yfer menn ne fenadr. " Ubi primo jubetur: " Þat skal á förve föra. " Id est: *Ad finem vitæ deportandus est*, non penitus violenta morte afficiatur, sed in loco deserto morti objiciendus & exponendus est. Nam *förve*, vitæ extremum neci proximum, qvibusdam videtur esse nom; substant: á *fiör* (Vita), & particula *ve*, qvæ in compositione, sive præponatur, sive suffigatur, minuendi vim habet, ut in *vesæll* miser parum prosperitatis habens, á *ve* & *sæll* felix. Sic etiam *jörve* vel *jördve* terra vel grumus sterilis, salebrosus, glareosus, á *jörd* terra, & eadem particula *ve*; qvasi parum terræ bonæ habens, non enim obstat litera *i* qvæ communiter occurrit in voce *fiör*, nam omnino indifferens est, sive scribatur *fior*, sive *för*, ut in *fe*, *fie* pecunia, pecus; *lerept*, *lierept*, carbasus, linteum, *gersemi*, *giersemi*, res pretiosa, cimelium; *ec göri*, *giöri* facio; *ber*, *ser*, þer, *mer*, *ver*, pro *bier*, *sier*, *þier*, *mier*, *vier*, hic sibi, tibi, mihi, nos, & sexcenta ejus modi. " oc röra " proprie *stringere*, *ligare*, improprie *circumdare*, nam infans fasciis involutus, non erat in superficie terræ relinqvendus, nec eadem obruendus; aut alio modo penitus necandus, sed aut in fovea depositus, ut Thorsteinus Tauripes, Samson & Knutus, aut lapidibus firmiter circumdatus, ut Fimbogus, sibi ipsi relinqvendus erat, hinc in TORFÆI *Histor. Norv.* part. 2. libr. 5. cap. 5. memoratur *Tryggvarör* ɔ: Tryggi tumulus, aut munimenta corporis Tryggi. " Sva at hvarki gángi yfer menn ne fenadr. " *ut tutus sit ab hominum ferarumqve injuria*, qvod eodem spectat ac qvod Thorgerda Fimbogi mater cavit, " at búa sva um sem vani var á " ɔ: *solito more omnia recte peragere*, & Freysteinus: " Hann bió vel um " *firmiter munivit*. Qvi actus cum omnibus suis circum-

hilo secius pauperum infantes sunt educandi, fame multis pereundum erit (a).

§. 9.

Solutis comitiis, omnes pagani, anteqvam discederent, statim cruce signati, qvidam etiam baptizati sunt; sed ideo non omnes, qvod pleriqve in frigidam aqvam descendere recusarent, qvorum alii in Laugardalensibus, alii vero in Reikdalensibus thermis baptizati sunt. Hialto Skeggonis hostem suum Runolfum ex sacro lavacro suscepisse, & simul dixisse fertur: *Annosum Prætorem jam docemus salem remandere.* Eadem hac æstate omnes, qvi domi remanserant, per provincias baptisabantur, multaqve templa variis in locis exstruebantur, qvæ ditiores qvam maximæ capacitatis facere certabant. Clerici enim inculcabant, *tot iis animas in regnum cælorum introducere concessum fore, qvot homines templa, ab iis exstructa, caperent* (b). Sed paucitas & inscitia Doctorum, qvi rudes & barbaros homines veram religionem edocerent, & infirmos confirmarent, maximo fuisse impedimento videtur (c).

CAP.

---

circumstantiis, ut apud Islandos hoc loqvendi modo exponebatur, *at bera út barn*, vel absolute *at bera út*, sic forte in Norvegia hac phrasi: *at færa á förve*, vel etiam *at röyra*, totum hoc negotium notatum fuit, sed qvicqvid sit, omnia eo collimant, qvod hic mos apud Norvegos antiqvæ expositionis reliqviæ fuerit, cum ovum ovo vix possit esse similius, & multo diutius in Norvegia qvam in Islandia duraverit. Conf. *L. L. Gulathingenses* ut & *Jus Eccles. Norveg.* a Doctissimo *JOH. ERICI* in egregia *de Infant. Expositione Dissertat.* Havniæ anno 1756. pag. 10. & 11. allegatum, qvibus nostra sententia non parum confirmatur.

(a) Qvoad tres priores articulos satis bene se Thorgeirus gessit; sed qvoad posteriores, utroqve pede claudicantem, forte prævaricatum dixeris. At 1) ignoscendum gentili viro: Non enim his legibus infantum expositionem stabilire voluit, qvam dudum eum abominatum fuisse *Fimbogi Robusti historia* docet; sed permisit tantum, ut antiqvus ille mos, qvi apud septentrionales populos tamdiu invaluerat, ad tempus maneret. Idem etiam de clandestina idololatria censendum. Qvin 2) qvod caput rei est, prævidit vir sagax, necessario aliqvid ad tempus dandum esse duritiei cordis popularium, ne omnino & præfracte, novæ & odiosæ mutationi obluctarentur.

(b) Tota hæc narratio ex *Hist. christianismi* cap. 11. pag. 20. *Vita Trygg.* part. 2. cap. 67. pag. 238-245. & *Sched.* pag. 7-9. depromta est. *Laxdæla*, *Eyrbyggia*, *Niala* & plures collatæ. Omnium instar esse poterit *TORFÆUS Hist. Norv.* Tom. II. lib. 9. cap. 34. 35. 36. 37. conf. & *ARNGRIMI Crymog.* lib. 1. cap. 10.

(c) Vid. infra cap. 11. §. 10. not.

CAP. X.

De variis ſtatum Eccleſiæ & religionem concernentibus.

§. I.

Ethnicos mores, infantum ſcilicet expoſitionem, clandeſtinam idololatriam, eqvinæ carnis eſum, aliaqve chriſtianæ religioni parum convenientia, aut palam adverſantia, ſenſim abolevit Procerum auctoritas (a). Sed penitus tandem eos Olaus Craſſus Norvegiæ Rex ſuſtulit, inſtituta hunc in finem, anno regni ſecundo (b), ſed poſt natum ſalvatorem 1016. in

---

(a) *Hiſtoria Trygg.* Part. 2. cap. 67. pag. 245. *Hiſtoria Chriſtianiſmi* cap. 11. pag. 20. *Sched.* pag. 9.

(b) De initio regiminis Olai Craſſi non convenit inter Auctores, nam qvidam id ad annum 1013. referunt, inter qvos eſt Doctiſſimus *ARNGRIMUS*, in *Commentario de Islandia* fol. 51, ipſi 17. annos regni aſſignans. Qvidam ad annum 1014, qvidam ad 1015, tandemqve nonnulli ad annos ſeculi 16. aut etiam 17. in qvorum numero qvibusdam videtur eſſe auctor *Grettis Saugu* cap. 39. pag. 115. Qvæ controverſia parum ad nos pertinere videri qvidem poteſt, ſed cum æra reformationis religionis & Juris Eccleſiaſtici Islandorum, ab epocha Olaviana pendeat, non abs re videtur, eandem paulo accuratius excutere. Secundum Clariſſimum *TORFÆUM* in *Trifolio* pag. 80. natus eſt anno 994. Conf. *Olai Vita* cap. 18. & 19. " Þeſſi tídindi görduz enn " næza vetr ádr enn Hákon Jarl átti oroſto vit Jómsvíkinga á Hiörúnga vagi —— " Sva er ſagt at Aſta Gudbrands dótter ól ſveinbarn þá um ſumarit, ſá ſveinn var " nefndr Olafr er hann var vatni auſinn. " ɔ: *Hæc acciderunt proxima hyeme ante prælium Haqvini Comitis contra piratas Julinenſes in ſinu Hiorungenſi commiſſum —— Aſta Gudbrandi filia eadem æſtäte filium peperiſſe fertur, qvi aqva luſtratus, Olai nomine inſignitus eſt.* Sed ſecundum *Vitam Olai Trygg.* Part. 1. cap. 174. pag. 211-213. anno 995. " Um varit eftir Jómsvíkinga oruſtu, ſtefndi Jarl til ſín mörg- " um höfdingium auſtr í landi —— Haralldr Kóngr hafdi á þeſſu ſama vari " farit auſtr til Sviþiódar. oc var þár brendr inni ſem ſeger í *Æ.ſi Noregs Konúnga,* " höfdu þeir Þórir ſpurt tídindin, ádr en þeir fóru af Noregi. Þá var Aſta kona " hanns med ſveinbarni, oc föddi barnit úm ſumarit eftir, ſá ſveinn var vatni auſinn " eftir

in Islandiam legatione, qva Skaptoni Thoroddi filio, tum temporis Nomophy-

" eftir fornom fid oc nemndr Olafr. " ɔ: *Vere prælium Jomsvicense* (cum piratis Julinensibus) *proxime subseqvente Comes multos Magnatum ad se in orientalem regni plagam convocat —— Eodem hoc vere Haralldus orientem versus in Sveciam iter fecerat, & ibi incendio sublatus fuerat, ut* Vitæ Regum Norvegiæ *testantur; qvos eventus Thorerus, & qvi cum illo, anteqvam e Norvegia solverant, perceperant. Tunc Asta ejus* (Haralldi) *uxor gravida, æstate subseqvente filium peperit, qvi ex antiqvo more aqva lustratus, Olai nomen sortitus est.* Qvod melius concordat cum ipsius *vitæ* cap. 201. ubi dicitur " hálf fertugr " ɔ: vixisse *annos* 35. sed regnasse 15. Nam anno 998. triennis baptizatus fuit vid. *Vita Trygg.* part. 2. pag. 159. " Þenna " sama vetr er þau Olafr Kóngr oc Sigrídr hötdu fundist um sumarit, fór Olafr " Kóngr Tryggvasun úr Víkinni uppá Hríngaríki, oc bodadi þar christni, let þá " Sigurdr Kóngr Sýr oc Asta kona hanns skírast oc Olafr sun hennar, hann var " þá þrevetr, oc veitti Olafr Kóngr siálfr gudsifiar nafna sínum Olafi Haralldssyni. " ɔ: *Eadem hac hyeme, cum Rex Olaus & Sigrida æstate collocuti fuerant, Rex Olaus Tryggonis ex Vikia in Hringarikiam tetendit, & ibi religionem christianam imperavit. Tunc Rex Sigurdus Syr, ejusqve uxor Asta, cum filio Olao tunc trienni, baptizabantur, & ipse Rex Olaus, Olai Haralldi filii, qvi eodem* (ac Rex) *nomine vocabatur, susceptorem egit.* Anno 1007. duodecennis piraticam exercere cæpit, eandemqve biennio in Svecia, Finnlandia, & aliis maris Balthici oris continuavit, hyeme in Gullandia transacta. vide cap. 24. Anno 1009. in Frisiam transnavigavit, indeqve in Angliam, ubi triennium transegit. vid. cap. 25. 26. Anno 1012. ineunte æstate ex Anglia in Galliam solvit, ibidemqve hyemem transegit. cap. 27. Anno 1013. itidem in Gallia fuit. cap. 27. " Olafr kóngr hafdi verit vestr á Vallandi í hernadi einn " vetr oc tvau sumur. Þá var lidit frá falli Olafs Kóngs Tryggva sonar þrettán vetra. " ɔ: *Rex Olaus in Vallandia (Neustria) occidentem versus unam hyemem & duas æstates piraticam exercuerat. Tunc ab obitu Regis Olai Tryggonidis tredecim hyemes effluxerant.* Hic in filios Adalradi Regis incidit, cum qvibus belligeraturus anno 1014. in Angliam revertitur, sed fusus fugatusqve, eodem autumno in Norvegiam rediit. Anno 1015. ætatis 20, fatale cum Sveno Comite commisit prælium, totaqve Norvegia potitus est, seqventem hyemem Nidarosiæ egit. cap. 40. 42. Anno 1016. circa anni primordium fuit (ut mox diximus) Nidarosiæ, sed ineunte æstate inde discedens, Hialtonem Skeggi Islandum, ut in Norvegiam ad se transeat, per internuntios invitat. cap. 46. Anno 1017. Sarpsborgæ hyemat. cap. 47. Anno 1018. Hialtonem domum misit, & per Superiora Norvegiæ (Upplönd) transiens, hyemem egit, matrem convenit, & cum Haraldo fratre tum trienne collocutus est. cap. 59. Verisimile etiam est eum hoc anno novum illud Jus Ecclesiasticum, ingentem illam campanam, & materiam templo Tingvallis exstruendo destinatam, per Hialtonem in Islandiam transmisisse. cap. 109. Anno 1019. iterum Sarpsborgæ hyemat. cap. 74 75. Anno 1020. Nidarosiæ hyemem egit. cap. 88. Hicqve fuit qvintus regni annus, exactus scil., sed sextus inchoatus, ut ibidem monetur. Anno 1021. denuo Nidarosiæ

rosiæ resIdet, cap. 91, qvi cap. 95. septimus regni numeratur sc. ab anno 1014. Anno 1022. Superiora Regni transit. cap. 98. Anno 1023. videtur magnam hyemis partem in Vika & australi Norvegiæ parte transegisse, nam Pascha Augvaldsnesi celebravit. cap. 99. 102. Anno 1024. Nidarosiæ hyemat, qvi annus fuit regni decimus. vid. cap. 100. Hoc anno Thorarinum Neflioti in Islandiam legavit. Anno 1025. Upplandiam transit. cap. 112. Et hac æstate Islandorum Magnatum filii ad eum venerunt. cap. 113. ut & legatio Canuti Angliæ Regis. cap. 115. Anno 1026. Sarpsborgæ hyemat, cap. 117, & Onundum Sveciæ Regem convenit. ibid. Anno 1027. Nidarosiæ hyemat. cap. 120. & 122, qvi annus vocatur 13. regni ejus, seqventi æstate expeditionem in Daniam fecit, ibiqve incolas male mulctat. cap. 128. Sub autumnum cum Canuto Rege confligit. Anno 1028. primo Sarpsborgæ residet, cap. 139. 141. Sed adulta hyeme, Uplandiam transiens, Thorerum & Griotgardum occidit cap. 146 - 147. & sub æstatem Tunsbergum revertitur, ibidemqve, aut in vicinia, æstatem transegisse videtur, dum Canutus totam sibi Norvegiam subjugat. cap. 152. Sub autumnum, Nidarosiam petiturus, cum Erlingo confligit, eumqve occidit. cap. 154. Anno 1029. ineunte e regno excessit. cap. 156. " oc hafdi hann þá verit " kóngr yfir Noreg fimtán vetr, med þeim vetri er þeir Sveinn Jarl vóru bádir í " landi. " ɔ: *Hæc fuit decima qvinta regni ejus hyems, una cum illa qvam simul cum Sveno Comite in Norvegia egerat,* sive ab anno 1014. inclusive numerata. Anno 1030. priorem anni partem in Russia egit. cap. 164, sed ineunte æstate primo in Sveciam, tandemqve in Norvegiam tetendit, ubi 29. Julii occisus fuit, qvæ omnia accurate conveniunt cum illis qvæ idem author alibi summatim, aut qvasi aliud agens de hujus Regis ætate & regni epocha habet. 1) cap. 201: " Sva segia þeir menn er glöggliga " telia, at Olafr Kóngr hinn Helgi væri kóngr at Noregi fimtán ár sidan Sveinn " Jarl fór ór landi, en ádr um veturin tóc hann kóngsnafn af Upplendingum. " Sva segir Sighvatr:

" Olafr red hit efra
" andprútt jöfr landi (audprútt hausut)
" fulla vetr ádr felli
" fimtán á því láni.

" Olafr Kóngr var þá hálffertogr er hann fell at sögn Ara prests hinns Fróda. " ɔ: *Qvi accurate computant viri, asserunt Regem Olaum Sanctum in Norvegia per qvindecim hyemes, post Sveni Comitis e regno excessum, regnasse, hyeme autem præcedente, nomen regium ab incolis, superiores Norvegiæ partes inhabitantibus, acceperat. Ita enim Sighvatus:*

Olaus Rex superiores
regni partes moderate gubernavit
per solidas, antequam caderet
in illo territorio, hyemes qvindecim.

Cum Rex Olaus caderet, secundum relationem Arii Sacerdotis Polyhistoris annum agebat tricesimum qvintum. 2) Cum æra Haralldi Sigurdi filii, Olai fratris, qvi ineunte anno qvarto regni Olaviani, id est Anno 1018. fuit triennis, ut ex cap. 59. mox

mophylaci, hoc muneris injunxit, ut sapientia & auctoritate, qva præ cæteris

---

mox monuimus, & prælio Stiklastadensi 1030. qvindecennis interfuit, Anno autem 1056. qvinqvagenarius obiit, teste SNORRONE in ejus *Vita* cap. 104. pag. 183. 3) His ex asse consentit omnium antiqvissimus Author *ARIUS POLYHISTOR*, qvi eodem qvo Olaus vixit seculo, expresse scribens, Olaum Tryggonis anno 1000. occubuisse, sed triginta post annis Olaum Sanctum ɔ: Anno 1030 occisum fuisse, qvæ Arius uti alia qvæ literis mandavit, hausit ex ore Teiti nutricii sui, & Halli Haukdalensis, viri veracis, & memoriæ tenacis (ut ipse Arius loqvitur), qvi Olao coævus fuit, natus qvippe Anno 996. adeo ut tantum non oculatus testis rerum dici mereatur, unde ejus testimonium omnibus aliis præferendum est; addendæ sunt Poëtarum, qvi eodem tempore vixerunt, Sighvati, & Ottari Nigri, aliorumqve fide dignorum relationes, qvi sine æstimationis jactura ista fingere non potuerunt, cum res recens gestæ in omnium memoria adhuc hærerent. Scio eqvidem his vulgo opponi Anglicanorum Scriptorum auctoritatem, Sc. Vilhelmi Thorn, Henrici Knygthon, aliorumqve, qvi seculo 13. & 14. id est 300. post annis vixerunt, & sua ex aliorum, multo qvidem antiqviorum, sed valde incertis hauserant relationibus, qvam enim lubricæ & incertæ fidei sint Anglicanorum relationes de gestis Knuti Magni, vel inde constat, qvod ne unus qvidem eorum, annum, qvo Romam invisit, recte determinare sciverit, teste illustr. *JOH. GRAMMIO* in dissert. de eadem materia, qvæ in Tom. I. *Act. Soc. Scient. Havn.* exstat; qvid ergo mirum, qvod in historia & chronologia Olai Regis concinnanda erraverint? Islandos autem non omnia sua Anglis debere, ut ibid. pag. 33. innuere videtur, vir celeberrimus, hicce de qvo jam loqvimur, dissensus abunde docet. Sed ut in his satis diligentem Historicum & chronologum se præstitit Auctor noster, ita qvædam apud eum occurrunt, qvæ recentioribus chronologis in diversa abeundi occasionem dederunt. Qvalia sunt: (α) cap. 25. " Olafr Kóngr sigldi þá vestr til Englands, þat var þá tídinda —— " Adalrádr Kóngr hafdi flýd landit. Þat sama hault er Olafr Kóngr kom til Englands, at Sveinn Kóngr vard bráddaudr í reckio sinni um nótt. oc er þat spurdi " Adalrádr Kóngr á Flæmingia-landi. " ɔ: *Olaus Rex tunc temporis ad Angliam occidentem versus iter nauticum instituebat, tum accidebat —— Rex Adalradus e regno aufugerat: Eodem, qvo Olaus Rex in Angliam pervenit, autumno, Rex Svenus in suo lecto noctu repentina morte decessit, qvod cum Rex Adalradus in Flandria inaudiverat* &c. Atqvi Sveno secundum Anglicanæ Historiæ Scriptores mortuus est Anno 1014, seqvitur, Olaum, qvi in Anglia triennium fuit, & deinde in Gallia biennium, in Norvegiam rediisse, Anno 1019; cum Comite Svenone pugnasse 1020, & tandem post qvindecim annos, id est, Anno 1035. occisum fuisse. (β) cap. 26. " Þar dvaldist Olafr Kóngr at finni þriá vetr, enn hinn þridia vetr andadist Adalrádr Kóngr. " ɔ: *Ibi Rex Olaus eadem vice tres hyemes exegit, tertia autem Rex Adalradus decessit.* Jam vero Adalradus, si Anglis credendum, mortuus est 1016. d. 23. Aprilis, unde resultat, qvod Olaus post biennium in Gallia exactum in Norvegiam venerit Anno 1018, & post sedecim annos 1034. occisus fuerit. (γ) cap. 28. " Hann

" Hann (Knútr) kom þat sama sumar til Englands. sem Adalrádr andadiz. þá feck
" Knútr Kóngr Emmu Dróttningar. á sama mánudi drap Heidrikr Strióni Játmund
" Kóng. eptir þat rak Knútr Kóngr af Englandi alla syni Adalráds Kóngs &c. "
ɔ: *Ille* (Canutus) *eadem qva Adalradus obiit, æstate in Angliam pervenit. Tunc Rex Canutus Emmam Reginam matrimonio sibi jungebat. Eodem mense Henricus Strionius Jatmundum Regem occidit. Postea Rex Canutus omnes Regis Adalradi filios Anglia expulit.* Atqvi Adalradus mortuus est 1016, & Olaus seqventem annum in Gallia hæsit, vid. cap. 29. seqvitur eum in Norvegiam venisse 1017, anno 1018. regnum accepisse, sed 1033. occisum fuisse. Qvæ qvam male & invicem cohæreant, & cum data a nobis vera Olai epocha conveniant, vel me tacente nemo non videt. Sed nihilo minus ex mente Authoris & ejus computandi calculo, qvantum ad Olai annos pertinet, omnia optime cohærent. Seqvitur enim hypothesin Islandicam, (de qva vide *TORFÆUM Trifol.* pag. 136.) statuens, Svenonem mortuum esse Anno 1009. Qvo Olaus revera prima vice in Angliam venit. Deinde statuit Adalradum mortuum esse 1012. qvo anno Olaus ex Anglia in Galliam transiit, & tandem exacto ibidem biennio Anno 1014. in Angliam primo, moxqve in Norvegiam, rediit. Tertio statuit Canutum in Angliam transiisse eodem, qvo mortuus est Adalradus, anno, id est ex ejus mente 1012. ut patet ex eo qvod de Erico Comite scribit cap. 28.
" Þá er Eirikr Jarl hafdi verit nær tólf vetr, kom til hanns ordsending Knúts Dana
" Kóngs mágs hanns, ad Eiríkr skyldi fara med hönum vestr til Englands med her,
" oc med hönum Einar Þambaskelfir. Jarlinn úrökti eigi ordsending Kóngs. "
ɔ: *Postqvam Ericus Comes duodecim ferme hyemes regnarat, nuntium a Canuto Daniæ Rege, suo affine accepit, vellet Ericus cum Canuto occidentem versus Angliam bello petere, & una cum eo Einar Thambaskelfer. Comes invitationem Regis non neglexit.* Qvæ partim vera sunt, partim vero-similia. Verum est Ericum cum exercitu ex Norvegia anno 1012. in Angliam trajecisse, id enim etiam affirmat appendix *Vitæ Tryggonis* pag. 35. " Eirikr Jarl var á Englandi einn vetr, oc átti nock-
" urar orostor, sá var hinn þrettándi vetr rikis hanns. " ɔ: *Comes Ericus unam hyemem in Anglia transegit & prælia qvædam commisit, hyems ista regni ejus erat decima tertia.* Conf. *Grettla* cap. 21. pag. 97. Sed num a patre, num vero a filio evocatus, hac vice non vacat disqvirere. Pro certo autem habemus, Canutum dudum ante annum seculi 14, & vivo patre in Anglia fuisse, ut ex *Emmæ Reginæ Encomiaste* constat, inter alia de Svenothone scribente: *Habebat enim filios duos bonæ indolis, ex qvibus primogenitum suo junxit comitatui, natu vero minorem præfecit universo regni dominatui;* verum itaqve, aut minimum verisimile est, Canutum hunc suum sororium in militiæ consortium & societatem evocasse, ut ejus virtute & prudentia bellica uteretur & instrueretur; " Því Eirikr var miög frægr af hernadi
" sínom, " ɔ: *Ericus enim rebus militiæ gestis magnopere inclaruerat*, inqviunt noster, & appendix *Vitæ Tryggonis.* Verum etiam est qvod de morte Erici scribit:
" Eríkr Jarl var á Englandi einn vetr og átti nockurar orostor, en hanstit eftir
" (ɔ: 1013.) ætladi hann til Noregs, þá andadist hann af blódrás þar á Englandi. "
ɔ: *Ericus Comes in Anglia unam hyemem transegit, & qvædam prælia commisit, sed autumno subseqvente in Norvegiam iter paravit, cum in Anglia hæmorrhagia decessit.*
Cui

cæteris incolis pollebat, his abusibus malisqve moribus obviam iret, eosqve

Cui etiam consentit appendix *Vitæ Tryggvini*, nisi qvod Romam pro Norvegia habet, qvod facillime ita conciliari potest, ut dicamus Ericum primo Romam, & inde in Norvegiam tendere destinasse; unde verisimile fit Olaum ineunte vere anno 1014. in Angliam ex Gallia venientem, audita morte Erici, qvi erat summum robur & caput Haconianæ in Norvegia familiæ ac factionis, statim societatem cum Ethelrethianis dissolvisse & in Norvegiam properasse, ut regnum capite orbum aggrederetur, sed qvidqvid sit, cum his diutius immorari non liceat, breviter & aperte qvæ sentimus fatebimur: Ponamus errasse Authorem nostrum, non qvidem in numeratione annorum & narratione rerum Olai, sed Ethelrethi Regis, cujus res non secus (si Anglicanæ Historiæ scriptoribus fides) confundit, qvam coqvi jura. Causa autem erroris videtur, qvod, ducentis plus minus annis postqvam res fuerunt gestæ, easdem literis mandare aggressus est. Olai vitam indigenis subsidiis sufficienter instructus sat concinne elaboravit, sed extraneis destitutus, & in Anglicana Historia mediocriter versatus, qvæ fando audierat, non ex tenore Annalium Anglicanorum, sed ut ipsi verosimile videbatur, digessit. Ex. gr. scivit Daniæ Reges primo Svenonem, & deinde Knutum, evocato ad belli consortium Erico Norvegiæ Comite, in Anglia bellum gessisse, Ethelrethum fugasse, Svenonem operi immortuum fuisse, sed Knutum post mortem Ethelrethi Emmam duxisse, & tandem post mortem Ethmundi Ferrei Lateris, profligatis reliqvis Ethelrethi filiis, totius Angliæ Monarcham exstitisse, qvæ omnia tangit, sed ex mente Anglorum, non recte ad annos aut ad res Olai refert & disponit. Nam fugam Ethelredi non in Galliam, sed in Flandriam, nec 1013. sed 1009. factam esse testatur. Svenonem in Anglia mortuum esse dicit, idqve ad annum 1009. refert, non vero ut volunt Angli, ad *1012.* aut 1014. Similiter etiam Ethelrethi mortem non 1016. sed 1012. accidisse *scribit*. Scivit anno 1013. Ethelrethum in Anglia non fuisse, totam insulam Danis tum paruisse, & filios ejus in Gallia exulasse; sed de ipsius fuga in Galliam ne verbulum qvidem ei innotuerat, ideoqve putavit eum 1012. mortuum fuisse, qva propter omnia qvæ deinde gesta sunt, non ipsi, sed ejus filiis tribuit, ut patet ex cap. 28. " Knútr " Kóngr átti margar orostor vid syni Adalráds Kóngs, oc höfdu ymsir sigr. " ɔ: *Knutus Rex multa prælia vario Marte contra filios Adalradi Regis commisit.* Qvasi Knutus cum Ethelretho aut ejus ducibus, nullum bellum gesserit & nullum commiserit prælium. Pari modo conjugium Knuti cum Emma, mortem Ethelrethi, & profligationem filiorum Ethelrethi ad Annos 1012. & 1013. refert, qvæ ex Anglorum mente ad 1017. pertinent. Ponamus, inqvam, omnia hæc erronea esse, præterqvam qvod scribit Olaum 1013. in Neustria hyemantem, in Ethelrethi filios profugos incidisse, cum illis inita belli societate anno 1014. in Angliam rediisse, id enim cum Anglorum relatione conciliari potest, sed mox fusum fugatumqve, &, qvod caput est rei, audita Erici Comitis morte, qvæ proximo acciderat autumno, eorum societati renuntiasse, ac in Norvegiam tetendisse. Qvid inde seqvitur? An qvod anno 1014. regnum Norvegicum subjugare, & tandem 1015. thronum ascendere, non potuerit?

qve abrogandos curaret (a). Hialtonem vero Skeggonis ad se evocavit, qvi anno seqventi Regem adiens, ab eo honorifice excipitur; sed post biennem apud exteros mansionem, in patriam redux, secum Jus Canonicum a Rege Olao, ex sententia Grimkelis Episcopi, aliorumqve sapientum consilio conscriptum, ut & Biarnhardum Episcopum, vulgo *Doctum* seu *Librorum peritum* cognominatum, secum advexit (b), qvi qvinqvennium tantum in Islandia mansit. Jure autem canonico, ab ipso allato, Islandi usqve ad annum Christi 1123. (qvo aliud in popularium gratiam, annuente Adzero, nobis Ossuro, Archiepiscopo Lundensi, Thorlacus & Ketillus, Islandorum ea tempestate Episcopi, una cum Sæmundo Presbytero composuerunt) qvadantenus usi esse videntur.

§. 2.

---

potuerit? Minime qvidem; sed qvod authori nostro cum Anglicis, de anno emortuali Svenonio, aliisqve, non conveniat. Hinc præterea liqvet, qvam lubrico insistant vestigio, qvi nostri hypothesin de morte Svenonis 1009, & Ethelrethi 1011, rejiciunt, ac ad annos 1014. & 1016. contra ejus mentem producunt; sed nihilo minus initia regni Olaviani, secundum ejus verba, sed contra ejus mentem, infra istorum mortem, id est 1016. collocant. Tandemqve, cujus rei gratia hanc disqvisitionem adornavimus, ex vera regni Olaviani epocha, elucet introductionem novi Juris Canonici & religionis in Islandia reformationem, pertinere ad annum 1019. Nam Hialto a Rege discessit 1018. qvem eodem anno, sed exactis Comitiis, in patriam venisse, ideoqve anno tandem 1019. eorum, qvæ in mandatis habuit, exsecutionem perfecisse, supponimus.

(a) Initia regni Olai Crassi a victoria, qvam die Palmarum anni 1015. obtinuit, numeranda sunt, confer *ejus Vitam* cap. 40. Anno seqventi 1016, ut patet ex capite 45, (qvod seqvitur *TORFÆUS Histor. Norv.* Tom. III. pag. 63.) nuntios & epistolas in Islandiam ad Skaptonem & Hialtonem misit. Hæc legatio non est confundenda cum altera, qvam deinceps Anno 1024. instituit. Prioris enim opus & scopus fuit, ut religionem & leges ecclesiasticas Islandorum purgaret & reformaret; posterioris autem, ut Islandos sibi vectigales faceret, de qva lege cap. 110. seq. & ex his *TORFÆUM Hist. Norv.* Tom. III. pag. 121. 132.

(b) De jure canonico Olai Regis per Grimkelem conscripto vide *Olai Vitam*, cap. 43, & de hoc jure ab Islandis accepto, cap. 109. Biarnhardum instinctu Olai in Islandiam transmisisse refert *Appendix Landnamæ* pag. 181. Hialtonem ad Regem profectum esse anno 1017. ex cap. 51. *Vit. Olai* colligitur; in patriam vero rediisse 1019. ex cap. 69. Hialtonem autem, & Episcopum Biarnhardum & memoratum Jus Canonicum secum adduxisse, sola verisimilitudine ducti conjicimus; nam de tempore nihil constat, nisi qvod factum fuerit ante Annum 1024, ut patet ex cap. 109. Plura de hac epocha chronologica vid. supra p. 73. sqq.

§. 2.

De doctrinæ propagatione, statuqve ecclesiæ, qvalis hoc tempore fuerit, monumentis destituti tacere cogimur. Nam fontes, ex qvibus horum temporum doctrina, aut informationis modus peti possit, præter allata, & paucas in *Vita Tryggvini* Orationes (qvas tamen a recentioribus monachis auctas, aut omnino effictas, & historiæ insertas esse, non videtur dubitandum) nulli exstant (a). Doctrinam autem variis traditionibus fuisse permixtam, ex Thangbrandi concione, de novem Angelorum ordinibus, qvorum cuivis peculiare ministerium sit commissum, satis constat (b); cui jungenda qvæ de templorum capacitate infra adferam, & alia magno numero.

§. 3.

A baptizandis singulorum peccatorum enumeratio exacta fuisse videtur, qvod forte non paucos ab eo recipiendo deterruit (c). Baptismum, qvi nulla vel saltim exigua præmissa institutione, petentibus concedebatur, & recusantibus obtrudebatur, missæ celebrationem, aliasqve cæremonias ritusqve ecclesiasticos ex opere operato salvare, plurimi credidisse, videntur (d).

§. 4.

(a) *Vitam Olai Tryggonis* post Oddi & Gunnlaugi mortem interpolatam aut auctam fuisse patet, ut alia taceam ex cap. 106. & 108. Part. 2. pag. 327. 329. qvæ non tantum de utroqve ut dudum mortuo loqvuntur, eorumqve opus laudant, sed etiam Gunnlaugum latine scripsisse innuunt. Similiter ex cap. 95. ubi *SNORRONIS STURLÆI Histor. Norv.* allegatur, qvam post adornatam ab Oddo & Gunnlaugo *Olai Vitam* conscriptam esse, ratio temporum docet. Nam Oddus circa annum 1200, sed Gissurus Halli, supremus operis censor, obiit anno 1206, qva tempestate Snorro ex ephebis nuper egressus, suo operi edendo impar fuit. Pro certo enim habemus, Snorronem suum opus ante annum 1230. non edidisse, qvod ex *Sturlunga* libr. 5. cap. 11. colligimus.

(b) Vide ejus concionem coram Hallo de Sida habitam, supra cap. 7. §. 2. a nobis allatam. Sed de templorum capacitate *Eyrbyggia* testis est. Conf. infra §. 4. & cap. 11. §. 10. not.

(c) Conf. *Vitam Trygg.* Part. 2. cap. 20. p. 73.

(d) *Vit. Trygg.* Part. 2. cap. 14. pag. 41. refert Bardum Crassum, qvi nulla præmissa informatione baptizatus fuit, Regem rogasse, an jam bonus esset? Regemqve respondisse:

utiqve

§. 4.

Novellis hisce christianis, missionarios præcipua Romanæ ecclesiæ placita, ut doctrinam de purgatorio (a), Sedis Apostolicæ authoritate, & de Pontificis Romani summo, tam in rebus politicis, qvam ecclesiasticis, imperio, præsertim vero de ejus infallibilitate, & loco Christi vicaria opera, opinionem inculcare non omisisse, vero simile faciunt, peregrinationes hoc tempore ad limina Apostolorum susceptæ (b), qvas, ut summæ pietatis opus, perfectam acqvisiturum peccatorum remissionem, qvidam, qvi enormia patraverant facinora, susceperunt, qvidam vero in magnis constituti periculis, ad easdem voto se obligarunt (c).

§. 5.

---

utiqve. Conferatur etiam Thangbrandi Historia, qvi delirantes vetulas, & tantum non ad id coactas, affirmata saltim triplici qvæstione de fide in Trinitatem, baptizavit. Similiter *Historia Christianismi* cap. 8. qvæ, qvotqvot ad comitia confluxerant, bidui aut tridui tempore, promiscue sine ulteriori informatione baptizatos docet. De omnibus tamen hoc non dixerimus, sed de plurimis & maxima plebis parte. Nam viri qvidam cordatiores nec statim religionem amplexi sunt, nec eam omnino abnuerunt, sed tempus ad deliberandum sumserunt, ut testantur exempla Kiartani, Halli de Sida, Gesti Sapientis, Thorkilli Kraflæ, Ormi Kodrani filii, & aliorum.

(a) Purgatorii & infernalium cruciatuum mentionem facere videtur Hallfredus, Olai Trygg. Poëta, in rhythmo emortuali, ubi de salute sua subdubitans canit:

» Ek mundi nú andaz
» úngr var ek hardr í túngu,
» senn ef sálu minni,
» sorglaust vissa ek borgit. »

i: *Eqvidem fui juvenis intemperantis lingvæ, sed intrepidus mortem subirem, si scirem animam meam liberandam fore.* Sed Skarphedinus qvi anno 1010. in incendio villæ Bergthorshvolensis vitam posuit, dicit se certum esse, qvod Deus non sit permissurus, ut & hic & in æternum conflagret. Vid. *Niála*.

(b) Peregrinationum Flosonis Thordi filii, & complicum, qvi Nialum cum familia & domo insontem combusserunt, item Kari Solmundini, qvi in ultionem hujus flagitii, permultos occiderat, circa annum 1012. susceptarum, *Niala* mentionem facit, qvæ etiam ut singularem qvandam Flosoni præstitam gratiam refert, qvod ab ipso Pontifice absolutionem acceperit.

(c) Hoc de Ormo Storolfi filio cum immani qvodam monstro colluctante testatur *Vit. Olai Trygg.* appendix pag. 16. his verbis: » Heitir hann þá á sjálfan Gud og Sancti » Petr

§. 5.

Non certum est, qvales ceremoniæ & ritus in usu fuerint; Credendum tamen non multum ab iis diversos fuisse; qvi tum temporis alibi vigebant. Tantum constat, baptismum immersione, non aspersione aqvæ peractum; ante eum sale, & signo crucis, post eundem albis vestibus usi sunt (a).

§. 6.

Templa consecrabantur, variisqve dedicabantur, eaqve etiam post consecrationem, pariter ac homines post susceptum baptismum, in albis fuisse dicuntur (b). Ad ea, missam audiendi, & precandi gratia, homines

---

" Petr at gánga til Róms ef hann inni Kettuna. oc Brúsa son hennar. sídan fann " Ormr at minkadist afl kettunnar. " ɔ: *Votum tunc facit ipsi Deo & Sancto Petro, Romam se peregrinaturum, si Felem ejusqve filium Brusum superaverit. Tunc Ormus vires Felis deficere persentiscit.* Idem etiam de Rafno Rufo *Niala* cap. 123. " Rafn Raudi var ellir utá á nockura þar þóttist hann siá helvíti, oc þótti hönum " dióflar vilia draga hann þángad, hann mællti þá: *Runnid hefer hundr þinn, Petr " Postuli, tvisvar til Róm, oc renna mundi þridia sinn, ef þú leifdir.* letu dióflarnir " hann þá lausann. " ɔ: *Rafn Rufus supra amnem qvendam infectatus fuit, ibi infernum videre sibi visus est, & diabolos se illuc trahere conantes, ille autem dixit:* Petre Apostole! Canis tuus bis Romam cucurrit, & si tu permiseris, ad huc tertia vice curret. *Tunc diaboli illum dimiserunt.*

(a) Trina immersione infantum, sed non aspersione aqvæ, in baptismo usos fuisse, adultos autem nudos in aqvam descendisse, verisimile est, ex *vita Tryggonis* Part. 2. cap. 14. qva cum conferenda Halli de Sida dicta supra cap. 7. §. 3. & Thorkilli Krafla cap. 4 §. 4. allata, inprimis autem cap. 9. §. 9. de universali conversione agens. Salem baptizandis aut cruce signandis dari solitum, constat ex dicto Hialtonis, cum Runolfum ex sacro lavacro susciperet, aut pro eo fidejuberet. Albarum vestium per octiduum gestatarum mentio fere ubiqve obvia est. Hi ritus antiqvæ ecclesiæ a seculo qvarto in usu fuerunt, sed qvamdiu duraverint, non liqvet.

(b) Statim anno 1010. qvædam templa exstructa, & variis dedicata leguntur, ut *Skalholtense, Helgfellense, Frodáense, Knapstadense*, de qvibus *Eyrbyggia* & *Historia Trygg.* Part. 2. cap. 64-65. legendæ sunt. Præterea *Laxdæla* refert templum qvod Thorsteinus Egilli filius, Borgæ anno 1002. ædificari curavit, nuper consecratum in albis fuisse, cum Kiartanus, Thorsteini ex sorore nepos ad id sepeliretur. Circa Annum 1020. Olaus Sanctus Norvegiæ Rex materiam templo condendo aptatam, & magnæ molis

nes confluebant, & circa illa mortui sepeliebantur (a). Dies dominica & festa qvædam eatenus observabantur, ut missam iis præ aliis audirent, minime tamen ab omnibus laboribus qviescerent (b).

§. 7.

Superstitiones variæ, in variarum rerum, per cruces, aqvam benedictam, cereos, & talia, consecratione manifestæ sunt (c). Jejunii qvadragesimalis & certorum ciborum electionis etiam mentio fit (d). Mores plerumqve parum fuerunt christiani, & siqvid in illis christiani

fuit,

---

molis campanam Islandis dono dedisse perhibetur. Templum ex ipsius præscripto Thingvallis, in generalis fori fundo, exstructum fuit, inqve eo campana collocata. Sed tempestate dejectum Haraldus Imperiosus ipsius frater & post Magnum filium, re & cognomine Bonum, in regno successor restauravit.

(a) *Liosvetninga Saga* cap. 7. Gudmundum & Einarum Islandiæ tunc temporis Primates, qvorum mentio fit in *Vita Olai Crassi* cap. 110, & alibi passim, missam audituros templum Thingvallense una accessisse tradit; qvod & fecere alii Procerum, suis qvisqve comitatus asseclis. Sed de devotione, qva id fecerunt, testatur Gudmundi risus, ibidem commemoratus. Et qvoniam templa tunc temporis perrara fuerunt, ingenti molimine & magnis impensis, mortui, ut circa ea sepelirentur, advehebantur, vide *Laxdælam* de Kiartano & Gesto Oddlefi filio, & *Eyrbyggiam* de Thorgunna.

(b) Diei dominicæ & festorum observatio, si non sanctificatio, mox cum christianismo introducta fuit, licet ab omni labore non cessarent. Floso enim Thordi die dominica, audita ante missa, ad comburendum cum tota familia Nialum domo profectus est; & Thorgilsus Hallæ filius die dominica publicum conventum freqventavit, in qvo de Helgonis Hardbeini cæde consultavit. De qvibus *Niala* & *Laxdæla* pluribus agunt.

(c) Non solum templa, campanæ, & talia consecrabantur, sed etiam fontes, pontes, vada & naves. Nam Sigurdus celebris ille Tryggonidæ Episcopus, Thorgeiri Gardensis navigium consecravit, ex cujus tignis postes demum villæ Gardensis facti sunt, qvi tempestatum præscii fuisse memorantur. *Landnama* Part. 3. cap. 19. pag. 122.

(d) Kiartanus Olai primus omnium Islandorum jejunium qvadragesimale eatenus observavit, ut solido cibo non vesceretur, vide *Laxdælam.* De Gudmundo itidem Ejulfi refert *Liosvetninga-Saga* cap. 21. qvod lacte tantum calefacto tunc temporis usus sit, qvod vocarunt cibum jejunii, credebant enim *liqvidum non frangere jejunium.* Dudum autem in Norvegia Haqvinus Adalsteini Alumnus talem introducere voluerat morem, ut sexto qvovis hebdomadis die incolæ jejunarent, qvod omnino recusarunt, vide *Vit. Trygg.* Part. 1. cap. 20. pag. 19. Ita etiam Gretterus athleta, in valle Thorisdal exulans, jejunii aliqvalem observationem habere instituens, hepate & adipe vescebatur, cum præter carnos nihil præsto esset conf. *Grettis Saga* cap. 64. p. 137.

fuit, variis fuperftitionibus laboravit; non tamen omnino veri chriftianifmi figna defunt (a).

§. 8.

Anteqvam religio chriftiana publice acciperetur, & legibus ftabiliretur, variæ increbuerunt perfecutiones (b). Verbi prædicatio miraculis interdum

---

(a) Horum temporum mores qvales fuerint abunde teftantur hiftoriæ. Tot enim incendia, homicidia, rapinæ, adulteria & fraudes memorantur, ut pudeat pigeatqve enumerare. Nec omnino fagas & magos confulere deftiterunt; teftes funt *Liosvetningorum Hiftoria* cap. 21. de Gudmundo Ejulfi, & *Eyrbyggia* de Kiartano Frodäenfi; Ille enim de fuis & filiorum fatis fagam confuluit; hic vero ex confilio Snorronis Helgfellenfis, larvis, gentilium more, dicam fcripfit, nihiloqve fecius ambo *boni chriftiani* audiebant. Præter hos, fas fit, unum noftratium, qvi in fatellitio optimi Norvegiæ Regis Olai Tryggonis vixit, Hallfredum Poëtam, ejusqve exemplum intueri. Hic, a Regis avunculis in ipfius aula informatus, cum latrone colluctans, & in vitæ periculo conftitutus, hoc modo precatus dicitur: " Dugi þú nú hvíta kriftr — " ef þú ert fva máttigr fem Olafr Kóngr lánardrottinn minn fegir þik. " ɔ: *Juva jam Albe Chrifte! fi tanta polles potentia, ac dicit dominus meus Rex Olaus.* Conf. *Hift. Trygg.* Part. 2. cap. 31 pag. 128. Idem Regi in os aufus eft dicere, cum poëma qvoddam, qvod de rebus ab eo geftis compofuerat, audire recufaret: *Si carmina mea non vis audire, doctrinam quam mihi propinafti, rejiciam; plus enim huic poëtici fpiritus, quam meo ineffe carmini non video.* Alii vero qvi tantæ impietatis non fuerunt, fuperftitionibus tamen laborabant; qvalis Thorfteinus Skelkus, qvi campanæ fono dæmones abigi poffe putabat; & Thorvaldus Tafaldus, qvi virtute *panni*, pectore geftati, cui nomen Dei infutum erat, colluctatorem multo fortiorem fe viciffe putavit; teftis *Vita Trygg.* Part. 2. cap. 14. pag. 40. & cap. 56. pag. 210. Interim non defunt veri chriftianifmi & fanæ pietatis figna, qvalia funt; Thorleifi Chriftiani, inimicum hofpitio excipientis; Thorvaldi Bodvari filii, mendicos non fine propriæ vitæ periculo ex faucibus mortis eripientis, & tempore famis fuftentantis; Höfkuldi Hvitanefenfis, qvi infons omnino ex improvifo occifus fuit, fed lethale accipiens vulnus exclamavit: *Deus mei mifereatur, & tibi condonet.* Hialtonis infidiatori condonantis, & inimicos beneficiis ornantis. Thorvaldi Peregrinatoris, qvi prædam piratica partam, in liberationem chriftianorum captivorum erogavit. Qvibus adjungi meretur Hallus de Sida, filii infontis necem inultam effe volens, fi hoc modo amicitia inter Flofonem & Karum, hoftes infenfiffimos evalefceret. Plura in utramqve partem congerere fuperfedemus. *Hiftoria Trygg.* Part. 2. cap. 67. p. 242. & cap. 64. p. 232. *Hiftoria Chriftianifmi* cap. 1. p. 1. *Niala.*

(b) De perfecutionibus fupra fparfim dictum eft, qvæ hic denuo, qvafi in fafciculo, promendæ funt. Fridericus Epifcopus & Thorvaldus non tantum maledictis & probrofis

interdum confirmata fuisse dicitur (a). Hoc tamen scriptum non habuerunt, nam literarum usus tunc temporis, vel nullus vel exiguus fuit (b).

---

sis carminibus lacerabantur, sed etiam lapidationis & incendii periculum subibant. Thangbrandus ignominiosa poëmata, magiæ vim, & deniqve pœnam exilii experiebatur. Stefnerus & Hialto etiam exilio mulctati sunt; omnes deniqve christiani ut publicum propudium e republica proscripti.

(a) Miracula supra suis locis relata sunt. Plura qvidem possent recitari, ut somnium Thorhalli Knapstadensis, & visio Thorhildæ, ex *Vita Trygg.* Part. 2. cap. 65-66. pag. 236-237. Visio Thidrandi, cap. 57. pag. 213. & id genus alia. Sed hæc & similia cautum & non nimis credulum reqvirunt lectorem; nam vereor, ne seqventium seculorum monachi, historiarum exscriptores, & ex parte authores, ubi miracula non invenerunt, intulerint. Prodigia etiam Frodäensia, qvæ in *Eyrbyggia* satis prolixe referuntur, lubens prætereo, inprimis cum ea TORFÆUS fuse descripserit *Vinlandiæ Antiqvæ* cap. 17. pag. 76.

(b) Nullum vel exiguum literarum usum Islandis primitus fuisse, neqve enim prius qvam cum christianismo seu Isleifi episcopatu, ita ut inde aliqvid emolumenti in publicum redundaret, introductum putamus; Ille enim primus in Islandia scholam aperuit; Non tamen omnino negamus exstitisse paucos qvosdam, qvi qvalemcunqve literarum cognitionem habuerunt. Anteqvam christianam acceperunt religionem, runicis literis usos fuisse constat, qvarum etiam fæminæ gnaræ fuerunt, ut patet ex *Egla*, ubi Thorgerda rhythmos Egilli; & ex *Grettla*, ubi filia Hallmundi carmen patris morientis, literis runicis excepisse leguntur. Ut plurimum tamen, leges, historias, poëmata & alia memoriter didicerunt & recitarunt; nam hæc *non marmoribus sed memoriæ inscribebantur*, ut rectissime asserit VERELIUS in *notis ad Hervaræ Historiam* cap. 1. Qvod autem ibidem & cap. 19. de vetustioribus manuscriptis differit, minus est credibile; Nam *ARII Schedæ* sine dubio antiqvissimum nostratium scriptum est, qvod ad nos pervenit, & istas tamen post annum 1122. conscriptas esse, inde patet, qvod se eas Episcopis Thorlaco & Ketillo censendas exhibuisse asserat; Ketillus autem 1122. in Episcopum consecratus fuit. Plura vide hac de re recte judicantem doctissimum BUSSÆUM in notis ad *Schedas*.

CAP. XI.

De viris celebrioribus, qvi hoc temporis tractu floruerunt.

§. 1.

Viri, qvi religionis negotium in Islandia promoverunt, qvorumqve nobis mentio facienda videtur, partim Ecclesiastici sunt, partim Politici ordinis. Illos inter primas tenent *Episcopi*, nulli qvidem hoc tempore Islandis proprii, qvi fixam hic sedem haberent; sed hinc illinc adventantes. Horum plurimi famis potius depellendæ, qvam ecclesiæ nutriendæ ergo, aliqvantulam hic habuerunt moram, cum liberet, rursus abeuntes (a).

§. 2.

Horum primus fuit *Fridericus*, natione Saxo, qvi cum Thorvaldo Kodrani filio in Islandia publice verbum Dei prædicavit; sed ab incolis male exceptus post qvinqvennii mansionem discessit (b). Secundus *Biarnhardus* vulgo *doctus*, seu *librorum peritus*, natione Anglus, qvi instinctu Olai Crassi, Norvegiæ Regis Islandiam petiit, & qvinqvennium ibidem egit (c).

§. 3.

(a) De his in genere ita loqvitur *Hungurvaka*, seu primorum Islandiæ episcoporum Historia: *Tum temporis Episcopi qvidam aliunde advenerunt, qvi multo nitiora qvam Isleifus docuere, unde malis bene placuerunt; usqve dum Archi-episcopus Albertus*, literis *in Islandiam missis, eorum uti ministerio omnes probibuit; qvosdam enim eorum excommunicatos, omnes autem se inscio & invito Islandiam petiisse.*

(b) Vide supra cap. 4.

(c) Vide *Appendicem Landnamæ* & *Hungurvakam*; Diversum esse a Biarnhardo Saxone infra §. 4. nominando, temporum ratio docet. Nam noster circa Annum 1020. in Islandia fuit, alter autem circa Annum 1070. ex Islandia in Norvegiam transiisse videtur. Præterea ille Anglus, hic Saxo fuit.

§. 3.

Tertius *Kolus*, postqvam paucos annos cum Hallo Haukdalensi vixisset, in Islandia mortuus, primusqve episcoporum Schalholti sepultus esse fertur (a). Qvartus *Rodolfus*, seu Ulfus Rothomagensis, 19. annos in Islandia hærens, Lundi in tractu Borgarfiord habitavit, primum in Islandia ad prædium Bay cænobium fundavit, ibiqve abiens tres monachos reliqvit (b). Qvintus *Johannes*, qvem alii Saxonem, alii Hibernum faciunt, qvadriennio in Islandia consumto, Vandaliam petiisse, ibiqve multos ad Christum convertisse, & tandem ob evangelii professionem martyrio coronatus fuisse, fertur (c). Sextus *Henricus* biennium saltem apud Islandos egit.

§. 4.

(a) Kolus non primus episcoporum in Islandiam venit, ut innuere videtur *BUSSÆUS* in notis ad *Sched.* pag. 50; Sed primus episcoporum Schalholti sepultus fuit, id est, ut loqvitur *Hungurvaka: ut hoc templum, qvod est mater omnium aliorum in Islandia, omniumqve nobilissimum, primum tam nobilis viri sepultura honoraretur:* Verum si Kolus hic idem est, ac ille, qvi Vigaglumum circa annum 1002. (impressa habet 1003. pag. 240.) sacro oleo unxit, non intelligo, qvo modo dici possit, paucos annos in Islandia, & eos qvidem cum Hallo Haukdalensi egisse, nam Hallus anno 1002. sexennis fuit. vide *Sched.* cap. 8. pag. 50. & *Appendicem Landnama*; conf. supra cap. 7. §. 1. not.

(b) Tam *Landnama* Part. 1. cap. 16. pag. 18. & Append. pag. 282. qvam *Hungurv:* dicunt eum fuisse ex " Rúduborg á Englandi " ɔ: *Rothomago Angliæ*, sed insigni errore; Nam Ruda seu urbs celeberrima Rothomagus, non in Anglia, sed in Gallia sita est, in ea qvidem provincia qvam Normanni diu tenuerunt, qvæ eorum nomen hodiedum retinet. conf. *TORF. Hist. Norv.* Tom. III. pag. 207.

(c) *Landnama* impressa pag. 182. eum ex Islandia in Vinlandiam migrasse scribit; Sed qvod habemus manuscriptum, *Vindland* substituit, scripsimus itaqve non Vinlandiam, sed Vandaliam, id enim multo verisimilius esse videtur. Vinlandia qvippe est pars Americæ Septentrionalis, qvam Islandi primi omnium Europæorum ita appellavere, ut non sine fundamento judicat *BUSSÆUS*, in notis ad *Schedas* cap. 6. p. 33. Sed qvæ, qvalis, qvantave sit, aliis discernendam relinqvimus. Vandalia vero tunc temporis & seculis seqventibus christianorum albo inscribebatur, vide *SAXONEM Knytlinga-Sagam* & alios. De Vinlandia legendus *SNORRO STURLÆUS*, & ex recentioribus *ARNGRIMUS* & *TORFÆUS*. De Johanne plura infra Per. 2. Sect. 2. cap. 1. §. 4. Scio eqvidem Doctiss. *TORFÆUM* tam in *Vinland.* cap. 16. qvam in Præfat. ejusdem libri contrarium amplecti sententiam, & pro Vinlandia militare, asserendo Johannem Americanos, & in his Arium Mauri filium ad christianam religionem conver-

§. 4.

Septimus *Biarnhardus* vel *Biarnvardus* Saxo, qvi Magno Bono Norvegiæ Regi adhæserat, qvo defuncto iram successoris ejus Haraldi fugiens

convertisse, cujus sententiam lubenter amplecterer, si non obstare viderentur rationes: 1) *Chronologica:* Nam Arius Mauri in Americam delatus fuit ante annum 1000. & qvidem ætate provectus, nam in *Historia Christianismi* cap. I. inter Proceres qui circa annum 980. floruerunt, numeratur, qvorum multi circa annum 1000. in viris esse desierunt. Johannes autem secundum Perillust. *PONTOPPIDAN Ann. Eccl.* Tom. I. in Islandiam venit anno 1055. ibiqve secundum appendicem *Landname* qvadriennium absumsit. 2) *Geographica:* Arius in terra Alborum " á hvítra manna landi " qvæ etiam vocabatur Hibernia Magna, visus & agnitus fuit, ibidemqve christianam acceperat religionem (vid. *Landnama* Part. 2. cap. 22.) a qva diversa fuit Vinlandia, de qva refertur, qvod alios qvam Skrælingos, qvi christianæ religionis prorsus ignari fuerunt, incolas non habuerit. vid. *Hist. Thorfinni Karlsefnis* aliosqve, qvi de Vinlandia scripserunt. 3) *Historica:* Omnes enim, unum tantum Johannem Episcopum in Islandiam venisse, eumqve in Vandalia tandem Evangelium annunciasse asserunt, cui assertioni nihil officit qvod *Schedæ* & *Hungurvaka* suum Johannem Hibernum fuisse scribunt; Sed Author appendicis *Landname* qvi illis multo est recentior, & sua ex *Hungurvaka* hausit, suum Johannem Saxonem facit, nam omnes hos de eodem viro loqvi, ex ipsius Appendicis verbis manifestum est; allegat enim Author Appendicis *Hungurvakam* hoc modo scribens: *Johannes Saxo; hic fuit qvatuor annos; Hungurvaka dicit illum fuisse natione Hibernum, hincqve in Vinlandiam discessisse, christianam religionem ibidem propagasse, & cruciatibus affectum, occisum fuisse*, ex qvibus patet eum de eodem viro loqvi. Sed audiamus etiam *Hungurvakam*, & apparebit appendicis Authorem nimis incuriose *Hungurvakam* inspexisse & exscripsisse, hoc modo enim illa: *Jonas Episcopus Hibernus* (in Islandiam venit) *qvem qvidam putarunt postea in Vindland* (ɔ: in Vandaliam) *emigrasse, multos ibi ad Deum convertisse, deinde captum, flagellatum, manibus pedibusqve abscissis, & capite plexum, ad Deum abivisse.* Hinc apparet utrumqve Authorem 1) De eodem viro loqvi. 2) Ipsum illum Johannem qvem Hungurvaka facit Hibernum, eundem Authorem Appendicis *Landname* Saxonem vocare, eo qvod e Saxonia (scilicet inferiori) in Islandiam venit. 3) Hungurvacam dicere eum in *Vindland* seu Vandaliam, Appendicem vero in Vinlandiam Americæ provinciam abcessisse, unicæ literæ neglectu. 4) Illam dicere hoc postea (forte post multos annos & recte qvidem) factum esse: Hunc vero eum *hinc* " hedan " id est directe ex tempore, sed minus vere, Vinlandiam petiisse. Origo itaqve hujus erroris seu diversitatis est penes Authorem Appendicis, qvi nimis oscitanter *Hungurvakam* exscripsit, ejusqve verba in alienum sensum detorsit. Nec obstat qvod *ADAMUS BREMENSIS* eum Scotiæ Episcopum fuisse scribat, nam præter qvam qvod antiqvi sæpe Hiberniam Scotiæ nomine insigniant, potuit Johannes in Hibernia natus, ab *ADAMO* Scotus aut Scotiæ Episcopus

giens in Islandiam secessit, ibiqve qvoad Rex in vivis fuit, in boreali qvarante, Steinstadis & Giliáæ annis 19. vel 20. habitavit. Templa, campanas, fentes, pontes, stagna, vada, rupes & talia passim consecravit. Post mortem Haraldi ad filium ejus Olaum Qvietum se contulit, a qvo Romam mittitur, unde redux, insulæ Seliæ Episcopus a Rege præficitur, sed tandem Bergis mortuus & sepultus est (a). Præter hos septem, nominantur qvinqve alii: *Ornulfus*, *Gotskalkus*, *Petrus*, *Abrahamus*, *Stephanus*, Episcopalem dignitatem jactantes, qvorum tres postremi Armenii fuisse perhibentur (b).

§. 5.

---

pus appellari, qvod ex Scotia, ubi aliqvantisper degerat, & se pro Episcopo gesserat, Bremam venit, perinde ac *Landnamæ* appendix eum Saxonem facit, qvia ex Saxonia in Islandiam venit, qvod, ut & nostram de Vandalia conjecturam, egregie confirmat ipse Bremensis, de amicis Archiepiscopi Alberti loqvens, ubi de hoc (ut puto) Johanne ita scribit: *Alter erat Johannes qvidam Episcopus Scotiæ, vir simplex & timens Deum, qvi postea in Sclavoniam missus, ibidem cum Principe Godeskalko interfectus est.* Ubi probe notandum, qvod *ADAMUS* dicit, eum Scotiæ Episcopum fuisse, & in Sclavonia, id est Vandalia interfectum esse. Siqvid ergo *TORFÆI* sententia verum habet, oportet duos tales Episcopos sub Johannis nomine in Islandiam venisse, de qvo tamen apud antiqvissimos Scriptores *ARIUM*, *Hungrvacam*, *Historiam Christianismi* & Appendicis *Landnamæ* Authorem, altissimum est silentium, qvi unius tantum mentionem faciunt.

(a) Reliqva de eo *TORFÆUS* l. c. pag. 290. 363. *Landn.* impr. dicit, nostrum a Rege Olao Qvieto Romam missum fuisse " ad hann fridadi fyrer öndudum " ɔ: *ut intercederet pro mortuis;* sed Ms. habet: " ad hann fridadi fyrer öndunum " ɔ: *pro animabus*, utrumqve eodem recidit; sed prior lectio sine dubio retinenda est, præsertim si genium seculi respiciamus.

(b) Tres horum episcoporum ex celeberrima Asiæ provincia Armenia in Islandiam venisse, vix possum adduci, ut credam; nam qvid Armenis cum Islandis, nec his illorum, nec illis horum lingvam callentibus? Ego id omnino, ut rem absurdam & impossibilem negarem, nisi antiqvissimus & verax scriptor *ARIUS* Appendici *Landnamæ* consentire videretur. Ille enim cap. 8. dicit " oc þrír Ermsker " qvæ alii recentiores, sed non pari doctrinæ laude clari vertunt: " oc þrír úr Armenía " ɔ: *Tres ex Armenia.* Si conjicere liceat, fuerunt hi tres ex provincia qvadam propiore similis nominis, ut Armorico Galliæ; aut oppido aliqvo, ut Armenteria Flandriæ, vel Armacano Hiberniæ, aut siqvæ sunt alia ejusdem paronomasiæ. Non tamen silendum aut dissimulandum, qvod Episcopi Thorlacus & Ketillus in *Juris Canonici* cap. 10. circa

§. 5.

II. *Presbyteri & clerici.* Horum qvidam ab episcopo Friderico, qvidam a Stefnero, ut verisimile est, qvidam a Thangbrando relicti sunt; qvosdam etiam Hialto & Gissurus advexerunt. Nec dubitandum videtur, licet de eo sileant historiæ, qvod haud pauci ab Episcopis, qvi hic versabantur, sacro initiati fuerunt officio, sed plurimi, ut probabile est, indocti, (a) partim aliena viventes misericordia, partim rusticanis operibus & villicationi qvam studiis magis dediti (b). Sed omnium celeberrimus fuit ipse Thangbrandus, filius, ut fertur, Vilbaldi Comitis Bremensis, ab episcopo loci educatus & eruditus. Olao Tryggonis, anteqvam thronum Norvegicum ascendit, clypeum aurea cruce signatum multo argento vendidit, qvo deinde formosam emit puellam, qvam in Saxoniam abductam, nobilis qvidam Imperatoris obses Thangbrando eripere cupiens, ab eo occiditur. Inde exul, fuga ad Olaum evasit, qvi nobilem hunc amatorem & pugilem, primo in aulicum suum concionatorem transformavit; postea autem Norvegiæ Rex factus, templo Mostrensi præfecit. Sed Thangbrandus qviete & sobrie vivere non sustinens, profusis brevi ecclesiæ bonis, piraticam facere cœpit; qvo Rex cognito, ira exardens, a templi præfectura

---

circa Annum 1123. conscripti, statuant fieri posse, ut indocti episcopi Angli aut Græci huc appellere possint, qvorum ministerio uti prohibent. De re autem tam incerta & non magni momenti suum cuiqve per me esto judicium.

(a) *Vita Olai Crassi* cap. 122. de Sacerdote Norvegiam petente & qvi necessitate qvidem premente infantem baptizare ob ignorantiam recusavit: " Þar var einn Prestr, á skipi " er Brandr het, Breydfirdskr úngr madr oc lærdr lettdr litt. Þeir bádu hann fara " med ser, hönom þótti þat vandi mikill, enn hann vissi vankunnendi sín, oc " villdi eigi fara. " ɔ: *Eadem navi Sacerdos nomine Brandus, e familia Breydfiordensium, vir juvenis, non admodum doctus, vehebatur. Hunc in comitatum itineris invitant, sed cum ignorantiæ suæ conscius sibi esset, & periculum persentisceret, concomitari renuit.*

(b) *Grettla* cap. 67. pag. 139. " Steinn het Prestr er bió at Eyardalsá, hann var búþegn " gódr oc audigr at fe. " ɔ: *Pastor prædium Eyardalsá inhabitavit, nomine Steinus, villicus admodum habilis & opulentus.* Qvæ scilicet maxima ejus laus fuit. De Pastorum paucitate conqveritur *Eyrbyggia* cap. 47. his verbis: " Prestar feingust ei til at " syngia tídir at kyrkium þó giördar væri, því þeir vóru fáir til þann tíma. " ɔ: *Qvamvis templa constructa essent, pastores tamen ad officium administrandum conduci non potuerunt, tunc enim temporis pauci eorum extitere.*

fectura eum movit. Tandem pœnæ loco legationem Islandicam, ut incolas ad veram religionem perduceret, ipsi mandavit, qvod qvomodo cesserit, supra relatum est (a).

§. 6.

III. *Monachi.* Tales fuerunt inter primos Islandiæ occupatores *Jorundus Christianus* & *Asolfus Alskik*, Rudolfus etiam Episcopus in monasterio Bayensi, tres monachos abiens reliqvisse fertur. *Gudrunam* Osvifi filiam, in senectute monasticam elegisse, templum die noctuqve preces fusuram, freqventasse, & primam Islandarum Psalterium memoriter recitasse, author *Laxdælæ* tradit (b).

M 2 §. 7.

(a) Qvid Thangbrandus in Islandia gesserit, vide supra cap. 7. cetera de eo, conf. *Vit. Trygg.* Part. 1. pag. 92. 135. 225. Part. 2. pag. 215. 220.

(b) Gudrunæ Osvifi filiæ in *Laxdæla* & alibi fit mentio. Fratres habuit qvinqve, qvorum qvatuor Stefnerum ob religionem christianam in jus traxerunt, & exilio mulctarunt; omnes autem, una cum Bollone, Kiartani patruele, Gudrunæ marito, ipsa instigante, Kiartano insidias struxerunt, ipsumqve vita privarunt, qva propter in exilium acti Stefneri vaticinium impleverunt. Conf. supra cap. 6. §. 3. Horum natu maximus Ospakus pater fuit Ulfi, apud Haraldum Imperiosum Norvegiæ Regem supremi aulæ magistri, qvem plus simplici vice laudant nostratium annales. Gudruna qvatuor habuit maritos: a primo divortium fecit; secundus & ultimus undis absorpti sunt; Tertius Bollo, Kiartani patruelis, sui, qvondam carissimi, necem violenta morte luit. Ex ultimo marito filium habuit Gellerum, multis nominibus laudandum, patrem Thorgilsi, qvi progenuit Arium Polyhistorem, vide *ARII Sched.* cap. ultimo, *Laxdælam*, *Eyrbyggiam* & alias Islandorum Historias. Psalterium, qvod didicit Gudruna & memoriter recitavit, non liqvet, qvale fuerit. Errant qvi putant id fuisse *Psalterium Davidis* in lingvam Islandicam translatum, nam circa Annum 1000. & longo post tempore Bibliorum versiones Danica lingva nullæ exstabant. Nec esse potuit *Rosarium Mariæ*, ut qvidam autumant; Nam id demum seculo 13. a Dominico, monachorum celeberrimo, ecclesiæ, tanqvam efficacissimum orationis genus, commendatum fuit; idqve deinde *Psalterium Mariæ*, ex tribus Rosariis constans, excepit; Nec *Salutatio Angelica*, qvæ seculo demum 14. invaluit. Neqve celebre illud *Ave Maria*, qvod seculo 15. in usum venit. Psalterium itaqve Gudrunæ fuit, aut desumtum ex Psalmis Davidicis Latinis, aut, qvod verisimilius est, Litaniæ qvædam, seu precum formulæ, tunc temporis in ecclesiis borealibus cognitæ & receptæ.

§. 7.

Virorum Politici ordinis, qvi dictis factisve ad christianæ religionis in Islandiam introductionem aliqvid contulere, nonnulli supra indicati sunt, cap. 3. His addendi, Thorvaldus Kodrani, Stefnerus Thorgilsi, Thorvardus Bodvari, Hallus de Sidà, Gissurus Albus, Hialto Skeggonis, de qvibus etiam supra; deniqve Thorgeirus & Skapto Nomophylaces, Snorro Helgfellensis, & alii. *Gissuro* præter ardens studium, & indefessum in introducenda religione laborem, laudi inprimis ducitur, qvod filium suum Isleifum, magno conatu, & non minoribus impensis, Erfordam Westphalorum, ad maturitatem in studiis conseqvendam ablegaverit, effeceritqve, ut in patriam reversus, episcopatus officio par & dignus esse videretur. Vir enim pius & patriæ amans, religionem christianam, qvam qvanti in Islandiam introducere constiterat, ipse optime noverat, sine bonarum literarum cognitione vix diu duraturam perspexit (a).

§. 8.

Hialtonis crebra in antiqvis historiis mentio, eaqve semper honesta, ut & Gissuri ipsius soceri, & in introducenda religione collegæ & socii fidissimi. Circa Annum Christi 1017. Hialto ab Olao Crasso Norvegiæ Rege invitatus, peregre proficiscitur, ab Olao utroqve Norvegiæ & Seciæ Regibus, ut & Rögnvaldo Gothiæ Comite, qvem affinitate contingebat, honorifice excipiendus. Biennio post, donis & honore a Regibus & Dynastis mactatus, patriæ restituitur. Et valde est verisimile, eum tum secum Biarnhardum Episcopum, & Jus illud Ecclesiasticum, qvod Rex Olaus conscribi curaverat, in Islandiam attulisse; qvo accepto, Islandi, ethnicos illos mores, qvos in suis legibus Anno 1000 latis, concesserat Thorgeirus Nomophylax, omnino abjecere. Non itaqve tantum in introducenda, sed etiam in stabilienda inter populares religione christiana, Hialto operam navavit utilissimam (b).

§. 9.

(a) Gissuri Vita peti potest ex *Landnama*, *Vita Tryggvini*, *Historia Christianismi*, *Niala* & aliis.

(b) Hialtonis gesta iisdem locis ac Gissuri leguntur, cum qvibus conferenda *Olai Crassi Historia* cap. 46. & seqq. *Vigaglumi Vita* & aliæ.

§. 9.

Skapto Thoroddi filius, Nomophylacis officio annis 27. apud Islandos functus est. Præter id, qvod sua auctoritate gentilismum plane sustulerit, & leges christianismo congruas introduxerit, etiam ob rigidius & justius, qvam qvo antecessores usi fuerant, imperium laudatur. Nam sine omni personarum respectu, proceres & divites, pariter ac subditos & pauperes, ob inflicta vulnera, rapinas, homicidia, aliave enormia delicta, partim exilio, partim morte mulctari fecit (a).

§. 10.

Snorroni Helgfellensi præter raram & reconditam sapientiam & calliditatem, laudi ducitur, qvod occidentalis qvadrantis incolis, qvi eum pleriqve affinitate aut cognatione attingebant, ut christiana amplecterentur sacra, author fuerit præcipuus (b).

(a) De Skaptone legenda *Histor. Olai Crassi*, *Gretla* & aliæ nostratium historiæ.

(b) Si non optimo, saltim prudentissimo & callidissimo Snorroni applaudunt variæ antiqvitatis reliqviæ, inprimis *Eyrbyggia* a principio fere ad finem; *Laxdæla* multis in locis; nec non *Vita Trygg.* & aliæ. *Eyrbyggia* inter alia de isto ita: " Snorri var hógvær " hvörsdagsliga, oc fann lítt á hönum hvort honom líkadi vel edr illa. Hann var " vitr madr oc forspár um marga lute, lángrækinn oc heiptúdigr, heilrádr vinum " sínum, enn óvinir hanns þóttust helldr kullda kenna af rádum hanns. " ɔ: *Snorro in vita qvotidiana mansvetum se gessit, nec facile videri potuit, an res qvædam ei displiceret aut placeret. Vir erat sapiens & multarum rerum præsagiens, vindictam diu & acriter perseqvens, amicis optimus consiliarius, inimicis autem, ejus consiliorum ingratam admodum messem in se redundare, videbatur.* Et cap. 47. " Snorri Godi " studdi mest vid Vestfirdinga at vid kristni væri tekit, oc let kyrkiu giöra at Helga- " felli þat sumar þegar þíngi var lokit, oc adra Stir mágr hanns undir Hrauni, oc " hvatti þat menn mest til kyrkiu giördar, at þat var fyrirheit kennemanna, at menn " skylldu eiga heimillt jafnmörgum mönnum inní himnaríki, sem standa mætti í " þeirri kyrkiu er hann let giöra. " ɔ: *Snorro Prætor, occidentalibus, ut religionem christianam acceptarent, præcipuus author extitit, ille qvoqve templum eadem æstate post finem comitiorum Helgafelli, & affinis ejus Stir, aliud sub Hraune, extrui curarunt. Promissum illud sacerdotum ad ædificationem templorum maxime movebat, jure cuicunqve tot hominum in regnum cælorum receptionem competere, qvot in templo, qvod exstrui fecerant, stare possent.* Et tandem cap. 56. " Snorri Godi andadist at Tún-
" gu

§. II.

Præter memoratos utriusqve ordinis viros, qvi publicis fungebantur officiis, & aliqvid ad christianæ religionis introductionem & stabilimentum contulerunt, exstiterunt etiam qvidam civilis status viri, pietatis, justitiæ, sapientiæ, omniumqve virtutum laude spectabiles, qvorum celeberrimi fuerunt *Nialus Thorgeiri* (a), *Gestus Oddleifi* (b), *Osvifus Helgonis*

" gu í Sælingsdal einum vetri epter fall Olafs Kóngs Helga, oc var hann þar grafinn at þeirri kyrkiu er hann hafdi siálfr giöra látit. " ɔ: *Snorro Prætor unica post Sancti Olai Regis cædem hyeme (translapsa,) Tungæ Sælingsdalensium decessit, & in templo, qvod ipse exstrui fecerat, sepultus fuit.* De hoc omnino dicendum est: Si non fuit vir bonus & pius, certe supra communem hominum sortem prudens & sagax.

(a) Doctissimus vir *ARNGRIMUS JONÆ*, cujus hic, qvam meis, uti malo verbis, de Nialo in *Comment. de Isl.* fol. 52. tale fert judicium, qvod, ut ad rem nostram non parum faciens, temperare mihi non possum, qvin hic inseram: *Habuit etiam patria nostra, inter multos alios, qvendam insignem pietate virum, cui Nialus nomen erat, qvi circa annum 1000. vixit in prædio seu villa* Bergthorshvol, *sita in parochia Islandiæ* Landeyum, *qvique rerum humanarum experientia, circumspecta animi prudentia, sagacitate & consilio habebatur insignis, cum enim ejus seculo indomitis Islandiæ moribus fluctuaret, incolis a nullo vere superiori magistratu repressis, nullis se factionibus immiscuit; plurimas cauta animi virtute & industria compescuit, nunqvam vim fecit, nec passus est, si ultimum tantum in vita diem exceperis. Adeo seditiones & turbas studiose vitavit, aliosqve vitare aut evadere cupientes optime juvit; nec qvisqvam ejus consilio, nisi maximo suo commodo est unqvam usus, nec qvisqvam ab eo, nisi cum vitæ & fortunarum periculo deflexit, tam certum ab eo oraculum petebatur, ut valde mirandum sit, unde homini tanta futurorum eventuum & tam certa conjectura & consilium esse poterit, qvanta in ipso deprehensa est, unde ipsius cauta, providens & consilii plena sapientia apud nostrates in proverbium abiit:* " Niáls bíta rádin " *qvasi diceres: Niali consilio res geritur, aut succedit, cum qvid prudenter & admirando cum consilio gestum est. Hic cum domi suæ a 100. viris conjuratis ob cædem a filio ipsius, ipso tamen inscio, patratam cingeretur, & inimicis domum undiqve succendentibus, sibi videret supremum fatum instare, ait tandem:* Hæc fato qvidem (*hoc est voluntate divina*) accidunt, ceterum spem & fiduciam in Christo sitam habeo. Nos (*de se & uxore loqvens*) licet corpus hoc nostrum caducum, inimicorum flammis mortalitatis corruptionem subeat, ab æternis tamen flammis liberatum iri. *Sicqve inter has voces & flammarum sævitiam, vitam Anno Christi 1010. cum uxore & filio homicida finiit* (revera tribus filiis nepote & pluribus aliis). *Vox profecto filiis Dei non indigna, animæ cum mortis acerbitate luctantis summum solatium arguens. Hæc ideo addidi, ut ostendam, qva conjectura adducar ad existimandum mox initio christianismi* (ut sic loqvar) *apud nos recepti, non fuisse tam deceptas & errorum tenebris immersas hominum mentes, qvam nunc paulo ante hæc nostra tempora fuerunt.* Hactenus ille.

nis (c), *Hlennus Annosus* (d), omnes *Sapientes* cognominati, & *Thorhallus*, qvi Propheta appellatus fuit (e). Qvorum ut & aliorum, qvos recensere supersedemus, exempla, majores nostros, licet gentilismo addicti essent, in extremo septentrionis angulo habitarent, aliisqve barbari audirent, minime tamen tales fuisse, sed profundo judicio & acutissima meditationis vi polluisse, abunde probant & evincunt.

§. 12.

Nec omnino prætermittendi videntur viri sapientia & auctoritate pollentes, qvi hac tempestate floruerunt, & aliqvid ad reipublicæ constitutionem aut conservationem, consilio, ore & opere, aut exemplo contulerunt, ex qvorum numero primum locum damus Ulflioto cuidam, qvi anomaliam, & nocentissimas ex diversitate legum proventuras conseqventias, animo præsagiens, nulla suæ ætatis (sexagesimum enim agebat annum), nulla impensarum aut longinqvæ peregrinationis molestiarum habita ratione, in Norvegiam transiit, ibidemqve apud avunculum suum Thorlevum Sapientem, integrum triennium hærens, leges didicit (ut loqvuntur veteres) id est juris studio operam dedit, cumqve sub viri suæ ætatis sapientissimi & legum peritissimi informatione leges & consvetudines Norvegorum penitus imbibisset, & memoriæ mandasset, id ex iisdem, Islandis, ut reciperent & legum loco haberent, qvod eorundem reipublicæ constitutioni accommodari posse videbatur, persvasurus, in novam, qvam elegerat

---

(b) De Gesto Oddleifi supra aliqvid retulimus, ejus sapientiæ documenta in *Laxdæla*, ubi de Kiartani & Bolli, ut & Gudrunæ Osvifi filiæ fatis prophetasse dicitur, legenda exhibentur. Conf. *Landnama* Part. 2. cap. 28. pag. 73. & *Gisli Sursonii vitam* cap. 6. pag. 133.

(c) De Osvifo legenda est *Laxdæla* & *Scheda* pag. 45. Hunc Osvifum inter majores suos numerabat Eysteinus Archiepiscopus Nidarosiensis, qvi nepos fuit Ulfi, qvi apud Haralldum Imperiosum aulæ magister eiqve semper carissimus erat; Ulfus autem fuit Osvifi nepos, ita ut Eysteinus fuerit Osvifi abnepos.

(d) De Hlenno qvi plura desiderat, adeat *Liosvetninga Sagam*.

(e) De Thorhallo Propheta ejusqve prophetia legenda *Vit. Olai Trygg.* Part. 2. cap. 53. pag. 236. exstitisse etiam Thorhalli cujusdam Prophetiam de Islandiæ interitu, (qvem nostrum esse non est vero absimile) ex excerptis doctissimi viri Mag. *BRYNJULFI SVENONII* Episcopi Skalholtensis meritissimi, conjicere licet, qvam nobis videre nunqvam contigit.

gerat, patriam revertitur (a), reduxqve per focium qvendam fuum, nomine Grimum, cognomine Geitskór, univerfam Islandiam perlustrari curavit, ut ex ejus relatione locum aptiffimum juri dicendo, comitiisqve univerfalibus celebrandis, ad qvem totius Islandiæ incolæ qvovis anno facillime congregari poffent, difcernerent, qvi ex communi Procerum fententia deinceps huic ufui confecraretur. Qvo facto reliqvis non difficulter perfvafit, ut prædium Thingvallenfe in meridionali Islandia fitum, qvod ob enorme domini feu poffefforis maleficium confifcatum & publici juris factum cenfebatur, his ufibus deftinaretur. Publice itaqve pronunciatis, qvas in Norvegia didicerat, aut compofuerat, legibus, omniumqve confenfu adprobatis, ipfe primus totius Islandiæ Nomophylax conftituitur; qvod officium ætate & labore confectus, paucis annis gefiffe videtur. In eodem autem fucceffores habuit viros fpectatæ prudentiæ & virtutis, Rafnum Hængi annis 20. Thorarinum Ragi fratrem itidem 20. annis, Thorchillum Manum 15. Thorgeyrum Liosvatnenfem 17. in cujus tempora religionis mutatio incidit; Grimum Moffellenfem triennio, Skaptum Thoroddi 27. Steinum Thorgefti 3. Thorchillum 20. cujus fub officii administratione præfens Periodus finem habet.

§. 13.

Artes & Scientias, ut hoc tempore apud Islandos floruiffe dicere non poffumus, ita nec eosdem illarum omnino expertes ac rudes fuiffe afferere audemus; Nam præter Mechanicas, qvarum gnaros fuiffe experientia teftatur; ftatuas enim, naves & domos egregie fabricabant; Scientiis qvoqve, ut Medicinæ & Aftronomiæ operam impendiffe certum eft. Teftantur

(a) Qvod de Numa Pompilio fcribit *T. LIVIUS*, qvod *Romanis leges & jura dederit*, id nos etiam de Ulflioto dicere poffumus. Leges Ulfliotianæ, ad normam antiqvarum legum Gulathingenfium in Norvegia compofitæ erant, non qvidem earum, qvas conftituit aut emendavit Hacon Adalfteini, qvi Anno 928. nondum regni habenas fufceperat; fed antiqviorum, qvæ imperante Haralldo Pulcricomo in ufu fuerunt. Cognomen Geitfkór, id eft *Capra Calceus*, inde fortitus videtur hicce Grimus, qvod pernicitate pedum polleret, & tam in hoc itinere, qvam alias, in præruptis montibus fcandendis imperterritum femet oftenderit; In hujus itineris & fufcepti laboris præmium, a qvovis incola ei dari debuit nummus, forte unus qvorum decem valebant unam ulnam, tales enim Islandis antiqvitus in ufu fuiffe conftat. Conf. *Schedas* pag. 3. & feqq. *Landnama* Part. 4. cap. 7. p. 137.

Testantur enim Historiæ, multos graviter saucios & vulneratos, de qvorum salute actum esse videbatur, medicorum opera sanitati restitutos fuisse (a). Astronomiæ non ignaros fuisse, fidem faciunt tam longinqvæ & periculosæ in Angliam, Daniam, Norvegiam, Grönlandiam, & Americam susceptæ & feliciter peractæ navigationes; nam cum pyxidem nauticam non haberent, aliqvali Matheseos cognitionis adminiculo, & astrorum motus observatione, adjutos, easdem & instituisse & absolvisse non videtur dubitandum; qvam exempla Stiörnu Oddi (b), qvi qvavis nocte cum sudum esset, ut astra observaret, sub dio mansit; Einari Ejulfi filii (c), & Thor-

(a) Hujus rei innumeræ adferri possunt probationes, sed brevitati studentes, pauca tantum adferamus. *Vigaglúms Saga* cap. 23. pag. 227. mentionem facit Halldoræ, fœminæ nobilis, qvæ alias mulieres assumens, vulneratis medicam manum admovebat, & inter alios Thorarinum pristinæ sanitati restituit, cui axilla ita erat abscissa, ut pulmones per vulnus essent conspicui. Helga qvoqve Glúmi soror, filium, qvi diu ex omnium judicio mortuus jacuerat, ad vitam & vigorem revocavit. In *Droplogæ filiorum Vita* cap. 30. Grimi Droplogidæ vulnera, qvæ tanta fuerunt, ut pro mortuo haberetur, ab Asgerda qvadam medicinæ gnara, percurata leguntur. Simile qvid *Eyrbyggia* de Snorrone Helgafellensi Thorbrandi filiis medicam faciente, Asbrando filium Biornum curante, & alibi passim occurrit.

(b) De Stiörnu Oddi Astronomicis observationibus lege ejusdem *Somnium* cap. 1. " Þórdr het madr, er bió í Múla nordur í Reykiadal, þar var á vistum med hönum madr sá er Oddi het, oc var Helgason, hann var kalladr Stiörnu Oddi. " Hann var rímkiænn madr, sva at eingi var hönom likr hönum samtída á öllu Islandi, oc at mörgu var hann annars vitr. " ɔ: *Vir erat nomine Thordus, qvi Muli Reykdalensium boream versus habitavit, apud eum commorabatur vir nomine Oddius, filius Helgi, communiter appellatus Oddius Astronomus. Computisticam artem tam bene calluit, ut coætaneorum in Islandia nemo illi par esset, & multarum aliarum rerum scientia pollebat.* " Oddi geck út oc hugdi at stiörnum. sem hann hafdi veniu til " jamnan er hann sá út um nætr. þí er siá mátti stiörnur. " ɔ: *Oddius exiit & astra observavit, ita ut semper, ubi astra conspici potuerunt, noctu facere assveverat.* Optimum autem de iisdem fert testimonium, libellus, communiter dictus *Stiörnu Odda Tal*, non ideo, qvod ab ipso conscriptus sit, sed qvod Stiörnu Oddi doctrinam contineat; in eodem dierum longitudo, qvovis anni tempore, solis ortus & occasus, ejusdem per signa Zodiaci transitus, & id genus plura, ex mente Oddi accurate determinantur.

(c) *De* Einaro Ejulfi filio, viro suæ ætatis sapientissimo *Liosvetninga Saga* cap. 14. dicit: " Hann geck út um nætr, sá himintúngl, hugdi at, oc kunni þí alls gód skin. " ɔ: *Noctu exire solitus est, astraqve attente observavit, & tum omnia exquisite novit.*

Thorsteini Surti (a), qvi Islandorum Calendarium reformavit, qvosdam etiam Astrologiæ judiciariæ studio tempus perdidisse, ex historiis constat (b), qvæ omnia literis & libris destituti, partim traditionibus, partim ingenii felicitati, & indefessæ meditationi debuerunt.

§. 14.

Nobilitarunt etiam hæc tempora Poëtæ præstantissimi, qvi artis nobilissimæ exercitio, tantum patriæ laudis, qvantum sibi opum & honorum in aulis potentissimorum Evropæ Regum & Principum acqvisiverunt, qvorum paucos tantum nominare animus est; Tales fuerunt *Egillus Skallagrimi* (c), nobilissimæ in Islandia familiæ propagator, qvi a tenera ætate armis & piraticæ assvetus, nunc in Anglia Adalsteino Regi militavit, nunc per Frisiam, Daniam, Sveciam, Livoniam, & reliqvas maris Balthici oras ac insulas piraticam exercuit, nunc etiam in Norvegia vel ipsis Regibus molestus. Fuit athleta fortissimus, aliqvando enim paucis comitatus proletariis viris, 30. fortissimos & bellicosos Svecos fudit, & ad internecionem fere delevit. Poëta fuit felicissimus, & jurisprudentiæ non minus peritus, vir semper imperterritus, qvi in rebus dubiis & periculosis in arena optimum semper cepit consilium. Mortuus est anteqvam religio christiana in Islandiam introducta fuit, sed in Anglia sub Adalsteino signum crucis acceperat. vid. supra cap. 3. §. 10. p. 40. Hujus *TORFÆUS* in gestis Erici *Blodöx*, cum qvo Egillus graves exercuit inimicitias, & *ARNGRIMUS* in *Crymog.* præclaram mentionem faciunt. Vita ejus, seu *Egils Saga*, ab Antiqvariis, Poëtis & Historicis permagni æstimatur. Sub Haralldo Grafelldo floruerunt *Kormakus Ogmundi filius* & *Glumus Geiri*. Kormaki, Poëtæ non minus qvam Pugilis famosi, & satis animosi, vita peculiari libro scripta circumfertur.

Thorlei-

(a) De Surto ejusqve coætaneis prolixe loqvuntur *Schedæ* pag. 4. Edit. Skalh.

(b) Astrologiæ judiciariæ qvosdam deditos fuisse, innuit *Olai Trygg. Vita* cap. 106. p. 325. referens, Hunraudum Vefridi filium, virum percelebrem, Sigurdum episcopum consuluisse, an ex astrorum motu de fatis suis judicare liceat, qvemadmodum qvidam majorum fecerant. vid. *Vatnsdælam* & *Landnamam*. pag. 93.

(c) Qvando igitur Illustriss. *PHILALETHUS* in Trondhiemske Samlinger Tom. I. p. 177. Egillum, Glumum Geiri, Kormakum, Einarum Skálaglam, aliosqve natione Islandos, Norvegis annumerat, ita est intelligendum, qvod a Norvegis descendentes, in Norvegia paulisper manserunt, & Regum Norvegiæ aulas secuti sunt.

Thorleifus Jarlaskálld, sic dictus, qvod famosum diris & devotionibus plenum carmen de Hacone Sigurdi filio, Norvegiæ Comite, non tantum pepigit, sed etiam coram ipso cecinit, cujus tantum fuit artificium, ut num laudes, num vituperium, & convitia contineret, præsentes vix sentirent. Tanta autem vis ejus magica fuisse dicitur, ut Comitem & satellitium ejus, mente judicioqve, ad tempus penitus privarit, qvo Thorleifus injurias sibi ab eodem Comite antea illatas ultum ivit. Hic etiam in Dania sub Sveno Furcatæ Barbæ meruit, a qvo permagni factus est, vir necromanticis deditus artibus Ante religionem christianam in Islandia acceptam, violenta morte exstinctus est (a).

Huic ætate suppar fuit *Einarus Helgonis*, Osvifi viri sapientissimi frater, Skálaglam seu *Lancium Strepitus* cognominatus, qvod lances ex argento defæcato deauratas, Norvegiæ Comitis Haconis divinationibus destinatas, anteqvam prælium Jomsvicense iniret, ab eodem dono accepit (b).

Sub Olao Tryggonis floruit *Hallfredus*, *Vandræda Skálld* dictus, cujus de eodem Rege plurima exstant poëmata (c).

Sub Olao Sancto & ejus filio Magno Bono, *Thormodus Kolbrúna Skálld*, *Bessus Torfi filius*, *Ottar Niger*, *Gissurus Gullbrá*, *Thorfinnus Munnar*, *Refus Hofgardensis*, *Theodorus Kolbeini*, *Biörno Hytdælensium Athleta*, *Arnorus Comitum Poëta*, &, qvi primo loco nominandus erat, *Sighvatus Theodori*, qvi apud utrumqve Regem plurimum valuit; nam non tantum Poëtarum princeps habebatur, sed Regibus etiam ab intimis fuit consiliis, & sub Olao Aulæ Magister, plus simplici vice Romam religionis causa adiit (d).

Thorarinus Loftunga sub Knuto Magno & Sveno Knuti filio inclaruit (e), sed *Gunnlogus Ormstunga* in Anglia, Hibernia, Norvegia & Svecia artis specimina edidit, ut & *Skálld Rafn* in Svecia & Norvegia, aliiqve, qvos omnes enumerare longum foret, qvorum qvidam etiam in Daniam, Sveciam & Angliam trajecerunt, ibidemqve Regum laudes & fortia facta

 ebucci-

(a) *Vita Olai Tryggonidis* Part. 1. cap. 168 — 173. pag. 202 — 210.
(b) *Vita Trygg.* Part. 1 cap. 152. pag. 178. 179. & supra cap. 2. §. 19. pag. 29.
(c) Conf. *Ol. Trygg Vit.* Part. 2. passim, & ex ea *BARTH. Ant. Dan.* Lib. 2. cap. 11.
(d) De Sighvato conf. *Vit. Olai Crassi* cap. 137. & 139. & 214.
(e) De Thorarino conf. *Olai Crassi Vit.* cap. 151. & 198.

ebuccinando, opes & honores adepti sunt. Hos autem ideo nominavimus, ut indicio essent, qvantam egregiorum Poëtarum copiam Islandia protulerit, & qvantum hoc tempore nostrates poëticæ dediti fuerint. Vix enim ulla fuit Septentrionis Regum & Procerum aula, in qva non Islandus aliqvis Poëta versaretur, & fere in deliciis haberetur.

§. 15.

Hæc fere sunt, qvæ de veræ in Islandia Ecclesiæ plantatione, virisqve, qvorum opera Deo optimo max. ad id opus perficiendum uti placuit, dicere habemus, haudqvaqvam tamen diffitemur, multo plures exstitisse egregios Politici ordinis viros, qvi reip. perutilem navarunt operam, sed cum eorum acta ad civilem potius qvam ecclesiasticam historiam pertinere videantur, nos ea præterivimus, contenti ea tantum tetigisse, qvæ aliqvam cum religionis introductione & propagatione, artium ac scientiarum cultura, ut & tam interno qvam externo ecclesiæ statu cognationem habere videntur, reliqva civilis historiæ scriptoribus relinqventes. Si autem ad hujus Periodi Historiam Ecclesiasticam conficiendam, tot taliaqve haberentur subsidia, qvot qvaliaqve ad hujus temporis statum & Historiam Civilem delineandum pertinentia supersunt, haud contemnendam ecclesiæ historiam, tam qvoad molem, qvam qvoad rerum pondera, adornari posse confidimus.

HISTO-

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ ISLANDIÆ.

PERIODUS II.

Ab Anno MLVI. ad Annum MCCLXVIII.

SECTIO I.

De forma reipublicæ & regimine ecclesiastico, statu religionis & rituum, re literaria & literatis.

Cap. I.

De forma reipublicæ, regimine ecclesiastico, statu religionis & ritibus.

§. I.

Primitivus reipublicæ Islandicæ status, in qvo nata est, & crevit vera Dei ecclesia, aut fuit aristocraticus, aut ad eum proxime accedens, ex oligarchico & aristocratico mixtus. Nam qvantum qvisqve Magnatum Norvegicorum, qvi imperium, vel, ut illis visum est, crudelitatem Haraldi Pulchricomi Norvegiam subjugantis, ferre recusans, terræ Islandicæ, qvæ tum temporis inculta & habitatoribus vacua fuit, occupavit aut certis ceremoniis sui juris declaravit (a), sociisqve una venientibus, aut amicis & cog-

(a) De forma Reipublicæ Islandicæ ex professo scripsit nostratium Doctissimus *ARNGRIMUS*

& cognatis postea appellentibus distribuit & assignavit; tantæ regionis, si non absolutus dominus & possessor, saltem primas & princeps habebatur; qvalis honos & imperium "Godord" *Prætura*, ipse autem "Godi" *Prætor*, insignitus fuit. Circa annum reparatæ salutis 928., seu 54 circiter annis, postqvam Islandia habitari cœpit, Nomophylacis nomen & officium introductum fuit. Hujus auctoritas & æstimatio permagna qvidem fuit; nam ejus officium erat universalibus Comitiis præesse, ibidem in causis dubiis, qvas ordinarii & pedanei judices discernere non potuerunt, jus & sententiam dicere, novasqve constitutiones, postqvam ab omnibus approbatæ erant, conceptis verbis publice pronunciare; nullas tamen propria auctoritate, & sine aliorum consensu condere potuit leges, aut novas introducere consvetudines. Qvare, cum id posceret necessitas, Primates de illis primo inter se consultaverunt, & postqvam consuluerant, id, in qvod major pars consenserant, reliqvis & plebi communicarunt. Hi si proposita approbarent, ut plerumqve evenit, lex figi potuit. Competebat etiam Nomophylaci interpretatio restrictiva & extensiva legum Nec tamen illi in reliqvos Prætores aliqvid imperii fuit. Prætorum munus & honos hæreditarius fuit, qvi tamen ab una persona & familia, dono, venditione, vel nuptiis ad alteram transferri potuit; sed Nomophylacis non item. Nam ab optimatibus electus, semper, aut ut plurimum, optimus qvisqve, id aut plures, aut pauciores annos, raro autem ad finem vitæ retinuit.

§. 2.

Cum itaqve tot Prætores dignitate pares, viribus autem & animositate, nunc æqvales, nunc inæqvales, nullum haberent superiorem, qvem timerent, nec eminentiorem magistratum, qvi potentia & auctoritate pollens, bonos & sedatos tueri, malos vero & seditiosos coercere posset, fieri non potuit, qvin procedente tempore, pristina Aristocratia in Oligarchiam mutaretur. Magnatum enim, qvo qvis potentior, eo neqvior esse, primo rixis & dissidiis indulgere, omnia deinde vi & armis gerere; mox

MUS JONÆ Crymogæa Lib. 1. cap. 7-8-9. & nuperrime *ARNESEN* in Islandske Rettergang, qvos, si placet, adire potest curiosus lector, nam id hac vice ulterius prosequi nostri instituti ratio non patitur.

mox rapinis, cædibus, seditionibus, præliis, tandem etiam integrarum villarum, cum numerosis familiis, combustionibus, omnimodisqve injuriis & flagitiis, nullum modum vel metam statuere (a); ita ut liqveat aliqvando ab una parte plusqvam 1300. armatos in aciem productos, & viginti liburnicarum classe, in mutuam perniciem certatum esse. Imo eo tandem nefanda anarchiæ licentia processit, ut nec a personis, nec locis & rebus Deo consecratis, sceleratas manus abstinerent. Huic indies ingravescenti, &, procellæ instar, per fores & fenestras inundanti malo, non tantum Episcopi, præsertim primi illi & indigenæ, viri insigni pietate, patriæ amore, humanitate prudentia & auctoritate ornatissimi, una cum qvibusdam Nomophylacibus, & aliis utriusqve ordinis, piis & sedatis, obviam ire & medicinam adferre, qvantum in iis fuit, non destiterunt; qvorum post Deum prudentiæ & moderatissimo ecclesiæ regimini, acceptum ferendum fuit, qvod respublica Islandica celerius non interiit, sed tot internis malis pressa & externis, subinde insidiis tentata, per aliqvot secula incolumis stare & conservari potuit. Tandem vero incolis non alia visa est pacandæ reipublicæ expeditior ratio, qvam si universi unius imperio coërcerentur; ideoqve Regi Norvegiæ, qvi idem dudum aucupatus fuerat, semet subjecerunt. Qvæ status publici mutatio, licet in finem hujus Periodi inciderit, ad seqventem tamen ejus fructus & effectus pertinent; ideoqve, donec eodem rerum series nos perduxerit, de eo verba facere reservabimus; hac vice vero ad propositum, seu ipsius Ecclesiæ Historiam enarrandum nos accingimus.

§. 3.

Anno 1057. Schalholtenses, sed 1107. Holenses, proprium primo nacti sunt Episcopum, qvem eligendi potestas primitus penes universos cives fuit; eandem vero plerumqve in comitiis universalibus exercentes, semper virum spectatæ virtutis & fidei, qvem tali officio parem autumarant,

(a) Historiam cædium, seditionum, & universæ malorum Iliadis, qvæ hac tempestate, communiter "Sturlúngatid" seu *ætas Sturlungorum* vocata, Islandiam afflixit, qvi penitus noscere desiderat, adeat *Sturlungam*, seu vastum illud volumen, qvod alias *Historia Islandorum* vocatur, qvam Brandus Sæmundi Episcopus Holensis scribere aggressus est, sed Sturla Theodori perfecit, de qva posthac plura dicere non inconveniens occasio dabitur.

rant, ex plurimorum optimatum sententia, elegerunt: Nec unqvam urbem pro Junone amplexi sunt, nisi forte in Gudmundi Arii denominatione. Unde etiam primi utriusqve dioeceseos Episcopi, *Isleifus*, *Gissurus*, *Thorlacus Runolfi*, *Magnus Einari*, *Jonas Ogmundi*, *Ketillus* & *Biörno*, pii, probi, & pro modulo eruditionis seculi, satis docti fuerunt; qvodqve caput rei est, qvantum in illis fuit, ecclesiæ commodis & emolumento invigilantes; unde res ecclesiasticæ, ipsis sedentibus, tam doctrinæ puritate, qvam morum innocentia, ultra spem floruisse videntur.

Sub *Klango*, *Thorlaco Thorhalli*, & *Brando Sæmundi* religio qvidem fabulis, superstitione & fictis miraculis, aliisqve ecclesiæ Romanæ placitis, multum inqvinari cœpit, sed nemini horum officii negligentia, & multo minus impietas objici potest. Nec *Gudmundus Arii* incuriæ aut impietatis, sed intempestivi rigoris, prodigalitatis & insipientiæ accusari potest. Inimicorum enim violentiæ & odio, qvam ipsius licentiæ, aut negligentiæ, tot ejus evagationes & ab ecclesia, cui præesse debuit, absentiæ, magis tribuendæ sunt. Reliqvi autem, *Paulus*, *Magnus* & *Brandus Jonæ*, ut boni Episcopi, licet a suis nævis non essent liberi, utilem navarunt ecclesiæ operam. Sed sub finem hujus Periodi Norvegiæ Rex Hacon Haconides, politicis inductus rationibus, nullo tamen juris præsidio, (nam Islandi nondum ejus potestati erant subjecti) Episcopos ipsis imponendi potestatem sibi vindicare cœpit; qvales fuerunt *Botolphus*, *Henricus* & *Sigurdus*, qvi, peregrini & Regis beneficio officium habentes, vitricos potius, qvam patres ecclesiæ egisse videntur, magnam enim, immo maximam qvidem temporis partem, extra suam dioecesin, in Regis aula versati sunt. Si qvando autem heic adfuerunt, Regis negotia curare, administrandisqve reditibus & propriis commodis, qvam verbi prædicationi, animarum curæ, aut officii partibus, incumbere maluerunt; qvo statum reipublicæ penitus everterunt, res vero ecclesiasticas immane qvantum labefactarunt.

§. 4.

Hi primo, ut Bremensium, deinde Lundensium, tandemqve Nidarosensium Archiepiscoporum suffraganei (a), ecclesiam absoluto fere dominio,

(a) Sub Archiepiscoporum Bremensium tutela & inspectione fuerunt usqve ad annum 1104. tunc

minio, non fine magnatum confilio, qvorum multi facris initiati fuerant, non minus pie qvam prudenter gubernarunt (a). Sed introductum circa annum 1123. *Jus Ecclesiasticum*, certas illis regulas præscripsit, qvarum potiores funt feqventes: Episcopus Schalholtinus, ex tribus fuæ curæ concreditis, qvotannis unam qvartam; Holenfis autem fuam, qvæ una tantum eft, qvovis anno vifitanto, & qvamcunqve tunc parœciam adeunto, tantisper in eadem commoraturi, ut unicuiqve eos adire liceat: Simul etiam templa, tam majora, qvam minora confecranto; infantes confirmanto, reos abfolvunto; Qvis infantum, de qvibus ambigebatur, verus pater haberi debeat, difcernunto; De confangvinitate, inceftu, & talibus tranfigunto; Sacerdotum vitæ & doctrinæ cenfores agunto; qvi, fi Episcopo obedire recufent, ipfe eos coram duodecim facri ordinis judicibus, ab ipfo delegatis, in templo Thingvallenfi accufato, ipfeqve ac una cum eo, duo facerdotes teftimonium ferunto: convicti Episcopo qvatuor marcas pendunto. In præmium laborum, fubditi, præter liberum in vifitationibus commeatum, & qvartam decimarum partem; pro qvavis majoris notæ templi duodecim, pro minorum vero & facellorum inauguratione, fex uncias folvere debebant. Sed labente tempore, ut fuam jurisdictionem dila-

tunc enim, ut ftatuit *PONTOPPIDAN.* in *Ann. Eccl. Dan.* Lundenfis Archiepifcopatus inftitutus eft. *HOLBERG. Hift. Dan.* Tom. I. habet 1103. fed *EN. EWALD* 1105. Deinde paruerunt Lundenfi, ufqve ad annum 1152. Exftare qvidem dicitur Bulla Innocentii 2. data 1133. qva gentes boreales, inter qvas etiam Islandi nominantur, prohibet, ne Archiepifcopo Lundenfi obfeqvium præftent, fed Hamburgenfi adhæreant, jubet; qvæ aut in Islandiam nunqvam venit, aut nullius ab Islandis æftimata fuit; Lundenfi enim Archiepifcopatui, ufqve dum Nidarofienfis erat inftitutus, conftanter adhæferunt, qvi ab Evgenio 3. anno 1152. per Nicolaum Cardinalem Albanenfem fundatus fuit.

(a) De Islandis inter alia fcribit *ADAMUS BREMENSIS: Episcopum fuum habent pro Rege, ad cujus nutum refpicit omnis populus, qvicqvid ex Deo, ex fcripturis, ex confvetudine aliarum gentium, conftituit, pro lege habent.* Qvod de primis Episcopis, præfertim vero Gifsuro & Jona Ögmundi, verum eft, qvi licet jure in populum nullum haberent imperium, nulli tamen unqvam Regum fubditi majorem præftiterunt obedientiam, qvam Gifsuro Islandi; qvod fine omni hypocrifi, verbis fat emphaticis, confitentur fcriptor coævus *ARIUS POLYHISTOR* in *Sched.*, Auctor *Sturlungæ*, & alii; fed cum tempore, ut crevit Episcoporum faftus, avaritia & negligentia, ita etiam decrevit fubditorum erga illos amor, obedientia & veneratio, qvod ex Episcoporum hiftoria perfonali patebit.

dilatarent; ita nec his contenti, mulctas, qvæ ipsis cederent ob incestus, adulteria, scortationes, templorum pollutiones, decimas non recte solutas, & ejusmodi alia imponendo, proventus suos adaugebant. Si vero episcopus officium facere neglexerit, debitam decimarum partem ei detinere lex permisit. Minime autem peregrinis episcopis, qvi latine nesciebant, aut infantes confirmare, aut templa consecrare, licuit; sed talia ab ipsis facta pro infectis habenda erant (a).

§. 5.

Causæ ecclesiasticæ primo ad normam juris Canonici Olai Crassi, per Grimkelum conscripti (b), a seculari magistratu judicabantur, ea semper adhibita cautela (postqvam in leges relata fuit), qvod lex humana seu civilis, juri divino seu ecclesiastico, cedere deberet. Sed anno 1123. aliud, instinctu Atzeri Archiepiscopi Lundensis, in popularium gratiam, per Sæmundum Sigfussonium, ex legibus Canonicis, Grimkeliana & Lundensi (c), ut & antiqvis nostratium constitutionibus compilatum, evulgarunt

(a). Conf. *Juris Eccl.* cap. 9. & 10.

(b). Qvod *Jus Ecclesiasticum Grimkelianum* Islandi receperint aut ad ejus tenorem suas leges ecclesiasticas formaverint, haud obscure innuit *Vita Olai Crassi*, cap. 43. " Kristinrett samdi hann ad rádi Grímkels Biskups og annara kennimanna, og lagdi þar á alla stund ad taka af heidni, og þat er hönum þókti kristnispell at vera. " ɔ: *Ille jus ecclesiasticum e consilio Grimkelis Episcopi & aliorum clericorum sancivit, & omni studio ad ethnicismum, & quicquid religioni christianæ nocivum putaret, abrogandum allaboravit.* Cap. 46. " Hann sendi ord og jardteiknir Hiallta Skeggia syni, at koma á sinn fund, og sva sendi hann ord Skapta Laugsaugumanni, og ödrum þeim er mest redu fyre laugum á Islandi, at þar skyldi taka úr laugum þá hlutí, sem hönum þótti mest í móti kristindómi. " ɔ: *Hialltio Skeggii filio, ut se conveniret, nuncium & certa indicia misit, similiter & Skaptio Nomophylaci, & viris qui circa leges in Islandia maxima pollebant authoritate, nuncium misit, ut articulos legum, qui religioni christianæ contrarii ei videbantur, abrogarent.* Sed de executione hujus moniti legitur cap. 109. " Þat var eftir þat er Islendingar höfdu fært laug sín, og sett kristinrett, eftir því sem ord hafdi tilsendt Olafr Kóngr. " ɔ: *Factum est hoc postqvam Islandi suum jus reformaverant, & jus ecclesiasticum sanciverant, secundum nuncium illis ab Olao Rege missum.* Sc. ante annum 1024. cujus acta hic refert. Conf. supra Period. 1. cap. 10. §. 1. pag. 79.

(c). Id ut nobis de *Jure Grimkeliano* persvadeamus, ipsa postulat ratio, sed verisimilitudinem,

runt Episcopi Thorlakus Runulfi, & Ketillus Thorsteini, eodemqve anno, cum consensu Nomophylacis aliorumqve Magnatum, in leges referri curarunt; qvarum vim diu deinde retinuit, qvod & Episcopo sacrarum tantum personarum ac rerum inspectionem injungit, sed nullam prorsus jurisdictionem concedit, ne qvidem in immorigeros clericos (a), qvos tantum

dinem, qvod *Lundense* etiam, qvantum Islandiæ usibus inservire potuit, secuti sint legislatores, faciunt ipsorum verba, fatentium se instinctu & authoritate Atzeri Archiepiscopi hanc legem composuisse. Qvod vero antiqvas nostratium consvetudines non penitus neglexerint, inde patet, qvod Gissuri Episcopi *Constitutionem de decimis* verbotenus exscripserint, & qvod de forma processuum habent, ex Codice legum, dicto *Grágás*, desumtum est.

(a) Nullam prorsus Episcopis absolutam jurisdictionem antiqvitus jure concessam fuisse, probat, non tantum ea de re in *Jure Ecclesiastico* altum silentium, sed etiam ex eodem §. 4. supra adductum exemplum de immorigeris clericis. Idem præterea ex modo procedendi in causis conjugalibus patet, qvas, ut nemo negabit, ad inspectionem Episcopi pertinuisse, ita difficulter probabitur, easdem Episcopi jurisdictioni seu absolutæ sententiæ decisivæ subjectas fuisse, sic enim verba *Juris Ecclesiastici* sonant: cap. 9 " Biskupi er rett at bidia lögrettumenn at ráda fyri sekt þeirra " manna, er hitt hafa i frændsemis spell, edr sifia spell, þá er þeir eru sátrir, er " tveimmegin standa at þeim málum, enn lögrettumenn eiga svör. " ɔ: *Episcopus pedaneorum sententiam legitime postulabit, ut pœnam incestus ex consangvinitate & affinitate reis dictent, tunc utraqve pars sententiæ stabit, sed pedanei illam ferent.* Ubi audimus Episcopo injungi, ut subjiciat causam de incestu pedaneorum judicio in foro generali, qvibus mulctam determinare & sententiam decisivam dicere competit; Qvod etiam legimus aliqvatenus ad normam juris factum esse a Thorlaco Thorhalli, qvi conjugium Thordi Söirbæjensis incestuosum esse coram pedaneis in foro generali multorum clericorum jurejurando probari curavit; cumqve illi sententiam dixissent, ipse conjugium, ut illicitum, dissolvendum esse dixit, & liberos ex eo genitos spurios esse pronunciavit. Conf. *Sturlungam* Lib. 3. cap. 3. & *Vit. Thorlaci.* " Fyri þessa meinbugi fyribaud Þorlákr biskup Þórdi og Snialaugu " hiónabands samvistir, enn þau untust miög og gáfu litinn gaum ad því, þar til " Biskup forbodadi þau, og um sumarid geck hann med mikla sveit klerka sinna " til lögbergis á Alþíngi, og let vinna eida, at sá rádahagr væri á móti Guds " lögum, og sagdi öll þau börn, sem þau áttu þar eftir sin i millum, vera bædi " laungetin og meingetin. " ɔ: *Ob hanc consangvinitatem, Episcopus Thorlacus Thordo & Snialaugæ conjugii continuationem prohibuit, cum autem se invicem deamarent, parum istud curarunt, usqve quo (episcopus) illos excommunicaret, & æstate illa, cum magno clericorum comitatu, locum judic i in foro generali adiret, & juramentis præstitis (evinceret, tale conjugium legibus divinis adversari, & omnes liberos postea ab illis procreandos, spurios & incestuosos, declararet.* Doctissimo itaqve ARNGRIMO

tum in jus vocare, & duodecim clericorum collegio judicandos sistere, ei concessum fuit. Cum vero lex hæc valde esset succincta, & cum tempore

pore

MO de episcoporum jurisdictione *Crymog*. pag. 10). ita loqventi, non possum penitus adsentiri: *Ad Episcopos autem spectabat legum canonicarum constitutio, de conjugii, baptismi, funerum ritu ecclesiastico, voto, decimis, eleemosynis & donationibus in usus sacros, de templorum & cœmeteriorum profanatione, sabbathi violatione & aliis, qvæ qvidem ex Ecclesiæ Romanæ & aliarum, hanc sectarum, canonibus magna ex parte sumta sunt. Nihil novi in illis describendis attulero; Id tamen non tacendum sum ratus, tantam fuisse veterum erga ministerium reverentiam, ut* Jus Civile & Seculare, *ut vocant*, Juri Divino seu Ecclesiastico (*sic enim Jus canonicum indigitabant*) cedere *voluerint, non semel aut iterum, sed ubiqve, prout in comitiis anni 1050 apud nos sancitum esse alibi qvoqve retulimus: Qvæ reverentia ministerii si hodie aqve vigeret, minus, profecto, contentionum & simultatum haberemus; at vicissim expressiorem ecclesiæ notam, qvæ in illa reverentia etiam elucere debet: Ex illa vero qvam dixi jurisdictione ecclesiastica evidens est, Episcopos, penes qvos illa fuit, etiam sua habuisse Consistoria & forum ecclesiasticum, alios qvidem in ipsa cathedra, alios alibi* —— Hactenus ille. Qvæ licet tam pie qvam sapienter dicta esse non negem, tamen (qvod bona venia doctissimi viri dixero) 1) An solis Episcopis cum Clero, excluso penitus magistratu Politico, leges canonicas constituere competierit, dubitari potest. Sane Gissurus Episcopus, cum legem de decimis introducere vellet, rem cum Marco Skeggonis, tum temporis Nomophylace, aliisqve laicis, communicavit, eorumqve opera & consensu in legis promulgatione usus est. *Hungurvaka* in *Gissuri Vita:* " Þeir báru þad rád til samans, og sóktu ad rádi höfdingia " ɔ: *Hac de re deliberarunt, & magnates consuluerunt.* Nec dubitandum puto, qvod Thorlacus & Ketillus simile qvid fecerint, anteqvam *Jus Ecclesiasticum* in leges relatum fuit. 2) Minus profecto contentionum & simultatum in antiqva nostra ecclesia extitisset, si Episcopi debita reverentia & concessa jurisdictione contenti, nominatam constitutionem seu Plebiscitum nec ad *semper* & *ubiqve* extendissent, nec se tot, tamqve a suo officio remotis negotiis, ingessissent; parum curantes aureum illud *Syracidis* monitum cap. 3. *Qvæ tibi præcepta sunt, illa cogita semper & in pluribus, ne sis curiosus; plura enim tibi mandata sunt, qvam perficere potes.* 3) Si ad hæc tempora restringenda sunt (ut omnino esse videntur) qvæ de Episcoporum Consistoriis & foris ecclesiasticis, alias in ipsa cathedra, alias alibi, habitis, scribit, magnum nobis fecisset oblectamentum doctissimus vir, si eadem luculentius descripsisset, nam nobis de talibus Consistoriis & foris ecclesiasticis, a politicis & civilibus segregatis, ut & de Episcoporum jurisdictione & procedendi modo nihil innotuit, nisi qvod de judiciis, ad ulciscendos immorigeros clericos instituendis, attulimus, qvæ hoc tempore exercita fuisse non legimus, sed contra. Minis enim & excommunicationibus Thorlacus Thorhalli cum Hugone Bajensi sacerdote, & Jona Lopti, Diacono, aliisqve egit; similiter alii cum aliis, qvod longum esset enumerare. Consistoriorum vero & synodorum hoc tempore habitorum, ne vestigium qvidem invenimus; nam conventus

pore multo plures casus & causæ obvenirent, qvam ex ejus præscripto judicari possent, ad jus Romanum & aliarum gentium consvetudines sæpius fuit confugiendum; qvæ cum hujus ævi magistratui politico, ut plurimum illiterato, essent thesaurus clausus & inaccessus, Episcoporum & Cleri, qvorum plurimi erant viri primarii, literis imbuti, & publici amantes, clavesqve sapientiæ ferre putabantur, auxilium erat implorandum; qvod etiam, qvamdiu eorum mens ab avaritia & arrogantia non erat occæcata, sed patriæ commodum & ecclesiæ salutem præ oculis habebant, tam Ecclesiæ qvam Reipublicæ felicissime cessit; Ipsis autem inter populares tantum amorem & honorem conciliavit, ut vix qvicqvam majoris momenti, sine eorum consensu decerneretur (a), qvod & seqvioris seculi imperiosis Episcopis, suam, legibus valde limitatam, jurisdictionem dilatandi, exoptatissimam præbuit occasionem: Omnes enim causas, de qvibus priores Episcopi, ut consiliarii, dixerant sententiam, sui solum absolutæ jurisdictioni subjectas esse voluerunt; & cum id obtinuerant, easdem, non ex legum præscripto, sed proprio beneplacito dijudicarunt. Præterea qvidam clavium potestate valde inæqvaliter utebantur, qvod multoties inter ipsos & laicos gravissimarum dissensionum caussa exstitit (b). Præposito-

---

ventus clericorum, qvos Episcopi convocabant, aut aliqvid in cæremoniis ecclesiasticis mutaturi, ut fecit Magnus Episcopus: " Bod þessi vóru sett af Herra Magn- " úsi Biskupi, og í samþyckt tekin af lærdum mönnum á prestastefnu. " ɔ: *Hæc statuta præcepta sunt a Domino Magno Episcopo, & approbata a clericis in synodo.* Aut diris aliqvem devoturi, ut Sigurdus Episcopus; *Sturl.* Lib. 7. cap. 8. " Enn " er þeir kómu heim, var biskup skrýddr og þriátíu klerkar med hönum, og qvadst " þegar skyldi bannsetia Þórd og hanns menn ef atgánga væri veitt. " ɔ: *Domum autem venientes, Episcopum solenni vestitu indutum & triginta sacerdotes cum illo, offendunt, qvi Thordum, ejusqve comites, se excommunicaturum, minitabatur, si qvam impugnationem tentaret.* Cui similia passim occurrunt, sed hic locum non habent.

(a) Hoc respectu, sc. ut consiliariis & arbitris honorariis, qvando libuit adesse, aut necessitas eorum præsentiam postulavit, *Grágás* in Lög R. þætti, illis (sc. Episcopis, non autem integro collegio ecclesiastico) sedem adsignat inter judices pedaneos in curia fori generalis, dicens: Þar eiga biskupar vorir rúm, " ɔ: *ibi* (in consessu fori generalis) *est nostris episcopis locus.*

(b) Veteres leges & consvetudines, ut immutare, ita etiam causas clericorum civili jurisdictioni subducere, primum tentavit Thorlacus Sanctus circa annum 1180. Vide Sect.

positorum vero, aut ullius, sacri ordinis, inferioris magistratus, hac tempestate, nulla occurrit mentio, perraro etiam, & fere dixerim, nunqvam, Episcopos instituisse synodos, & adhibita legitima processuum forma, causas discrevisse, memoratur: Sed effatis, iisqve rarius scriptis, sæpius vero ore prolatis, sententias & judicia promulgarunt, qvæ plerumqve, qvasi ex tripode dicta, accipiebantur; si autem hoc modo rem conficere non potuerunt, minis & devotionibus procedebant: Appellationibus autem, nisi forte ad Archiepiscopale tribunal, idqve in causis gravissimis, & ipsos Episcopos tangentibus, nullus locus fuit.

§. 6.

Sacerdotum seu Cleri conditio & circumstantiæ, tempore hujus Periodi, non semper in eodem fuerunt statu, nec semper simul omnium una conditio. Primitus haud pauci ex Procerum & ditissimorum civium numero sacris fuerunt initiati; Tanta enim post nuper introductam religionem christianam habebatur sacerdotii dignitas, ut Primates eadem ornari

---

Sect. 3. cap. 6. §. 13. Sed rem ex voto perficere neqviens, ab incepto destitisse videtur. Deinde Gudmundus Holensis Episcopus, post annum 1200. eadem tentans, & ab inceptis desistere nolens, erat enim natura contumax & imperiosus, magna sibi mala attraxit; Id enim ut omnis ejus infortunii causam adfert *Sturlunga* Lib. 4. cap. 1.
" Medur því upphafi óx deila med Kolbeini og Gudmundi Biskupi og venfla mönn-
" um Kolbeins, at Asbiörn het Prestr sá er Kolbeinn hafdi fyri sökum um fornt
" femál. —— Biskup þóttist eiga dóm á Prestinum og kalladi hann friálsann, enn
" er þeir vilia dæma Prestinn, gengr Biskup at dóminum med staf og stólu, og
" fyrirbaud at dæma, enn þeir dæmdu ei at sidur: Enn annars dags þar eftir, fyrir-
" baud Biskup Kolbeini og öllum þeim er í þeim dómi höfdu verit, eda þar höfdo
" eida unnit, og vætti borit, alla guds þiónostu. Og eftir þat tók Biskup Prestinn
" til sín. " ɔ: *Illud erat principium simultatum inter Kolbeinum & Gudmundum Episcopum, atqve necessarios Kolbeini, qvod sacerdotem qvendam, nomine Kolbeinum, ob antiqvam causam pecuniariam, in jus vocaverat, Episcopus sacerdotem suæ jurisdictioni subesse contendit, eumqve insontem esse dictitavit. Cum autem in eo essent, ut sacerdotem judicarent, Episcopus cum stola & lituo judicium adiens, eos sententiam ferre probibuit, qvod tamen nihilosecius fecere. Postridie Episcopus Kolbeinum, & omnes qvi sententiam tulerant, juramentum præstiterant, vel testimonium perhibuerant, omnibus sacris interdixit; postea Episcopus sacerdotem ad se recepit.* Conf. ibidem cap. 2. de Skiæringo qvodam sacerdote lascivo & male morato, qvem pari modo Episcopus protexit.

nari magnopere ambirent. Sed cum præturas (*Goþord*) ideo deponere nollent, factum est, ut multi simul sacro officio & prætura fungerentur; ita tamen, ut perraro ipsi, sæpius vero per vicarios, sacra administrarent. Hi plerumqve ad villas suas templa exstruxerunt, illisqve fundos aliasqve opes ea conditione consecrarunt, ut eorundem usumfructum, ipsi, ipsorumqve hæredes, ut loci Pastores, caperent. Reliqvis vero fundorum dominis, qvi jure patronatus gaudebant, sed sacris non erant initiati, injunctum fuit, ut juvenem qvendam templi aut propriis sumtibus educarent, atqve ita erudirent, ut suo tempore, aut poscente necessitate, Episcopo sisti, & sacris initiari, non indignus haberetur (a). Nec licuit, tali modo vocato, templum aut stationem, sine venia, deserere; Desertor enim instar fugitivi, reducendus, sed receptor exilio mulctandus fuit (b). Unde patet, jura patronatus & præsentationis primitus penes fundorum dominos fuisse: Similiter etiam, qvod pauperiorum Pastorum conditio a servili, in qvibusdam, non multum abfuerit. Illis, qvi certa & stata domicilia non habebant, aut in ædibus Patroni, aut alibi in parœcia hospitari liberum fuit; ubinam autem hyematuri forent, in publico conventu, dicto *Leidar-þing*, proclamare debebant. Certos hi reditus non habebant, præter id, qvod illis ex templi bonis, salarii loco, pendebatur; qvod non magni fuit momenti (c), usqve dum anno 1096. decimarum qvarta pars illis cessit, & circa annum 1123. pensiones pro mortuorum sepultura, qvod haud contemnendum fuit augmentum. Clericis, supra a nobis

---

(a) " Þat er manni rett, at láta læra prest til kyrkio sinnar. Hann skal giöra máldaga " vid sveininn sjálfann, ef hann er sextán vetra gamall. Enn ef hann er yngri, " þá skal hann giöra vid lögrádanda hanns. Sá máldagi á at halldast allt er þeir " gera med ser. —— hann skal fá hönum kenslu og föstur ". i: *Justum est cuivis, sacerdotem templo suo, edoceri curare. Cum ipso adolescente, si sedecim annorum est, contrahat, si vero natu minor fuerit, cum tutore ipsius legitimo. Contractus ille, qvem communi consensu ineunt, servandus est. Hic illi alimentum & institutionem suppeditabit.*

(b) *Jus Eccles.* cap. 8.

(c) Huc sine dubio spectant *ADAMI BREMENSIS* verba: *In simplicitate sancta vitam peragentes, nihil amplius qværunt, qvam qvod natura concedit; læti dicere cum Apostolo possunt: Habentes victum & vestitum contenti sumus.* Qvæ eqvidem magna ex parte vera fuerunt, sed non diu duravit sancta illa simplicitas, paulatim enim periit, genuinisqve Ecclesiæ Romanæ moribus aditus pandebatur, qvi, vergente hac Periodo, sese plus nimio ostenderunt, & cum tempore ad maturitatem pervenerunt.

nobis memoratum *Jus Ecclesiasticum* talem præscribit normam: Episcopo in omnibus audientiam præstanto. Vestes sacras & libros, qvibus uti solent, ipsi qvotannis monstranto. Ad ipsius nutum officio funguntor & deponunto. Verticem radunto. Barbulam secanto, & vestimenta componunto. Missam precesqve matutinas & vespertinas, qvovis festo & statis temporibus, celebranto. Interdiu missas binas, non vero plures, noctu autem nullas, præter Vigilias Nativitatis Domini, cantare licitum esto. Ordinarium gregarii Parochi annuum salarium qvatuor marchæ sunto: sed missas privatas, per integrum annum, non ultra sex marchas vendunto. Sub exilii pœna sacerdotibus qvicqvam, in privata confessione sibi commissum, detegere, nisi Episcopo ita videatur, interdictum esto (a). Plura hujus generis adferre necessum non duco, nam nihil novi in illis attulero.

§. 7.

Circa annum 1179. Episcopi Thorlacus Thorhalli, & Brandus Sæmundi, ex mandato Eisteini Archi-episcopi, jura patronatus a laicis ad clericos transferre, hisqve cœlibatum injungere, adgressi sunt. Et paucis post annis Ericus, Archiepiscopus literis ad Thorlacum Episcopum, ut videtur circa annum 1190. datis prohibuit, ne Prætores sacris initiarentur. Qvæ etsi statim perfici non potuerint, paulatim tamen hæ eorum innovationes tertium sacerdotum genus, vita & doctrina plerumqve nihil minus qvam sacerdotale, produxerunt (b), qvi nullum habentes certum, cui ministrarent, cœtum aut tribum, vitæ subsidiis destituti, huc & illuc vagabantur; modoqve mercaturam exercendo, modo apud ditiores villicos operarii aut dispensatoris vices agendo, propriam vitam sustentabant (c). Qvidam vero in familiis Procerum degentes, armaqve ad

---

(a) *Jus Eccles.* cap. 2. 7. 11.

(b) Confer Archiepiscoporum, Eysteini & Erici, ad Islandos scriptas epistolas infra Sect. 2. cap. 3. §. 4. 6. inserendas, qvæ graphice sui seculi mores depingunt. Exstare etiam dicitur (Vid. *PONTOPP. Ann. Eccl.* Tom. I. ad annum 1198). Innocentii 3. ad Islandorum Episcopos, ejusdem argumenti Bulla, data 3. Cal. Aug. qvam nobis conspicere non licuit.

(c) " Enn um veturinn hafdi Ingimundr Prestr farid kaupferd vestur til Englands, og " kom

ad eorum nutum tractantes, in defectu meliorum & poscente necessitate, sacris subinde operabantur (a). Unde evenit, ut sæpius in una diœcesi multo

" kom um haustid vestan til Biörgvinar med mikil gædi víns og hunángs, hveitis " og klæda. " ɔ: *Hyeme autem Ingemundus Pastor mercaturæ ergo in Angliam occidentem versus trajecerat, sed autumno ab occidente Bergas reversus, magna vini, mellis, tritici & pannorum bona secum attulit.* *Sturlunga* Lib. 3. cap. 6. & Lib. eod. cap. 14. " Þórgerdur villdi láta giöra upp stofu sína. Helgi Prestr sýsladi " um med henni, og dró at vidu og þat annat er hún þurfti. " ɔ: *Thorgerda triclinium suum exstrui voluit; Helgius Pastor necessaria una cum illa curavit, & materiem ac cetera, qvorum ei opus erat, asportavit.*

(a) *Sturlunga* Lib. 2. cap. 11. ubi Adalricus, cum furti insimularetur, ordalio se purgaturus, securim capiti Skeggonis impegit: " Adalríkr Prestr tók ser vist med " Skeggia. Þat vard um sumarit til tídinda at sex álnir lerepts hvörfu Arnóru, konu " Skeggia, enn Kálfr þóttist þat spurt hafa, at fylgiukona Adalríks, Vígdís mundi tekid hafa. Hún var skillítil kona, og var þá vestur í sölvafiöru í Saurbæ, " og ad herbergi frá saudahúsum í Hvítadal. Skeggi heimti Adalrík til máls, og " kvad so ad ordum: So er mál med vexti, at lerept nockut er horfit og hefer hugr " minn þar helldr grun á, at þid munut því vallda, og villda eg þú segdir mer " í trúnadi og mun þá lett falla. Hann svaradi og kvedst ei ætla slík ord Skeggia, " fyri þat hann vann med hönum? Skeggi mællti: Vilid þid festa járnburd? Adalríkr letst þat giarna vilia, og fór þad fram, og letst hann þó ei í vistinni vilia " vera láta, þar til hann hefdi hrundit málinu. Adalríkr let ser ei tíd at bera járn " ef hann skyldi láta vistina. —— Menn bidu Bödvars Barkarsonar, enn hann " kom eigi inn, enn Adalríkr var þar kominn inn og reikadi á gólfinu; enn er " hann kemr ad Skeggia, þá brá hann öxi undan skickiu sinni, og hió í höfud hönum so öxin söck, og mælti vid: So kann eg járn at bera. " ɔ: *Adalricus sacerdos operam suam Skeggio condixit. Æstate accidit, qvod Arnora uxor Skeggii sex ulnas lintei amissas desiderarit, Kalfus autem se compertum habere innuit, Vigdisam Adalrici concubinam illud surripuisse. Hæc muliercula, famæ non integerrima, algæ saccarisferæ in Saurbæ colligendæ tunc temporis operam dedit, & in ovili, qvod ad prædium Hvitadal pertinuit, diversorium sibi elegerat. Skeggius Adalricum colloqvium postulans, ita alloqvitur: Ita res est comparata: linteum mihi ablatum est, qvod tua, vel concubinæ, opera factum esse suspicor; jam ut mihi illud, tanqvam amico profitearis, rogo, ita exitum habebit res optabilem. Ille autem respondit: se talia Skeggii verba vel non inde orta suspicari, qvod ei labores suos collocaverit? Skeggius respondit: an ordalii fidem interponere vultis? Adalricus se hoc lubenter facturum asseruit, qvod & spospondit, Skeggius autem operam ejus se habere nolle asseruit, usqve qvo se (ordalio) liberarit. Adalricus, si opera condicta privaretur, non tempus ad ordalium subeundum vacare, innuit. —— Bödvar Biarkii filius expectabatur, ille autem*

multo plures Pastores qvam parœciæ invenirentur (a). Qvalis autem maximæ clericorum partis vita & doctrina, & qvid de promiscuæ multitudinis moribus atqve informatione, sedente unoqvoqve Episcoporum, statuendum sit, ex ipsorum historia personali facile videri potest. Nam

Regis ad exemplum totus componitur orbis.

Qvæ

---

tem nondum intravit. Adalricus intraverat & in pavimento spatiabatur, ad Skeggium autem perveniens, securim, qvam sub toga portabat, vibrans, capiti ejus, ita, ut securis immergeretur, inflixit, dicens: ita ferrum portare (ordalium subire) *qveo.* Similiter & *Sturlunga* libr. 2. cap. 16. de Hugone qvodam sacerdote loqvitur qvi navem violenter rapuit, possessorem vero securi aversa graviter vulneravit. *Sturlunga* Lib. 9. cap. 8. ubi Pastor, loco absolutionis & sacræ synaxeos, qvam moribundus petiit, petitum abnuens, lictorisqve officio fungens, ipsum occidit: " Gissur var " úti og allr flockurinn, nema tíu menn gengu inn, Þórleifur Reimr og Jóhann " Prestr. Kolbeinn Grön var þar fyrir, og hafdi sed flockinn, sem von var, og " vildi hann ei í kyrkiuna, og var hann þá kominn í stofo, og stód undir tialldi. " Jóhann Prestr sá, at grænt kyrtilslaf stód undan tialdinu, var hann þá tekinn og " útleiddr. Kolbeinn beiddist prests fundar, enn þeir gáfu ei gaum ad því, þótti " þeim þar fángs von ad frekum úlfi er hann var, ef nockud undanbragd yrdi. " Og er Gissur sá Kolbein, brá hann sverdinu Bryniubít og þókti ei so snöggt á " hönum unnit, sem hann villdi, og spurdi því þeir væri nú so handlatir? Þá " hió Jóhann Prestr til Kolbeins í höfud, og var þad mikill áverki, enn Kolbeinn " fell ei. Þa hió Jóhann Prestr annad högg í höfud hönum, og geck þad sár " ofaní ennid, og fell hann á knen bædi upp vid vegginn nordur frá brandadyrum, " og þar vógu þeir hann. " ɔ: *Gissurus una cum agmine foris erat constitutus, præter decem viros qvi intravere, Thorleifum Reimum & Johannem Pastorem. Kolbeinus ibi constitutus, agmen viderat, qvod non mirum, nec tamen templum intrare voluit, sed in triclinio sub tapete stetit. Johannes Pastor viridem togæ laciniam infra tapetem animadvertit, qvare* (*Kolbeinus*) *captus & foras eductus fuit. Kolbeinus Pastoris officium expetivit, illi autem id susqve deqve habuere, timebant enim, si dilatio intercederet, ne catulo leonis ungves crescerent. Ubi autem Gissurus Kolbeinum animadvertit, gladium Bryniubitum strixit, nec illum, tam celeriter ac voluit, occidi, impatiens qvæsiit, cur nunc manu tam segnes? Tunc Johannes Pastor Kolbeino caput cædebat, quod magnum erat vulnus, nec tamen Kolbeinus cecidit. Tunc Johannes iterum caput ei cædebat, qvod vulnus usqve in frontem pertingebat, tunc* (*Kolbeinus*) *in utrumqve genu prolapsus, apud parietem a septentrione forium postibus ornatarum ab illis trucidatur.*

(a) Vid. Sect. 3, cap. 7. §. 5. Exstitisse multos egregios viros, qvi officio digne fungebantur & " dyrlegir kennimenn " ɔ: *pretiosi sacerdotes*, vocabantur, historiæ passim docent. Qvales fuerunt: Gunnolfus Langadalensis, Paulus Reikholtensis, Gudmundus Brandi, Ingemundus Einari & sexcenti alii, qvos hic pluribus nominatim recensere supervacaneum est.

Qvæ tamen non ita accipienda ſunt, ac ſi nulla prorſus pietatis ſigna, vel peſſimis etiam & inqvietiſſimis temporibus, ſeſe exſeruerint.

§. 8.

Templa hoc tempore permulta de novo exſtructa, & antiqva magnis divitiis ornata fuerunt. Multi enim Magnatum ad villam ſuam templum aut ſacellum decenter ornatum habere geſtientes, eidem aut totum fundum, aut ejus partem aliqvam, præterea etiam alia prædia, ſylves, oras maritimas, ut & pecora ac utenſilia, in perpetuum peculium, libera ac ſpontanea voluntate, legarunt: ea tamen conditione, ut ipſi, ipſorumqve poſteri aut paſtoris officio ibidem fungerentur, aut paſtorem templi ſuisve facultatibus ſuſtentarent (a). Sed templum, ejusqve bona ſarta tecta conſervarent & perpetuo patronatus jure gaudentes, omnium bonorum uſum fructum acciperent. Sed procedente tempore Epiſcopi ſibi in talia imperium arrogarunt, ita ut ad eorum nutum templa, & ædificanda, & ditanda eſſent: tandemqve Laïcos eorundem jure patronatus penitus privare adgreſſi ſunt. Stati autem ſeu ordinarii templorum reditus fuerunt qvarta decimarum pars, qvæ ex omnibus intra parœciæ terminos ſitis, tam mobilibus qvam immobilibus bonis ſolvendæ erant (b). Pretium præterea ſepulturæ in cœmeterio (c); Et tandem penſiuncula

 pro

(a) Hocce debitum paſtorem loci ſuſtentandi, vocarunt *Preſtsſkylld.* Unde in antiqvis templorum tabulis ſæpe occurrit *Preſtsſkylld i heimalandi*, qvæ qvid fuerit & qvanti conſtiterit, optime docet Olaus Hialti filius, Epiſcopus Holenſis, in contractu, cum Vigfulo, Proprietario Auſenſi, inito anno 1553. qvem infra ſuo loco adferam.

(b) *Jus Eccleſ.* cap. 32. " Sva ſkulo menn giallda tíund af öllum bæum, ſem biſkup " ſkiptir til kyrkna, hverier ſem á bólſtödum búa." ɔ: *Ita de omnibus domiciliis decimæ ſolvuntor, ut epiſcopus templis diſpertitur, qvaliscunqve incola fuerit.*

(c) " Leg ſkulo öll vera jamdyr, hvert ſem eru nær edur firr. I kyrkiugardi ſkal kau- " pa leg undir menn tólf álnum, nema barn ſe tannlauſt, þar ſkal kaupa hálfu " odýrra. Preſtr ſkal hafa ſex álnir fyri líkſaung. Sá ſkal giallda legkaup og lík- " ſaungskaup er lík færir til kyrkiu. hann ſkal þar giallda á kyrkiubæ þeim er " lík var grafid, hinn fimta dag viku þá er fiórar vikur eru af ſumri. þa í túni fyri " karldyrum." ɔ: *Loca ſepulturæ omnia, ſive prope (templum) ſive procul fuerint, æqvali pretio redimuntor. In Cœmeterio locus ſepulturæ hominis duodecim ulnis redimitor, niſi ſit infans edentulus, tum ex dimidia parte minori pretio redimitor. Paſtori*

pro cereis ſive candelis, qvam qvivis qvotannis ſolvere tenebatur; qvorum omnium ſupremum Inſpectorem egit Epiſcopus (a).

§. 9.

Vitæ monaſticæ hæc ætas ſummum habuit honorem, eamqve, ut firmiſſimam eccleſiæ columnam, reſpiciebat: Unde qvo qvis pietati magis deditus, eo in monaſteria liberalior exſtitit (b), qvæ eodem, qvo ſeqvuntur ordine, hac tempeſtate fundata fuerunt:

1) *Thingörenſe*, Benedictini ordinis monaſterium, in diœceſi Holana, a loci epiſcopo, Jona Augmundino, circa annum 1120. qvod tamen ad perfectionem non venit, priusqvam 1133.

2) *Munkathveráënſe*, ordinis Benedictini, in eadem diœceſi, fundavit Biörno Epiſcopus, Anno 1155.

3) *Hytdalenſe*, a Klango Epiſcopo, anno 1166. conſecratum fuit.

4) *Thykvabajenſe* idem Klangus ſub Auguſtini Regula fundavit Anno 1168.

5) *Flatey-*

ſtori pro officio ſepulturæ ſex ulnæ competunt. Ille mortalia templo & paſtori ſolvet, qvi funus ad templum vehit. Ille hæc in prædio, in qvo eſt templum, ad qvod funus ſepelitur, ſolvere tenetur, die Jovis qvo qvatuor hebdomades æſtatis præteriere, & hoc qvidem in campo ædibus proximo, e regione forium primariarum.

(a) Qvod hic de tributo in cereos templi adſeruimus, probabilitate innititur. Nam certum eſt, eos hoc tempore adhibitos fuiſſe, licet *Jus Eccleſiaſt.* nihil de illis expreſſe determinet. Sed reliqva ex cap. 4. probari poſſe videntur: " Og ſkal þar kyrkiu " giöra er Biſkup vill, og ſo mikla ſem hann vill. —— þángad ſkal leggia lög " tíund ſína hálfa til þeirrar kyrkiu er Biſkup kvedur at. " ɔ: *Ibi templum exſtruendum eſt, ubi libitum fuerit epiſcopo, & tantum ac ei placuerit. —— cuicunqve templo epiſcopus juſſerit, dimidia pars decimarum legitimarum expenditor.* Conf. & infra Sect. 3. cap. 6. §. 6.

(b) *Sturlunga* Lib. 3. cap. 1. " Hann (ɔ: Biörn Biſkup) gaf eitt hundrad hundrada til " Múnkaþverár, og ſýndi tvent í þvi, ad hann þóttiſt ofveitull verid hafa af ſtad- " ar femunum; enn trúdi þad meſta ſtyrking chriſtninnar, at ſtyrkia múnka- " líſin. " ɔ: *Ille* (Biörno Epiſcopus) *centum & viginti hundredas* (cœnobio) *Munkathveräenſi donavit, qva re duo monſtravit, & qvod cathedræ bona nimis large expenderit, & qvod vitæ monaſticæ promotionem chriſtianiſmi ſummam corroborationem eſſe duceret.*

5) *Flateyense* Sancto Augustino idem episcopus Anno 1172. dedicavit, qvod Klangi successor, Thorlacus Thorhalli, anno 1184. Helgafellum transtulit.

6) Moniale cœnobium, ad villam *Kyrkiubai*, constituit Thorlacus Thorhalli, Anno 1186. (a)

7) *Vidöense*, Anno 1224. consecravit Sancto Augustino Magnus Gissuri filius.

In Vestmannaeyis monasterium exstruere constituit Magnus Einaris filius, Episcopus Skalholtensis; sed morte præventus animo destinata perficere non potuit.

Kelldis, in toparchia Rangarvallensi, monasterium & templum exstruxit Jonas Lopti. Sed ejus cum Thorlaco Episcopo dissensiones obstiterunt, qvo minus consecratum fuerit (b).

§. 10.

Ne qvid ad externum ecclesiæ statum bene instituendum deesset, *pauperibus* etiam, prout regionis status & incolarum paupertas permisere, non minus largiter qvam prudenter prospectum fuit, qvorum cura cujuscunqve

---

(a) De utriusqve sexus anachoretis Per. I. cap. 3. egimus, qvæ hic repetere superfluum videtur.

(b) Qvod de monasterio St. Thomæ in Engrovelandia, a monachis, Prædicatorum Ordinis, ex Islandia illuc transvectis inhabitato, *PONTANUS* in *Descript. Dan.* pag. 758, ex fratrum Zenonum, Nobilium Venetorum, scriptis adducit, qvam transportationem Perillustr. *PONTOPPID.* refert ad annum 1225. & per Engrovelandiam intelligit Grönlandiam, nos pro puro puto figmento accipimus: Nam licet non negemus, duo in Grönlandia fuisse monasteria, eaqve, præ regionis paupertate & frigore, vilia & inopia, nec qvod nunc unus, nunc alter (sed perraro), ex Islandia illuc transierit monachus, tamen qvod tale ibi exstiterit monasterium, cujus situm, structuram & omnigenas amœnitates, ut campos Elysios, Zenonum relatio describit, & qvod idem ab Islandis monachis freqventatum fuerit, nunqvam firmioribus argumentis probari posse credimus, qvam qvod idem Author refert de septem Islandorum insulis, qvarum nomina: *Talas*, *Broas*, *Iscant*, *Trans*, *Minant*, *Bamberca* & *Bressa*, in qva *ANTONIUS ZENO* dicit se hyemasse, & propugnaculum exstruxisse; Tales enim insulæ nunqvam exstiterunt. Merito itaqve hæc omnia, ut & plurima alia, qvæ fabulosum scriptum continet, pro mera chimæra habenda sunt. (Qvod pace summorum virorum, qvi ista pro verisimilibus habuerunt, dictum esse volo).

qve tribus qvinqveviris seu Reppagogis incumbebat (a), ut hi primo, qvantum qvidem in humano consilio situm est, curarent, ne qvis ad extremam paupertatem redigeretur: Deinde ut factis jam mendicis prospiceretur (b). Hos certo & lege definito facultatum pretio pollentes in familiam recipere, eosqve alere, tenebantur. Sed deficientibus cognatis, tribuum seu Repporum subsidiis, id est qvarta decimarum parte (c) & cibariis, qvæ qvivis colonus illis attribuere debuit, erant sustentandi; Nam qvotannis trium dierum, qvorum jejunium strictissime observandum fuit, totius familiæ commeatus pauperum sustentationi cedere debuit (d).

Qvinta

(a) *Jus Eccles.* cap 29. " Fimm menn skal tiltaka i hrepp hverium, at skifta tíundum " og matgiöfum og siá eida at mönnum, þá er best þykia tilfallnir, hvert þeir eru " bændur eda gridmenn, og skulo þeir sækia menn of laga afbrygd. " ɔ: *In singulis tribubus ad decimas & cibos donatos dispertiendos, ac juramenta observanda, qvinqve viri, qvi dignissimi videntur, sive coloni sint, sive operarii, eligendi sunt, illi etiam legis violatæ actores erunt.*

(b) *Grágás.* Omagab. cap. 3. " Ef ómagar verda þrotráda fyri fardaga, þá skal þeim " skifta þegar, er þeir verda þrotráda. Rett er at skifta ómögum at fardögum, ef " þess er von at þá þrióti þau misseri, og fe med ef er. Þeim skal tilbióda öllum " er hlut eigo í ómögum á varþingi, ef þeir ero samherads, at koma til er siau " vikor ero af sumri. " ɔ: *Si ante tempus mutandi domicilii alimentum pupillorum defecerit, tum statim ac defecerit, illis mansio assignetur. Justum est, pupillis ipso demigrationis tempore mansionem assignare, si ea tempestate alimentum defecturum præsumatur, tunc bona si adsint dispertienda qvoqve sunt. Qvi in communione pupillum sustentare tenentur, in foro vernali, si in eodem commorentur territorio, invitandi sunt, ut compareant, ubi septem hebdomades æstatis præterierunt.*

(c) *Jus Eccles.* cap. 30. " Hrepps menn þeir er til ero teknir skulo skifta hvers manns " tíund í fióra stadi, nema eyris tíund se edur minni. Þá er rett ad hún hverfi " í einn stad. Fiórdúng einn tíundar skal gefa þurfamönnum innan hrepps, og " skifta þeim meiru er meiri er þörf. " ɔ: *Incolæ tribus electi, omnes decimas in qvatuor partes dividant, nisi ora tantum sit vel minoris pretii, tunc juste uni tantum assignatur. Una qvarta decimarum egenis intra tribum cedat, & major portio is assignetur, qvi magis indigent.*

(d) *Jus Eccles.* cap. 15. " Skal bóndi gefa náttverd hióna sinna þeirra er til lögföstu ero " skylld innan hrepps mönnum þeim er æi gegna þingfararkaupi, og ymbrunátta " verd tveggia. Hver bóndi er skylldr at gefa þriggia nátta verd hióna sinna og " gefa ei fiska náttverd og skulu hrepps menn skifta matgiöfum þeim á samkvæmi " á haust. med innan hrepps mönnum. " ɔ: *Colonus suorum domesticorum, cum ex*

præscripto

Qvinta etiam avium, piscium & balænarum pars, qvi forte festis diebus capti fuerunt (a); Qvinta præterea pars morticinii (b), & minores mulctæ ob festorum violationes egenis dandæ erant (c), qvandoqve etiam ex testamentis, eleemosynis, tam spontaneis qvam votivis, ut & prævaricationibus

---

præscripto legis jejunant, & jejunare debent, cœnam contribulibus, qvi a contributione in iter ad forum generale immunes sunt, erogato, similiter & duas qvatuor temporum cœnas. Qvivis colonus suorum domesticorum cœnas tres dare tenetur, nec tamen cœnam piscium, qvem cibum donatum qvinqve viri in conventu autumnali contribulibus dispertiantur.

(a) *Jus Eccles.* cap. 16. „ Ef landgángr verdr af fiskum og skulo menn taka þá. Þá „ er landgángr at fiskum ef menn högga höggiárnum edur taka med höndum, og „ hafa ei net vid ne aungla. Fugla eigo menn at veida fiadursára, ef höndum má „ taka. Gefa skal af hinn fimta lut af allri þeirri veidi. —— Gefa skal af hvölum „ öllum ef fluttir ero edur skornir, hinn fimta lut alla löghelga daga. " ɔ: *Si pisces in aridum excurrunt capiendi sunt. Tunc autem pisces in aridum exscendere dicuntur, si ferro cædi, vel manibus capi possunt, nec tamen hami vel retia adhibentur. Aves pluma decidiva laborantes, si manibus capiuntur, capere licet. Ex omni hac captura qvinta pars eroganda est —— ut & balænarum qvæ festis diebus secantur vel vehuntur, pars qvinta.*

(b) *Jus Eccles.* cap. 24. „ Kvikfe eigu menn at nýta þat er sialfir láta af. Þó er rett at „ nýta at ei láti madr af, ef madr veit hvad verdr, hvert sem fer í vötnum edur í „ skridum eda í hrídum, eda hvarke er því verdr þeff er madr veit, og skal þat fe „ nýta nema suidda verdi, og gefa af hinn fimta lut af öllu fe, nema menn sæfi. „ hafa gefit á siau náttum hinum nærstu þadan frá er feit fór. Þat skal gefa innan „ repps mönnum þeim er ei eigu þíngfarar kaupi at gegna. " ɔ: *Pecora quæ quis ipse mactat, in usum sunt referenda, licitum qvoqve est in usus suos referre, si qvis noverit, qvo modo vitam amiserint, sive in aqva, vel ruina terræ, vel tempestate mortua fuerint, sive qvocunqve modo vitam amiserint, qvem qvis noverit, in usus referantur, nisi suffocatum fuerit, sed omnium* (talium) *pecorum qvinta pars detur, nisi homo vitam iis ademerit; donare* (hanc partem) *tenetur intra septem noctes, a qvo pecus mortuum est. Illud contribulibus, qvi a tributo in iter ad forum generale liberi sunt, erogandum est.*

(c) *Jus Eccles.* cap. 12. „ Hverr madr þeirra er þat er, skal gefid hafa á siau náttum hinum nærstum þadan frá er þeir hrudu skip, alin vadmáls edur ullarreyfi, þad er „ sex gefi hespu, edur lambgæru, og gefi þeim mönnum er svo litid fe eigu at ei „ gialda þíngfarar kaup. " ɔ: *Omnes ibi constituti intra septem noctes proximas, a qvo navem evacuabant, ulnam panni, sive vellus, qvorum sex spiræ filorum æqvalia sint, sive pellem agni, egenis, qvi nullum tributum in iter ad forum generale pendere tenentur, expenduntø.*

tionibus non parum emolumenti illis acceſſit. Horum ſepulturæ curam gerere debuit paterfamilias, apud qvem animam efflaverant (a).

§. II.

Inter utiliſſima & ſumme neceſſaria hujus temporis inſtituta, ad templorum, cleri & pauperum ſuſtentationem facientia, merito numeranda venit, Giſſuri Epiſcopi authoritate, ſed Sæmundi Sigfuſſonii conſilio & miniſterio, adſtipulante Marco Skeggonis, tum temporis Nomophylace, Anno 1096. concinnata, & Magnatum conſenſu in leges relata, ſed anno 1123. Juri Eccleſiaſtico inſerta, *Conſtitutio de decimarum ſolutione*, (b) qvæ omnes, cujuscunqve generis & nominis ſunt, qvi, præter qvotidia-

---

(a) *Jus Eccleſ.* cap. 3. " Ef gaungumadr andaſt inni at manns, og ſkal bóndi færa lík " hanns til kyrkiu. —— Ef finnſt lík gaungumanns í haga úti, og ſkal land- " egandi færa þad til kyrkiu, og egnaſt þat ſem hinn hefir á ſer. " ɔ: *Si mendicus in alicujus domicilio obierit colonus ejus funus ad templum advehito. Si funus mendici in pratis inveniatur, dominus fundi illud ad templum advehito, & qvæ defunctus ſecum portavit, poſſideto.*

(b) Qvædam *Conſtitutionis* apographa adſcriptum habent annum Giſſuriani epiſcopatus 16. unde nonnulli eandem factam fuiſſe dicunt anno 1096. Annos officii ab ejus electione numerantes, qvæ Anno 1080. fiebat. Alii ab ejus ordinatione, qvæ in Annum 1081. incidit, numerantes, Conſtitutionis Datum ad annum 1097. referunt. Qvidam vero ab Anno 1082. qvo, redux in patriam, Epiſcopalia adminiſtrare cœpit, calculum inſtituentes, eandem ad annum 1098. detrudunt. Pleriqve autem, & qvidem rectiſſime, Anno 1096. eam concinnatam fuiſſe cenſent.

Ipſa Conſtitutio, prout in *Juris Eccleſiaſtici Thorlaco-Ketilliani* cap. 28. ad nos pervenit, & in leges relata fuit, mox ſubjungetur. Qvæ autem in 5. capitibus, qvæ ſeqvuntur, huc pertinent, partim ſunt proceſſualia, partim in notis ad præcedentem & præſentem §§os. adferuntur; qvare, ne actum agamus, eadem adſcribere ſuperſedemus.

CONSTITUTIO DECIMALIS.

" Þat er mælt i lögum, at menn ſkulo tíunda fe ſitt allir á landi her *lögtíund*. " Þat er lögtíund, at ſá madr ſkal gefa ſex álna eyri er hann á tíutígi fiár ſex álna " aura. Sá madr er hann á tíu ſex álna aura fyri utan föt ſín hversdags búning " ſkulldlauſt; hann ſkal gefa alin vadmáls edur ullarreyfi, þad er ſex giöri heſpu, " eda lambsgæru. Enn ſá er hann á tuttigu aura, ſkal gefa tvær álnir; enn ſá er " hann á fiörutíu aura ſkal gefa þriár álnir. Sá er ſextíu aura á hann ſkal gefa " fiórar álnir. Enn ſá er áttatíu aura á, hann ſkal gefa fimm álnir. Sá er tíutígi

aura

tidianum veſtitum, decem mercium uncias poſſident, nihilqve aliis debent,

---

" aura á, hann ſkal gefa ſex álnir. Þat fe þarf ei til tíundar at telia, er ádur er
" til Guds þacka lagt; hvert þat er lagit til kyrkna edur brúa edur til ſáluſkipa,
" hvert þat er í löndum edur í lauſum aurum. Preſtar þurfa ei at tíunda þat fe er
" þeir eiga í bókum edur í meſſoklædum og þat allt er þeir hafa til gudsþiónoſtu.
" Tíunda ſkulu þeir annad fe. Búſsafleifar þarf madr ei at tíunda of var, ef hann
" helldr búi ſínu; enn ef hann bregdr búi ſínu edur ſelr hann úr búi, þat ſkal
" hann tíunda. Ef madr á godord, og þarf hann þat ei til tíundar at telia. Velldi er þat enn ei fe. Bændur allir ſkulu tíund gera þeir er þingfarar kaupi eigu
" at gegna af fe ſínu ſkulldlauſu. ei ſkal ómögum fe ætla, þótt hann eigi fram at
" fara; enn þótt hann eigi minna fe enn þingfarar kaupi á at gegna, ef hann á
" tíu aura ſkulldlauſa, og ſkal hann þá tíund af gera hvert hann er bóndi edur
" gridmadr, nema egi þá ómaga er hann ſkal á verkum ſínum framfæra. Rett
" er at þeir allir þiggi tíund er ei ſkulu giallda. Jafnt ſkulu konur giallda tíund
" ſem karlar." ɔ: *Legibus præceptum eſt, omnibus in hac terra ſua bona eſſe decimanda decimis legalibus. Sunt autem decimæ legales, ut qvicunqve centum oras, ſingulas ſex ulnas continentes poſſidet, unam oram ſex ulnas continentem expendat. Qvicunqve decem oras,* (ſingulas) *ſex ulnas continentes, & has qvidem, demtis præter qvotidiana veſtimenta nominibus, poſſidet, ulnam panni vilioris, ſive vellus ovinum, ſextæ parti ſpiræ filorum æqvale, aut pellem agninam ſolvito. Qvi vero viginti oras poſſidet, duas ulnas pendat. Qvi autem qvadraginta oras poſſidet, tres ulnas expendat. Qvi ſexaginta oras poſſidet, qvatuor ulnas contribuat. Sed qvi octoginta oras poſſidet, qvinqve oras ſolvat. Qvi decem orarum decades poſſidet, ſex ulnas expendat. Bona in anteceſſum piis uſibus donata inter decimanda numerari neceſſum non eſt, ſive illa in templa, ſive pontes, ſive cymbas vectorias publici uſus collata fuerint,* (& hæc qvidem) *tam mobilia, qvam immobilia. Sacerdotes bona in libris, & veſtibus ſacerdotalibus, & qvibuscunqve ad cultum divinum reqviſitis conſiſtentia decimare non tenentur; alias facultates decimanto. Reſiduum vere cibariorum, villicationem ſi qvis continuat, non eſt decimandum, ſi autem a villicando deſtiterit, aut cibaria vendiderit, decimantor. Si qvis praturam poſſideat, inter decimanda illam numerare non tenetur; eſt enim imperium, non pecunia. Omnes coloni qvi penſionem in iter ad comitia ſolvere debent, omnes ſuas facultates, demto ære alieno, decimanto. Egenis, qvamvis eorum ſuſtentatio illi jure incumbat, nulla pecunia* (a decimis immunis) *ſeponatur. Licet autem minus facultatum habeat qvam qvæ ad penſionem in iter ad comitia ſolvendam reqviruntur, ſi modo decem oras, demto ære alieno poſſideat, decimas tamen inde ſive paterfamilias ſit, ſive domeſticus, expendat, niſi proprio labore egenos ſuſtentare* (jure) *teneatur. Juris eſt ut omnibus qvi decimas pendere non debent, illæ pendantur. Æqve fœminæ ac viri decimas ſolvunto.*

Circa hanc *Conſtitutionem* obſervanda ſunt, & ad verum ejus intellectum adqvirendum magnopere faciunt ſeqventes regulæ fundamentales: 1) Qvod qvævis Hundreda

hent, unam ulnam, seu sexagesimam sortis partem, qvotannis, decimarum

---

dreda more Islandico per C. denotatur, & continet duodecies decem (ↄ: 120) mercium ulnas, & deinde, qvod ex qvavis Hundreda, legibus stata & adprobata usura fuit 10. ulnæ, seu duodecima sortis pars. 2) Qvod ex sorte infra decem uncias, seu 60. ulnas nullæ dabantur decimæ: Sed ex 10. unciarum sorte possessori unius ulnæ erogatio, & ex C. (puta 120) ulnis duarum ulnarum expensio injungitur; qvod, utrumqve facit sortis partem sexagesimam sed usuræ sextantem. 3) Ex 2. Hundredis solvendæ fuerunt tres ulnæ, id est sortis $\frac{1}{80}$ sed usuræ $\frac{1}{8}$. 4) Qvi 3. hundredas possidebat, pendere debuit qvatuor ulnas, sortis 90. sed usuræ 9. partem. 5) Ex 4. hundredis erogantor 5. ulnæ, nempe sortis 96, sed usuræ pars $9\frac{3}{5}$. 6) Qvinqve Hundredarum, possessor dare debuit 6. ulnas, seu unam unciam; ↄ: sortis centesimam, usuræ vero decimam partem, qvæ proportio, qvantacunqve sors fuit, observanda erat. 7) Ad excusandam & enodandam, si non tollendam, iniqvitatem, qvæ, ut videri potest, se a principio *Constitutionis* usqve ad 5. hundredas offert, qva pauperioribus sexta, octava & nona, sed ditioribus decima tantum usuræ pars, decimarum nomine, eroganda injungitur, facit, ut statuatur, consultissimos æqvissimæ legis auctores, primo constituisse decimam usuræ partem ab omnibus, decimarum nomine, erogandam fore; & in hunc usum, aut mente aut calamo, æqvum, & a principio ad finem optime proportionatum, decimarum schema formasse, qvod tale fuisse, animo concipi potest, qvale exsurgit si Tabulæ III. novem primas lineas ad schema sub Tabulæ IV. inscriptione exhibitum repræsentamus. Sed cum viderent, qvantula portio tam minutæ decimæ forent, si in qvatuor partes dividerentur, easdem uni omnes, id est pauperioribus, cedere constituisse, & formam decimationis paululum mutasse, jussisseqve ut non hoc, sed illo, qvem ostendit Tab. III. modo, decimæ darentur; Qvod duplici ad pauperes habito respectu eos fecisse putamus: (α) Ad *Dantes*, qvorum possessiones tam modicæ qvidem erant, ut 20. Joachimicorum summam non æqvarent, sed cum illi ab aliis oneribus publicis, qvæ in voce *Þingfararkaup* includuntur aut inde dependent, liberi essent, consentaneum ducebatur, ut pauperibus, qvibus talium decimæ ex asse cedebant (vidi loc. ex *Jure Eccles.* cap. 30. infra adferendum) aliqvid ex suis facultatibus supra communem regulam & proportionem erogarent. (β) *Accipientes*, qvales fuerunt valetudinarii, orphani & decrepitæ senectutis homines, aut qvi se suosqve sustentare non potuerunt; ideoqve partim ex aliorum misericordia, partim ex publicis contributionibus degebant, qvibus hæc accessio non parvo fuit emolumento; nam ab unoqvoqve in universo Reppo aut tribu, qvi 10. uncias possidebat, loco 6. numorum, ↄ: $\frac{6}{10}$. accipiebant integram ulnam; ab eo autem, qvi unam possidebat Hundredam, ↄ: 20. uncias vel oras, loco 12. nummorum, ↄ: unius ulnæ & 2. nummorum, habebant 2. ulnas; & sic porro usqve ad qvinqve Hundredas. Tales ut credam fuisse primas, qvas duxerant, lineas, svadet Regula fundamentalis, qvam ipsi statim ab initio *Constitutionis* adferunt: „Þat er lög-„tiund, at sá madr skal gefa sex álna eyri er hann á tiutýgi fiár sex álna aura, „

ↄ: *Decima*

rum loco, dare jubet: Illi autem, qvi viginti uncias, dicto modo in
Q 2 bonis

ↄ: *Decimæ legales sunt, ut qvicunqve centum oras, singulas sex ulnas continentes, possidet, unam oram sex ulnas continentem expendat.* Qvibus verbis innui videtur, hunc modum, qvi decimam usuræ partem dare jubet, solum esse legitimum, seu in legibus divinis fundatum: sed ea, qvæ de qvatuor primis Hundredis aliter decimandis statuta fuerunt, esse exceptionem regulæ, ob necessitatem ita institutam, qvæ, ut puto, non minus *Constitutionis* æqvalitatem, qvam legislatorum in patriam amorem, sapientiam & pietatem clare demonstrant. 8) Ubi sors ad 5. hundredas adscenderit, ex qvavis semihundreda, seu 10. unciis, dandi sunt 6. nummi, sed ex integra Hundreda 12. nummi, & sic omnia sibi optime respondent, ita ut decimæ semper fiant centesima capitis, sed decima usuræ pars. 9) Ut ex primis qvinqve Hundredis una uncia pendi jubetur, " þat er lögtíund, at lá madr &c. " ita semper cum qvibusvis qvinqve Hundredis uncia est addenda; e. gr. ex 10. hundredis dandæ sunt duæ unciæ, ex 15. hundredis tres unciæ ex 20. hundredis qvatuor unciæ, ex 30. hundredis sex, ex 40. hundredis octo, & sic porro, qvantæcunqve fuerint divitiæ: Qvæ consvetudo licet non in *Constitutione* expresse mandetur, in eo tamen fundata est, qvod ipsa ex 5. hundredis unam unciam expendendam statuat: Cumqve ibidem expensas enumerare sistat, inde concluditur, eadem ratione in seqventibus procedendum esse; qvæ methodus per majorum qvasi manus tradita & continua praxi firmata, tandemqve recentiorum constitutionibus in leges relata est; nam qvædam exemplaria *Juris Eccles. Arnæani*, Anno 1275. evulgati, inter qvæ est latinum illud Havniæ a Perillustr. Procancell. PONTOPPIDANO editum, cap. 14. ita habent: *Qvicunqve centum oras possidet, sex ulnas solvat, & sic qvibusvis qvinqve centenariis decimæ ad sex ulnas augeantur.* Ab his regulis discedentes ingentem in totum decimationis negotium confusionem & inæqvalitatem introducunt; ut ex dicendis patebit. Qvidam enim ad qvamvis Hundredam unius tantum ulnæ expensionem adjiciunt, ita, ut ex 6. Hundredis solvi jubeant 7. ulnas, ex 10. hundredis 11. ulnas, ex 15. hundredis 16. ulnas, ex 20. hundredis 21. ulnas & sic porro, ut ex Tab. I. conspici potest: Qvæ methodus, qvantum divitum decimas imminuat; nemo non videt. Sed cum illa magis ad nuda *Constitutionis* verba, qvam ad rem & Auctoris mentem respectum habeat, & adornata sit, nec unqvam in praxin deducta fuerit, qvod etiam ejusdem Author fatetur, nos eandem non moramur. Alii itaqve ut ipsi ajunt, ne a regulis fundamentalibus discedant, ad qvamcunqve sextam, undecimam, decimam sextam, & vicesimam primam Hundredam expensas augent, has enim pro primis in qvovis numero qvinario habent; ideoqve ad eas, qvemadmodum ad primam hundredam, expensas duplicant, freti pericopa, qvam supra ex *Juris Eccles. Arnæani*, cap. 14. allegavimus. Sed cum nec semihundredarum nec minorum partium pensionum ullam habeant rationem, sæpius plus justo poscunt, ut ex Tab. II. disci potest.

Cum autem hæc methodus (α) inæqvalitatem magis augeat qvam tollat. (β) Minime ad regulam fundamentalem sit accommodata, qvam ipsi, perinde ac alii, recipiunt, ↄ: qvod decimæ debeant esse centesima sortis, sed decima usuræ pars, & (γ) Anti-

bonis habuit, duas ulnas dare præcepit: Qvi vero ducentas uncias possidebat,

(*) Antiqvos minutam non habuisse pecuniam, ideoqve minutas expensas non imperasse, omni carere fundamento & frivola esse videntur; nam præter minutos nummos, de qvibus ad §. 5. cap. 9. Per. I. egimus, decimæ solvi potuerunt cera, panno, lana, cibariis, aliisqve mercibus, qvæ pro qvantitate expensarum augeri minuiqve potuerunt; Hinc alii, habito ad omnes regulas fundamentales continuo respectu, omnem inæqvalitatem, post qvintam Hundredam, semel & simul tollere satius ducunt, addendo ad cujusvis semihundredæ, seu 10. unciarum, expensas, sex nummos, qvorum decem faciunt unam ulnam, qvo omnis prorsus tollitur imparitas, & justa semper tenetur expensarum proportio, ad omnes decimationis Regulas fundamentales exacte respondens ut Tab. III. clare docebit: Qvam decimandi rationem pro justa habuisse videtur Celeberr. *PAULUS WIDALINUS*, ut ex ejus *Diatribe de voce Tiund* colligi potest, ubi, inter alia, eodem spectantia, dicit: " Fiórar tíund- " ir lögliga teknar og samanlagdar í eitt af 12. hundrudum eru 14$\frac{2}{5}$ álnir. ɔ: *Qvatuor quartæ decimarum de duodecim hundredis legitime erogatæ partes, & in unum collectæ, 14$\frac{2}{5}$ ulnas exæqvant.* Qvod optime respondet nostræ Tabulæ, qvæ ex 12. C. poscit duas uncias, duas ulnas & qvatuor nummos. ɔ: 14$\frac{2}{5}$ ulnas.

De decimis & legitima decimas solvendi poscendiqve ratione accerrimam contentionis serram qvondam reciprocarunt Mag. *JONAS ARNÆUS* Schalholt. dioeceseos Episcopus meritiss. & qvem nuper laudavimus, *PAULUS WIDALINUS*, Islandorum Nomophylax doctissimus: Sed eo modo, ut Episcopus scriptum, qvod plurium manibus teritur, non priusqvam post Widalini fata evulgaverit; Qvorum hic ex rebus, qvæ nullum fructum ferunt, decimas non esse dandas, nam ex fructu & usura, non autem ex sorte decimas solvendas esse, secus enim sortem, qvæ nullum fert fructum, paullatim imminui & possessorem ad paupertatem redigi, statuebat. *Ille* vero non tantum ex ipsa sorte decimas dandas esse, sed etiam omnia, cujuscunqve generis & conditionis sint, sive ullum sive nullum ferant fructum, decimarum oneri subjecta esse contendit, iis tantum exceptis, qvæ ipsa lex ab hoc tributo immunia pronunciat, eaqve cautione, ut tres tales mortuæ Hundredæ pro una frugifera æstimarentur:

De hac contentione nostra est sententia, utrumqve plus nimio arcum intendisse. Qvod autem ad ipsam contentionis materiam attinet, a parte Episcopi ipsa stat littera, qvatenus lex expresse jubet ex omnibus decimas dare; qvod non tantum ex initialibus *Constitutionis* verbis, sed ex universo ejusdem sensu, & tam rerum qvam verborum connexu abunde patere videtur, unde manifestum fit, tantum hallucinari Nomophylacem, qvantum huic veritati contradicit. Qvod autem de tribus Hundredis, qvæ nullum ferunt fructum, pro una tantum in hoc negotio æstimandis adfert doctissimus Præsul, verum qvidem est, sed multo recentius, qvam ad hæc tempora referri qveat. Nam talis constitutio in leges demum publice relata fuit, Anno 1574. id est fere 478. annis, postqvam prima de decimis facta fuit *Constitutio*, de qva heic loci sermo est. Nam

debat, tres ulnas pendere tenebatur, & sic porro, ut ex subjuncta Tab. III.

Nam *Constitutio Bergthoriana*, qvæ hujus reductionis rerum infrugiferarum mentionem facit, qvam doctissimus vir vult factam esse Anno 1117. cujusqve authentiam, tanqvam pro aris & focis, propugnavit, supposititia est, & longo post tempore efficta, ut alibi invictis demonstravimus argumentis.

Qvod autem de decimis ex usura aut sorte dandis contendunt, non est magni momenti, cum eodem loco recidat utrum feceris. Ex. gr. Erit sors undecim Hundredæ & 10. unciæ, qvæ faciunt 1380. ulnas, qvarum legitima usura est pars decima, id est, 138. ulnæ. Si jam decima pars usuræ danda est, fiet 13⅘ ulnæ. ɔ: 2. unciæ 1. ulna & 8. nummi. Sin vero centesima pars capitis danda erit, fiet similiter 13⅘ ulnæ ɔ: 2. unciæ 1. ulnæ 8. nummi & sic porro in reliqvis, ut ipse fatetur Doctissimus Vir in sua *Tiundar skrá* Sect. 3. Qvæ proportio & æqvitas, ubicunqve nostram Tabulam tentaveris, semet offeret, exceptis tantum primis qvatuor Hundredis, de qvibus supra in specie egimus. Licet itaqve hoc respectu indifferens esse videatur, utra harum sententiarum approbetur, non tamen non possumus eorum sententiam præferre, qvi potius ex usura qvam ex sorte decimas expendendas esse dicunt; ad qvod inducimur 1) consideratione virorum, qvorum authoritate & opera decimæ fuerunt introductæ & hæc *Constitutio* facta, Gissuri scilicet Episcopi, Sæmundi Presbyteri, aliorumqve virorum pietate & doctrina conspicuorum. Qvi ut qvicqvid ad ecclesiæ aut reipublicæ status emendationem fecerunt, & introduxerunt, aut ex sacra scriptura & Patrum monumentis, aut etiam aliarum gentium consvetudinibus derivarunt, aut desumta esse videri voluerunt. Conf. exemplum Ögmundini Sect. 4. cap. 1. §. 5. qvi hoc respectu conciones suas ex libro recitavit; ita etiam dicta Biblica, qvæ huc spectant aut spectare videntur, qvalia sunt *Levit.* 27. v. 30 32. *Num.* 18. v. 21. *Deut.* 14. v. 22. aliaqve pro cynosura habuerunt, & forte pro lege morali semper duratura & omnes obligante, acceperunt, eandemqve doctrinam Laïcis inculcasse verisimile est, qvi de reverentia legibus divinis debita, & illarum præ humanis prærogativa dudum persvasi erant. Vid. supra §. 5. not. (c). & Sect. 3. cap. 2 §. 2. Unde probabile fit, qvod suam de decimis legem qvam proxime ad Mosaïcam, prout regionis & incolarum paupertas ferre potuit, accommodarint; Atqvi lex Mosaïca non de sorte sed proventu decimas dare jubet, Ergo. 2) Hi in Germania, Anglia, Gallia, Italia literis diu operam dederant, & pæne educati fuerant, ubi hanc doctrinam & praxin imbiberant; ibidem autem decimæ dabantur non ex sorte sed usura: ideo etiam mihi fit valde verisimile, ut ex *Hüngurvaka* loco mox adducendo patet, eos harum nationum morem in hoc negotio, perinde ac aliis, imitatos fuisse. 3) Ex Antiqvis nobiscum faciunt (α) Auctor *Hüngurvaka*, scriptor perantiqvus, qvi ex Gissuri Halli filii, viri suæ ætatis doctissimi, Gissuri Episcopi ex fratre nepotis & Thorlaci Episcopi Runolfidæ alumni; ore & relatione sua hausit, ut ipse in Prologo fatetur. Hic, de Gissuro, Sæmundo & Marco Skeggonis loqvens, dicit: " Þeir báru þad rád til samans, og " sóktu at rádi höfdíngia, at þat yrdi lögleidt, at menn tíundadu fe sitt á hverium

tveim-

III. conspici potest. Sed ut omnis regula aliqvam habet exceptionem, ita hic eximuntur: (1) Pauperes illi, qvi minus qvam sexaginta ulnas in bonis

---

" tveim misserum oc *allann tang ávaxtar fiár sins*, so sem á ödrum löndum er tít, " þar sem kristnir menn búa. " ɔ: *Consilium istud inierunt, & Magnates ad id adduxerunt, ut in leges referretur, omnes qvovis anno de suis facultatibus decimas* omnemqve bonorum suorum usus fructus partem decimam *expensuros, ita ut in aliis terris ab hominibus christianis inhabitatis, moris est.* Sc. Germania, Anglia, Italia & forte etiam Dania, nam in Norvegia decimæ nondum seu 1096. solenniter introductæ fuerunt. (β) Verba Rafni Oddidæ, celeberrimi Islandiæ qvondam Dynastæ Anno 1280. prolata: " Gód " er tíund vor af allri lögleigu fear. " ɔ: *Decima nostra ex omni facultatum fænore legitimo bona sunt.* Qvibus Heros ille, patriarum legum & constitutionum peritissimus, indicat decimas ex usuris dari debere. Qvæ verba qvædam exemplaria *Vitæ Arnæ Episcopi* habere dicuntur, ut ea allegat doctissimus *WIDALINUS*; Nam longe a me absit, ut tantum virum, qvemadmodum ejus adversarius fecit, falsi arguam, licet in meo, aliisqve proletariis exemplaribus non exstent. 4) Ipsius *Constitutionis* indulgentia & æqvitas, qvæ jubet omnia bona qvotannis ab ipso possessore æstimari: Æstimatio autem non videtur fuisse instituenda respectu pretii, qvanti res aliqvando constiterat aut vendi potuerat, sed lucri aut commodi, qvod ad dominum *qvovis* anno inde redundavit, aut redundare potuit, modo prudenter usurparetur, ex qvo ille decimas dare tenebatur; qvod idem est, ac qvod urget doctissimus Præsul in sua *Tiundar-Skrá* Sect. 4. " Ad virda tiundar fe til fullra aura " id est: instituere comparationem inter res, ut ex rei notæ pretio ignotæ pretium & ex pretio lucrum sciri possit, ex qvo decimæ dandæ erant. 5) Unicum, qvod habent, aliter sentientes, alicujus valoris argumentum, sunt hæc *Constitutionis* verba: " Þat er lögtiund &c. " unde inferunt centesimam sortis partem decimarum nomine dari debere. Sed eadem nobis pariter favent; nam sicut sex ulnæ sunt centesima 5. Hundredarum pars, ita etiam sunt decima pars usuræ, qvam lex ex qvinqve Hundredis provenire statuit.

Dubia & objectiones, qvæ moveri possunt, nos nostramqve thesin non graviter feriunt, qvarum præcipua esse videntur 1) Multa dantur divitum cimelia, mulierum ornamenta, utensilia domestica, rusticorum, mechanicorumqve instrumenta, & id genus alia, qvæ nullum ferunt fructum & ideo non sunt decimanda, secus enim ipsa sors cum tempore eversum ibit, qvod absurdum non minus qvam injustum videtur: Resp. Hæc aliaqve sine discrimine lex decimationi subjicit, idqve non sine causa; tanta enim fuit legislatorum prudentia, candor, & amor publici, ut in tam aspera & egena regione, qvenqvam inutilia, qvæ publico nulli essent commodo ac usui possidere nollent, & hoc modo tacite qvasi prohibere ac cavere voluisse videntur, ne qvis res infructuosas cuperet aut emeret: Qvi vero talia omnino vellet habere, ex iisdem non secus ac frugiferis, in proprium detrimentum, decimas aliaqve tributa publico usui contribueret. Qvæ si qvis injustitiæ aut avaritiæ coarguere velit, is simul damnabit non tantum nostratium, sed etiam aliarum vel cultissimarum gentium leges sumtuarias, qvarum omnium una eademqve ratio & scopus esse videtur, privati nempe luxus prohibitio & status publici sustentatio: qvalia fuere Lycurgi

bonis habebant, præsertim, qvi aliqvem necessariorum sustentandum habebant. (2) Sacerdotum libri & vestimenta, qvibus ad sacra peragenda ute-

---

curgi in Republica Spartana, & Romanorum antiqva instituta, qvæ in censura postliminio inducere satagebat Cato Major, statuens, ut ex veste, vehiculo, mundo muliebri, instrumento domus, cujus pretium esset mille qvingentis denariis majus, amplius penderetur, & vel decuplo censuit. Ipse etiam vir sapiens & antiqvi moris, omnino nihil eorum, qvæ supervacanea essent, ne minimi qvidem emit, nam id generis res, etiamsi asse venderentur, caras esse censuit, ut de eo testatur *PLUTARCHUS* in ipsius *Vita*. Qvod autem utensilia & instrumenta ad œconomiam & agriculturam instituendam attinet, pleraqve eorum haudqvaqvam magni sunt pretii, & multo minus infrugifera aut inutilia dici merentur: Nam licet immediate & per se fructum non ferant aut sibi simile producant, mediate tamen & alio interveniente, seu certo respectu, omnia fructum ferunt commodumqve præbent, ex qvo eorundem pretium & ex eo decimatio fuit instituenda, ut supra innuimus. 2) Multa a nobis adferi, qvorum nec vola nec vestigium in ipsa, *Constitutione* appareat, a qva non sit recedendum. Ad qvod respondemus: Ut ab Authoris verbis non temere est recedendum, ita multo minus ab ejus mente & scopo: Hunc autem fuisse modici & æqvabilis tributi impositionem, ad templorum, cleri & pauperum sustentationem, nemo negare potest: qvod qvomodo majores nostri perfecerint, simplici commentatione, qvam proxime ad eorum mentem in apricum producere conati sumus; cui licet nullam perfectam infallibilitatem adscribamus, id tamen contendimus, nostras hypotheses nec esse minus probabiles nec iniqviores qvam reliqvorum. Sed cum omnes, qvi vel mediocrem tantum Antiqvitatum patriæ notitiam habent probe sciant, qvanta apud veteres fuit scriptionis raritas, qvanta verborum parcitas, qvanta styli & terminorum, pro cujuscumqve seculi genio, simplicitas, adeo ut multa eorum scripta & leges non videantur esse aliud, qvam brevis synopsis & tabula memorialis, qvorum vera interpretatio ex solis ipsorum verbis vix adqviri potest; unde sæpissime Auctoris scopus, rerum & personarum circumstantiæ, conseqventiæ, antiqva praxis & alia adminicula, ad verum eorum sensum eruendum, in subsidium vocanda sunt, qvæ plerumqve efficiunt, ut & clariorem & uberiorem in eorum scriptis reperiamus sensum, qvam nuda eorum verba præ se ferunt.

Fateor ea, qvæ dixi, non omnia expressis totidem verbis in *Constitutione* haberi, sed si ejus intimos recessus, primarium scopum, genium seculi & antiqvam praxin respicias, omnia ibidem ita invenientur, ut ab his ne latum qvidem ungvem recesserimus, nam qvod de omnibus possessionibus æstimandis & decimandis diximus, non tantum ipsa afferit *Constitutio*, sed & coævus Historicus *ARIUS POLYHISTOR* in *Schedis*, nec non, qvi paulo post vixerunt, Authores *Hungurvaka* & *Sturlunga* aliiqve sancitum & in praxin deductum fuisse testantur. Qvod autem de minutis decimis ex 60. ulnarum capite asseruimus, similiter in ipsa æqvitate & expressis *Constitutionis*, qvæ primis 60. ulnis unius ulnæ expensionem imponit, verbis fundata sunt; Qvæ omnia si opus esset & ratio operis permitteret, pluribus adductis testimoniis, probari possunt.

Tabulæ

utebantur. (3) Tam fundi & immobilia bona, qvam qvævis mobilia, qvocunqve tandem nomine venerint, qvæ templis aut piis usibus consecrata fue-

---

Tabulæ in modum decimandi.

Qvarum prima exhibet schema ad eorum mentem formatum, qvi unam tantum ulnam expensarum cuicunqve Hundredæ adjiciunt, cujus si non Author, certe assertor fuisse fertur suæ ætatis Juris & Antiqvitatum Islandicarum Consultissimus *ISLEIFUS EINARI*, Prætor provinciæ Skaftfellensis. Hæc Tabula duas tantum columnas habet, qvarum prior sortem per Hundredas, posterior expensa per ulnas exhibet.

Secunda ad eorum mentem adornata est, qvi decimarum inæqvalitatem ad sextam, undecimam & decimam sextam Hundredam malunt, cujus non qvidem Author, (nam multo vetustior est) certe tamen vindex acerrimus fuit diœceseos Schalholtensis Episcopus meritissimus Mag. *JONAS ARNÆUS*. Hæc etiam duas habet columnas, qvarum prior sortem per Hundredas, posterior expensa per ulnas ostendit.

Tertia nostra est, ex eorum hypothesi, qvi ad sextam Hundredam inæqvalitatem prorsus tollunt, qvam proxime ad *Constitutionis* ductum concinnata: cujus duæ primæ columnæ exhibent sortem seu caput, ita ut prior Hundredas, posterior *uncias* sive oras mercium; tres posteriores decimarum expensa veteri more, calculo per uncias, ulnas, & nummos, ducto, ob oculos ponat.

Qvarta etiam nostra est, mere hypothetica, adornata tantum ad ostendendum qvale & qvam æqvabile veterum decimationis systema primo fuisse, animo præsumimus.

TAB. I.

Hundredæ	Ulnæ
½	1
I.	2
II.	3
III.	4
IV.	5
V.	6
VI.	7
VII.	8
VIII.	9
IX.	10

TAB. II.

Hundredæ	Ulnæ
½	1
I	2
II.	3
III.	4
IV.	5
V.	6
VI.	8
VII.	9
VIII.	10
IX.	11

TAB.

fuerunt; similiter omnia, qvæ publicæ utilitati, ut pontium structuræ & talibus

TAB. I.

Hundredæ	Ulnæ
X.	11
XI.	12
XII.	13
XIII.	14
XIV.	15
XV.	16
XVI.	17
XVII.	18
XVIII.	19
XIX.	20
XX.	21
XXI.	22
XXII.	23
XXX.	31
XL.	41.

TAB. II.

Hundredæ	Ulnæ
X.	12
XI.	14
XII.	15
XIII.	16
XIV.	17
XV.	18
XVI.	20
XVII.	21
XVIII.	22
XIX.	23
XX.	24
XXI.	26
XXII.	27
XXX.	36
XL.	48.

TAB. III.

Hundredæ	Unciæ	Unciæ	Ulnæ	Numi.
	X.		1	
I.			2	
I.	X.		2	5
II.			3	
II.	X.		3	5
III.			4	
III.	X.		4	5
IV.			5	
IV.	X.		5	5
V.		1		
V.	X.	1		6
VI.		1	1	2

TAB. IV.

Hundredæ	Unciæ	Unciæ	Ulnæ	Numi.
	X.			6
I.			1	2
I.	X.		1	8
II.			2	4
II.	X.		3	
III.			3	6
III.	X.		4	2
IV.			4	8
IV.	X.		5	4
V.		1		
V.	X.	1		6

& sic porro.

R TAB.

talibus legebantur. (4) Cibaria eorum, qvi familiam alebant, & habitationem continuarunt: Eorum vero, qvi familiam dimiſerunt & villicationem diſſolverunt, ut & eorum, qvi eadem vendiderunt, fuerant decimanda. Qvovis autem anno in qvavis tribu ſeu Reppo ſolennis conventus,

TAB. III.

Hundredæ	Unciæ	Unciæ	Ulnæ	Numi.
VI.	X.	1	1	8
VII.		1	2	4
VII.	X.	1	3	
VIII.		1	3	6
VIII.	X.	1	4	2
IX.		1	4	8
IX.	X.	1	5	4
X.		2		
X.	X.	2		6
XI.		2	1	2
XI.	X.	2	1	8
XII.		2	2	4
XII.	X.	2	3	
XIII.		2	3	6
XIII.	X.	2	4	2
XIV.		2	4	8
XIV.	X.	2	5	4
XV.		3		
XV.	X.	3		6
XVI.		3	1	2
XVI.	X.	3	1	8
XVII.		3	2	4
XVII.	X.	3	3	
XVIII.		3	3	6
XVIII.	X.	3	4	2
XIX.		3	4	8
XIX.	X.	3	5	4
XX.		4		
XX.	X.	4		6
XXI.		4	1	2
XXI.	X.	4	1	8
XXX.		6		
XL.		8		

tus, decimarum dividendarum ergo, instituendus (a) fuit; qvem omnes coloni adire debuerunt; qvod si qvis, sine prægnante causa, neglexerit, tribus marcis mulctabatur. In hoc enim conventu qvivis suas facultates indicare & æstimare tenebatur, addito jurejurando, se qvantum meminisse potuit, bona fide enumerasse & æstimasse. Si autem jurare recusarit, duodecim marcas solvere debuit, & tantum decimationis nomine pendere, qvantum Reppagogi jusserunt (b). Decimæ in qvatuor partes dividendæ erant æqvales, qvarum prima templo, secunda episcopo, tertia sacerdoti, sed qvarta pauperibus cessit (c). Pauperibus etiam cesserunt

 uni-

(a) *Juris Eccles.* cap. 29. " Samqvamor skulu menn eiga of haust í hrepp hverium, ei " fyrr enn fiórar vikur lifa sumars oc skifta tíundum. Skift skal tíundum drottins " dag hinn fyrsta í vetri. " ɔ: *Autumno conventus sunt celebrandi in qvacunqve tribu, non prius qvam qvatuor hebdomades æstatis supersint, ad decimas dispertiendas. Factum hoc esto die dominica hyemis prima.*

(b) Ibid. cap. 29. " Ef hann sver til fiórdúngi minna enn se, þá verdr hann sekr of þad " tólf mörcum, oc skal hann sva mikla tíund gialda, sem samkvamomenn telia, oc " skifta á hönd hönum eidlaust. " ɔ: *Si juramentum præstiterit, de qvarta parte minus qvam revera exsistit, duodecim marcis ob id mulctabitur, tantas autem decimas expendet, qvantas, qvi in conventu sunt, sine juramento ei imponunt.*

(c) Ibidem cap. 30. " Fiórdúng einn tíundar skal gefa þurfamönnum innan hrepps oc " skifta þeim meira er meire er þörf. " ɔ: *Una pars qvarta decimarum egenis contribulibus cedat, iis major portio, qvi magis egent.* Ibidem cap. 31. " Annann fiórdúng tíundar skal Biskup hafa; þat fe skal vera í vadmálum edur í vararfelldum " edur í lambagærum í gulli edur í brendu sylfri, þar er Biskup fer um fiórdúng. " Hann skal segia til at kyrkiusóknum í hrepp hverium hver vid þeim fiórdungi tí- " undar skal taka er hann skal hafa. " ɔ: *Altera qvarta decimarum episcopo, ubi per qvartam terræ proficiscitur, solvatur, & qvidem pannis inqvilinis vel mercatoriis, vel pellibus agnorum, auro aut argento defæcato; Ille in qvavis parochia, qvis in qvavis tribu ejus vice decimarum suam qvartam acceptet, promulgato.* Ibidem cap. 32. " Nú ero eftir tveir fiórdúngar, þat er hálf tíund hvers manns. Þat fe skal leggia " til kyrkna, sva til hverrar, sem Biskup skiftir til, og reida þeim manni í hönd er " kyrkiu þá vardveitir, er tíundum er tilskift. Hann skal kaupa tídir at presti, sva " sem hann má vidkomast og adra luti til kyrkiuþurftar, sva sem feit vinnst til. Sva " skulu menn giallda tíund af öllum bæum sem Biskup skiftir til kyrkna, hverier " sem á bólstödum búa. Fiórdúng annann tíundar, er tídir skal med kaupa, þat " skal giallda í vadmálum edur í vararfelldum, í lambagiærum edur í gulli og brendu " sylfri. Enn annann fiórdúng tíundar skal gialda í vaxi edur vide, edur í reykelsi, " edur í tiöru, edur í lereftum Enskum, þeim er hæf se til kyrkiu búnings, sva sem " getst

universæ eorum decimæ, qvi minus qvam 100. uncias, seu qvinqve Hundredas, in bonis habuerunt. Pauperum qvartæ solutionis dies peremtorius fuit festum Martini (11. Novembr.), qvi tunc non solvebat, tres marcas pendere tenebatur; Qvi vero ad diem Jovis qvartum post æstatis initium tergiversabatur, sex marcarum reatum sibi contraxit. Idem solutionis terminus, sc. modo nominatus dies Jovis, pro reliqvis qvartis, idemqve reatus, si non solvebantur, constitutus fuit. Qvi jussus jurare noluit, vel in enumeratione & æstimatione bonorum mendacii convictus fuit, 12. marcarum sibi contraxit mulctam (a). Simili modo omnes fundi & arva æstimata fuerunt, ut ex eorum proventu decimæ solverentur.

§. 12.

Qvod Decimarum apud nostrates introductio tam facile & sine omni plebis murmure ac contradictione successerit, cum id alibi locorum sine cæde & seditionibus fieri non potuerit (b), pleriqve veterum adscribunt Gissuri Episcopi virtutibus, qvæ ei inter populares summum honorem & amorem

---

" getst at kaupa med vadmálum í því heradi. " ɔ: *Jam duæ restant quartæ, sive dimidium decimarum cujusvis hominis, illæ templo, & qvidem cuivis, quantum episcopus præceperit, solvuntor, & curatori ejus templi, cui decimæ assignatæ sunt, in manum traduntor. Ille officia a sacerdote ut pacisci poterit, & alias res templo necessarias, prout pecunia suffecerit, redimito. Ita ut episcopus templis decimas dispertiatur, ab omnibus domiciliis decimæ solvuntor, qvaliscunqve incola fuerit. Qvarta decimarum, qva officia rediméntur, in pannis inqvilinis & mercatoriis, pellibus agnorum, auro & argento defæcato, solvatur, altera autem decimarum qvarta cera, materie lignea, thure, pice, linteis Anglicis quæ ornatui templorum apta sint, & tali pretio, quali in illa regione coëmi possunt, expendatur.*

(a) Ibidem cap. 29. " Ef hann vill ei vinna eidinn þá er samkvamomenn vilia, þá verdur " hann sekr of þat tólf mörkum, og er þat eidfall, og skal hann sva mikla tíund " giallda sem samkvamomenn telia, og þat giallda er þeir ráda at at kveda. " ɔ: *Si juramentum præstare noluerit, dum ii qvi in conventu sunt præceperint, duodecim ob id marcis multetur, quod appellatur intermissio juramenti, tantas autem decimas, quantas qui in conventu sunt irrogant, & ex eorum præscripto, solvito.*

(b) Qvantas alibi regionum turbas decimarum impositio excitaverit, historiæ docent. In Dania Canuto VI. vita stetit, ut præter alios docet *PONTOPPIDAN Annal. Eccl.* Tom. I. pag. 223. Qvantas in Scania turbas moverit, pag. 455. In Jutia pag. 622. In Norvegia Tom. II. pag. 607. Hinc Regum prudentissimus Magnus Lagabætir, cum

amorem conciliarunt, ut & ejus coætaneorum Sæmundi Sigfussonii sapientiæ & Marci Skeggonis authoritati (a); Horum enim opera & persvasionibus hoc negotium confectum esse unanimiter testantur. Qvibus haud qvaqvam inficias imus; Sed addendum putamus religionis amorem & animorum erga eandem affectum, qvi qvam sit penetrans telum & efficax rerum gerendarum instrumentum, nemo ignorat. Qvomodo autem erga recens introductam religionem animo adfecti fuerint, præter alia indicat plebiscitum ante 40. annos primo factum (b), & denuo Anno 1080. publico

 blico

cum decimas in Norvegia non qvidem introducere, id enim antea factum erat, sed decimationis negotium reformare vellet; si non Islandos imitatus, saltim eodem modo ac hi usus est: Persvasit enim iis, qvod accurata decimarum solutione, decimam regni cœlorum partem mercari possent. Vid. *PONTOPPIDAN* Tom. I. pag. 718.

(a) Vid. *ARII Schedas*, *Hûngurvakam*, *Historiam Christianismi* cap. 12. & *Sturl.* Lib. 3.

(b) De Anno, qvo allatum a nobis plebiscitum factum & in leges relatum fuit, non convenit inter Auctores. Plures id ad annum 1253. referunt, inducti authoritate *Annalium Flateyensium* & *Juris Eccl. Arnæ Episcopi* cap. 9. Sed qvod horum sententiæ subscribere non possim, facit: 1) Licet in qvibusdam exemplaribus *Annal. Flateyens.* occurrat, tamen non in omnibus, unde oritur suspicio a recentiore manu adjectum esse. 2) In qvibusdam & qvidem optimæ notæ exemplaribus *Juris Arnæani* legitur annus 1053. excluso numero ducentario. 3) In pluribus, qvæ videre contigit, ejus exemplaribus annorum numerus in margine tantum notatus est, sed non in ipso textu expressus, qvod indicio est hoc additamentum textu esse recentius. 4) Si historiam temporum evolvamus, difficile erit inventu cujus auspiciis hoc plebiscitum factum esse possit Anno 1253. cum Sigurdus Episcopus Schalholtinus in Norvegia esset, nec Henricus Holanorum Præsul in comitiis præsens, qvi licet adfuissent, tanta non polluerunt auctoritate, ut tale qvid efficere potuissent. Talis etiam fuit, Sturlungorum ætate, animorum adfectus, ut leges divinas nimio minus curarent, qvod ipsos qvandoqve episcopos experientia docuit, præsertim Gudmundum & hunc ipsum Henricum, qvos ex legum divinarum præscripto, ut videri voluerunt, agentes, non modo contemserunt, sed aliqvando etiam captivos duxerunt. Qvidam itaqve ea ad præsens tempus referunt, qvibus facem prætulit Doctissimus *ARNGRIMUS* in *Crymog.* pag. 109. cujus verba supra §. 5. adtulimus & *Comment. de Islandia* fol. 58. ubi hoc modo se exprimit: *Rursus in solenni incolarum conventu 1050. sancitum est, ut lex secularis seu politica, qvarum constitutiones, allatas ex Norvegia, qvidam Ulfliotus, anno 926 Islandis communicarat, ubiqve cederent Juri Canonico seu Divino.* Cui nostrum addere calculum non dubitamus, his præsertim, præter supra allatas, inducti rationibus: 1) Qvod ipsa lex tanti est momenti & qvalitatis, ut vix sanciri potuerit ab aliis, qvam viris simplicibus & pietati deditis, qvi qvale esset legis divinæ, id est qvam grave Romanæ Ecclesiæ jugum, non erant experti, qvod multo melius qvadrat in præsens, qvam

blico voto repetitum, qvod *Jus Civile Juri Divino cedere debeat*, qvod, ut & præſentis negotii cum legibus divinis convenientiam, in hoc rerum ſtatu, viros prudentiſſimos & ſumma auctoritate præditos, ſimplici plebeculæ inculcaſſe, non videtur dubitandum.

§. 13.

Etſi fontes, ſeu libri Theologici hoc temporis tractu conſcripti aut uſurpati, præter fragmenta qvædam librorum liturgicorum, & qvorundam ſanctorum vitas, unde de doctrinæ puritate judicari qveat, nulli exſtent; tantum tamen ex illis, collatis cum *antiqvo jure Eccleſiaſtico*, aliisqve hiſtoriis, liqvet, qvod idololatria, incantamenta, ſuperſtitiones & berſerkorum rabioſus furor, vulgo *Berſerksgángr* (a), ſub exilii pæna prohibita fuerint. Magia autem diabolica, qva qvis proximi vitam, valetudinem aut bona læſerit, morte punienda (b).

§. 14.

Sacramenta ſeptem agnoverunt: Baptiſmum, Confirmationem, Euchariſtiam, Pœnitentiam, Ordinem, Matrimonium, & extremam Unctionem (c).

§. 15.

---

qvam Sturlungorum, tempus. 2) Epiſcopi, Thorlacus circa annum 1180. Arnas, anno 1280. cum laïcis de jure Præbendarum contendentes, hoc plebiſcitum, ut pervetuſtum, allegant, qvod facere non potuerint, ſi anno tandem 1253. paulo ante Arnæ, ſed longe poſt Thorlaci tempora ſancitum fuiſſet. 3) Licet Author *Húngurvakæ* nihil de tali periocha, publice in leges relata, habeat, tamen in vita Giſſuri digito qvaſi intendit tale qvid antea factum fuiſſe, qvod voto publico: renovarint " Enn " allir höfdingiar hetu hönum at hallda hlýdni um öll Guds bodord, ef hönum yrdi " biſkups vígſlu audid. " ɔ: *Omnes autem magnates obedientiam erga ſtatuta divina ei promiſerunt, ſi illum in epiſcopum initiari contigerit.* 4) Accedit, qvod pleraqve exemplaria Codicis Arnæani hoc referant ad annum 1053. & *ARNGRIMUS* dicet id oppoſitum fuiſſe conſtitutionibus Ulfliotianis, ſed hæ, ethniciſmum ſapientes, ſolenniter reformatæ fuerunt & *Grágáſæ* nomen acceperunt circa annum 1120.

(a) Vid. ſupra Period. 1. cap. 4. §. 4.

(b) Vid. *Jus Eccleſ. Thorlaci & Ketilli* cap. 11.

(c) Multa qvidem magnam antiqvitatis & auctoritatis ſpeciem habentia argumenta, ad probandum & ſtabiliendum ſeptenarium ſacramentorum numerum adferunt Pontificii.

Sed

§. 15.

Baptismus qvoad substantialia recte administrabatur, nec jam ut antea ulla expressa salis adhibiti mentio injicitur, sed consecratio aqvæ baptismalis, qvæ terna crucis super aqva repetitione, pollice facta, cum pronunciatione verborum, *consecro te aqva*, *in nomine Patris*, *Filii & Spiritus Sancti*, fieri debuit; qva facta infans cum eorundem verborum, ad ipsum directa iteratione, ita ut totus, si citra vitæ periculum fieri potuit, commaderet, ter in aqvam immergebatur. Tempus baptismi, etsi liberum fuit, placuit tamen multis, extra casum necessitatis, dies saturni seu lotionum, præcipue qvi Pascha & Pentecosten proxime antecedebant. Infantes autem sine eo decedentes, omnino condemnari putabant (a). Hinc si ministri negligentia infans sine baptismo e vita migraverit, exilii pœna plectendus fuit (b). Reliqvi etiam omnes, qvi duodecimum impleverant annum, modum & formulam baptizandi callere debuerunt, qvam institutionem negligentibus aut contemnentibus, exilii pœna imminebat (c). (Prius autem septenni puero, modo *credo in Deum* & *Pater noster* recitare sciret, qvam patri, baptizare licuit.) Ille etiam qvi infantes ad baptismum devehentibus, eqvos, navem, vecturam, aut qvemvis alium necessarium commeatum denegavit, pari modo mulctandus fuit (d).

§. 16.

Sed *Chemnitius* in *Exam. Concilii Trident.* part. 2. pernegat eos, ullius veteris Concilii pro hoc septenario numero proferre posse auctoritatem, cum nusqvam reperiatur, nisi in Constitutionibus Concilii Florentini, qvod nuperum esse indigitat. Idqve verum est, nam Concilium Florentinum I. habitum fuit anno 1055. II. vero anno 1105. Origo erroris inde fluxit, qvod Patres qvodcunqve mysterium, imo etiam qvodcunqve rei sacræ signum, *Sacramentum* vocabant.

(a) Vid. *Olafs Saga Helga* cap. 102. de Sighvato filium Regis ipso inscio baptizari curante & *OLAVII Synt. de Baptismo* pag. 80. 140.

(b) Vid. *Jus Ecclesiast. Ant.* citat. in *OLAVII Synt. de Bapt.* pag. 10.

(c) Vid. *Jus Eccles. Antiqv.* " Því at eins skal fader skírn veita barni ef æi er annar til. " ɔ: *Ea tantum conditione pater infantem suum baptizato*, *si nemo alias præsto sit*. Et paulo post: " Sveinn siö vetra skal skíra barn, Því at eins yngri madr ef hann kann " credo oc pater noster. Skíra skal kona barn ef æi er karlmadr nær. " ɔ: *Puer septennis infantem baptizato, eo tantum pacto natu minor infantem baptizet, si credo & pater noster memoriter tenuerit. Fæmina, si vir nullus adfuerit, infantem baptizato.*

(d) Vid. *Juris Eccl. Ant.* cap. 2. Constitutio de baptismo, non nisi Paschate & Pentecoste,

citra

§. 16.

Confirmationis Sacramentum cum ipſa chriſtiana religione in Islandiam fuit introductum, qvod a nemine niſi Epiſcopo conferri potuit; materia fuit oleum balſamo commiſtum, *chriſma* communiter nominatum. Hoc recens debuit eſſe, id eſt ſingulis annis certo die ab epiſcopo, certis exorcizandi & benedicendi formulis conſecratum. Forma autem conſiſtebat in illitu chriſmatis conſecrati, qvi non in ipſo baptiſmo, ſed poſtea in peculiari ſacramento fiebat, pollice epiſcopi, in fronte hominis, per modum ſeu figuram crucis, cum pronunciatione verborum: *Signo te ſigno crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, additis etiam conceptis verbis aliis precatiunculis. Deinde Epiſcopus primo pollice confirmati faciem verberat, & mox tota manu alapam ei infert, dicens: *Pax tecum;* & ſuſceptoribus eum commendat. Frons vero confirmati ungvento delibuta, ne recens unctio defluat, & deleatur, panno albo, ſeptimo tandem die deponendo circumcingitur.

§. 17.

Sacra cœna, qvoad ſubſtantialia pie & recte adminiſtrabatur, niſi qvod ſub finem hujus Periodi, laici calicis uſu privari cæpiſſe videntur (a).

§. 18.

citra neceſſitatem peragendo, in Epiſtola decretali Leonis, data eſt 459. qvam conſvetudinem *BARONIUS* ad hunc annum antiqvam vocat.

(a) Annò 1213. Innocentius 3. in Laterano generale concilium celebravit, in qvo tranſſubſtantiationis dogma, publice ſtabilitum fuit, cum jam pridem ubiqve fere obtineret, qvod excipiebat communio ſub unica; *CAVEUS* tamen hoc ad 1215. refert nullam tranſſubſtantiationis mentionem faciens. Qvando autem Communio ſub una in Islandia cœperit, non facile dictu eſt, veriſimile tamen videtur id non ſimul & ſemel, ſed ſucceſſive factum eſſe. Nam *Sturlunga* lib. 4. cap. 17. dicit Rafnum Sveinbiörnonis ſub mortem tantum Corpus Domini accepiſſe, qvod factum circa annum 1222. Sed lib. 7. cap. 57. refert, Sæmundum & Gudmundum Ormi filios, accepiſſe corpus & ſangvinem Domini, qvod factum anno 1252. Cauſæ ob qvas Concilia & Papa laicis calicem ſubtraxerunt, exhibet tractatus *JOH. GERSONIS*, rogatu Patrum in Concilio Conſtantienſi conſcriptus, qvæ in compendium contractæ legi poſſunt, in *CHEMNITII Exam. Conc. Trid.* part. 2.

§. 18.

Ad *pœnitentiam* tria reqvirebantur: Contritio cordis, confessio oris & satisfactio operis; qvæ duplex erat, consistens in mulcta pecuniaria, & pœna corporali. Exceptis causarum impendiis, & perjurio in causis injustæ decimationis, ubi 12. marcarum reatus occurrit, mulcta pecuniaria in antiqvissimis legibus ecclesiasticis gravior qvam trium marcarum solutio, non invenitur, qvæ si non solvebatur, exilium imminebat (a). Sed mulcta, sive satisfactio corporalis, consistebat aut in exilio, qvod vocabant *Fiörbaugsgard*, aut in ipsius vitæ dispendio, qvod vocabant *Skóggáng* (b). Sed procedente tempore, & sub finem hujus Periodi, eorum

(a) Exilii comminatio & seqventes loqvendi modi: " Verdr hann útlægr um þat þrem " mörkum. " Item: " vardar hönum þriggia marka útlegd, " duodecies in *Antiqvo Jure Ecclesiastico* occurrunt. Id est: *Reus sit trium marcarum, qvas aut solvat aut exulet.*

(b) *Fiör-baugs-gardr* fuit exilium limitatum, ad certa loca & limitationes restrictum, seu reatus & poena, non tam capitis & vitæ, qvam dispendium libertatis, honoris & fortunarum. Hinc magnates omnia potius miscere, & ditiores ingentem erogare pecuniam maluerunt, qvam hac ignominia notari. Mulcta autem pecuniaria, qvæ huic reatui conjuncta fuit, non erat tanta, ut eandem multum curarent. Nam præter restitutionem damni læso debitam, constitit in erogatione unius mercium marcæ, Prætori solvendæ, qvæ " Fiörbaugr " *vitæ munimentum* aut *redemtio*, unica autem ejus uncia " Adalfestr " *arrha*, vocata fuit. Vide *ARNESENS* Islandske Rettergang cap. 15. Qvibus qvidam addi debere putant 6. marcas publico solvendas, exemplum aut documentum se in *Sturlunga* Lib. 2. cap. 29. habere autumantes: " Hann " stefndi Þórhalli um þat, hann hefdi leynt fiórdúngi fiár síns og giört ei tíund af. " Annari stefnu stefndi hann um þad, hann hefdi tvo pundara, og væri bádir rángir, " hefdi hann keypt á hinn meira, enn sellt á hinn minna, og let varda fiör-baugs- " gard. Hann stefndi og um þat hann hefdi alin ránga, og let vera sex merkur " jafnan. " ɔ: *Thorhallum in jus vocavit, qvod qvartam suorum bonorum partem celarit, nec decimas inde solverit. Alteram ei dicam scripsit, qvod duas stateras, utramqve falsam haberet, majore emenda, minore vendenda trutinaverit, qvam causam exilii minoris constare asseruit. Illum etiam in jus vocavit, qvod falsa uteretur ulna, & qvamvis harum causarum sex marcarum constare urgebat.* Sed qvaliscunqve hujus loci sensus est, nihil nobis officit. Id saltem certum est, qvod hoc modo reus libertati & æstimationi restitui non potuerit, licet mulctam pecuniariam promte & perfecte solverit, nisi etiam exilii pœnam & ignominiam ex indicto plane subiret. Conf. exemplum Gunnari de Hlidarenda in *Niala* cap. 58. qvi ingentem pecuniæ summam

utebantur. (3) Tam fundi & immobilia bona, qvam qvævis mobilia, qvocunqve tandem nomine venerint, qvæ templis aut piis usibus consecrata fue-

---

Tabulæ in modum decimandi.

Qvarum prima exhibet schema ad eorum mentem formatum, qvi unam tantum ulnam expensarum cuicunqve Hundredæ adjiciunt, cujus si non Author, certe assertor fuisse fertur suæ ætatis Juris & Antiqvitatum Islandicarum Consultissimus *ISLEIFUS EINARI*, Prætor provinciæ Skaftfellensis. Hæc Tabula duas tantum columnas habet, qvarum prior sortem per Hundredas, posterior expensa per ulnas exhibet.

Secunda ad eorum mentem adornata est, qvi decimarum inæqvalitatem ad sextam, undecimam & decimam sextam Hundredam malunt, cujus non qvidem Author, (nam multo vetustior est) certe tamen vindex acerrimus fuit diœceseos Schalholtensis Episcopus meritissimus Mag. *JONAS ARNÆUS*. Hæc etiam duas habet columnas, qvarum prior sortem per Hundredas, posterior expensa per ulnas ostendit.

Tertia nostra est, ex eorum hypothesi, qvi ad sextam Hundredam inæqvalitatem prorsus tollunt, qvam proxime ad *Constitutionis* ductum concinnata: cujus duæ primæ columnæ exhibent sortem seu caput, ita ut prior Hundredas, posterior uncias sive oras mercium; tres posteriores decimarum expensa veteri more, calculo per uncias, ulnas, & nummos, ducto, ob oculos ponat.

Qvarta etiam nostra est, mere hypothetica, adornata tantum ad ostendendum qvale & qvam æqvabile veterum decimationis systema primo fuisse, animo præsumimus.

TAB. I.

Hundredæ	Ulnæ
½	1
I.	2
II.	3
III.	4
IV.	5
V.	6
VI.	7
VII.	8
VIII.	9
IX.	10

TAB. II.

Hundredæ	Ulnæ
½	1
I	2
II.	3
III.	4
IV.	5
V.	6
VI.	8
VII.	9
VIII.	10
IX.	11

TAB.

fuerunt; ſimiliter omnia, qvæ publicæ utilitati, ut pontium ſtructuræ & talibus

TAB. I.

Hundredæ	Ulnæ
X.	11
XI.	12
XII.	13
XIII.	14
XIV.	15
XV.	16
XVI.	17
XVII.	18
XVIII.	19
XIX.	20
XX.	21
XXI.	22
XXII.	23
XXX.	31
XL.	41.

TAB. II.

Hundredæ	Ulnæ
X.	12
XI.	14
XII.	15
XIII.	16
XIV.	17
XV.	18
XVI.	20
XVII.	21
XVIII.	22
XIX.	23
XX.	24
XXI.	26
XXII.	27
XXX.	36
XL.	48.

TAB. III.

Hundredæ	Unciæ	Unciæ	Ulnæ	Numi.
	X.		1	
I.			2	
I.	X.		2	5
II.			3	
II.	X.		3	5
III.			4	
III.	X.		4	5
IV.			5	
IV.	X.		5	5
V.		1		
V.	X.	1		6
VI.		1	1	2

TAB. IV.

Hundredæ	Unciæ	Unciæ	Ulnæ	Numi.
	X.			6
I.			1	2
I.	X.		1	8
II.			2	4
II.	X.		3	
III.			3	6
III.	X.		4	2
IV.			4	8
IV.	X.		5	4
V.		1		
V.	X.	1		6

& ſic porro.

talibus legabantur. (4) Cibaria eorum, qvi familiam alebant, & habitationem continuarunt; Eorum vero, qvi familiam dimiserunt & villicationem dissolverunt, ut & eorum, qvi eadem vendiderunt, fuerant decimanda. Qvovis autem anno in qvavis tribu seu Reppo solennis conventus,

TAB. III.

Hundredæ	Unciæ	Unciæ	Ulnæ	Numi.
VI.	X.	1	1	8
VII.		1	2	4
VII.	X.	1	3	
VIII.		1	3	6
VIII.	X.	1	4	2
IX.		1	4	8
IX.	X.	1	5,	4
X.		2		
X.	X.	2		6
XI.		2	1	2
XI.	X.	2	1	8
XII.		2	2	4
XII.	X.	2	3	
XIII.		2	3	6
XIII.	X.	2	4	2
XIV.		2	4	8
XIV.	X.	2	5	4
XV.		3		
XV.	X.	3		6
XVI.		3	1	2
XVI.	X.	3	1	8
XVII.		3	2	4
XVII.	X.	3	3	
XVIII.		3	3	6
XVIII.	X.	3	4	2
XIX.		3	4	8
XIX.	X.	3	5	4
XX.		4		
XX.	X.	4		6
XXI.		4	1	2
XXI.	X.	4	1	8
XXX.		6		
XL.		8		

ms, decimarum dividendarum ergo, instituendus (a) fuit; qvem omnes coloni adire debuerunt; qvod si qvis, sine prægnante causa, neglexerit, tribus marcis mulctabatur. In hoc enim conventu qvivis suas facultates indicare & æstimare tenebatur, addito jurejurando, se qvantum meminisse potuit, bona fide enumerasse & æstimasse. Si autem jurare recusarit, duodecim marcas solvere debuit, & tantum decimationis nomine pendere, qvantum Reppagogi jusserunt (b). Decimæ in qvatuor partes dividendæ erant æqvales, qvarum prima templo, secunda episcopo, tertia sacerdoti, sed qvarta pauperibus cessit (c). Pauperibus etiam cesserunt

 uni-

(a) *Juris Eccles.* cap. 29. " Samqvamor skulu menn eiga of haust í hrepp hverium, ei " fyrr enn fiórar vikur lifa sumars oc skifta tíundum. Skift skal tíundum drottins " dag hinn fyrsta í vetri. " ɔ: *Autumno conventus sunt celebrandi in qvacunqve tribu, non prius qvam qvatuor hebdomades æstatis supersint, ad decimas dispertiendas. Factum hoc esto die dominica hyemis prima.*

(b) Ibid. cap. 29. " Ef hann sver til fiórdúngi minna enn se, þá verdr hann sekr of þad " tólf mörcum, oc skal hann sva mikla tíund gialda, sem samkvamomenn telia, oc " skifta á hönd hönum eidlaust. " ɔ: *Si juramentum præstiterit, de qvarta parte minus qvam revera existit, duodecim marcis ob id mulctabitur, tantas autem decimas expendet, qvantas, qvi in conventu sunt, sine juramento ei imponunt.*

(c) Ibidem cap. 30. " Fiórdúng einn tíundar skal gefa þurfamönnum innan hrepps oc " skifta þeim meira er meire er þörf. " ɔ: *Una pars qvarta decimarum egenis contribulibus cedat, iis major portio, qvi magis egent.* Ibidem cap. 31. " Annann fiórd-" úng tíundar skal Biskup hafa; þat fe skal vera í vadmálum edur í vararfelldum " edur í lambagærum í gulli edur í brendu sylfri, þar er Biskup fer um fiórdúng. " Hann skal segia til at kyrkiusóknum í hrepp hverium hver vid þeim fiórdungi tí-" undar skal taka er hann skal hafa. " ɔ: *Altera qvarta decimarum episcopo, ubi per qvartam terræ proficiscitur, solvatur, & qvidem pannis inqvilinis vel mercatoriis, vel pellibus agnorum, auro aut argento defæcato; Ille in qvavis parochia, qvis in qvavis tribu ejus vice decimarum suam qvartam acceptet, promulgato.* Ibidem cap. 32. " Nú ero eftir tveir fiórdúngar, þat er hálf tíund hvers manns. Þat fe skal leggia " til kyrkna, sva til hverrar, sem Biskup skistir til, og reida þeim manni í hönd er " kyrkiu þá vardveitir, er tíundum er tilskift. Hann skal kaupa tídir at presti, sva " sem hann má vidkomast og adra luti til kyrkiuþurftar, sva sem feit vinnst til. Sva " skulu menn giallda tíund af öllum bæum sem Biskup skistir til kyrkna, hverier " sem á bólstödum búa. Fiórdúng annann tíundar, er tídir skal med kaupa, þat " skal giallda í vadmálum edur í vararfelldum, í lambagiærum edur í gulli og brendu " sylfri. Enn annann fiórdúng tíundar skal gialda i vaxi edur vide, edur í reykelsi, " edur í tiöru, edur í lereftum Enskum, þeim er hæf se til kyrkiu búnings, sva sem

" getst

rum loco excommunicationes, tam major qvam minor, introduci cœperunt (a).

§. 19.

Disciplina ecclesiastica, primis temporibus modeste exercebatur; nam excommunicationis & pœnarum condignarum, in antiqvissimis monumentis, perraro & fere nunqvam mentio injicitur. Sed postqvam Eysteinus Archiepiscopus Cathedram Nidrosiensem, & Thorlacus Thorhalli filius Skalholtensem ascenderunt, durius ea exerceri cœpit. Eysteini enim jussu

cap. 2. sepultura eis in cœmeteriis denegatur: " Þriú ero lík þau er æi skal at " kyrkio grafa: þat er eitt lík ef madr ándast óskírdr. annat er skógarmanns lík " þess er óoll er og óferiandi. Þat skal ok æi grafa at kyrkio, nema sá biskup lofi er " yfir þeim fiórdúngi er. Enn ef biskop lofar, oc skal þá til kyrkio færa. " ɔ: *Tria sunt funera ad templum non sepelienda; Primum funus est, si qvis non baptizatus decesserit; alterum est proscripti, cui nec alimenta nec vecturam præstare licitum est, qvod* (funus) *sine Episcopi, qvi qvartæ illi præest, permissu ad templum sepeliendum non est. Qvod si Episcopus permiserit, ad templum deportetur.* Qvæ nostram thesin abunde probant. Minime tamen negamus, ipsas excommunicationes, vergente hac Periodo in diœcesi Schalholtina circa annum 1180. a Thorlaco Thorhalli, & in Holana post annum 1200. a Gudmundo Arii freqventius usurpari cœpisse, qvorum uterqve priorem consvetudinem parvi fecit; id vero magni inter ipsos & laïcos dissidii causa extitit, ut ex eorum actis constat. Hinc recte qvidem, & pro more solito docte, scripsit *EYOLFUS JONÆ*, Minister qvondam Ecclesiæ Vallensis meritissimus, & Islandicarum Antiqvitatum peritissimus, adserens, majores nostros statim post introductam religionem christianam voces & actus gentilium, ex qvorum usu scandalum timeri potuit, penitus eliminasse; Qvalia sunt: *Goþi*, qvando notat sacerdotem gentilem; *Hof*, delubrum; *stalli*, altare; *blaut*, chrisma ex sangvine oblationum; *at ausa börn vatni*, aqva infantes lustrare, *blót*, sacrificium, & id genus alia. Sed qvando his adnumerat *fiörbaugsgard* & *skóggáng*, & actus sub gentilismo juridicos, certe bonus ille Homerus nobis dormitare videtur, qvod salvo honore viri apprime literati & de antiqva Philologia optime meriti, dictum esse volumus.

(a) Notandum, qvod *Jus Canonicum Thorlaci & Ketilli*, Anno 1123. conscriptum, ne minimam qvidem mulctam Episcopis deberi dictitet, præter eam, qvam decimarum retentores & immorigeri clerici solvere debebant, in qvibus, ut parti læsæ, satisfactio illis debebatur. Ideo ab omni avaritiæ labe puri erant hi Antistites & legum conditores; Sed mulctæ omnes aut læso, aut actori cedebant. Nullæ hic excommunicationes ecclesiasticæ, præter eas, qvæ *fiörbaugsgardr* & *skóggángr* dicebantur. Nec in Historiis hujus temporis, seu ante Annum 1180. ejusdem crebra fit mentio. Nominatur qvidem in *Sturlunga* circa annum 1121. sed vis intra minas stetit.

jussu & instinctu Thorlacus excommunicationem in Islandiam introduxit, & rigidius exercere cœpit (a). Hujus vestigiis successores institerunt, adeo ut non tantum mulctas pecuniarias, ut antea, sed etiam pœnas competentes seu pœnitentias condignas (nostra lingva *skrifter*) (b) peccantibus irrogare cœptum sit; qvæ si non ad ungvem explerentur, aut episcoporum dictatis perfecta non præstaretur obedientia, excommunicatio seqvebatur. Qvam graves & fere intolerandas peccantibus pœnitentias præscripserint, uno tantum exemplo, speciminis loco, ex antiqvitate allato demonstrabimus.

§. 20.

Gravissima peccata decennii aut novennii expianda erant pœnitentia, qvæ talis fuit: 1) Qvovis anno tres carinæ (c), prima ante Festum Joh.

(a) Patet hoc ex epistolis Eysteini ad Episcopos Islandiæ, infra Sect. 2. c. 3. §. 4. inserendis.

(b) De hujus vocis origine, significatione & usu in Scriptis Ecclesiasticis, ut & de libris pœnitentialibus solide & erudite more suo disserit Perillustr. qvondam Havniæ Acad. decus *JOH. GRAMMIUS* in *Diatriba de voce Skrift & Skriftemaal*, qvæ in Actis Societ. Havn, 1745. Tom. 2. occurrit.

(c) De Etymo vocis *Carrena*, *Carrina* vel *Carinæ* non unum omnes sentiunt. Sunt qvi volunt esse Germanicæ originis ut Karwoche seu Karfreytag. Alii a voce latina *carentia* seu *carendo* ducunt. Deniqve etiam nonnulli a Gallico *Qvarante* seu Qvadragena, puta 40. dierum numero, qvod ex Pœnitentiali Romano Tit. 1. cap. 34. confirmare nituntur, ubi de homicidiis legas: *Ita faciendum est tibi, ut pro Psalmista qvadraginta dies in pane & aqva, qvod teutonice Carina vocatur, cum septem seqventibus annis pœniteas.* Conf. *GERH. JOH. VOSSII de Vitiis Lat. Serm. CAROL. Du FRESNE in Glossario* & alios. Est autem *Carina* jejunium qvadraginta dierum in pane & aqva, cum abstinentia a templo & conversatione hominum. Apud nos etiam locus, in qvo jejunantes includebantur, *Carina* vocatus fuit. Hinc locelli in lapideo pariete seu muro, qvi templum Cathedrale Holense ex qvadam parte cingebat, *Carinæ* dicti fuerunt, qvod hoc modo jejunantes talibus includebantur. Carinarum mentio qvidem fit in *Sturlunga* Lib. 8. cap. 10. " Marteinn var þvi sídur í ferdum, at hann " var í skriftum oc kárínum. " ɔ: *Martinus eo minus itineribus vacabat, qvod pœnitentiis & carinis detinebatur.* Id est, ut ex contextu patet, Reikholti, apud Thorgilsum Bodvari fuit, ibiqve, pro commisso homicidio, ex præscripto Pœnitentiarii, pœnitentias egit. Et de alio qvodam dicitur: " Hann fastadi kárínu. " ɔ: *Carina jejunavit.* Sed reos carceribus includere, flagellare & inhumaniter tractare, inferioribus seculis inolevit, cum episcoporum despotismus & crudelitas ad summum apicem adscenderat.

Joh: Baptistæ, secunda ante Festum Sancti Michaëlis, tertia autem ante Festum Nativitatis Domini, sustinendæ erant. 2) Per Qvadragesimam & ante Festum Natalitiorum Domini, qvotidie in genua centies procumbendum, totiesqve *Pater noster* recitanda, simili omnibus statis jejuniis, & qvavis vigilia, geniculatione Oratio Dominica legi debuit. 3) Qvavis feria sexta & tempore qvadragesimali, qvotidie ad minimum qvinqve, graviorum ictuum flagellatio sustinenda erat, tandemqve ab omni molliore, tam diurno qvam nocturno vestitu, & per triennium ab acceptione corporis Domini abstinere debebant.

§. 21.

Pro minoribus delictis, minores pœnitentiæ, tam ratione durationis, qvam graduum, prout peccati gravitas, peccantis status aut conditio, aliæqve circumstantiæ exigere videbantur, agendæ erant. Nunc enim octo, septem, sex, nunc etiam trium annorum pœnitentia injungebatur (a). Qvi autem aut durius, qvam pro meritis, secum agi putabant, aut gravissimis pœnis & jejuniis ferendo non erant, eminentioris magistratus seu personæ ecclesiasticæ, aut misericordiam implorabant, aut indulgentias emendo, pœnas condignas declinarunt; qvi mos, nempe indulgentias pecunia redimere, hoc tempore introductus, seqvioribus seculis usitatissimus fuit.

§. 22.

Supremus seu ultimus disciplinæ ecclesiasticæ gradus fuit *Excommunicatio*, qva sontes, qvi peccatum aut negabant, aut admoniti a peccato non desistebant, aut tandem pœnitentias præscriptas non peragebant, vel omnino detrectabant, non tantum a consortio ecclesiæ & beneficiis spiri-

(a) Permulta sane tam ex *Libro Pœnitentiali Thorlaci Episcopi*, qvi qvales qvantasqve ille & forte alii episcopi, ob qvodvis peccatum soliti fuerint præscribere pœnitentias, & qvid qvævis sacra cantilena, qvævis actio sacra, denotet, luculenter enarrat, qvam ex aliis historiis & documentis de pœnitentia ob incestum, adulterium, scortationes, furtum, mendacia, homicidium, personarum, locorum, & temporum sacrorum violationes, imo etiam de sempiterna pœnitentia, congerere possemus, si cuidam usui esse viderentur; sed cum hæc ad indicandum vigorem disciplinæ ecclesiasticæ apud majores nostros sufficere videantur, tali labore libenter supersedemus.

ſpiritualibus, ſed etiam fere ab omni hominum converſatione arcebantur. Hæc fuit duplex, minor & major. *Minor* conſiſtebat in ejectione ab Eccleſia, qva qvis templum intrare, miſſam audire, & corpus Domini accipere prohibebatur (a). Hoc ut plurimum per literas aut bullam fiebat, talibusqve certum tempus ſæpius præſcriptum fuiſſe videtur, intra qvod reſipiſcerent, qvod ni fieret, major omnino exſpectanda erat.

§. 23.

Major excommunicatio vulgo *Bann*, erat, qva ſons non tantum a ſpiritualibus beneficiis & privilegiis eccleſiæ excluſus, iisqve indignus declarabatur, ſed etiam aqva & igne interdicebatur, omnesqve ei communicantes pari pænæ ſubjiciebantur. Hæc ſæpius die feſto inter ſacrorum celebrationem, ipſius Epiſcopi, veſtes ſacras ſeu pontificales induti, ore & opera, adſtipulante clero & præſente populo, ſonantibus etiam campanis, & accenſis candelis, qvæ horrendis imprecationibus, in vaſculum liqvore aliqvo plenum projiciebantur, ſuffocandæ & abſorbendæ, aliisqve multis, & operoſis cæremoniis fiebat, ubi tandem reus, ſi præſens adeſſet,

---

(a) Excommunicatio minor, noſtra lingva *forbod* dicebatur, id eſt prohibitio ſeu interdictum; hinc ſi tales templum inter celebrationem ſacrorum intrarent, aut vi ejiciebantur, aut ſi id fieri non poſſet, evangelium & ſynaxis omittebantur, qvod vocarunt *ad láta meſſuna falla*, id eſt, miſſam mutilare, ſeu a miſſando deſiſtere.

Forma autem excommunicationis minoris talis fuit:

Primo enumerabantur cauſæ excommunicationis, qvæ plerumqve hyperbolice exaggerabantur, qvas enumeratas ſeqvebatur: *Ob has itaque enunciatas cauſas, dictum* N. *ab eccleſia & omnibus ejus ſanctitatibus excludimus, & omnibus rebus ſacris & chriſtianorum omnium conſortio ipſum indignum eſſe pronunciamus, prohibentes, neqvis, ſive ſit Clericus, ſive Laicus, eum domo recipiat, aut in minima qvadam re adjuvet Mandamus autem, ut eundem* N. *omnes & ſinguli vitent, & non ſecus ac iram Dei & inferni cruciatus averſentur, uſqve dum reſipuerit, qvod ſi intra* præſtitutum *tempus* (qvod diſpar fuit) *non feceris, & in ſuſcepta malitia & contumacia perduraverit, ipſum ſonantibus campanis & exſtinctis candelis, intra ſanctum templum, adſtipulante Clero, ex legum eccleſiaſticarum præſcripto ſolenniter diris devotari ſumus. Præcipimus autem Clerico noſtro* N. *has noſtras literas per univerſam toparchiam* N. *ſub inobedientia & excommunicationis pæna, tam clare & diſtincte legere, ut a qvovis audiri qveant, neqvis poſtea ignorantiam obtendere poſſit* &c.

set, jussu Episcopi, sed ope ministrorum, perinde ac Adamus ex Paradiso, ex templo ejectus, Carinæ (a) usqve qvo resipisceret, & pœnas condignas exsolveret, aut indulgentiam redimeret, includebatur.

§. 24.

(a) Hic actus vocatus fuit proprie & *κατ' ἐξοχὴν bann*, *bannsaungr*, *bannsetning*, *bannfæring* & de eo dicebatur: " At bannsetia med hríngdum kluckum oc steyptum kertum. " ɔ: *Pulsatis campanis & suffocatis candelis* solenniter *excommunicare*. Hæc ut plurimum in templis & qvidem Latine fieri solebant. Sed ad minimum cantum & execrationes, qvæ verbo tantum perficiebantur, extra templum & Islandice fieri potuisse docet Sigurdus Episcopus Anno 1242. *Sturlunga* Lib. 6. cap. 35. " I þessu kom ad Sig- " urdr biskup oc klerkar hanns, hann var skrýddr, hafdi mítur á höfdi oc bagal í " hendi, enn bók oc kerti í annarri. hleypr hann þá út yfir viduna oc hefer upp " bannfæring. " ɔ: *Interea Sigurdus Episcopus cum suis clericis adest; is vestitu sacro indutus, capite infulam, lituum manu, altera autem librum & candelam gestans, ligna transilit, & excommunicationem exorditur*. Et Gudmundus ibidem Lib. 4. cap. 2. " Biskup var skrýddr á húsum uppi og las bannsetníng á norræna túngu, so " allir skylldu skilia: " ɔ: *Episcopus in tectis ædium, sacras vestes indutus, excommunicationem lingva Norvegica, ut omnes intelligerent, recitavit*. Integris provinciis, ob enormia magistratus delicta, sacris interdicere moris qvidem fuit, ut ex multis patet exemplis, sed Henricus Episcopus universæ provinciæ Skagfiordensi, ob parvam admodum causam, Anno 1254. majorem excommunicationem minatus est. *Sturlunga* Lib. 9. cap. 40. " Biskop sendi mann á Kálfstadi og let segia Þórgils, at " hann mundi þann dag bannsýngia hann med steyptum kertum, og meiri von at " hann mundi bannsýngia allt heradit. " ɔ: *Episcopus nuncium Kalfstadas misit, Thorgilsum moniturum, se eodem die illum candelis eversis excommunicaturum, & probabiliter qvoqve toti provinciæ interdicturum*. Sontes autem seu excommunicatos Carinis seu carceri includere, priusqvam seculo 14, ac postea, cum Episcoporum imperium, aut despotismus ad summum fastigium pervenerat, in usu fuisse, me legisse non memini. Sed heic loci id annotare visum est, cum alias de excommunicatione & Carinis agendum esset.

Forma autem excommunicationis majoris talis fuit:

Ex authoritate Patris Filii & Spiritus Sancti, & Sanctæ Mariæ matris Domini nostri Jesu Christi & S. Michaelis & Johannis Baptistæ & S. Petri & Pauli principum Apostolorum, & S. Stephani & omnium Martyrum & S. Sylvestri & omnium Confessorum, & S. Aldegundis & sanctarum Virginum, & omnium Sanctorum qvi sunt in cælo & in terra, anathematizamus & a liminibus S. Matris Ecclesiæ segregamus N. Sit maledictus in domibus, in horreis, in lectulis, in curia, in campo, in agro, in via, in villa, in civitate, in castello. Maledictus in sylva, maledictus in flumine, maledictus in gurgite, maledictus in ecclesia, maledictus in cœmeterio, maledictus in tribunalibus judicum, maledictus in foro, maledictus in duello. Maledictus

orand.

§. 24.

Qvemadmodum fontium excommunicatio, ita nec excommunicatorum aut delinqventium *absolutio* sine cæremoniis & externo splendore perfici potuit. Hanc adepturus, sacco seu vilibus indutus vestimentis, nudis pedibus, vultu oculisqve in terram dejectis, ipso habitu, totoqve ore pænitentiam ostendens, ad fores templi semet obtulit. Ibidem secundum modum culpæ, pænitentia per præscriptos gradus & numeros injungebatur. In templum deinde introducto, & supra corium ursi vel tale qvid constituto, coma abscinditur, cinere caput aspergitur, cilicioqve operitur. Hinc aut ad agendam pænitentiam, & usqve dum pœnas sibi condignas luisset, ab ecclesia extruditur; aut si vades daret, vel etiam

 jura-

---

orando, maledictus loqvendo, maledictus tacendo, maledictus manducando, maledictus bibendo, maledictus dormiendo, maledictus vigilando, maledictus palpando, maledictus ambulando, maledictus sedendo, maledictus stando, maledictus currendo, maledictus qviescendo, maledictus eqvitando, maledictus audiendo, maledictus videndo & gustando. Maledicta sint omnia ejus opera, maledicatur caput ejus, oculi ejus, nares, pupillæ, dentes, lingva, guttur, pectus, cor, venter, jecur, stomachus, splen, umbilicus, vesica, crura, pedes, manus, brachia, scapulæ, dorsum, omnis caro ejus, & omnis cutis ejus, a vertice usqve ad plantas pedum, qvidqvid inter est, totum maledicatur, & maledicantur qvinqve sensus corporis ejus, visus, gustus, auditus, odoratus & tactus, & maledicatur in omnibus operibus. Adjuro te diabole & omnes satellites tuos, per Patrem & Filium & Spiritum Sanctum, ut nullam habeas reqviem, diebus nec noctibus, donec perducas eum ad æternum & seculare dedecus, sive submergatur in fluminibus, sive suspendatur in eqvuleo, vel devoretur a sylvestribus bestiis vel laceretur ab avibus cæli, sive comburatur in flammis, sive interficiatur ab inimicis & odio habeatur ab omnibus viventibus. Filii ejus orphani, & uxor ejus sine viro efficiatur vidua. Non sit illi adjutor, nec sit qvi misereatur pupillis ejus. Et sicut Lucifer abjectus est de cælo, & sicut Adam expulsus de Paradiso, sic abjiciatur & expellatur, de hac cotidiana luce, & de piorum habitationibus, & ab omni hæreditate eorum & post obitum sepeliatur in pascuis asinorum. Fiat qvoqve pars ejus cum Datan & Abiron & cum Juda & cum Pontio Pilato, & cum eis qvi dixerunt Domino Deo: recede a nobis, viarum tuarum scientiam nolumus. Et sicut extingvuntur hæ lucernæ de manibus nostris, sic extingvatur lucerna oculorum ejus, nisi resipiscat & ad satisfactionem perveniat. Fiat! Fiat! Amen.

Plura exsecrationum exstant exemplaria, in nonnullis ab his discrepantia, unde constet non omnes eadem usos esse formula; Sed differentia tanti non est ut notatu digna videatur.

juramento caveret, omnia bona fide sese præstiturum (a), impositione manuum aliisqve cæremoniis absolvitur.

§. 25.

Ordinationis Sacramentum variis cæremoniis peragebatur, qvarum præcipuæ fuerunt, unctio, manuum impositio, & inflatio, cum pronunciatione verborum: *Accipe spiritum sanctum,* qvarum unicuiqve certæ precationes addebantur. Ordines autem ecclesiastici fuerunt septem. Primus *Ostiariorum*, qvibus cum ordinantur, tradit episcopus claves ecclesiæ, in altari repositas, dicens: *Sic age qvasi rationem redditurus Deo.* Secundus est *Lectorum*, qvi ex pulpito recitant qvicqvid in ecclesia legendum est, extra tempus sacrificii, qvibus eapropter in ordinatione traditur liber, qvem lectionarium vocant, addita hac verborum forma: *Accipe potestatem, & esto verbi Dei relator.* Tertius est *Exorcistarum*, qvibus ex officio incumbit, super catechumenos, aut eos qvi spiritum habent immundum, nomen Jesu invocare, adjurantes per ipsum, ut malignus iste spiritus egrediatur, qvare cum ordinantur, accipiunt de manu Episcopi librum, in qvo scripti sunt exorcismi, dicente Episcopo: *Accipe & commenda memoriæ, & habe potestatem imponendi manum super energumenos, sive baptizatos sive catechumenos.* Qvartus est *Acolutorum* (ab ἀκολουθέω seqvor) qvibus hoc officium commissum est, ut Diaconum ad locum Evangelii accenso cereo seqvantur, qvæ etiam causa est, ut ipsis in inauguratione cum cereo & urceolo tradatur candelabrum, additis his verbis: *Accipe ceroferarium cum cereo, & scias te ad accendendum lumina mancipatum, in nomine Domini, & accipe urceolum ad suggerendum vinum & aqvam in eucharistiæ sangvinis Christi sacramentum.* Qvintus est *Subdiaconorum*, qvorum officium est ministrare Diacono in sacrificio, & propterea qvando

---

(a) Juramentum qvod tales fecerunt, ita se habuit: *Ideo manum sacro libro impono, & in conspectu Dei testor: &c. Testibus bonis hominibus, qui hic adstant & verba mea audiunt, quod tibi stipata manu polliceor; voveoqve me proxima æstate enavigaturum, & Romam aditurum esse, modo mihi Deus vitam & valetudinem concedat, ad intercedendum pro anima mea, nisi Dominus Episcopus aliud melius consilium mihi daturus sit; Voveo sancteqve polliceor, me pœnas condignas & mulctas pecuniarias, prout mihi injunctæ sunt, bona fide soluturum, ad emaculanda peccata, quæ in Deum & vos commisi. &c.*

do ordinantur, accipiunt calicem vacuum & patinam. Sextus est *Diaconorum*, qvibus incumbit cura pauperum, opibus ecclesiæ præesse, sacerdoti sacrificanti adstare, atqve populo evcharistiam distribuere, tempore sacrificii evangelium legere, prædicare & baptizare, & uno verbo omnia qvæ sunt presbyteri & episcopi, facere, excepta consecratione corporis Domini, ordinatione clericorum, & aliis officiis, qvæ ordinis potestatem reqvirunt. Septimus est *Sacerdotum*, qvibus non tantum concessum est prædicare & baptizare, sed etiam corpus Domini conficere, & si Episcopus est, alios ordinare.

§. 26.

Conjugio tantum veteres habuerunt honorem, ut legibus sancirent, eum qvi sponso ad nuptias aut desponsationem tendenti, aut inde redeunti, etiamsi qvatuor haberet comites, sponsæ autem cum duobus comitibus, gratuitum denegaret hospitium, exilio mulctandum censerent. His etiam pridie festorum & sabbatorum ad iter faciendum præ reliqvis viatoribus, longius tempus indultum fuit. Desponsatio inter conjugium inituros, qvandoqve integro anno vel pluribus ante nuptias sponso & parte despondente, certis formulis & conceptis verbis, constituta dote, & donatione, dextras jungentibus, fieri consvevit; Convivia autem nuptialia 1) pridie festorum aut jejuniorum, 2) Ab initio Qvadragesimæ usqve ad Dominicam in albis, 3) a Dominica vocem jucunditatis ad Festum Trinitatis, 4) ab initio Adventus, usqve ad octavam post Epiphanias, sub pœna exilii instituere non licuit. Legitimum vero habebatur conjugium, si observata in qvintum usqve gradum consangvinitate, ad minimum sex testibus præsentibus fierent nuptiæ, conjugesqve ad lucem diei sive lucernæ, non vero in tenebris cubitum irent. Divortium autem sine episcopi venia & dispensatione, nulli facere licuit (a).

(a) Pontifex Romanus Deus Dedit, qvi ab anno 614. ad 617. sedit, primus Constitutionem de cognatione spirituali fecit, qva prohibebantur, qvi pro alterius liberis inter baptismi ritus fidejusserant, in matrimonium coire, qvi mos statim cum christianismo in Islandia receptus fuisse videtur. Vid. *Hist. Droplaug: datum* cap. 50. & *Sturlunga* lib. 2. cap. 20. collat. cum *Juris Eccles.* cap. 2. Sed Anno 922. Confluentiæ ab octo Episcopis & nonnullis Abbatibus, præsentibus Carolo Franciæ & Henrico Germaniæ Regibus

§. 27.

Extrema Unctio iis tantum impertienda erat, qvi manifeste in agone mortis versari videbantur, qvibus omnes sensus exteriores seu organa qvinqve sensuum, ut sunt oculi, aures, labia, manus, pedes & nares, oleo ungenda erant, cum pronunciatione verborum: *Per istam sanctam unctionem & piissimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus qvicqvid (hoc membro) vitii commisisti in nomine Patris, Filii & Spiritus Sancti* (a).

§. 28.

Rudiorum in doctrina cælesti *informatio*, vel nulla, vel exigua valde fuit. Tantum exigebatur, ut orationem Dominicam, Symbolum Apostolicum, & paucas præterea precatiunculas recitare possent, aut ad minimum de fide interrogati, respondere scirent, credere se in unum Deum, in reliqvis autem eadem se ac Ecclesiam credere; sed magia, incantationes taliaqve severe prohibebantur, & si qvis ea exercuisse testibus convictus fuit, exilio plectebatur (b).

§. 29.

Regibus statutum fuit, ut nuptiæ in septimum consangvinitatis gradum prohiberentur. In Islandia vero ne intra qvintum gradum coirent observatum fuit. Vide *Jus Eccles.* cap. 13. & 17.

(a) Oleum qvod actionibus seu usibus sacramentalibus adhibebatur, non fuit vulgare, sed ab episcopo Die viridium certis exorcismis consecrari debuit. *Jus Eccles.* cap. 2. " Krisma skal biskop fá presti á hverium tólf mánadum, oc vígia messokædi hanns. " ɔ: *Episcopus sacerdoti semel qvavis anno chrisma suppeditato & vestes ejus in sacro officio gestandas consecrato.* Qvod unctioni infirmorum destinatum fuit, hoc modo consecrabatur: Primo Episcopus ampullam ita exorcizavit: *Exorcizo te immunde spiritus omnisqve incursio Satanæ & omne phantasma, in nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti, ut recedas ab hoc oleo, ut possit effici unctio spiritualis, ad corroborandum templum Dei vivi, ut in eo possit Spiritus Sanctus habitare, per nomen Dei Patris omnipotentis, & Filii ejus & Spiritus Sancti.* Deinde Oleo ipsi benedicit his verbis: *Emitte qvæsumus Domine Spiritum Sanctum Paracletum de cælis, in hanc pingvedinem olivæ, qvam de viridi ligno producere dignatus es, refectionem mentis & corporis, ut tua sancta benedictione, sit omni hoc ungvento cælestis medicinæ perunctio, tutamen mentis & corporis, ad evacuandos omnes mentis & corporis dolores, omnes infirmitates omnemqve ægritudinem mentis & corporis, per Dominum &c.*

(b) Vid. *Jus Eccles. Antiqv.* cap. 11. " Menn skolo trúa á gud einn, oc blóta ei heidnar vættir. "

§. 29.

In conventibus publicis fiebant *cantiones & lectiones*, variis formulis, gestibusqve, ut circuitionibus & processionibus, reliqviarum ostentatione & osculatione. Lectiones autem illæ & cantiones ex evangeliis & epistolis, vel etiam ex libris Veteris Testamenti, præsertim Psalmis, qvandoqve etiam ex Patrum Homiliis, aut vitis desumtæ erant. Sed plurima horum latine peragebantur, qvæ Antistes tandem pro suo captu aut lubitu explicavit & applicavit (a). Privatarum precationum formulæ variæ occurrunt; qvidam enim morti vicini, aut in angustiis constituti solum Deum (b), qvidam vero sanctos invocarunt.

§. 30.

" vættir. " ɔ: *In solum Deum credendum est, nec numina ethnica invocanda sunt.* Et cap. 2. " Manni hveriom tólf vetra gömlum, er hefer vit til, er skyldt at kunna ord oc atferli at skíra barn. Enn ef hann kann æi fyri óræktarsakir, oc verdr æi rett at skírn farit, þá vardar þat fiörbaugsgard, oc á biskop at ráda fyre sök þeirri. Þat er oc skyldt hveriom manni, er hyggindi hefer til, bædi körlum oc konom, at kunna Pater noster oc Credo in deum. Ef hann vill æi kunna, oc hafi hann vit til, oc vardar hönum þat fiörbaugsgard, oc á biskop at ráda fyre sök þeirri, hver sækia skal. Sveinn siau vetra gamall skal skíra barn, því at eins yngri madr, ef hann kann Credo og Pater noster. " ɔ: *Duodecennis qvivis, recta ratione præditus, verba & modum infantem baptizandi scire tenetur. Qvod si socordiæ ergo nesciverit, & baptismus non rite peractus fuerit, exilii minoris reus esto, cujus causæ dominus, episcopus esto. Qvivis etiam homo, sana ratione gaudens, tam fæmina, qvam mas,* Pater noster *&* Credo in Deum *memoriter scire debet. Qvod si capacitate præditus discere recusaverit, exilii minoris reus esto, sed episcopus, qvis actor erit, præcipito. Puer septennis infantem baptizato, sed eo solum modo junior, si* Credo *&* Pater noster *memoriter calluerit.*

(a) *Sturlunga* Lib. 7. cap. 14-15. refert Henricum Episcopum in templo Holano, ipsissimo Salvatoris Nativitatis festo, de injuria Thorgilso, a Rafno & Sturla facta, concionatum fuisse; Similiter Brandum Abbatem festo Blasii in templo Reikholtensi, de eadem re, maximo verborum pondere locutum fuisse.

(b) Gissurus Thorvaldi in incendio Flugumyrensi ad mortem se præparans, Deum unice invocavit. *Sturlunga* lib. 9. cap. 3. Skidus qvidam legit *Pater noster*. Ibidem lib. 4. cap. 57. Sæmundus Ormi Litaniam. Lib. 6. cap. 17. Sturla Sighvati Precationem Augusti vel forte Augustini. Lib. 5. cap. 29. Urækia Snorronis dum eviratur & occæcatur, Thorlacum invocat, cecinitqve precationem: *Sancta Maria Mater Domini nostri Jesu Christi.* lib. 5. cap. 4. Arius Finni filius moriens cecinit: *Ave Maria Mater.* Eadem *Sturlunga* Lib. 7. cap. 42. Nautæ qvidam in vitæ periculo constituti

a Pres-

§. 30.

Festa qvæ legibus cautum erat observare, nec pauca fuerunt, nec ejusdem generis & observantiæ, qvædam enim majoris sanctitatis, qvædam minoris notæ censebantur.

Festa maxima fuerunt qvatuor:

Primum fuit *Festum Nativitatis Salvatoris*, tredecim semper diebus continuandum, cujus primus, octavus, & ultimus dies summa sanctimonia erant celebrandi Intermedii autem perinde ac sabbatum seu Dies Dominica observabantur (a). Alterum erat *Festum Paschæ*, seu dies resurrectionis Domini, qvatriduo continuandum, ita tamen, ut prima dies sanctissima haberetur, reliqvæ autem sabbatis pares censerentur. Tertium fuit *Festum Ascensionis Domini*, qvod in feriam qvintam sextæ post Pascha hebdomadis incidit, nostra lingva, "Gagndagavika" appellatæ (b), cujus feria secunda, tertia & qvarta, Diei Dominicæ æqvabant sanctitatem, addito tamen jejunio, nisi alia festa, scil. Philippi & Jacobi, Festum Crucis, aut Dies dedicationis templi, in duas priores inciderent; Tunc enim

---

a Presbytero postularunt, ut nomen altissimum nominaret, qvi cum nullum se altius qvam nomen Jesu scire diceret, stomachantes id rejecerunt, & aliud postularunt, sed qvale id tandem fuerit, non additur; Suspicor fuisse sanctissimum nomen tetragrammaton, de qvo forte aliqvid inaudiverant, licet nec intelligerent, nec *memoria tenerent*. *Sturlunga* lib. 3. cap. 2. Confer qvæ huc pertinentia infra de Jona Ögmundinó, Thorlaco, aliisqve occurrunt.

(a) Omnibus hisce diebus intermediis res œconomicas licuit peragere, ut pecora mactare, cerevisiam coqvere, excrementa pecudum efferre, & id genus alia, qvæ summis festis peragere non licuit.

(b) Indifferenter scribitur "Gagndagr" qvod *diem lucri* aut commodi significat, vel etiam "Gangdagr" qvod *diem circuitionis* denotat. Hoc enim festo qvivis pastor circa sui templi cæmeterium, ordinariam processionem instituere debuit, hoc modo: Erectis in sepimento templi septem crucibus, præferebatur *contus elevationis*, cum tribus candelis, nostra lingva, "upphallds stiaki" qvales in qvibusdam templis hodie supersunt. Deinde ferebatur aqva consecrata, qva templum & cæmeterium subinde aspergebatur. Postea ipse pastor, secum precatiunculas murmurans, & hunc deinde tota concio, seqvebatur. Præterea qvivis colonus &c. habitacula sua & areas cum crucibus & piis precibus circumire, arva agrosqve lustrare debuit. Hanc ceremoniam ab ethnicorum Ambarvalibus derivari vult *GUDMUNDUS ANDREÆ* in *Lexico* ad vocem Gagndagr.

enim jejunium non modo solvebatur, sed carnibus etiam vesci licitum erat; a qvarti vero diei jejunio hæcce festa liberare nullo modo potuerunt. Tanta enim erat seqventis festi seu diei Ascensionis sanctitas & veneratio, ut omnino jejuni eam inchoare deberent (a). Qvartum fuit *Festum Pentecostes* biduo tantum observandum, prior qvidem, ut prima Nativitatis & Paschatis feria, aut Ascensionis festum celebrandus erat, posterior vero fuit Diei Dominicæ æqvalis.

§. 31.

Septima qvæqve dies qviete a labore sanctificanda, & a reliqvis discriminanda erat, adeoqve pro sancta & Deo dicata habenda fuit. Hæc qvies seu cessatio a laboribus incipere debuit die Saturni, hora post meridiem tertia, id est qvando sol a plaga australi ad plagam occidentalem, duas partes regionis libanoti percurrerat, una autem supererat, duravitqve ad mediam noctem, diem solis subseqventem, si dies lunæ fuit profestus. Si qvis autem hanc legem violaret, eaqve citra urgentem necessitatem faceret, qvæ legibus non erant permissa, trium marcarum, seu 4. Joachimicorum cum dimidio, reatum contraxit. Eadem ratio fuit festorum, qvæ minoris notæ appellabantur (b). Nisi qvod qvædam eorum ab hora

---

(a) Parasceve festorum jejuniis erat transigenda, sed ipsa festa non item; Nam iis licuit convivia instituere, imo etiam carnibus vesci.

(b) Hæc ex *Jure Eccl. Thorlaci & Ketilli* c. 13. sumta sunt, cujus verba initialia nostri temporis criticorum crux dici merentur: " Ver skulum hallda þuattdag hinn siaunda hvern " helgann at nóni, sá er næstr drottinsdegi fyrir, sua at þá skal æi vinna sídan eykt " lídr, nema þat er nú mun ek telia oc drottinsdag á at vinna. Þá er *eykt*, er út- " sudursátt er deilld í þridiúnga, oc hefer sól gengna tua luti, enn einn ógengit. " Qvæ, si verbum verbo reddatur, ita sonant: *Nobis dies Saturni; septima qvæqve, qvæ diem Dominicum præcedit, sacra erit ab hora nona, adeo ut non sit licitum qvidqvam operari, postqvam præteriit* eykt, *nisi qvod nunc numerabo, sabbatis esse permissum facere. Tunc autem est* eykt, *qvando sol duas partes plagæ libanoti percucurrit, una autem superest.* Nonnulli Criticorum, hunc locum in mendo cubare ajunt, alii autem, inter qvos & nos nomen profitemur, omnia se recte belleqve habere autumant, modo recte intelligantur, & dextre explicentur. Vocum Islandicarum *eykt* & *átta*, si non prorsus eundem, tamen valde similem significatum contendimus; scilicet qvod litteris & sono tantum differant, sed conveniant origine & significatu, nisi qvod

hora sexta incipiebant. Exceptiones autem, seu opera Sabbatis & Festis licita fuerunt: Cibum præparare, qvantum durante festo sufficere videbatur. Ex itinere redeunti die Saturni domum tendere, oneraqve eqvis vehere

---

qvod *ått* tribuitur plagæ horizontis, *eykt* autem tempori, qvo sol illud spatium transit. Nam cum veteribus octo tantum essent mundi plagæ, ideo qvamcunqve earundem *áttu*, seu octavam vocarunt, & unicuiqve harum, seu mundi & horizontis octavæ, cujusvis nycthemeri octavam partem tribuerunt, qvam *eykt* nominarunt; Hæc ut melius intelligantur, distincte agendum erit, & demonstrandum, qvot notionibus vocula *eykt* in antiqvo nostro idiomate gaudeat. Antiqva vox *eykt* varios habet significatus, qvorum latissimus & hodie usitatissimus est primus, qvando significat integrum trihorium, qvorum octo diei naturali seu integro nycthemero tribuuntur, ideo ut unicuiqve plagæ, qvæ antiqvis octo tantum, sua esset *eykt*, unde autem initium numerandi sumatur, non multum refert. Nos eos hac vice seqvimur, qvi cum initio diei numerandi initium faciendum esse autumant; Ex horum igitur sententia dies nocti oppositus oritur una cum *eykt*, qvæ (nobis prima) incipiebat hora septima cum dimidia, seu in regione subsolani, antiqvorum *dagmál*, seu initium diei; & desinebat hora decima cum semi, seu dimidiata undecima, qvæ plaga dicta fuit "landsudursátt," seu regio vulturni, cujus medium est hora nona antemeridiana. Secunda *eykt* incipiebat in regione evronoti seu hora 10½, & desinit sesqvi hora post meridiem, seu in austro africo, diciturqve "Sudurátt" seu regio aut plaga australis, cujus meditullium est hora duodecima, nostrum *hádege*. Tertia *eykt* danda est plagæ libanoti seu "útsudursátt" (qvam cum suis terminis hoc loco nominat auctor noster), qvæ a sesqvi hora post meridiem seu austro africo, nostro *midmunda* inchoatur, & desinit hora qvinta dimidiata in regione argestæ, cujus medium est hora tertia pomeridiana. Qvarta *eykt* seu occidentalis, non diei sed vesperi tribuebatur, & desivit in sede japygis, seu dimidiata hora octava, antiqvorum *náttmál*, cujus meditullium seu confinium horæ sextæ & septimæ, vocatur *midraptan*, scil. medius, vesper. Qvinta *eykt* assignanda est "útnordursátt," seu regioni cori, incipiens a japyge, & desinens in circio, cujus medium est hora nona pomeridiana. Sexta *eykt* danda est regioni boreali, incipiens a circio, in medio habens boream, & desinens in gallico, seu sesqvihora antemeridiana, qvam etiam cum suis terminis Auctor noster expresse describit cap. 20. his verbis: "Þat er nordrætt er sól er kominn í "beggia ætt nordrs oc útnordrs, oc til þess hún er kominn í beggia ætt nordrs oc "landnordrs." ɔ: *Plaga borealis est, a qvo sol constitutus est in meditullio cori & boreæ, usqve dum erit medius inter boream & caciam*, qvæ nostræ definitioni accurate respondent. Septima *eykt* sedem habet "landnordursátt," seu in plaga cæciæ, incipiens a sesqvihora post mediam noctem, in medio habens cæciam & definens in qvinta dimidiata, seu in sede aparctiæ, qvæ nostro sensu est antiqvorum *ótta*. Octava deniqve *eykt* sedem habet ad orientem, & *mane* appellatur, incipiens ab apartia, seu hora qvarta cum semi, in meditullio habens orientem seu horam sextam, qvod temporis

h -ere licuit, usqve dum sol esset in media occidentis plaga constitutus; idem etiam nautis, seu navi iter facientibus; simile qvid etiam iis, qvi nuptias adibant, aut ex iisdem domum revertebantur, concessum fuit. Onera autem ex monte eqvis portare, si cui iter tardius qvam speraverat,
U 2 proces-

---

poris punctum *midrmorgun*, seu medium mane vocatur, desinens in hora octava dimidiata, antiqvorum " dagmálastad, " id est in subsolano, a qvo hanc enumerationem orsi sumus. Hic est vocis *eykt* primus, usitatissimus, & maxime proprius significatus, (sed translate significat longum tempus, ut in proverbiis *á eyktamótum*, ɔ: perraro, non nisi interjecto longo tempore; *eykt og æfe*, ɔ: ætatem æternumqve). Hæc fuit diei naturalis divisio apud majores nostros, usqve ad introductam religionem christianam, seu qvamdiu monachi temporum notationes ad suas horas canonicas non pertraxerunt. Secunda significatio voculæ *eykt* est specialis, & hodie obsoleta; antiqvis tamen in usu fuisse, ex locis mox citandis, constat. Illi enim certum qvoddam tempus, aut integrum trihorium, aut ultimum ejus trientem per exochen qvondam, *eykt* appellarunt, & ultimum hujus *eyktæ* momentum, *eyktarstad*, seu locum & finem eyktæ. Conspicuum hoc fit ex loco *Eddæ* in Proœmio, qvi sic se habet: *Ab æqvinoctio est autumnus, usqvedum sol occidit in* Eyktarstad, *deinde hyems ad æqvinoctium*. Hujus loci talem damus paraphrasin: Autumnus ab ipso æqvinoctio autumnali inchoandus est, & durat usqve ad hyemis initium; qvod ex eorum mente & computo semper incidebat in diem Saturni; ille autem dies Saturni, qvi eorum tempore hyemem inchoavit, fuit qvi inter decimum & decimum octavum diem Octobris incidebat. Hanc paraphrasin *Eddam* cuiqve sine præjudicio legenti, & cum eorum computo conferenti, veram esse patebit; unde colligo, in qvo loco meridionalis Islandiæ, ut est Reikholtum, ubi *SNORRO* plerumqve vixit, & si modo *Eddæ* manus admovit, eandem ibidem collegisse videtur, ut & Skalholtum, ubi *THEODORUS THORLACIUS* vixit, & suum scripsit *Calendarium*, sol occidit circa id tempus, qvo veteres hyemem inchoabant, ibidem qværendus est eorum *eyktarstadr*, sive locus & finis *eyktæ*. Atqvi observante (alios lubens taceo) harum rerum peritissimo, ut & contrariæ sententiæ patrono, Mag. *THEODORO THORLACIO*, Episcopo qvondam Skalholtino meritissimo, Skalholti, qvod in meridionali Islandia situm est, sol horizontem subit in regione argestis, seu hora pomeridiana qvinta dimidiata XVI. Cal. Novembris, seu 17. Octobris, qvi est dies ultimus eorum, qvi apud veteres hyemem inchoabant. Vid. *THORLACII Calend.* Schalholti Anno 1692. editum, aut, ut qvidam volunt 4. Idus Novembr. seu die 12. Novembr. qvod etiam Reikholti observatum est. Ergo ibidem est veterum *Eyktarstadr* seu eiktæ specialiter sic dictæ finis. Eodem etiam sensu occurrit hæc vox in *SNORRONIS STURLÆI Hist. Norv.* per Peringschiöldium edita, qvi locus non mediocriter torsit non modo ipsum editorem, sed & celeberrimum *TORFÆUM* in *Vinlandia* sua, cum nec vocis *eykt*, diversas significationes, nec earundem veram & genuinam sedem, seu initium & finem, satis accurate observarint; locus autem ad verbum verbo redditus ita se habet: *Major erat illic*
(ɔ: in

processisset, Sabbato & festis diebus licuit. Sed qvi domum pertingere non potuerat, ad proxime occurrentem villam pernoctare tenebatur, nisi dictatam mulctam solvere mallet, cujus etiam reus fiebat colonus, qvi tali viatori domicilium denegabat.

§. 32.

(ɔ: in Vinlandia) *dierum & noctium aqvalitas, qvam in Grönlandia aut Islandia, sol illic habuit* eyktarstad *&* dagmálastad *brumali tempore*. Si jam observetur, invicem hic sibi opponi *eyktarstad* post meridiem, & *dagmálastad* ante meridiem, qvorum meditullium sit ipsa plaga australis, seu hora duodecima, simulqve attendatur, diversus vocis *eykt* significatus, & irrefragabilis vocis *eyktarstad* sensus in loco ex *Edda* supra allato, manifestum est, per vocem *eyktarstad*, hic etiam intelligi horam qvintam post meridiem dimidiatam, & per *dagmálastad*, horam ante meridiem dimidiatam octavam. Tertius locus occurrit in *vita Olui Trygg*. Part. I. cap. 154 pag. 183 ubi Auctor de prælio Jomsvicensi verba faciens, *tum* inqvit, *erat id tempus diei, ut vergeret eykt*. Hic manifestum est, loqvi eum non de communi *eykt*, seu incerto tempore, sed de eo qvod specialiter vocabatur eykt. Taceo nomen proprium in Toparchia Mulensi *Eyktarnýpa*, qvod ab hac seu seqvente notione vocis *eykt* ita vocatur. Tertium voculæ *eykt* significatum nobis suppeditat locus, qvi jam ad manus est ex *Jur. Eccles. Thorlaci & Ketilli*, qvi dicit *tum esse* eykt, *cum sol duas partes libramenti* (utsuþrsátt) *transiit, una autem superest*, qvod momentum seu temporis individuum incidit in horam pomeridianam qvartam dimidiatam, qvi significatus qvantum scio nusqvam nisi heic loci usurpatur, ideoqve singularis, seu specialis & mere ecclesiasticus, dici meretur. Hoc etiam ipse Auctor innuere videtur, qvando hanc vocem seu verum ejus significatum, qvem hic obtinet, explicare aggreditur, dicens: *Est autem eykt* &c. Qvasivero non intellexerint ejus ætatis homines qvid *eykt* significaret, & tali explicatione opus haberent, si vox in communi & usitato significatu posita fuisset. Sed cum hic plane singularem sensum obtineret, omnino necessaria erat hæc explicatio. Qvibus fundamenti loco substratis, facilis est hujus vocis explicatio hoc modo: Sabbatum qvidem incipit finita hora tertia, sed cum operarii sæpe uno momento laborem abjicere, seqve qvieti dare non possint, aliqvantum temporis ad colligendum arma & instrumenta operaria, & unum qvodqve suo loco reponendum, ubi tuto per sabbatum manere qveant, exigitur. In hos usus dimidium horæ, scilicet a tertia (nostro *Nón*) ad qvartam dimidiatam conceditur; qvo elapso, *eykt* specialissime sic dicta inchoatur, in qva, aut post eandem, aliqvid operis agere, nisi summa urgeret necessitas, non licuit. De horis & horologio Islandico scripserunt: Mag. *JONAS ARNÆUS*, qvondam Skalholtensis Episcopus vigilantissimus; *PAULUS VIDALINUS*, Islandiæ Nomophylax doctissimus; & frater meus carissimus *VIGFUSUS JONÆUS*, Præpositus & Pastor Hyrdalensium meritissimus. Nos ad Vidalini sententiam proxime accedimus, qvod uberius in *Tractatu de veteri & novo Islandorum Horologio* exposuimus, unde hæc excerpta sunt. Reliqvi autem Duumviri contrariam fovent sententiam, Islandorum horologium ex Hebræorum, Græcorum, & Romanorum institutis derivantes, omniaqve ad eorum placita & monachorum mores accommodantes.

§. 32.

Festa, ut jam dictum est, *non unius fuerunt generis* & observantiæ, qvibusdam nihil omnino operari licuit, præter perpauca in legibus excepta. Hæc fuerunt Dies Natalitiorum, Circumcisionis, Epiphanias, Prima Paschatos, Ascensionis, Prior Pentecostes, Mariæ festa omnia, Johannis Baptistæ, Petri & Pauli, Dies dedicationis templi, & Festa Thorlaci (a). Opera autem his diebus licita hæc enumerantur. 1) Albos ursos occidere (b). 2) Ursos marinos sive odobenos capere (c). 3) Balænas mortuas, fluctuantes advehere, terræ alligare, & si alligari non possent, distribuere. 4) Si pisces oram sponte accederent, eos uncis & manibus, non vero hamo vel reti capere licuit. 5) Aves, qvæ ob defluvium pennarum volare non poterant, manibus capere permissum erat. Sed ex omnibus hisce qvinta pars pauperibus cedere debuit.

§. 33.

Minoris vero notæ & observantiæ erant festa seqventia, omnia tamen observanda, qvæ hic secundum mensium seriem enumerare placet: Sancti Hilarii. (1) Sanctæ Agnetæ. (2) Conversionis Pauli Apostoli.

 Festum

(a) Dies exhumationis, incidens in 13. Cal. Aug. & dies emortualis, qvi fuit 10. Cal. Januarii. Sed dies electionis 3. Cal. Julii inter minora festa refertur vide §. prox. seq.

(b) Qvare albi magis qvam nigri aut alius coloris ursi captura summis festis licita fuerit, non facile dicitur, nisi conjicere liceat, id ob pellis pretium factum esse, aut qvia ursi albi, ut vulgus vult, reliqvis sint ferociores & nocentiores.

(c) Amphibion hocce ob corii præstantiam, qvo rudentum loco antiqvitus utebantur, ut & dentium pretium, qvovis tempore occidere indultum erat. Vide qvæ de dentibus marinorum notata sunt; Per. 3. Sect. 3. cap. 1. §. 39. ut & Period. 4. Sect. 3. cap. ultimo. Reliqvorum animalium capturæ, qvæ hic conceditur, fundamentum esse lucrum inde proveniens, cuilibet intuenti patet, qvam indulgentiam, acutissimum telum necessitas & fames, nostratibus sæpe ingruens, legislatoribus expressisse videtur.

(1) Hilarius Episcopus Pictaviensis, mortuus 369. 13. Januarii. Nostra lingva hic dies & nunc & olim vocatur *Geisladagr.* i: Dies splendoris seu illuminationis, cujus denominationis ratio nos latet, neqve conjicere licet, qvid sibi velit, nisi forte sic dictus fuerit, habito aliqvo respectu ad Hilarii nomen, qvod illuminet & exhilaret, vel ad illius personalia, vel deniqve, qvod sua orthodoxia & confessione, ut & disputationibus contra Arianos, splendoris instar fuerit.

(2) Sanctæ Agnetæ mentionem faciunt Prudentius, Hieronymus, Ambrosius & Augustinus, cujus anniversaria, tam Græca, qvam Latina Ecclesia celebravit.

Festum Brigidæ. (3) Purificatio Mariæ. Cathedræ Petri. Matthiæ Apostoli. Gregorii. (4) Benedicti. (5) Annunciationis. Joh. Episcopi. (6) Robigalia. (7) Philippi & Jacobi. Inventionis Crucis. Columbæ. (8) Johannis Baptistæ. Electio Thorlaci. (9) Petri & Pauli. Martyrum Selöensium. (10) Jacobi. Divi Olai. (11) Laurentii. (12) Ascensio Mariæ. Exaltatio Crucis. Matthæi Evangelistæ. Michaelis Archangeli. Simonis & Judæ. Omnium Sanctorum. (13) Martini. (14) Ceciliæ.

---

(3) Secundum *BARONIUM*, virgo apud Hiberniam Anno Domini 521. mortua, ex Scotia orta. Hos glacialis ora illibati pudoris flores hoc tempore educabat. Nam ad percelebrem illam Brigitam Sveciæ Principem, qvæ seculo 15. floruit, hoc festum nihil pertinebat.

(4) Gregorius Pontifex Romanus, a nonnullis re & nomine Magnus dictus, floruit seculo sexto & septimo, obiit Anno 604. Sed Anno 827. corpus ejus a Gregorio IV. exhumatum & decentiori conditum fuit loco.

(5) Ordinis Sancti Benedicti Auctor, mortuus Romæ Anno 543.

(6) Hic est dies emortualis Jonæ Ögmundi primi Holensium Episcopi, de qvo infra Sect. 4. cap. 1.

(7) De voce *Gagndagr*, aut secundum alios *Gángdagr*. Vid. qvæ ad Anteced. §. XXX. (b) notavimus.

(8) Columba, hujus festum in 4. Id. Junii incidit, verosimiliter fuit monachus ille gente Hibernus, qvi, ut *CAVEUS* refert, obiit 5. Id. Junii Anno 597. ætat. 77. Vid. qvæ de illo supra notata sunt Per. I. cap. 3. ad §. 2. Sed diversus ab hoc fuit S. Columba, cujus Cordubæ in Hispania nati, & a Saracenis ob religionem christianam occisi Anno 852. memoriam Ecclesia Latina celebravit 15. Calend. Octobris.

(9) 3. Cal. Julii in memoriam electionis Thorlaci Episcopi Skalh. de qvo infra Sect. 3. cap. 6. §. 16.

(10) Horum historiam habes in *Vita Olai Tryggonis*. Part. 2. cap. 2. sed procul dubio fabulis & superstitionibus defœdatam & interpolatam.

(11) Dies emortualis Regis Norvegiæ Olai Haraldi filii, Crassi a qvibusdam cognominati, qvi Stiklastadis Anno 1030. occidit.

(12) Ecclesiæ Romanæ Archidiaconus & Thesaurarius sub Valeriano Anno 261. crudelissime cruciatus.

(13) Bonifacius IV. primus seculo septimo in Pantheo instituit Festum omnium Martyrum, qvod deinde cum Sanctorum numerus dies anni excederet, in Festum omnium Sanctorum mutatum est: Unde qvidam non absurde concludere videntur, Festa Sanctorum in locum deorum, qvos gentiles celebrabant, esse substituta.

(14) Episcopi Touronensis mortui Anno 400.

Ceciliæ. (15) Clementis. (16) Andreæ Apostoli. Nicolai Diaconi. Ambrosii Episcopi. Thomæ Apostoli. Pridie horum, omnibus sanis, qvi duodecimum expleverant annum, jejunandum erat, pariter ac ante festa maxima.

§. 34.

Erant præterea dies qvidam semisacri seu intercisi, qvibus, etsi qvadantenus observabantur, adeo ut in iisdem sacris operarentur, licitum erat bis cibum capere, aliaqve opera necessaria peragere, qvi fuerunt:

Sebastiani (1). Vincentii (2). Blasii (3). Agathæ (4). Johannis ante portam latinam (5). Barnabæ (6). Octava Petri & Pauli (7).

---

(15) Cecilia, Virgo nobilissima, qvæ cum tepore balnei, necari non posset, ab immisso deinde speculatore vix tribus ictibus decollari potuit. Legenda qvæ de ea ad Annum 232. notavit *BARONIUS*.

(16) Clemens fuit primo Sancti Petri discipulus, deinde Episcopus Romanus, martyrio sub Trajano Imperatore coronatus.

(1) Sebastianus XIII. Cal. Febr. sub Diocletiano & Maximiniano miles, seu militum Præfectus Christianus, primo ad palum alligatus, & mille pilis acceptis pro mortuo relinqvitur. Sed paulo post recreatus, tyrannis se stitit, qvi eum flagris ad mortem cædi & corpus in gemonias trahi jusserunt.

(2) Vincentius Diaconus & Martyr, a Diocletiano miserrime cruciatus 11. Cal. Februarii Anno 305.

(3) Blasius, hujus nominis duo in Hist. Eccl. occurrunt, unus Episcopus Orctæ in Hispania sub Nerone passus, cujus caput Lermæ & Toledi ostendi fertur. Alter Blasius Episcopus fuit Sebastæ in minori Armenia sub Licinio passus, cujus reliqviæ passim in Germania, Gallia, Italia & Hispania ostenduntur. Utriusqve Festum in 3. Non. Febr. incidit.

(4) Agatha, virgo nobilis & valde formosa, a Qvintiano Decii Imperatoris in Sicilia Procuratore, cum neqve in ejus nuptias consentire vellet, neqve ut diis sacrificaret adigi posset, misere cruciata. Ejus anniversaria in Non. Febr. incidunt.

(5) Nota satis historia, qvod Joh. Evangelista jussu Neronis Romæ ante portam Latinam in plenum fervente oleo dolium conjectus, inde illæsus evaserit, & in insulam Pathmum relegatus fuerit.

(6) Barnabas, Pauli Apostoli socius, Cypro oriundus, ut ex S. Sacra constat. Sunt qvi eum Romæ docuisse & Episcopum Mediolanensem factum esse asserunt. Volunt alii verisimilius,

(7). Septem fratrum (8). Mariæ Magdalenæ (9). Vincula Petri (10). Inventio Stephani (11). Sixti (12). Hyppolyti (13). Octava Mariæ (14). Augustini (15). Decollatio Johannis (16). Mauritii (17). Cosmæ & Damiani (18). Remigii (19). Dionysii (20). Gereonis

milius, eum in Asia post discessum Pauli primum evangelium prædicasse, deinde autem Cypri Episcopum factum, ibiqve martyrio coronatum esse. Evangelium ipsi a qvibusdam adscriptum, supposititium est. Hic a Judæis Salamine in Cypro misere cruciatus & occisus. Festum ejus celebratur 3. id. Junii.

(7) Octava Petri & Pauli incidit pridie Non. Julii.

(8) Historiam septem fratrum lege 2. *Maccab.* 7.

(9) Mariæ Magdalenæ historia ex Evangelistis satis nota, diversa est a peccatrice & a Maria Lazari sorore, post Christi ascensionem cum Johanne Ephesum migrasse fertur, ibiqve martyrio occubuisse.

(10) Vincula Petri Calend. Aug.

(11) Inventio Stephani 3. Non. Aug. in memoriam exhumationis & reliqviarum ad occidentem translationis, qvæ facta 415.

(12) 8. Augusti, cuinam ex duobus primis Pontificibus Romanorum hujus nominis, hoc festum tribuendum sit, nos latet.

(13) Hippolyti Id. Aug. Episcopus secundum qvosdam Romanus vel Ostiensis, verius autem Portuensis in Arabia Irenæi discipulus, martyrio coronatus 230.

(14) Octava Mariæ: Octava vocata fuit, qvæqve dies a majore aliqvo festo octava.

(15) Celeberrimus Hipponensium Episcopus, mortuus est Anno 430. ætatis 80. Ejus memoria celebratur 5. Cal. Septembris.

(16) Historia decollationis Joh. Bapt. legitur *Matth.* 14.

(17) Mauritius legionis Thebanæ sub Maximino Herachleo legatus Christianus, una cum universa legione, postqvam bis dearmata fuerat, internecione periit.

(18) Cosmas & Damianus fratres fuerunt ex Arabia oriundi, sub Diocletiano in Sicilia passi 5. Cal. Octob. Græci talium fratrum trina paria numerant, Latini autem non nisi unum agnoscunt. Ordo eqvestris Cosmæ & Damiani circa Annum 1034. in Palæstina floruit, cujus præcipuum officium fuit: Peregrinantes excipere, ægrotis ministrare, & captivos liberare. Signum ordinis fuit crux rubra cum horum martyrum imagine.

(19) Remigii Cal. Octob. Remensis Episcopi in Gallia. Is officium suscepit secundum *BARONIUM* Anno ætatis 22. & circiter 60. in eo vixit.

(20) Dionysius 7. Id. Octob. Hic qvis tandem fuerit, nescimus, cum Episcopus Corinthius diem 8. April; Alexandrinus vero Patriarcha 17. Novemb. sibi vindicent.

nis (21). Lucæ (22). Virginum (23). Severi (24). Britii (25). Barbaræ (26).

§. 35.

Precum publicarum stata fuerunt loca & *tempora*, qvæ nisi summa urgente necessitate, omittere non licuit; qvapropter Pastor seu Sacrificulus non tantum Die Dominica & majoribus Festis, sed etiam tempore Qvadragesimæ, Adventus & qvatuor temporum, templum, cui præfuit, adire, ibiqve non tantum missam, sed etiam preces matutinas & vespertinas, cantitare tenebatur, nisi exilii pœnam subire mallet (a).

§. 36.

---

(21) Gereon. Sancti Gerionis ordo eqvestris in Palæstina ab Imperatore Frid. Barbarossa institutus dicitur, cui tantum nobiles Germani, sub Augustini regula adscribebantur, utebantur albo vestitu cum nigra lanea cruce.

(22) Lucæ 15. Cal. Novemb. Evangelista, professione Medicus, Pauli assecla, a qvo postqvam discessit, in Oriente docuit, de genere & tempore mortis, incertum esse pleriqve consentiunt.

(23) Qvænam sint & qvales Virgines, qvarum memoriam majores nostri coluerunt, augurari non possum, nisi sint 1100. qvæ in Calendariis 12. Cal. Octob. adscribuntur, aut virgines in Anglia combustæ. Vid. *BARONIUM* ad annum 807.

(24) Severini 10. Cal. Novemb. circa Annum 473. Noricorum Apostolus dictus fuit, eamqve provinciam exemplis & miraculis illustrasse fertur, moritur 482. Sed 488. ejus reliqviæ Neapolin translatæ dicuntur.

(25) Britius idibus Novembr. Turonensium Episcopus, S. Martini alumnus & successor, nefariæ cum muliere consvetudinis insimulatus, infantem ex ea recens natum per Christum adjurasse fertur, ut proderet an Britius ipsius pater esset. Tunc infans: Non tu, inqvit, pater meus es; urgente populo ut interrogaret, qvisnam ejus pater esset, id se, ne noxius proderetur, facturum negavit. Cum autem haud secius adversantium factione pulsus esset, Pontif. Rom. apellavit, a qvo causa cognita restitutus est. *BARONIUS* ad Annum 432.

(26) Barbara pridie Non. Decemb. Dioscori, viri divitis & crudelis filia, qvam pater ipse, postqvam a christiana religione eam nullo modo abstrahi posse, expertus est, judicibus tradidit, condemnatamqve ut qvidam volunt, ipse decollavit, id qvod Nicomediæ in minori Asia, alii autem Heliopoli factum esse asserunt.

(a) *Jus Eccles.* cap. 8. " Prestr skal fara til kyrkiu þeirrar er hann var lærdr til, oc " syngia þar hvern dag helgann at meinlausu messu, óttusaung og aftansaung og

of

§. 36.

In monasteriis & templis cathedralibus horæ canonicæ observabantur hoc modo: Primo duo cantus matutini, uterqve *Ottusaungr* vocatus. Prior revera pertinebat ad mediam noctem, in memoriam vivificationis Christi, ut & ejusdem ad inferos descensus, qvod utrumqve media nocte factum esse crediderunt, institutus (a). Posterior, seu *binn efri óttusaungr* in ipsam ottam, seu ultimam noctis partem (b), id est, finem horæ tertiæ

" of lángaföstu oc of jólafaustu og ymbrudaga alla. " ɔ: *Sacerdos templum, in cujus usus instructus est, adeat, ibique qvovis die festo, necessitate non præpeditus, missam dicat, & officia matutina & vespertina, ut & per tempus jejunii qvadragesimalis, & adventus, & omnium qvatuor temporum.*

(a) Non qvidem ignari sumus monachorum horas canonicas septem communiter numerari; scilicet Matutinam, Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Vesperam & Completorium. Sed Islandos octo numerasse & observasse tam certum est, qvam qvod certissimum. Patet id ex *Skriftabod Þórláks biskups*, qvi octo distinctas tales horas enumerat, ut & ex *Laurentii Vita* cap. 43. ubi Laurentius, antiqvi moris tenacissimus, statim post mediam noctem campanas pulsari jussisse narratur, ut clerici, qvi his sacris interfuerunt, ab eorum exitu, ad *Ottusaung* proprie sic dictum, somnum capere possent. Ipse autem in posteriori *Ottusaung* tandem apparuit, eidemqve interfuit, ut & reliqvis cujuscunqve diei sacris. Conf. inter alios *HILDEBRANDUM de precibus Veterum*, qvi etiam fatetur apud qvosdam octo fuisse Horas canonicas.

(b) *Ottam* non esse ipsum medium noctis, sed ejus ultimam partem permultis historiarum & poëmatum exemplis probari potest, qvorum unum ex *Edda* huc transscribere libet, cum de Thoro iter faciente hoc modo loqvitur: *Thorus ibi pernoctavit, sed in* otta *ante diem surrexit, & vestes induit.* Alterum subministrat *Vita Haconis Haconidæ* Norvegiæ Regis. *Rex in Gratta Gröf pernoctavit, in* ótta *cum exercitu proficiscebatur, sed sub diluculum exploratores obvios habuit.* Qvi plura hujusmodi cupit, adeat *PAULI VIDALINI allr dagr til stefnu.* Ubi clare docetur *ottam* esse post mediam noctem. Derivationem vocis *ótta* ab Anglo-Saxonico, *uth* deducunt perillustres & doctissimi viri, qvorum magna nobis veneratio est & amor, *LUDOVICUS HARBOE* Sialandorum Episcopus meritissimus, & *JOH. GRAMMIUS*, qvondam Professor Academiæ Havniensis celeberrimus. Ille in prima Parte *Hist. Reform. Relig. in Islandia*; Hic in *Diatribe de qvarundam Danicarum vocum ex lingva Anglo-Saxonica, derivatione.* Sed nobis qvidem videntur voces *eykt, ótta* & *átta*, esse unius ejusdemqve originis & valde cognatæ significationis; nam (α) literæ *kt* & *tt* aut *t* sæpe inter se permutantur, ex gr. in *þótti, þókti*, fastus, eg *tykta, tytta*, vel *typta* punio, eg *sótti, sókti* adnitebar. (β) Similiter vocales *a o u* aliæqve ut in *Olafus, Oleyfus*, & contracte *Alfus*, Olaus. Thorolfus, Thorulfus, Thoralfus, Thorlachus, Thorleychus, Olufs,

tiæ incidit, celebratus, in memoriam reſurrectionis Domini, qvam circa hoc tempus accidiſſe cenſebant.

Oluſa, Aluſa, Aloſa, fœminæ nomine, *ſiór*, *ſiár*, mare. *nótt*, *nátt*, nox. *áſión*, *áſián*, facies, aliisqve. Omnes præterea notare temporis partem, & in ſpecie *ottam* & *eykt* certum tempus; illam ultimam noctis, hanc vero ultimam diei partem, in horizonte ſibi invicem oppoſitas, indubie ſtatuimus. Incepit enim *ótta* ſecundum noſtrum concipiendi modum hora poſt mediam noctem dimidiata ſecunda, ſed in dimidiata qvinta deſivit; qvam ſedem etiam *eykta* poſt meridiem aſſignatam fuiſſe ſupra oſtenſum eſt. Illud autem tempus, qvod veteres vocarunt *hana ótta* latinorum gallicinio, qvod circa aut paulo poſt horam antemeridianam tertiam incidebat, competere, & *eykt* ſpecialiſſime ſic dictæ oppoſitum fuiſſe autumamus. Huc etiam facit vocis in Borringia uſus adhuc obtinens, ubi trihorium ab hora matutina tertia ad ſextam, tempore hyemali denotat. Diſſimulare qvoqve nolumus, nunqvam nos veram percepiſſe cauſam, aut ſufficientem excogitare potuiſſe rationem, qvare *ótta* potius ab *uth*, qvam *uth* ab *ótta* derivari debeat, præſertim cum antiqvitus Anglis & Danis eadem fuerit lingva, diverſa licet dialectus, qvam Anglos ex Saxonia, id eſt Holſatia in Britanniam transeuntes attuliſſe, probabile fit. In mentem itaqve nobis venit, noſtrum *ótta* & *óttutid*, pariter ac Anglorum *utb* & *uthen-tid*, ex Latino *matut* & *matutin* corrupta eſſe, eo qvod monachi ſuas horas canonicas vocarunt *matutinam*, *primam*, *tertiam*, *ſextam*, *nonam*, & ſic porro. Sed cum easdem ſcriberent, abbreviatione plerumqve uſi ſunt, hoc modo: *Matut*, *prim*, *tertz*, *ſext*, *non*; qvas vulgus in communi loqvela eodem modo pronunciaſſe ex eo fit probabile, qvod ad Reformationem uſqve iisdem vocabulis diei horas nominabant, ut ex Breviariis, aliisqve documentis patet, ubi expreſſe vocantur: nunc *matut*, nunc *ótta*; reliqvæ vero *prim*, *tertz*, *ſext*, *nón*; vel etiam *primtid*, *terztid*, *nóntid*, *ſextid*. Vide *GRAMMII fornón*, eodem fere modo ex voce *matut* putamus primo per aphæreſin factum eſſe *atut*, deinde per ſyncopen *ott* & *utb* & hinc *úthentid* & *óttutid*, qvod tempus antiqva lingva vocabatur *efri bluti nætr*, ɔ: ſuperior noctis pars, " þridiúngr lifdi nætr, " *tertia noctis pars ſuperſtes*. Talis enim vocum & loqvendi modorum ex Græca & Latina lingva in noſtram vel mera tranſlatio, vel etiam per unam & alteram figuram, corruptio, uſitatiſſima fuit: 1) In illis, qvæ res ſacras & eccleſiaſticas denotant, ut *kyrkia*, templum, *altare*, altare, *meſſa*, miſſa, *eg ſigni*, ſignum crucis adhibeo, *ſigning*, benedictio, *primſigning*, prima crucis ſignatio, *kroſſ*, crux, *kalekr*, calix, *pátina*, patina, *gráda*, gradus, *bökull*, & in communi loqvela *bekla*, a voce medii ævi hachela. *Biſkop*, Epiſcopus, *prófaſtr*, præpoſitus, *ymbra*, qvatuor tempora &c. Qvo etiam ſpectant *óttá*, a matut, *nón* a nona, (qvod de hora pomeridiana tertia noſtra lingva adhuc uſurpetur) & reliqva horarum nomina. 2) In communi loqvela, ut *kyrialax*, κυριος αλεξιος, *keiſari*, καισαρ, *padreimr*, Hippodromus, *polútaſvarf* à πλατιζειν, *makir* à μαχαιρα, *dör*, à δορυ, haſta, *dóli* à δουλος, ſervus, *ſkodda* à σκοτος, tenebræ, *fátækr*, à πτωχος, pauper, *ſeckr* a ſaccus, *ergitr*, a Jurgium, *forſete*, præſes, ab Ablat. præſide, *kiſta*, ciſta & ſexcenta alia, qvæ ex regionibus chriſtianæ religioni deditis mercenarios milites,

§. 37.

Tertia hora Canonica dicta fuit, *Prima*, ad horam diei sextam alligata, in memoriam qvod Christus hoc tempore a Judæis, Pilato vinctus traditus fuerat, simulqve ut orarent, vellet Deus solis justitiæ splendore, ita eorum mentes illuminare, qvemadmodum sol naturalis mundum illustrat. Qvartus cantus, *Tertia* dictus, hora antemerediana nona celebratus fuit, in memoriam effusionis Spiritus Sancti super Apostolos, qvam eadem hora factam putaverunt. Qvintus *Sexta* appellatus est, ad horam duodecimam, in memoriam tenebrarum, qvæ Christo patiente acciderunt, tumqve ut Deus se ab æternis tenebris conservaret, petiverunt. Deinde seqvebatur *nona* ad horam pomeredianam tertiam. Hic præcipue sibi in memoriam revocare debebant, mortem Christi, orantes, ut parem sibi ac prædoni promissionem, & post mortem habitationem dare vellet. Septimus cantus fuit *vespertinus* ad horam sextam, in memoriam institutionis Cænæ dominicæ, qvam circa id tempus peractam fuisse rebantur. Octavus deniqve vocatus fuit *náttsaungr*, cantus nocturnus seu Completorium, in memoriam qvietis Christi in sepulchro, simulqve ut suæ mortalitatis recordarentur, & ut orarent, Deus se ab æternis tenebris tandem vellet liberare (a).

§. 38.

Vigiliæ qvidem hoc tempore in ecclesia Islandica receptæ fuerunt, sed multo rariores & minore pompa & ceremoniarum splendore, qvam seqventi-

tes, prædones, peregrinantes, & mercatores domum secum retulisse videntur, tandemqve apud nos civitate, ut ita dicam, donata, pariter ac vox *ótta*, partim in odis *Eddæ*, partim in *SNORRONIS STURLÆI* scriptis aliisqve antiqvissimis documentis reperiuntur. Conf. supr. Per. I cap. 2. §. 17. Not. (d).

(a) Hæc omnia in schediasmate qvod inscribitur *Skriftabod Thorlaci Episcopi*, fuse expressa in compendium redegimus, ubi etiam multos sensus mysticos, non tantum cujusvis horæ seu cantus, sed & cujuscunqve, hymni qvi intonabatur, legere licet, qvorum unicum tantum, ut de reliqvis eo facilius judicari qveat, qvin hic inseram, temperare mihi non possum. Dicit scilicet, inter omnes cantus diurnos tres esse horas, primo inter Primam & Tertiam esse tres horas, itidem inter Tertiam & Sextam, & deniqve etiam tres inter Sextam & Nonam, qvi ter repetitus ternarius numerus non sit frustra, sed denotet Sacrosanctum Trinitatis mysterium.

ſeqventibus ſeculis celebratæ. Erant autem vigiliæ pro mortuis, qvæ ita ſe habebant: Statim poſtqvam defuncti ſpiritus a corpore ſeparatus fuit, Presbyter (qvando id fieri potuit) advocabatur, qvi cum amicis defuncti pernoctavit, ex verbo Dei cum eis colloqvens, qvod officium ſuccedente tempore, in cultum omnino neceſſarium degeneravit (a). Nam mulierculæ & amicæ defuncti etiam claro die & ſole rutilante candelas ante tumulos mortuorum accendebant, cibosqve ſanctificandos, in cœmeterium attulerunt, ibidemqve vigilias egerunt, precationes recitantes, choragum agente ſacerdote Secundi generis vigiliæ in Feſtis Sanctorum, in Concilio Aurelianenſi, conſtitutæ fuerunt; qvi nocturni conventus mutati ſunt in pridiana jejunia, & præcedens dies, vigilia appellabatur. Sed horum numerum indicare, & ceremonias in qvibusvis adhibitas, accurate determinare difficile eſt, cum pro diverſitate, locorum, temporum & perſonarum, earundem numerus & ceremoniæ diverſæ fuerint (b).

§. 39.

Jejunia varii erant generis, qvædam indicta, qvæ certis temporibus, præcepto eccleſiæ inſtituta & mandata fuerunt, ideoqve ratione præcepti omnino neceſſaria habebantur; Talia erant: Jejunium qvovis die Veneris inſtitutum, excepto ſolo illo, qvi Paſcha proxime ſeqvitur; ſimiliter etiam noctes eundem diem præcedentes, ab initio hyemis usqve ad Paſcha, excepta tantum Feſtum Natalitiorum proxime ſeqvente. Omnes dies Mercurii ab initio hyemis usqve ad Feſtum Nativitatis, niſi incidens aliqvod feſtum a jejunio liberaret. A Dominica Septuageſimæ,

 usqve

(a) Origo vigiliarum ex eccleſia primitiva deducenda videtur, cum enim Chriſtiani ob metum mortis & perſecutionum, interdiu convenire non auderent, noctu ſeu ante lucem, in certo loco congregabantur, ibidemqve hymnos cantabant, preces fundebant, agapas celebrabant, & alia pietatis opera exercebant, vide *PLINII Epiſt.* Lib. 10. Epiſt. 97. Hunc Vigiliarum morem Carpocratiani imitati ſunt, inter qvos viri & mulieres, promiſcue convenientes, poſt concænationes extincto lumine nefanda qvæqve exercebant, præceptum: *Creſcite & multiplicamini*, hoc modo ſe implere dicentes.

(b) Harum qvædam cum jejuniis conjunctæ erant, qvædam vero ſecus, eæqve pauciores. Vid. *Jus Eccleſ.* cap. 15. Vigilias tandem prohibuit & penitus edicto ſuſtulit Chriſtianus Tertius, Anno 1542.

usqve ad Qvinqvagesimam, alteruter dies semper erat jejunio dandus. A Paschate usqve ad initium hyemis opera sedentaria exercentibus per noctes diem Veneris præcedentes jejunandum erat, exceptis iis, qvæ inter festum Ascensionis & Pentecosten incidebant. Reliqvi autem qvi continue laborabant a nocturno jejunio tempore æstivo liberi erant, nec unqvam ad id obstricti, nisi sex diebus ante Festum omnium Sanctorum & Festum Natalitiorum (a).

§. 40.

Jejunium Qvadragesimale, ita erat observandum, ut a media nocte Dominicam Qvinqvagesimæ antecedente, usqve dum sol montium cacumina, ipso Paschatis festo illustraret, carnibus omnino esset abstinendum. Die Lunæ & Martis in prima Qvadragesimæ hebdomade, bis qvidem cibum capere licuit, sed exclusis carnibus, reliqvis autem diebus, excepto qvovis die solis, semel tantum prandendum erat. Noctes omnes, dies Mercurii & dies Veneris antecedentes jejunio erant dedicatæ, ut & noctes dies Saturni in hebdomadibus qvatuor temporum, & Pascha proxime præcedentes (b).

§. 41.

Tempore Adventus, seu qvatuor hebdomadum ante Natalitia, qvivis dies Veneris una cum nocte, ut & parasceve Natalitiorum *jejunio* trans-

(a) Hoc non ita intelligendum acsi ab omni cibo hoc tempore abstinere debuerint, tum enim vix vivere potuissent. Sed certum ciborum genus, semel tantum certo cujusvis diei tempore, scilicet ab *eykt*, seu post horam dimidiatam qvintam, usqve ad mediam noctem capere licitum fuisse putamus.

(b) Jejunium qvadraginta dierum tempore Apostolorum primum introductum fabulatur *BARONIUS*. Nam seculo demum secundo, jejunii qvadraginta horarum, ejusqve plane liberi, mentio fit apud probatos Auctores, qvod consistebat, aut in omnimoda abstinentia a cibariis & qvibusvis deliciis, aut in eorundem perparca usurpatione. Jejunium vero qvadraginta dierum, seculo demum qvarto observari cœptum est, sed varie; erat enim vel duarum vel trium, sex vel septem hebdomadum, ad qvod etiam tempus referenda est institutio qvartæ & sextæ feriæ, qvæ procedente tempore ut omnino necessariæ injunctæ fuerunt.

transigendi erant, sed diebus Lunæ & Mercurii, nisi dies festi iisdem inciderent, carnibus abstinendum (a).

§. 42.

Jejunium qvatuor temporum seu septimanarum, qvæ erant, secunda Qvadragesimæ, proxima post Pentecosten, proxima post exaltationem Crucis, & tertia Adventus, omnino observandum fuit, nisi qvod lacticiniis, vespera diei Saturni post Pentecosten vesci licuit. Qvicunqve carnibus vescebatur, tempore qvadragesimali, qvatuor temporum (b), diebus Veneris & die Saturni ante Pentecosten, exilio mulctandus erat.

§. 43.

(a) *Jus Ecclesiast.* cap. 21. " Jóla faustu eigum ver at hallda. Ver skulum taka til at " varna vid kiöti annann dag viko þann er drottinsdagar ero þrír á milli oc Jóladagsens fyrsta. Þá skal æi eta kiöt á þeirri stundu nema annann dag viko, þridia oc " fimta, oc þvattdag oc drottinsdaga, messodaga alla lögtekna og Barbaræ messu. " Föstudaga eigum ver at fasta í Jólaföstu oc næturnar oc hinn nærsta dag Jólum fyri " dagföstu oc natur, og fyri hinn þrettánda dag. " ɔ: *Jejunium tempore Adventus nobis observandum est. A carne abstinere incipiamus feria secunda, ubi tres tantum dominicæ illam inter & primam Natalitiorum diem sunt. Hoc temporis intervallo non est carnibus vescendum, nisi feria secunda, tertia & quinta, & septima, & qvavis die dominica ac festo legibus præcepto, & festo Barbaræ. Qvavis die Veneris per tempus Adventus, & noctibus* (præcedentibus, ut) & *diebus Natalitia & festum Epiphaniæ præcedentibus, tam die qvam nocte, jejunium est observandum.*

(b) Jejunium qvatuor temporum sub Carolo Magno in Concilio Moguntino, primo inter alia sancitum est, ut qvovis anno observaretur, cujus institutionem *BARONIUS* suo more, multo antiqviorem faciens, Callisto Secundo circa annum 226. adscribit. De his noti sunt versus memoriales, nostra lingva ita sonantes:

" Ösku, hvítasunnu, kross,
" oc Lúciu nærsta,
" Midkudag, er eftir, off,
" ymbru, sett at fasta. "

id est:

Post crux, post cineres, post Spiritus atqve Luciæ
Sit tibi in angaria qvarta seqvens feria.

Jus Eccl. cap. 22. " Ymbrudaga eigum ver at hallda tólf á tólf mánudum at faustu og " naturnar med. " ɔ: *Duodecim qvatuor temporum dies qvovis anno nobis jejunio observandi sunt, uti & noctes* Et paulo post: " Of lángafaustu, og ymbrudaga, " oc föstudaga alla, og þvattdag fyri Hvítadag, varþar fiörbaugsgard ef hann etr " kiöt. "

§. 43.

His ſat numeroſis jejuniis accedebant adhuc plus minus 30. abſtinentiæ ſeu jejunia, nam omnes dies, feſta qvæ 33. §pho recenſuimus, præcedentes, ſimplici jejunio dicati fuerunt; ſed pridie feſta Apoſtolorum, Evangeliſtarum & Epiſcoporum qvorundam, integrum nycthemeron a cibis erat abſtinendum. Qvicunqve carnes hoc tempore comediſſe convictus erat, trium marcarum ſeu qvatuor Joachimicorum, cum dimidio, reatum contraxit, qvæ mulcta actori cedebat (a).

§. 44.

Circa eſum carnium obſervandum erat: 1) Ut nihil ſuffocatum comederetur; qvod autem caſu qvodam vitam amiſit, comedi qvidem licuit, ſed qvinta pars pauperibus danda erat, qvi ſecus fecerit, tres marcas ſolvere tenebatur. 2) Vitulus triduum alendus erat, ſi autem intra triduum mactaretur, qvinta pars pauperibus cedenda erat. 3) Sues, qvi eqvorum carnes devoraverant, tres menſes emacerandi, & totidem denuo alendi

---

" kiöt. " ɔ: *Tempore qvadrageſimali, qvatuor temporum, qvovis die Veneris, & die Saturni ante feſtum Pentecoſtes, qvicunqve carnem comederit, exilii minoris reus eſto.* Unde diſcitur, horum temporum ſanctitatem inter maximas habitam fuiſſe, cum carnis manducatio aliis jejunii diebus tribus tantum marcis conſliterit, his autem ſi acciderit, exilio plectenda fuerit. De vocis *ymbra* derivatione *ARNESENS* Islandſke Rettergang cap. 4. §. 10. varias variorum exhibet ſententias, qvorum qvidam eam deducunt ab *imber*, avis cujusdam nomine, qvæ 7. tantum diebus ante Feſtum nativitatis Domini, ſemet conſpiciendam det; qvidam a Latino *umbra*, qvidam ab *imber*, pluvia; Qvidam ab Anglo Saxonico *ymbrinen*, qvod reſpondet Islandico *umm-renni*; qvidam tandem ab Anglico *embren*, cinis. Qvibus qvod addamus nihil habemus, niſi qvod olim, cum ab ore viri doctiſſimi, & nobis nunqvam ſine debita laude nominandi *ARNÆ MAGNÆI*, penderemus, ab ipſo audivimus Danorum *tamper*, & Islandorum *ymbru*, ſimili fere modo a monachorum *qvatumber* ſc. qvatuor tempora, corrupta videri.

(a) *Jus Eccl.* cap. 22. " Of lángaföſtu oc of ymbrudaga, oc föſtudaga alla, og þvattdag " fyri hvítadaga, vardar manni fiörbaugsgard ef hann etr kiöt. Enn of allar föſtu- " tídir adrar verdr madr útlagi um þriár merkr, þótt hann eti kiöt, oc á ſakir " þær ſá er vill. " ɔ: *Tempore qvadrageſimali, qvatuor temporum, qvovis die Veneris, & die Saturni ante feſtum Pentecoſtes, qvicunqve carnem comederit, exilii minoris reus eſto. Omnibus autem aliis temporibus jejunii ſi carnem comederit, tribus marcis mulctator, actionis autem in cauſis illis, qvicunqve voluerit, dominus eſto.*

alendi erant, anteqvam iis vefcendum erat; fi autem humanam guftaffent carnem, femeftri tempore extenuandi, & altero femeftri faginandi fuere. 4) Qvodcunqve pecus hominem occiderat, comedi non licuit, & qvicunqve prohibitorum animalium carnes comedit, exilii pænam fubire neceffum habuit. 5) In infulis conftitutis aut neceffitate adactis, carnes prohibitas aut prohibito tempore comedere eatenus licuit, ut vitam ducerent, nullo modo autem ut pingvefcerent, intraqve feptiduum poftqvam in continentem veniebant, abfolutionem petere tenebantur, ni carnis comeftæ rei haberi vellent. 6) Carnibus eqvorum, canum & qvorumvis aliorum animalium immundorum, ut & avium, qvæ cadavera comedunt, qvicunqve vefcebatur, trium marcarum reatum fibi contraxit.

§. 45.

A jejunandi lege excipiebantur: 1) Infantes, & qvi intra duodecimum annum erant. 2) Senes, qvi annum feptuagefimum expleverant. 3) Prægnantes. 4) Lactantes usqve dum infans triennis effet. 5) Operarii, feu qvi certo cuidam gravi labori, qvotidie peragendo addicti erant. Omnes tamen carnibus fub pæna exilii abftinere & cibo ficco contenti effe debuerunt, qvalis fuit: omne herbarum & leguminum genus, ut & pifces & balenæ, exceptis phoca & rofmaro. Hæc tam ftricte a qvibusdam obfervata fuerunt, ut cibos jejunii, furtis & rapinis acqvirere mallent, qvam jejunium frangere, feu vetitis vefci (a).

§. 46.

(a) Perillustr. *PONTOPPIDANUS* in *Annal. Eccleſ.* Tom. I. pag. 108. de Islandis ex *ÆLNOTHO* hæc adfert: *Norvegi & Islandi ritum qvendam religionis obſervant, ſed præ terræ infertilitate victusqve exiguitate, qvadrageſimali tempore, illicitos cibos comedunt.* Qvod qvantum ad Islandos pertinet, bono Ælnotho multo facilius fuit dicere qvam probare, fi enim omnes religionis chriftianæ regulas tam fcrupulofe obfervaffent, qvam ab illicitis cibis abftinentiam, boni & fere inculpabiles chriftiani fuiffent. Vid. *Sturlunga* Lib. 5. cap. 35. ubi Urækia Snorronis Sturlæi filius, rufticum qvendam, qvi cibos jejunii vendere detrectavit, occidit, cibumqve rapuit. Unde liqvet, qvod furto & homicidio, qvam prohibiti cibi manducatione, femet contaminare maluerit: " Einar het gódr bóndi, hann hafdi nægd af föftumat, rafa, fifka, " oc riklinga, hann hafdi oc komit vid hval um fumarid. Urækia fendi menn til " hanns, þeir föludu föftumat, enn hann vildi engann felia, baud þeim vætt hvals " oc

§. 46.

Et hæc qvidem sunt jejunia legibus præscripta & instituta, præter qvæ alia etiam, in horum temporum historiis, non raro occurrunt, in qvibus erant: 1) *Voluntaria*, cum qvis ex propria devotione, jejunii & abstinentiæ, vel ab omni, vel certo cibo, certum tempus elegit. 2) *Votiva*, qvando, vel ex voto ordinis alicujus monastici, vel ex voto peculiariter nuncupato, qvidam se ad certi alicujus temporis jejunium obligavit. 3) Qvædam *injuncta*, qvæ a sacerdotibus in confessione, ob commissa peccata injungebantur. 4) *Consilii*, qvæ ad majorem perfectionem, acqvirendam eligebantur. 5) Qvædam *consvetudinis*, qvando in hac vel illa provincia jejunium, aliqvod consvetum fuit. 6) Qvædam *extraordinaria*, qvæ una vel altera persona, vel etiam integri tractus aut regionis incolæ pro ratione accidentium caussarum sibi ipsis ad tempus sumserunt. Horum omnium in ecclesia nostra antiquitus non obscura vestigia inveniuntur, qvæ pleraqve cum tempore in jejunia indicta aut instituta transierunt.

§. 47.

Ad jejunia etiam pertinet discrimen ciborum, seu gradus jejuniorum ex discrimine ciborum pendens, qvale *jejunium aqvæ*, in qvo omnino nihil præter aqvam gustare licuit; *jejunium siccum*, in qvo tantum siccis cibis uti licuit, qvi qvales fuerint supra §. 45. diximus; *Indulgentia lacticinii*, seu qvando licuit semel in die lacticiniis aut ovis vesci. Nec tandem prætereundum, qvod nullis omnino festis jejunandum erat.

§. 48.

„ oc adra riklings, en þeir vildu þad ei, oc hlupu inn í húsinn, enn Einar hlióp „ í dyr. Þeir hrundu hönum út oc drápu hann. Eftir þad hlódu þeir teinæring „ med mat oc fóru heim í Vatnsfiord. „ ɔ: *Einar nomine erat colonus opulentus, qvi copiam habuit cibi jejunio adhibendi, pinnas solearum, pisces, & frusta solearum arefacta; ille etiam æstate* (præcedenti) *balenæ qvoddam ceperat. Urakia viros ad eum misit cibum jejunii licitatum, ille autem nullum vendere voluit, octogependium tamen* (carnium) *balenæ, & tantundem solearum arefactarum obtulit, qvod illi respuentes, ædes incurrebant, Einar autem in fores repente se contulit. Illi hunc foras expulsum occidebant. Navigium postea decem remis agitandum cibo onerarunt, & domum Vatnsfiordum se contulerunt.*

§. 48.

Nec sine pompa & ceremoniarum plaustris *templa inaugurabantur.* Ad eorundem inaugurationem cum ordinator, præsente clero, jejuniis sese præparasset, codicillis templi inscripsit catalogum bonorum, & sanctarum reliqviarum, qvæ altari erant includendæ, circa qvas noctu vigiliam egerunt, duobus accensis luminibus. Orto autem sole, omnia ad ordinationem necessaria, qvalia erant, sanctum chrisma, oleum, sal, vinum, cinis, hyssopus, candelæ, thus, thuribulum, prunæ, mappulæ, & id genus alia, præparata suis locis disponebantur. Intra templum duodecim cruces, tres ad qvamvis plagam formabantur, & supra qvamvis ardens candela, qvibus peractis, Episcopus coram altare sedens, indicat concioni, cui templum sit dedicandum, qværqve sanctæ reliqviæ ibi servandæ. Hinc ex templo, cum universo clero & populo, excepto tantum unico diacono, egressus, & mox vestibus sacris assumtis, per modum processionis ad templum revertens, populum aqva consecrata aspergit, clero hymnos & litanias ad omnes sanctos intonante; templum deinde dextrorsum circumiens, parietes in nomine Patris, Filii & Spiritus Sancti, aqva sacrata aspergit. Sed cum ad fores perventum esset, precatiunculam murmurat, baculoqve ostium pulsans, dicit: *Principes terræ debent portas aperire, ut introëat Rex gloriæ.* Cui respondit inclusus Diaconus: *Qvis est ille Rex gloriæ?* Regerit Episcopus: *Deus fortis & potens in prælio.* Postea iterum tertioqve templum circumit, iisdem plane ceremoniis, nisi qvod ultima vice sinistrorsum processio instituatur; cumqve tertio qvæsiverit Diaconus: *Qvis est ille Rex gloriæ?* Respondit Præsul: *Dominus Zebaoth Rex gloriæ, aperi, aperi, aperi!* Apertis deinde foribus supra easdem baculo, crucis signum facit: Hinc cum paucis intrans, januam claudit, dicens: *Pax huic domui:* dumqve qvædam antiphonæ & hymnus; *Veni Creator Spiritus*, canuntur, sanctusqve cui templum dicandum est, invocatur, cinerem in pavimento spargit, crucis formam in cinere signat, in qva ad sinistram literas græcas α. β. γ. ad dextram vero latinas format. Deinde accepto sale, aqva & cinere omnes diabolos & larvas exorcizat, adjuratqve, ut nunqvam reversuri procul facessant. Hinc ex oleo, aqva, sale & vino mixturam facit, adqve januam progrediens, baculo limen & antes cruce signat, manu pectus pulsat, & precationem susurrat. Inde ad aqvam consecratam, & mox altare reversus, illud, dum canitur qvædam antiphona, multis crucibus & aqvæ aspersionibus, in gloriam Dei,

 sanctis-

ſanctiſſimæ virginis, & omnium Sanctorum, in memoriam Sancti N. ſepties circuit, qvod dum ultimo agit, intonatur ex Pſ. 51. *Aſperge me Domine hyſſopo*, &c. Qvo facto, in templo ter dextrorſum totiesqve ſiniſtrorſum circumit parietes, pavimentum, tectumqve circum circa aſpergens & cruce ſignans, adhibitis precationibus & cantu. Deinde reliqviis proceſſionis modo, templum circumlatis, ſellæ ante fores inſidens concionem habet ad populum, de efficacia inaugurationis, qvidqve unus qvisqve ejus actus ſignificet, & de decimis rite ſolvendis, fundatores autem monet, ut templi latifundia dilatent, qvod cum ab illis promiſſum eſt, ſpondet illos participes fore in omnibus templi benedictionibus & indulgentiis, qvi actus cum reſponſorio & precatione concluditur. Surgit deinde conſecrator, polliceqve chriſmate illito, fores cruce ſignat. Hinc ad altare ſe conferens illud, antiphona, precatione, chriſmate, incenſo, crucibus & cantu conſecrat, ibiqve reliqvias recondit. Inter canendum templum denuo intus circuit, polliceqve chriſmate intincto, duodecim illas cruces ungit, ad unam qvamqve dicens: *Sanctificetur & conſecretur hoc templum, in nomine Patris, Filii & Spiritus Sancti, & glorioſæ virginis Mariæ & in memoriam omnium Sanctorum, in memoriam Sancti N.* Qvibus dictis coram iis incenſum facit, poſthac, qvinqve crucibus ex thure factis, iisdemqve incenſis, precationem & antiphonam intonat. Omnibus hiſce perfectis, altare & templum purgantur, cinis effertur, miſſa ſolenniter celebratur, & benedictio ingentesqve indulgentiæ, præſentibus atqve futuris templi freqventatoribus promittuntur. Tandemqve lauto convivio tota feſtivitas concluditur (a).

§. 49.

(a) Poſt talem conſecrationem non modo ita ſacroſancta habebantur templa, ut eorum violatores proſcriptione digni putarentur, ſed tanta ſuperſtitione colebantur, ut nonnulli maxima patrare flagitia, haud dubitantes, illis ullo modo nocere vererentur, ut inter alia patet ex exemplo Gudmundi Dyre, qvi villam Lóngublíd cum domino & familia comburens, pro templi incolumitate vota ſuſcepit: *Sturlunga* Lib. 3. cap. 21. " Vindr " var á, oc vóru menn hræddir at elld mundi leggia ad kyrkionne, þá het Gud- " mundr, at geſa kú til kyrkio, ef hana ſakadi ei. Þá fell vedrid í logn, oc því " næſt kom guſtur inn af kyrkiunni, og lagdi burt elldinn allann, oc þá mátti hvórgi " komn nærri henni elldurinn. " ɔ: *Ventus ſpirabat, & timebatur ne ignis ad templum deferretur. Tum Gudmundus votum nuncupavit, ſe vaccam templo donaturum, ſi illud nihil detrimenti caperet. Tunc ventus in aërem tranqvillum deſiit, cui deinde ſpiramen de templo ſuccedebat, qvod flammam penitus abegit, ita ut ignis templum neqva-*

§. 49.

Altaria si *dedicanda* erant, episcopus intonans Psalmum: *Deus in adjutorium meum intende*, chrismate accepto, qvatuor cruces in qvatuor ejus partibus formavit, qvod cum septies circumiisset, ipsumqve ut & parietes aqva consecrata adspersisset, reliqvum vero aqvæ ad pedem altaris effudisset, reliqvias sanctorum & tria thuris grana in altari recondit, qvibus tabulam imponit cruce signatam, hanc pronuncians Collectam: *Deus qui ab omni cooptatione sanctorum* &c. Hinc lapidem altaris (a) oleo & thymiamate ungit, atqve denuo orat: *Deus qui altaria nomini tuo dicanda sanctificas, præsta qvæsumus, ut qvod nostra fragilitas non meretur, intercessione beati N. hic spiritus tui plenitudo descendat, qui & munera nostra sanctificet, & indulgentiam nobis tuæ pietatis obtineat, per Dominum* &c. Deinde suffitu in altari facto, per diaconum illud pretiosis pannis vestiendum curat, oratqve: *omnipotens sempiterne Deus;* Qvibus rite peractis candelæ accenduntur, & missa celebratur.

 §. 50.

---

unqvaqvam attingere posset. Nonnulli etiam criminis cujusdam sibi conscii, vitam potius ponere voluerunt, qvam templa sua præsentia polluere. Lib. cit. cap. 25. " Þá sagdi Erpr prestr, at Hákon skyldi fara í kyrkio, enn Hákon mælti, ei er mer " lofad í kyrkio at gánga, prestr sagdi: eg mun þat ábyrgiast, þótt þú fordir lífi " þíno þángat. Hákon mælti, ei mon eg í kyrkio gánga medan mer er ei lofad; " enn ef þeir giöra mer nockut, þá er þat þeirra. " ɔ: *Tunc sacerdos Erpus Hakonem monuit, ut templum intraret, Hakon autem regessit: templum intrare mihi non est licitum. Sacerdos respondit: meo erit periculo, qvamvis vitæ conservandæ ergo illuc te conferas. Hakon regessit: Qvamdiu mihi non est licitum, templum haudqvaqvam intrabo, qvod si me illi læserint, eorum sit* (periculo). Simile qvid de Gudmundo qvodam legitur, ibidem Lib. 4. cap. 20. Qvorum utriqve superstitio capite stetit.

(a) Sub lapide hocce, qvi nostra lingva vocatur *Paxspialld* seu Tabula pacis, qvandoqve sed raro invenitur schedula. Nobis duas, unius apographum ex diœcesi Holana transmissum videre contigit; Alteram hic in Skalholtensi repertam, membraneam qvidem, sed vetustate detritam & a blattis & tineis adeo læsam, ut legi non posset, conjectura tamen tantum asseqvi se potuisse Parochus satis doctus & harum rerum non incuriosus dixit, qvod Sancti Johannis nomen inscriptum ei fuisset, una cum die consecrationis; Hic etiam signum crucis conspiciebatur, & subtus, ut ratus est: *Pax vobiscum* aut *tecum*, penitus enim deperdita erat prior voculæ pars, unde mihi in mentem venit, posse lapidem inde nomen sortitum fuisse, qvasi in sanctissimo hocce loculo, fons & origo pacis habitaret, & conservari deberet, indeqve ad omnes templum intrantes & altare adeuntes promanare, sed conjectura est qvam nemini obtrudimus.

§. 50.

Nec defuerunt *campanarum consecrationibus* suæ ceremoniæ, ipsis enim, priusqvam rite consecratæ & baptizatæ fuerunt, uti piaculum erat. A templi itaqve Patrono, non paucis compatribus invitatis, accensisqve haud paucis luminibus, adest episcopus, officii insignibus spectabilis, qvi sale campanam fricat. Deinde in genua adstantes procumbunt, ipsoqve verba præeunte, orant ut Deus velit, per baptismum conferre campanæ efficaces sonos ad suum munus perficiendum. Hinc eandem oleo linit nomenqve ejus sibi indicari postulat; qvo facto eam aqva consecrata ter perfundit, in nomine Patris, Filii & Spiritus Sancti, crucesqve sacro chrismate depingens, albis eam vestibus induit, compatrum autem qvidam, manibus hancce filiolam cominus e sacro lavacro allevant, qvidam autem, qvi propius accedere neqveunt, eminus funiculis suo officio satisfaciunt, tandemqve ei qvisqvis aliqvid muneris offert (a).

§. 51.

Vota sæpissime nuncupata fuerunt, nunc de peregrinationibus, ad loca sacra, non raro a piis perfectioris sanctitatis acqvirendæ, facinorosis vero, remissionis peccatorum potiundæ gratia (b). Nunc de monasteriorum exstructionibus, aut ditationibus, vel etiam vita monastica, a viribus deficientibus seculi aut senescentis fortunæ tædio captis; Iis enim se includere non mediocris habebatur pietas, Magnatibus præcipue consveta (c). Nunc de rebus non magni momenti; ea plerumqve aut mortuis

(a) Qvam multa vana & superstitiosa antiqvitas campanis tribuerit, legi potest apud *VIERUM, de præstigiis dæmoniacis.* Lib. 1. cap. 9. Præcipui earum usus his versibus comprehenduntur.

> *Laudo Deum verum, plebem voco, congrego clerum,*
> *Defunctos ploro, nimbum fugo, festaqve honoro.*
> Item: *Vox mea est Bamban, possum repellere Sathan.*

(b) De prioribus vide infra Not. ad §. 59. ad posteriores pertinet *Sturlunga* Lib. 2. cap. 54. " Eftir þad beiddist Þórlaug at fara af landi burt, oc qvadst heitid hafa Rómferd sinni í vanmætti sínum. " ɔ: *Postea Thorlauga discessum e patria flagitavit, asserens, se de peregrinatione Romam instituenda, ægrotantem votum vovisse.*

(c) Exemplo sunt Thorgilsus Oddi, Gudmundus Dyre, Gudmundus Griis; Thorvaldus Gissuri,

mortuis aut sanctis nuncupabantur; nec tamen semper bona fide soluta fuerunt (a).

§. 52.

Juramenta varia fuerunt & varie exercita. Qvædam fiebant per verum Deum & vocata fuerunt *bókar-eidr*, eo qvod jurans librum manu tenuit (b). Haud raro etiam adhibebatur ordalium, qvod, qvorundam sententia, in locum monomachiæ successit (c). Fuit autem ordalium

(a) veri-

Gissuri, Gissurus Thorvaldi & alii. De Gudmundo Gris *Sturlunga* ita: " Hann " giordi eftir gudspiallamannanna ordum, skildist vid allt sitt fe oc vini á einum " degi oc gaf sig í múnklífi. " ɔ: *Ex Evangelistarum præscripto, omnes suas facultates & amicos una die reliqvit, & monasticam elegit.*

(a) Eorum magnum numerum suppeditant historiæ, qvorum pleraqve ejusdem sunt farinæ, duo saltem, huc transscribere juvat: *Sturlunga* Lib. 7. cap. 29. " Þá het Þórdr á " gud almáttugan, sánctam Mariam oc hinn helga Olaf Kóng til árnadr ords. Var " því þá heitid, at allir þeir menn, er þar vóru med Þórdi, skyldo vatnfasta allar " föstunætur innan þeirra tólf mánada. oc fasta alla laugardaga til vetrar framan. " oc láta kaupa tólf mánada tídir fyre sál Haralds Kóngs Sigurdarsonar. var þá fest " heitid med handtake. " ɔ: *Tunc Thordus votum vovit Deo omnipotenti, Sanctæ Mariæ &, ut intercederet, Sancto Olao Regi. Votum tunc nuncupatum fuit, singulos ibidem cum Thordo constitutos, omnes noctes diem Veneris illo anno præcedentes jejunio aqvæ transacturos, qvovis autem die Saturni usqve ad hyemem jejunaturos, & inferias per solidum annum in gratiam animæ Regis Haraldi filii Sigurdi impensis suis fieri curaturos. Votum deinde stipulatis manibus confirmabatur.* Et Lib. 10. cap. 7. " Þá var mikill vetr, oc felldu menn miög fe sitt. Þat vor á vorþingi " stofnadi Gissur Jarl heit til Guds oc hins helga Olafs Kóngs, at vatnfasta skyldi " jafnan fyre Olafs messo alþýda manna á Islandi. —— siálfann Páskadaginn let " Sigurdr biskup festa heitid í Skálhollti. " ɔ: *Hyems tum erat acris, & pecora magno numero interiere. Eodem vere Comes Gissurus in comitiis vernis votum Deo & Sancto Olao Regi nuncupandum proposuit, universos Islandiæ incolas, ante festum Sancti Olai jejunium aqvæ observaturos. —— ipso Paschatos die Episcopus Sigurdus votum Skalholti confirmari fecit.*

(b) *Kristin Rettr* cap. 29. " Hann skal taka bók í hönd ser eda kross, oc nefna vatta at " því vetti, skal hann qveda at ek vinn eid at bók, oc segi ek þat Gudi, at ek &c. " ɔ: *Manu librum vel crucem assumat, & testes in id testimonium denominabit, & dicat: Ego super librum juramentum præsto, & Deum contestor, me &c.* Conf. *Grágás* in Þíngskapar Þætti.

(c) Monomachiæ, nostra lingva *Hólmgaungr*, an recte ad jurisjurandi species referantur & qvod

qvod ordalium illis successerit ut qvidam volunt magnopere dubito: Nam ut ordalium vere juramenti species fuit, ita monomachia sententiæ decisivæ vices præstitit. Ordalia etiam ante monomachiæ perfectam eliminationem introducta & in usu fuisse innuit *Liosvetninga Saga*, qvæ cap. 23. mentionem facit ordalii, sed post narrationem biennii aut triennii gestorum, cap. 29. Eyolfum a Thorkelo ad monomachiam provocatum fuisse dicit. Abolita autem videtur monomachia non simul & semel, sed successive. Primo qvidem ex legibus proscripta fuit circa annum 1012. ut nos docet *Gunnlogs Ormst. Saga* cap. 11. " Gunnlaugr mælti: Nú fyre þat, vil ek bióda þer " hólmgaungu her á þinginu at þriggia nátta fresti. Hrafn svarar: Þetta er vel " bodid, sem von var af þer, oc em ek þess albúinn, þegar þú villt. Þetta þókti " illt frændum hverutveggia, enn þat vóru lög í þann tíma, at bióda hólmgaungr, " sá er varhluta þóttist hafa ordid fyre ödrum. " ɔ: *Gunnlogus regessit: ideo ego monomachiam hic in foro ante tertiam noctem committendam tibi offero. Hrafn respondit: egregia est conditio, ut de te speranda erat, qvam, ubi libuerit, acceptabo. Hoc utriusqve consangvineos male ussit, tunc autem temporis legibus cautum erat, ut qvi alteri succumbere sibi visus esset, duellum offerret.* Ubi, ut in aliis, qvæ adferri solent exemplis, monomachia, non juramenti loco, sed ut sententia decisiva adhibetur. Et paulo post, cap. eod. " Enn annann dag í lögrettu, var þat í lög sett, at af skylldu " takast hólmgaungur her á Islandi, oc var þat rád allra hinna bestu manna. Þessi " hefer verit sídurst framin hólmgánga á Islandi, er þeir Gunnlaugr oc Hrafn " bördust, og þad hefer verit hid þridia þing fiölmennast, annat eftir brennu " Niáls, enn þridia eftir Heidarvíginn. " ɔ: *Postridie in Comitiis generalibus lex sancita est, ut monomachiæ hic in Islandia abrogarentur, qvam in sententiam omnes viri optimi iere. Hoc ultimum in Islandia duellum fuit, qvod Gunnlaugus & Hrafn commisere; hæc etiam comitia tertia freqventissima exstitere, secunda qvidem juxta* (comitia post) *incendium Niali, sed tertia juxta* (comitia post) *cædes Heidenses.* Qvando hæc acciderint, pro certo vix potest determinari, cum chronologia hic valde sit perplexa: Innuit enim Auctor factum id esse post *Niáls-brennu*, id est 1011. & post *Heidarvigin*, id est post Annum 1015. vid. *Grettlu* cap. 30. & 31. sed tamen regnante in Norvegia Comite Erico & in Orcadibus Sigurdo. Atqvi Ericus regnare desiit & Norvegia excessit Anno 1012. & Sigurdus circa 1014. ergo hic necessario erratum qvoddam agnoscendum est, qvod chronologis extricandum relinqvimus. Interim, statuimus hæc facta esse Anno 1012. aut 1013. vivo adhuc Sigurdo Orcadum Comite & regnante in Norvegia, non Erico, (qvi Gunnlogo adeo infensus fuit, ut (paucis ante annis) de eo diceret cap. 5. " Verdi hann í burt sem skiótast, oc komi " alldri í mitt ríki ef hann vill grida nióta. " ɔ: *Qvam citissime abeat, nec unqvam in regnum meum revertatur, si saluti suæ consulere optat.* Ut verisimile non sit Gunnlaugum iterum Ericum adiisse, ut vult eadem historia) sed Svenone ejus fratre, qvi Anno 1012. Erico successit & 1015. regnum amisit. Sed hos loqvendi modos: " Annat eftir brennu Niáls, oc þridia eftir Heidarvígin, " non ad chronologiam aut ordinem rerum gestarum, sed ad freqventiam hominum qvi præsto fuerit, referendos esse statuimus. Monomachiæ autem in recentioribus Historiis nominantur & indictæ qvidem, licet actu non exercitæ fuerint. Conf. *Liosvetninga Histor.* cap. 17. qvod etiam circa annum 1012. aut 1013. accidisse videtur, & tandem ejusdem cap. 29.

qvod

(a) veritatis, per gestationem ferri candentis, probatio, qvam sæpius reus ipse peregit, qvandoqve autem alius ejus loco (b), ad qvam se jejunio & certis cæremoniis præparavit, qvod juramentum haudqvaqvam semper bona fide præstitum fuit (c). In Norvegia hunc jurandi modum Vilhelmus

qvod ex Auctoris calculo ad tempora Isleifi Episcopi, ɔ: ad Annum 1057. referendum est. vid. cap. 23. Adeo ut Isleifo Episcopo monomachiarum totalis abolitio adscribenda videatur. Sed de rebus tam incertis nemini litem movebimus. Plura de monomachiis si qvis desiderat, adeat *ARNESENS* Islandske Rettergang cap. 7.

(a) Ordalium a Germanorum *Urtheil*, judicium, nostra lingva *Gudsdómr*, Dei judicium, item *skirsla*, purgatio, peragebatur, nunc per aqvam frigidam aut calidam, nunc per gestationem aut calcationem ferri candentis; In Islandia portatio ferri candentis usitatissima fuit. Unde hoc jusjurandum vocabatur, *Járnburdr*, gestatio ferri. Qvod cum proprio periculo qvidam se huic jurijurando objecerint, docent exempla; *Liosvetninga Saga* cap. 23. " Skírsla skylldi vera í Laufási; enn sá prestr het Ketill er " giördi skírsluna, er kalladr var Mödruvallinga prestr. Þá var í Skálhollti Isleifr " biskup. Sídan fastadi hann, enn Eyólfr baudst nú til at siá skírsluna, oc qvad " audveldt, at þeir vildu enn tefia málit, oc skal því meiri hug áleggia eftir at siá: " Þórkell kom oc var nú leyst til handarinnar. Prestr vcitti ei skiót atqvædi. Þá " mællti Þórkell: Því ertú sva mikill verfedrúngr, at segia ei, at hún er brunnin. " oc nefndi ser vatta at því. Prestr mælti: Nú fer úlidliga, er þid dæmit oc takid " málid fyri hendr mer fram, er eg á atkvædid at veita, oc skal vera enn tilraun " önnur skírari. " ɔ: *Purgatio* (per ordalium) *Laufasi peragenda erat, Ketell vero nomen erat sacerdoti, qui sacerdos Mödruvallensium communiter appellabatur. Tunc temporis Isleifus Episcopus Skalholti sedebat. Ille postea jejunabat, Eyolfus vero se purgationi ejus jam adfuturum obtulit, asserens liqvidum esse, illos eventum causæ adhuc retardare conari, qvare, inqvit, eo majori studio observabo. Thorkell adfuit, & manus detecta fuit. Sacerdos sententiam non celeriter dixit; Tunc Thorkell, cur, inqvit, tam degeneras, ut dicere hæsites, eam adustam esse? Cujus & rei præsentes antestabatur. Sacerdos respondit: Haud dextre hæc procedunt, vos siqvidem judicatis, & sententiam, qvæ mihi dicenda competit, mihi præripitis, & adhuc aliud magis luculentum tentamen instituetur.*

(b) Qvod qvidam etiam pro aliis hoc jusjurandum obtulerint, & subdole præstiterint constat ex *Sturlunga* Lib. 2. cap. 11. ubi Adalricus sacerdos, ad liberandum concubinam suam a furti suspicione, promisit se ferrum portaturum, qvod qvomodo præstiterit supra §. 7. attulimus. Conf. ejusd. Lib. cap. 14. ubi Grimus qvidam, loco Thorvardi Thorgeirii & Ingveldæ Thorgilsi, ferrum revera, sed subdole, portasse refertur.

(c) Qvod certæ cæremoniæ adhibitæ fuerint, & parvula earundem immutatio, ut defectus, aut occultatio ferri consecrati, & huic rei destinati, aut etiam jurantis erratum vel offen-

nus Episcopus Sabinus & Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, circa annum 1247. sustulit;

offensiunculis, hunc jurandi actum impedire potuerint, & qvibus technis res subinde acta fuerit, docent *Hákonar Saga* & *Grettla*, qvarum verba, cum universum hoc negotium egregie illustrent, hic adscribere non gravabor. *Hákonar Saga*: " Þá geck
" Inga Kóngs módir til Peturs kyrkio oc fastadi þar til járns, sem sidr er til. Enn
" þá er járnit skyldi bera var því á brant skotit leyniliga. " ɔ: *Tunc Inga Mater regia, templum Petri adiens, jejunio se ad ordalium, ut moris erat, preparavit. Ubi autem ferrum erat portandum, clam subductum fuerat.* Et alibi: " Eftir þessi
" stefno, geck Konúngs móder til kyrkio, og fastadi til járns. Þessir menn föstudu
" med henni: Sigurdr Konóngsfrændi, Dagfinnr Bóndi, Andres Skialdarband oc
" enn fleyri adrir. Enn tólf menn vóru fengnir til at gæta utan kyrkiennar, at
" eigi kvæmi ummspillendr til. Sá madr var med Jarli er Sigar het, vitr oc mentr
" vel, oc lezt vera vinr Konóngs mikill; hann geck til Dagfinns bónda, óþins dag,
" ádr járnit skyldi bera oc mælti: Veit ek at þer erud hugsiúkir miöc of ydart mál.
" Enn med því ek vil Konónginum gott, þá vil ek fá til eina list, þá er ecki skal
" til skada. Eg hefi þat eitt gras, ef ek ryd því á hönd Konóngs módur, at ecki
" skal saka oc hún skal óryggiliga bera mega þetta járn, oc skír verda. Dagfinnr
" Bóndi svarar: Gud þacki þer sannann gódvilia, þú ert vitr madr, eda hvar vex
" þetta gras er svá mikinn kraft hefer med ser? Sigar svarar: Þetta gras vex á þinom húsum í Biörgvín oc hvers annars. Dagfinnr svarar: Engi lyf edur lækning
" skulo ver til þessa hafa, nema þær einar er Jesus Christus vill giöra vid sinni mis-
" kunn, enn þú far í brott med skrum þitt, oc skaltu fara vonda ferd, ef þú
" mælir þetta oftarr. Um daginn eftir prima bar Konóngs módir járn oc för þat
" et bezta til vegar, þar var vid Konóngr og Erkibiskop oc adrir landshöfdingiar;
" þar var oc Jarl af Orkneyjum. " ɔ: *Post hæc comitia Mater regia templum adiit, & jejunio se ad ordalium* (subeundum) *præparavit. Hi viri unacum illa jejunabant: Sigurdus Regis cognatus, Dagfinnus Colonus* (Bondi), *Andreas Skialdarband, & alii complures. Duodecim autem viri qui extra templum, ne corruptores qvid valerent, dispositi erant. In familia Comitis vir degebat nomine Sigar, sapientia & artibus liberalibus imbutus, qvi magnam in Regem amicitiam præ se ferebat. Hic die Mercurii ordalium præcedente, Dagfinnum Colonum adit, inqviens: Scio vos de vestra causa admodum esse sollicitos, cum autem Regi optima qvævis cupiam, artificium adbibebo, ut nihil detrimenti eveniat. Est mihi herba, cujus* (succo) *si manum Matris regiæ illinivero, nihil ei nocebit* (ignis), *sed ferrum secure portabit, & se purgabit. Dagfinnus Colonus regessit: Deus tibi solidam remuneretur benevolentiam, tu vir es sapiens, sed ubi qvæso hæc herba, tantis viribus prædita, crescit? Sigar respondit: Hæc herba Bergis supra tuas ædes, & qvorumvis aliorum, crescit. Dagfinnus regessit: Nullum medicamen aut antidotum hic adbibebimus, præter ea qvæ Jesus Christus sua clementia conferre dignatus fuerit, tu autem jactator apage, & si talia sæpius locutus fueris, male mulctaberis. Die* (præstituto) *Mater regia ferrum post primam* (horam canonicam) *portavit, qvod felicissime succedebat; Rex, Archiepiscopus,*

episcopus, & alii Magnates adfuere, ibi etiam Comes de Orcadibus aderat. Ex *Grettla* cap. 41. pag. 117. 118. " Kóngr mællti: Unna viliom ver þer at bera járn
" fyre illmæli þesso, ef þer verdr þess audid. Gretti líkadi þetta vel, oc tók nú at
" fasta til járns. Þá kom sá dagr, at skírslan átti at ske. geck kóngr, biskup og
" Grettir oc fiöldi fólks til kyrkio, því mörgum var forvitne at siá Grettir, so mikit
" sem af hönum var sagt. Var Grettir leiddr fram; litu margir til hanns oc sögdu
" hann ólikann ödrum mönnum edr flestum sakir afls oc vaxtar. Geck nu Grettir
" innar eftir gólfinu. I því kom pillter fram hlaupandi, frumvaxta, ósvífligr oc
" mællti til Grettis: Undarlegr háttr er í landi þessu, at illvirkiar, þiófar oc ráns-
" menn skuli fá skírslu, því vitid at þessum verdr lítid fyrir at forda lífi sínu.
" Þessi er ódádamadr oc sannreindr at hann hefer mennina inni brendt, oc er þetta
" ógudligt af hönum skírslu at taka. Főr þessi framan ad Gretti, skók höfudid oc
" retti ad hönum fingurnar, kalladi hann mordingiason oc mörgum skemmilegum
" nöfnum. Gretti vard skapbrádt vid þetta oc stódst þad ei: Sló pilltinn undir
" vángann, so hann lá í óviti, sumir segia hann hafi dáit, oc sást ei meir; vissi engi
" hvadan hann kom eda hvad af hönum vard. Meintu margir þat hefdi verid
" óhreinn andi, sendr til óheilla vid Grettir. Vard nú hark mikit, var suo sagt
" kóngi at sá berdist nú sem fástast, sem járnid átti at bera. Kóngr mællti: mikill
" ógæfumadr ertu Grettir! oc mun hana ei hægt at skapa. —— Grettir mællti,
" eg vil færast undan brennumálinu. Þat mun líkligt segir Kóngr, at þú munir
" þá ei viliandi brent hafa, enn sökum þolleysis þíns vard þer þad ei audid. "
ɔ: *Rex respondit: Ut criminis hujus te, si contigerit, ordalio purges, concedimus. Gretter hanc* (conditionem) *lubenter acceptans, jejunio se ad ordalium* (subeundum) *præparare cæpit. Die, quo purgatio peragenda erat, adventante, Rex, Episcopus, Gretter, & multa hominum frequentia, templum adiere; plurimi enim Gretterem, de quo tanta fama emanaverat, videndi erant avidi. Gretterem productum multi intuentes, cæteris hominibus, aut plurimis* (saltem), *robore & statura dissimilem deprædicabant. Gretter per pavimentum introrsum ambulabat, eodem momento puerulus præcox & procax, procurrens advenit, & Gretterem allocutus est: Mira est hujus terræ consvetudo, sceleratos, fures, & latrones purgari concessum esse, certum enim est, tales vitam haud scrupulose conservare conari. Hicce atrocissimi criminis reus, & quod homines istos unacum domo combusserit, plane est convictus, adeoqve impium est purgationem ei concedere. Faciem iste Gretteris petens, capitis motu, & digitis exporrectis, illum irritans, filium sicarii, & multis famosis nominibus* (Gretterem) *compellabat. Gretterem excandescentem patientia deseruit, qvi puerulo colaphum impegit, ita ut animo linqveretur, qvidam eum exspirasse asserunt; is etiam disparuit, nec ullus scivit unde venerat, aut qvid de illo factum fuerit. Multi illum spiritum impurum in perniciem Gretteris missum esse reputabant. Strepitus hinc magnus exortus est, Regiqve relatum, eum qvi ordalium subire debuerat, jam acerrime conflictari. Rex autem, o! inqvit, te Gretterem expe tem fortunæ, qvam & (sibi) creare cuivis difficillimum est —— Gretter regessit: Incendii ego purgari cupio. Verosimile est, Rex inqvit, te illos consulto non concremasse, sed ob tuam impatientiam tibi* (purgatio) *non successit.*

fustulit; sed qvo anno in Islandia abrogatum fuerit, incertum est (a). Præterea etiam mentio fit jurisjurandi per lignum vitæ (b), item per Sanctorum reliqvias, ut crines Sancti Thorlaci, qvod omnium gravissimum & certissimum habebatur (c). Perjurii pœna fuit duodecim marcarum solutio (d).

§. 53.

Licet statim a religionis christianæ in Islandia annunciatæ exordio lolium Papismi, una cum vero verbi semine ecclesiæ agro insertum fuerit, simplicior tamen Dei cultus & doctrina, &, pro modo cognitionis, pia & inculpata vita usqve ad dimidium hujus Periodi, prævaluisse videtur: Exinde autem antiqva simplicitas sordescere & qvod purum in se habuit, recepta doctrina suffocari cœpit, præcipue autem post Annum 1160. omnigena superstitio, eandemqve a latere concomitans morum perversitas, magna cepit incrementa; qvo qvis enim superstitioni magis deditus, eo magis pius & Deo acceptus, imo pro perfecte sancto & immaculato habebatur, adeo ut qvidam, vivi adhuc, tantum non adorarentur (e), sed post

(a) Qvod ad Annum 1249. aut forte diutius in usu fuerit ordalium verisimile est. Ultima vice exercitum legitur *Sturlunga* Lib. 6. cap. 5. Factum autem hoc est Anno 1238. sub ipsum festum Natalitiorum. In Norvegia sublatum fuit 1248. sed in Dania a Valdemaro Secundo, & in Svecia a Magno Smeck.

(b) *Sturlunga* Lib. 6. cap. 33. " Sídan var Gissuri færdr kross' er í var lignum vite, oc sór " hann þar vid at hallda þessa sátt. " ɔ: *Gissuro postea crux allata, cui inerat lignum vitæ, & hanc transactionem se observaturum juravit.* Qvod tamen subdole fecit, ut eventus docuit.

(c) Vid. infr. Sect. 3. cap. 6. §. 16.

(d) *Kristin R.* cap. 39. " Enn ef hann sver fiórdúngi minna, þá verdr hann sekr of þat " tólf mörkum. " ɔ: *Si minus, qvum pars qvarta est, esse juramento asseruerit, duodecim marcis mulctator.* Qvi de Islandorum ordalio plura cupit, adeat *ARNESENS* Islandsk Rettergang cap. 8.

(e) *Sturlunga* Lib. 3. cap. 2. Dicitur Thorlacus Episcopus, adhuc in vivis, " Heilagr " madr " *vir Sanctus.* Et in ejusdem *Vita:* " Gissur Hallsson mællti: Vilium ver " bidia, þer seud vor andlegr fader, árnandi oss miskunnar hiá gudi, því ver trú- " um, þer munud ei minna valld hafa í andlegu lífi hiá gudi, enn nú hefer þú. " Þá þagdi biskup, oc svaradi engo. " ɔ: *Gissurus filius Halli dixit: rogare volumus,*

post mortem exhumati publicæ adorationi prostituerentur; qvi qve illis divinum habere honorem recusabant, aut reliqvias negligentius tractabant, pro impiis & blasphemis habebantur (a). Apparitionibus, somniis, aliisqve ejusdem farris deliramentis, major qvam sanctissimo Dei verbo fides habebatur, ita ut vetularum somniis moniti, demortuis divinum honorem decernere non sint veriti (b). De infallibilitate Papæ licet in jure

Z 3 Eccle-

---

mus, ut vos noster pater spiritualis esse velitis, clementiam a Deo nobis expetens, credimus enim, in spirituali apud Deum vita, non minori potestate vos fore gavisuros, qvam tu jam habes. Episcopus tacuit, & nihil respondit. De Gudmundo Episcopo ibidem cap. 15. " Kolbeinn lagdi so mikla virding á hann, at hann kalladi " hann sannheilagann mann, oc qvadst þess margar raunir hafa. " ɔ: *Kolbeinus tanta eum veneratione proseqvebatur, ut eum virum vere sanctum vocaverit, cujus rei se multa documenta habere asseruit.*

(a) *Sturlunga* Lib. 3. cap. 33. " Þad var venia Gudmundar um hátídir, at hann let upp " helgra manna bein, oc let menn kyssa á þau, enn Þórsteinn qvadst ei vita, hvert " þad væri helgra manna bein edr hrossabein, oc giördist af þessu óþocki mikill " þeirra á milli. Enn um vorid stefndi Gudmundr Þórsteini tveimr stefnum, ann- " ari fyre gudlast, er hann kalladi helgra manna bein hrossa bein. " ɔ: *Mos erat Gudmundo, cum festis ossa Sanctorum monstraret, illa etiam osculanda offerre. Thorsteinus vero dixit, nescire se, utrum hæc eqvina essent ossa, an humana, unde magna inter illos oborta est simultas. Vere autem, Gudmundus duplici dica Thorsteinum in jus vocavit, altera ob blasphemiam, qvod ossa Sanctorum eqvina appellaverit. Vita Joh. Ögmundini:* " Brandr biskup var so veikr, at hann vard ei leiddr í " kyrkio; enn fyre áeggian manna, let hann taka hvolfid af leidi Jóns biskups, oc " færa ser nockud af beinum hanns. Þeir fundu þar græn grös mönnum ókunn- " ig, oc þókti öllum undarligr litr grasanna í þad mund misseris. —— Þeir " töku grösin oc letu í dryck biskops, oc vard hönum strax lettara. " ɔ: *Brandus Episcopus tam erat infirmus, ut in templum non posset deduci. Aliorum tunc exhortatione adductus, operculum de Jonæ Episcopi sepulchro auferri, & ossium ejus qvædam sibi adferri curavit. Illi herbas virides ignotas invenere, & herbarum color ea anni tempestate omnibus admirandus videbatur —— Herbas potui Episcopi indidere, ille autem levamen statim expertus est.* Conf. infra not. ad §. 56.

(b) *Vita Joh. Augmundini:* " Anno 1200. var hardinda vetr mesti. Þá dreymdi fátæka " konu mikin mann oc virduligann, hann taladi til hennar: Taki menn úr jördu " kistu heilags Jóns biskups, oc dýrki hann sem menn hafa fremst fáung á, oc siái " hvad í giörist. " ɔ: *Anno 1200. byems erat acerrima. Tunc mulier paupercula virum grandem & venerandum per qvietem vidit, qvi illam bis allocutus est: Capulum Sancti Jonæ Episcopi exhumetur, & qvantum possibile est, is adoretur, & qvid tunc eveniat, expectetur. Vita Thorlaci Episcopi:* " Vitradist Þórdi presti Þórlákr bi- " skup

Ecclesiastico nihil expresse habeatur, de ea tamen, purgatorii existentia, inferiarum necessitate (a), aliisqve Romanæ Ecclesiæ placitis nemo dubitavit.

§. 54.

Miraculorum feracissima hæc ætas fuisse fertur, qvæ vero temere magis efficta & evulgata, qvam credita fuerint, non facile dixero; nostro enim seculo si visui proponuntur, derisui simul propinantur; otiosorum namqve monachorum lucernam pleraqve olent, qvi aut nimia credulitate & superstitione occæcati, omnia qvæ audiverunt, crediderunt; aut data opera & spe lucri, omnia hyperbolice enarrare, & fabulis incrustare satagerunt (b).

§. 55.

" skup oc sagdi: Sú hardinda vedrátt sem nú gengi, mundi batna ef likami sinn " væri tekinn úr jördu, oc rádlagdi at þad væri giördt, oc þókti mörgum þessi " draumr miög merkiligr. " ɔ: *Thorlacus Episcopus Thordo sacerdoti apparuit, & dixit, acrem illam tempestatem, qvæ invaluerat, mitiorem fore, si suum corpus exhumaretur, consiliumqve dedit, ut hoc fieret. Hoc somnium multis magni esse momenti videbatur.*

(a) *Sturlunga* Lib. 7. cap. 47. " Þeir fundust Sigurdr Biskop oc Þórdr oc fell í fyrstu " liit á med þeim, enn greiddist þó vel, þvi Þórdr gaf þá Skógtiörn til stadarins " á Skálhollti fyre sál fódur síns oc módur. " ɔ: *Sigurdus Episcopus & Thordus convenere, sed illi initio parum concordabant, qvi tamen* (nodus) *bene extricabatur, eo qvod Thordus tunc Skogtiornam pro animabus patris sui & matris cathedræ Skalholtensi dedit.* Ibidem Lib. 10. cap. 4. " Sigurdr qvadst þá skuld gialda mundi, " so sál Þórgils hefdi ei hardt giallds vegna. " ɔ: *Hoc debitum Sigurdus soluturum se promisit, ne anima Thorgilsis pecuniæ ergo cruciaretur.*

(b) Primos Episcopos, aliosqve nostratium, egregios qvidem fuisse viros, ingenii & corporis dotibus ornatos, ecclesiæqve utilem navasse operam certum est. Interim tamen vereor, ne monachis eorundem vitarum & historiarum auctoribus aut interpolatoribus, idem in mentem venerit, ac Alexandro Magno, qvi in ulteriore Hyphasis ripa, monumentum expeditionis suæ relinqvens, aras, castra, fossas, cubilia, arma, eqvorum frena, duplo vel triplo majora fieri jussit, scilicet ut speciem omnium augeret, posteritati fallax miraculum, ut *PLUTARCHUS* & *CURTIUS* docent. Qvod autem nos attinet, cum eodem Curtio Lib. 9. cap. 1. lubenter fatemur: plura transscribimus qvam credimus, nam nec affirmare sustinemus, de qvibus dubitamus, neqve subducere qvæ accepimus. Ut autem de cæteris judicium ferri qveat, unum tantum aut alterum exemplum adscribam: *Sturlunga* Lib. 3. cap. 9. " Sá atburdr skedi, " at

§. 55.

Funerum & sepulturæ maxima cura gerebatur; Hinc si is, qvi ex legum præscripto funus alicui facere tenebatur, officium neglexerit, qvinqve imperialium pretio multabatur; similiter & ille qvi profana seu prohibita funera in cæmeteriis deposuit, aut ad templa deferri curavit. Triplicis

---

" at Steinn prestr bad Gudmund gefa ser helgidóma, oc svo giördi hann. oc er hann
" gaf hönum af beini Jóns biskups, sagdi Steinn prestr, at ser þækti ei vellitt bein-
" id oc óheilagt: Enn Gudmundr prestr spurdi miúkliga, hvert hann trydi ei?
" Steinn prestr svarar, oc qvedr Jón biskop ei taka Þórláki biskopi meir enn í mid-
" iar sídur. Gudmundr mællti: Þá bidium ver allir gud oc hinn heilaga Jón bi-
" skop at hann sýni sitt jarteikn oc heilagleik í nockru teikni. Þá fellu allir menn
" á kne med Gudmundi presti; enn eftir þad let hann alla menn kyssa á beinid.
" Þeir kendu allir so sætann ylm af beininu, sem reykelsi, nema Steinn prestr,
" hann kendi engann ylm: Þá skammadist hann sín, oc sá þá reidi guds og hins
" heilaga Jóns biskups vid sig, er hann var nú giör fráskili í þessarri dýrd, oc bad
" þá gud og hinn heilaga Jón biskup fyregefningar; Þá baud Gudmundr gefa Stei-
" ni presti af beini Jóns biskops, ef hann vildi af öllu hiarta dýrka hann. Hann
" qvadst vilia feginn. oc var rædt um, hvert Jón biskop vildi þiggia dýrkun hanns?
" Þí sagdi Gudmundr prestr at allir skyldu bidia fyre hönum, oc so var giört. Þá
" kendi hann so sætann ylm sem adrir. Þí þöckudu allir gudi oc hinum heilaga
" Jóni biskupi. Var þí hríngt öllum kluckum og súngid *Te Deum laudamus* oc
" lýst so þessu jarteikni. " ɔ: *Factum est qvod sacerdos Steinus Gudmundum rogaret, vellet sibi reliqvias dare, qvod & iste fecit. Ubi autem illi de osse Jonæ Episcopi dedit, Steinus sacerdos, os hocce sibi non pulchri coloris & profanum videri, dixit. Sacerdos vero Gudmundus comiter interrogavit, numne crederet? Steinus sacerdos respondit, & asseruit Jonam Episcopum, non plus qvam ad medium Thorlaci Episcopi latus, pertingere. Gudmundus respondit: Nos ideo omnes Deum & Sanctum Jonam Episcopum rogamus, ut sanctitatem suam & miraculum signo qvodam demonstret. Omnes tunc una cum Gudmundo sacerdote in genua procumbebant, postea os illis deosculandum obtulit, qvi tam fragrantem ossis odorem, ac si thus fuisset, omnes percipiebant, Steino sacerdote excepto, qvi nihil fragrantiæ percepit. Tunc pudefactus, iram in se Dei & Sancti Jonæ Episcopi, qvod de glorioso isto miraculo segregatus erat, perspexit, & Deum ac Sanctum Jonam Episcopum remissionem rogavit. Gudmundus deinde se Steino partem ossis Jonæ Episcopi daturum promisit, si hunc Steinus de toto corde colere vellet. Ille hoc lubentissime annuit; disqvirebatur tamen, num Jonas Episcopus ejus cultum acceptaturus esset. Tum sacerdos Gudmundus omnes pro illo orare jussit, qvod & factum est. Ille tum tantam, qvantam cæteri, fragrantiam percepit; omnes autem Deo & Sancto Jonæ Episcopo gratias retulere. Tum omnibus pulsabatur campanis, &* Te Deum *intonabatur, atqve ita hoc miraculum promul-*

plicis autem generis mortuos in cæmeteriis ſepelire non licuit, qvales fuerunt, qvi ſe ipſos occiderant, proſcripti aut exules, niſi id ſpeciali Epiſcopi diſpenſatione permitteretur, & tandem infantes, qvi ſine baptiſmo deceſſerant. Illi autem infantes, qvi vivi in lucem editi fuerant, & ſignum crucis, non vero baptiſmum acceperant, ſub ipſis cæmeterii ſepimentis condendi erant. Funus autem mulieris qvæ in puerperio obierat, ſignum

---

promulgabatur. Et ibidem Lib. 5. cap. 46. " Lögdu þeir þá hendur á Urækiu " oc bad Sturla Þórſtein Láng meida hann. Þeir ſkorudu af ſpióts ſkapti, oc giör- " du þar af hæl, oc bad Sturla hann þar med útlióſta augun, enn Þórſteinn qvadſt " þad ei kunna. Var þá tekinn knífr, oc vafdr, oc ætlad meir enn þverfingur. " Urækia kalladi á Þórlák biſkop ſer til hiálpar. Hann ſaung í meidſlunum bæni- " na *Sancta Maria mater Domini noſtri Jeſu Chriſti* &c. Þórſteinn ſtack í augun " knífnum upp ad vafinu. Enn er því var lokid, bad Sturla hann minnaſt Arn- " biargar oc gellda hann. Tók hann þá burt annad eiſtad. Eftir þad ſkipadi " Sturla menn til ad geyma hanns, enn Svertingr var hiá Urækio, enn þeir Sturla " ridu þá í brott og ofan í Reykholt. —— Fóru þeir þá til Stadar, oc var þar " komin Arnbiörg oc Játvardr oc ſagdi hann þá tídindi í hliódi, at Urækia hefdi " ſýn ſína og var heill: Hann bad þau rída á móti ſer ef þau mættu med nockru " móti, þvíad Sturla var þá ridinn nordr um land. Þau Sturla Þórdarſon oc Arn- " biörg ridu þá ſudr, oc fiórir menn adrir. Enn er þau komu í Borgarfiörd, var " Urækia burt úr hellinum. hafdi hann ridid um land med þriá menn. ridu þau " þá í Skálhollt, oc kom Urækia þá til móts vid þau auſtan úr Klofa oc var hinn " hreſſaſti. " ɔ: *Urækiam tum ceperunt, qvem ut Thorſteinus Longus mutilaret. Sturla juſſit; baſtile in conum acuebant, qvo illi oculos excuti juſſit, Thorſteinus vero hoc ſe dextre peragere neſcire aſſeruit. Culter deinde (filis) obligabatur, (cuſpide) ultra pollicem transverſum (nudo relicto). Urækia Thorlaci Epiſcopi auxilium imploravit, & dum læderetur, precationem* Sancta Maria mater Domini noſtri Jeſu Chriſti &c. *recitavit. Thorſteinus cultrum uſqve ad (fila) obvoluta oculis impegit. Qvo peracto Sturla eum Arnbiörgæ meminiſſe, & Urækiam caſtrare juſſit. Tum ille (Thorſteinus) huic (Urækiæ) alterum exemit teſticulum. Sturla deinde viros ad eum cuſtodiendos conſtituit, Svertingus vero apud Urækiam remanſerat, ſed Sturla cum ſuis inde Reykholtum eqvitabat —— Poſtea Stadum tendebant, qvo Arnbiörga & Jatvardus advenerant, ubi occulte ſaltem retulit, Urækiam viſum & incolumitatem recepiſſe, ac iſtos rogare; ſi modo poſſibile eſſet, in occurſum ſuum eqvitarent; Sturla enim in ſeptentrionalem terræ qvartam eqvitaverat. Tum Sturla Thordi filius & Arnbiörga una cum qvatuor comitibus in meridionalem qvartam eqvitabant; ſed ubi in Borgarfiordum venere, Urækia de antro meridiem verſus cum tribus comitibus eqvitaverat, illi ergo Skalholtum eqvis iter fecere, qvo Urækia ab oriente in illorum occurſum Kloſo pervenit, eratqve qvam maxime alacris.*

in cœmeterii qvidem exteriori parte ſepeliri, ſed templo inferri haud erat licitum (a).

§. 56.

In *exhumatione mortuorum*, qvi miraculis inclareſcere crediti ſunt, (b) varii ritus & ceremoniæ uſurpatæ fuerunt. Primo totum templum ſplendidiſſime ornabatur, luminaria qvot ibidem collocari potuerunt, accendebantur, omnes campanæ ſtrenuiſſime pulſabantur. Deinde Epiſcopus mitram, univerſumqve pontificalem veſtitum indutus, altera manu baculum, altera vero thuribulum geſtans, ſubſeqvente Clero aliaqve hominum freqventia, ſepulcrum adibat intonans: *Veni creator Spiritus.* Hinc cum loculus e ſepulcro elevaretur: *Te Deum laudamus.* Qvem dum Clerus perſeqvitur, loculus ingenti gravitate & pomposo inceſſu, templum & cœmeterium circumferebatur, tandemqve choro templi illatus, in loco præparato collocabatur. Hic dum antiphonæ & ſacræ modulationes, itemqve Litania in laudem Sancti compoſita canuntur, publicæ adorationi & oſculationi proponitur. Ultimo miſſa ſumma feſtivitate celebratur, qva finita, hoſpites ſumptuoſo convivio excipiuntur, qvorum nemo nuperum Sanctum indonatum reliqvit. Eadem fere aut ſimili ſolennitate eorum anniverſaria celebrare conſvetum fuit.

§. 57.

Perſecutiones doctrinæ, ſeu ob ſolam religionem, hoc tempore nullæ exſtiterunt; nam qvæ nonnullis epiſcoporum cum qvibusdam aliis inter-

---

(a) Hinc ſi templa neceſſario loco movenda eſſent, oſſa & reliqviæ defunctorum ſcrupuloſe conqviſita, Presbytero aqvam conſecratam adhibente, & cantilenas qvasdam modulante, una transvehi debebant. *Jus Eccleſ.* cap. 2. 3. 4. Conf. *Gretlæ* cap. 76. & *Eyrbyggiæ* cap. ultimum.

(b) Hi fuerunt *Jonas Ögmundi* Epiſcopus Holenſis, & *Thorlacus Torballi*, Epiſcopus Skalholtenſis, qvibus tandem adſcitus eſt *Gudmundus Arii filius*, Epiſcopus Holenſis. Collectam in Anniverſariis Thorlaci uſurpari ſolitam, ex antiqvo codice membraneo, qvi qvondam templi cathedralis Skalholt. fuerat, nunc autem in Bibliotheca Univerſ. Havn. aſſervatur, exhibet perilluſtris & ſumme venerab. Siællandiæ Epiſcopus *LUD. HARBOE* in *Hiſt. Reform. Relig. in Islandia.* Vide Acta Societ. Havn. Tom. V.

intercesserunt controversiæ, non ex hoc fonte, sed causis politicis & secularibus promanarunt. Cum enim illi omnibus se intermiscentes, minimum qvemqve callum acutissimo statim anathematis gladio secare & eradicare vellent, cujus tamen in antiqvo Jure Ecclesiastico, qvod tunc temporis apud nos vim legis obtinuit, nec vola nec vestigium occurrit; cum secundum illud, leviora delicta multa pecuniaria, graviora autem proscriptione civili majori vel minori luenda essent; Hi tam acrem & insolitam medicinam non ferentes, recalcitrare, & suum contra gladium stringere solebant. Hæc pleraqve ita sunt comparata, ut a sanioris religionis fundamento non parum aberrent; ab ecclesiæ tamen Romanæ, cujus tum temporis ubiqve viguit doctrina, ne latum qvidem ungvem discedunt. Hæreses enim in Islandia, præter eas, qvæ universæ ecclesiæ communes fuerunt, nunqvam auditæ sunt.

§. 58.

Qvales maximæ hominum partis *mores* aut vita fuerint, ex Magnatum exemplis qvadantenus colligi posse videtur, qvi non tantum vagis & immodicis libidinibus plus nimio dediti fuerunt (a), sed & internecinis odiis (b), mutuis rapinis, fraudibus, homicidiis, integrarum villarum incendiis

(a) Testantur id historiæ, extantqve exempla Jonæ Lopti, Sæmundi Jonæ, Gissuri Halli filii, Gudmundi Dyre, Svenonis & Snorronis Sturlæorum, Thordi Kakali, aliorumqve magno numero, qvi, præter legitimas uxores, duas, tres aut qvatuor habuerunt concubinas. Sic de Thorvaldo Vatnsfiordensi refert *Sturlunga* Lib. 4. cap. 33. „ Hann „ lá í lokhvílu oc tvær fridlur hanns hiá hönum. „ ɔ: *In lecto clauso una cum duabus ejus concubinis cubabat.* Et de aliis qvibusdam minoris notæ Lib. 5. cap. 38. „ Þeir láu í lokhvílu í innanverdum skála bádir í einni hvílu, enn Jóreidur Conalfs dóttir, fridla Biörns, í millí þeirra. „ ɔ: *In intima cubiculi parte uterqve in uno jacebant lecto, sed inter illos* (cubabat) *Joreida filia Konalfi, concubina Biörni.* Lib. 3. cap. 25. „ Sigurdr Grickr qvadst leysa mundi þetta vandrædi oc vega ad „ Hákoni. Þad mundi ec oc hellst til kiósa, segir Hácon, því fyre þer em eg allra „ manna ómakligastr, því eg tók þig felausann þá er þú komst út, oc fann eg þig „ þrisvar í sæng hiá konu minni. „ ɔ: *Sigurdus Grickus hanc se nodum soluturum, & Haqvinum interfecturum, obtulit: Hanc ego, Haqvinus inqvit, optionem mihi optarim, a te enim* (me occidi) *indignissimum est, te enim peregre advenientem inopem recepi, & ter te in lecto apud uxorem meam deprehendi.*

(b) *Sturlunga* Lib. 2. cap. 28. Odia Sturlæ Hvammensis & Thorleifi Beiskaldi plusqvam Vatiniana,

cendiis (a), & apertis conflictibus, grassabantur (b), qvæ aut aliqvali pecuniæ solutione, aut ad limina Apostolorum, aliave sacra loca suscepta peregrinatione, expiari posse credebant. Tales enim peregrinationes nunc majoris sanctitatis adqvirendæ caussa, nunc ad satisfaciendum, non tan-

---

Vatiniana, indicans, refert eorum cum errone qvodam colloqvium, hoc modo: " Hversu mátti Þorleifr, sagdi Sturla: Vel mátti hann, sagdi ferdamadr. Þá mælti Sturla: Allar kvølir eru hönum geymdar til annars heims. —— Enn er ferdamadr kom til Þórleifs, spurdi hann: Hversu mátti Sturla Bóndi? ferdamadr svarar: Vel mátti hann, þá er eg fór vestur, enn nú lá hann, þá eg fór vestan, oc var miög tekinn. sva má vera sagdi Þörleifr. hann mun nú hafa illt, enn hálfu verra sídan. " ɔ: *Qvomodo, Sturla inqvit, Thorleifus valebat? egregie valebat, regessit viator. Sturla respondit: omnes cruciatus eum in altera vita manent. —— Ubi autem viator ad Thorleifum venit, eum hic interrogavit: Qvomodo Sturla Colonus* (Bóndi) *valebat? Viator respondit: Cum occidentem versus iter feci, bene, nunc autem ubi ab occidente revertebar, decumbebat, & id qvidem morbo admodum gravi. Certe qvidem, Thorleifus ait; Nunc siqvidem cruciatur, duplo autem magis in posterum.* Confer exemplum Gissuri Comitis, qvi inimicis, Sturlæ Sighvati & Kolbeino Giön, ne tantillum vitæ concedere voluit, ut absolutionem & sacram synaxin adipisci possent. Pari modo etiam hæc salutis media Oddo Thorarini morienti denegata fuerunt. *Sturlunga* Lib. 9. cap. 20. Et Lib. 10. cap. 8. " Þórdr mælti, þess vil eg bidia þig, Gissur Jarl, at þú fyregefir mer. Gissur svarar: þad skal eg giöra þegar þú ert daudr. " ɔ: *Hoc ego, Thordus ait, te Gissure Comes rogatum volo, mihi condones. Gissurus respondit: Faciam te mortuo.*

(a) Qvalia fuerunt: *Hvammsbrenna*, *Onundarbrenna*, *Þorvaldsbrenna*, *Eyrarbrenna*, *Flugumyrarbrenna*. De qvibus vid. *Sturlungæ* Lib. 3. cap. 21. Lib. 4. cap. 17. & 50. Lib. 9. cap. 3. & seqq.

(b) Famosissimi conflictus, qvi in hæc tempora inciderunt, fuere: Videnesensis, inter Gudmundum Episcopum & Kolbeinum Tummæum; Holensis, inter eundem Episcopum & ultores necis Kolbeinianæ; Grimsöensis inter Episcopum & Sighvatum Sturlæum; Helgastadensis, inter Episcopum & Sighvatum; Bajensis, inter Sturlam Sighvati & Thorleifum Bodvari; Örligstadensis, inter Sighvatum & Kolbeinum Arnori; Conflictus navalis, inter Kolbeinum & Thordum Kakali; Grundensis, inter Thordum & Brandum Kolbeini; Thverensis, inter Thorvardum Thorarini & Ejolfum Thorsteini; Skalholtensis, inter Gissurum & Urækiam. In omnibus hisce justis concursum est aciebus, non paucis plerumqve ex utraqve parte desideratis, de qvibus *Sturlunga* suis locis consuli potest. Invasiones autem & improvisas excursiones, in qvibus decem vel pauciores perierunt, ut & manuum pedumqve mutilationes, & subinde exercita homicidia, longum est enumerare. Ætas, qva hæc facta sunt, ab Anno 1160. ad 1260. communiter vocatur " Sturlúnga-tíd " ɔ: *Sturlæ filiorum ætas*, qvod nobis idem est ac Romanorum *Syllana* & *Mariana tempora*, aut Danis *Gravens tiid* ɔ: tempora pessima & turbulentissima.

tum pro propriis, ſed etiam alienis peccatis (a) crebro inſtituebantur; ex qvibus plurimi revertentes multo atrociora commiſerunt facinora, adeo ut peccandi licentiam Romæ nacti fuiſſe videantur (b). Interim tamen peſſimis etiam temporibus pietatis & caritatis egregia qvædam ſigna & exempla non defuerunt (c).

§. 59.

(a) *Sturlunga* Lib. 4. cap. 17. inqvit Rafnus Sveinbiörnonis: " Eg vil bióda þer ſlika " ſætt, ſem þú villt giördt hafa. Eg mun handſala þer at fara af landi burt, oc " gánga til Róm til hiálpar bádum ockr. " ɔ: *In qvamcunqve tu volueris pactionem, conſentiam. Me peregre abiturum, & Romam, in utriusqve noſtrum ſalutem, peregrinaturum, ſtipulata manu ſpondebo.* Ibidem Lib. 5. cap. 23. " Sturla feck lauſn " allra ſinna mála í Róm oc ſvo födur ſíns, oc tók þar fyre ſkriftir. var hann leiddr " berfættr í milli allra kyrkna í Rómaborg, og rádid fyre fleſtum höfud kyrkium. bar " þad drengilega, ſem vonlegt var, enn fleſt fólk ſtód úti oc undradiſt, bardi á " brióſt oc harmadi, er ſo giörviligr, frídr oc ſönguligr madr var ſo hardt leikinn, oc " mátti ei vatni hallda, bædi konur oc karlar. " ɔ: *Sturla Romæ omnium ſuorum & patris ſui delictorum abſolutionem & pœnas condignas conſeqvebatur. Nudis pedibus inter omnes ædes ſacras Romæ ducebatur, & apud pleraqve primarias flagellabatur. Id ille viriliter, ut ſperandum erat, tulit, maxima autem hominum pars foris conſiſtens, admiratione capta pectus pulſabat, & tam viridis & auguſtæ formæ ac pulchritudinis virum tantopere cruciari mœrebat, neqve etiam viri, nec mulieres, lacrymas continere potuerunt.*

(b) Exempla ſunt: Giſſurus Thorvaldi filius, Sturla Sighvati; Thorvaldus Vatnsfiordenſis, Urækia Snorronis, Kolbeinus Arnori, Iſlandorum Primates, qvi omnes, ad exonerandum peccatis conſcientiam, Romam petierunt, ſed reduces mox ſimilibus, aut forte gravioribus eam onerarunt.

(c) Infr. Sect. 4. cap. 2. ſemet offeret Ketilli Thorſteinidæ exemplum, qvi hoſti infenſiſſimo condonavit & beneficia præſtitit: & paulo ſupra retulimus de Rafno Sveinbiornonis, qvi pro hoſte capitali Romanum iter, & pœnæ, ejus ſceleribus condignæ, exantlationem obtulit. De Gudmundo Grís, Paſtore Thingvallenſi & Prætore Univerſali refert *Sturlunga* Lib. 2. cap. 23. poſt alias viri laudes: " Hann giördi fleyra fyri " guds ſakir enn adrir. " ɔ: *Plura qvam alii Dei cauſa fecit.* Thorvaldus Giſſuri, qvi etiam Prætor & Paſtor fuit, paſſim ob manſvetudinem laudatur. Lib. 3. cap. 1. de Thorvardo Thorgeiri refertur: " Þórkell Floſaſon, ſem ſekr var giör um ſumarit, " færdi Þórvardi höfud ſitt á ſkírdagsaptan, enn hann let hann fara í fridi, oc gaf " hönum heſt eftir Páſka viku, oc bad hann fara hvort er hann vildi, oc qvad hann " nióta ſkyldi þeſſ, er á þeim tíma giördſt hafdi. " ɔ: *Thorkelus filius Floſonis, qvi æſtate præcedenti proſcriptionis reus erat peractus, pridie Viridium Thorvardo caput ſuum commiſit. Hic vero illi, exacto paſchatos ſeptiduo, veniam in pace abeundi & eqvum, ſimulqve, qvocunqve vellet, proficiſcendi libertatem dedit; aſſerens, hæc ſe in*

gratiam

§. 59.

Qvam indignam & plane rudem *de vita æterna* & ſtatu beatorum plurimi animo foverint *ſententiam*, vel inde patet, qvod qvibus in hac vita adhuc conſtitutis perfectam ſanctitatem, illis in æternam transvectis criminoſos affectus, ut ambitionem, iram, ultionis cupiditatem & mundanorum amorem tribuerunt (a), unde non mirum, qvod ipſi talia perpetraverint & pro nullis aut parvis habuerint peccatis.

---

gratiam eorum, qvæ illa tempeſtate acta fuerant, facere. Thorkillus hic Thorvardum in Comitiis prioris anni inſontem tantum non lethaliter ſauciaverat, ideoqve proſcriptus fuit. Qvibus ſimilia plura qvidem exſtant, ſed omnia enumerare ſuperfluum videtur.

(a) Qvod Thorlacum pro Sancto in hac vita habuerint, ex ſupra dictis patet; De mortuo autem dixerunt: " Hann er hefndargiarn. " ɔ: *Vindictæ eſt cupidus.* Vid. infra Sect. 3. cap. 6. §. 16. *Sturlunga* Lib. 9. cap. 23. " Þórgils baud mönnum ſínum " þar at vera, oc láta heſta ſína gánga í túni. Enn Sturla mællti: ei ſkal þad, því " Sáncti Petr á töduna oc hefer hann ecki giört þer til. " ɔ: *Thorgils ſuos ibi manere, & eqvos campo ſtercorato immittere juſſit. Sed Sturla regeſſit: Haudqvaqvam; Sanctus enim Petrus gramen ibidem poſſidet, qvi in te nihil deliqvit. Sturlunga* Lib. 9. cap. 53. " Þórdr bad kóng láta Giſſur burt frá ſer, því vera kynni, at vandrædi " aukiſt, ef þeir eru bádir ſamt. Kóngr ſvarar: Muntu geta verid med hönum í " himnaríki. Þórdr ſvarar: Vera giarnan herra, enn þó ſo at lángt bil ſe milli. " ɔ: *Thordus Regem rogavit, vellet a ſe Giſſurum dimittere, alias enim, ſi uterqve in uno eodemqve loco degerent, mala eſſe timenda. Rex reſpondit: An tu una cum illo in regno cælorum eſſe poteris? Thordus regeſſit: Eſſe eqvidem, Domine! ita tamen ut magnum intercedat ſpatium.*

CAP. II.

De ſtatu rei literariæ & litteratis.

§. 1.

Ante Isleifi, primi Islandorum Epiſcopi epiſcopatum, noſtratium pleriqve illiterati fuerunt; hoc autem paulatim piorum epiſcoporum vigilantia ad meliorem frugem pervenit. Nam ex aliqvali *Isleifiana* ſchola, brevi aliæ, ut *Haukadalenſis*, *Oddenſis* & *Holenſis*, egerminarunt, unde non pauci literarum uſum & cognitionem popularibus inculcare ſtudentes prodierunt. Præterea, cum tempore, ad qvodvis monaſterium litterarum qvædam ſeminaria inſtituta fuerunt; tandemqve ditiores ſeu latifundiorum domini, propriis ſumtibus, juvenes qvosdam educari & erudiri curaverunt, usqve dum tantam acqviſiverant peritiam, ut ſacris operari, & cœtus curam gerere poſſe viderentur (a).

§. 2.

In talibus ſcholis præter legendi, ſcribendi & canendi uſum & maturitatem, artium & lingvarum qvalemcunqve guſtum, pietas & Theologiæ cognitio pro ſeculi conditione & diſcentium captu inculcabatur. Horum

(a) Qvali in ſcholis hoc tempore uſi fuerint docendi methodo non liqvet, id tantum conſtat; qvod Claſſicos Auctores legerint & prælegerint. Conf. inf. Sect. 3. cap. 5. §. 2. Qvod ſeveram ſatis verbis & verberibus exercuerint diſciplinam non eqvidem dubitandum putamus, ſed ſi ea non ſuffecerunt, graviſſimis laboribus fatigabant, ut eorum tædio literarum amor inculcaretur. *Jus Eccleſ.* cap. 8. " Hann ſkal fá hönum kenslo oc fóſtr, oc ſva láta ráda hönum, at ſveininum ſe óveglauſt oc ſva frændum, " oc ſva vidgiöra, ſem hanns barn være. Nú vill ſveinninn ei nema, þá ſkal færa " hann til annara verka, oc ráda hönum at hvarki verdi örkumſl ne ſlit, oc halda " til ſem ríkaſt at öllu annars. Nú vill hann hverfa aptr til námſins, oc ſkal þar " halda hönum þá til. " ɔ: *Inſtitutionem & educationem illi ſuppedito, & ita cedi curato, ut abſque pueri vel ejus cognatorum dedecore fiat; ita & illum tanqvam proprium ſuum filium habeto. Si vero puer diſcere noluerit, tum ad alia adbibetor opera, & ita flagellator, ut nec mutilatio inde oriatur, nec forma mutetur, in omnibus etiam aliis qvam ſtrictiſſime* (ad labores) *adigitor. Qvod ſi ad ſtudia reverti voluerit, iis adbibetor.*

rum non pauci deinceps uberiorem in studiis profectum comparaturi, in Angliam, Germaniam & Galliam transibant (a), acqvisitaqve qvam appetiverant eruditione, in patriam, utilissimam ecclesiæ operam navaturi reversi sunt. Et qvamvis scholæ, qvales hodie habemus, jam tum domi institutæ non essent; nam qvi id sibi persvadent, firmas suæ sententiæ adferre rationes neqveunt; multi tamen, qvi domestica doctrina contenti, peregre, ad meliorem informationem nunqvam abierunt, reliqvis haud inferiores aut indoctiores evaserunt (b). Et ne hæc, ut nostram gentem adulari, aut citra veritatem afferere videamur, idem nobis abunde stabiliunt tot præstantissimorum ingeniorum monumenta, hoc temporis tractu elaborata, qvæ aut adhuc apud nos supersunt, aut qvorum fama vel nomina saltem ad nos pervenerunt, licet auctores qvorundam incerti sint (c); accedunt doctissimorum virorum testimonia idem affirmantia (d).

§. 3.

(a) Plurimi horum Parisiis Musis operam dabant, unde *Parisklerkar* vocabantur, id est Studiosi Parisienses, nam vox *klerkr* antiqvis Studiosum, non vero ut nunc Sacerdotem, significavit. Hinc Knutus Haconis filius, Norvegiæ Comes, & Petrus Skulonis, Ducis filius, vocantur *Klerkar*, id est viri docti. Vid. *Vitam Haconis Haconis filii.*

(b) Exemplo sint *Arius Polyhistor*, *Snorro Sturlæus*, aliiqve, qvi studiorum gratia nunqvam peregrinati sunt. De qvibus infra.

(c) Horum plus minus ducenta enumerat Celeberr. TORFÆUS *Ser. Reg. Dan.* Lib. 1. cap. 1. Qvorum qvadruplex discrimen vir doctus observat. *Primum genus* aliud verbis profitetur, aliud sensu recondit, unde tandem, si nulla historiæ series; at prisci ritus ac religio cognoscuntur, qvædam etiam vera deprehenduntur; Cautum ergo reqvirunt lectorem, ut recte monet BARTHOLINUS *Ant. Dan.* Lib. 1. cap. 11. *Secundum genus* confictas tantum narrationes continet, sine ullo recondito sensu, estqve vel artificiosum vel rude & insulsum. *Tertium* historias ex veris principiis deductas, fabulosis inspersis obscurat, estqve iterum duplex; unum qvando per universum contextum fabulæ ita sparguntur, ut verum a falso ægre discerni qveat; alterum ubi figmenta a vero facile separari possunt. *Qvartum genus* authenticas historias exhibet, sed duplici discrimine; qvædam enim res dudum ante gestas commemorant, qvædam res Auctori suo æqvales complectuntur. Ceterum nostram hancce divisionem, qvasi secundum subtilitates Logicas concinnatam nemo accipiat, cum multa hic pluribus communia sint, inqvit ibidem TORFÆUS.

(d) Testimonia illa dudum produxit TORFÆUS in Præfat. ad *Histor. Orcadensium*, & *Ser. Reg. Dan.* lib. 1. cap. 6. pag. 58. qvibus addimus Illustr. HOLBERGIUM in *Descript. Dan. & Norv.* pag. 30. 155 seqq.

§. 3.

De episcopis alienigenis, qvi partim ante Isleifi episcopatum, partim ipso sedente in Islandiam venerunt, supra dictum est, sed de indigenis, seu qvi fixam sedem habentes ecclesiæ Islandicæ præfuerunt, cum ad eorundem personalem ventum fuerit historiam, tractabimus. Jam vero alii qvidam viri eruditione & in ecclesiam meritis conspicui, sese offerentes, haudqvaqvam silentio prætereundi videntur, qvorum primum locum dare constituimus illis, qvi e schola Haukdalensi prodierunt.

§. 4.

Horum antesignanus & coryphæus fuit *Hallus Haukdalensis*, Thorarini filius, cognomento *Milldi* id est liberalis, natus Anno 996., triennis a Thangbrando Anno 999. baptizatus, sed trigesimum agens annum, domicilium in Haukdalo fixit, ibiqve annos 64 vixit. Hic *Teitum* Isleifi Episcopi filium & *Arium Polyhistorem* educavit; & ex ejus ore, viri non minus veracis qvam felicis memoriæ, Arius qvæ scripsit, percepisse se confitetur. Eum ut beneficentissimum, ita cunctorum hujus insulæ laicorum celeberrimum omnes prædicant. Anno ætatis 94. ipso Martini Episcopi festo, æræ vero christianæ 1090. mortuus est (a).

§. 5.

Teitus Sacerdos, Isleifi Episcopi filius ab Hallo educatus, post nutricium colonus Haukdalensis exstitit, dictus communiter *Hinn Mikelláti*, id est Magnificus; vir doctus, qvi multos egregios viros informavit, qvorum duo Thorlacus Runolfi & Biörnus Gilsi ad episcopalem dignitatem pervenerunt. Hunc etiam *ARIUS POLYHISTOR* nutricium suum vocat. Filium habuit Hallum, itidem Haukdalensium sacerdotem, qvi Anno 1149. Skalholtensium Episcopus designatus, seqventi Anno Ultrajecti obiit, ipse autem Teitus Anno 1110. ad plures abiit (b).

§. 6.

(a) Vide *ARII Schedas* cap. 9. conf. supra Per. I. cap. 7. §. I.

(b) De Teito legendæ sunt *ARII POLYHISTORIS Schedæ*. Sed de Hallo, confer infra Sect. 3. cap. 4. §. 4.

§. 6.

Arius Sacerdos *Thorgilsi filius*, a profunda, qva pollebat, eruditione *Polyhistor* dictus, natus Anno 1068; nam 1080., qvo decessit Isleifus Episcopus, duodecennis fuit. Septennis, mortuo avo Gellero, id est 1075. ad Hallum Haukdalensem venit, ibidemqve in contubernio Teiti annis 14. usqve ad obitum Halli, literis & bonis artibus operam navans substitit, qvo autem & qvando inde abierit, non liqvet (a). In Germaniam studiorum gratia concessisse probatu valde difficile est; id autem una cum Sæmundo Sigfussonio fecisse verum non est (b). Tempore Gissuri, secundi Islandiæ Episcopi, una cum aliis præcellentibus viris presbyterio initiatum fuisse, uxorem deinde duxisse, prolemqve suscepisse, constat (c).

(a) Conf. *Schedarum* cap. 9. Nunqvam negat Arius, se post mortem Halli, aliqvantisper cum Teito vixisse, qvem etiam nutricium suum vocat. Fateor saltem vocem Islandicam *fóstre*, præsertim degenerante lingvæ puritate, significare sodalem seu contubernalem; sed *ARIUS* cap. 3. de sodale loqvens, utitur voce *fóstbróder*, qvæ indubie significat sodalem seu contubernalem. Qvo etiam Arius Haukdalo abiens concesserit, æqve incertum est. Probabile tamen, eum in occidentali qvarta sedem fixisse, ibi enim forte prædia habuit, illic etiam ipsius majores & posteri habitarunt, qvorum qvidam divites & Prætorii viri fuerunt.

(b) Arium una cum Sæmundo Sigfussonio studiorum gratia peregre abiisse, & Coloniæ per triennium substitisse, viri Doctissimi *RESENIUS*, in Præfatione ad *Lexicon Gudm. Andreæ*, & *BUSSÆUS* in vita Arii, sed minus recte affirmant. Nam Arius natus fuit Anno 1068; Sæmundus vero ex peregrinatione in patriam reversus est circa aut ante annum 1077. teste ipso *ARIO Sched.* cap. 9. *Hac*, inqvit, *tempestate e Francia reversus est Sæmundus Sigfussonius, & in presbyterum postea ordinatus est;* id est Nomophylacem agente Sighvato Surtio; cui consentiunt *Vita Jonæ Ögmundini*, aliiqve annales. Et dabimus reditum Sæmundi in ultimum Sighvati Nomophylacis annum, ut vult *TORFÆUS Ser. Reg. Dan.* cap. 5. qvi est 1083. sed ætatis Arii decimus qvintus incidisse, nihil tamen evincit. Nam Arius Haukdali ad minimum usqve ad annum 1090. degit.

(c) Filium habuit nomine Thorgils, qvi Arium virum robustissimum, & Hallfridam, uxorem Magni Presbyteri Helgafellensis, progenuit. Vid. *Sturlunga* lib. 2. cap. 38. lib. 3. cap. 37. Corrigendus itaqve *BUSSÆUS* in vita Arii, aliter de liberis ejus scribens.

§. 7.

Libros historicos non paucos lingvâ vernacula conscripsit, qvorum præcipuus fuit *Historia Regum Norvegiæ ab Odino usqve ad Magnum Olai filium* (a), qvæ cum reliqvis ejus operibus, præter *Landnamam* & *Schedas*, deperdita est. *Landnamam* primus omnium conscribere aggressus est, sed opus ab ipso cœptum, primo Kolskeggus, deinde Stirmerus & Sturla Theodori, omnes *Multiscii* seu *Polybistores* a posteris appellati, continuaverunt, aut adauxerunt; ex qvorum demum omnium scriptis, *Landnamam*, qvalem nunc habemus, Haukus concinnavit (b). *Schedarum* opusculi, decem capita continentis authorem eum esse apud omnes in confesso est (c). Obiit Arius octogenarius Anno 1148. (d).

§. 8.

(a) *STURLÆUS* in Præfat. *chron. Norv.* ita: *Arius Polybistor primus omnium Islandorum Historias antiqvas & novas conscripsit. Multas etiam alias Historias, Regum Norvegiæ, Daniæ, & Angliæ vitas adjecit, qvin & res majoris momenti in Islandia gestas.* Et in *vita Olai Sancti*: *Hanc regiminis ejus seriem Arius presbyter Thorgilsi filius primus scripsit, qui non erat minus verax quam felicis memoriæ, eosqve fere nominavit, a qvibus historias desumsit.* Confer ipsius *ARII Præf.* in *Schedas*.

(b) *Landnama* Part. 5. cap. 15. pag. 173. *De Islandiæ occupatione primus Arius presbyter Thorgilsi filius Polybistor scripsit: Deinde Kolskeggus Sapiens; Hoc autem volumen Dominus Haukus Erlendi, ex libris Sturlæ Nomophylacis & Stirmeri Sapientis compilavit, hujus defectum illius ubertate complens, ideoqve hæc Landnama reliqvis uberior est.* Qvibus verbis Auctor non obscure innuere videtur, *STURLAM & STIRMERUM* sua ex *ARIO & KOLSKEGGO* hausisse, eorumqve scripta locupletasse: *HAUKUM* autem ex omnium eorum scriptis unum, idqve perfectissimum confecisse. *BUSSÆUS* *Landnamam* nostro abjudicans audiri non meretur. *BIORNUS de SKARDSA* Ario *Landnamam*, qvatenus de occidentalis & borealis qvartarum occupationibus agit, ut & initium *Annalium Flateyensium* tribuit, qvam ejus assertionem in medio relinqvimus.

(c) Hocce *Arii* opusculum primum Skalholti Anno 1688. opera *M. THEODORI THORLACII* ejusdem diœceseos episcopi meritissimi; & deinde Oxonii Anno 1696. & ibidem recusum 1716. sed mutilum a Celeberr. *D CHRIST. WORMIO*; Ultima autem vice Havniæ 1733. cum versione Latina, indice & notis doctissimis studio & opera Consultissimi *ANDREÆ BUSSÆI* in lucem prodiit. Sunt qvi putant ipsius Arii autographum fuisse perantiqvum illud *Schedarum* exemplar, in membrana exaratum; qvod Skalholtensis Episcopus longe Celeberr. Mag. *BRYNJOLFUS SVENONIUS* investigavit, & a Jona Erlandino presbytero Villingaholtensi 1651. exscribi curavit, ad qvod Skalholtensis editio exacte impressa esse dicitur. Sed rem ita se habere vix

adduci

§. 8.

Gissurus Halli filius, Teiti nepos, a Thorlaco Runolfi filio educatus, & filii loco habitus, Sigurdi Norvegiæ Regis, Sverri patris, ali-
Bb 2 qvam-

adduci possum ut credam, his potissimum obstaculis & rationibus impeditus: (α) Ipsa inscriptio a recentiore manu adjecta esse videtur; Arius enim *Multiscii* cognomen sibimet haudqvaqvam indidit, sed procul dubio recentiores id ei addiderunt, qvi ad eruditissima ipsius scripta tanqvam ad locupletissimum antiqvitatis thesaurum recurrere, eaqve compilare solebant. Antiqvi enim alienarum qvam propriarum laudum buccinatores esse maluerunt. Ut taceam omnium fere veterum Islandorum scripta Authorum nominibus in fronte destitui. Noster autem in fine suum nomen posuit scribens: *Ego nominor Arius.* Et sane nimis impudenter verecundiæ limites transiisset, si id sibi cognominis dedisset, qvod Sæmundo non tribuit. Illum enim aut nudo Sæmundi, aut Sæmundi Presbyteri nomine, nunqvam vero *hinn fróda* seu Polyhistorem salutat. Sunt & qvi ipsum *Scbedarum* nomen ab aliena manu adjectum esse volunt, eo qvod librum a se conscriptum, *ARIUS*, non *Scbedas* sed *Islendingabóc* inscripserit, id est Islandorum librum, in Islandorum gratiam, aut de Islandis conscriptum, qvem Episcopis Thorlaco & Ketillo, ut & Sæmundo Presbytero censendum exhibuit. Sed qvicqvid sit de nomine libri, id tamen pro certo habemus, nostrum multo plura, seu vastius qvoddam opus historicum conscripsisse, qvam hunc libellum, de qvo jam sermo est. Id enim non tantum *SNORRO STURLÆUS* in Præf. *Chronic. Norv.* sed etiam alibi clare innuere videtur. (β) In ipso textu qvædam ita obscura, mutilata, & depravata occurrunt, ut ex eis nullus omnino sensus elici qveat, ex. gr. pag. 2. *Enn þat vas DCCCLXX. eftir* &c. Deest vox *vetra*, monente *RUSSÆO*, & pag. 8. desunt verba: *At eige offá á midle*, qvæ ex aliis apographis restitui posse & debere idem vir doctus nos docet. Pag. 4. *At allir menn mynde þegn vard meþanni hann melte.* Locus omnino non intelligibilis, nisi restituatur hoc modo: *Mynde þeygiande verþa* id est omnes tacituros, dum verba faceret. Pag. 10. dicit Isleifum ad episcopatum ascendisse, sedente Leone Septimo, qvod verum non est. Propius ad veritatem accedunt *Sturlunga* lib. 3. cap. 47. & *Hungurvaka* dicentes, id factum sub Leone Nono, vide Sect. 3. c. 1. Ibidem: *Enn þá vas namn hans rett, at hann bet Gisrödr*, ex qvibus nullus sanus sensus elici potest. Corrigenda itaqve ad ductum *Hungurvakæ* ut sensus fiat: *Gothi eum vocabant Gisrodum, cum revera nominandus esset Gissurus.* Pag. 13. de Jona Ögmundino: *Þá vas hann vetri miþr enn hálffertogr*, id est fuit annorum 34. Hic pro *hálffertogr*, scribendum *hálffextogr*, id est agebat annum 54. Ibidem: *Gizor biskop andadisc XXX. nóttom siþar á enum þriþia dege i viko Kalend. Junii.* Restituendum ex *Hungurvaka* 5. calend. Junii; nam Thorlacus ordinatus fuit 4. calend. Maji, 30. noctibus ante obitum Gissuri. Linea ultima: *Gellir faþir þeirra Þórkels F. Branns oc Þórgils fauþor mins.* Hic prave Thorkillus statuitur pater Thorgilsi, cum esset ipsius frater; Expungendum itaqve superfluum illud *F.* qvod textum depravat. Hæc & alia plura, qvalis est ille seculorum concursus seu
alldamót,

qvamdiu aulæ Magistrum egit, deinde etiam circa Annum 1181. Islandorum Nomophylax fuit, vir prudens & doctus. In studio Philologico tantum profecerat, ut Romam proficiscens, nec ibi, nec alibi interprete opus haberet, cujusvis enim regionis lingvam exacte calluisse fertur; ex qva peregrinatione redux librum conscripsit, cui nomen fuit *Flos peregrinationis* (e). Historiarum etiam peritissimus habebatur, ideoqve monachi Gunn-

---

alldamót, qvi ad annum 1120. statuitur (cujus loco Consultissimus *BUSSÆUS* substituit *aulldungamót* sive concilium, in qvo nostrum calculum impetrare non potest, licet in aliis doctissimo viro facile assentiamur) non *exempliorum* Arii, sed exscriptoris aut correctoris oscitantiam sapiunt. Cum itaqve tam Erlandini, qvam Venerandi Editoris manibus summopere parcitum cupiamus, non ipsius Arii autographo, sed apographo qvodam, magnam præ se antiqvitatis speciem ferente, Erlandinum usum fuisse tutius statuimus. Argumenta enim, qvibus contraria nititur sententia, magni ponderis esse non videntur. Nam putavit Erlandinus, sed non indubie dixit, membraneum illud exemplar esse Arii autographum. Deinde antiqva illa orthographia, abbreviationes seu notæ tachygraphicæ, taliaqve nihil faciunt ad probandam rei veritatem; pluribus si non omnibus antiqvis Islandis ea scribendi ratio familiaris fuit. Exstat inter documenta templi Reykholtensis perantiqvum schedium membraneum, a blattis & tineis valde perforatum, sed eodem plane modo scriptum & pictum, qvod tamen Ario 80. circiter annis recentius esse ex ipso discitur. Nam conscriptum est, (ni nimium fallor) Anno 1224, qvo Snorro Sturlæus filiam suam Ingebiorgam Gissuro Thorvaldi filio in matrimonium collocavit, eodemqve anno ipse Snorro Hallveigam duxit, qvorum nuptiis Magnus Skalholtensis Episcopus, Thordus Sturlæus, aliiqve magnates interfuere, ut ex *Sturlunga* lib. 4. cap. 40. patet. Loqvitur id de Magno Presbytero & Hallfrida ejus uxore, qvi Snorroni prædium Reykholtense vendiderant, conf. *Sturlunga* lib. 3. cap. 65, tanqvam præsentibus, variisqve templi ornamenta & utensilia Snorroni tradentibus; Similiter de Snorrone & Hallveiga ut præsentibus & templo aliqvid de suo attribuentibus; De Thordo & Gissuro tanqvam rerum æstimatoribus, aliisqve, qvorum nomina cum illorum temporum historia apprime conveniunt. Et memini, me a viro Celeberrimo (*νῦν ἐν ἁγίοις*) antiqvitatum regnorum borealium longe peritissimo audivisse, hoc (ut conjecit) documentum, in Islandia vetustissimum, aut ipsius Snorronis Sturlæi aut alicujus supra nominatorum autographum esse. Vid. infra §. 17.

(d) Non vero Anno 1147. multo minus natus 1264. ut habent marginalia *Landnama* pag. 174, nec 1266. ut vult *Præf.* in *Chronicon Norv. Snorr.* plura de eo *TORFÆUS* Proleg. ad *Hist. Norv.* & *Ser. Reg. Dan.* pag. 38. 39.

(e) *Sturlunga* lib. 3. c. 50. " Gissur laugsaugumadr bió í Haukadal eftir faudur sinn. hann " var bædi vitr oc málsniallr. Hann var stallari Sigurdar kóngs faudr Sverris kóngs. " Hann var oc hinn besti klerkr þeirra er her á landi hafa verit. Opt fór hann af landi

" í brott

Gunnlogus & Oddus suorum operum censuram ei commiserunt (a). *Hungurvakam*, id est vitas qvinqve Episcoporum Skalholtensium, non qvidem ipse scripsit, sed ex ejus ore & relationibus concinnatam esse, ejusdem Auctor in proœmio fatetur (b). Senior factus Skalholti cum Episcopis Thorlaco Sancto & Paulo vixit, ibiqve Anno 1206. senex obiit (c).

§. 9.

Filios reliqvit tres, *Magnum* postea Episcopum, *Hallum* Abbatem Helgfellensem, & *Thorvaldum*, qvi primum Joram Klangi, Episcopi filiam duxit, ex qva etiam prolem suscepit. Sed procedente tempore, clerus, nescio qvam cognationem aut affinitatem caussans, eorum conjugium illicitum & incestuosum pronuntiavit. Gutthormum itaqve Nidarosiensem Archiepiscopum accedens Thorvaldus, ab eo decennii cum conjuge vivendi dispensationem adipiscitur, eo vero exacto, omni seposita excusatione aut procrastinatione, sub excommunicationis pœna, divortium injungitur. Jora autem, qvæ a dilectissimo marito divelli noluit, supre-

 mum

" í brott oc var metinn í Rómaborg meir enn nockur Islendskr madr af ment sinni. " Honum var vída kunnigt um sudrlöndin oc þar af giordi hann bók þá er heitir " *Flos Peregrinationis.* " ɔ: *Gissurus. Nomophylax Haukadali post suum patrem villicationem continuavit, & tam sapiens erat qvam eloqvens. Ille Sigurdi Regis, patris Sverreris Regis, erat supremus aulæ magister. Ille etiam omnium, qvi in hac terra fuere, doctissimus exstitit. Sæpe peregrinationes suscepit, & Romæ, suæ doctrinæ ergo, plus qvam ullus alius Islandorum erat honoratus. Multæ regiones meridionales ei erant notæ, de qvibus librum composuit sub titulo FLOS PEREGRINATIONIS.* De hoc etiam *Hungurvaka* in vitá Klangi ita: " Var þá kominn frá Róm sunnan " oc allt utan frá Bár Gissur Hallsson, fór hann út med honum, oc áttu menn at " fagna tveim hlutum mëstu ágiætum oc mëstu gersemum á Islandi. " ɔ: *Tum Roma a meridie, & inde a Barbaria venerat, Gissurus filius Halli, qvi peregre cum illo adfuit; duo tunc viri summi & Islandiæ maxima cimelia gaudium excitabant publicum.*

(a) Vide infra §. 23.

(b) *Hungurvaka:* " Hefi ek af því þenna bækling samansett, at ei felli mer úr minni " þat ek heyrda af þessu máli segia þann fróma mann Gissur Hallsson. " ɔ: *Hinc libellum hunc conscripsi, ne memoria mihi exciderent ea, qvæ virum probum Gissurum Halli filium hac de re referre audivi.*

(c) De Gissuro Halli lege *Sturlungam* lib. 3. cap. 50. aliosqve, ut & *Histor. Thorlaci Sancti.*

mum numen, ne tali modo ab eo separaretur, intensissimis qvotidie precibus fatigabat, cujus voti compos sub constituti termini finem placide obdormivit. Thorvaldus vero circa annum 1226. pecunia, qvam Kolskeggus qvidam monasteriis legaverat, Videyam emit, ibiqve erectum monasterium a fratre Magno Episcopo confirmari & inaugurari curavit, in qvo demum ipse suscepto cucullo anno 1263. vitam cum morte commutavit.

§. 10.

Ex secundis nuptiis Thorvaldus Gissurum suscepit, qvi qvamdiu pater in vivis fuit, qvietum civem egit. Illo autem mortuo, bellorum civilium, qvæ deinde flagrarunt, totamqve fere patriam perverterunt, si non semper fax & tuba, magna tamen sæpe pars fuit. Hic ab Hacone Rege, qvem qvarto cognationis gradu attingebat, solenniter Comes creatus, tandem tædio seculi & nausea volubilis fortunæ, cujus varietatem, siqvis unqvam, magnam expertus fuerat, Vidöense monasterium ingressus, ibidem anno 1266. ætatis 59. vitæ finem fecit (a).

§. 11.

Sæmundus Sigfussonius litterarum seminarium, qvod Oddæ diu deinde fuit, primus fundavit (b), natus Anno 1056. Exemplo Episcoporum Isleifi & Gissuri inductus, ex patria primum in Germaniam, deindeqve in Galliam discendi gratia profectus est, & Parisiis pluribus annis scholam freqventans, profectum spe magistri uberiorem fecit, qvi nostrum in patriam reverti velle subolens, propositum dissvasit, modisqve omnibus inhibuit; usqve dum Jonas Ogmundinus, Sæmundi consangvineus, iter per Galliam faciens, soluto, si non redemtionis, certe informationis non exiguo

(a) De Thorvaldo & Gissuro Comite, Jona Lopti, ut & Sturlungis Thordo, Snorrone, & Sturla agit *Sturlungorum Historia* passim, qvorum vitæ satis prolixæ & lectu non indignæ conscribi possent, sed nostræ paginæ angustia, & instituti ratio id non permittit. Summa saltem capita tetigisse hac vice satis erat, inprimis cum pleniora suppeditet *TORFÆUS Hist. Norv.* Tom. IV. Lib. 5.

(b) Ejus genealogiam exhibent *Landnama* pag. 159. & *Sturlunga* lib. 2. cap. 1.

gno pretio, ipsum inde ductum circa Annum 1076 patriæ restitueret (a). Redux hæreditarium suum latifundium Oddam in australi Islandia situm occupavit, ibidemqve sacro munere fungens & scholam aperiens libros conscribere cœpit.

§. 12.

Pleraqve Sæmundi scripta tempus rerum edax nobis invidit, excepta tantum *Edda* seu Mythologia, qvæ ab ipso *Sæmundiana* vocatur, (nam ab ipso eam collectam esse, & in unum congestam fuisse majores crediderunt) cujus tamen exigua saltem pars superesse creditur, sedecim enim tantum capita ad nos pervenerunt (b). Exstant etiam *Annales* (c) a mundi initio ad ipsius usqve tempora, res sacras & profanas continentes,

(a) Nos hic *Annales* & *vitam Jonæ Ögmundini*, qvatenus enim *Schedis* consentiunt, secuti sumus. Celeberr. *TORFÆUS* junior adhuc scripserat, eum novennem ex patria excessisse; senior factus & rectiora forte edoctus, in *Ser. Reg. Dan.* lib. I. cap. 5. pag. 40. tradit, eum anno ætatis vicesimo ex patria dimissum, in variis Germaniæ locis, & tandem in Gallia, studiis usqve ad annum 1083. operatum esse. Qvicqvid sit, infra hunc annum reditus ejus in patriam detrudi non potest, nisi *ARII* verbis manifesta vis fiat. Fabula perqvam anilis de magistro arte necromantica eluso, aliæqve ejusdem farinæ, qvæ de Sæmundo circumferuntur, dudum explosæ sunt. Interim imperitum vulgus Sæmundo magiæ usum tribuisse non diffitemur, qvod rudibus illis & superstitiosis temporibus eruditorum commune erat fatum.

(b) De significatione vocis *Eddæ* vide *GUDMUNDI ANDREÆ Lexicon* pag. 57. Eddam vero Sæmundinam ita describit *RESENIUS*: *Constat*, inqvit, *meris rhythmis obscuris, adeo fabulis involutis, ut jam vix intelligatur* &c. Sed *ROBERTUS SHERINGHAMUS*, qvem adducit *BARTHOLINUS* lib. I. cap. 11. vocat Eddam *monumentum antiqvissimum, religionem plurimasqve antiqvitates Gothorum & Anglorum exhibens &c.* Mag. *BRYNJOLFUS SVENONIUS* in Epistola ad Stephanium Anno 1642. scripta, de Edda Sæmundina ita loqvitur: *Ubi ingentes thesauri totius humanæ sapientiæ conscriptæ a Sæmundo sapiente, & imprimis nobilissima illa* Edda, *cujus vix millesimam partem reliqvam nunc præter nomen habemus, atqve id ipsum, qvod habemus, omnino fuisset deperditum, nisi Snorronis Sturlæsonii epitome umbram potius & vestigia qvam verum corpus* Eddæ *illius antiqvæ, reliqva fecisset.* Nostra ætate, de hac doctissimi viri adsertione dubitari cœptum est; Nam Celeberr. *A. MAGNÆUS* eandem Sæmundo, si non plane abjudicare conatus est, saltim qvod ipsius Auctor aut Collector unicus non sit, haud contemnendis argumentis probabile fecit. Vid. *Nov. Lit. Dan.* 1756. Mense Majo.

(c) Hos Annales genuinum Sæmundiani ingenii fœtum non esse, permulta svadent. Ex. gr.

tinentes, qvi ei vulgo adscribuntur, ideoqve Oddenses vocantur (a). Eo adstipulante, in leges relatum fuit, ut universi Islandiæ incolæ numerum possessionum inirent, decimasqve inde solverent. Ejus etiam doctrina & habili-

---

gr. dictio, multo seqviora sapiens secula: Habet enim voces & loqvendi modos Sæmundi ætate omnino ignotos, ut sunt: *Relationit*, pro *frásögnin*. Italiam, nunc vocat *Italiam* nunc *Valland*, qvod Sæmundi ætate inusitatum fuit. Gallia enim, & in specie Neustria, tunc temporis *Valland* vocabatur, ut sat superqve patet ex Append. *Landnamæ*, *Vitis Olai Trygg.* & *Olai Crassi*, aliisqve monumentis. Unde etiam *Vita Olai Crassi* de ipsius copiis, in Norvegiam ex Gallia redeuntibus, dicit habuisse *Valska hiálma*, id est galeas Gallicanas. Conf. ejusd. cap. 40. Et *Speculum Regale* nominat *Valska tungu*, id est lingvam Gallicam, cujus usum non seqvus ac Latinæ commendat. Tandem vero post Annum 1400. præcipue vero circa & post annum 1500. Italia a nostratibus *Valland* vocari cœpit, cum Sæmundi ætate, *fyre sunnan fiall & á Púli*, vocata fuerit. Deinde hi Annales, multa Sæmundi eruditione indigna & a vero aliena tradunt: Qvalia sunt: Odinum anno mundi 3449. regnum in septentrione capessivisse & octo tantum annis regnasse, hisqve peractis, occisum fuisse & Othiniæ in Fionia tumulatum. Bellum Punicum primum cum secundo confundit, unde Reguli mortem & Annibalis in Italiam irruptionem ad annum mundi 3700 referunt, eodemqve tempore Frodum Vegetum Daniæ imperasse perhibent, qvem annis post Christum natum 340. floruisse constat. Theydam & Judam Galilæum, hæreticos vocant, qvos ad annum Christi 50. referunt & ab Apostolis occisos fuisse tradunt, & ut verbo dicam: est opus novitium ex *SAXONE GRAMMATICO* aliisqve recentioribus compilatum, aut interpolatum post annum 1500. qvod Auctor manifeste prodit sub finem operis ad annum Christi 871, in qvo desinit, ablegando Lectorem ad *Chronicon Joh. Carionis.*

(a) Præter hosce *Annales* alia opera historica Sæmundo tribuit *TORFÆUS Ser. Reg. Dan.* lib. 1. cap. 5. (locum enim, qvem *BARTHOLINUS* ex *TORFÆI* Serie adhuc manuscripta allegat, lib. 1. cap. 11. & ex eo *HOLBERGIUS Descr. Dan. & Norv.* pag. 156. non moror, cum ipse *TORFÆUS* eum ex ipso opere in lucem emittendo expunxerit, & pro suo haberi vetuerit;) seqvens ut videtur authoritatem *ODDI* Monachi, & Anonymi cujusdam, qvi Jonæ Lopti, Sæmundi nepoti carmen honorificum inscripserit, qvem tamen, cum ejus computatio, in Regum Norvegiæ annis, a calculo *ARII* non semel dissideat, scripta Sæmundi non satis accurate excussisse suspicatur. *Hæc*, inqvit, *abunde stabiliunt*; *Historias Regum Norvegorum & Annales Sæmundum scripsisse.* At qvæso, qvomodo hæc cum manifestis *SNORRONIS* verbis: *Ariam primum omnium Historias & vitas Regum Norvegiæ* conscripsisse, dicentis conciliari possunt? Hujus autem fides tanqvam docti & veracis Historici, nobis incuriosi illius anonymi, ut & *ODDI* Monachi, qvem ipse *TORFÆUS* intempestivæ credulitatis tam sæpe incusat, multo potior est (qvod pace magni *TORFÆI* dictum esto). Interim tamen Sæmundo Annalium conscriptionem haudqvaqvam abjudicare volumus, qvibus subinde aliqvid de Regum Norvegicorum successione immiscuerit.

habilitate Episcopi Thorlacus & Ketillus in conscribendo jure Canonico usi sunt (a). Obiit anno ætatis 77. restauratæ vero salutis 1133.

§. 13.

Filios habuit Sæmundus *Ejulfum* & *Loptum*. *Ejulfus* vir pius & doctus aliqvalem etiam docendi ludum aperuit, ex qvo prodiit *Thorlacus Thorhalli filius*, Skalholtensis postea Episcopus, qvi qvotiescunqve de pietate aut bonis moribus aliqvid aut loqvebatur, aut præcipiebat, dicere consvevit: *Tales fuerunt consvetudines seu mores Ejulfi nutricii mei* (b). Loptus in Norvegia, Magni Regis Nudipedis filiam naturalem Thoram connubio sibi junxit, ex qva Jonam, celeberrimum Islandiæ civem suscepit.

§. 14.

Post patris & patrui obitum *Jonas Lopti* prædium Oddense inhabitavit, scholæqve Oddensi præfuit. A Scriptoribus, qvi ipsi coævi fuerunt, ut doctus, sapiens, locuples, magnificus, & in conciliandis dissentientium popularium animis; utpote magna auctoritate & benevolentia præditus, fortunatissimus prædicatur, graviores enim sæpe lites ipsius judicio commissæ fuerunt (c). More seculi, qvo vixit, simul ecclesiæ diaconum, & provinciæ Prætorem egit, templa non pauca condidit, eaqve splendide ornavit. Monasterium Keldense exstruxit qvidem, sed morte præventus non dedicavit, qvod ideo ipso mortuo dirutum fuit. Nimiæ mulierositatis vitio laboravit, & ex concubinis, qvas plures habuit, filios non paucos suscepit; qvorum nominatissimi fuerunt, *Paulus Episcopus* & *Ormus* Breidabolstadensis. Legitimorum autem celeberrimus fuit *Sæmundus*,

(a) Confer *ARII Sched.* cap. 10. & *Jus Eccles. Antiqv.* cap. 26. Plura dabit *TORFÆUS* in Proleg. *Hist. Norv.* & *Ser.* pag. 40. 43.

(b) Sancto Thorlaco Ejulfi præcepta & consvetudines tam pretiosa videbantur, ut qvondam Pythagoræ discipulis ipsius verba.

(c) Vide *Sturlungam* Lib. 2. cap. 33. 36. 37. Lib. 3. cap. 22.

dus, Islandorum ſua ætate ditiſſimus, cui Haraldus Orcadum Comes filiæ ſuæ Langliſæ nuptias obtulit (a). Obiit Jonas Lopti ſenex Anno 1197.

§. 15.

Snorro Sturleus patrem habuit Sturlam Thordi, dictum Hvammenſem, natus Anno 1178. triennis in familiam Jonæ Lopti, litteris & bonis artibus operam daturus conceſſit, ibidemqve annis 16. usqve ad Jonæ obitum, eoqve mortuo apud Sæmundum Jonæ filium aliqvantisper ſubſtitit. Is ab initio Seculi 13. usqve ad 1241., qvo occiſus eſt, divitiis, prudentia & eruditione percelebris, poſt Sæmundum Jonæ omnium locupletiſſimus & potentiſſimus, exiſtimabatur. Magnam enim Islandiæ partem *in ſua* habuit poteſtate, ita ut qvandoqve 800. armatis ſtipatus forum generale adiret; qvamqve dives pecoris fuerit, vel inde conſtare poteſt, qvod ſemel centum boum jacturam fecerit, qvam nihili æſtimavit: nam hæc minima armentorum ejus portio fuit. Circa Annum 1218. Norvegiam petiit, ibiqve biennium ſubſiſtens, magnam Regis Haconis, majorem vero Comitis Skulonis gratiam adeptus eſt; cumqve ipſius potiſſimum conſilio & perſvaſionibus, expeditio in Islandiam, qvæ tum temporis a Norvegis parabatur, omitteretur, Regi inſulæ dominium ſua ſe auctoritate acqviſiturum, promiſiſſe ſuſpectus habebatur. Nam non tantum poteſtate de tranſactione inter eum & Islandos facienda, ſed etiam donis & privilegiis Nobilium ornatus, ad ſuos reverſus eſt; coram qvibus non modo omnia diſſimulavit, ſed & pernegavit, verſutioris enim ingenii ſemper habitus fuit. Hinc nec diu odiis indulſit, licet controverſias de præturis, latifundiis & hæreditatibus, cum variis, ſæpe etiam propinqvis & cognatis haberet (b); erat enim tam honorum qvam opum valde appetens; nec amicitias conſtanter coluit, ſed pro re nata verſabilis fuit.

§. 16.

(a) Vid. *Sturlungam* Lib. 3. cap. 66. & *Hiſt. Com. Orcadenſium.*

(b) Lites ei cum Sighvato fratre, Sturla ſobrino, Giſſuro, Kolbeino & Thorvaldo propriis ſuis generis, Urækia filio, Klango & Ormo, qvorum vitricus fuit, Sæmundo ſuo qvondam nutricio, Magno Gudmundi, aliisqve; de qvibus conſulenda *Sturlunga* ſuis locis.

§. 16.

Nomophylacis officio inter populares sæpius functus fuisse fertur (a). Poëta & Historicus excellens fuit, lingvas etiam Latinam & Græcam probe calluisse videtur (b). Operum ejus, qvæ non pauca reliqvit, qvædam perierunt, qvædam supersunt, inter qvæ eminent *Chronica Regum Norvegiæ*, qvod scriptum a verbis initialibus *Kringlu heimsens*, id est orbem terrarum appellavit (c); *Edda* illa recentior ab ipso *Snorroniana* vocatur (d); *Scalda*, ei etiam a qvibusdam tribuitur (e). His accedunt

(a) Ejus supremam jurisdictionem ad seqventes annos collocant Historici, *ARNGRIMUS, WORMIUS, RESENIUS* ad 1215. & 1222, *Annales* ad 1213. & 1222. *Sturlunga* Lib. 5. cap. 21. ad 1233.

(b) Poëmata & carmina de Dynastis plura composuit, *de Comite Hacone Galin* circa annum 1212, qvod ei per internuntios misit, speciosa dona ea propter recipiens, *Sturlunga* Lib. 4. cap. 21. *De Christina Comitis uxore*, qvæ ei vexillum, qvo usus fuerat Ericus Sveciæ Rex, dono dedit l. c. cap. 22. *De Comite Skulone bina*, qvi eum non tantum ornata & instructa navi, sed etiam 15. aliis magni pretii muneribus, tandemqve, una cum Rege Hacone, nobilium privilegiis beavit. *Sturlunga* Lib. 4. cap. 25. Rhythmi autem, qvos circa annum 1239. de *Gauto Jone*, Regis Haconis amico, in gratiam Ducis Skulonis fecit, majorem ipsi invidiam qvam honorem conciliarunt, vid. *Hist. Reg. Haconis Haconidis.* Latinæ & Græcæ lingvæ peritum fuisse scripta ejus clare testantur.

(c) Opus perelegans ab Odino incipiens, ad Sverrum Norvegiæ Regem produxit. Hoc præter alios laudibus effert Nobiliss. *HOLBERGIUS Hist. Dan.* Tom. I. pag. 341. & 729. ubi tamen inter Snorronem & Sturlam Thordi, authorem *Historiæ Regis Haconis*, non satis distingvitur, illisqve *vita Sverri*, qvæ Carolum Abbatem authorem agnoscit, adscribi videtur.

(d) Edda Snorroniana creditur esse lacinia qvædam, seu reliqviæ Eddæ Sæmundianæ. Fabulas autem, qvas Eddæ continent, Sæmundus aut Sturlæsonius de suo ingenio non finxerunt, sed ab antiqvioribus acceptas, posteritati transmiserunt, ut patrias antiqvitates ab interitu conservarent; In ipsis vero fabulis nihil aut parum inest, qvod vitiatum aut mutatum videatur: Multa etiam ut in fabulis Homeri, Hesiodi & Græcorum vera esse creduntur, ut loqvitur *SHERINGHAMUS* apud *Bartholinum* in *Antiqv. Dan.* lib. 1. cap. 2. & *TORFÆUS Ser. Reg. Dan.* lib. 1. cap. 2. Hanc autem Eddam hoc modo definit ipse Author cap. 1. Edda *est ars ex antiqvis ingeniosorum hominum fabellis, variisqve adinventis rerum appellationibus, docens Norvegicam poësin, vulgo obscuram, sapientibus auditu jucundam & artificiosam, exercere & exhibere, qvæ ut suas jugis veteres suggerit, & novas semper gignit voces, ad rem rhythmicam facientes, omnibus insignibus poëtis, qvi illam dextre volunt scrutari, commendanda,*

dunt ejusdem *Háttalykill* five Clavis Metrica, & *Bragarbót*, qvorum fragmenta hinc inde in *Edda* Codicis Wormiani occurrunt. Senior factus fortunam magis adversam experiri cœpit. Nam Anno 1236. ipsius frater Sighvatus, ejusqve filius Sturla, qvos ipse Snorro & filius ejus Urækia, variis modis irritaverant, in eum insurrexerunt, omnibusqve propemodum

---

dandu unde Edda ab edo, compono, meditor, *nomen accepisse videtur.* Hanc Eddam Snorronis esse opus, primum in dubium vocavit, aut tantum non pernegavit Celeberr. *A. MAGNÆUS*, cujus argumenta magnam habent probabilitatem; Sed bonæ fidei, nobis sæpius citati *Annales Breviores*, conscripti, ut videtur, ante annum 1400. confidenter adserunt, *SNORRONEM* Eddam aliasqve Historias Islandice scripsisse, dicentes: " Anno 1241. Andlát Snorra Sturlusonar í Reykhollti. Hann var " maþr vitr oc margfródr, höfdingi mikill oc slægvitr. Hann kom fyrstr manna " eignum undir kóng her á landi, sem var Bessastadir oc Eyvindarstadir. Hann samsetti Eddu oc margar adrar frædibækur oc Islendskar saugur. hann var veginn í " Reykhollti af mönnum Gissurar Jarls. " ɔ: *Anno 1241. Mors Snorronis Sturlæi de Reykholto. Ille vir erat sapiens & multa scientia gaudens, Magnas potens & astutus. Is primus prædia in hac terra fisco attulit regio, qvæ fuere Bessastade & Eyvindarstade. Ille Eddam & multos alios libros doctrinales ac historias Islandicas composuit. Ille Reykholti a Gissuri Comitis hominibus interfectus est.* Doctissimus *ARNGRIMUS JONAS* in *Epistola ad Wormium.* Vide *WORMII Epist.* Tom. I. pag. 329. de hac re semet ita exprimit: *De Authore Eddæ objectum scrupulum illo eximendum sentio; qvod in nostris monumentis manifeste legatur in hæc verba:* " Snorri " Sturluson var á dögum Gunnlaugs múncks. hann (Snorri) jók vid þá Eddu, sem " Sæmundr prestr hinn fródi hafdi ádur samsett. " ɔ: *Snorro Sturlæus diebus Gunnlaugi monachi vixit. Ille* (Snorro) *Eddam antea a Sæmundo Sacerdote Polyhistore compositam adauxit.* Ubi notandum, qvod Islandica verba non sunt ipsius Arngrimi, sed antiqvi cujusdam Auctoris, qvem qvidem non nominat, sed vocibus: *nostris monumentis*, indigitat. Et hinc concludimus fieri posse, qvod Snorro operi primus manus admoverit, sed imperfectum reliqverit, idqve deinde in manus Olai Hvítaskáld, aut alius cujusdam viri docti inciderit, qvi id eadem, qva initio orsus est Snorro, forma, continuavit, & præter plura alia, ea addidit, qvæ a Snorrone scripta esse neqveunt. Sed nihilominus opus Snorroni, ut viro docto, ejusqve inceptori & Auctori primario, attribui potest. Edda hæc Snorronis cum versione latina & danica, opera & studio *RESENII* Havniæ 1665. prodiit. Postea vero in Svecia opera *GÖRANSONII*, & lingva Gallica opera *MALLETII* Havniæ & Genevæ edita est.

(e) De *Scalda* ita loqvitur *ARNGRIMUS* in *Epistola* ad Celeberr. *WORMIUM*: *Liber de arte poetica Islandorum Skalda dictus est, qvasi praxis alterius Eddæ, ut Edda inventionem, Scallda usum vel artem juvet.* Scaldam qvidam Olao Thordi filio, Snorronis sobrino tribuunt, dicto communiter Huítaskálld. Sed si liber hic, ut innuere videtur *ARNGRIMUS Crymog.* lib. 1. circa annum 1216. conscriptus est, alium qvam Olaum,

dum possessionibus spoliarunt, qvorum furori cedens, altera vice Norvegiam petiit, ibiqve in periculosissimam Skulonis Ducis a Rege Hacone incidens defectionem, relicto Rege, Ducis partes secutus est. Ab hoc tandem, ut qvidam volunt, Comes creatus, navem, qvam a Duce dono acceperat, ipsius permissu conscendens, Rege contra abitum severe prohibente, in Islandiam trajecit. Cujus temeritatis postea pœnam capite luit. Nam Gissurus Thorvaldi filius, Snorronis qvondam gener, ipsum ea propter ut Majestatis reum Reykholti Anno 1241. ætatis Snorronis 63. decollari fecit (a).

§. 17.

Licet pretiosissima Snorronis Sturlæi scripta, qva contextum & dictionem attinet, invariata ad nos pervenisse non negem, orthographiam tamen, & forte plura, valde esse mutatam, & ab exscriptoribus ad sui temporis scribendi modum formatam esse, valde faciunt verisimile antiqvi Codicilli templi Reykholtensis, blattis & tineis ita exesi & perforati, ut vix aut non legi qveant, qvod sine dubio est antiqvissimum, qvod nostro tempore in Islandia exsistit documentum, scriptum enim videtur Anno 1224. (b), in nuptiis ipsius Snorronis & Hallveigæ Ormi, ut & Gissuri postea Comitis titulo insigniti, & Ingebiorgæ Snorronis filiæ, qvæ simul Reykholti magna pompa celebratæ fuerunt, præsente, præter multos alios, Magno Episcopo & Thordo Snorronis fratre, qvi, Thordus scil., Gissurus, Ketillus Hermundi, & Hugo Pastor, ut testes & rerum æstimatores in

Olaum, qvi tunc temporis junior fuit, qvam tali libro concinnando, par esset, authorem agnoscit. Runarum pariter ac reliqvæ literaturæ peritum fuisse Snorronem nullus dubito. Interim tamen runarum genus, qvod vocatur *stafkarlsletr*, qvo scriptum fuit epistolium ipsi ab Oddo Sveinbiornonis missum, aliqvid de conjuratione contra eum facta continens, legere aut intelligere non potuit; ideoqve in insidias sibi structas incidit. *Sturlunga* lib. 6. cap. 30.

(a) A Rege Hacone Gissurus in mandatis habuit, ut Snorronem captum ad se transmitteret; Id autem si neqviret, occidendum curaret; minime enim Rex Snorronis sangvinem sitiebat, ut ipse postea confessus est; Sed Gissurus opibus ejus inhians, nullam ipsi, ex insidiis capto, prolixeqve mortem deprecanti, optionem concessit. *Sturlunga* lib. 6. cap. 31. & *Hist. Hacon. Haconidis.* De Snorrone cetera, videndi *TORFÆUS* in cit. Prolegomenis & *Serie* pag. 46. & *PERINGSCHIOLDIUS* in Præfat. suæ editionis, cujus haud pauca ex dictis emendari possunt.

(b) Conf. supra §. 8. pag. 196.

in documento nominantur, nam eodem tempore Snorro Reykholtum a Magno Thordi filio, partim emtione, partim, ut videri voluit, hæreditate ſibi debitum accepit, præeunte itaqve Epiſcopi authoritate & in ejus præſentia, ad qvem ex præſcripto legis ſuprema talium rerum inſpectio pertinuit, ſibi prædium, templum, & omnia eorum bona, qvæ hic ſollicite ſatis enumerantur, tradi curavit (a).

§. 18.

(a) Antiqviſſimum hocce documentum ipſius Snorronis manu, ut qvidam putant, exaratum, ut ab interitu conſervetur, & ut curioſus lector, qvalis eorum temporum orthographia & genuinus ſcribendi modus fuerit, cognoſci qveat, hic adjicere placet, cujus tenor talis eſt: " Til kirkio ligr i raukiaholte heimaland meþ ollom landſ-
" nytiom þar fylgia kyr tottogo. griþungr twevetr XXX. a, oc hundraþ. þar ligr
" til ſim hluter. grimſar alrar en þrir huerfa undan. nema þat eſ mun nu telia. þat
" eſ hlaupagarþr alr. oc þrir hluter arennar fyr nordan miþberg. en fiorgongren
" huerfr fra. þar fylger oc fiorþongor haorgſ hyliar ſiþan eſ ſettungr eſ af teken oc
" oſteinma at rauþa vatſoſe. þar fylgia heſtar þrir enge verre an XIIII. aurar. þar
" hverfr oc til ſelſor i kior meþ oveþe þeirre eſ þar fylger at helfninge oc afretr a
" hrutafiarþarheþe. oc itoc þau eſ han a i faxadal. oc geitland med ſcoge. Skogr i
" ſandale niþr fra ſclakkagiſe umb ſcalatoſſt. gengr mark fyr neþan or ſteinom þeim
" eſ heita kloſningar þeir ſtanda viþ ſandalſo. oc þar up a fialſ brun. þar fulger oc
" ſkogr i þuerarhliþ at viþa til ſels. torfſcurþr i ſteinþorsſtada land. Salds ſæþe
" niþr fort. Her liggia til tio hundroþ ſex alna aura i bokom oc i meſſo fotom oc
" i kirkio ſkruþe. z grdvæfiar haukvll yvirdr. ær ormr. b. Gil. ſ. gaf fyr vtan
" klukkor II. þeir ero ovirdar. Magnus oc hallfriþr gefa til kirkio roþo kroſſ oc
" likneſke þau eſ ſtanda ufer altara. oc bunieng a plenario. þat eſ kirkio fe umb
" fram of þat eſ aþr eſ talt. kirkio fe fylgia tuer merer vax. oc tottogo. þau liggia
" lond til kirkio breiþabolſtaþr. oc raukialand. oc hogende. her fylgia eN kirkio-
" fe ſiav kugilde i merfe. Sa eſ bvr i raukiaholte ſkal annaz haſlland oc tuau
" kvgilde buſiar meþ. þui fe ſkal fylgia kueNgildr omage huer miſſere. oc ſkal ſa
" haN tiltaka eſ i raukiaholte bvr. þeſſe kirkio fe eſ ero i bokom oc i meſſo fotom
" oc i kirkio ſkrvþe virdo til ſextogo hvndraþa vaþmala i hendr Snorra. þeir GizoR
" oc Þorþr. oc ketill hermundar ſ. oc hogne preſtr. Skrin þat eſ ſtendr a altara
" meþ helgom domom gefa þeir Magnus oc Snorre at helfninge hvaR þeirra. oc eſ
" þat kirkio fe umb fram of þat eſ aþr eſ talet. kirkia a eN um fram klukur þer
" er þau SnoRi oc hallveig leGia til ſtadar ſaungmeyiar II. oc II. arnqnautar. en
" Vta. ſaulmundarnautr en .VIta. petrſnautr. oc þar med meSo faut en betſto
" ſinelta croSar. II, ſcript. Þeſſa reka a kirkia i reykiaholiti. Vndir. felli ytra
" þridivngr hvalreka ok halfr vidreki ℈ (oc) land halſt. Vndir idra felli þridivngr
" hvalreka ℈ (oc) likt i agoda. ſem vndir. ytra. þridivngr hvarttveggia i agoda. A
" mvnadaRneſi fiordvngr hvalreka. Ad kambi fiordvngr i hvalreka. I byrgilvik
" fiordvngr i hvalreka. "

" Kirkia

§. 18.

Plures qvidem Snorro fratres habuit, qvorum apud Hiſtoricos non incelebre nomen. Sed reliqvis pietate & prudentia *Thordus Sturlæus* antecelluit, Gudmundo Arii ſemper amiciſſimus, inqve id omnes ſemper inten-

---

" Kirkia ſu er ſtendr i reykiaſtolti er helgud med gudi MaRiv mödvr drottins. " oc hinum helga petro poſtola. oc envm hælga dionisio biſkopi oc hanni helgv " Barbare meyio. " Id eſt: *Ad templum Reykholtenſe pertinet ipſius prædii fundus, una cum omnibus fundi emolumentis; accedunt viginti vaccæ, taurus bimulus, & centum ac qvinqvaginta oves* (lactaria). *Pertinent ad illud qvinqve partes totius amnis Grimsa, tres reliqvæ abſunt, exceptis illis, qvas mox recenſebo: Totus ſcilicet Hlaupagardus, & tres amnis, a ſeptentrione Midbergi, partes, qvarta autem pars abeſt. Accedit & qvarta pars vorticis Haorgenſis, ſextante prius demto, & Oſtemma usqve ad oſtium Raudavatnenſe.* Pertinent (ad dictum templum) *tres eqvi, qvorum nullus qvatuordecim unciis ſit vilior. Pertinet qvoqve illuc ſervitus magaliorum æſtivorum in Kiöra, cum dimidia piſcaturæ in amne iſto parte, & paſcua montana in teſqvis Hrutafiordenſibus, præter ſervitutem paſcuorum, qvam in Faxadalo tenet, & Geitlandiam cum ſylva. Sylva* (etiam pertinet ad hoc templum) *in Sandalo infra* (profundum & declivem rivum) *Sclukkagil, ultra Scalatoſſtas. Limites ab inferiore parte de lapidibus, qvi apud Sandbalſos conſpicui ſunt, & Klofningi vocantur, uſqve in ſupremum montis jugum deducuntur. Accedit & ſylva in Thverarhlida, ſi in uſum magaliorum lignandum foret; jus turfam in fundo Steindorſtadenſi effodiendi, & ſatum frumenti terræ mandatum. Huc pertinent decem hundredæ unciarum, qvarum qvævis ſex ulnas continet, in libris, veſtibus ſacris & ornatu templi conſtantes, ut & humerale ſacerdotale de holoſerico, nondum taxatum, qvod Ormus Colonus filius Gilſi dederat, præter duas campanas, qvæ* (etiam) *nondum ſunt taxatæ. Magnus & Hallfrida templo crucifixum, & imagines ſupra altare diſpoſitas donant, & ornatum plenarii, hæ ſunt, præter recenſitas, templi poſſeſſiones. Accedunt ad templi bona viginti & duæ ſemilibræ ceræ. Prædia hæc ad templum pertinent: Breidabolſtadus, territorium Reykenſe & Hogenda. In bovis templum adhuc ſeptem vaccis æqvivalentia cimelia habet. Qvi Reykholti habitat, qvovis tempore territorii Hofenſis, & duarum vaccarum æqvivalens in pecoribus* (conſiſtens) *curam gerere tenetur, ad qvod fæmina inops ſuſtentanda accedit, qvam tamen, qvi Reykholti habitat,* (ipſe) *eliget. Has templi poſſeſſiones in libris & veſtibus ſacris & ornatu templi conſiſtentes, Giſſurus, Thordus, Ketillus filius Hermundi, & Hugo ſacerdos, Snorroni tradendas, ſexaginta hundredis* (ulnarum) *panni inqvilini taxabant. Scrinium in altari conſtitutum & reliqvias continens, Magnus & Snorro, ſinguli ex dimidia parte, donant, qvod igitur, præter allatas, templi eſt poſſeſſio. Templum præterea adhuc poſſidet campanas duas, ad cantum convocaturas, qvas Snorro & Hallveiga illi donant, ut & duas ab Arna, qvintam a Saulmundo, & ſextam a Petro* (donatam), *nec non veſtes miſſaticas*

intendens vires, ut concordia inter Proceres dissentientes stabiliretur aut redintegraretur. Qvantum una cum fratribus Magno Episcopo, & Thorvaldo Gissuri filiis eo in negotio præstiterit, inde liqvet, qvod in Islandia, licet ipsis viventibus multum sæpe fumaret, non tamen priusqvam ipsis exstinctis, apertum seditionum & civilium bellorum incendium erumperet. Thordus Anno 1237. mortuus est (a).

§. 19.

Filios qvidem Thordus plures habuit, sed doctrinæ laude præcelluerunt Olaus & Sturla. *Olaus*, a comarum albedine & insigni poëtandi peritia, distinctionis ergo ab Olao Svartaskálld (Niger poëta), qvi eodem tempore floruit, vocatus *Hvítaskalld* (Albus poëta), a patruo suo, Snorrone Sturlæo, una cum fratre Sturla, si non educatus fuit, saltim apud eum sæpius mansit, & ex eo bonas artes literasqve inbibit, ita ut poëta optimus, &, post ipsum patruelem, sui seculi doctissimus haberetur. Hinc Snorroni constanter adhæsit, & pro eo pericula obire non dubitavit. Anno 1236. in Norvegiam, & inde in Daniam ad Waldemarum Victoriosum transiit, sub qvo aliqvamdiu meruit, & ab eo magni fuit æstimatus. Sed Anno 1240, in Norvegia prælio Osloënsi, Haconis Regis signa seqvens, interfuit. In Islandiam redux, Nomophylacis officium gessit Anno 1248. & 1252. obiit Anno 1259. Poëmata ejus celebriora fuerunt Panegyrici, Haconi Norvegiæ, & Waldemaro Daniæ, Regibus, Skulio Norvegiæ Comiti, & Sancto Thorlaco, dicti (b). Qvæ omnia interciderunt, præter frag-

---

missaticas optimas, duas cruces encausto pictas, (&) sextam. Horum littorum jus in templi Reykholtensis dominio est. Sub Fello exteriori triens balænarum, & triens lignorum ejectitiorum, & dimidium funili. Sub Fello interiore triens balænarum ejectitiarum, & tantundem, ac sub exteriori, accessionum, triens puta utrobiqve accessionum. In Munadarneso qvadrans balænarum ejectitiarum. Apud Kambum qvadrans balænarum ejectitiarum. In Byrgisvika qvadrans balænarum ejectitiarum.

Templum qvod Reykiaholti est, dedicatum est cum. Deo Mariæ Deiparæ, & Sancto Petro Apostolo, & Sancto Dionysio Episcopo, & Sanctæ Barbaræ Virgini.

(a) Conf. *Sturlunga* libr. 5. cap. 50.

(b) " Olafr Þórdarson hafdi ordt drápu um Þórlák biskup um veturinn eftir andlát Magn-
" ússar biskups. Hann fór um föstuna i Skálhollt, oc giördi ser þat til eyrindis,
" at

fragmenta qvædam, qvæ in *Vita Haconis Regis* allegata occurrunt. Qvidam & *Eddam*, qvæ Snorroniana vocatur, ut & *Skaldam* ei tribuunt, qvidam vero utramqve ei abjudicant (a).

§. 20.

" at færa hönum drápuna, enn hann vildi þó hitta Snorra Sturluson, hvad hann oc " giördi. " *Sturlunga* libr. 6. cap. 1. id est: *Olaus Thordi filius byeme post obitum Magni Episcopi elogium poëticum de Thorlaco Episcopo concinnaverat. Ille tempore qvadragesimali Skalholtum tetendit, causam itineris prætexens, se illi elogium præsentaturum, (revera) tamen Snorronem Sturlæum convenire voluit, qvod & fecit.*

(a) Majores nostri *Eddarum* collectionem Sæmundo & Snorroni, *Skaldæ* autem concinnationem qvidam Snorroni, qvidam autem Olao Hvitaskalld tribuerunt. Biörnus vero Skardsaaensis *Skaldam* Gunnlaugo monacho, (sed ut puto perperam) attribuit. Sed omnia hæc in dubium vocavit, imo *Eddam* & *Skaldam* eisdem pene abjudicavit, borealium Antiqvariorum coryphæus Celeberr. *A. MAGNÆUS*, cujus palmaria argumenta sunt, qvod Eddæ Auctor promittit se Skaldam, seu librum ejusdem argumenti, conscripturum, adeo, ut si non certum, saltem probabile sit, unum eundemqve utriusqve libri esse Auctorem; cum vero *Skaldæ* Auctor vocet Waldemarum, Daniæ Regem, *suum Dominum*, qvod Snorroni non potest competere, utpote qvi nunqvam in Daniam venit, ideo eum libri Auctorem non esse. Præterea *Skaldæ* Auctorem in Snorronis laudes erumpere; Sed antiqvos propriarum laudum parcissimos fuisse. Deinde qvod hæc sententia destituatur omni antiqvitatis testimonio, nec aliud habeat fundamentum, qvam *B. SVENONII* & *ARNGRIMI* conjecturas. *Skaldam* vero Olai opus non posse haberi, cum eos nominet, qvi post ejus fata vixerunt. Qvæ etsi omnia speciosa sint, & magnam præ se ferant verisimilitudinem, non tamen, ut nobis videtur, rem omnino conficiunt, aut antiqvam penitus evertunt traditionem, cui, ut & *Annalium* fidei, *SVENONIUS* & *ARNGRIMUS*, viri doctissimi, & suo uterqve tempore Antiqvitatum Islandicarum peritissimi, suam superstruxerunt sententiam. Fieri autem potuit, qvod Snorro operi Eddico, & forte utriqve primus manus admoverit, sed imperfectum necessario suo & carissimo discipulo perficiendum reliqverit, ut supra §. 16. monuimus. Qvod autem *Skalda* Olaum si non unice, saltim magna ex parte, Authorem agnoscat, verisimile faciunt: 1) Laudes Snorronis, ibidem obviæ. 2) Auctor vocat Waldimarum, Daniæ Regem, *Dominum suum*, qvod apprime in Olaum qvadrat. 3) Magna illa eruditio in *Skalda* occurrens, ostendit Auctorem fuisse & Græce & Latine doctum, satisqve bene in aliis artibus & scientiis versatum. Sed tales viros post Olai mortem exstitisse non reperio. Qvod autem in *Skalda* eorum fit mentio, qvi post Olai mortem vixerunt, potest ab aliena manu adjectum esse; nam tales interpolationes in plurimis libris non raro occurrunt. Ex qvibus patet, allata a summo viro argumenta non tanti esse valoris, ut Annalium fidem & antiqvam traditionem penitus evertant, licet illud tantum probent, qvod neuter sit unicus ex esse hujus vel illius libri Auctor. Qvod doctissimi viri pace, cujus manibus magnum debeo, habeoqve honorem, dictum esse volo.

Dd

§. 20.

Sturla Thordi filius, vulgo Multiscius seu *Polyhistor* cognominatus, Poëta, Historicus, & Juris Consultus perceleber; qvi fortunæ fallaciam sæpius expertus est, præcipue vero Anno 1263; tunc enim invitus & tantum non compedibus ligatus, ut rebellis & Majestatis læsæ reus in Norvegiam missus fuit; sed contra inimicorum spem brevi summum Regis favorem & totius aulæ tantam æstimationem adeptus, ut Dapifer, Historiographus, & Consiliarius Regius constitutus fuerit, deinde etiam pluribus annis in patria Nomophylacem egerit. Præter *Panegyricos* Haconi & Magno Norvegiæ Regibus, ut & Byrgero Sveciæ Comiti dicatos, plurima fecit carmina. Utriusqve etiam Regum *Historias* scripsit, qvarum *Magni* maxima ex parte periit, *Haconis* vero superest. Multæ præterea aliæ ei tribuuntur Historiæ & Athletarum vitæ, qvarum agmen ducit ipsa *Sturlunga*. Nam plurimis, qvæ in ea narrantur, rebus, ipse aut oculatus testis interfuit, aut præfuit (a). *Landnamæ* etiam manus admovisse certum

(a) Qvam felix & præstans poëta fuerit, inde inter alia liqvet, qvod cum Regi Magno carmen de ipso a se compositum recitasset, Rex cum temporis illi alioqvin inimicior, vinum propinavit, subridensqve dixit: *Meliora carmina facis qvam ipse Papa.* Jussu Magni Regis, ipsius patrisqve *Historias* eum conscripsisse testatur *Sturlunga* lib. 10. cap. 22. & 23. Ipsam etiam *Sturlungam* post Brandum Sæmundinum, aliasqve Islandicas Historias litteris mandasse docet eadem *Sturlunga* lib. 2. cap. 38. his verbis: *Plurimæ Islandorum Historiæ ante mortem Brandi Sæmundini conscriptæ fuerunt; qvæ autem postea factæ sunt, perpaucæ litteris mandatæ fuerunt, antequam Sturla Poëta Thordi filius Islandorum Historiam dictavit, ad qvod perficiendum satis doctrinæ possedit, qvam tam ex sapientibus, qvibus cum versatus fuerat, qvam ex documentis, conscriptis ab eorum coætaneis, de qvibus Historiæ agunt, hauserat. Qvibusdam autem, qvæ ipsius ætate gesta sunt, præsens interfuerat. Ipse enim vir nobilis, benignus, bene doctus & modestus, sed simul confidens & audax fuit. Cui jam deus fruitionem laudatione præstantiorem det.* Per Islandorum Historiam ipsissima *Sturlunga* intelligenda est, qvæ κατ᾽ ἐξοχὴν *Islandorum Historia* a qvibusdam vocatur. Hunc autem locum, ut & ultimum, qvi de morte Sturlæ agit, ab aliena manu adjectum esse, ultima ejus verba certum faciunt. Eatenus autem hic Sturla ad Oddenses pertinet, qvod sæpe cum patruo suo Snorrone discendi gratia conversatus fuit. De eo vide *TORFÆUM Ser.* pag. 47. Prolegom ad *Hist. Norv.* & historiæ ipsius Tom. IV. Lib. 5. & Lib. 6. cap. 2. Ex Schola Oddensi alii plures viri docti prodierunt, qvi tamen, qvantum nobis constat, nullos ingenii fœtus reliqverunt. Talis fuit *Oddus Thorgilsi*, qvi aliis doctior fuisse perhibetur, eoqvod Oddæ a Sæmundo Sigfussonio educatus fuerit. *Sturlunga* lib. 2. cap. 8.

tum est; reliqva autem ipsius opera aut sine Authoris nomine circumferuntur, aut perierunt. Filium habuit nomine *Thordum*, qvi studio Theologico se totum consecravit, in qvo tantum profecit, ut Regis Norvegici aulicus concionator evaderet. Obiit Sturla septuagenarius Anno 1284. (a)

§. 21.

Holis docendi ludum primus aperuit ejusdem dioeceseos primus Episcopus, Jonas Ogmundinus, cujus vestigia successores Ketillus & Biörnus, ut verisimile est, legerunt. Cogitavit id qvidem Gudmundus Arii, sed fortuna destitutus, parum vel nihil efficere potuit. De Brandis, Sæmundino & Jonæo nullum esse dubium putamus, qvin in tam utili negotio aliqvid præstiterint; Ambo enim literis probe imbuti, litterarumqve amantes fuerunt, & libris uterqve conscribendis, ut suo loco memorabimus, operam navavit (b). Etsi itaqve non pauci viri docti inde prodierint, nobis tamen perpaucos eorum, qvi hoc temporis tractu in qvarta boreali ingenii & eruditionis aliqva monumenta reliqverunt, nominare licet. Neqve instituti nostri ratio permittit, multo minus exigit, ut omnes & singulos, de qvibus fando aliqvid inaudivimus, scrupulose enumeremus. In hunc ergo censum tantum veniunt seqventes.

§. 22.

Carolus Abbas monasterii Thingörensis, ordinatus Anno 1179., qvi Anno 1200. Gudmundum Arii Thingöris appropinqvantem magnifice excepit; inter sui seculi doctissimos numeratus. Huic *Sverri Regis vita* enucleatissime scripta tribuitur. Obiit Anno 1213. (c)

(a) Hunc Annum Sturlæ emortualem statuunt *TORFÆUS Ser. Reg. Dan.* lib. 1. cap. 5. *RESEN.* Proleg. in *Eddam*, conf. & *Sturlunga* cap. ultimum. Nos sub hac periodo de eo egimus, qvia plurima ejus gesta huc spectant.

(b) De Sæmundino conferatur infra Sect. 4. cap. 4. de Jonæo cap. 8. diversus ab his est *Brandus Prior* Sapiens dictus, Author *Genealogiarum Breidfiordensium*, cujus Genealogiam texit *Landnama* pag. 51.

(c) Meminit ejus *Sturlunga* lib. 3. cap. 35. conf. *TORFÆUS Ser. Reg. Dan.* lib. 1. cap. 5. pag. 44. & *Hist. Norv.* Tom. 4. pag. 74.

§. 23.

Huic jungendum nobile par ejusdem monasterii alumnorum *Gunnlogus* & *Oddus*; ille, qvem *Sturlunga* virum pium & doctum salutat, una cum Carolo Abbate, Gudmundo Arii filio magna festivitate Anno 1200. occurrit. Deinde Anno 1210., nulla prorsus Abbatis aut Oddi mentione facta, cum Gudmundus totius fere diœceseos Holanæ Clerum intempestivo zelo inflammatus, anathemate percussisset, sacraqve per totam diœcesin administrari prohibuisset, eo svasore factum esse fertur, ut plurimi id qvasi fulmen brutum contemnerent. Ex scriptis ejus sola *vita Olai Tryggvini* superest, qvam Gissuro Halli censendam exhibuit, sed post biennium ab eo remissam ipse emendabat. Obiit Anno 1218. (a) *Hic*

vero

(a) Gunnlogi *TORFÆUS* in *Ser. Reg Dan.* inter eruditos hujus ætatis mentionem nullam facit; alii contra satis honorificam in *Proleg. Histor. Norv.* Meminit & ejus Mag. *BRYNJOLFUS SVENONIUS* in *Epistola ad Stephanium Anno 1642.* data scribens: *Ubi præstantissima Gunnlogi Monachi scripta?* Attamen qvæ nos hic & alibi, auctoritatem *Vitæ Olai Trygg.* impressæ seqventes, Gunnlogo tribuimus, ea summi Viri, antiqvitatum scrutatores & restauratores felicissimi, *TH. BARTHOLINUS* & *TORFÆUS* Oddo Monacho potius adscribunt, ducti auctoritate Manuscripti cujusdam nobis ignoti, ex qvo locum adducit *BARTHOLINUS Ant. Dan. Lib. 2. cap. 11.* in hunc modum: Et *hæc conscripsit Oddus, Monachus in Thingeyrum, & ordine sacerdos, in honorem omnipotentis dei & memoriam futurorum. Hanc Historiam narraverunt mihi Asgrimus Abbas Vestlidæ filius, Biorno sacerdos Bergthori f. Geller Thorgilsi f. Herdis Davidis filia, Thorgerda Thorsteini f. Ingunna Arnori filia. Hi Historiam Olai Tryggonis ita me docuerunt, qvemadmodum meam jam tradidi, & librum hunc monstravi Gissuro Halli filio, atqve, ad ejus monitiones revidebam, qvas pro certioribus deinde retinui.* Sed *Hist. Tryggonis* Skalholti impressa Part. 2. cap. 108. ita habet: *Fratres Gunnlogus & Oddus, plurima eorum, quæ de Olao Tryggonis proposuerunt, hosce homines sibi narravisse dicunt, Gellerum Thorgilsi f., Arngrimum Vestlidi f. Biarnum Bergthori filium, Arngunnam Arnori filiam, Herdisam Davidis f. & Thorgerdam Thorsteini f. Deinde dicit Gunnlogus se Historiam de Olai actis monstravisse Gissuro Halli, qvam dictus Gissurus biennium secum retinuit, sed cum illa ad fratrem Gunnlogum reveniret, ipse eam emendavit, ubi illi ea emendatione opus habere videbatur.* Qvod prior locus soli Oddo, id posterior, qvi, neqvid dissimulem, ab aliena manu adjectus esse potest, partim Gunnlogo, partim utriqve, tribuit; Oddus autem licet Gunnlogo ætate paulo prior fuerit, uterqve tamen Gissuro synchronus esse potuit. Singula ita conciliari possunt, qvod uterqve vitam & res gestas Olai Tryggonis scripserit, ex qvibus conflatum sit, qvod hodie habemus opus, non paucis forte additis monastici cerebri deliriis. Errant itaqve qvi Oddum faciunt

monachum

vero, id est *Oddus*, Gunnlogo ætate & eruditione suppar, *Historiam Tryggvini* etiam scripsisse fertur. Præterea ipsi *Calendarium* seu computus ecclesiasticus tribuitur (a). Ab utroqve etiam qvidam libri latine conscripti, ut innuit *Historiæ Tryggvini* interpolator, ambobus ætate & eruditione ut videtur, multo inferior (b). Posterioris tandem nomen præ se fert *Ingvars Vidförla saga* a Celeb. *BROCMANNO* Holmiæ 1762. edita.

§. 24.

Laudantur præterea ut alicujus Landnamæ partis authores *Kolskeggus* & *Styrmerus*, Multiscii etiam dicti. Kolskeggus Ario ætate parum inferior fuisse videtur (c). Styrmerus vero Presbyter, fuit Snorronis Sturlæi amicus, & coætaneus, sæpiusqve Nomophylacem egit. Decessit Anno 1265. (d) Nec omnino silendus est *Oddus Erici*, qvi circa annum

monachum Norvegicum, similiter etiam qvi volunt *Hist. Olai Trygg.* qvemadmodum Skalholti Anno 1689. impressa est, ejusdem esse genuinum fœtum; Multa enim eam continere puto, qvæ nec Oddum nec Gunnlogum Auctorem agnoscunt, ut supra Per. 1. cap. 10. §. 2. pag. 80. innuimus. Interim non diffiteor, videri Oddum fuisse virum doctum, sed majoris industriæ qvam judicii. Genealogiam Oddi exhibent *Landnama* part. 2. cap. 32. part. 3. cap. 1. ut & *Gretla* cap. 76.

(a) Doctiss. *ARNGRIMUS* Oddo tribuit *Computum Ecclesiasticum*, qvi non potest esse antiqvus ille dictus *Blanda*, si vera est conjectura viri Doctissimi, Episcopi qvondam nostri dilectissimi, nunc desideratissimi, Mag. *JONÆ ARNÆI* in Præfat. ad suum *Dactylismum Ecclesiasticum*, autumantis hunc post 1300. seu circa medium seculi 14. conscriptum esse. Sed de hujus conjecturæ veritate non immerito dubitatur.

(b) Conf. *Vit. Trygg.* cap. 108. Siqvis etiam his monachis aut eorum fratribus *Historiam Olai Crassi*, aliasqve Sanctorum vitas adscribere vellet, me non refragantem haberet, nam genium monasticum valde redolent. Fabulas autem puraputa continentes figmenta, certum est monachos in lingvam Islandicam transtulisse, aut conscripsisse, ne dicam effinxisse, qvæ indigna sunt, qvarum ulla ratio habeatur. De Oddo autem & Gunnlaugo plura habet *TORFÆUS Ser.* pag. 45. & in Proleg. *Hist. Norv.*

(c) *Kolskeggi* genealogiam texit *Landnama* pag. 131. fuitqve frater aviæ Finni Nomophylacis, qvi officio admotus fuit Anno 1139. ut vult *TORFÆUS*, sed *Annales Islandici* 1140. *ARNGRIMUS* autem in *Crymog.* 1159. Marginalia *Landnamæ* pag. 131 indicant Kolskeggum floruisse circa Annum 1139. Qvodnam horum veritati proximum sit, dictu facile non est. Interim Kolskeggum Ario antiqviorem non esse certum est.

(d) Styrmerus in conventu Biarnadalensi Anno 1228. Snorronis vices egit. Anno 1210 & deinde 1232. Nomophylacem gessit. *Antiqvi Annales* ipsi etiam Prioris honorem tribuunt. Laudatur in fine *vitæ Haurdi & Holmensium* ut ipsius primus Author.

1162. aut paulo post, *vitas filiorum Haraldi Gilli*, sat eleganter scriptas, composuit; qvod suum opus ipse vocat *Hryggiar-Stycke*, seu dorsi partem. Islandum fuisse, sed non Norvægum, verisimile facit, qvod ipse indicat se non oculatum eorum fuisse testem, qvæ scribit & ejus ætate in Norvegia gesta sunt, sed eadem sibi ab Hallo Thorgeyri filio, natione Islando, qvi Regis Ingi erat satelles, relata fuisse, aperte fatetur. Utri autem illum, Skalholtino an Oddensi, seminario adscribam, dubius hæreo. Plures enumerare, ne Historiæ literariæ scriptoribus otium faciamus, hac vice supersedemus.

§. 25.

Non tamen omnino silendi sunt qvidam Nomophylaces, qvi non tantum reipubl. administrationi diligenter invigilarunt, sed etiam rem literariam aut ornarunt, aut non parum adjuvarunt. Talis fuit *Marcus Skeggonis*, qvi postqvam in juventute peregrinatus, & in aulis Norvegiæ Daniæ & Sveciæ Regum versatus fuerat, qvibus ob morum civilitatem & insigne poëseos donum in deliciis erat, in patriam reversus Nomophylacis accepit officium, idqve annis 24. ab anno scilicet 1084. ad annum 1108. summa justitia, gravitate & vigilantia, gessit. Illi præter multas alias perutiles & reipublicæ salutares constitutiones, accepta ferenda est æqvissima & universalis decimarum introductio, qvod arduum valde opus ipsius sapientia & authoritas sine cæde & seditione perfecit, secus qvam alibi, etiam sub imperiis monarchicis fieri consvevit; Ipsum enim *talis* honoris una cum Gissuro Episcopo & Sæmundo Polyhistore participem facit horum coætaneus *ARIUS POLYHISTOR*. Poëmata Marci ex laciniis & fragmentis, qvæ hinc inde ab Historicis citantur & adferuntur, plurima & summa fide concinnata fuisse constat, qvæ non sine insigni rei literariæ dispendio dudum interciderunt. Præter insigne poëma de Olao Tryggonis filio, ex qvo multa in *Olai Vita*, ad probandum Auctoris relationem allegata & exhibita sunt, exstat etiam carmen qvoddam sacrum de vita & passione Domini.

§. 26.

Marco ætate, & forte etiam auctoritate paulo inferior, sed justitia & sapientia suppar fuit *Bergthorus Rafni*, qvi sexennio, ab anno 1116. ad annum

annum 1122. Nomophylacem egit. Hujus ductu & consilio, sed impensas suppeditante & totum opus dirigente Haflido Mauri filio, Bergthori, ut qvidam volunt, fratre uterino, viro suæ ætatis ditissimo & celeberrimo, leges antiqvæ correctæ, novæ additæ (a), omnesqve tandem literis consignatæ, & Anno 1118. publice promulgatæ fuerunt. Bergthorum autem in officio secutus est *Gudmundus Thorgeyri* filius, vir itidem celebris & publicæ utilitatis studiosissimus, qvi eidem muneri ab Anno 1123. ad Annum 1135. præfuit. Huic tribuitur, qvod leges Islandicas denuo recognoverit, & ad formam Codicis legum Norvegici, dicti *Grágás*, aliqvatenus reformaverit, novellas seu recentiores, antiqvis legibus Ulfliotianis suis locis inserens, unde nomen libro legibusqve hæsit, ita ut a posteris *Grágás* dictæ fuerint. Nam qvi Islandos Codicem Olai Crassi, a filio Magno revisum, & *Grágás* insignitum accepisse, sed Ulfliotianas leges penitus abrogasse dicunt, suam assertionem facilius proferre qvam probare posse autumamus. Leges autem illæ, qvas Bergthorus & post eum Gudmundus scribi curarunt, ad Annum circiter 1260. vim & authoritatem habuerunt (b).

§. 27.

Poëtarum hæc ætas feracissima fuit, qvorum multi intra patriæ limites consenuerunt, qvidam autem inter exteros, in aulis evropæorum Regum & Dynastarum floruerunt, sub Regibus autem Norvegiæ Haraldo Sigurdi filio ejusqve successoribus floruere: *Thorarinus Skeggonis*, *Steno Herdisæ*

(a) Per leges recentiores, qvas Bergthorus correxit & literis mandari curavit, haudqvaqvam intelligimus famosam illam *Constitutionem Bergthorianam*, qvam commentum esse multo recentius alibi evicimus. Sed hic indigitari putamus leges Ulfliotianas & constitutiones qvasdam post ejus tempora sancitas, qvales forte fuerunt constitutio de Islandia in qvartas dividenda, leges de qvinto judicio (Fimtardómslög), lex de duellis in judiciis abrogandis, ut & illa constitutio qvæ Anno 1097. facta fuit de decimis introducendis, præsertim vero *Vigslóde*, qvem hic expresse nominat *ARIUS* in *Schedis*, & aliæ, qvas hic enumerare supersedemus; Ex his Gudmundus, ejus in officio successor, Corpus qvoddam juris confecisse videtur.

(b) Vide eruditam *JONÆ MAGNÆI*, viri in omni litterarum genere probe versati, sed juris antiqvi & historiarum peritissimi *diatriben de Codice Norvegico Grágás*, an unqvam Islandis lex fuerit, ubi hanc qvæstionem, negativam tuens sententiam, more suo sobrie & solide tractat.

Herdisæ filius, *Ivarus Ingemundi*, *Bardus Niger*, *Gislaus Illhugi*, *Haldorus Skvaldri*, *Thorarinus Stuttfelldus*, *Einarus Skuli filius*, *Jatgeir Torfi filius*, aliiqve. Sed doctrinæ pariter ac poëseos laude inclaruerunt: *Ingemundus Einari*, Pastor Hiardarholtensis & *Hallus* Monachus, ut & *Arildus* ille, qvi Waldimaro Magno, Daniæ Regi & Absaloni Daniæ Archiepiscopo, ob historiarum & poëseos, ut & oneirocritices peritiam, in deliciis fuit (a). Omnes tamen longo post se intervallo reliqverunt nobiles illi triumviri, *Snorro Sturlæus*, ejusqve sobrini, celeberrimum fratrum par, *Olaus Hvitaskálld* & *Sturla* Theodoridæ, de qvibus paulo ante plura retulimus. Cæteros omittimus, sed ad Indicem Poëtarum, dictum *Skáldatal* (b) curiosum lectorem remittimus, præsertim cum nec historiam literariam, multo minus poëtarum vitas ex professo scribere nobis sit propositum.

§. 28.

Ex his, qvantulacunqve sunt, jam manifestum est, licet præsens ætas a qvibusdam, ob undiqvaqve ingruentem barbariem & literarum neglectum, obscura vocetur, Islandis tamen haud qvaqvam talem fuisse, sed apud eos literarum lucem omni spe & probabilitate clarius splenduisse, qvod nemo facile negabit, qvi tantam Auctorum multitudinem, tantamqve scriptorum, hoc temporis tractu editorum, diversitatem observare velit, qvantam vix ulla alia, & ne cultissima qvidem, natio producere potest; idqve non in unico tantum, sed vario eruditionis & scientiarum genere. *Sacram scripturam* & *Patrum monumenta* Theologiæ cultores legisse, & libros Theologicos elucubrasse negari non potest, cum id historiæ

(a) Conf. *SAXO GRAMMATICUS Hist. Dan.* Lib. 14.

(b) Qvisnam hujus Indicis genuinus Author sit, nobis non constat. Eundem vero non semel tantum graviter erasse satis liqvet; In eo autem potissimum, qvod Eifteinum Sveciæ Regem *Sanctum* vocat, qvi ab antiqvioribus Historicis non tantum ut gentilis, sed etiam scelerosus describitur. Deinde qvod Knutum Haconis faciat Regem Daniæ, ipsumqve ante Svenum Furcatæ Barbæ collocet, Poëtis ejus annumerans *Olavum Theodori*, aliosqve, cum liqvido constet; Hunc Knutum Haconis fuisse Comitem Norvegiæ sub Hacone Haconis filio, & mortem opetiisse Anno 1261. in illius autem aula & satellitio versatum fuisse Olaum Theodori Islandum, virum doctum, dictum Hvítaskálld, Poëtam celeberrimum, Sturlæ Theodori filii fratrem, non imus inficias.

riæ clare testentur, qvanqvam eorum opera ad nos non pervenerint (a). *Lingvarum & Philologiæ*, tam veteris qvam recentioris, gnaros fuisse, eorum scripta & aliorum testimonia probant (b). Qvod *Classicos* Romanorum *Auctores* sibi habuerint familiares, alibi a nobis est memoratum. Qvantum *Historiis* operæ & temporis impenderint, plurima ab illis ad nos transmissa volumina loqvuntur (c). *Poëticen*, utpote multis in Regum & Principum aulis haud raro versantibus, non minus lucrosam qvam honorificam, inprimis coluisse non mirum. Hinc etiam hæc ætas optimos, qvi unqvam exstiterunt, poëtas protulit; nam pleriqve Regum Daniæ, Norvegiæ, Sveciæ, Angliæ, ut & Orcadensium Comitum, aliorumqve arctoi orbis Principum, qvi hoc tempore floruerunt, Poëtæ, natione erant Islandi (d). *Geographiæ*, & variarum gentium, morum ac consvetudinum callentissimos fuisse, ex freqventissimis, non tantum per universam Europam, sed qvandoqve etiam per Asiam, Americam & Africam susceptis peregrinationibus, liqvido constat (e). *Mathematicis* præterea *scientiis*

(a) Id de episcopis ex eorum Historia personali patebit. De Thorlaco Runolfi testatur *Hungurvaka*: qvod *Sacram Scripturam prælegerit* vel etiam exposuerit, " Hann las yfir " Hi ritningu."

(b) Testantur *Edda* & *Skállda*, in qvibus accurata satis vocum Græcarum occurrit explicatio. Qvosdam plerasqve lingvas Europæas calluisse, ut Hallum Teiti & Gissurum Halli, historiæ produnt.

(c) Conf. *TORFÆI Ser. Reg. Dan.* ubi plus minus 200. opera historica enumerantur, qvorum major & melior pars hac ætate composita est.

(d) Conf. Catalogum Poëtarum, communiter dictum *Skálldatal*, qvem exhibet *WORMIUS* ad calcem *Chron. Norv.* ab *UNDALINO* translati, ut & *PERINGSKIOLD*, ad Edit. *Snorr. Sturlæi*, qvorum pleriqve natione erant Islandi. Vid. supra §. 27.

(e) *Hungurvaka* in Klangi vita. " Var þá kominn frá Róma sunnan oc allt utan frá " Bár, Gissur Hallson." Vide supra §. 11. pag. 197. Pro *Bár* potius intelligo *Barbariam* seu Africam, aut *Bavariam* Germaniæ, qvam *Bari* vel *Barium* urbem & provinciam in regno Neapolitano sitam. Nam antiqvi totum Regnum Neapolitanum nunc vocabant *Pål*, id est Apuliam, nunc etiam universam Italiam eadem voce designarunt. Apuliam tantum indicare videtur in *Hacouis Haconidis Vita* ad Annum 1251: " Kômo þeir at þrettánda degi Jóla i Fenedig oc " spurdu þar þau tídindi at Keysarinn hafdi andast fyre Jólin út á Púle." i: *Decima tertia natalitiorum feria Venetias advenientes, Imperatorem ante natalitia in Apulia obiisse certiores fiunt.* Totam Italiam apud eundem Authorem ad annum 1203. denotat:

ſcientiis haud pœnitendam navaſſe operam, præter monumenta ad nos transmiſſa, evincunt navigationes & varia opera mechanica, valde artificioſe facta, qvæ ſubinde non ſine cauſa laudantur (a). *Jurisprudentiam* qvantum coluerint, leges & conſtitutiones, vel hodiedum in uſu manentes, teſtatum faciunt (b). Tandem etiam *artis medicæ* haudqvaqvam fuerunt ignari (c). Et ut verbo dicam: Si religio a Papiſmi fermento pura & vita inculpata adfuiſſent, vix unqvam melior, clarior & doctior Islandia fuiſſet.

---

denotat: " Þá vóru Keyſarar yfir Rómaborgar ríki Philippus af Svafa út á Púli, " enn Otto ſon Henriks Keyſara af Brúnsvík fyri nordan fiall. " ɔ: *Tunc in imperio Romano Imperatores erant, Philippus de Suevia in Puli* (Apuglio), *ſed Otto filius Henrici Imperatoris de Brunsvico a ſeptentrione montium.* Nam Philippus non ſolam Apuliam, ſed univerſam Italiam ſubjectam habuit. Plerumqve autem vocabant Italiam *fyrir ſunnan fiall*, vel etiam ſeqvioribus ſeculis, *Italiam.* Sed Germaniam, nunc *Saxland*, nunc *fyre nordan fiall.* Galliam autem *Frans, Frackland*; ſed Neuſtriam in ſpecie *Valland*, Britanniam vocabant *England.* Belgium boreale, *Frisland*, auſtrale autem, *Flæmingialand*; Poloniam & auſtralem Ruſſiæ partem, *Gardarike*; regiones cis Helleſpontum, *Grickland.* Univerſam Africam, *Serkland*, vel etiam qvandoqve Hiſpaniam; ſeu illam ejus partem, qvæ a Sarracenis tenebatur. Magnopere itaqve errat Doctiſſimus TORFÆUS in *Ser. Reg. Dan.* pag. 463. qvando Serklandiam, cui Hedinus imperitabat, Moſcoviam aut Tartariam fuiſſe putat. Cujus erroris cauſa videtur fuiſſe nimia credulitas, qvod fragmentum illud fabuloſum, Hedini & Högini res geſtas continens, pro vera habuerit hiſtoria, cum ne micam qvidem veritatis continere videatur. Omnes has regiones qvosdam noſtratium, diſcendi gratia, peragraſſe non contentos, qvandoqve in Aſiam & Africam, imo etiam in Americam ſeptentrionalem tranſiiſſe, negari non poteſt; tanta enim ſciendi cupidine flagrabant.

(a) Studium Matheſeos hoc tempore hic floruiſſe, omni exceptione major teſtis eſt liber *Blanda*, ut taceam, qvod haud paucorum ingenia, ad mechanicas & mathematicas artes inclinantia, laudantur; qvales fuerunt Paulus Epiſcopus, Snorro Sturlæus, aliiqve.

(b) Leges hoc tempore conſcriptæ & conſtitutæ fuerunt: *Conſtitutio Giſſuriana de decimis. Jus Eccleſiaſticum Thorlaco - Ketillianum, Vigſlódi* & *Grágás* ſeu Reformatio legum Ulfliotianarum.

(c) Medicinæ multos fuiſſe peritos teſtantur Hiſtoriæ. *Sturlunga*, præter alios, laudat Helgonem Skeliungi, Snorronem Arngrimi, Dalkum qvendam ſacerdotem, Alfridam qvandam, aliosqve.

SEC-

SECTIO II.

De Archiepiſcopis Bremenſibus, Lundenſibus & Nidaroſienſibus, ut & Cardinalibus qvibusdam Romanis, qvi Eccleſiæ Islandicæ commoda hoc tempore promoverunt.

Cap. I.

De Archiepiſcopis Bremenſibus.

§. I.

Cum Archiepiſcoporum, qvi aut a Pontifice Romano habuerunt, aut ipſi ſibi in eccleſiam Islandicam aliqvid juris & imperii arrogarunt, ſubinde in hoc opere mentio occurrat; pauca, ſeu tria tantum, verba de qvovis facere, non omnino inconveniens eſſe videtur; ut inde, in qvorum manibus, eccleſiæ regimen fuerit, eo melius cognoſci qveat.

§. 2.

Diploma Ludovici Pii Germanorum Imperatoris, datum idibus Maji Anno 834., qvi Deo pro converſione Færöæ, Islandiæ & Grönlandiæ gratias agit, easdemqve poſthac jurisdictioni Hamburgenſis Archiepiſcopi ſubjicit; ſimiliter etiam Bullam Gregorii Qvarti Romanorum Pontificis datam Anno 835. qva Imperatoris diploma confirmatur, cum ſuppoſititia ſint aut depravata, nihil omnino moramur; eorum enim falſitas aut depravatio, vel inde probari poteſt, qvod Islandia & Grönlandia, tum temporis, a Norvegis ignoratæ prorſus & incultæ fuerint. Taceo, qvod in qvibusdam horum diplomatum apographis Islandiæ & Grönlandiæ nomen non inveniatur, qvod noſtram non parum confirmat ſententiam. Islandia enim ante Annum 870. a Norvegis, Grönlandia vero ab

 Islandis

Islandis ante Annum 982. nec inventæ sunt, nec id nominis sortitæ, neqve prius qvam Anno Christi millesimo, imperante Germanis Ottone secundo, & sedente Romæ Sylvestro secundo, christianæ religioni nomen dederunt.

§. 3.

Primus itaqve nobis nominandus venit *Albertus Bremensis* & Hamburgensis Archiepiscopus, sedisqve Romanæ in regionibus boream spectantibus Legatus, Henrici Tertii Germaniæ Imperatoris nepos, a qvo, Anno 1043., huic officio præfectus fuit. Vir multis, magnisqve animi & corporis dotibus ornatus, qvi cum Romæ esset Anno 1046. parum abfuit, qvin Papale solium ascenderet, nisi ipse Svidgerum Episcopum Bambergensem, postea Clementem Secundum vocatum, suo voto ad id dignitatis elevasset. Anno 1051. Concilii Moguntini magna pars fuisse dicitur. Mortuo Henrico Tertio, ejusdem filio & successori Henrico Qvarto constanter adhæsit, cujus primarium Consiliarium & Ministrum egit, sed magna Germaniæ Principum qverimonia & invidia.

§. 4.

Qvod Islandi ad eum legatos miserint, petitum ut episcopum sibi constitueret; qvodqve illis, circa annum 1055. Johannem qvendam natione Scotum (a), Grönlandis vero Albertum, episcopos constituerit, gratis adseritur. Id tantum verum, qvod Isleifum, primum Islandiæ Episcopum ordinaverit, posteaqve illi, de huc illuc dispalantibus episcopis, qvi tandem in Islandiam venerunt, & Isleifo non parum crearunt molestiæ, per literas significaverit, omnes illos se inscio in Islandiam irrepsisse, qvosdam etiam excommunicatos, qvocirca eorum ministerio uti prohibuit (b). Albertum præterea salutaria, de moderanda Ecclesia Isleifo suppeditasse

(a) Johannem hunc Scotum eundem esse ac Johannem natione Hibernum statuimus, de qvo Period. 1. cap. 11. §. 3. egimus. Grönlandi autem proprium acceperunt Episcopum Anno 1124, nomine Arnaldum, qvi deinde, ad episcopatum Hamarensem in Norvegia transiit, qvod factum est circa annum 1152. Qvi de Alberto Archiepiscopo plura cupit, adeat *ALBERT. STADENS.* ad Annum 1072. *CRANZII Metrop.* & *PONTANI Hist. Dan.* lib. 5.

(b) Teste *Hungurvaka*. Conf. Per. 1. cap. 11. pag. 86.

peditasse consilia non imus inficias. An ex senescentis fortunæ tædio, an vero ex desiderio animas lucrandi optaverit, ut in ministerio legationis suæ, aut in Sclavonia aut in Svecia, aut deniqve in ultima Islandia obire mereretur, nostrum non est judicare. Id autem pro certo habemus, qvod aliqvando per regiones boreales & in Islandiam usqve, generalem visitationem instituere sibi proposuerit, a qvo proposito, hortatu Daniæ Regis, destitit (a). Neqve dubitamus, qvod cum omnibus suis suffraganeis, qvi ad boream habitant, generalem Synodum, circa annum 1070. Slesvicæ habere proposuerit, adqve eandem Islandiæ etiam Episcopum, cum Cleri primatibus, vocaverit, cum constet Episcopum Færöensium citatum fuisse: Sed hoc propositum, ob transmarinorum (puta Islandiæ, Orcadum & Færöensium Episcoporum, nam hæ omnes insulæ tum temporis suos habuerunt Antistites) absentiam, res primo dilata est, & tandem evanuit: Qvod Pontifici Romano magnopere displicuisse, ejus epistola objurgatoria, universo Clero septemtrionali scripta, satis docet. Tandem cum multis tricis & negotiis per omnem vitam se implicuisset, variamqve expertus esset fortunam, in melancholiam primo & animi angores, deinde autem in morbum, qvi eum diu maceravit, incidit, ex qvo Goslariæ Anno 1072. obiit.

§. 5.

Alberti in archiepiscopatu successores, qvantum nobis innotuit, res Islandorum ecclesiasticas parum aut nihil attigerunt. Proximus itaqve huic, se offert *Hardericus*, Comes Spanheimensis & Altenburgensis, nonus Magdeburgensium Episcopus, ab Anticæsare Rudolpho Sabaudo, huic muneri præpositus; qvi licet in statum ecclesiæ turbulentissimum incidisset, dignitatem usqve ad mortem retinuit, qvæ eum ex improviso obruit,

 nam

(a) Conf. *ADAM. BREMENS.* ex qvo hæc mutuati sumus, sed si qvis ista conferat cum illis, qvæ Sect. seq. c. 1. §. 4. dicenda sunt, cito videbit, qvod ab arrogantiæ labe non omnino purus fuerit bonus hicce vir; forte etiam Islandos, pro vere ad Christum conversis non agnovit, priusqvam illi ipsum, ut Romani Pontificis Legatum, pro vero suæ ecclesiæ capite agnoverunt. Sed qvicqvid sit, hæc ejus arrogantia & inepta gloriatio *ALBERTO CRANZIO* & *HVITFELDIO* imposuisse videtur, ita ut scriberet *CRANTZIUS:* Anno Domini 1070. vidit ad Christum conversos Islandos, qvod *ARNGRIMUS* in *Comment. de Islandia* fol. 55. seqq. haud perfunctorie excutit.

nam in lecto mortuus inventus eſt. Huic autem ab Henrico Qvarto, *Hartvicus* Abbas Fuldenſis oppoſitus fuit. Cum prior a Papæ, poſterior vero Cæſaris ſtaret partibus, illi non huic, Giſſuri epiſcopi Skalholtini, ordinationem adſcribendam putamus (a). Cum enim Pontifice inſcio & inconſulto, a Leimaro Bremenſi Archiepiſcopo id temporis excommunicato, conſecrationem petere non auderet Giſſurus; multo minus eodem, hac de re jam convento, Hardevicum illum, qvem ipſi ſciebat exoſum, contra expreſſum Papæ mandatum adire ſuſtinuiſſet.

CAP. II.

De Archiepiſcopis Lundenſibus.

§. I.

Adzerus vel Aſcerus Archiepiſcopus Lundenſis, ex nobili Danorum ſtemmate oriundus, ante qvam Lundenſis archiepiſcopatus inſtitutus fuit, ejusdem loci Epiſcopum egit, qvam dignitatem circa annum 1093. adeptus eſſe videtur. Abhinc circiter decennio, ſeu Anno 1104. Romanæ Eccleſiæ Cardinalis & Pontificis Legatus Albericus, archiepiſcopatum in Dania fundare, & unum ex totius regni Antiſtitibus Archiepiſcopum creare in mandatis habens, ex ſententia Regis & Magnatum, Londinum Scanorum archiepiſcopalem ſedem conſtituit, ſed ad Archiepiſcopi dignitatem Adzerum evexit. Mores viri laudantur ab his, culpantur ab illis, plures tamen laudant. Eccleſiæ Islandicæ, ut virum bonum, & haud pœnitendum Inſpectorem decet, ſemper ſe præſtitit; cujus Epiſcopos, *Jonam* Ogmundi Anno 1106. Thorlacum Runolfi Anno 1118. Ketillum Thorſteini Anno 1122., & Magnum Einaris Anno 1134. ordinavit. Ejus conſilio inducti & auctoritate muniti (ut ipſi fatentur) Thorlacus & Ketillus Epiſcopi, adſtipulante Sæmundo Polyhiſtore, Jus Eccleſiaſticum, circa annum 1123. conſcripſerunt, qvod annis 150. apud Islandos vim legis obtinuit. Cum in utroqve officio 45. annos miniſtraſſet, tandem dierum ſatur Anno 1138. 3. Non. Maji ad plures abiit.

§. 2.

(a) Qvod & *Annales Flateyenſes* diſerte teſtantur.

§. 2.

Eskillus, Adzeri ex fratre nepos, Ecclesiæ Lundensis primo Canonicus, deinde Præpositus, & circa annum 1134. Episcopus Roschildensis, tandemqve invito licet Daniæ Rege Erico, nec sine cæde & sangvine, Anno 1138 Lundensis Archiepiscopus factus. Unde, ut ex seditionibus & controversiis cum Regibus Svenone Grathe & Waldemaro I., qvibus aut aliqvam causam dedit, aut omnino suscitavit, fuisse eum factiosum & elati animi virum facile concludi potest. Sancti Bernhardi intimus fuit amicus, ideoqve multa Cistercienſium seu Bernhardini ordinis monasteria in Dania fundavit, ipsumqve Sanctum Bernhardum invisit, cui ejus devotio & sanctitatis studium apprime placuit. Peregrinationem in Terram Sanctam semel suscepit, ex qva domum revertens, in Germania, si non captus, tamen spoliatus est. Togæ an chlamydi aptior fuerit non facile discernitur, nam senex etiam factus, eqvum dexterrime ascendere potuit, hostemqve inter primos adoriri ausus est.

§. 3.

Qvantum res ecclesiæ Islandicæ attinet, nihil utile aut memorabile gessit, præterqvam qvod Episcopos, Biornum Holensem Anno 1146, & Klangum Skalholtensem Anno 1152. ordinavit. Senior factus, & ex pedibus laborans, dimissionem petiit, qvam tandem Anno 1178. adeptus, archiepiscopatu se abdicat, inqve monasterium Clarevallense semet abdens cucullum suscipit, ubi Anno 1182. die 8. Idus Aprilis vitam cum morte commutavit.

CAP. III.

De Archiepiscopis Nidarosiensibus.

§. I.

Norvegorum, qvi proprium Archiepiscopum desiderabant, aut fatigatus precibus, aut turbis & intestinis regni Norvegici seditionibus excitatus, Eugenius III. Romanorum Pontifex Nicolaum Cardinalem (paulo

post,

post, sub Adriani IV. nomine, Papam factum) in Norvegiam ablegavit. Qvi Anno 1152. postqvam discordias Regum sedasset, aliaqve regno, reiqve publicæ non inutilia ordinasset, archiepiscopatum Nidarosiensem fundavit (a), eiqve *Jonam* Birgeri filium, Stafangrensis dioeceseos tum temporis Antistitem, primum constituit Archiepiscopum. Qvid hic in officio gesserit nos latet. Islandis ab illo utilem navatam operam Annales nullam memorant. Subit tamen suspicio, ipsi forte tribuendum esse, qvod Anno 1154. armorum gestatio in foro generali, seu Comitiis publicis prohibita fuerit, eandem enim Cardinalis laudatus ante biennium in oppidis Norvegicis interdixerat. Mortuus est ut videtur Anno 1160.

§. 2.

Secundus Nidarosiensium Archiepiscopus *Eysteinus*, sive *Augustinus* Erlandi filius, ex nobilissimis Norvegorum & Islandorum prosapiis oriundus, Anno 1161. Cathedram ascendit: cujus statura & pulcherrima lineamentorum conformatio laudantur, fuisse autem honoris & opum appetentem facta ejus ostendunt. Qvam primum Ecclesiæ moderamen acceperit, subditis (qvod ei utpote viro nobili, opulento & præpotenti, turbulentissimo reipublicæ statu, & bello civili ingruente perfacile fuit) ut loco communis unciæ, argenteam sibi penderent unciam persvasit. Hoc ut & alia ejusdem generis, qvæ Jure Canonico incrustaverat, Comes Erlingus Skacke id temporis regni usurpator, qvi partim neglectis partim occisis

(a) Ab institutione Nidarosiensis archiepiscopatus Islandorum Episcopi ex Papalis constitutionis præscripto, ejusdem authoritatem, venerati sunt. Verba constitutionis, (qvam *PONTOPPIDANUS* integram exhibuit *Ann.* Tom. 1. p. 379.) hæc sunt. Et *ne de cetero provinciæ Norvegicæ metropolitanæ possit cura deesse, commissam gubernationi tuæ urbem Trundensem, ejusdem provinciæ perpetuam Metropolim ordinavit*, (sc. Cardinalis,) *& ei Asloënsem, Hamarköpiensem, Bergensem, Stavangrensem, Insulas Orcades, Sutbracæ, insulas Islandensium, Grönelandiæ episcopatum, tanqvam suæ metropoli perpetuis temporibus constituit subjacere, & eorum Episcopos sicut Metropolitanis suis tibi tuisqve successoribus obedire. Ne igitur ad violationem constitutionis, ulli unqvam liceat aspirare; Nos eam auctoritate Apostolica confirmamus, & præsenti privilegio communimus, statuentes, ut Trundensis civitas perpetuis temporibus, supradictarum urbium Metropolis babeatur, & earum Episcopi, tam tibi, qvam tuis successoribus, sicut suis Metropolitanis obediant, & de manu vestra consecrationis gratiam sortiantur.* Datum 2. Cal. Decembris Indict. 3. Incarnat. Dominicæ Anno 1154. Pontificatus Anastasii Papæ 4. anno secundo.

occisis regii sangvinis Principibus, filio suo Magno per fas & nefas coronam acqvirere satagens, ea conditione concessit, si eidem consvetis cæremoniis coronam imponeret, legitimumqve Regem solenniter proclamaret. Qvod Archiepiscopus, præsente & annuente Stephano Pontificis Romani Legato, Bergæ Anno 1163 lubens perfecit. Sed Sverro, qvi Erlingi crudelitatem evaserat, sibiqve ad paternum regnum ense viam aperuerat, in thronum elevato, Archiepiscopi auctoritas evanescere cœpit, qvam non ferens fortunæ mutationem, voluntarium in Anglia aliqvantisper elegit exilium, tandem vero Cathedræ restitutus, cum sedisset annos 27. Anno seculi 88. feria secunda Natalitiorum Domini, vitam cum morte commutavit, in templi cathedralis Nidrosiensis sacrario sepultus, unde Anno 1229. scrinio includendus & adorandus exhumatur (a).

§. 3.

Islandiæ Episcopos Brandum Sæmundi filium Anno 1163. (b) & Thorlacum Thorhalli filium Anno 1178. consecravit Jus Ecclesiasticum ab Eisteino conditum & Norvegis, connivente Erlingo Skacke, ejusqve filio Magno, qvi tum temporis sceptra Norvegica tenebant, obtrusum, communiter vocatum *Gullfiödur*, ab Islandis etiam acceptum fuisse facilius dicitur qvam probatur. Sed ejus nutu & instinctu Thorlacus Thorhalli filius, qvædam in veteri Islandorum Jure Ecclesiastico mutare cœpit, qvalia fuerunt: Excommunicationis tam minoris qvam majoris usus & exercitium; Conjugium sacerdotibus prohibitum; Jus & administratio præbendarum a Laïcis in Clericos translatum; Mulctæ ob adulteria, incestus & alia hujusmodi delicta, Episcopis addictæ. Qvæ Thorlacus instigante Eisteino in Islandiam primus introduxit.

§. 4.

(a) Vid. *TORFÆI Hist. Norv.* Tom. 4. pag. 8. Cæterum vid. Forsøg til Forbedring i den Danske og Norske Historie, ubi hujus vita per Celeberr. *SCHIÖNNING* exhibetur.

(b) Concilium Bergense autumno Anni 1163. inceptum est, tunc enim Comes Erlingus e Vika Bergas venit, ubi id temporis Pontificis Legatus, Archiepiscopus, omnesqve indigenæ Episcopi, item Brandus, Islandiæ Episcopus nuperrime ordinatus, comparuerant. Magnus autem coronatus fuit hyeme aut vere Anni 1164. diu enim hoc Concilium duravit.

§. 4.

Tres ejus ad Islandos datæ existunt Epistolæ, qvarum *prima* Episcopis, omnibusqve aliis Islandiæ incolis inscripta: (α) sacerdotes homicidii reos, officio deponendos censet; sacroqve munere fungentes a litibus & causis forensibus, minorennium & pauperum tantum exceptis, penitus abstinere jubet. (β) In eos invehitur, qvi viros sacri ordinis verberibus multant, sauciant aut occidunt. (γ) Qvi legitimas uxores repudiant, scorta autem & adulteras earum loco, vel etiam utrasqve indiscriminatim simul habent, tamqve splendide & dissolute vivunt, ut Christianos minime deceat; eosdem si pœnitentia ducti, ad meliorem frugem se receperint, publice absolvi, refractarios vero, & in eodem peccatorum luto sine ulla vitæ emendatione hærentes, anathematis fulmine percuti jubet. In *altera* ad eosdem adversus intolerandam eorum temeritatem calamum acriter stringit, qvi vel asyli jura templis sancte servanda violare, vel loca sacra invisentes, aliqva injuria & damno afficere, non erubuerint, qvorum nefariis conatibus & impietati, terribile illud anathematis fulmen objiciendum pronunciat. *Tertia* deniqve ejusdem ad eosdem exarata epistola de iis potissimum agit, qvi male feriati, vel ad furta & rapinas se converterint, vel mulieribus per vim stuprum intulerint, vel alio qvovis modo impudicitiæ frena laxaverint, omnibus hisce excommunicationis pœnam minitans (a). Ex his abunde patet, Eisteinum res Islandicas non neglexisse; sed multo magis pravos incolarum mores corrigere, variaqve qvorum illa ætas satis ferax fuit, scelera & ecclesiæ scandala exstirpare, pro virili tentasse.

§. 5.

Erecus, qvi ab Anno 1185. Stafangrensis Episcopus fuerat, Eisteino in Archiepiscopatu Anno 1188. succenturiatus, Romam ad redimendum pallium festinat, qvo indutus & domum reversus, statim cum Sverro Rege, de jure & jurisdictione Archiepiscopali, controversiæ serram reciprocare, inqve ipsum acriter invehi cœpit. Hoc cum Rex ægre ferret, Archiepiscopi auctoritati & dominio certos ponere limites cupiens, Bergas eum vocavit. Comparuit qvidem Præsul, sed forum & judicem, non

(a) Tres istæ epistolæ ad calcem hujus Sectionis exhibentur, sub Litr. A. B. & C.

non competentes caussatus, ad Pontificem Romanum appellavit. Rex autem Pontificem hujus litis judicem non agnoscens, a Senatu Regni ibidem congregato, sententiam ferri postulavit, qvæ talis tandem promulgata est, licere Archiepiscopo triginta tantum satellitibus stipari, qvorum duodecim scutati essent, plures si habere cuperet, in usum templi lapicidinis admoveret, non autem ad seditiones in patria excitandum iisdem uteretur. Qvod ubi audivit Præsul, extemplo surgens, collectisqve sarcinis, regno excessit. Lundumqve Scanorum petens, ibidem complures annos, seu qvamdiu in vivis fuit Daniæ Archiepiscopus Absalon, hæsit; nunqvam tamen in Norvegia per Episcopos, aliosqve emissarios, seditiones excitare desistens, sed post mortem demum Absalonis Anno 1203. in Norvegiam rediit, pacateqve deinde vixit. Dum Lundi se contineret, oculis captus est, qva de causa Absalon Daniæ Archiepiscopus, ejus vices gerens, Paulum Skalholtinum Episcopum Anno 1195. ordinavit, sed in patriam redux, Anno 1203, Gudmundum Holanum ipse consecravit. Ad Annum 1206. vitam protraxisse certum est, sed qvando obierit incertum (a).

§. 6.

Exstant Erici ad Islandos scriptæ epistolæ, non parvum præ se ferentes pietatis zelum. *Prima* ad Episcopos Brandum & Thorlacum, varia continet monita, exhortationes, & instructiones, qvomodo contra incestuosos, adulteros, & in causis connubialibus procedere & sese gerere debeant, item de moribus cleri, cui armorum usum & gestationem interdicit, excommunicationem immorigeris minitans. *Altera* Thorlaco Episcopo, Jonæ Lopti filio, omnibusqve insulæ Magnatibus inscripta est, in qva postqvam de adversa fortuna & controversiis, qvæ ipsi cum laicis intercesserant, qvarum causas non omnes in illos confert, conqvestus est; de jure asyli templis & cæmeteriis debito, raptu mulierum, viqve illis illata, sacerdotum & monachorum modestia, causarumqve forensium abstinentia, & tandem ne qvis prætura & sacro officio simul funga-

 tur,

(a) Hic est venerabilis ille Dominus Ericus, Nidarosiensis Archipræsul, propter justitiam exulans, cui Absalon Danorum Archiepiscopus testamento reliqvit centum marcas argenti & eqvum blaccatum. Ericus autem Absaloni antea ciffum argenteum mirabiliter fabrefactum dederat, qvem ille moriens Regi legavit. Conf. *Testam. Absalonis.*

tur, agit. *Tertia* ad Thorlacum Episcopum, Jonam Lopti filium, & Gissurum Halli, ubi vehementer contra libidines & mulierositatem declamat, non obscure Jonam & Gissurum hujus vitii insimulans. *Qvarta* deniqve omnibus Islandiæ incolis indiscriminatim inscribitur, in qva eorum obedientiam & humanitatem laudat, qvam sibi per Thorlaci Episcopi literas innotuisse ait, rogans ne sua monita nihili faciant, nec ut inutiles innovationes æstiment (a).

§. 7.

Adnitente Erico Archiepiscopo, Thorus, vel *Thorerus* Gudmundi filius, Canonicus Osloënsis, Anno 1206. Archiepiscopus eligitur, & more seculi Romam petiit, palliumqve inde reportavit, qvo facto Anno 1207. Ecclesiæ gubernacula suscepit. Eodem Anno Bergis præsens fuit, Regiisqve, qvi a Baglorum factione in arce Sverrisborg obsidebantur, ut arcem dederent, svasit. Anno 1212 (b) sanctionem de regno Norvegico, inter Principes, Regis Ingi filium, & filium Comitis Haconis Galin, dividendo, una cum aliis qvibusdam approbavit eiqve subscripsit. Eodem etiam Anno Gudmundum Holanum Episcopum, ejusqve adversarios ad causam coram dicendum, per literas evocavit (c). Qvo Anno obierit non constat, qvod tamen ante Annum 1214. factum esse certum est.

§. 8.

Anno 1214. Thorerum *Guthormus* excepit. Hic qvod nullas in regno Norvegico turbas aut seditiones excitaret, vir non malus, sed mansvetus fuisse perhibetur. Regi tamen, dum minorennis esset, difficilem semper semet præbuit, nec ullo regio honore eundem mactare voluit, priusqvam ipsius mater Anno 1218. in totius regni Senatus, omniumqve Episcoporum conventu, ipso inspiciente Archiepiscopo, esse ipsum Haconis

---

(a). Omnes istæ literæ huic Sectioni subtexentur sub Litr. D. E. F. & G.

(b) *UNDALINUS* vult Ericum Archiepiscopum his Comitiis etiam interfuisse, & proxime post Thorerum subscripsisse, cujus tamen in *vita Haconis Haconidæ*, unde sua sumsit Undalinus, nec vola nec vestigium reperitur, qvod nos idcirco in medio relinqvimus.

(c) Epistola illa ad finem hujus Sectionis subjungetur sub. Litr. H.

comis Regis filium, ordalio seu ferri candentis portatione, confirmasset (a). Inde autem eidem æqvior factus, tandem in universalibus regni Comitiis Anno 1223. ex sententia Nomophylacum, regnum ei adjudicavit. Comiti autem Skulio, Regis æmulo, cui huc usqve adhæserat, dioeceseos Nidarosiensis, dominium & proventus, sua intercessione & authoritate acqvisivit. Anno 1216. Magnum Gissuri filium Skalholtensem Episcopum ordinavit. Anno 1222. Gudmundum Holensem, ejusqve adversarios ad causas coram dicendum per literas evocavit. Sed Anno 1224. in qvadragesima, morte præventus, easdem ad optatum finem perducere non potuit.

§. 9.

Mortuo Guthormo a Canonicis Nidarosiensibus assentiente Skulio Comite, Sigurdus Abbas Totrensis, id temporis peregre agens eligitur. Sed cum Regi minus acceptus esset, Pontifex Romanus *Petrum Husastadensem*, a Rege sibi commendatum, ejusqve literas perferentem, Archiepiscopum constituit. Hic seqvente anno in patriam redux, Regis amicitiam amplecti velle, præ se qvidem tulit; nam cum Comite & Canonicis Nidarosiensibus insciis, Archidignitatem adeptus esset, eundem admittere noluerunt, caussati qvod Divi Olai thesaurum ad eandem emendum sacrilege profudisset; Rege autem suam interponente authoritatem, non tantum ab iis acceptus est, sed brevi relicto Rege, totum se illis dedit; qvod Regi non potuit non displicere, qvi ipsum eapropter graviter redarguit (b). Gudmundo Holensi Episcopo, qvem Guthormus ab officio remo-

(a) Conf. supra Sect. 1. cap. 1. §. 52. pag. 178.

(b) Exstat Regis ad eum epistola, in hunc modum verba faciens: „Þer ritudud til vor, „oc herud oss nockurum afarkostum ef ver viliom eigi sættazt vid Ribbunga oc iátta „Sigurdi varri faudrleyfd; enn oss þykir þat hardr kostr at iátta þeim manni landa- „skipti er eigi er til noregs borinn fyri burdasakir. Mun nú at þuí koma sem „þer ritudud til vor í haust, herra erkibiskup, er þer kvamot í land, at huarogir „váro annara vinir kórsbrædr oc þer allir samt, at sækiast ser um líkir oc saman- „skrída nídingar. Þetta megit þer nú fylla felagar, enn sva sem þat er, þá skal „gud skipta med oss, oc eigi biskupar.” Id est: *Nobis scripsistis, & mala minati fuistis, ni cum Ribbungis reconciliari, & Sigurdo patrimonium nostrum cedere vellemus. Dura autem nobis hæc videtur conditio, regni partitionem tali homini spondere,*

removerat, humanum se præbuit, sed Magnum Skalholtensem removit, dicamqve ei scripsit, ut præsens objecta dilueret, qvod ille non imprudenter distulit, nam Anno 1227. 7. Idus Octobris Petrum mors oppressit.

§. 10.

Petro successit *Thorerus*, qvi Anno 1229. concilium nationale Cleri Norvegici convocavit, in qvo qvid actum fuerit, nos latet. Hic Thorsteinum qvendam in Islandiam misit, qvi ipsius Archiepiscopi nomine, Magno Skalholtensium Episcopo diem dixit, cui ille parens, in Norvegiam transnavigavit, sed priusqvam causa cognosceretur, Archiepiscopus Anno 1230. ipso Paschatis festo e vita migravit.

§. 11.

In ejus locum sublectus est *Sigurdus* Indridi filius, cognomine Sim, vir probus & pacificus, nam in turbulentum valde incidens reipublicæ statum, semper inter Regem & Skulium, jam ad Ducis dignitatem evectum, reconciliatorem egit; nec unqvam ulli pepercit labori, ut pax & qvies publica conservaretur. Anno 1232. Magnum Skalholtensem cathedræ restituit, Gudmundum autem Holanum ab officio suspendit, unaqve cum aliis ut suo se tribunali sisteret, mandavit. Anno 1238. Sigurdum Thettmari cathedræ Skalholtinæ & Botolphum Holanæ imposuit. Posteaqve Anno 1247. Henricum Holensem Episcopum consecravit. Cum sedisset annos 21. ad 2. Nonas Martii, Anno 1252. vitam cum morte commutavit.

§. 12.

Eodem qvo Sigurdus obiit anno, *Saurlius* Canonicus Hamarensis Archi-

---

dere, qvi genere nullum jus hæreditatis ad Norvegiam habet. Haccine sunt qvæ nobis proximo autumno huc in regnum venientes, Domine Archiepiscope! scripsistis, nullam scilicet vos, Canonicos, & omnes reliqvos, mutuam intercedere amicitiam? sed mulus mulum scabit, & correpunt fædifragi, qvod vos socii jam impletis, qvocunqve autem modo se res habeat, Deus inter nos (regni possessionem) *dispertietur, neqvaqvam vero Episcopi.* Eandem illi inconstantiam objecit ipsius cognatus Erlingus Liodhorn. Conf. *Vita Haconis Haconidæ* ad Annum 1226.

Archiepiscopatum adiit, qvi anteqvam Romam relinqveret, duos Episcopos, Petrum Hamarensem, & Richardum Hæbudensem, ordinavit, mortuus Anno 1254. Cal. Maji.

§. 13.

Saurlio *Einarus Smiorbakus*, (qvi tum temporis, musis Parisiensibus militavit) Gunnari Grionbaki, celeberrimi qvondam Thrundheimensium Nomophylacis, filius substituitur. Hic qvoniam Rege inscio electus esset, & in patriam reversus, ejus conventum declinaret, prudentiores discordiam inter ipsos orituram, timuerunt. Sed brevi ea suspicio evanuit, nam Regi se nunqvam opposuit, & tandem inter eum & Magnum Principem, summa coaluit amicitia: Hunc enim Anno 1257, jubente patre, Regem proclamavit. Eodem anno expeditioni Danicæ interfuit, & inter bellantes Daniæ & Norvegiæ Reges, pacem amicitiamqve conciliavit. Anno 1261. Magnum Regem cum Principe Danica copulavit, & peractis nuptiis, assistente Rege patre, novos conjuges coronavit. Post mortem Henrici Episcopi Holani, Brandum Jonæ filium elegit, eundemqve Anno 1263. una cum Gilberto Episcopo Hamarensi ordinavit. Obiit Anno 1264 (a).

CAP. IV.

De duobus Cardinalibus Romanis, qvi commoda Ecclesiæ Islandicæ hoc tempore promoverunt.

§. 1.

Tandem hic sibi locum vindicant duo Romanæ Ecclesiæ Cardinales, Nicolaus & Vilhelmus. *Nicolaus* fuit natione Anglus, pauperibus natus

(a) Plura de Archiepiscopis Nidarosiensibus, qvi hac tempestate floruerunt, huc pertinentia non occurrunt. Hæc etiam ad ostendendum qvalem qvisqvis horum ecclesiæ Islandicæ Inspectorem gesserit, sufficere videntur.

natus parentibus. Hic monasterium primo ingreditur patre in eodem famulante, matre autem ex eleemosynis Ecclesiæ Cantuariensis vitam ducente; qvo non obstante, ab Eugenio Tertio, Cardinalis & Episcopus Albanus creatur, Legatusqve, ut ajunt, a latere (a), in Daniam & Norvegiam mittitur. In Norvegia Archiepiscopatum Nidarosiensem erexit, eiqve Jonam Birgeri filium præfecit, qvod deinde Anastasius Qvartus Anno 1154. confirmavit, cui noster Nicolaus eodem anno in Pontificatu Romano successit, & Adrianus Qvartus nominari voluit. Civibus Romanis, qvibus invitis electus fuerat, qviqve ipsi, non minus qvam prædecessoribus refractarii fuerunt, sacris interdixit, Ovetumqve concessit. Ab Imperatore Friderico Barbarossa sedi restitutus, eundem coronavit; sed paulo post ob intercedentes simultates, aut excommunicavit, aut ut qvidam volunt, cogitatum facinus exeqvi non potuit. Siciliam Romanis subjicere frustra tentavit, nam a Rege Vilhelmo fugatus, captusqve, omni in Siciliam Apuliamqve juri renunciare adigitur. In Norvegia agens, fratres, Sigurdum, Ingum, & Eisteinum, in concordiam ad tempus reduxit, ibidemqve armorum intra oppida, gestationem prohibuit; forte & ex ejus mandatis aut auctoritate, eorundem usus & gestatio in Islandorum Comitiis universalibus biennio post interdicta fuit. Præter hæc aliaqve gesta, scripta non pauca adornasse, tandemqve Anagniæ Anno 1159. muscam gutturi inhærentem, vitam ei eripuisse, ferunt.

§. 2.

(1) Legati Pontificis in tres distingvuntur Classes, Natos, A latere & Missos. *Nati* dicuntur, ad qvorum officium aut sedem pertinet vicariatus Pontificis Romani, ut sunt qvidam Archiepiscopi & Metropolitani; talis primo fuit Archiepiscopus Bremensis, per tria hæc borealia regna, Daniam, Sveciam, & Norvegiam, & post eum Lundensis in Scania. Nunc in Germania Salisburgensis, in Bohemia Pragensis, &c. eodem officio funguntur. *Legati a latere* vocantur Cardinales & summæ dignitatis Antistites, qvi in regna ad Reges & Principes diademate insignitos, ob maximi momenti negotia ablegantur, tantusqve iis tribuitur honor, potestas & dignitas, acsi ipse adesset Pontifex. His in publico Consistorio legatio mandatur, & officii insigne Crux traditur, qvam sibi præferri curant, qvæ & postqvam absoluta est legatio, publicis cæremoniis est restituenda. *Legati Missi* vocantur Ministri & Prælati inferioris dignitatis, qvi ad Respublicas, Duces, Principes, & tales potestates mittuntur. Hi seculo 16. Nuntii seu Internuncii vocari cœperunt, ea tamen differentia, ut qvi continue ordinarii Legati loco alicubi resident, aut ad capita coronata mittuntur, *Nuntii*, qvi vero ad reliqvos ablegantur, *Internuntii* vocantur.

§. 2.

Vilhelmus, cujus natale ſolum fuit Pedemontium, ab Honorio Tertio in Boruſſiam & Livoniam ad convertendum infideles, & epiſcopatus conſtituendos circa annum 1220. miſſus, indeqve reverſus, Romanæ Eccleſiæ Vicecancellarius & Epiſcopus Modinenſis factus. Gregorius Nonus eum denuo in regna borealia ablegavit, qvo iter parans, ne ſua abſentia Eccleſia Modinenſis aliqvid detrimenti caperet, Epiſcopatum abdicavit. Hac legatione fungens, Concilium Schettingæ in Svecia celebravit, in qvo qvosdam abuſus & Cleri inordinatam vitam corrigere operam dedit. Poſthac Innocentius Qvartus eum Cardinalem & Epiſcopum Sabinum creavit, tertiumqve iter ad regna borealia ſuſcipere adegit. Tunc ex Anglia in Norvegiam veniens, a Rege Hacone Haconis filio honorifice exceptus, eundem ſolenniter coronavit. Cumqve Conſtitutiones nonnullas, qvæ ad Islandos tandem pervenerunt, in Norvegia feciſſet, ad Pontificem revertitur. Tandem exantlatis tot laboribus, & Eccleſiæ borealium regnorum perutili navata opera, Lugduni in Gallia 5. Non. Martii Anno 1251. mortuus eſt.

§. 3.

Inter Conſtitutiones Vilhelmi Cardinalis *prima* eſt, qva fœnum & frumentum diebus ſacris, neceſſitate urgente colligi permiſit (a), *ſecunda*

(a) Conſtitutionem Vilhelmi Sabinenſis, qvæ No. 1. 2. 4 & 5. continet, una cum ejusdem a Papa Innocentio Qvarto Confirmationem, vide ad finem hujus Sectionis ſub Litr. I. K. Hanc conſtitutionem Rex Haqvinus Sextus Anno 1314. Iſlandorum legibus inſeri juſſit, his verbis: " Þat capitulum ſkal oc wera í bók ydvarri ſem " ſtendr í rettarbótum þeim er Vilhiálmr kardinalis gaf öllum mönnum í Noregs " kóngs ríki. oc þetta er upphaf. *Ef virka daga má æi vinna ſaker vedráttu.* Þat " annat er ſua hefr. *Fyrer ſaker naudſynia landzins oc ýmisligrar vedráttu* —— " Þetta bref var giort í berguin þrim náttum fyrer bóthólfsvöku á fimtánda ári ríkis " wárs. herra biarni audunarſon innſigladi. ión murti ritadi. " ɔ: *Illud etiam capitulum Codici veſtro inſeretur, qvod in Conſtitutionibus eſt, qvas Vilhelmus Cardinalis omnibus Norvegiæ regni incolis conceſſit, & cujus hoc eſt initium:* Si profeſtis diebus propter conſtitutionem tempeſtatis, labores fieri neqveant &c. *Aliud etiam* (capitulum) *cujus hoc eſt initium:* Propter terræ indigentiam & aëris variabilem tempeſtatem &c. ——

Scriptæ

cunda qva vacantium prædiorum facerdotalium reditus Epifcopis abjudicavit (a). *Tertia* ufitatam illa ætate vifitationis mercedem folvi vetuit iis, qvi parœciam non rite vifitaverint, excepto fi vel morbo vel occupationibus a Rege aut Archiepifcopo fibi demandatis, impliciti a vifitando prohibeantur (b). *Qvarta* templorum bona, nulla ex parte imminui, fed farta tecta fervari jubet. *Qvinta* decimas templis debitas ab Epifcopis

Scriptæ funt hæ literæ Bergis, tribus noctibus ante vigiliam Botolphi, regni noftri anno decimo qvinto. Dominus. Biarnius filius Auduni figillum appofuit. Jonas Murtus fcripfit. Duo ifta capitula inferta funt *Juri Ecclefiaftico Arnæano.*

(a) Secunda hæc Conftitutio oppofita eft Annatis, unde patet, Bonifacium IX. harum primum Authorem non effe, qvippe qvi Anno 1389. Cathedram Romanam afcendit; fed multo effe antiqviores, cum Anno 1247. in Norvegia abrogatæ & prohibitæ fuerint. Erant autem *Annatæ* unius anni cujusvis beneficii ecclefiaftici reditus, qvem Pontifices Romani ex epifcopatibus & ditioribus abbatiis, Epifcopi autem præbendis facerdotum fibi vindicabant. Difputatum de iis dicitur in Concilio Conftantienfi Anno 1414, & omnino abrogatas fuiffe in Concilio Bafillenfi, qvidam tradunt. Sed illius Concilii decreta nunqvam executioni data funt.

(b) Tertia Conftitutio *Cathedraticum* impetere videtur. Sub hoc nomine venit tributum Epifcopo ob annuas vifitationes pendi folitum, cujus hæc erat ratio. Cum in templis, recens ædificatis, anteqvam ab epifcopis confecrarentur, facris operari nefas haberetur, eorundem confecratio fumme neceffaria ducebatur, ad qvam folennitatem ingens mortalium turba confluebat, qvorum nemo fine infigni aliqvo dono apparuit. Hujus portiuncula Epifcopo tanqvam præmium laboris cedebat. Sed cum in hujus folennitatis memoriam natalis templi qvotannis celebraretur, epifcopi cum tempore fibi earundem oblationum portionem vindicabant, qvæ *Cathedraticum* dicebatur. Erat & tributum, qvod *Xenium* five *Hofpitalitatem Epifcopi* vocabant, cujus hæc erat origo: Epifcopis diœcefin vifitantibus, hofpitium gratis & fine pretio conceffum fuit. Sed procedente tempore, hoc non contenti, pecuniam feu dona exigebant, tandemqve five vifitarent, five non, fub nomine *Hofpitalitatis Epifcopi* tributum poftulabant. Hac de re Conftitutio ex Membrana Bibliothecæ Magnæanæ fub No. 186. in Qvarto ita fe habet: " Þá er Vilhiálmr cardinalis kom til Noregs. oc millum annara hluta
" kærdir bændr miok um at bifkupar tæki tíunder af kirkinni oc jóku med veitfl-
" ur fínar. edr tóku fiálfir til fín. En Cardinalis fagdi þat vandliga upp, oc
" kuad kirkiur þeirra friálfliga halda fkylldu eignum fínum tíundum oc ödrum
" tekium: fo fem bifkup fínum. Þá kærdu lærder menn at bifkupar tæki veiflur
" edr laufner af preftum. þó at þeir kæmi eigi i fylkit. Cardinalis fagdi at þat
" veri bædi i móte guds logum ok manna, ok heilagrar kirkiu, ok fagdi at þeir
" fkylldu aungar taka. ef þeir færi ei. nema þuíat eins at þeir vere fiúker edr fare
" epter bode kóngs til hanns. edr til erkibifkups. Ohæft taldi hann vera at taka fe
" at erfdum. nema fyr fe ádr golldnar allar logligar fkullder. fo fem abbacuch fpá-
" madr

pis sibi vindicari, läicisqve aut templorum patronis eripi vetat (a). *Sexta* ordalium seu probationes & juramenta per ferri candentis portationem, ut christianis omnino indigna, penitus tollit & abrogat (b). *Septima* raptum violentum coërcet (c), & *Octava* jubet, ut hæreditatem adeuntes nomina prius defuncti expediant (d). Neqve silentio involvendum, qvod hic Cardinalis, Regi Haconi svasor authorqve exstiterit, ut Islandos sibi redderet tributarios, ne præter reliqvarum gentium morem, nullius Regis aut principis imperio subjecti, suopte nutu aut arbitrio viverent.

" madr mælte. *upplýkr Þit munni þinum so sem solltinn. oc etr þit óheimilt i fylsnum.* " Þenna sullt sagdi hann þat merkia. er erfinge tekr fyrr til erfdar. en hann leyser " af hendi allar lögligar skullder hins andada. " Id est: *Cum Vilbelmus Cardinalis in Norvegiam venerat, coloni inter alia etiam graviter conqverebantur, Episcopos decimas templis adimere, & his suos reditus adaugere, vel etiam sibi addicere. Cardinalis vero diserte asseruit & edixit, templa eorum suas possessiones, decimas & reditus, æque ac Episcopos suos* (reditus), *libere retinere debere. Clerici tum qverebantur, Episcopos, qvamvis in toparchiam non venerint, circadas & pensionem pro immunitate* (a visitatione) *sacerdotibus extorqvere. Cardinalis hoc legibus Dei, & hominum, & sanctæ ecclesiæ contrarium esse asseruit, & nullus iis, ni visitaverint, competere dixit, nisi ægrotarent, vel jussu Regis aut Archiepiscopi iter ad istos susceperint. Nefas esse dixit hæreditatem adire, nisi solutis antea legitimis nominibus, juxta Prophetæ Habacuchi verba:* Tanqvam famelicus os tuum aperis, & injuste parta clanculum comedis. *Hanc famen denotare dixit, si hæres hæreditatem prius, qvam solutis antea omnibus defuncti legitimis nominibus, adierit.*

(a) De Ordalio legenda qvæ supra Sect. 1. cap. 1. §. 52. notavimus.

(b) Vid. *Vitam Haconis Haconidæ* & infra Per. 3. Sect. 1. cap. 1. ubi iste Regis conatus fusius narratur.

(c) Constitutio illa ex nuper citato Codice talis est: " Þá er Vilhiálmr Cardinalis var " sendr til noregs med herra påvans bode ok legáta valldi. þá giörde hann þær " skipaner. at huerr sem med afle geingr inn í annars manns fastaeign. edr rettinde. " af siálfs síns vallde ok vilia. af þuí siálfu verkinu er hann giördi. se hann med " bannsetningarbandi bundinn. Þat fylger ok til þess. at æi skuli ránsmadr af flærd " finne ok rángindum þarfinde taka. Ef þesser luter eru kirknaeign. edr klerka. " edr þeirra uolld. þá skal ránsmadr dæmast af kirkiunnar dómara. " Id est: *Cum Vilbelmus Cardinalis ex Domini Papæ mandato, & potestate Legati instructus, in Norvegiam missus esset, statutum sanxit, ut qvicunqve vi in alterius prædia vel jura sponte & ultro se ingesserit, ipso facto vinculo excommunicationis obstrictus sit: Accedit, qvod violentus ille de dolo suo & injustitia nullum emolumentum capere debeat. Si res istæ ad templum, vel clericos, aut illorum tutelam pertinuerint, violentus ille a judice ecclesiæ judicandus est.*

(d) Vide paulo ante not. (b) pag. præced.

Lit. A.

(a) Eysteinn Erkibiskup sendir qvediu biskupum á Islandi, oc so öllum ödrum ágætis mönnum, oc allri alþýdu, guds oc sina. Eg veit at ydr mun kunnigt vera, at ek á ydvars máls at gæta vardveitslo af gudz hálfu, oc væri mer fagnadr á, ef ek gæta sva tilgætt, at gudi þætti vel, oc oss væri öllum gagn í. Enn þótt ydr þyki sem bardagi hafi verit nú um hrídir lengi á landi ydru, þá fylgir þó miskun gudz bardaga: því at frekari er ydar tilgiörningr vid gud, enn hanns hefnd se vid ydr. Veit ek at fiölldi gódra manna er á landi ydru, oc þó at þeir vildu vel um sinn hag vera, þá med því at ei verdr þessa heims grein giör *medal* ens góda oc illa, þá gialldi ydoliga margir gódir ens illa, oc eins *dáligs* um þessi heims áföll. Mer er þat til eyrna komit, at her sitia sumir þeir menn, er kennimenn hafa barit, suma sært enn sumа drepit: sumir hafa konur sinar látid, oc hórkonur undir þær tekit. Sumir hafa hvarttveggio innan hús ser, oc lifa so ágæsku lifi, er allé kristna menn dregr til synda. Enn ef biskupar vilia slíka menn ressa, oc draga menn frá eylífum dauda, þá skal þat fremd þykia, at hallda kappi vid þá oc láta ei af órádi sakast. Enn hverki er rett trúa ne kristni, oc ei þau verk er til hiálpar megi draga, nema sönn trú búi undir. Nú veit ek at muni allir þat segia, er at ero spurdir, at retta kristni fái, enn hver er sá at því trydi, at eftir gód verk skylldi eylífann fögnud taka, enn epter ill verk elld brennanda oc kvöl eylífa, at hann skyldi ei hyrtast óráda sinna, ef hann væri áminntr um þau verk er til eylífs dauda draga, med því at engi *mundi* kaupa

(a) *Id est:* Eysteinus Archiepiscopus, Episcopis Islandiæ, & omnibus aliis optimatibus, & omni universitati salutem suam & Dei mittit. Scio vobis notum esse, mearum, Dei loco, vestras res curare, partium esse, qvod mihi lætitiam adferet, si ita curare possem, ut Deo placeret, nobis autem omnibus utile foret. Ast qvamvis terram vestram aliqvandiu malis pressam fuisse reputetis, malis tamen illis clementia divina comes adfuit, majora siqvidem vestra in Deum delicta sunt, qvam ejus in vos vindicta. Scio multos bonos viros in vestra terra esse, qvi qvamvis suas res curatissime peragere discupiant, tamen cum in hoc mundo discrimen inter bonos & malos fieri non possit, multos bonos malorum, & unius improbi ergo, hujus mundi casibus jugiter affici acerbis. Ad meas pervenit aures multos hic securos agere, qvi sacerdotes verberavere, qvosdam sauciavere, qvosdam occidere; qvidam uxores suas deseruere, sed adulteras earum loco adscivere; qvidam utrasqve in eadem domo

kaupa allrar veralldar ríki, er ei mætti þola eins dægrs kvöl í helvítis píslum. Nú verdr fyre því at siá ógipta so lengi á landi ydru, at þeir bera höfdingia nafn her, er slíko fylgia, sumir lærdir enn sumir ólærdir. Nú kann eg marga at nefna þá er í stórglæpum standa, enn ec vil enn ei hrópa þá at sinni fyri alþýdu, enn þó vil ec vanda ydvarn ei lengr bera, því mer er nú glæpr manna kunnr, oc sva nöfn þeirra kunnig, er giördt hafa. Nú kennimenn allir þeir, sem menn hafa drepit, þá fyribýd ec þeim guds þiónustugiörd frá hinni fyrstu vígslu til ennar efstu oc framleidis. fyribýd ek öllum kennimönnum sóknarmál á hendur ser at taka, nema örvösum frændum sínum, edr börnum födurlausum, edr konum verndarlausum, oc þó felausum, oc fyri guds sakir, oc til einkis annars hlutar, hvörke er ásæst. Því at þat er í móti gudi oc helgum setningum at annan veg se, oc hefir margr mádr her med slíkum sveitardrátt oc ofkappi lífit látit, bædi þessa heims oc annars. oc skyldi vid slíka hluti kennimenn miög varast; því at þeir eiga mikla vægd vid ólærda menn at hafa, oc so allir menn vid þá. oc því meira vandrædi er eftir þad gengr ef þeim verdr misþyrmt, þeim mun meir skyldo kennimenn vidsiá til slíks at haga, er hvörum tveggia má koma til eylífra meina, því at hvör er sá i guds banni og páfans, er misþyrmir kennimanni med heiptugri hendi, oc má hvergi lausn taka um dráp edr afhögg kennimanns edr múnks, nema

domo secum habent, & ita vitam vivunt voluptuosam, qvæ omnes christianos peccatis immergit. Qvod si episcopi tales castigare & æternæ extrahere morti præsumant, his ne minimum cedere, & desipientiæ nullam sibi contrahere castigationem, honori (*qvosdam*) sibi ducere (*percepi*). Sed nec recta esse potest fides, nec religio christiana, nec opera qvæ salutem conferre possint, nisi vera adsit fides. Scio eqvidem omnes responsuros, si interrogati fuerint, rite illos christianos factos esse, qvis autem, *qvæso*, erit, qvi se ob bona opera æterna gaudia, sed propter maleficia ignem ardentem & cruciatus æternos reportaturum crediderit, & de operibus æternam mortem adferentibus monitus, a malo non deterreretur proposito, cum præsertim totius mundi regna duodecim horarum cruciatibus infernalibus perferendis nemo emere desiderarit? Ideo autem malum istud terram vestram tamdiu premit, qvod qvi talia sectantur, tam clerici, qvam laici, primatum nomine ibidem insigniuntur. Multos eqvidem delictis atrocibus detentos nominare possem, sed illos coram universitate adhucdum prostituere nolo, periculum tamen vestrum diutius non participabo, cum scelera, & nomina eorum qvi commiserant, mihi nota sint. Jam omnibus sacerdotibus qvi homicidia commiserunt, omne sacrum ministerium ab infima ordinatione ad supremam usqve, & in intermediis interdico. Omnibus sacerdotibus actiones in se suscipere

nema þar sem pápinn er, enn af oss fyri sár oc lost edur bardaga. Ná sitia þeir menn her med ydr í slíkum naudum, oc láta sem ei vardi. Nú stefni eg þer oc öllum þeim utan; er í banni ero fyri þessar sakir, er nú hefi eg tint, oc fyribýd eg mönnum at vera vid þá samvistum at sama bordi, edr at kyrkio med þeim at vera, edur heilsa þeim, fyri utan þí er þeir eru fluttir til lausnar. Enn ef menn vilia þrá sitt vidleggia, oc vilia helldr í banni vera enn lausn taka, þá eru bædi þeir, er fyrst hafa tilverkast, oc so hinir er netiast sídan í bandi med þeim af samvist þeirra, þá ero allir í eino banni upp frá Olafsmesso degi, þeim er nærstr er eftir þat missleri, er þessum bodordum hafa flutt verit um landit innan. Ef ei vilia menn víkiast til hiálpráda þessara, þeir sem hlut eiga þessa máls. þá af hlýdni þeirri er biskupar ego at veita, býd ek þeim af guds álfu, at þeir letti allri þiónustugiord er byriar vigslu þeirra, sídan sú Olafs messa lídr er nú nefnda ek. Enn ef þeir megu ei at þessu dveliast fyrir heimskra manna ágáng, sæki á kóngs fund oc vorn. Enn ef menn vilia til heilráda víkia, þa læknid mál ydvart vid gud í þanni veg sem nú er mælt,

---

suscipere prohibeo, nisi in gratiam cognatorum eorum inopum, aut orphanorum, aut fæminarum tutela destitutarum, ast inopum, & hoc qvidem Dei causa, sed nullius alterius emolumenti ergo. Oppugnat enim Deo & sanctis statutis, si aliter obtinuerit, qvibus factionibus & violentia, multi vitam & hujus & futuri seculi amiserunt. Qvare ab istis qvam maxime sibi cavere sacerdotes oporteret, decet enim hos laicis magnopere parcere, & omnes alios itidem istis; & qvanto majus malum, si lædantur, hos exinde manet, tanto magis cavendum est sacerdotibus, ne occasionem suppeditent damni æterni in utrosqve redundaturi; est enim qvisqve, qvi sacerdotem vi violenta lædit, a Deo & Papa excommunicatus, & nullibi cædis aut mutilationis sacerdotis vel monachi commissæ absolutio, nisi apud Papam ipsum, sed vulnerum, ictus vel læsionis, (*nisi*) a nobis acqviri potest. Sedent autem qvidam his malis implicati apud vos, & nihili interesse reputare videntur. Nunc igitur te & omnes ob antea commemorata delicta excommunicationis reos peregre hinc cito, & qvibuscunqve cum illis ad eandem mensam, vel idem templum, convictum interdico, excepto eo tempore, qvo ad absolutionem vehuntur. Qvod si contumacia opponatur, & excommunicatio absolutioni præferatur, tunc tam illi, qvi suis factis primi excommunicationem inciderunt, qvam qvi postea eorum convictu illaqveati sunt, inde a festo Sancti Olai, qvod dimidium annum proxime seqvitur, ex qvo hæc statuta per totam promulgata sunt terram, una omnes detinentur excommunicatione. Qvod si his implicati, salutaria hæc neglexerint consilia, tunc per obedientiam ab episcopis præstandam, Dei vice illos jubeo, ut post antea a me commemoratum festum Sancti Olai, ab omni officio, qvod vi suæ ordinationis præstandum erat, desistant. Si vero ob

mælt, bædi um þyrmslur oc misþyrmslur vit kennimenna, oc so um hórdóma, þeir menn er í þvi ero bundnir. So oc þat sem þer hafit afgiört vit Kónginn oc vid lands lýd hanns, þá leidrettist þat vit hann, þótt margir verdi vid bótina skipaft, þar sem fáir hafa misgiördt. biskups kosningc, ef þer vilit á heilu rádi standa, þá frestit ei, oc látit hann utankoma at sumre at visu, því bædi þrotar Kláng biskup miöd oc mallt, (forte rectius mód oc mátt) oc skulo þer ei lengr þar ætla til þiónustugiördar. Enn þer siáit vandliga fyri kosningi ydrum, þann til höfdingia, er þer ætlit heldst muni sálu ydvarri vilia til guds stýra, hvörki er þeir leggia i móti heilrádum hanns er misverka hitta. Valete.

Lit. B.

(b) Guds rettr er til þess, oc allra guds eyrindreka bodord, oc sidr í öllum löndum, þar sem kristni er, at guds hús se tignat, oc meiri vægd vid þá stadi borin, er sú þiónusta er í unnin, er ver þiggium eylift lif af, helldr enn öngvann stad annann, hvör tign at á er, oc heidnir menn

ob stultorum insultus hæc peragere non potuerint, Regem & nos conveniant. Sed si salutaria seqvi placuerit consilia, causam vestram, ut ante dictum est, de sacerdotum observatione & læsione, ut & adulteriis, qvi eorum sunt rei, erga Deum expietis. Ita & qvod in Regem deliqvistis ejusqve subditos, ei satisfiat, qvamvis multi certe expiationis participes fuerint, ubi pauci deliqvere. Electionem episcopi, si salutaria seqvi vultis consilia, ne procrastinetis, & seqventi æstate ut (electus) certo adveniat, curate, tam enim Klango Episcopo mulsum qvam polenta (*animus qvam vires desunt*) deest, nec ab illo administratio officii in posterum est speranda. Vos autem vestram electionem exqvisitissime curetis, ut talem eligatis antistitem, qvem animas vestras ad deum dirigere potissimum velle præsumatis, qvicqvid criminum rei, salutaribus ejus consiliis obloqvantur. Valete. *Ex his verbis elucescit epistolam datam esse Anno 1176. antequam mors Klangi in Norvegia fuit inaudita. Cæterum hac & reliqvæ Eysteini & Erici Archiepiscoporum epistolæ mox inserendæ, ex antiqvo manuscripto chartaceo, collato cum Codice membraneo antiqvo in Collectione Magnæana sub No. 186. in Qvarto, exhibentur; Videtur tamen exemplar illud chartaceum esse membranei apographum.*

(b) *Id est*: Jus Canonicum & omnium dei ministrorum statuta, ac omnium terrarum in qvibus christiana religio viget, consvetudo secum ferunt, ædes divinas coli, & majore observatione loca illa haberi, in qvibus officium qvod vitam æternam nobis confert, peragitur, qvam ulla alia loca, qvocunqve demum honore afficiantur; ethnici præterea,

menn er í víllu ero ftaddir, hallda med þeirri virding fína blóttftadi, at þar fkal engu granda í, er í kemr, hverki fiárhlutum ne manne, ne öngu kvikfe er í kyrkiur flýr, oc hefer ádr margt ftórligt bann á farid af pápans hendi, oc hvör pápi endrnýat eftir annann of fína daga, oc helldft þat enn. Oc þó at fólk í landi þeffo, fyri ófródleiks faker fe blindari um rád fitt helldr enn fleftir menn adrer, þá fkulo þeir þó þat vita med fonnu, at hvör þeirra er misþyrmir kyrkiofridi, hefer fyregiört hiálp finni eylífri oc fálu finni vid gud, oc er hann í fonnu banni fyre guds dómi, þótt ei fekift madr á hönum fem hitt oc at banni er lýft. Oc med því at leynt fár má fkiótt til fpella koma, oc fo glæpr fá til eylífs dauda, at ei er opinberlig hirting at, þá verdum ver oc viliom, eftir pápans fendibodum, er eiga gudi fvör at veita fyre tión þeirra, oc látum ver því opinberliga *bann á* þá færa, alla þá menn er ran veita kyrkio oc kyrkiogardi vígdum, hvert fem úr verdr tekit helgat edur óhelgat, edr verdr madr úr kyrkio dreginn til meins, med hvers ófridi er þat verdr, ero allir þeir fem rádandi ero oc valldandi ero í banni, oc ei kyrkiogræfir, ef þeir verda í því teknir, fyrr enn þeir hafa laufn tekit. Enn ef madr vill finu máli til mifkunnar víkia, fá er í flíkt hitter, þá fe þat upphaf hans yfirbóta, at hann gángi ei

præterea, errore detenti, tanta reverentia facrificiorum fuorum loca profeqvuntur, ut nihil, qvod eo venit, ibi lædi liceat, five fint res inanimatæ, five homines, five animalia qvæ in ædes facras confugiunt; qvacum etiam (templorum violatione) multæ graves excommunicationes authoritate papali olim conjunctæ fuerunt, qvas *Papæ* finguli fuo tempore fucceffive renovarunt, qvæ & hodiedum obtinent. Et qvamvis hujus terræ incolæ, ruditatis ergo plerisqve aliis, in iis qvæ ad eorum falutem fpectant, cæciores fint, certe tamen fciant, qvod, fi qvis jus afyli templi violaverit, falutem fuam æternam & animam apud deum perdidit, & in judicio divino vere eft excommunicatus, qvamvis nemo ex ejus convictu excommunicationem incurrat, aut ejus excommunatio non fit promulgata. Cum igitur vulnus occultum malignitatem contrahere, & fcelus publice non caftigatum æternam qvantocius adferre mortem qveat, ex nuncio itaqve a Papa accepto, cumqve deo animæ eorum perditionis reddenda fit ratio, nos adigimur & volumus, & publicam omnibus excommunicationem impingimus, iis qvi templa vel cœmeteria confecrata deprædantur, five res facræ, five profanæ, inde auferantur, five homo e templo, ut lædatur, extrahatur, qvacunqve violentia id factum fuerit, omnes qvi confilio vel facto id promoverint, excommunicati funt, & ad templum non fepeliendi, fi ante abfolutionem deceffèrint. Si qvis autem his implicatus caufam fuam clementiæ committere defideraverit, ejus pœnitentiæ principium hoc efto; nec templum intrato, nec cerevifiam bibito, nec carnem

ei í kyrkio, ne drecki munngát, ne eti kiöt, fyrr enn hann taki lausn, bædi at kennast oc so vid glæp sinn, oc hann megi med slíkri áminning skunda til miskunnar, at hann se ei týndr eilíflega þá er gud krefr hann andar. Enn med því at ei ero allir jafnir málavextir, þá verdr biscop at lida, sá er fundinn verdr, sem háttr er á völldum þess er giordi, edr hvör fyre verdr skadanum, edr med hveriom hætti þat se var fengit er í kyrkiona kom, því at rettfengit allt á kyrkian at veria sem hún má. Enn þar sem þiófr ber inn fóla í kyrkiu, edr ófridar madr ráns fe, þá á ei kyrkian at skyldast um vörn þess fiár, ne vid hefnd þeim á hendr er þat fe tekr úr kyrkio, nema hann se þiófr edr ráns madr. Enn ef sá kemr til sialfr er á, edr sá er hönum til handa vill taka úr kyrkiu, þá se þat ábyrgdarlaust. Enn sá madr, er brýtr kyrkiofrid, so at hann vinnr þeim manni mein er þángat flýr á halld hennar, edr dregr úr kyrkio til meins, edr rænir þat úr kyrkio hennar eigu edr annars, þá skal fylgia þat til hefnda vit hann med banninu, at þá siau vetr medan hann er í skriptum, þá komi hann hvörke í þá kyrkio ne önga adra at undir þeirre kyrkionni er, hvört sem er Erkibiskups stóll, er allar hníga til, edr biskups stóll einhverr, at allir ero undir í því ríki, edr fylkis kyrkia, er allar kapellur hníga til í því fylki,

carnem ante absolutionem acceptam comedito, & ita scelus suum agnoscito, ut hac admonitione (adductus) ad clementiam recurrat, ne in æternum, cum deus animam ejus popofcerit, perdatur. Cum vero non omnis causa easdem habeat circumstantias, tum ex natura actionis ejus qvi fecit, & ejus cui damnum illatum est, & modo qvo res templo illata parta fuerat, sententia episcopo est temperanda; juste enim parta templum, qvam potest strictissime tueri tenetur. Ubi autem fur rem furto ablatam, aut latro spolium templo intulerit, talia bona templum tueri non tenetur, nec auferentibus, nisi fur fuerit, vel latro, pœnam infligere. Si autem (legitimus) possessor aut ejus mandatarius advenerit, & templo exportaverit, sine periculo fiet. Sed qvicunqve jus asyli templorum violaverit, ita ut hominem tutamini templi se commendantem læserit, aut ad læsionem templo extraxerit, aut templi vel aliorum bona e templo deprædatus fuerit, illum præter excommunicationem etiam ista manet pœna, ut septem annis, qvibus pœnas luere debet condignas, illud templum, & nullum aliud ei subjectum intrare illi licitum sit, sive sit cathedra archiepiscopalis, cui omnia reliqva (templa) subsunt, sive cathedra qvædam episcopalis, cui omnia istius diœceseos (templa) subjecta sunt, sive templum toparchiale, cui omnia in ista toparchia sacella, ex episcopi mandato subsunt; officia tamen sacra (pœnitens) sub dio stans audiat. Qvodcunqve vero templum, qvod hoc temporis spatio intrare ei non

fylki, ſem biſkups er ſkipan til: hlýdi þó tídom ſo at hann ſtandi úti. Enn ſú kyrkia hver at hann ſkal ei í koma í þeſſari tíd, þá ſkal ei ſkylld vera at veita hiálp hans fiárhlutum, enn ef hann lætr þó þángat fara ſína fiárhluti á hennar valld, innan þeſſarar tídar, og verdr ſá fiárhlutr þadan út tekinn med ráni enn ei annars, þá ſe ei heilög kyrkia ſkylld til at bannfæra eftir þat mál. Enn ef madrinn ſiálfr er í ſökum hefr verit vid kyrkiona, verdr naudſtaddr innan þeirrar tídar, þá ſkal kyrkian, hvör er hann ſækir, tilſkylldaſt vid hanns hiálp, ſem hann hafi vid enga þeirra misgiört, og refſing tilleggia ef hönum verdr þar misgrandad; ſem engi ſök ſe á hanns máli, ef hann hefer ſkriſt tekit fyri þann óveg, ſem hann giördi fyrr kyrkionni, oc heitit yfirbót, edr giöri þat þá þegar í þeirre, ef hann vill hiálp af henni taka, ef hann hefer ei fyrr giört, oc feſti med eidi. Því at hvervetna þar er madr gengr til ſætta vid kyrkio fridbrot, ſkal vinna eid fyrr enn hanns mál ſe loſat, at hann optar ſkal ei kyrkiofrid brióta, oc helldr forſtödu veita ſlíka er hann má vodalauſt vid ſiálfann ſig. Enn ef hann rýfr eid ſin med ſömu verki, þá ſe þat á Erkibiſcops valldi eftir mála vöxtum, hvert hann ſkal heima lauſn taka, edr fara til pápans med riti biſkups. enn lauſn þeſſa máls alls þá liggr á pápans valldi, hvegi

---

non eſt licitum, ejus bona tueri non tenetur, ſi autem bona ſua, templi tutamini committenda, eo transportari curaverit, & bona iſta latrocinio, nec alio reſpectu ablata fuerint, illud factum excommunicatione vindicare ſancta non tenetur eccleſia. Si ipſe homo, qvi in templum deliqverat, dicto tempore in periculo fuerit conſtitutus, templum, qvicunqve eum perſecutus fuerit, illum, ac ſi nullum (templorum) violaverit, tutari, & ſi ibi læſus fuerit, cauſam ejus tanqvam inſontis pœna perſeqvi tenetur, ſi modo pœnas ignominiæ templo antea illatæ condignas acceptaverit, & emendationem promiſerit, vel etiam hæc (*enumerata*) ſtatim in ipſo iſto templo fecerit, ſi inde auxilium nanciſci voluerit, ſi non antea fecit, faciat, & juramento confirmet. Ubicunqve enim reconciliatio ob violationem juris aſyli templorum ineunda eſt, prius qvam ulla cauſæ remiſſio fiat, juramentum (reus) præſtabit, ſe jus aſyli templorum non amplius violaturum, ſed multo magis, qvantum abſqve ſui ipſius periculo fieri potuerit, illud conſervaturum. Qvodſi jusjurandem eodem facto reſciderit, penes Archiepiſcopum eſto, ſive ex cauſæ circumſtantiis domi abſolutionem accipiat, an vero ad Papam, literis Epiſcopi inſtructus, peregrinari teneatur; Totius vero cauſæ dijudicatio penes Papam eſt, qvantuloeunqve tempore pœnas condignas; ejus clementiæ ſe committentibus, exantlandas injunxerit. Qvicunqve corpus clerici, monachi, vel canonici, ſive regularis fuerit, ſive non, ſi modo veſtitum habeat cœnobialem, violaverit, excommunicatus eſto; ubi autem ad Epiſcopum, abſolutionem (impetraturus), venerit, Epiſcopus ſententiam, ita ut qvemvis damni redundantis cauſam extitiſſe

hvegi litla hríd í skriptum hefer verit vid hvern þann er til hanns miskunnar sækir. Enn þeir menn at misþyrma lærdum mönnum, múnkum, edr kanúnkum, lærdum edr ólærdum, þeim er í hreinlífis búnadi ero á likam siálfra þeirra, þá se þeir í banni. enn þá er þeir koma til biskups lausnar, þá skal biskup med þeim hætti lida lausnina, sem hann finnr völld hvers tveggia hafa verit, um meln þat sem í hefer giörst. Sama mál er um þá er ræna þá menn er taka staf oc skreppu oc fara til Jórsala, edr til Róms, edr til annra heilagra stada, utan lands edr so innan lands, til heilagra manna þeirra, er ver fágum oc dýrdkum af guds álfu, ef þeir ero ei fundnir oc sannir at svikrædum vit lands kóng oc hanns fridmenn.

Lit. C.

(c) Menn þeir er konur taka med herfange, þær er med nýtu hafa iafnan verit, edr þær er gódir menn vitu at í návist hafa verit med þeim, at skilist hafa vit órad sin, oc skriptir fyre tekit, oc því sidan halldit med gódri atferd. þá hvor er þær tekr naudgar, hvört er hann festir naudgar edr ei, þá med því hann brýtr í því guds rett, oc frelsi þat er gud hefer tiád hverium, þá er sá hvor, eftir fornri skipan í guds banni, oc pávans, oc allra heilagra manna, og ver endurnýum þat bann, at menn viti þat bann oc voda er vidliggr; og þó lægi vid, er ver þegdum yfir med voru meini, oc so hinna er ovitandi ero, oc felli í. Enn konum fyri-

 blódum

tisse repperit, temperato. Eadem qvoqve valet ratio de spoliantibus eos, qvi pera & baculo assumtis, Hierosolymas, Romam, aut ad alia loca sancta iter faciant, sive in regno, sive extra illud fuerint, ad sanctos qvos dei ergo honoramus & colimus, dummodo (peregrinatores isti) in proditione in Regem terræ, vel ejus socios deprehensi vel convicti non fuerint.

(c) *Id est:* Qvicunqve fæminas rapuerit, qvæ semper integræ fuerunt (famæ), aut qvas boni viri, in earum vicinia degentes, a vita sua dissoluta recessisse, absolutionem accepisse, & integram postea famam conservasse, sciunt, has fæminas si qvis invitas rapuerit, sive illas invitas desponsaverit, sive non, cum hoc facto jus divinum, & libertatem a deo unicuiqve concessam violet, qvilibet (talia perpetrans) ex veteri mandato, in Dei, Papæ, & omnium Sanctorum excommunicationem incurrit, qvam excommunicationem & nos repetimus, ut notæ fint periculum & excommunicatio qvæ tales manent, & manerent qvoqve, si & nos nostro, & eorum qvi ignorantes in id inciderint, damno taceremus. Mulieres autem, qvæ integram conservare famam cupiunt, dei nomine prohibe-

biódum ver í guds nafni þeim er í ſkilum vilia vera, at veita addrátt til ſlíkrar ónytiu med veiſlum, þingum edr ödrum hlutum, oc egna ſer ſo út undir vald hins, at ei er forſiáll þegar ſlíkt valld hefer i hendi.

Lit. D.

(d) Eyrikr Erkibiſkup ſendir kvediu Brandi biſkúpi, og Þórláki biſkupi, brædrum ſínum, guds oc ſína. Mikils hugdi eg at áfátt væri med ydr, enn ei hefer mer ſo birtſt fyri augum fyrri ſem ná, oc ſe ec af því, at nú hefer ek heyrt at her er mikil þörf guds vina: því at annat tveggia er her gódr madr til mikilla nyta, bædi ſer oc þeim er hann á til at gæta, edr til þúngligs tións bædi ſer oc ödrum. Nú þó at ver megum ei allann ydar varnat teá ydr innilega, þá þau mál er frekleguſt ero bodin, ſem er um hiúſkap edr kennimanna athæfi, er ver heyrdum at meſt væri ávant med ydr, viliom ver ydr teá med nockrum ordum; því at annat tveggia verdir þer því at fylgia oc adra med bodordum til fylgdar flytia, ella eigi þer ei biſkupar vera yfir þeim er ei vilia vit þeim bodordum taka. Enn þó at þeir menn er gud hefer veldi led ſer til hiálpar oc ödrum, er þeir ero yfirſettir, vili helldr ſino megni oc álytum til ónýts ſnúa, helldr enn

---

prohibemus, ne occaſionem talis corruptionis conviviis, arcta familiaritate, vel talibus ſuppeditent, & ita ſeſe illaqveatæ iſtorum poteſtati ſubmittant, cum talem poteſtatem nacti, illa non ſapienter (utantur).

(d) *Id eſt:* Ericus Archiepiſcopus Brando Epiſcopo, & Thorlaco Epiſcopo fratribus ſuis ſalutem Dei & ſuam mittit. Multos defectus vobiſcum eſſe autumavi, nunqvam autem illos antea, tam bene ac nunc, perſpexi, & ex jam auditis pervideo, Dei amicorum hic maximopere opus eſſe. Aut enim vir bonus multum ſibi & illis qvorum curam gerere debet emolumenti, aut (malus) ſibi & aliis grave damnum hic adferet. Aſt qvamvis omnia neceſſaria exqviſite vobis ediſſerere non vacet, paucis tamen præcepta ſtrictiſſime injuncta, de conjugio & vita ſacerdotum, in qvibus maximum inter vos defectum eſſe percepimus, exponere animus eſt, qvæ aut obſervare, & alios ad obſervandum juſſu adigere, aut eorum qvi præcepta iſta acceptare recuſant, epiſcopi non eſſe debetis. Aſt qvamvis illi, qvibus poteſtatem in ipſorum & aliorum ſalutem deus conceſſit, vires & auctoritatem ad noxia potius, qvam proprium aut aliorum emolumentum adhibere velint, & ſi talia audiverint (præcepta), novitates clament, horum verborum cauſa veritatem retrudi ne ſinatis. Cum igitur ego præcepta imperiturus utriqve præfectus ſim, tum qvatenus Deo, & Sancto Petro, & mihi

enn til gagns sér oc ödrum, og kallast nýmæli heyra er slíkt er frambor-it, þá verdit þer at láta ei sannindi rakna fyri orda þeirra sakir. Nú med því at ek em til bodorda settr yfir bádum, þá so sem þit égut gudi hlýdni at veita, oc hinum helga petro, oc mer, so taket þit vit þeim bodordum oc teiz at bádir. Enn ef so er at menn rísi med öllu á móti, oc vilia so á fyrnsku hallda, at bodord ydar ega önganm stad, þá sækist heldr á fund minn, enn þit týnit yckr bædi oc ödrum þeim er þit eigut til at gæta. því at slíkt sem ver hofum til greida at leggia med yckr, þá skal þat fyre guds saker heimillt vera. Nú ef madr fyrilætr konu sina oc tekr adra ko-nu, þá skal hann vidskilast þá konu er hann tók sidar, enn taka hina fyr-ri, edr se í forbodum. Enn ef madr tekr vitandi frændkonu sina edr sif-konu at fimta manni eda gudsifio sina, þá kemr þar forbod fyre ef æi lætr af. Og ef annat tveggia hióna giörit hórdóm, þá skal annadhvött sættast aptr eda hreinliga hallda medann bædi lifa. enn ef annadhvert vill ei til sættar ganga oc ei hallda vid, þá skal þad þeirra í forbodum er æi vill sætt-ast. Enn ef madr leggst med frændkono kono sinnar, oc er leynt, þá skal ei hiú skilia, hvege næ nenn at frændsemi er, þó systir se. Enn ef upp-kemr, oc er so mit at skemd at görir fyri mönnum samvistu þeirra, þá skal skilia þau, oc hvorki fyrileitast medan bædi lifa. Enn sialft leyst því þeir-

& mihi obedientiam debetis, illa acceptate, & uterqve communi opera agitote. Qvod si totalis obvenerit contumacia, & antiqvus mos tam pertinaciter conservetur, ut vestra mandata nihil valeant, me potius convenite, qvam & vos, & alios, qvorum curam agere debetis, perdatis, nam qvantumcunqve in vos boni conferre potero, dei causa in vestra erit potestate. Si qvis uxorem suam dereliqverit, & aliam fœminam assumserit, a deinceps assumta separator, & priorem resumito, alias ei (excommunicatione minore) interdicitor. Si qvis sciens cognatam suam vel affinem suam in qvinto gradu, aut spirituali cognatione conjunctam duxerit, ei, usqve dum (eam) reliqverit, interdicitor. Si conjugum alteruter adulterium commiserit, aut reconcilietur (pars lædens), aut, qvo usqve uterqve vivunt, cælebs agat. Si alteruter reconciliationem abnuerit, nec tamen (cælebs) agere voluerit, ei qvi reconciliari recusat, interdicitor. Si qvis cum uxoris suæ cognata congressus fuerit, & id clam habeatur, conjuges non sunt separandi, qvantumvis propinqva fuerit cognatio, qvid? qvod soror fuerit. Ast si palam fiat, & cognatio tam propinqva sit, ut ex istorum cohabitatione scandalum oriatur, tum eorum conjugium rescindatur, & neuter, qvousqve uterqve vivit, conjugium ineat. Ei conjugum qvi non est in culpa incestus, nec occasionem dat, si supervixerit, conjugium inire ipso jure licitum est. At (incestu) palam facto, & iis ab invicem separatis, neutri, dum uterqve in vivis est, conjugium contrahere licet.

ra fyri at leitast, sem ei verdr eda veldr meinum, ef þat lifir lengr. Enn þá at þau skiliast sidan er uppkemr, þá mega þau ei fyrileitast medan bæde lifa. Enn ef madr villist í kvanfángi, þá giörist þat á fiórar lundir, annat tveggia, at annar er madr enn til er hugr, er sá er þú veizt hvör er, oc reinist sá at þræli er þú hugdir at friáls væri. þridia er þat er, þar sem þú hugdir audæfi væri, þá er þar fátækt. fiórda er þat, ef madr hygst taka góda konu, oc vitra, oc vel heila, oc reinist at ödru. Nú þeir tveir hiner fyrstu villur persone oc hegdanar þá megu þeir slita hiúskap, ef madr bindst æi med samþycke sidan hann vard var vid. Enn þeir tveir hinir sidari villur audæfi oc maktarleike megu ei slita hiúskap. Eigi skal heilviti madr fá ærrar konu, þó at audig se. Enn ef fengit er, þá skal oc (ei) skilia hvört er hann villi hana æra edr ei. Enn um fastnadar mál, þegar madr fastnar ser konu med jákvædi hennar siálfrar, oc er samþyckt af nálægd, oc ei af ókomnum, þá er þat fast, so sem fullr hiúskapr ef vottar vitu. Nú fullnast þetta at guds lögum, enn þó er hitt bodid, at þat skal giöra med frænda rádi, enn þó at því bregdi nockur, þá er þad fullt þegar vitne fæst af samþycki. Enn allt þat er ver lærdir menn megum draga til þess at forrád frænda se á giftingum kvenna, þá er betra til þess at draga, því at optast er þat, at þeir siá betr fyre enn þær siálfar. Enn þat

---

licet. Si qvis in conjugio contrahendo errorem commiserit, qvadrifariam (id) evenire potest, aut enim alius est homo qvam reputabatur, aut alterius (conditionis) qvam tibi notum erat, (exempli causa) si qvem liberum credebas, servus esse deprehendatur. Tertio ubi opes esse præsumebas, paupertas est. Qvartus (error) est, si qvis uxorem bonam, sapientem, & perfecte sanam ducere cogitat, qvam secus (se habere) experitur. Duo priores errores, personæ & conditionis, conjugium rescindere valent, si homo, postqvam de illo certior erat factus, consensu non fuerit alligatus. Sed duo posteriores errores, divitiarum & valetudinis, conjugium rescindere neqveunt. Nemo mentis compos uxorem insanam, qvamvis sit opulenta, ducat, si vero duxerit, eam non dimittat, sive illam dementem esse noverit, sive non. De sponsalibus si qvis illa cum muliere, accedente ejus assensu de præsenti, & non de futuro contraxerit, æqve ac matrimonium, si testes id noverint, valida sunt. Hæc ex legibus divinis perfici (possunt), ast jubetur simul ista e cognatorum consilio contrahi; sed qvamvis aliqvid defuerit, tamen valida sunt, si testes consensus (desponsatorum) exstant. Qvicqvid autem nos clerici in patrocinium desponsationis mulierum ad consangvineos pertinentis adferre possumus, id adtulisse expedit, nam sæpissime illi melius, qvam illæ ipsæ, prospiciunt. Sunt autem sponsalia de futuro, ubi sponsalia promittuntur, qvæ nos *handfest* appellamus. Sed sponsalia de præsenti, qvæ nos *fastnadarrett*

þat er ſamþycke ókomit er heitid er faſtnadar málum, er ver köllum *band-feſt*. Enn ſamþycke af nákægdum er þad er ver köllum *faſtnadar rett*, er hvort tveggia þeirra játaſt ödru til hiúſkapar med vottum eftir þeim lands ſid er her gengr; þat má ei riúfa. Þeirrar konu má engi fá nema ſá er faſtnat hefr medan þau lifa bædi. Enn hvörttveggia má kióſa hreinlífi ef vill, þótt annat banni fyri ſamgáng þeirra, oc þat fyri leitaſt er ei kýs hreinlífi. Enn ef annat fær, þá ſkal refſa ſem fyri hórdóm. Enn allt þat er her er nú ſett, þá er jafnmæli medal karls oc kono, fyre utan þad er, at ei má kona ſo vegna bónda ſinnum, ſem bóndi konu ſinni; til ſkilnadar fyri hórdóm. Enn ef madr nemſt kono oc ſamþyckiaſt þau ſidan, þá má hann hafa hana at eginkonu med frænda rádi oc hennar vilia, oc ſkal hann vera í ſkriptum fyri námit. Enn ef madr legſt med konu manns, medan bóndi hennar lifir, þá má hann fá þeirrar konu eftir fráfall hinns, ef þau vilia bædi, ef hann hefer ei rádit hönum bana, edr unnit henni nockur faſtindi til þeſs, at hana ſkyldi fá hennar ef hinn felli frá. Enn ef madr má ei ega lag vid kono ſína, þá verdr þat annadhvört med giörningum eda med kynfylgio ſpelli. Enn ef med giörningum er, þá verdr at hiálpa láta med bænum oc ölmuſugiördum vid gud, oc ef þad ſtodar, þá er vel, enn ef ei ſtodar, þá má hún frá rádaſt, oc er hún ei neydandi til aptr hvarfs,

---

nadarrett appellamus, ſunt, ubi uterqve matrimonium teſtibus præſentibus ex hujus terræ communi conſvetudine ad invicem ſponderit; illa reſcindere non licet, & illam mulierem, utroqve (deſponſato) adhuc in vitis, ducere nemo poteſt. Utriqve vero (deſponſatorum) ſi libitum fuerit, qvamvis alteruter propter eorum conjugium proteſtetur, cælibatum eligere, ei autem qvi cælibatum non eligit, matrimonium contrahere, licet. Si autem alter (deſponſatam) duxerit, adulterii inſtar pœna eſt injungenda. In omnibus hic ſancitis æqvale jus mari ac fæminæ competit, præterqvam qvod uxor in maritum ob adulterium non haber tantum jus divortii, qvantum maritus in uxorem. Si qvis fæminam rapuerit, & poſtea conſenſerint, accedente (fæminæ) conſangvineorum & ipſius conſenſu, eam ducere illi licet, pœnas vero raptus condignas luat. Si qvis cum uxore aliena, vivo adhuc ejus marito, rem habuerit, marito defuncto, ſi in id conſentiunt, illi hanc ducere licitum eſto, ſi hic illum (maritum) neci non dedit, nec ſe illam poſt (prioris) mariti obitum ducturum fidem fecerat. Si qvis uxori ſuæ conſveſcere non potuerit, aut in cauſa eſt magia, aut de genio familiæ vitium. Si magia in cauſa fuerit, precationibus & eleemoſynis in Deum iſti medendum eſt, qvod ſi ſucceſſerit, bene eſt, ſi vero non ſucceſſerit, illi (uxori) ſecedere licet, & ſi conjugium (é novo poſtmodum) iniverit, qvamvis maritus ejus ad poſſibile commercium reſtituatur, ad reverſionem non eſt cogenda. Si autem vitium

hvarfs, ef hún hefer fyrileitaſt; þótt bóndi hennar komi til möguligs ſam-
neytis Enn ef kynfylgiu ſpell kemr at manni, ſo at hann má ei eiga lág
vid kono ſina, þá mego þau ſkiliaſt, ef þat ſannaſt med ſex manna vitni
eftir já ſiálfum þeirra. Enn ſá ſkal vera eidr bædi hiónanna, oc þeirra enu
nánuſtu manna í beggia ætt, at alldri höfdu þau líkama ſinum ſamanbland-
ad í ſinum hiúſkap. Enn ef kona ſegir annat enn karlmadr, þá ſkulo
hanns ord meira mega enn hennar. Kennimenn beri ei vopn, oc ſkulo
vera fridſamir vid ólærda menn, því at ólærdir menn ſæta miklum ſtór-
mælum ef þeir vinna á kennimönum. oc taki ei þær ſakir óſkyldar á hendr
ſer, er þeir ſkulu annat tveggia med odd edr egg ſækia. taki þeir þær
einar, oc þó ſkylldar ſakir á hendr ſer, at ei þurfi vopn vid. Enn ef kenni-
madr verdr hirtr af ödrum hvörium yckrum, oc vill ei láta eftir því,
ſem eg hefi ted yckr fyrr í riti mínu, þá ſe fyrſt á hönum forbod, enn ſídan
bannſetning ef ei vill at láta. Enn þó at þer finnit á móti þeim málum
herdu oc þrá mikit, þá er ófallit, at þer látid fyri þat guds eyrindi fallaſt,
oc þyrft hinna, er þer egut at gæta, fyri því, at med því er batans von,
ef ſtadfeſta kemr á mót þeirra (*ferſon* þrá) heimſkra manna, oc ſú áſt er
til guds vilia lýtr enn ei til hins, hveria maud hann þolir fyri guds ſaker.
enda krefr ei gud af yckr frammkvæmdar ſinna bodorda, nema ſtarfs oc
gód-

---

vitium de genio familiæ cuiqvam acciderit, ita ut rem cum uxore ſua habere neqveat,
divortium facere iis licitum eſto, ſi ſex hominum teſtimonio & ipſorum eorum *aſſenſu*
confirmetur. Hoc autem erit tam conjugum, qvam in utriusqve familia maxime pro-
pinqvorum conſangvineorum juramentum, iſtos durante matrimonio nunqvam cor-
pora ſua commiſcuiſſe. Si vero fœmina aliud aſſerat, aliud mas, hujus verba plus
qvam illius valento. Sacerdotes arma ne geſtanto, & erga laïcos pacatos ſe præ-
ſtanto, laïci enim ſi ſacerdotes lædant, gravium delictorum reatum ſibi contrahunt,
nec actiones vi violenta perſeqvendas, ad qvas non obligantur, & eas ſolum (actio-
nes), qvamvis jure ad illas obligati ſint, (ſacerdotes) ſuſcipiunto, qvæ arma non re-
qvirunt. Sed ſi paſtor a veſtrum alterutro caſtigatus fuerit, nec tamen in ſcripto
(hoc) meo antea dictis parere voluerit, primo excommunicationi minori, majori po-
ſtea, ſi obſeqvi nolit, ſubjectus eſto. Aſt qvamvis contra hæc præcepta iſtorum per-
magnam offendatis duritiem & contumaciam, non tamen eſt conveniens, Dei nego-
tium, & illorum, qvorum curam gerere debetis, neceſſaria negligi, ſperanda enim
eſt emendatio, ſi ſtultorum (contumaciæ) conſtantia opponatur, & pluris amor
voluntatem dei obſervans æſtimandus eſt, qvam calamitas Dei cauſa perferenda.
Nec tamen Deus exſecutionem ſuorum mandatorum, præter operam & ſtudium,
a vobis

gódvilia. Því at í guds er valldi at snúa hverium, þegar hönum þykir fallit vera. enn eftir starfi oc vilia er hverium ummbun búin. Valete.

Lit. E.

(e) Eyrekr Erkibiskup sendir kvediu Þórláki biskupi. Eyrekr Erkibiskup sendir qvedio Jóni Loptssyni, Bödvari Þórdarsyni, Ormi Ivarssyni, Oddi Gissurssyni, Gissuri (Hákonar) Hallssyni. Spurt höfum ver þat velldi, er gud hefer ydr gefit yfir því fólki er land þetta byggir, oc af því þykiumst ver vita í hvörri ábyrgd þer erut vid gud bundnir, er hvör á sinni vitsku at svara, oc þá skyn fyri at giallda, at engi er kostr leidrettingar, oc er því hvörium rád vit at taka, at kostgæfast medan völdin hefer á hendi. Vitum ver at her ero vitrir menn í landi þessu, oc væri þá sannvitrir, ef þann stad tæki vitska þeirra, enn vid þá rædu er guds lög kunna, oc vitu ydra misferd, oc er þeim mál hættast, sem sina misferd siá oc annarra, oc mego leidretta. Kunnugt er yckr Jón og Gizur, at naudsynia mál rædum ver vid ydr bædi ydvart oc vort. Kristinna manna nafn beri þer, enn skírit þit er skilit guds lög, hvat er þit hafit kristinna manna athæfi um enu hæstu bodord, eda ei, af því ver höfum heyrt þá er

a vobis reqvirit, nam penes Deum est, qvemvis ubi ei placuerit, convertere, sed secundum operas & studium cuivis merces est præparata. Valete.

(e) Ericus Archiepiscopus Thorlaco Episcopo salutem mittit. Ericus Archiepiscopus Jonæ filio Lopti, Bödvaro filio Thordi, Ormo filio Ivari, Ottoni filio Gissuri, Gissuro filio Halli (Haqvini), salutem mittit. De potestate vobis a Deo in incolas terræ hujus concessa inaudivimus, qva ex re qvantum periculum vestrum apud Deum sit, concludimus, cui omnibus sapientiæ suæ ratio est reddenda, nec optio emendandi (ulterius) conceditur, qvare dum potestas adhuc obtinet, consultissimum est operam navari. Scimus qvidem viros sapientes in ista terra esse, sed vere sapientes essent, si sapientiæ eorum fructus existeret, (aliter autem videtur) iis qvi leges divinas callent, & defectus vestros pervident, qvorum & periculum hac ex re maximum est, qvi & suos & aliorum defectus perspiciunt, & emendare possunt. Notum est vobis Jona & Gissure, nos, tam nobis, qvam vobis, necessarias res, eloqvi. Nomine appellamini Christianorum, vos autem, qvi leges divinas intelligitis, edisserite, *qvæso*, qvid de summis præceptis Christianorum morum habeatis, multos enim vestros defectus in iis percepimus, qvæ reliqvi Christiani observant & acceptarunt, & magna reverentia

er margs vard ydr áfátt þat er kristnir menn adrir fylgia, oc hafa vittekit, þó at höfuct hafi þyki, oc fága med mikilli virding. Enn of engann hlut sýnist oss meira áfátt helldr enn um óhreinlífi manna her, oc kvennafar, er ecki þarf fyri yckr at skíra um, hversu stadfest bodord er, af guds siálfs munni bodit. Enn þer hafit þat med svívirding first ener ágætustu menn, lifat búfiár lifi, rekit ei hiúskap ne þat helga samband er ecki má slitna nema kona manns hóri undir hann, oc þó med þeim einum hætti, at hvörtveggia halldi ser frá saurlífi medan þau lifa bædi er samanbyggiast. Enn med því at höfdingiar hafa slíka óhæfu í samvitsku sinni, oc af því treystast þeir ei hirtingar ord at hafa fyri alþýdu, þá er þar komit, at allra rád hallast í einn stad ens meira oc ens minna. So er oc kennimanna mál um kappsemd þeirra oc vopnaburd, at þat er úr þeim hætti sem annara manna mál, eda þeirra sem í gódum sidum ero. Nú giörit þat fyri guds sakir, fyrimunit yckr ei þeirrar gæsku, at um yckar daga mætti nockur umbót leggiast á rád manna. Sæll er sá at svo lánga nyt skylldi vita eftir sina sýslu, sem þer vísit, at þer leggit nú hug á, at þer ætlit eylífliga ydvars starfs, ef um ydar daga skyldi guds vili meir framgiör vera, enn her til hefer verit, þá væri so sem í hvers manns hiálp, er framleidis væri hólpinn af ydar órádi, væri ydr nyt oc ávöxtr. Og ef þer skulut ydvart mál

---

tia colunt, qvamvis gravia reputentur. Nullis autem in rebus majores credo defectus istic obtinere, qvam in libidinibus & mulierositate, qvas, qvam stricte ipsius Dei ore prohibitæ sint, non opus est vobis explanare. Vos autem summi optimates hæc (Dei præcepta) ignominiose neglexistis, vitam brutorum vivitis, nec conjugium, nec sanctum illud vinculum curantes, qvod rescindi non potest, nisi uxor mœchata fuerit, & hoc tamen unico illo pacto, ut uterqve, dum ambo superstites sunt, a libidinibus abstineant, qvi cohabitavere. Cum igitur principes talium nefandorum sibi conscii sint, & ideo vulgus castigare non audeant, eo est perventum, ut unius cujusqve, tam magnatum qvam vulgi mores eodem recidant. Eadem de sacerdotibus, qvoad horum violentiam & armorum gestationem, ratio est, eorum mores ab aliorum, bene scilicet moratorum vita longe diversi sunt. Dei igitur causa illud vestrum bonum ne renuatis, ut vestris diebus (*incolarum*) morum emendatio fieri qveat. Beatus est qvi tantum operæ suæ fructum sciverit, (qvanto vos in præsentia studio incumbitis, ac si labores illos vestros æternos esse reputetis) ut vestris diebus voluntas dei magis qvam hucusqve factum est, perficiatur, salus tunc in plurimos redundabit, qvi exin ad meliorem frugem pervenerint, & vestrum erit, ubi viam (deserueritis) perversam, emolumentum & fructus. Si vestram aut aliorum causam ad meliorem, qvam huc usqve fuit, frugem redigere cupiatis, vos ipsos primum castigare, & Epi-

mál eda annara til betri hlutar flytia, enn her til hefr verit, þá munut þer fyrst verda at hirta siálfa ydr, oc styrk at veita biskupum ydrum til hegningar undir lýdni, oc giöra nockra skipan á, at sektir se settar til biskupa sóknar um kristnispell, þá hefer hann handfestning til hegningar. Enn þó at þer megut ei af ydr í fyrstu geta þann stirkleik athæfis ydvars, er þurft ydvari gegndi, þa egit þer minni ábyrgd at svara fyri eina ydr, helldrenn bædi fyri ydr oc alla adra þá er af ydvari vanrækt fyrifarast, því at þer erut skylldugir til at draga menn frá óradi, þar sem ydr hefer gud forsiána gefit oc velldi. Nú stirkit þer rád biskupa, oc setit so fyrnsku ydar, at ei takit þer vid hiálpradi er þer vitod siálfir, Gizor oc Jón, at engi er fyri því at helldr nýmæli, er her þycki nýtt at heyra, er meir hefer ríkt siálfrædi enn sannindi. Nú giörit nockra þá skipan á móti fiandans valldi, med því áliti sem gud mun tilsetia med yckr, oc biskupa ásýn, at gud skipi ydr til þeirra hluta, er bædi megi adrer ydvarra hiálpa nióta, oc so siálfir, á þeirri tíd er allt reynist at hegóma, nema þat eitt er gudi er þiónat. Valete.

Lit. F.

(f) Eyrikr Erkibiskup sendir qvediu, Þórláki biskupi, lærdum mönnum oc ólærdum, oc allri alþýdu á Islandi, guds oc sína. Rit Þórláks biskups

Ii 2

& Episcopis vestris ad castigationem in obedientiam opem ferre; atqve statutum, de religionis christianæ læsæ actione Episcopis (competente) sancire oportebit, tum in manibus habet castigationem. Sed qvamvis tantam initio morum firmitatem non monstretis, qvanta opus esset, minori tamen periculo de vobis duntaxat reddi potest ratio, qvam & de vobis, & de omnibus aliis, qvi vestræ ergo socordiæ pereunt, alios etenim a vita dissoluta deterrere debetis, cum (in eos) tutelam & potestatem Deus vobis concesserit. Fertote igitur opem Episcopis, & ita antiqvi temperate tenacitatem, ut salutare consilium recipiatis, qvod, vos Jona & Gissure ipsi probe nostis, nullam ideo esse novitatem, qvod istic auditu novum fuerit, ubi licentia veritati prævaluit. Jam ergo contra potentiam inimici, secundum rationem qvam Deus vobis conferet, & Episcoporum consilium, statutum qvoddam sancitote, ut Deus vobis iis adhibeat rebus, qvibus & alii vestra fruantur ope, & vos ipsi, illo tempore, qvo omnia vana esse deprehendentur alia, qvam qvæ Deo præstita sunt. Valete.

(f) *Id est:* Ericus Archiepiscopus Thorlaco episcopo, clericis & laïcis, & toti Islandiæ universitati salutem Dei & suam mittit. Literæ Thorlaci Episcopi, gratis cum verbis, tam

biskups kom til mín med þeckiligum ordum, bædi af guds álfu oc so ydvarri. Kvedst hann med voru rádi hafa flutt guds bodord fyri ydr, oc qvedst ydr hafa vegliga undir tekit, oc segir ávæni, at guds ord oc dýrd muni fremd taka af vorum tilmála, oc hans framburd, oc ydvarri hlýdni oc gódvilia, oc vili gud at so se, fyri því at þat má alla oss draga til eylífra fagnada, oc unni gud oss þeirrar giptu, at vor áhyggia oc embætti megi med ydr nockra nyt vinna, hvorumtveggia til sáluþurftа. Enn ef nockrer varda vor bodord, edr hanns, fyri því at helldr til nýmæl, at forn oc onýt sidvenia hvör er her til hefir þeim afskeidis hrundit, oc hafa menn ei þá vidtöku veitta, ne gæslu, sem verdugt væri, þá felli menn þat úr skapi ser, oc se hvat er satt er. og engi mundi vid *kristni tekit* hafa her ne í ödrum stad, ef engi skyldi vit þa ósidu skiliast, er *fyrnska* hellt er forelldar fágudu. Enn þó at ydr þycki nýmæli, því at hugar herda oc ódiarft (*forte* ofdiarft) siálfrædi hefer her móti gengit vidtöku þessara bodorda, þá mælum ver þó oc so hann þat eitt vit ydr, er vorit landar hallda, oc láta ser vel líka, oc eigum ver undir einum lögum gudz at búa, oc þau ein bodord höfum ver hönum á hendr fólgit, fram at bera, í hlýdni vid gud, oc í ábyrgd vígslu sinnar vid oss, gæti hann til ef hann vill, er jafnalldra eru vit kristina menn, oc sidan hafa gengit, at kristni hófst

---

tam a Deo, qvam vobis ad me pervenere, in qvibus ille meo ex consilio præcepta divina vobis se promulgasse refert, qvibus vos apprime respondisse, & verbum dei (ejusqve) gloriam, nostris monitis, ejus elocutione, & vestra obtemperatione & *benevolentia* promotum iri, spem esse asserit, qvod ut ita obtineat, faxit Deus, cum id omnibus nobis æternum allaturum sit gaudium, qvam nobis o! Deus concede felicitatem, ut nostra cura & officium vobiscum, in utriusqve nostrum salutem fructum ferant. Ast siqvis nostra vel illius præcepta ideo aspernatus fuerit, qvod nova sint, & antiqva ac noxia consvetudo huc usqve seduxerit, ita ut hæc ex condigno non acceptarint, nec observarint, mente illud excidat, *qvæso*, & veritas *firma* remaneat; nemo etenim, nec hic, nec ullibi alias religionem christianam amplexus fuisset, si nemo cacoëthes qvod antiqvitas admirabatur & majores colebant, reliqvisset. Qvamvis autem (*hæc nostra*), eó qvod durities animi & temeraria licentia horum præceptorum acceptationi obluctatæ fuerunt, nova vobis videantur, nos tamen & ille nihil aliud vobis annunciamus, qvam qvod nostrates observant & approbant, cum sub communibus Dei legibus (*utrisqve*) nobis vivendum sit, & ista tantum præcepta illi (*Thorlaco Episcopo*) sub obedientia Deo debita, & ordinationis suæ dispendio a nobis infligendo, promulganda commendaverimus. Hæc ille (*præcepta*) si (*salutem suam*) discupierit, observato, sunt enim christiano nomini æqvalia, & inde ab illo tempore observata

hófst medal allra bestu manna med öllum kristnum þiódum. enda munu ei hiner bestu menn hellst hendi vitdrepa þeim bodordum oc siálfra sinna þurftum. Því at því einu midlom ver med ydr, er pápinn hefr til af heilagra manna setningum tekit, enn ver af hönum, oc vildum ver at þau tæki med ydr eylífa nyt oc gæslu, enn ei þriggia vetra einnra, sem ek spyr at sumir færi í ord oc ætlan, oc er betr fallit, at so sem þer vilit eylífa hiálp eftir taka, so setid þer oc eylífa gæslu bodordunum, oc eylífa sætt afbrigdunum, eftir þeirri midlan er biskup leggr til med ydr. Enn gud gefi honum þá áhlýdni oc framkvæmd, at hvörum tveggia gegni best.

Lit. G.

(g) Eyrikr Erkibiskup sendir qvediu Brandi biskupi, og Þórláki biskupi, Jóni Loptssyni, oc öllum ödrum höfdingium, búendum oc búþegnum, oc allri alþýdu á Islandi, guds oc sína. Land vort hefer undir bardaga legit miklum um hrídir, oc vitum ver vor völld til þess vera, enn ei guds vilia, at hann mundi oss naudsynialaust beria, ef ei gengi sakir til. Enn þá er ver biskupar höfum fund vorn haft, oc höfum eftir sokum fregit, þá höfum ver þat fundit í, at hvörrirtveggio ero ei med

 öllu

observata fuere, a qvo religio christiana inter omnium gentium christianarum viros optimos obtinuit; sed his certe præceptis, & propriæ suæ saluti, viri optimi haudqvaqvam obluctantur. Hoc enim duntaxat vobis tradimus, qvod Papa e decretis sanctorum desumsit, sed nos ab eo accepimus, qvod ut æternam vobiscum observationem & fructum obtineat vovemus, non autem trium tantummodo hyemum, ut qvosdam præsumere & eloqvi certior factus sum; Ast magis est consentaneum, ut cum æternam exinde salutem desideretis, æternam qvoqve præceptis obedientiam, & æternam, ex Episcopi præscripto, delictorum expiationem præstetis. Deus illi (Episcopo) dexteritatem & successum, utrisqve maxime proficuos donet.

(g) *Id est:* Ericus Archiepiscopus Brando Episcopo, & Thorlaco Episcopo, Jonæ Lopti filio, & omnibus aliis magnatibus, incolis & colonis, & omni Islandiæ universitati salutem Dei & suam mittit. Terra nostra aliqvantisper admodum afflicta fuit, cujus rei nos maxime in causa esse novimus, non autem Dei voluntatem, cum absqve necessitate & reatu nos minime afflixerit. Cum autem nos Episcopi synodum habebamus, & causam sciscitabamur, neutros, nec clericos, nec laïcos penitus insontes reperimus, alios qvidem temeraria in Deum audacia, alios vero silentio & negligentia curæ, qvæ clericis cæterorum est gerenda. Cum autem laïcorum permulti magis ignorantia causarum excommunicationis in gravia prolapsi sint delicta, qvam malo, si peri-

öllu saklausir, lærdir oc ólærdir, adrer med ónýtri diörfúng á móti gudi, enn adrir med þögn oc órægd þeirrar gæslu, er lærdum mönnum hefer á fólki at hafa. Og med því at fiölldi ólærdra manna qvazst meir med óvitsku í stórmæli hafa fallit um banns mál, helldr enn med illvilia, ef þeir hefdu vitat á sinom málum ábyrgd; þá fyre þat færdum ver þat í lýsingar, er ver säum mesta misferd á, oc gudi er mestr ósómi í, oc letum bann eftir fara, V. biskupar saman, oc ábótar, oc fiölldi kennimanna; oc stendr þat bann so vída, sem vort er ríki, yfir öllum þeim sem til þess gera. Nú er þat eitt mál ef menn brióta kyrkio frid, hvört er þeir taka helgat edr óhelgat, oc grand veita manni innan kyrkio eda kyrkiugards med *heiptugri* hendi, edr konur taka naudgar, edr vinna menn á líkama *lærds manns*, edr múnks, sem á skránni er, at ver höfum út híngat sendt, oc um *allt* vort land innan fyrir. Enn oss minnir at ver höfum sendt út híngat skrá nockura um varnat lærdra manna, oc hógværi þá, er þeim biriar at hafa vit fólk, oc vilium ver enn vora náð ábreida, oc þat látum ver fylgia, at þeir menn, er í guds þiónustu hafa bundit sig, oc subdiákn er at vígslu, edr hærri, taki ei sóknar mál á hendr ser, þau er med kappi oc vopnum verdr fram at hallda. Enn ef vardar skylldumanni lærds manns, edr fátækum manni, þá giöri kauplaust at veita fullting til rettz, enn hvörgi um fram, oc siá þar til umbuna at gud er. Enn metord þat þer kallit sýslu út her, þá sýnist oss ei fiarri vera, sem greinaskattr (*rectius* greinaskattr) á út-

si periculum præscivissent, peccandi proposito, tum qvinqve simul Episcopi, & Abbates, & permulti sacerdotes, ea in qvibus maximos defectus, & in Deum minime decentia, deprehendimus, promulgabamus, & excommunicationem infligebamus, qvæ excommunicatio, tam late ac nostrum patet imperium, omnes premit adversus facientes. Harum causarum una est violatio asyli templorum, sive inde res sacræ, sive profanæ auferantur, sive qvis in templo vel intra cœmeterium animo nocendi lædatur, aut etiam raptus fæminarum, aut læsio corporis clerici vel monachi, ita ut scriptum habet, qvod peregre istorsum, & per totam nostram provinciam, misimus. Meminimus & nos scriptum olim de observatione clericorum, & moderatione, qva illi cæteros proseqvi debent, peregre istorsum misisse, sed adhuc nostram adhibere volumus gratiam, cui addimus, viros officio divino obstrictos, & gradu ordinationis subdiaconi, vel altiore præditos, actiones vi violenta vel armis perseqvendas suscipere non debere. Si autem actio fuerit necessarii cujusdam istius clerici, vel hominis inopis, auxilium ad justum, nec amplius, (clericus) ferat, & a Deo (solum) retributionem exspectet. De dignitate vero, qvam *sýsla* istic appellatis, qvæ nobis haud dissimilis videtur Comitivæ in exteris, & Præfecturæ hic apud nostrates. Cum igitur secularium

í útlöndum, edr lends manns rettr med oss. Og med því ei má bædi þióna senn veralldar ívasan, oc rettiliga kennimanns nafn bera, oc þá skyldu inna, er kennimenn ega vit gud at hafa, þá er þat aftekit at hinn sami madr se yfersóknarmadr oc kennimadr, oc fyribiódum ver biscupum at vígia þá menn er godord hafa, nema þeir seli upp þat nafn, þángat sem fallit þykir, oc gánga frelstir frá ívasan til gudz embættis oc til vígslutöku.

Lit. H.

(h) Þórer Erkibiscop sendir hörmúngar ord oc heilrædi; Arnori Tummasyni, Sigurdi Ormssyni, Þórvalldi Gissursyni, Jóni Sigmundarsyni, Halli Kleppjárnssyni, Þórvalldi Snorrasyni, Sighvati og Snorra Sturlusonum. Sannliga þykir oss at byria bref vort oc eyrindi af hörmúng oc heilrædum, því at so sem ver egom at fagna ydrum fagnadi, so eigum ver at ófagna ydrum ófagnadi: því at sýsla vor og Petr Postuli skipa oss at fagna þeirra fagnadi er fögnud giöra gudi, enn gráta hina er vid hann gremiast. Enn eftir guds ordum sialfs, þá gremst sá vid gud, er vid hans eyrindsreka gremiast, þat er biskupa oc presta. Hann segir sínum postulum: hvor ydr hlýdir hann hlýdir mer, enn hvor ydr er óhlýdinn, hann er mer óhlýdinn.

---

rium negotiorum cura & nominis sacerdotalis recta ac sacerdotum in Deum debiti officii observatio, simul esse neqveant, abrogatum est, eundem esse & prætorem & sacerdotem. Prohibemus qvoqve Episcopis, homines præturam habentes ordinare, nisi dignitatem illam, cui libitum foret, antea tradant, & ita a curis (*secularibus*) liberi officium & ministerium divinum adeant.

(h) *Id est:* Thorerus Archiepiscopus mittit tristitiæ verba & consilia Arnoro Tumæ filio, Sigurdo Ormi filio, Thorvaldo Gissuri filio, Jonæ Sigmundi filio, Hallo Klepjarni filio, Thorvaldo Snorronis filio, Sighvato & Snorroni Sturlæ filiis. Consentaneum nobis videtur, epistolam, mandataqve nostra a tristitia & consiliis ordiri, nam sicut vestra lætitia nos exhilarat, ita etiam vestra tristitia nos contristat. Officium enim nostrum & Petrus Apostolus, ex eorum lætitia, qvi Deo lætitiam faciunt, lætitiam capere nobis injungunt, eos autem deplorare & iis irasci, qvi Deo irascuntur. Sed secundum ipsius Dei verba, is Deo irascitur, qvi ipsius legatis, episcopis scilicet & pastoribus, irascitur. Ipse Apostolis dixit: qvi vobis obedit, obedit mihi, qvi vobis resistit, resistit mihi, qvi vos contemnit, contemnit me. Hæc verba ad nos pertinent, nam nostri fuerunt patres, nos autem eorum sumus filii, ut ait Propheta. Eandem docemus doctrinam, qvam illi docuerunt, certis subseqventibus præmiis, si fideliter instamus,

óhlýdinn. hvor ydr fyrilítr, hann fyrilítr mig. Sömu ord taka til vor, af því þeir vóru vorir fedr, enn ver þeirra fynir, fem próphetinn fegir. Þá kenning kennum ver, er þeir letu ofs, med fonnum umbunum ef ver flytium vel, med fönnum giölldum ef ver flytium illa. Háleitr er vor vandi ef ver þegium, edr heftum ei glæpa þeirra er giör vitum. Þá er týnd fála hins fynduga, enn gud heimtir hana af ofs, oc er ólíkr koftr, at falla í nockra grimd vid mennina, hve máttugir edr grimmir þeir eru, helldr enn hedan fpyrft hörmuligr grimmleikr oc. fátidr, gudi oc öilum guds lögum gagnftædiligr, er Gudmundi bifcupi er veittr, ef fo er vöxtr fem margir fegia, at ólærdir menn hafi hann fordæmdann, þar fem engir ega dóm á hönum, nema Páfinn, oc ver af Páfa hendi, oc nú fettr af finu *bifkups* ríki, drepnir af hönum nockrir menn oc preftar. Enn þenna *vanda* á engi at leyfa, nema Páve fiálfr. adrir oc í móti teknir. Nú er fo komit, at þeffi mein verda alldrei flökt med ordfendingum. Vær höfum þefs freiftat, enn hafa yfirbætur freftaft, oc velldr því vanfi trúar, ofkapp, oc þrályndi þeirra er í illu þrályndaft, enn þá er ver leitum vid þetta at ranfaka, hvadan þeffar fakir rífa, edr hvorier med kappi leita vid, helldr at næra þeffi mein enn flöckva, þá vífa fumir fokum í einn ftad, fumir í annan, oc fiáum ver ecki annat heillt í þeffu máli, enn bifkup fæki á vorn fund, oc þeir med hönum er her ero ánefndir. Þat biódum ver oc ydr í hlýdni vid

---

inftamus, & certis pœnis, fi male rem gerimus, magnum eft noftrum periculum fi tacemus, aut non ea arguimus fcelera, qvæ nobis innotefcunt, tunc enim perditur anima peccantis, qvam Deus a nobis pofcet. Qvam multo fatius eft hominum odium incurrere, qvamvis fint potentes & crudeles. De vobis rara & deteftanda, Deo & omni divino juri contraria, in Gudmundum Epifcopum commiffa crudelitas fertur, modo vera fint, qvæ multi loqvuntur, fcilicet, qvod laïci ipfum condemnaverint, & ab imperio epifcopali fufpenderint, qvosdamqve ejus affeclas & facerdotes occiderint, cum nullius jurisdictioni, nifi Pontificis Romani, & ejus loco, noftræ fubjectus fit, qvod piaculum nemo, præter folum Papam, condonare poteft. In tantum itaqve veftra excreverunt pericula, ut internunciis & epiftolis tolli minime poffe videantur. Id enim fæpius, fed fruftra tentavimus; nulla autem fecuta eft pœnitentia, cujus caufa eft, defectus fidei, temeritas & contumacia eorum, qvi in malis confenuerunt. Cum enim unde hæc mala proveniant, & qvinam ea temere potius augere qvam exftirpare conarentur, expifcari vellemus, ille hæc, hic illa cauffatur. Qvapropter hujus mali optimum putamus remedium, ut Epifcopus & reliqvi, qvos nominavimus, coram nobis compareant, id qvod nos vobis, fub Dei obedientia, in commodum ecclefiæ, animarum veftrarum falutem, & univerfi populi emolumentum mandamus, ut

vid gud, heilagri kristni til frelsis, sálum ydar til lausnar, oc öllum lands lýd til þurftar, at þeir sæki ad sumri á vorn fund. Enn ver skulum alla stund kapp á leggia, at ósátt falli, sátt rísi, sálir hiálpist, og lángr fridr halldist í landi þessu. Til lángra meina mun standa, eftir því sem gud kennir oss, ef þetta rád er fyrilitit. Enn þer Arnór, oc þeim ödrum er þú hefer yfir guds eign oc biskups stól setta, þá bíódum ver þeim fastliga af guds álfu, í hlýdni, at fá hönum so mikit af stadarins fe, sem hann megi sæmiliga utanfara, so hverki kenni hann hneysu í utanferd edr aptrhvarfi. Enn ef þer afrækit þetta vort bod, þá eykst ydar vandi margfalldliga.

Lit. I.

(i) Vilhiálmr Sabinensis (med guds miskunn) biskup legatus oc cardinali páualigs sætis (valldz), sendir öllum maunnum þeim sem þetta bref siá edr heyra í noregs kóngs ríki, heilsu oc hamingiu í nafni Jesu christi. Þá er vier skildum oc sáum opinberligar nauder oc naudsyniar fólksins í noregi. Þá iátudum vier oc leyfdum eftir bænar stad gaufugs herra hákonar kóngs oc annara gódra manna. Þessa hluti. Sílld skal taka í leyfe

ut proxima æstate vos nobis sistatis. Nos autem ut discordia exstirpetur, concordia coalescat, animæ salventur, & longa pax in regione vestra stabiliatur, bono cum Dei auxilio, serio fore allaboraturos sancte promittimus. Magnum certe malum patria vestra erit expertura, si consilium hoc contemptui habebitur. Tibi autem Arnore, iisqve qvibus Dei peculium & sedem episcopalem commisisti, Dei nomine, & sub obedientia, severe mandamus, ut Episcopo ex sedis episcopalis proventibus tantum pecuniæ tradas & numeres, qvantum, ad citro retroqve decenter commeandum opus habet, qvod nostrum mandatum si contemnetis, vestrum periculum multum augebitur.

(i) *Id est:* Vilhelmus Sabinensis, (Dei gratia) Episcopus, Legatus & Cardinalis sedis (imperii) Pontificiæ, omnibus in regno Norvegiæ has literas visuris & audituris salutem & felicitatem in nomine Jesu Christi mittit. Cum publicam miseriam & necessitatem populi Norvegiæ vidimus & perspeximus, rogatu nobilis Domini Haqvini Regis & aliorum bonorum virorum seqventia approbavimus & permisimus: Halec, sive festis, sive profestis diebus occasio sit, licite capiatur. Fœnum, frumentum & omnis generis fruges cogente necessitate, qvalicunqve itidem die recondetur, episcopus vero necessi-

í leyſe hvort ſem hún geingr at á helgum daugum edr ſýknum. Heyi oc korni oc alzkonar ſáde ſkal biarga med ſama hætti hvat degi ſem er ef naudſyn krefr. en biſkup ſkal naudſyniar miſkunſamliga meta. ſvo oc ef nockr kirkia verþr perſónu laus edr fie (preſtz) laus. Þá ſkal biſkup ei taka ſkylldr hennar edr tíunder, edr aunnr faung til ſín ſnúa. oc þad fyrirbiódum vier hverium manni. Enn rádz mann oc ræktar ſkal hann fyrir ſetia. þann er gæti oc geyme trúliga þeim til handa er til kann at koma, edr ſiálfri kirkiunne til handa. Hinn fiórda hlut tíundar ſem kirkiunne er einkadr (einkannadr) þá ſkal fyrer henni hvergi ſkerda. hvorki til veitzlu upphalldz ſier edr annara hluta. hvat ſem hier til hefer verit. Eingi biſkup ſkal ok dirfa ſik þeſſ. at leggia undir ſik edr ſinn ſtaþ ódul edr eigner kirknanna (edr þat frá annari til annarar). oc þar ſem þat kann gioraz edr hefir giort verit. þá ſkolo eigner kirknanna til þeirra aptr gánga. oc þat allt uppgialldaz er þar hefer verit af tekit. fyrir utan þat er biſkup hefer tillagt húſa umbóta eignarinnar (hennar umbóta eignernar. oc þó med því móti hann ſiái henni adra nytſamliga hluti). Kann oc kirkia nidr at falla. þá ſkulu eignir þær er kirkian átti leggiaz til þeirra kirkna ſem næſtar eru oc fátækaztar at upphalldiz eftir biſkups ráþe oc annara gódra manna. Enn alla þeſſa hluti ſkipudum vier af því valldi ſem gud oc (vor) herra Páſvinn gaf oſs. oc vilium vier oc biódum at hver madr hafe oc hallde alla

neceſſitatem clementer cenſeat. Si & templum perſonæ vel pecunia (ſacerdote) orbetur, ejus reditus vel decimas epiſcopus ne depeculetur, aut alia ejus bona ſibi vindicet, qvod cuicunqve etiam prohibemus; Diſpenſatorem vero & curatorem (*epiſcopus*) ei præficiat, qvi omnes acceſſiones illis vel templo cedendas fideliter conſervet & cuſtodiat; qvarta vero decimarum pars templo ſpecialiter dicata, nullo modo imminuetur, neqve in hoſpitalitatis ſibi (*epiſcopo*) præſtandæ, nec aliarum rerum gratiam, qvicqvid huc uſqve (*hac de re*) obtinuerit. Nullus præterea epiſcopus præbendas, prædia vel bona eccleſiarum ſibi vindicare (vel ab una ad aliam transferre) ſuſtineat, qvod ſi alicubi obtineat, aut obtinuerit, bona eccleſiarum iis poſtliminio reddantur, & omnia qvæ inde demta ſunt, rependantur, exceptis iis qvæ epiſcopus erogavit in prædiorum ejus ædificia reparanda (prædia templi in meliorem ſtatum redigenda, & hoc eo ſolummodo pacto, ut de aliis ei rebus utilibus proſpiciat). Si & templum intercidat, ejus bona templis proximis & maxime egenis in ſuſtentationem, ex epiſcopi & aliorum bonorum virorum conſilio, cedant. Hæc autem omnia poteſtate a Deo & domino (noſtro) Papa nobis conceſſa mandavimus, qvæ cuncta, ut omnes & ſinguli per ævum & ætatem ſtricte obſervent, volumus & præcipimus, ſi qvis autem contra facere audeat, veræ inobedientiæ in Dominum Papam (Deum) & nos

alla þessa hluti eftir vorri skipan um alldr oc æfi obrigdiliga. Enn sá sem dirfizt þessu í móti at gánga þá er sannliga í óhlýdni vit herra páfvann (gud) oc oss. Þetta brief var giort oc gefit í biörguín níu (ellefu) nóttum fyrir (epter) Egidius (messu) á fimta áre páfvadóms vors herra páfans Innocencii qvarti.

Lit. K.

(k) Innocencius Páfvi þión þióna gudz sendir virduligum brædrum sínum Sygurdi nidaróss erchibiskupi oc aullum hanns lýdbiscupum. qvediu gudz oc sína postúliga blezan. Almáttigr gud heims oc himins herra hefer oss med sinni heilagri forsió um fram verdleika vora lien sitt í hendr feingit hier á iardriki: oc skipat oss yfer allan lýd kristinna manna. Enn vor virduligr bróder Vilhiálmr Sabinensis biskup legatus pávaligs sætis. er vier sendum til ydar. þá vard hann þess vís epter því sem kiært var fyrer honom. at allr lýdr í noregs kóngs ríke hafdi optliga naud oc skylldu af því at laugbók þeirra býdr svo freckliga at hallda helga daga. at eingi skyldi líkn edr lina. hvat naudsyn er á hendr kunne koma. oc reynde hann oc sá á siálfr. þá er hann var í ydru landi staddr. Enn af því at allr

nos (*crimen incurrit*). Literæ hæ datæ sunt Bergis novem (undecim) noctibus ante (post) festum Egidii, anno qvinto pontificatus Domini nostri Papæ Innocentii Qvarti.

Precedens Constitutio hic exhibetur ex Codice membraneo Collectionis Magnaeanæ in Bibliotheca Universitatis Havniensis sub No. 138. in Qvarto, collata cum alia Membrana sub No. 126, sed variantes ex hac lectiones circinis includuntur. Confirmatio mox sequens sub Lit. K. *ex eodem Codice No. 138. exscripta est, qvi Codex exeunte seculo decimo qvarto scriptus esse videtur.*

(k) *Id est:* Innocentius Papa servus servorum Dei, reverendis suis fratribus Sigurdo Nidarosiensi Archiepiscopo, & omnibus ejus Suffraganeis, salutem Dei & suam, & Apostolicam benedictionem mittit. Omnipotens Deus cæli & soli Dominus, sancta sua providentia, præter nostrum meritum, suum hic in terra imperium nobis commisit, & nos omni christianorum universitati præfecit. Sed venerandus noster frater Vilhelmus Sabinensis Episcopus, Legatus sedis Pontificiæ, qvem ad vos misimus, secundum id qvod (*multi*) coram illo qverebantur, rescivit, omnem Norvegiæ Regis ditionem sæpe miseria & necessitate premi, eoqvod Codex legum illorum observationem dierum festorum tam stricte injungat, ut nulla, qvantacunqve acciderit necessitas, mitigatio vel relaxatio obtineret, qvod & ipse, dum in vestra præsens erat provincia, expertus

lýdr bad hann at hann ſkylldi nockura líkn edr lauſn á giora um heilagra daga halld. Þá leyfdi hann oc ſtadfeſti med ydar ſamþycke. at ef virka daga má ei vinna fyrir ſaker vedráttu vondrar. þá ſkyldu menn í gudz leyfi oc heilagrar kirkiu ſilld at taka. heyi ſínu hiálpa oc korni. oc audrum búſaungum. oc aullu aldini á helgum daugum ſektalauſt. þó at laug oc landzins vane hafi hier til í móti ſtadit. hann giordi oc naudſynliga ſkipan oc hagliga. bædi um kirkiu tíunder oc hennar eigner. rentr oc ſkylldr. biódandi oc enn fyrerbiódandi af páfvaligu valldi er vier feingum haunum. at ſkipa þat er lýdnum væri gagn í. biódandi rettinde. enn fyrerbiódande ránginde. þau er hann fann í landinu. eftir því ſem hans bref þar um gior vottar. en hann giordi oc gaf allri þiód til þurfta oc hugganar. Oc nú med því at vier viljum oc eigum at vorkynna. oc verduliga líkn at veita. naudum oc naudſynium allra kriſtinna manna. oc ſkipa med faudurligri áſtſemd. at ſkadalaus ſie hvervetna heilog kirkia oc hennar rettr óſkaddr. þá ſtirkium vier med faudrligri áſtſemd oc páfvaligu vallde allt þat ſem hann giordi oc gaf lofadi oc leyfdi ſkylldugum. oc ſkynſamligum. oc ſtadfeſtum med þeſſu voru brefi alla þá hlute óbrigduliga. Enn um heilagra daga leyfi giorum vier þeſſa grein. at þat leyfi ſkal hafa oc hallda ſem naudſyn ſtendr til. oc nytſemd er í. oc þó hinar ſtærſtu hátíder undanteknar. Enn nú fyrerbiódum vier at brióta þetta hanns leyfi

---

expertus eſt & vidit. Cum autem totus ejus populus, ut obſervationis dierum feſtorum mitigationem vel remiſſionem ſanciret, rogavit, tum veſtro conſenſu permiſit & ſanxit, ut ſi profeſtis diebus propter injuriam aëris laboribus vacare non ſit poſſibile, venia Dei & ſanctæ eccleſiæ halec capere, fœnum & frumentum, & vitæ neceſſaria, ac omnes fruges, impune diebus feſtis, conſervare, licitum fore, qvamvis leges & conſvetudo terræ hucuſqve obſuerint. Neceſſariam qvoqve & utilem tam de templorum decimis, qvam eorum poſſeſſionibus, reditibus & acceſſionibus, ex poteſtate Pontificia, qvam illi, ut qvod populo utile eſſet ordinaret, conceſſimus, diſpoſitionem præcipiens & prohibens ſancivit, juſtitiam præcipiens, et injuſtitiam prohibens, qvam in terra deprehendit, ut Conſtitutio ejus, qvam in totius populi indigentiam (ſublevandam) & ſolatium tulit & ſanxit, fuſius teſtatur. Cum itaqve miſeriæ & indigentiæ hominum chriſtianorum miſereri, & convenientem concedere mitigationem, atqve amore paterno ità ordinare nos deceat, ut ſancta eccleſia ejusqve jus illæſum conſervetur, tum amore paterno, & poteſtate Pontificia, omnia qvæ juſte & rationabiliter ſanxit, dedit, permiſit & conceſſit, ſtabilimus, & hac noſtra bulla in omnibus irrefragabiliter confirmamus. Sed de feſtorum dierum indulgentia hunc præcipi-

leyfi oc ſkipan. edr í móti at ſtanda voru ſtadfeſtingar brefi med ofmikilli ofdirfd. En ef hockr dirfiz þetta at giora med ſínu offværſe oc ofbelldi. Þá vite hann víſt at hann ſkal ſtórmælum ſæta oc gudz reide. oc hins heilaga petrs oc páls. oc allra gudz heilagra manna á ſik taka. Þetta bref var giort oc gefit í leons borg. mariumeſſu aptan hinn ſídara. á ſiauunda áre vors páſvadóms.

præcipimus articulum, eam tantum indulgentiam concedi, qvam neceſſitas urget & qvæ utilitatem adfert, exceptis tamen feſtis ſummæ ſanctitatis. Præterea hanc ejus indulgentiam & conſtitutionem violare, aut nimia temeritate noſtræ huic Confirmationi reſiſtere, prohibemus; Qvod ſi qvis temere vel violenter facere ſuſtinuerit, graves certe pœnas incurret, & Dei & ſancti Petri & Pauli, & omnium Dei Sanctorum iram in ſe excitabit. Datæ ſunt hæ literæ & conſcriptæ in Caſtro Leontino pridie feſtum beatæ Virginis poſterius, anno pontificatus noſtri ſeptimo.
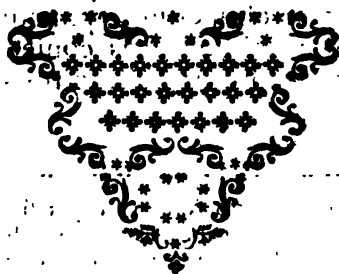
SECTIO III.

De Episcopis Skalholtensibus.

CAP. I.

De Isleifo, primo totius Islandiæ Episcopo.

§. 1.

Islandi a recepto christianismo, ultra qvinqvaginta annos propriis & genuinis episcopis caruere. Hac igitur tempestate, unoqvoqve, qvod ipsi placebat, faciente, prudentiores, ne recens & nuper plantata religio christiana penitus exscinderetur, barbaries vero & gentilismus denuo introducerentur, non sine causa timentes, Isleifo Gissuri filio Islandorum tum temporis generis nobilitate, vitæ integritate, & eruditione facile primo, episcopalem dignitatem obtulerunt, ipsumqve unanimi consensu ad id muneris electum, ut Romani Pontificis consensum acqvisiturus & episcopalem consecrationem accepturus, ad exteros abiret, exorarunt (a).

§. 2.

(a) Patrem habuit Gissurum, cognomento Album, cujus supra sæpius non sine encomio mentio facta est; Avum vero paternum Teitum Ketilbiörni filium, qvi primus villam Skalholtensem ædificavit, locumqve ex vili stabulo & mapaliis, in nobile prædium transmutavit. Uxorem habuit Teitus Olufam Bodvari filiam. Bodvarus vero fuit frater Erici, patris Astridæ, matris Olai Tryggvini, celeberrimi Norvegiæ Regis. Conf. *Landnama* pag. 176. Mater vero Ketilbiörni fuit Aisa Haconis Griótgardini, celebris in Norvegia qvondam Comitis filia. Mater vero Isleifi fuit soror Skapti Nomophylacis, qvi inter suos majores Kiarvalum Hiberniæ Regulum numerabat, (ibidem pag. 172.) unde ex nobilissimo stemmate Isleifum oriundum fuisse sat superqve constat. Qva corporis animiqve dotes, fertur fuisse formosus, decens, facundus, justus, pius, largus, licet nunqvam esset pecuniosus. Hinc Jonas Ögmundi, Holensis Episcopus, qvotiescunqve ejus mentionem fecit, aut ab aliis factam audivit, dicere solebat: *Isleifus omnium hominum formosissimus, facundissimus, optimusqve est.* Regerente vero qvodam neminem jam Isleifi mentionem fecisse, respondebat: *Ejus semper inter optimos mentio facienda est.* Conferantur *Hungurvaka* & *Vita Jonæ Ogmundini.*

§. 2.

Hunc, cui Anno 1006. nasci contigerat, pater, qvam primum per ætatem licuit, secum (a) ad exteros abduxit, & piæ cuidam Abbatissæ Erfordiæ in Saxonia, vel Westphalia potius, educandum & erudiendum tradidit. Hic diu bonis literis & artibus sedulo operam navans, patriam non prius, qvam adultus & sacerdotio initiatus revisit. Uxore deinde ducta, Skalholtum, prædium paternum, inhabitavit, ibiqve schola qvalicunqve aperta, non paucos optimatum filios erudiendos accepit, qvorum postea multi viri pissimi & patriæ utiles evaserunt. Duo autem, *Kolus* Osloënsis in Norvegia (b), & *Jonas Ogmundi* Holensis in Islandia Episcopi olim facti sunt.

§. 3.

Qvinqvagesimum annum cum ageret, communibus popularium suffragiis totius Islandiæ Episcopus eligitur. Horum desideriis licet primo obniteretur, probe cernens, qvantum laborem, molestiam & curam venerabile hocce officium secum ferret, qvamqve arduum foret & difficile barbarum & petulantem populum in ordine continere; Tandem tamen parentis in promovenda & stabilienda religione exemplum secutus, cessit, oblatumqve aut obtrusum potius onus ferendum suscepit. Sed hac excusatione seu cunctatione effecisse videtur, ut communi consensu sancitum & in leges relatum fuerit, *ut jus seculare* id est civile *juri divino* seu ecclesiastico *semper & ubiqve postea cedere deberet*; qvod statutum non parum auctoritatis episcopis eorumqve jurisdictioni adjiciebat (c).

§. 4.

(a) *Histor. Christian.* cap. 12. & *Crymog.* pag. 105. asserunt Gissurum filium Isleifum Erfordiam ablegasse; Sed *Hungurvaka* ipsum Gissurum cum eo profectum fuisse. Perinde autem est utrum hac in re statuatur.

(b) *Kolus* hic Isleifi cognatus, qvem nostri Annales Vikensium in Norvegia Episcopum exstitisse ferunt, videtur esse *Kallr*, *Kald*, vel *Carolus*, qvem UNDALINUS qvintum in catalogo Episcoporum Osloënsium numerat vid. *Descr. Norv.* pag. 33.

(c) Meminit hujus statuti *ARNGRIMUS Crymog.* pag. 110. alibiqve, idqve ad Annum 1050. refert. Sed *Jus Ecclesiasticum*, qvod habemus manuscriptum, in margine habet a viro docto (*τον ανωνυμον*) annotatum, factum hoc esse anno 1053. Vid. supra Sect. I. cap. 1. §. 12 pag. 133.

§. 4.

Patriam itaqve, circa Annum 1055. Romam petiturus reliqvit. Germaniam transiens, Imperatorem Henricum Nigrum convenit, ipsiqve album ex Grönlandia advectum ursum dono dedit, qvem Imperator literis commendatitiis, gratuitoqve per totum imperium concesso hospitio remuneravit. Salutato deinde Pontifice Romano (a), a qvo blande exceptus & collaudatus, ad Adalbertum Bremensem Archiepiscopum ordinandus remittitur (b). Seqventem annum Isleifus in Norvegia transegit, tandemqve Anno 1057. in Islandiam reversus Skalholti sedem fixit (c).

§. 5.

(a) *Schedæ* cap. 9. Isleifum ad episcopatum pervenisse, sedente Leone Septimo asserunt, sed insigni errore; Nam Leo Septimus Anno 939. obiit, teste *BARONIO*, aliisqve magno numero. Propius ad veritatem accedit *Histor. Christian.* dicens id factum sedente Leone Nono; Sed non tamen, ut puto, rem acu tetigit; nam hic Anno 1054. 19 Aprilis obdormivit, successorem nactus Victorem Secundum, cujus Pontificatus Anno primo, id est: 1055. Islandiam Isleifus reliqvit, secundo autem seu 1056. Romam venit. Sed res, ni fallor, in vado erit, si statuamus mendum, in *Schedas* irrepsisse, & pro VII. legendum esse IX. & mentem utriusqve auctoris *Sched.* & *Histor. Christ.* esse: de electione Isleifi in Islandia cœptum esse agi, sedente adhuc Leone Nono; id qvod non in momento, seu unis comitiis dictum, simul factumqve esse, sed pluribus annis de re tam magni momenti consultatum fuisse valde probabile est, Conf. supra Sect. 1. cap. 2. §. 7. pag. 195.

(b) *Hungurvaka* dicit Isleifum, ita jubente Pontifice, ipso Pentecostes festo ordinatum fuisse; eadem etiam vult Isleifum in patriam æstate qva consecratus fuit, a. 1056. reversum esse. Sed nos *ARIUM* & *Hist. Christ.* seqventes, id in Annum 1057. rejicimus. Conf. *ARNGRIMI Crymog.* pag. 106. & *PONTANI Rer. Dan.* lib. 5.

(c) Notanda hic veniunt *ADAMI BREMENSIS* verba de Alberto Archiepiscopo & Islandis ita scribentis: *De qvibus noster Metropolitanus immensas Deo gratias retulit, qvod suo tempore converterentur, licet ante susceptam fidem, naturali qvadam lege, non adeo discordarent a nostra religione. Itaque petentibus illis, ordinavit qvendam sanctissimum virum Isleph, qvi ab eadem regione missus ad Pontificem aliqvamdiu apud illum retentus est, cum ingenti prorsus honore, discens interea, qvibus noviter conversos ad Christum populos salubriter posset informare.* Hactenus ille. Vid. qvæ supra ad Sect. 2. cap. 1. §. 5. notavimus, qvibus jam addimus, videri Albertum Deo gratias egisse, non tam de Islandorum ad Deum conversione, qvæ dudum facta erat, qvam qvod suo tempore Episcopum petierunt; qvod ei de eorum a se aut suo ministerio facta conversione falsæ gloriationis ansam præbuit.

§. 5.

Primo statim officii anno dirissima fames incidebat, qvæ multos mortalium misere sustulit; Ad hanc avertendam, & commeritam Numinis iram mitigandam, in comitiis generalibus multitudini auctor fuit, ut per proxime seqvens triennium, dies certus precibus, jejunio & pœnitentiæ dicaretur. Et qvoniam facto hoc voto, communis conditio in melius mutari cœpit, anno seqventi, ut hoc pietatis exercitium perenne esset, eiqve ipsæ Nonæ Januarii assignarentur, in leges referri curavit (a).

§. 6,

In officii administratione multas pertulit molestias. Nam non solum cum populo duro & barbaro nuper sine ulla informatione aut vera mentis mutatione, ore tantum & superficie tenus converso, ipsi plerumqve res fuit (b); Sed extranei etiam episcopi, aut episcopalem dignitatem jactantes, qvi multo mitiora & malis gratiora docebant, viamqve salutis non angustam sed latam monstrabant, ei qvasi sudes in oculis fuerunt (c). Domi præterea ei semper res angusta fuit; nulli enim hoc tempore reditus designati Episcopis, & ne decimis qvidem eorum officio provisum

(a) *Hungurvaka* eum hac in re Erfordensium exemplum secutum esse vult, qvi in simili casu simile qvid tentarint; Hæc etiam Isleifo donum miraculorum adscribit, ut mente captorum restitutionem, potionis venenatæ sanationem, aliaqve.

(b) Qvam male morati qvidam nostratium tunc temporis fuerint, inde liqvet, qvod Nomophylax qvidam, Isleifo synchronus, cujus officium erat aliorum refrænare libidines, subditisqve bonis exemplis prælucere, ipse primo matrem, deinde filiam in matrimonio habuerit; Nomophylaces autem Isleifi synchroni fuerunt: Gellerus Bolverki annis 9. Gunnarus Sapiens 3. Kolbeinus Flosi 6. Gellerus iterum 3. Gunnarus iterum 1. Sighvatus Surti 8. Qvem autem horum *Hungurvaka* nefandi hujus incestus, insimulet, dictu non est facile. Sunt, qvi Gellerum indigitari putant, idqve in priori officio.

(c) Legenda qvæ de his notavimus Per. 1. cap. 11. pag. 86. Per. 2. Sect. 2. cap. 1. §. 4. Hic itaqve actum agere nolumus; id saltem monendum, horum qvosdam ante episcopatum Isleifi huc venisse, qvosdam vero ipso sedente. Qvosdam eorum viros bonos & ecclesiæ utiles fuisse, qvosdam vero secus.

provisum fuit. Patrimonium autem studiis & peregrinationibus in patriæ usum & ecclesiæ emolumentum susceptis impenderat, & valde imminuerat.

§. 7.

Sed hoc non obstante, ecclesiæ perutilem operam navavit. Nam non ipse tantum pietate & eruditione claruit (a), sed multos etiam alios in vario pietatis & eruditionis genere instituit & promovit. Ex ejus enim schola non pauci pii pariter ac docti viri prodierunt, qvi ipsius exemplo Galliam, Germaniam, aliasqve regiones, majoris acqvirendæ eruditionis gratia freqventarunt (b). Certum itaqve est, Isleifum omnium primum literas & eruditionem Islandiæ intulisse. Num autem ipse annales & historias scripserit, valde incertum; qvod si unqvam fecit, dudum ejus opera deperdita sunt (c). Plura ejus gesta in luce non versantur, scriptorum magis

---

(a) *Hûngurvaca:* " Isleifr var vænn madr ad áliti, oc vinsæll vid alþýdu, oc alla æfi rett- " látr oc rádvandr, giöfull oc gódgiarn, enn alldrei audigr." Id est: *Isleifus vir erat formæ venustæ, popularis, semper justus, & vita integer, liberalis & benevolus, nunqvam autem opulentus.*

(b) Qvales fuerunt Haukdalenses ipsius, & Oddenses, Sæmundi Polyhistoris, posteri, aliiqve, qvorum subinde in dicendis mentio fiet.

(c) Isleifum primum inter Islandos, historiæ aut annalium scriptorem statuunt viri doctissimi. *UNDALINUS Descript. Norv.* pag. 157. *ARNGRIMUS Spec. Islandiæ* pag. 79. *BIORNUS de Skardsa*, qvæ & ex parte ipse *TORFÆUS*, tam in *Serie* qvam *Histor. Norv.* Prolegomenis, aliiqve; Sed ut iis assentiam a me non possum impetrare; obstant enim antiqvissimi & clarissimi Auctoris *SNORRONIS STURLÆI* verba in Præf. ad *Chron. Norveg.* ita scribentis: *Presbyter Arius Polyhistor, primus omnium Islandorum Historias antiqvas & novas lingua Norvegica scripsit* &c. Et iterum in vita Olai Crassi: " *Arius Presbyter Thorgilsi filius hanc historiam primus conscripsit* &c. Si jam *ARIUS* ut affirmat *SNORRO*, primus omnium Historiam Olai Sancti aliasqve novas & antiqvas lingva Norvegica conscripsit, qvomodo Isleifus, ut asserit *UNDALINUS* l. c., & qvi eum seqvuntur, Haraldi Pulchricomi ejusqve successorum historiam, usqve ad Magnum Olai Sancti filium, contexere potuit? Præterea *ARIUS*, auctor candidus, nunqvam mentionem facit Isleifianæ historiæ, qvod, ni fallor, argumento est, eam nunqvam exstitisse; mecum faciunt Celeberr. *WORMIUS* in Præf. ad *chron. Undalini*, ut & ipse *UNDALINUS*, sui aut oblitus, aut parum constans. Conf. *chron. Norv.* pag. 284. Sed licet Annales Islandorum, aut Historia Norvegica Isleifum auctorem non agnoscant, nimis tamen iniqvum & temerarium est, *BIORNI*

magis inopia, qvam qvod mandari possit litteris, exstaret nihil. Fabulas enim & incertas traditiones consulto omittimus (a). Tandem Thingvallis, sacris operans, tam violento morbi genere capitur, ut ea perficere neqviret, unde Skalholtum devectus, 3 Cal. Julii, Anno ætat. 74. officii 24. Christi 1080. placide obdormivit.

CAP. II.

De Gissuro Isleifi filio, secundo totius Islandiæ Episcopo.

§. 1.

Optimo patri haud degener filius Gissurus successit, qvi positis domi primis litterarum fundamentis, Erfordam ad maturitatem in studiis acqvirendam, a parente ablegatur, unde sacris initiatus, in patriam reversus, uxorem duxit, prædiumqve Hof in tractu Vopnafiörd, qvoad pater in vivis fuit, inhabitavit; qvo tempore peregrinationibus sæpius susceptis, plurimas urbes, regionesqve invisit (b), semelqve una cum uxore Romam profectus est.

BIORNI STURLÆI, Gudbrandi Holensis Episcopi encomiastæ de Isleifo judicium, in *Panegyrico, Gudbrando* circa Annum 1620. *dicto*, ubi Isleifum ut idiotam & rudem traducit, qvo nihil aliud, qvam ut suam aut invidiam aut inscitiam proderet, effecit.

(a) Emortualem Isleifi, *Scheda* cap. 9. faciunt diem dominicam, sextiduo post Petri & Pauli. Similiter omnes antiqviores, ut *Historia Christ. Hungurvaca* & *Vita Jonæ Ögmund.* ARNGRIMUS vero in *Comm. de Islandia* habet 4. calend. Julii, sed qvibus nixus rationibus, nescio.

(b) *Hungurvaca:* " Gissur var mikill madr vexti, biarteygdr oc nockut opineygdr, tígug-
" ligr í yfirbragdi oc allra manna gódgiarnastr, ramr at afli oc forvitri. Gissur
" var algiör at ser um flesta hluti þá er karlmadr átti ad ser at hafa. Hann var
" farmadr mikill hinn fyrrá lut æfi sinnar medan Isleifr lifdi. oc var jafnan mikils
" metinn hvar hann kom, oc var þá tignum mönnum á hendi er hann var utan-
" lands. Haralldr Kóngr Sigurdarson var þá Kóngr í Norege, oc mælti þeim ord-
" um vid Gissur, at hann qvad so sýnast til, at hann mundi best tilfallinn at bera
" hvert

§. 2.

Cum pater obiret, Gissurus in Islandia præsens non fuit; sed revertens, audito parentis obitu, non in terram descendere, multominus comitia, qvæ tum habebantur, episcopatum refugiendi studio, adire voluit, donec Gutthormum qvendam Finnolfi filium, Episcopum a popularibus designatum esse novit. Hic autem qvam primum Gissurus sui copiam fecit, oblatum munus constanter recusavit, palam professus, Gissurum omnium conterraneorum hoc honore dignissimum & officio maxime parem esse (a); qvo factum est, ut ad id suscipiendum a civibus tantum non invitus adigeretur; facto antea, Gissuro id exigente, voto, se in omnibus, qvæ ex legum divinarum præscripto, iis præciperet, obseqvuturos. Hinc ordinationem accepturus peregre abiit; sed Germaniam intrans, Liemarum, nobis Leimarum Archiepiscopum Bremensem a Papa excommunicatum audivit (b); qvapropter altera vice ad salutandum Gregorium Septimum Romam petere necessum duxit, qvi eum ad Hardevicum Magdeburgensem Archiepiscopum remisit (c). Hic ipsum, ætate qvadragenarium, Anno 1082. pridie nonas Septembr. totius Islandiæ Episcopum ordinavit (d).

§. 3.

" hvert tignarnafn er hann henti. " *Id est: Gissurus vir erat statura magna, oculis lucidis & aliqvantulum patulis, vultu angusto, omnium benevolentissimus, viribus robustus, sapientia præpollens. Gissurus qvoad plurima, qvæ virum ornant, perfectus erat. Priori ætatis parte, qvoad Isleifus vixit, longe lateqve peregrinabatur, ubicunqve constitutus erat, magni æstimabatur, & peregre agens in virorum Principum familia victitabat. Rex Haralldus filius Sigurdi, tunc temporis Norvegiæ Rex, Gissurum talibus allocutus est verbis; qvicunqve scilicet ei dignitatis gradus obtigerit, ei illum perfecte parem fore videri.*

(a) Huic natura plurimas corporis animiqve dotes concesserat; fuit enim robustus, procerus, sed decentis staturæ, doctus, pius, benignus. De ipso tale fertur Haraldi Norvegiæ Regis judicium: *Gissurum ad tria aptum esse, scilicet ut vel Regem, Ducem, vel Episcopum ageret; Sed ad ultimum aptissimum, idqve futurum;* qva in re non vanus fuit vates. *Hungurvaka* in vita Gissuri. Vide supra §. 1. not. (b).

(b) Leimarus partes Henrici VI. Imperatoris seqvens, Gregorii septimi offensas incurrit, a qvo excommunicatus fuit.

(c) Conf. supra Sect. 2. cap. 1. §. 5. pag. 222.

(d) Gissurus seqventem hyemem partim in Dania, cum Canuto Sancto, partim in Gothia trans-

§. 3.

Gissurum Anno 1083. in patriam reducem, cives honoratissime, & qvasi angelum de cælo exceperunt, qvi honor cum summo obseqvio & amore ipsi ad finem vitæ duravit. Et sane mira ejus auctoritas apud novitios christianos, homines effrænos, nullisqve antea, tributis aut pensionum erogationibus assvetos, inde apparet, qvod leges de decimis, primus omnium, nemine refragante, per Marcum Skeggonis tunc temporis Nomophylacem ferri curaverit (a). Hæc Constitutio ad hunc usqve diem apud nos vim legis obtinet, exqve ejus præscripto decimas solvendi ratio viget. Primis episcopatus annis dimidium tantum fundi Skalholtensis possedit; mater enim Dalla, reliqvum qvoad vixit, retinuit. Ea autem defuncta totum fundum publico donavit, sedemqve episcopalem, qvo ad Islandia habitaretur, & christianam religionem profiteretur, Skalholti mansuram lege caveri fecit (b). Antea enim cathedra nulli certo loco affixa fuit.

transegit, ibiqve ab incolis Gisrodus fuit appellatus, ut ipse postea retulit. *Sched.* cap. 10. vid. supra Sect. 1. cap. 2. §. 6. pag. 195.

(a) Hac de re ita loqvitur *ARIUS Sched.* cap. 10. *Gissurus ita omnium popularium amorem sibi conciliavit, ut nemo nostratium pariter unqvam deperiretur: Nam tam ex amore in ipsum, qvam svasu Sæmundi & Marci Nomophylacis, in leges relatum fuit, ut universi incolæ numerum possessionum tam mobilium qvam immobilium inirent, easqve certo pretio æstimarent, præstito etiam juramento, justam bonamqve æstimationem esse, indeqve decimas solverent.* Et paulo post: *qvæ res maximo est documento, qvantum obseqvium huic viro populares exhibuerint, qvod, ut omnia bona in Islandia jurejurando æstimarentur, decimæqve inde solverentur, neqvidem ipsa terra excepta, efficere valuerit, qvin etiam ita staturam qvousqve Islandia incoleretur, lege sanciri curavit;* Factum hoc est, ut habet ipsa Constitutio, anno episcopatus 16. qvi incidit in annum salutis 1098. Conf. supra Sect. 1. cap. 1. §. 11.

(b) Doctissimus *ARNGRIMUS Crymog.* pag. 106. de Isleifo Gissuri parente scribit: *Reversus in patriam 1057. cathedram episcopalem in prædio suo urbano & avito Skalholtia in Islandia meridionali sito fundavit.* Qvem & qvidam recentiorum seqvuntur. Sed contradicunt, *ARIUS*, auctor Gissuro coætaneus, *Sched.* cap. 10, & *Hungurvaka* in vita Gissuri; qvorum auctoritas nobis (qvod pace magni viri dictum volo) potior est.

§. 4.

Templum Skalholtense, qvam antea fuit, augustius exstruxit, vestibusqve ornatum pretiosissimis, adjectis etiam aliis, tam mobilibus, qvam immobilibus bonis, Divo Petro dedicavit, qvo suo in sacros piosqve usus munificentiæ exemplo, alios ad idem faciendum induxit (a). Inde templis & sacerdotibus, qvibus nulli antea stati reditus, & ne decimæ qvidem assignatæ fuerunt, sed vel summa egestate laborandum, vel precario & ex civium misericordia vivendum fuit, non parum lucri & emolumenti natum est.

§. 5.

Tempore Gissuri studia & litteræ efflorescere cœperunt, qvibus pleriqve Procerum non tantum gnaviter operati fuere, sed sacerdotio fungi, aut sacro ordini nomen dare, summo sibi honori duxerunt (b). Pro innata pietate, & eximia, qva pollebat authoritate, Gissurus, (qvandoqve enim potestatis rigore uti necesse fuit) civium malos mores correxit, variisqve abusibus pro virili obviam ivit; ad id efficiendum, præstantissimorum virorum, Sæmundi Polyhistoris doctrina, & Marci Skeggonis auctoritate utens, qvorum uterqve ipsi & ecclesiæ utilissimam operam navavit. Sedente itaqve ipso, seditiones, incendia, rapinæ, aliaqve enormia delicta, rara vel nulla audiebantur, qvæ tamen & ante, & post, freqventissima fuerunt (c). Licet comitiis anni 1117. præsens non adesset, *morbo* enim & senecta impediebatur, ipso tamen svadente (ut verisimile fit), rogationem tulit Bergthorus Nomophylax, ut leges, qvæ antea scriptæ non exsta-

(a) Exstant Tabulæ perantiqvæ, dicentes: Tannum qvendam & Hallfridam dimidium fundi Hraunensis in tractu Dirafiord, templo isthic sito donasse, svasu ac consilio Gissuri Episcopi.

(b) Ipsi enim synchroni fuerunt Sæmundus & Arius Polyhistores dicti, aliiqve, qvorum nomina recensentur in *Historia Christ.* cap. 13.

(c) Islandi antiqvitus ad comitia universalia, qvasi ad prælium exqvisitissime armati confluebant, unde haud raro cædes & vulnera illic accidebant. Sed perversum hunc morem ita correxerat Gissurus, ut in Annales qvasi novum qvid relatum sit, qvod biennio post ejus mortem in comitiis una tantum cassis conspecta fuerit, qvod tamen non obstabat, qvominus paulo post vulnera ibi infligerentur, cædesqve fierent. Conf. *Hist. Christ.* cap. 13. & 14.

exstabant, ductu & consilio ad id muneris delectorum virorum, certo libro inscriberentur, qvibus, antiqvas emendare, novasqve, prout conducere visum foret, addere, injunctum fuit, qvod non sine laude præstiterunt. Nam seqventis anni comitiis, qvi fuit Gissuri emortualis, Codex, ab iis conscriptus, *Vigslóde* (a) nominatus, publice recitatus & ab omnibus acceptus fuit & approbatus.

§. 6.

Anno officii 23, salutis 1105, prout eum dudum borealis qvadrantis incolæ sollicitaverant, qvartam diœceseos partem alteri episcopatui erigendo assignavit; binos enim, qvam unicum, in Islandia Episcopos esse, & religioni conducibilius, & incolis commodius fore videbatur (b); accuratum tamen antea colonorum censum agi curaverat (c). Prius autem, qvam voti compotes fierent, primates qvadrantis, certam, eamqve melioris notæ sedem futuro Episcopo se daturos sancte promittere, oportuit. Qvo facto sacerdotem Breidabolstadensem, Jonam Ogmundinum, Episcopum Holensem electum, Ossuro Archiepiscopo Lundensi consecrandum commendavit.

§. 7.

In comitiis Anni 1107. ambo Episcopi una cum clero insulæ convenerunt, multaqve ecclesiæ profutura sanciverunt (d). Plures, easqve non

(a) *Vigslóde* secundum litteram significat *trabam necis*, nam componitur ex vocibus *Vig* cædes, & *slóde* traha. Sensus autem vocis est: *Lex multum & prolixe de cædibus & injuriis agens, deqve pœna, qvam secum trahunt.*

(b) Dicitur Gissurus vaticinatus fuisse, hoc modo, Islandiam raro aut nunqvam sine Episcopo futuram; in qvo tamen bonum Præsulem spes fefellit; Nam id, ab ejus ætate, usqve ad nostra tempora, plus vicies factum est, & qvidem interdum per plures annos.

(c) In orientali qvadrante tunc temporis colonorum capita DCC. censa sunt, in australi M, in occidentali DCCCC., in boreali MCC; summa MMMDCCC, haud tamen per totam insulam computatis, qvi tributo comitiis debito exemti erant, qvorum numerum non exiguum fuisse valde est probabile ex *Sched.* cap. 10.

(d) Conferenda, qvæ hac de re dicturi sumus, cum ad Jonam Ögmundi ventum erit infra Sect. 4. cap. 1.

non inutiles constitutiones ecclesiasticas venerandos hosce Præsules, Isleifum & Gissurum condidisse nullus dubito, licet temporum incuria aut injuria ad nos non pervenerint. Anno 1117. cum morbo & senectute præpeditus, comitia adire neqviret, eo Primoribus amicisqve nuntium misit, svadens, ut Thorlacum Runolfi filium, ne gravaretur episcopale munus suscipere, orarent, qva de re ipse eum etiam multum sollicitaverat, eiqve deinde ad Archiepiscopum litteras perferendas dedit. Skalholti tandem anno æt. 76, officii 36, salutis rep. 1118, ætate & morbo fessus 5. Cal. Junii placide obdormivit (a).

Cap. III.

De Thorlaco Runolfi filio.

§. I.

Hactenus de unico Islandorum episcopatu egimus. Sed eo jam in binos diviso, nobis etiam forma & ratio operis dividenda videtur, deqve singulis seorsum agendum, ne interrupta toties rerum narratione, factoqve sæpius ab uno ad alterum repentino transcursu, historia nostra, satis qvidem per se tædiosa & sterilis, in confusum & inconcinnum qvoddam chaos deformetur. Dabimus itaqve reliqvam hujus sectionis partem Episcopis Skalholtensibus, seqventem vero sectionem Holensibus, qvi tempore Aristocratiæ ecclesiam rexerunt.

§. 2.

(a) De morte ejus & morbi genere ita loqvitur *Hungurvaka: Caro putrefacta ita defluebat, ut nuda ossa liceret conspicere, eorumqve collisionem, cum corpus moveretur, astantes audirent. Ab uxore interrogatus, nunne vota pro restitutione sua fieri vellet? Respondit: Vota qvidem pro animæ meæ salute suscipi volo, sed corporis incommoda, secundum Dei beneplacitum, qvoad ferre possum, crescant. Absit enim, ut hanc Dei castigationem recusem. De loco sepulturæ interpellatus, regessit: indignum se, qvi prope parentem humaretur.* Hæc ad monstrandam viri pietatem, patientiam & humilitatem adnotavi.

§. 2.

Primus itaqve se jam nobis offert, Thorlacus Runolfi filius, natus Anno 1085, a parente, Teito Haukdalensi informandus traditus, tantum brevi profecit, ut non solum ad litteras aptum, qvasi & natum esse, sed etiam virum pium, prudentemqve futurum, magistro fidem faceret (a). Prout per ætatem licuit, ordines sacros iniit, perqve eos gradatim ad sacerdotium ascendit. Annum agens trigesimum secundum, svadente Gissuro Episcopo, a popularibus, ipse reluctans, & præter alia ætatem excusans, ad episcopatum vocatur; eorum autem precibus victus, præsertim vero Gissuri auctoritate inductus, Anno 1117. Lundensi Archiepiscopo ordinandum se sistebat.

§. 3.

Fuit Thorlacus natura taciturnus, & rebus, qvæ ad ipsum non pertinebant, se non intermiscens; unde ignoti eum ut tristem, rigidum, segnioremqve, qvam tantum munus exposceret, contemnebant. Sed cum ipsum, nec objecta negare, nec multum excusare, sed saltem regerere audirent, non bonorum penuriam apud Islandos in causa fuisse, qvod se potissimum ad hoc officium elegissent; sed qvod vitia & nævos suos magis coram hominibus, qvam coram Deo, celare studuisset, mentem mutarunt, eumqve magni facere cœperunt. Archiepiscopus eum qvidem benigne excepit, sed negans se caput capiti imponere aut velle aut posse, qvod tamen fieret, si ejusdem eum cathedræ Præsulem, cui Gissurus adhuc præesset, proclamaret, ordinationem distulit. Hunc scrupulum tollendi tale tandem remedium invenit (b): Jussit Thorlacum aliud qvoddam

(a) Ejus genealogiam exhibent *Schedæ* cap. 10. *Histor. Grönland.* cap. 11. *Landnama* pag. 23. 54. Thorlacum hunc Runolfi filium, cum Thorlaco Thorhalli filio confundit *RESENIUS* Proleg. in *Eddam*; Illi enim, non huic convenit genealogia qvam exhibet. Doctissimus *BUSSÆUS* Arii verba cap. 10. non recte percepit, vocans Thorlacum fratrem Halli Haukdalensis. In textu est *Bródur*, vox secundi casus singularis numeri, vertendum itaqve fuit: Thorlacum Runolfi filium *nepotem Thorleiki*, *fratris Halli Haukdalensis* &c.

(b) Eximii Archiepiscopi nimiam scrupulositatem qvis sat potest mirari? Et sane videtur culicem

dam non ignobile prædium nominare, cujus episcopus, qvamdiu Gissurus superesset, salutaretur, licet jubente Gissuro Skalholti esset, ejusqve vices ageret. Hac conditione Thorlacus accepta, villam Borgfiordensem Reykholtum elegit, cujus, qvamdiu Gissurus in vivis esset, Episcopus vocaretur. Sublata igitur hac difficultate Anno 1118. 4 cal. Maji Thorlacus Reykholtensis Episcopus, sed Gissuro in Skalholtensem successurus ordinatur.

§. 4.

Patriæ autem paulo post restitutus Skalholtensem (nam *Gissurus* 5. cal. Junii obierat) cathedram ascendit, pium probum, & vigilantem Præsulem semper acturus; Nam in legendo, scribendo, docendo, aut scripturas explicando, adeo fuit assiduus, ut nunqvam otiosus offenderetur, neqve parum sub eo christianismus & bonæ litteræ profecerint. Multos enim ita erudivit, ut viri docti & præstantes evaderent (a).

§. 5.

Anno 1121, triennio postqvam cathedram ascenderat, summorum Islandiæ procerum Haflidi Mauri filii & Thorgilsi Oddi filii inimicitiæ & simultates in odium & apertum bellum eruperunt. Thorgilsus enim, qvi in comitiis, Anno 1120. celebratis, Haflidum uno digito mutilaverat, exilio mulctatus fuerat, sed nihilo minus jam ut insons & securus publicum conventum freqventare instituit, qvam contumeliam Haflidus nullo modo concoqvere volens, collectis 1200. armatis, manus cum eo conserere constituit; Thorgilsus autem 700. strenuis viris stipatus appropinqvavit. Parum abfuit, qvin tanta multitudo in mutuam perniciem corruisset, ni Thorlaci auctoritas intervenisset. Hic autem collectis qvotqvot potuit clericis

culicem colasse, sed camelum deglutiisse, negando se caput capiti impositurum, qvod fieri putavit, si Thorlacum verbo Skalholtensem Episcopum proclamaret, qvod tamen opere præstitit. Prædii autem Reykholtensis, cujus nec ipse, nec Thorlacus minimam partem possederunt, episcopum eum constituere, nullum ei scrupulum movit. Sed aliqvid genio & moribus seculi dandum.

(a) Qvorum celeberrimus fuit Gissurus Halli filius, Nomophylax, deinde doctissimus, de qvo supra Sect. 1. cap. 2. §. 8.

clericis & facri ordinis viris, aliisqve fedatioribus, qvi neutri patri nomina dederant, Haflidum adit, amice primo rogans, monensqve, ne cum Thorgilfo confligere, aut civilis belli caufa exiftere vellet; fed repulfam ferens, omnes clericos, qvorum permulti in exercitu Haflidi fuerunt, ab eo difcedere juffit, & ipfi militare prohibuit (a). Hoc cum etiam incaffum caderet, tandem facro zelo accenfus, excommunicationem minitans, in hæc verba erupit: *Si modo hæc mea petitio æqva, ad monitioqve jufta & bona eft; fiqve mea vota coram deo aliqvid valent, oro & obteftor, velit tuas petitiones & defideria in die extremi judicii, eodem modo excipere, & exaudire, qvo tu jam meas accipis & exaudis, &c.* (b). His Epifcopi imprecationibus motus, Haflidus receptui cecinit, & ad tabernacula reverfus eft (c).

§. 6.

Præcipuum autem, qvod Thorlaco ejusqve collegæ Ketillo ecclefia Islandica debet, eft *Jus Ecclefiafticum* Anno 1123. evulgatum (d), ad qvod componendum opera & doctrina Sæmundi potiffimum ufi funt; aliorum tamen doctorum virorum, qvorum tum copia fuit, non ex-

(a) Non mirum facerdotes & clericos apud Iflandos armis inftructos in acie conftitiffe; ufu enim id tunc temporis per totum orbem receptum fuit. Exemplo fit unicum prælium Fodvicenfe, inter Nicolaum & Ericum Daniæ Reges hac ætate commiffum, in qvo qvinqve Epifcopi & fexcenti facerdotes defiderati fuere. Nobiliffimus HOLBERGIUS in *Hiftor. Dan.* Tom. I. expreffe dicit 600. facerdotes ibidem occubuiffe. Sed PONTOPPIDANUS & EWALD hunc numerum, ut omnem excedentem verifimilitudinem ad 60. reducunt, fed, ut videtur, fine caufa; nam fi 5. Epifcopi ibi ceciderunt, non mirum 600. facerdotes una cæfos fuiffe, cum epifcopi, magna ftipati cleri multitudine, prælia inire confveverint. Conf. Not. ad Sect. 4. cap. 5. §. 12.

(b) Per diem judicii, de qvo hic loqvitur pius Præful, intelligendus ultimus Haflidi vitæ dies, nam diem extremum non effe tempus precum & pœnitentiæ certe novit.

(c) Licet eo die prælium Haflidus intermiferit, non tamen in gratiam cum inimico rediit. Eam demum conciliavit Ketillus Thorfteini de qvo infra Sect. 4. cap. 2. §. 2.

(d) Hac de re ita verba facit ipfum *Jus Ecclefiafticum* cap. 26. *Hocce jus canonicum promulgarunt Epifcopi Thorlacus & Ketillus, inftinctu & confilio Offuri Archiepifcopi, Sæmundi & multorum aliorum doctorum virorum* Hic eft Sæmundus ille Sigfuffonius, a pofteris ob profundam eruditionem Polyhiftor vocatus, de qvo plura fupra Sect. 1. cap. 2. §. 11. & 12.

§. 2.

Cum pater obiret, Gissurus in Islandia præsens non fuit; sed revertens, audito parentis obitu, non in terram descendere, multominus comitia, qvæ tum habebantur, episcopatum refugiendi studio, adire voluit, donec Gutthormum qvendam Finnolfi filium, Episcopum a popularibus designatum esse novit. Hic autem qvam primum Gissurus sui copiam fecit, oblatum munus constanter recusavit, palam professus, Gissurum omnium conterraneorum hoc honore dignissimum & officio maxime parem esse (a); qvo factum est, ut ad id suscipiendum a civibus tantum non invitus adigeretur; facto antea, Gissuro id exigente, voto, se in omnibus, qvæ ex legum divinarum præscripto, iis præciperet, obseqvuturos. Hinc ordinationem accepturus peregre abiit; sed Germaniam intrans, Liemarum, nobis Leimarum Archiepiscopum Bremensem a Papa excommunicatum audivit (b); qvapropter altera vice ad salutandum Gregorium Septimum Romam petere necessum duxit, qvi eum ad Hardevicum Magdeburgensem Archiepiscopum remisit (c). Hic ipsum, ætate qvadragenarium, Anno 1082. pridie nonas Septembr. totius Islandiæ Episcopum ordinavit (d).

§. 3.

" hvert tignarnafn er hann henti. " *Id est: Gissurus vir erat statura magna, oculis lucidis & aliquantulum patulis, vultu angusto, omnium benevolentissimus, viribus robustus, sapientia præpollens. Gissurus qvoad plurima, qvæ virum ornant, perfectus erat. Priori ætatis parte, quoad Isleifus vixit, longe lateque peregrinabatur, ubicunque constitutus erat, magni æstimabatur, & peregre agens in virorum Principum familia victitabat. Rex Haralldus filius Sigurdi, tunc temporis Norvegiæ Rex, Gissurum talibus allocutus est verbis; quicunque scilicet ei dignitatis gradus obtigerit, eì illum perfecte parem fore videri.*

(a) Huic natura plurimas corporis animiqve dotes concesserat; fuit enim robustus, procerus, sed decentis staturæ, doctus, pius, benignus. De ipso tale fertur Haraldi Norvegiæ Regis judicium: *Gissurum ad tria aptum esse, scilicet ut vel Regem, Ducem, vel Episcopum ageret; Sed ad ultimum aptissimum, idqve futurum;* qva in re non vanus fuit vates. *Hungurvaka* in vita Gissuri. Vid. supra §. 1. not. (b).

(b) Leimarus partes Henrici VI. Imperatoris seqvens, Gregorii septimi offensas incurrit, a qvo excommunicatus fuit.

(c) Conf. supra Sect. 2. cap. 1. §. 5. pag. 222.

(d) Gissurus seqventem hyemem partim in Dania, cum Canuto Sancto, partim in Gothia trans-

§. 3.

Gissurum Anno 1083. in patriam reducem, cives honoratissime, & qvasi angelum de cælo exceperunt, qvi honor cum summo obseqvio & amore ipsi ad finem vitæ duravit. Et sane mira ejus auctoritas apud novitios christianos, homines effrænos, nullisqve antea, tributis aut pensionum erogationibus assvetos, inde apparet, qvod leges de decimis, primus omnium, nemine refragante, per Marcum Skeggonis tunc temporis Nomophylacem ferri curaverit (a). Hæc Constitutio ad hunc usqve diem apud nos vim legis obtinet, exqve ejus præscripto decimas solvendi ratio viget. Primis episcopatus annis dimidium tantum fundi Skalholtensis possedit; mater enim Dalla, reliqvum qvoad vixit, retinuit. Ea autem defuncta totum fundum publico donavit, sedemqve episcopalem, qvo ad Islandia habitaretur, & christianam religionem profiteretur, Skalholti mansuram lege caveri fecit (b). Antea enim cathedra nulli certo loco affixa fuit.

transfegit, ibiqve ab incolis Gisrodus fuit appellatus, ut ipse postea retulit. *Sched.* cap. 10. vid. supra Sect. 1. cap. 2. §. 6. pag. 195.

(a) Hac de re ita loqvitur *ARIUS Sched.* cap. 10. *Gissurus ita omnium popularium amorem sibi conciliavit, ut nemo nostratium pariter unqvam deperiretur: Nam tam ex amore in ipsum, qvam svasu Sæmundi & Marci Nomophylacis, in leges relatum fuit, ut universi incolæ numerum possessionum tam mobilium qvam immobilium inirent, easqve certo pretio æstimarent, præstito etiam juramento, justam bonamqve æstimationem esse, indeqve decimas solverent.* Et paulo post: *qvæ res maximo est documento, qvantum obseqvium huic viro populares exhibuerint, qvod, ut omnia bona in Islandia jurejurando æstimarentur, decimaqve inde solverentur, neqvidem ipsa terra excepta, efficere valuerit, qvin etiam ita staturum qvousqve Islandia incoleretur, lege sanciri curavit;* Factum hoc est, ut habet ipsa Constitutio, anno episcopatus 16. qvi incidit in annum salutis 1098. Conf. supra Sect. 1. cap. 1. §. 11.

(b) Doctissimus *ARNGRIMUS Crymog.* pag. 106. de Isleifo Gissuri parente scribit: *Reversus in patriam 1057. cathedram episcopalem in prædio suo urbano & avito Skalholtia in Islandia meridionali sito fundavit.* Qvem & qvidam recentiorum seqvuntur. Sed contradicunt, *ARIUS*, auctor Gissuro coætaneus, *Sched.* cap. 10, & *Hungurvaka* in vita Gissuri; qvorum auctoritas nobis, (qvod pace magni viri dictum volo) potior est.

salutaturus, aulam intrat, sed præter spem, una cum Regina prandentem offendit. Rex cognito eum jamjam abiturum, loci & temporum difficultatem incusat, qvæ regiæ munificentiæ participem fieri non sinerent; attamen scyphum qvo utebatur, una cum pulvinaribus, qvibus ipse & regina insidebant, pretiosissima superinductis purpura, ipsi dono dedit (a). Ex his cimeliis episcopus postea calicem & pallium episcopale confici curavit (b), qvibus templum Skalholtense, una cum pulcherimis tapetibus variisqve ornamentis condecoravit.

§. 2.

Sedi episcopali fundos & villas suo ære comparatas adjecit, in qvibus fuit maxima pars insularum Vestmannicarum; Illic enim monasterium erigere constituerat, sed morte præventus, perficere non potuit. Ipsum deinde Skalholtense templum, haud parum suis impensis ampliatum & refectum, postridie nonas Julii 1145. consecravit (c); qvibus sacris, ut & nuptiis Skalholti simul celebrandis, Ketillus Holensis Episcopus a collega invitatus interfuit. Exacta festivitate, ambo Episcopi, animi delectandi & corporis recreandi gratia, thermulas Laugarasenses, qvæ non longe a Skalholto distant, accesserunt, ubi Ketillus, repentino correptus morbo exspiravit; cui Magnus, collegæ casum mœrens, magnificas fecit exseqvias.

§. 3.

Qvæ plura gesserit, nos latet. Probabile tamen est eum sæpius visitationem Ecclesiasticam instituisse; Nam Anno 1148, cum ordinaria per qvadrantem occidentalem (d) visitatione peracta, domum tenderet, Hytdaliqve

(a) Insigne exemplum munificentiæ Haraldi Regis. *Hungurvaka* in Vita Magni Episcopi, ait scyphum qvatuor ponderum argenti valorem habuisse.

(b) Fuerunt qvi consulerent, ut pretiosa hæc venderentur, pretiumqve in pauperum sustentationem erogaretur; Sed Præsul suam sententiam secutus est.

(c) Hic dies inde ut natalis templi celebrabatur, prioris autem qvod Gissurus consecraverat, natalis fuit festum Crucis seu 4. Non. Maji.

(d) Siqvidem qvatuor Islandiæ partium seu qvadrantum & sæpe facta est mentio, & facienda erit, monendum semel, unum saltem qvadrantem borealem, ad Cathedram Holensem

daliqve a domino fundi, Thorleifo Beiskaldo, splendido exciperetur convivio, villa de cœlo tacta conflagravit. Hoc non prius convivæ senserunt, qvam omnis fere elabendi facultas occlusa fuit; In hoc igitur incendio ipse Præsul, cum octo sacerdotibus, & 60. aliis periit, Thorleifus vero cum paucis non illæsus evasit (a). Episcopi ejusqve confessionarii, Trebonii Bodvari filii, semiustulata corpora Skalholtum non sine pompa, a Proceribus, in Episcoporum sepulchreto deponenda, convecta fuere. Acciderunt hæc, Anno salutis 1148, postridie festum Michaëlis, ætatis 50. officii 14. (b).

§. 4.

De Hallo Teiti filio sacerdote Haukdalensi.

Anno post mortem Magni proxime seqvente, Hallus sacerdos Haukdalensis Episcopus eligitur. Fuit is Teiti filius, Isleifi Episcopi nepos, vir magni nominis, & tum temporis Islandorum doctissimus. Tot enim calluit lingvas, ut in itinere Romano, interprete nusqvam egeret, sed ut indigena cum qvibusvis obviis colloqvi posset, qvod ei tam Romæ, qvam alibi summi honoris causa fuit. In regressu, Ultrajecti, anteqvam episcopus ordinaretur, Anno 1150. fatis cessit.

---

lensem pertinere; reliqvos vero tres, orientalem, australem & occidentalem, ad Skalholtensem, ex qvibus Episcopus qvotannis unum visitare tenebatur.

(a) Hinc hostes Thorleifi postea occasionem sibi sumserunt ipsi exprobrandi, qvod dolo malo villam cum Episcopo & sociis incendisset, vide *Sturlungam* Part. 2. cap. 28. qvod tamen puraputa calumnia fuit.

(b) Anno 1730, exactis fere 600. a villæ incendio annis, duo mortui simul in Hytdalensi sepulcreto austrum versus sepeliendi erant; sed cum sepulchri altitudo ad sesqvi ulnam facta esset, secta saxa maximæ molis, & angulati lapides, una cum cinere, & abietinis carbonibus, ingentiqve ferreo clavo, affabre facto, obvenerunt. Hæc omnia præsens lustravi, esseqve documenta seu reliqvias magni ejus incendii qvod Anno 1148. illic acciderat, collegi.

CAP. V.

De Klango Thorsteini filio.

§. 1.

Cum a morte Magni, sedes Skalholtina triennio vacasset, Biörnus Holensis tandem Anno 1151. qvosdam diœceseos Skalholtinæ alumnos, ne ecclesia sacerdotum paucitate laboraret, ordinavit. Cumqve de Episcopi electione ageretur, multitudo in partes scindebatur, qvibusdam Gudmundum Brandinum, sacerdotem Hiardarholtensem, virum antiqvæ virtutis & fidei; qvibusdam vero, & in his Biorno Episcopo, Klangum Thorsteini Holensis ecclesiæ sacerdotem expetentibus; qvi tandem plurium votis electus, & Biorni literis Eskillo Lundensi Archiepiscopo commendatus, Skalholtensis Episcopus 8. idus Aprilis 1152. consecratur.

§. 2.

De genere qvo sit oriundus nil constat: In juventute sub Jona Ogmundino scholam Holensem freqventanti, & aliqvando *Amores & Epistolas Ovidii* legenti, ex improviso superveniens Episcopus, librum de manibus excussit, talesqve eum legere libros prohibuit (a). Deinde sub Ketillo & Biorno Holis vixit, Ketillumqve in plurimis imitatus est. Non tantum in sacris, ut Episcopum decuit, satis bene versatus fuit, nam semper aliqvid legendo, scribendo, vel rudiores erudiendo tempus traxit; scriba enim peritus, & poëta non infelix fuisse fertur (b), sed etiam juris sui temporis peritissimus habebatur. Hinc ipso Episcopum agente, non facile ulla fuit gravis vel majoris momenti causa, aut inter Magnates contro-

---

(a) Hæc ideo annotavi, ut appareat nostrates etiam tum temporis Classicos aureæ ætatis auctores familiares habuisse.

(b) *Hungurvaka* talia ei tribuit personalia: *Fuit mediocri statura, facie decora, affabilis, facundus, jucundus, & in qvibusvis agendis consultissimus, largus præterea & benignus; extraneis Magnatibus & Principibus non semel* (tantum) *pretiosa dona misit, qvæ virtutes ipsi, domi subditorum amorem & obseqvium, foris vero honorem & auctoritatem conciliarunt.*

controversia, cujus non ab alterutra parte arbiter eligeretur. Secum etiam, & sibi adstipulantes, sui seculi præstantissimos & summæ auctoritatis viros, Jonam Lopti & Gissurum Halli semper habuit; unde pars, a qva stabat, certam sibi potuit victoriam polliceri, qvod præter alios Sturla Theodori, cum Einaro Thorgilsi (a) litigans, non semel expertus est.

§. 3.

(a) Klangum uxorem habuisse Ingveldam Thorgilsi filiam, Enari sororem, pleriqve adfirmant, inducti auctoritate *Sturlungæ*, qvæ passim nominat Joram Episcopi filiam, sed clarissime tamen Lib. 3. cap. 38. " Eftir Einar Þórgilsson áttu arf at taka systur " hanns. Þá hafdi Þórvalldr Gissurarson fengit Jóru, dóttur Klángs biskups oc " Ingvelldar Þórgils dóttur; hún var þá med Þórvalldi, er Einar bróder hennar " var veginn, oc því sókti hún Þórvalld at eftirmáli. " Id est: *Sororibus Einari filii Thorgilsi, hujus hæreditas competebat. Tunc Thorvaldus filius Gissuri Joram filiam Klangi Episcopi & Ingvildæ filiæ Thorgilsi uxorem duxerat. Hæc tum, cum frater ejus Einarus occideretur, apud Thorvaldum egit, qvare & Thorvaldo vindicationem cædis commisit.* Unde tantum patet, qvod Jora fuerit ejus & Ingveldæ filia. Sed de eorum nuptiis tam in *Sturlunga* qvam *Hungurvaca*, apud Authores fere coævos, altissimum est silentium. Taceo qvod *Sturlunga*, Lib. 1. cap. 8. filios & generos Thorgilsi sollicite recensens, nullam Klangi mentionem faciat. Et cap. 13. dicit: " Ingvelldur Þórgilsdóttir vard ei unnandi Halldóri bónda sínum, enn þó vard " þad med nockurum hægindum medan fadir hennar var vid. sídan nýttust þau ei " af. red þá Halldór til utanferdar oc dó á sudrferd. " Id est: *Ingvelda filia Thorgilsi marito suo Halthoro non concordabat, qvod tamen præsente adhuc ejus patre modum non longe excessit, deinde vero cohabitationi nullo modo acqvievere. Halthorus tunc peregrinationem in se suscepit, & in itinere Romano decessit.* Sed Thorgilsus Anno 1151. obiit, unde seqvitur Ingveldam cum marito cohabitasse usqve ad hunc annum. Sed qvæ postea habuerit fata, refert *Sturlunga* cap. 14. qvam periocham, licet prolixior sit, cum ad rem nostram multum faciat, & acta Klangi haud parum illustret, hic inserere inconveniens non videtur: " Nú skal taka þar til máls er Bödvar bió í Túngu í Sælingsdal. Þá redst til búlags med hönum Ingvelldur Þórgilsdótter. hún var þá eckia. Þad vard þá tídinda, ad þeir synir Þórgeirs vóru " med Sturla mági sínum í Hvammi Þórvaldr oc Are. Þeir giördu ser títt um " fundi vid Túngumenn oc hittust optast ad laugum. Þat var um veturinn ad " Þórvalldr hafdi farit til lauga í Sælingsdal, og er hann skylldi heim fara, fell " hann af baki, oc skemdi sig á fæti, oc mæddi hann blódrás, og færdu menn hann " til Túngu og vard hann þar eftir og batt Ingvelldur um föt hanns. Um vorid " var hann ýmist í Túngu eda Hvammi. Þat var mælt at þau Þórvalldr oc Ingvelldur mæltust fleyra vid enn adrer menn, enn vinir þeirra syniudu þess. Enn " um vorit eftir, rædst Þórvalldr til Eyafiardar, enn Ingvelldur giördi þá bú ad " Ballará.

§. 3.

Ex Dania per Norvegiam revertens, materiam templo aptatam coëmit,

" Ballará. hún let ser búa svefnhús oc var þar laungum. hún hafdi fóta mein um
" sumarit, og geck litt um sýslr. enn um haustid kom kona, hún var Leifsdótter
" og het Þórdís, hún var úr Eyafirdi. oc er hún hafdi þar litla stund verit, þá ól
" hún barn oc var nefnt Sigrídur, enn fadirinn Þórsteinn Leifsson nordlendskr
" madr. Hún fór um haustit nordr til Eyafiardar, enn ei ad sídr giördu menn
" margordt um rád þeirra Þórvallds og Ingvelldar. Enn er Einar vard þessa viss,
" leitadi hann eftir um málid vid Þórvalld, enn þau svör kómu þar í móti af Þór-
" vallds hendi at synia, oc var sestr járnburdr fyrer, enn Klángr biskup skylldi
" um giöra, hversu sem skírsla gengi. Grímr het sá madr er járnit bar, nord-
" lendskr madr, enn er höndin var leyst, var þat atkvædi biskups at hún væri skír.
" Þar eftir sneri biskup giörd oc giördi fe á hendr Einari, oc sleit so því þingi.
" Þat sumar bióst Þórvalldr til utanferdar í Eyafirdi. Þá seldi Ingvelldur Sturlu
" fiárheimtur sínar allar, oc tók hann sókn oc vörn til allra hennar mála, so sem
" hann væri adili. Eftir þad rædist Ingvelldur á laun nordr til Eyafiardar, oc skar
" ser skrúdklædi, (*alii habent* skaur) sem karlmadr væri, oc med henni Steingrímr
" Kumbalkdi Onarsson. Og er kaupmenn lögdu út eftir firdi, hlódu þeir segli,
" skutu báti, oc reru yfir á Gálmars tiörn, og geck Ingvelldur þar á skip. oc fer
" burt med Þórvalldi og kómu vid Noreg. Þá var Inge Háconarson Kóngr, og
" rædst Þórvalldr til hanns, enn Gregorius Dagsson tók vid halldi Ingvelldar.
" Enn er þad frettist, þá hesst ad nýu sá ordrómr, at Sigrídur mundi vera dóttir
" Þórvallds og Ingvelldar, og þat med at skírsla hefdi villt verid, og at Sturla og
" Ingibiörg hefdu þessi rád vitad med Þórvalldi, oc snýst nú Einar med fiandskap
" á móti Sturlu oc kvad hann hafa vafid sig í miklu vandrædi. oc næsta sumar
" hóf Einar þad upp fyri vinum sínum, at hann mundi málunum framhallda vid
" Sturlu um þenna óhæfu hlut. oc so giördi hann, oc fiölmenti miög, oc setti þau
" mál í dóm og hann hefdi rádit þau rád Þórvalldi, at hann skyldi fegia ad Þór-
" steinn væri fadir Sigrídar, þar sem Þórvalldr væri Þórgeirsson, oc giört þar í mann-
" villu oc kristnispell, oc let varda fiörbaugsgard. enn Sturla baud eid fyri málit,
" at hann hefdi ei í þeim málum verid. Einar mælti: fá tólf menn med þer at
" sanna eid þinn, oc mun eg þeim málum ei framhallda. oc er eidar skyldi fram
" fara, þá skildi Sturla undir eidstaf sinn, at hann hefdi ei rádit Þórvalldi ad
" giöra mannvillu. Þá mælti Einar so undir máled: oc ei vitad med hönum. Þá
" svaradi Sturla: Eigi hugda eg mig um þad mundi sekann verda, þó eg segda
" ei óhapp teingdamanna minna medan eg var ei adspurdr. Þá svaradi Einar, og
" kvad þad nú heyra mega, hvert Sturla hefdi ei vitad mannvilluna, oc sá ord-
" rómr lagdist á at hann mundi vitad hafa, var þá lokid sáttinni. enn med því at
" sekt var ógolldin, er biskup giördi á hendr Einari, þá stefndi Sturla eindaga um
" alþingis sektar halld oc let varda fiörbaugsgard, oc fóru hvörutveggiu málin í

" dóm

coëmit, qvam duabus navibus advexit, unde Anno 1153. templum Skal-
Nn 2 hol-

" dóm oc höfdu hvörutveggiu mikid fiölmenni, oc gengu málin fram, oc urdu bádir
" sekir fiörbaugsmenn, Einar oc Sturla. Eftir þíngit stefndu þeir bádir lidi til
" feránsdóma, oc þá fór Einar í Hvamm med hálft fiórda hundrad manna; enn
" hann let eftir í Saurbæ Hrólf Gunnálfsson med hundrad manna. —— Nú sátu
" hverutveggiu í sekt þat misseri, enn at sumri búast þeir bádir til þíngreidar,
" Sturla Lángavatnsdal, enn Einar Bröttubrecku, og er hann kemr sudr í Kálfs-
" dal, skipti hann lidi sínu oc mælti: Nú er þann veg um búid, at ver munum
" breyta rádum um ferdir vorar oc snúa aptr í herad, enn Alfr son Þórodds Jóns-
" sonar skal taka vid godordi mínu. Mörgum mönnum kom þetta óvart, og þótt-
" ust skilia at nockut stórt mundi undirbúa. Einar snere þá aptr med hálfann
" þridia tug manna. Þar var med hönum Gunnsteinn Þórisson. Þeir áttu náttverd
" ad Saudafelli, og ridu um nóttina inn í Hvamm. Þá mælti Einar, ádr þeir ridu
" ad bænum. Nú em eg á þad viliadr, at vær elldum ósparliga í Hvammi þessa
" nótt, oc mættu þeir reka minni til komu vorrar. Þeir vóru og flestir med hön-
" um er ei lötta þessa miög. Og er þeir tóku Hvamm, þá færdu þeir menn alla
" í kyrkiu, enn rændu fe öllu; Brendu sídan bæinn oc færdu allt fed vestr til
" Saurbæar, oc lögdust ad sínu gánga. Einar reid þá til þíngs med níunda mann.
" Og er menn komu á fund Sturlu oc sögdu hönum tídindin, sagdi hann at Einar
" mundi elldt hafa fiulaust. Einni nátt sídar, var leitad um sáttir af beggia vin-
" um, oc stefnur tillagdar. Þvíat mönnum þótti til vandræda búast. Sídan var
" sóktr Klángr biskup at hann mundi giöra um málid. Einar játadi því oc so
" Sturla. og ádr þíngid var sett, var sætst á öll þesse mál. enn ádr lykt væri á
" þessum málum, qvadst Sturla vilia, at biskup ynni fimtardóms eid, at hann giördi
" jafnsætti. Sídan var fundr lagdr í Bóndakyrkiu allfiölmennr. Þá mælti biskup.
" Eg giöri fyrir brennu og bæar skada sextíu hundrad. Enn fyrir sakir vid Einar
" fimmtíu hundrud í vöru, skulu gialldast aptr. Eftir þad vann biskup fimtardóms
" eid. Þá mælti Sturla: So virdi eg eid biskups sem páskamessu. enn satt er þad,
" at flestir munu ei kalla giöldin mikil og giördir ei fesamar." Id est: *Narratio jam id temporis tangit, qvo Bödvarus Tungæ Sælingsdalensium habitavit, qvo cum societatem villicationis Ingvelda filia Thorgilsi, qva tum temporis vidua erat, iniit. Eodem tempore accidit, ut Thorvalldus & Arius, filii Thorgeyri, Hvammi apud eorum affinem Sturlam agerent. Hi Tungenses sæpe visitabant, & sæpissime apud* (balnea) *thermarum conveniebant. Hyeme Thorvaldus thermas Sælingsdalenses adierat, cum autem in revertendo esset, eqvo delapsus, pede leviter vulnerabatur, & sangvinis missione langvefactus, Tungam vehebatur, ubi remansit, pedem autem ejus Ingvelda obligavit. Vere Thorvalldus nunc Tungæ, nunc Hvammi egit, rumorqve fuit, Thorvaldum & Ingveldam mutuam monstrare familiaritatem, majorem qvam cum cæteris hominibus, qvod tamen eorum amici pernegavere. Vere sequente Thorvaldus ad Eyafiordum demigravit. Ingvelda vero Ballaraaæ villicationem instituebat. Ibi dormitorium sibi exstrui fecit, ubi jugiter se continuit. Æstate illa apostemate pedis detine-*

holtente, priori multo capacius & augustius magno nisu & impensis ædi-

ficavit

---

detinebatur, & negotiis gerendis, non multum interfuit. Autumno illo mulier nomine Thordisa, filia Leifi, de Eyafiordo oriunda, eo venit, quæ cum paulisper ibidem manserat, infantem, cui nomen Sigrida inditum, enixa est, Thorsteinus vero filius Leifi, in quarta septentrionali degens, (infantis) *pater dicebatur. Hæc* (Thordisa) *autumno septentrionem versus ad Eyafiordum revertebatur, nihilo etiam secius de commercio Thorvaldi & Ingveldæ rumor increbuit. Einarus de his certior factus, e Thorvaldo has res exquirit, responsum nactus: Thorvaldum pernegaturum, factaque ab hoc stipulatio de ordalio subeundo, de successu vero ordalii Episcopus Klangus censor esset. Grimus nomen erat viro, qui ferrum portavit, is e quarta septentrionali oriundus erat. Manus autem ubi detegebatur, illæsam eam esse episcopus edixit. Sententiam exin episcopus invertit, ac Einarum multavit, & ita comitia illa finita sunt. Hac æstate Thorvaldus in Eyafiordo peregrinationem paravit. Tunc Ingvelda Sturlæ omnia nomina sibi debita cessit, ille vero omnium ejus causarum actionem & defensionem, ac si dominus esset, in se suscepit. Ingvelda postea clanculum ad Eyafiordum iter facit, & viri instar vestimenta assumit (crines circumcidit), comitem habens Steingrimum Kumbaldium filium Onari. Mercatores vero secundum sinum navigantes, vela contraxere, scapham demisere, & in lacum Galmarstiörn trajecere, ubi Ingvelda navem ascendens, una cum Thorvaldo peregre profecta, ad Norvegiam appulit, regnante tunc temporis Ingio Rege filio Haconis, cujus satellitio Thorvaldus nomen dedit, Gregorius vero Dagi filius Inguildam ad se recepit. Hæc cum rumore nota essent publico, Sigridam Thorvaldi & Ingveldæ filiam esse, sed ordalium corruptum fuisse, & Sturlam ac Ingebiorgam omnium horum conscios fuisse, fama iterum invalescit, quare Einarus acri in Sturlam ira exæstuans, hunc se periculosis illaqueasse plagis dictitavit, & æstate proxime subsequenti Einarus se horum nefandorum actionem Sturlæ intentaturum amicis fidem fecit, quod & peregit, & ingenti stipatus multitudine, hanc judicio causam judicandam commisit, Sturlam Thorvaldo consilium dedisse, diceret Thorsteinum patrem esse Sigridæ, cum revera Thorvaldus hic sit Thorgeiri filius, qua in re* (Sturlam) *errorem personæ & crimen læsæ religionis christianæ commisisse, quod banni inferioris constare asseruit. Sturla contra, se, his non interfuisse, juramento se purgaturum obtulit. Einarus regessit: Duodecim consacramentales assume, nec ego tum actioni ulterius insistam. Sed cum juramentum proferendum erat, Sturla illud hac formula restringi voluit: se Thorvaldo errorem personæ committendi consilium non dedisse. Einarus tunc adjecit: nec ei hac in re conscium fuisse. Sturla respondit: Non ideo me proscribendum fore rebar, quod nondum interrogatus affinium meorum infausta non revelarim. Tunc Einarus regessit, in propatulo jam esse Sturlam erroris personæ commissi conscium fuisse, rumor quoque increbuit eum conscium fuisse, tum & inter illos induciæ desiere. Cum vero multa quam Episcopus Einaro indixerat, nondum esset numerata, Sturla hunc multæ in foro generali indictæ retentionis in jus vocabat, utriusque causa judicio committebatur, uterque frequentia comitum erat stipatus, causæ judicabantur, & uterque tam Einarus quam Sturla banni inferioris reus peragebatur. Exuctis comitiis, uterque auxilia ad processum executio-*

nis

ficavit (a); Tandemqve perfectum, præsentibus Biörno Holensi Præsule, Nicolao

nis cogebant; Einarus tum una cum viginti supra qvadringentos viris Hvammum tendebat, Saurbæi autem Hrolfum filium Gunnalfi una cum centum viris reliqvit. —— Uterqve hunc annum proscripti peragunt, adstante vere seqventi uterqve iter ad comitia generalia parant, Sturla (iter fecit) per Langavatnsdalum, Einarus per Brattabrekkam; qvi ubi meridiem versus in Kalfsdalum venit, exercitum bifariam dividit, dicens: Est mihi consilium propositum itineris mutandi, ego occidentem versus revertar, Alfus autem filius Thoroddi Jonæi, pratura mea fungatur. Hoc multis improvisum, cui magnum qvid subesset, videbatur. Einarus unacum viginti qvinqve comitibus revertebatur, cum illo Gunnsteinus erat, filius Thorori. Apud Saudafellum cænabat, nocte vero Hvammum pergebant, sed prius qvam ad villam pervenere, Einarus verba facit: Est mihi volupe, ut hac nocte Hvammi ignem haud parce suscitemus, & adventus nostri isti habeant qvod meminerint. Plurimi etiam ejus comitum tales erant, qvi hæc non multum dissvadebant. Ubi Hvammum pervenere, omnes homines templo inclusere, bona vero omnia deprædabantur, villam deinde concremabant, & omnes facultates occidentem versus Saurbæum transferebant, sua se asportare dictitantes. Einarus exin cum octo comitibus forum adiit generale. Ubi autem Sturlæ de iis qvæ facta erant nuncium referretur, Einarum haud perfunctorie ignem excitasse conjectabat. Die seqvente utriusqve amici reconciliationem tentabant, & conventum indicebant, multa enim hinc pericula enascitura suspicabantur. Klangus deinde Episcopus, ut causæ esset arbiter, appellabatur, in qvod & Einarus & Sturla consenserunt, & de omnibus his causis ante comitiorum initia transactio sancita est. Sed priusqvam sententia promulgaretur definitiva, Sturla, ut Episcopus juramentum qvinti judicii de sententia ex æqvo ferenda faceret, urgebat. Conventus exinde freqvens in templo Colonorum indicebatur. Tunc Episcopus verba facit: Pro incendio & damno villæ illato sexaginta hundredarum multam censeo; Sed ob actiones Einaro competentes qvinqvaginta hundredæ mercium rependentur. Postea Episcopus juramentum qvinti judicii dixit. Tum Sturla: Juramentum Episcopi tanqvam missam paschalem veneror, certe tamen plurimi multas non ingentes, nec sententiam lucrosam esse asserent. Ubi habemus Ingvelldam Hallldoro cuidam nuptam, cum eo discors egisse conjugium. Deinde a Thorvaldo compressam, ipsumqve in Norvegiam abscedentem secutam, cum Gregorio Dagi filio victitasse. Sed qvamdiu ibidem substiterit, non additur. Thorvaldum dicit *Sturlunga* Lib. 2. cap. 40. usqve ad mortem Ingi Regis, in ipsius satellitio hæsisse, sed deinde in Islandiam reversum, qvod Anno 1161. factum est. Verisimile itaqve fit, Ingvelldam tamdiu etiam in Norvegia mansisse; præsertim cum Gregorius eodem, qvo Rex, perierit anno. Unde seqvitur, Klangum senem sexagenarium, cujus valde adstrictam vitam laudat et miratur *Hungurvaka*, mulierem genere qvidem & forte forma conspicuam, sed parum pudicam, nec integræ famæ & multarum turbarum causam, tori sociam adscivisse: qvod inter alia documento est, solutiorem vitam, si aliæ adfuerint dotes, hoc tempore inter crimina non fuisse numeratam.

(a) Nostrates qvondam domos sacras sæpius refecerunt & ædificarunt; nam de Gissuro, Magno,

Nicolao Abbate, aliisqve primatibus, ab ambobus Episcopis, uno intrinsecus, altero vero extrinsecus consecratum, Abbate concionem habente, Divo Petro dedicavit (a). Peractis vero sacris, fere 800. convivarum splendidum convivium exhibuit (b), nullo Magnatum sine donis dimisso. Præterea aureum calicem pretiosis ornatum gemmis templo donasse, & Bibliothecam multis codicibus auxisse fertur. Cœnobia tria, aut ipse fundavit, aut ab aliis fundata confirmavit; *Hytdalense* Anno 1166. cui Reinum Abbatem, suum qvondam in schola Holensi condiscipulum præfecit; *Thyckvabæjense*, cujus Priorem Anno 1168, & deinde 1172. Abbatem, constituit Thorlacum Thorhalli; *Flateyense* Anno 1172, qvod 1184. Helgfellum translatum fuit. Ipso sedente, status ecclesiæ turbulentior fuisse videtur, nam hoc tempore Magnates, præsertim Einarus Thorgilsi & Sturla Theodori, mutuis cædibus, præliis, incendiis, & rapinis grassabantur (c).

§. 4.

Klangus multo durius vitæ genus, qvam qvisqvam prædecessorum sectatus est; Nam non solum jejuniis atqve vigiliis, sed etiam aperto capite

Magno, & Klango refertur, qvod omnes ædem Skalholtensem refecerint, unde insignis eorum pietas elucet. Nam templa qvam splendidissime ædificare, eaqve ditare primum & maximum præceptum tunc temporis habebatur.

(a) Qvanti Klangus Biornum, suum qvondam herum & Præsulem fecerit, hinc patet, qvod eum omnino tanti honoris participem esse voluerit, ut una secum cathedrale templum consecraret; Tantæ enim eum fuisse superstitionis, non est probabile, qvod crediderit, consecrationem efficaciorem fore, si a binis Præsulibus & Abbate, qvam si ab uno Episcopo perficeretur.

(b) Obstupeo, stantqve comæ, cum reputo unde Klango facultates ad tantas expensas tolerandas, qvantas verisimile est hæc omnia exegisse. Mecum etiam hac in re Auctor *Hungurvakæ* facit, vel etiam ultra progreditur, dicens: *Prudentiores non sine causa dubitasse, num omnia perficere posset, sed miro dei auxilio & providentia perfecisse* &c. Sed siqvid sapio, Klangus qvidem omnia sua, forte & amicorum bona his sumtibus impendebat. Sed nemo aut pauci convivarum vacuis manibus apparebant; suis enim donis & oblationibus sumtus omnes rependebant; & hinc natum forte tritum illud apud nos proverbium: " hryt ad Klænge. " Id est: *Klango multi multa dant*. Usurpatur autem cum de crebris & inopinatis largitionibus sermo est.

(c) Legenda *Sturlunga* Lib. 2. cap. cit.

pite nudisqve pedibus per glaciem & ſalebras transcurrendo, multum ſemet exercebat. In ſenectute valetudinarius, & præcipue podagricus factus (a), Giſſuri exemplum imitans, Eiſteinum Archiepiſcopum, ut ſe officii cura levaret, aliumqve ſibi epiſcopum ſubſtitueret, oravit; qvod eatenus impetravit, ut vicarium ad viſitandas eccleſias eligere concederetur, ipſe vero alias officii partes, qvo ad poſſet, obiret (b). Hac accepta poteſtate, Anno 1174. Abbatem Thyckvabajenſem Thorlacum Thorhalli filium ſibi vicarium & ſucceſſorem elegit. Anno 1175. tantopere eum adverſa preſſit valetudo, ut lecto ſurgere neqviret, omniaqve, tam foris, qvam domi in deterius & ad interitum vergere viderentur. Ea propter Thorlaco, omnem rei domeſticæ & officii adminiſtrationem tradidit, & tandem 1176, ipſo Matthiæ feſto, Anno ætatis 74, officii 24, vitam cum morte commutavit.

CAP. VI.

De Thorlaco Thorhalli filio.

§. I.

Sexto Skalholtenſium Præſuli Thorlaco Thorhalli filio, nobili aboriginum ſtemmate oriundo, hanc lucem Anno 1133, videre, epheboqve adhuc in Ejulfi, Sæmundi Polyhiſtoris filii, contubernium adſciſci contigit (c), qvod tandem doctus, pius & politus reliqvit. A Magno Einari diaconus,

---

(a) Non mirum, qvod tandem pedibus laborarit, cum nudus pedes ſaxa toties & glaciem conculcarit.

(b) Anno 1152. Nicolaus Cardinalis Archiſedem Nidaroſienſem inſtituit, eiqve primum Archiepiſcopum Jonam antea Stavangrenſem Præſulem præfecit; huic Eyſteinus ſucceſſit, qvi non tam ſcrupuloſus fuiſſe videtur ac Öſſurus Lundenſis, de qvo ſupra cap. 3. §. 3. pag. 273.

(c) Genealogia ex *Landnama* pag. 150. 160. peti poteſt. Ejulfum Thorlacus poſtea tanti fecit, ut de moribus bonis aut re qvapiam magni momenti loqvens, addere ſoleret: *Sic dixit* aut *fecit Ejulfus nutricius meus.* Conf. *Vitam Thorlaci* a Monacho qvodam ſeqvioris ſeculi ſuperſtitionibus, ut videtur, non parum dedito, conſcriptam, ex qva plurima noſtra excerpſimus. Vid. ſupra Sect. 1. cap. 2. §. 13.

diaconus, sed a Biörno Holensi sacerdos consecratus, ad majorem eruditionis ubertatem acqvirendam, iter ad exteros suscepit, primumqve Lutetiæ Parisiorum, deinde Lincolniæ Anglorum literis operam dedit, tandemqve post sexennii absentiam, patriæ restitutus, nobilis (a) divitisqve cujusdam viduæ connubium expetere constituit; sed pridie qvam animi sensa destinatæ sponsæ aperire decreverat, in somniis (b), ne rem effectui daret, monitus, aliam enim ipsi sponsam prævisam esse, nunqvam postea procum acturus, ab incepto destitit. Hinc cum Biarnhedino sacerdote Kirkebajensi, viro pio & probo, sexennium vixit.

§. 2.

Tum temporis Thorkillus Geiri filius, vir itidem pius & bonæ frugis, sed propinqvis hæredibus destitutus, & in senium vergens, cœnobium Thyckvabajense fundare animum inducens (c), Thorlacum, ut suo proposito subservire vellet, exoravit. A Klango igitur 1168. primo Prior, & deinde 1172. monasterii Thychvabajensis Abbas constituitur. Cui officio tanta sapientia & sanctimonia præfuit, ut parem vix invenires (d); hocqve vitæ genere tantam sibi famam acqvisivit, ut Anno 1174. Klango ætate & valetudine fesso, Episcopus Skalholtensis aliis posthabitis (e) eligere-

(a) Non omnino immerito majores nostri nobilitatem jactabant, fuerunt enim a *Jarlis, Hersis*, seu Comitibus & Baronibus Norvegicis, imo & a Regibus oriundi, qvod probat *Landnama* passim. Conf. *Laxdæla*, *Eyrbyggia*, *Vatnsdæla* &c.

(b) Qvantum pii veteres somniis, qvæ omnia plerumqve pro divinis habuere, tribuerint, enucleatissime tradit patriæ nostræ decus Celeberr. *J. ERICI* in *Observ. ad Antiqvit. septentrionales*. Observ. 1.

(c) Nostrates pariter ac alii tum temporis solebant Christum & sanctos ejus, (ut loqvuntur Historiæ) hæredes scribere. Id est: Cœnobia fundare, hoc modo se religioni optime consulere putantes.

(d) Thorlaci curam & sapientiam, qvæ in institutione & regimine monachorum eluxit, magnopere laudat auctor *Vitæ* ejus. Ait enim: *Non tantum conterraneos, sed etiam extraneos, ad cognoscendos ipsius mores & instituta undiqvaqve confluxisse* &c.

(e) Tres erant viri, pari pietatis & eruditionis laude cluentes, qvi huic officio pares, & tanto honore digni videbantur. *Paulus Solvi filius* sacerdos Reykholtensis, Abbatesqve duo, *Ögmundus* & *Thorlacus*; Sed annuente præsertim Thorkillo Geiri filio, magnæ auctoritatis viro, Thorlacus reliqvis prælatus est.

eligeretur. Sed neqve tamen hoc, neqve seqventi anno Norvegiam petere sustinuit (a).

§. 3.

Anno 1176, qvo Klangus ad plures abiit, Eisteinus Archiepiscopus inter alia per literas monuit, ne Episcopi electionem differrent, talemqve sine mora sibi sisterent, qvi verum animarum pastorem agere, & posset & vellet (b). Hinc Thorlacus tandem 1177. iter Norvegicum ingressus, ab Archiepiscopo honorifice qvidem excipitur; sed ordinationem, usqve dum Regis & Comitis, regni tum temporis usurpatorum, consensum impetrare posset, Archiepiscopus abnuit. Hoc ægre tandem accepto, Thorlacus Anno 1178, 6. Nonas Julii, præsentibus, Erico Stafangrensi, & Paulo Bergensi, Episcopis, Præsul consecratur (c).

§. 4.

Qvam primum cathedram ascendit, omnia ad se, suumqve munus, qvodam modo pertinentia, rite ordinare & scite disponere cœpit. Domesticis statim certam vitæ normam præscripsit. Clericos pie viventes & officio digne fungentes in summo habuit honore, reliqvos, aut paterne monuit, aut pro re nata castigavit. Instantibus majoribus festis, qvotqvot domi suæ habuit, clericis ad se adscitis, officium in memoriam revocavit; omnibus ipse exemplum præiens (d). Nam non tantum cibi, potus

(a) Timens forte Erlingi Comitis iram, qvi tum temporis Islandis inimicus fuit, ut habet *Vita Thorlaci*, sed inter Eisteinum Archiepiscopum & Erlingum Comitem arcta fuit amicitia. Conf. supra Sect. 2. cap. 3. §. 2. pag. 225.

(b) Author libri cit. refert Archiepiscopum hanc addidisse rationem, qvod *Klangum jam, & mustum & siligo deficerent, ut posthac ipsis usui esse non posset*. vid. supra pag. 239.

(c) De Thorlaco Eisteinus dixit: *Neminem a se ordinatum esse episcopatu digniorem, suamqve ultimam vitæ horam qvotidianæ ejus vitæ similem fore* optavit. De tempore consecrationis confer *SCHÖNNINGIUM* in *Vita Eysteini* pag. 436.

(d) Omnia enim, qvæ aliis præcepit, ipse perfecit, dissimilis plane hac in re, seqviorum seculorum sanctulis, gravissima onera aliis imponentibus, minimo autem digito illa attingere nolentibus.

tus & somni parcissimus, sed regulæ cui olim nomen dederat, etiam qvo ad victum & vestitum tenacissimus fuit; Aliis enim somno indulgentibus, lectioni sacræ & precibus invigilavit. Qvovis mane cum vestes indueret, *Credo in Deum*, *orationem Dominicam*, *Jesu nostra redemtio*, *orationem Gregorii*, primumqve *Davidis Psalmum*; templum vero intrans, solitas monachorum preces, hymnosqve in laudem Sacræ Sanctæ Triados recitavit. Hinc Sanctos, præsertim templi, in qvo constitutus fuit, patronum, Matremqve Dei honoravit, tandemqve coram altari pronum se stravit, qvotidie vero præter enumerata, trientem Psalterii perlegit. Causas perplexas aut dijudicatu difficiliores tractaturus, Salomonis verba, sapientiam a deo flagitantis, in ore habuit. Concionantem difficilis loqvela & durior vox qvidem impedivit, sensus vero verborumqve connexio, semper dulcis decensqve fuit. In pauperes fuit munificentissimus; Nam præter qvotidianas eleemosynas, sub majora festa & solemnitates, horum octo, decem vel plures Skalholtum vocavit, ad qvos bene pastos clanculum introivit, lotisqve propriis manibus eorum pedibus, neminem indonatum abire passus est. Pecuniam aut pensiones ex adulteriis aut incestibus sibi debitas (a), suis loculis inferri noluit, sed orphanis, aut domestico aliqvo malo pressis distribui curavit. Tempestates, tonitrua, aliaqve, qvæ sui juris non esse novit, nunqvam impatienter tulit. Comitia anniversaria & tempora qvatuor hebdomadum maxime se timere professus est. Illa ob causas perplexas, & enormia delicta, qvæ ibi aut accidebant, aut dijudicanda erant. Hæc vero qvoniam tum potissimum Clerici ordinandi erant, qvorum qvidam minus docti, qvidam minus morati apparebant. Omnes autem qvi ipsi minus placebant, ob meliorum penuriam, aliasqve prægnantes causas, rejicere non sustinuit. Teneræ semper fuit valetudinis, ideoqve medicamentis, qvæ ad manus fuerunt, crebro utebatur.

§. 5.

(a) Vim legis tum temporis in Islandia obtinuit *Jus Ecclesiasticum* a Thorlaco & Ketillo compositum, in qvo, qvale ad nos pervenit, de pensionibus Episcopis ex adulteriis debitis, nihil legitur; unde patet, aut id jam mutilum esse; aut qvod vero similius, hunc morem, post id compositum, introductum esse. Ejusdem enim cap. 9. dicit: *Justum est Episcopis a judicibus civilibus petere, ut de reatu incestuosorum constituant.* Et in vita Thorlaci Runolfi filii, inqvit Auctor *Hungurvakæ*: *Nullas alias* (ɔ: præter decimas) *pensiones tum temporis ad Episcopum pertinuisse.*

§. 5.

Hic primus Epiſcoporum Islandiæ, juſſu & inſtinctu Eiſteini Archiepiſcopi Nidaroſienſis, excommunicationem in Islandiam, ſi non introduxit, ſaltem exercuit, mulctasqve, ut videtur ex inceſtibus & adulteriis provenientes, Epiſcopis vindicavit. Clericis matrimonium interdixit. Primus etiam laicos templorum patrocinio, & bonorum eccleſiaſticorum ſeu præbendarum diſpenſatione, omniqve earum uſufructu privare aggreſſus eſt (a). Hujus controverſiæ ſtatus & circumſtantiæ ut melius intelligantur, rem radicitus enarrabimus.

§. 6.

Vera religione in Islandiam introducta, ditiores pleriqve templa, qvam maximæ capacitatis & ſplendidiſſima ædificare certarunt, iisqve campanas, veſtes ſacras, aliaqve magni pretii ornamenta, ſuis ſumtibus compararunt. Qvidam etiam alia, ut vaccas, boves, oves, eqvos, ſues, cæteraqve animantia, qvæ tum temporis lucroſiſſima fuerunt, templis & ſacro uſui ex ſuis facultatibus adſcribi curaverunt. Nonnulli & ipſum fundum totum, dimidium, vel ex aliqva parte, jam cum villis & minoris notæ fundis, piſcinis, aviariis, & talibus, qvæ fructum aliqvem ferrent, jam ſine iis, legarunt. Sed ſinguli ea conditione & cautione adhibita, ut ipſi, eorumqve poſteri, has in res tam mobiles, qvam immobiles, patronatus jure ſemper gauderent, omniumqve bonorum uſum fructum caperent. Interim tamen templa, eorum ornamenta & utenſilia conſervarent & augerent, perſonasqve ſacras, puta ſacerdotes, diaconos, eorumqve vicarios (qvorum hoc ſeculum & ſeqventia feraciſſima fuerunt) ſuſtentarent; Præterea unum aut alterum pauperum ex ſua familia gratis alerent. Hæc majorum non minus pie qvam ſapienter inſtituta, Thorlacus annihilare, aut (ut ipſe dixit & dici voluit) reformare in animum induxit

(a) Hæ controverſiæ, de jure præbendarum & Clericorum conjugio, fax & tuba controverſiarum fuerunt, qvæ Thorlaco cum ſuis poſtea interceſſerunt, ut ex dicendis patebit. Conjugium interdictum Dociſſ. ARNGRIMUS Crymog. pag. 109. *fructum militiæ qvam Pariſienſium Muſis militaverat*, vocat, qvod qvidem non diffitemur. Interim tamen ſomnium, cujus ſupra mentionem fecimus, altiſſimas in mente ejus radices fixiſſe videtur. Alias enim ipſe in patriam redux, dudum ſacris initiatus, propoſitum de connubio contrahendo non intermiſiſſet.

duxit (a); cujus rei anno episcopatus secundo, seu 1179. qvadrantem orientalem visitans initium fecit.

§. 7.

Tum temporis prædium Svinafell tenuit celebris vir Sigurdus Ormi filius, qvi templum suis sumtibus exstructum & ornatum, ab Episcopo consecrari petiit. Sed renuit Episcopus, ni prædium cum omnibus ad id pertinentibus, plenoqve patronatus jure sibi suisqve successoribus concederetur; id enim ipsis, non vero laïcis, legibus divinis & constitutionibus Apostolicis concessum esse, eisqve solum, ut omnium rerum sacrarum, sacrisqve usibus semel addictarum dispensatoribus, convenire; id etiam a Pontificibus Romanis, Apostolorum successoribus, per universum christianum orbem in leges divinas & humanas relatum, qvarum auctoritatem secutum Eisteinum Archiepiscopum Nidarosiensem, idem in Norvegia tentare, sibiqve ut eadem in Islandia faceret, severe injunxisse. Laicos autem hac in re Episcopis contumaciter resistentes excommunicandos, & ad finem dierum a vita æterna excludendos esse confirmavit. His minis victus Sigurdus, juri patronatus renunciavit, & sibi suisqve posteris abdicavit, Episcopo autem & ejus successoribus addixit tradiditqve. Hujus exemplum omnes in orientali Islandiæ qvadrante proprietarii seu templorum patroni, præter Thvottaensem & Hallormstadensem, secuti sunt.

§. 8.

Eadem tempestate in meridionali Islandiæ qvadrante floruit Jonas Lopti filius, vir sui seculi, generis nobilitate (b), eruditione, & divitiis facile primus, sacro simul diaconatus (c) officio, & plurium provinciarum

(a) Hujus causa, ut ipse Thorlacus fatebatur, fuit Eisteinus Archiepiscopus. Sed cum ille audiret, Eisteinum hac, reliqvaqve sua insolentia Sverrum Regem valde offendisse, & tandem in Angliam secessisse, ab incepto destitisse videtur. Archiepiscopum tale qvid a Papa in mandatis habuisse non puto dubitandum. Exstare enim de hac re Bullas Alexandri 3tii. ad Svecos & Gothlandos testatur *ORNHELM* in *Histor. Eccles. Svec.* pag. 503.

(b) Magni Nudipedis Norvegiæ Regis ex filia nepos; vide supra Sect. 1. cap. 2. §. 14.

(c) Id plurimis nostratium tunc, præsertim Magnatibus usitatum fuit, ut ex Ketilli Holensis, Pauli

rum politico prætoris munere fungens, patronumqve templi Hofdabreckensis agens. Hoc dejectum tempestate, sumtuose refectum ab Episcopo sacris initiari voluit. Sed abnuens ille, eandem, qvam supra tetigimus, telam texuit. Jonas autem utpote vir doctus, caussæ & viribus confidens, talem conditionem rejecit, non inepte qvædam de Episcoporum nimio rigore, exactionibus, & injustis excommunicationibus, addens. Hæc ejus verba Episcopo ita bilem moverunt, ut in hæc erumperet: *Omnino qvidem intolerandum esse, qvod per fas & nefas res sacras tractare & dispensare auderet, ejus tamen adulteria & fœnerationes, multo esse intolerabiliora.* Cum vero inter eos ad supremum venturum esse, viderent amici, qvi utrinqve adstabant, tandem suis efficere potuerunt persvasionibus, ut acceptis, qvas primo Jonas proposuerat, conditionibus, Episcopus templum consecraret, atqve hac vice, amici, saltem verbo, discederent. Sed plurimis in pari casu Jonæ vestigia legentibus, Episcopus qvidem ab incepto destitit; Igniculus vero qvi semel fumare cœpit, tandem inter eos in apertum odii incendium erupit.

§. 9.

Jonas cæteroqvin, vir undiqvaqve magnus, mulierositati plus nimio deditus fuit; plures enim præter legitimam uxorem concubinas habuit, ex qvibus non paucos suscepit liberos. Inter has fuit ipsius Episcopi soror Ragneida, qvæ cum ipso à teneris ungviculis consveverat, qvod pium Præsulem pessimè ussit. Hinc paulo post colloqvium illud de qvo nuper diximus, Jonæ, ut adultero, sacris interdixit, qvam ille non ferens ignominiam, Episcopi non modo inimicus, sed & hostis fieri cœpit, qvod odium malevoli qvidam, oleum igni addendo aluerunt, in qvibus primus fuit, Thorsteinus, adulterinus Jonæ filius. Qvomodo autem controversiæ serram duxerint, ex dicendis patebit (a). Præsuli aliqvando ecclesias visitanti, iter prope Oddam (Jonæ habitaculum) fuit, qvod præsciens Jonas, ad utrumqve faucium seu angustiarum latus, qva

 Episcopo

Pauli Skalholtensis Episcoporum, aliorumqve exemplis patet, qvi ante qvam Episcopi facti sunt, utroqve munere fungebantur.

(a) Jonam qvidem ut mulierosum, cætera vero ut doctum & undiqvaqve magnum virum, patriæqve utilem, reliqvæ omnes, præter *vitam Thorlaci* Manuscr. nobis describunt.

Episcopo transeundum erat, armatos disposuit. Sed appropinqvante eo, ita illos nebula qvædam occæcavit, ut vix uni alterum, multo minus præsulem cum sociis transeuntem cernere datum esset. Illi autem tot armatos se circumstantes, & qvid sibi ista novitas vellet admirantes, intrepidi & illæsi transierunt.

§. 10.

Altera vice Episcopum per provinciam iter facientem Thorsteinus, patre nec jubente, nec omnino prohibente, cum valida manu inseqvens, Storuvallis prandentem offendit; statimqve foribus occupatis, minas mortemqve spirans, Præsulem, ut confestim exeat, adjurat. Ille vero exacto primum prandio, suis dehortantibus, & tantum non obluctantibus, intrepide exit. Qvod conspiciens Thorsteinus, ingentem, qvam tenebat, securim, lacertorum robore fretus, Præsulem confecturus elevat; sed ipsi momento ita obriguerunt lacerti, ut nec sursum nec deorsum eos movere posset. Re itaqve infecta ad patrem revertitur, qvi postridie, ad angustias qvasdam sese objiciens, pariter ac antea excæcatus esse traditur.

§. 11.

Tertio itaqve villam Skard, qvo Episcopum venturum cognoverat, occupat, suosqve ita ordinat, ut bina acies vicum seu fauces formaret, ipse autem proxime ad portam templi consisteret; Hoc conspiciens Episcopus, suis seqvi jussis, confidenter armatas intrat fauces, & portæ appropinqvans, dum eqvo descendit, Jonam, *qva de causa se a templo arcere velit, rogat?* qvi, *qvoniam sibi ab illo, pridem templi aditu interdictum sit, ideo se jam ipsi jus talionis rependere velle*, respondet. Regerente Præsule, *sacris qvidem se ipsi interdixisse; sed ejus exspectantem resipiscentiam, non omnino devovisse; cum vero, ut jam videret, spes se fefellerit, non ultra dilaturum, sed qvam primum sui juris fieret, illi dirissimis imprecationibus malum optaturum.* Tunc Jonas: *Excommunicationis pœnam se qvidem meruisse fatebatur; Sed vera*, inqvit, *loqvor, tua maledictio & devotio me haudqvaqvam convertet. Sola dei gratia cor mentemqve mihi mutabit. Itaqve suo tempore volens, sed minime a te coactus, sororem tuam dimittam.* Tandem neutro minas remittente, Ormus Episcopi Confessionarius,

narius, utriqve amicus, suis persvasionibus & auctoritate, ut re infecta discederent, effecit. Jonas autem, Ragneida paulo post dimissa, absolvitur.

§. 12.

Altera Thorlaco, huic non dissimilis, circa Annum 1181, in prima qvadrantis occidentalis visitatione, cum Svenone Sturlonio (a) controversia intercessit. Hunc Præsul privatim primo & amice monitum, ut ab incestuoso adulterio desistere vellet, cum talia frustra esse cerneret, diris tandem devovit. Qvod non ferens Sveno, cum armatorum cohorte Episcopum aggredi statuens, nebula subito coorta, cum suis errabundus vagatus est, usqve dum discordes arma in mutuam stringerent perniciem, in qvo conflictu Sveno qvendam suorum occidit.

§. 13.

Tertia magno Præsuli cum Hugone Sacerdote Bajensi lis fuit: Erant Hugoni duæ filiæ, qvarum primam Ejulfo Stafholtensi elocaverat; secunda autem, editi in juventute partus, patrem, bubulcum parentis profitens, Theodoro deinde sacerdoti Saurbajensi nuptum data fuit; Sed longo post tempore, a Reino qvodam, Theodorum qvarto cognationis gradu tangente, impraegnatam se fuisse, professa est. Hoc ubi Episcopo innotuit, eorum conjugium, ut incestuosum, dissolvendum pronuncians, divortium ipsis injunxit. Hoc cum illi susqve deqve ferrent, sacris eis interdixit, tandemqve ingenti stipatus cleri cohorte, pedaneorum in foro generali collegium accedens, jurejurando confirmari curavit, lege divina tale conjugium prohibitum esse (b). Liberos vero ex eo ortos, non

(a) Hic fuit filius natu maximus Sturlæ Theodori filii, cujus progenies *Sturlungi*, a parente denominati fuerunt. Sveno ut factiosus semper describitur. Vide passim *Sturlungam*.

(b) Non qvidem ex legum Islandicarum seu Thorlaci & Ketilli, sed Juris Canonici Romani præscripto, unde illas pro lubitu horum successores adaugebant & subditis tanqvam leges divinas obtrudebant. *Sturlunga* Lib. 3. cap. 3. " Þessi misseri urdu Bæar-" Högnamál, er hann gifti Sniálaugu dóttur sína Þórdi Bödvarssyni í tvöföldum " meinum. Þann rádahag bannadi Þórlákr biskup med miklu guds trausti, at " hann

non tantum illegitimos, ſed ex inceſtuoſo congreſſu prognatos proclamans, ipſum Hugonem, ut conſcium & illiciti connubii ſvaſorem & authorem ab officio removit; Ejulfo autem non tantum mulieroſitatis, ſed etiam ſacrilegii, qvod prædium Stafholtenſe ſibi haberet, cauſas intentavit Hanc ſibi, ut putavit, illatam injuriam Ejulfus ulturus, Epiſcopum ad rivulum Geirſá, magno ſatellitum numero fultus adoritur, ab ipſo, ut pro duobus clericis, qvos ſecum haberet, totidem muliercularum in Ejulfi clientela viventium conſtupratoribus, ex legum edicto ſatisfaceret, expoſtulans. Sed abnuente Epiſcopo conditionem, & Ejulfo mala minari incipiente, priusqvam ad extrema ventum eſſet, Thorleifus Beiſkaldus (a) intercedens, & pro Epiſcopo ſpondens, controverſiam ſopivit, non vero ſepelivit.

§. 14.

Prædictus Hugo, ex magna, qvam ex Norvegia advexerat, materie templum Bajenſe condiderat, cujus conſecrationem, ni ſuo arbitrio, pacta & conditiones pecuniariæ concederentur, Epiſcopus abnuebat. Sed hanc optionem Hugone reſpuente, ſatisqve ſcoptice minitante, id eqvile & ſtabulum in Islandia, nobiliſſimum, & celeberrimum futurum, domus diu conſecratione caruit. Tandem Hugo, Epiſcopum, Reykholto Saurbajum tendentem, circa amnem Grimſa, non longe a villa Bajenſi præterfluentem, ex inſidiis adoritur, & tantum non invitum reductum, templum, ſat qvidem amplis, ſed tamen qvibus ipſe voluit, conditionibus conſecrare adegit, qvo facto, ipſum cum comitatu ſplendido excepit

" hann geck til lögbergis med klerkaſveit ſína, oc lætr vinna eida, at ſá rádahagr
" væri á móti guds lögum. Þá neſndi hann votta ad, ſegir í ſundr rádahaginn
" oc forbodadi þá alla er rádit hofdu þeſſu. " Id eſt: *Hac tempeſtate cauſæ Hugonis Bajenſis inciderunt, is enim filiam ſuam Snialaugam Thordo filio Bödvari, duplici cum inceſtu, elocaverat. Conjugium id Thorlacus Epiſcopus, magna in Deum fiducia, contrahi probibuit. Ille conſeſſum judicii univerſalis coborte ſacerdotum ſtipatus adiit, & juramentis evinci curavit, conjugium tale legibus divinis eſſe probibitum. Teſtibus exinde appellatis, conjugium reſolvit & omnibus qvi in bujus rei culpa fuerant, interdixit.* Conf. ſupra Sect. I. cap. I. §. 5. pag. 107.

(a) Hic eſt idem ille Beiſkaldus, qvi & Thorleifus Dives audit, cujus ſupra mentio injecta eſt. Hic anno 1210. centenarius obiit.

pit convivio, donisqve mactatum dimisit. Idem ipsius generi Ejulfus & Theodorus fecerunt, unde omnes verbo in amicitiam redierunt.

§. 15.

Senior factus, tædio seculi episcopatum resignare & in monasterium Thyckvabajense semet abdere cogitasse fertur. Sed priusqvam propositum exseqveretur, mortalitatem explevit. Provinciam Borgfiordensem visitans, plus solito ægrotare cœpit, qvod sentiens, domum revertitur, mortiqve vicinus, coram amicis condito testamento, donisqve in clericos qvosdam & pauperes collatis, Paulo sororis suæ filio annulum suum mittit. Postqvam extremæ unctionis sacramentum acceperat, omnes a se factas excommunicationes, ni serio rei resipiscerent, confirmavit. Deinde ab omnibus remissionem petens, ipse omnibus offensas remisit, tandemqve 1193, 10. cal. Januarii, anno ætatis 60. officii 15. piam animam creatori reddidit (a).

§. 16.

(a) Qvæ de divo Thorlaco Norvegorum Sancto, multis virtutibus & sanctitate eminente *ex Breviar. Nidros.* pag. 576. 577. refert Perillustris *PONTOPPIDANUS* in *Ann. Eccl. Dan. Dipl.* Tom. 1. pag. 463. ad annum 1186, optime in nostrum qvadrant, si exceperis: (α) nomen antecessoris, qvi ibi Erlingus pro Klango nominatur; (β) conjecturam, qvod fuerit Episcopus Hamarensis in Norvegia, cum revera esset Skalholtensis in Islandia. (γ) Annum & diem emortualem, illic enim dicitur obiisse Anno 1186. 12 cal. Junii, cum noster mortuus sit Anno 1193. 10 cal. Januarii. Deinde observandum, nulla, qvæ de Thorlaco ibidem referuntur, cuidam Episcopo Hamarensi adscribi posse. 1) Qvia nullus omnino Thorlacus in catalogo Episcoporum Hamarensium occurrit. Vid. *UNDALINI Descr. Norv.* pag. 37. 2) Qvia unus tantum Paulus in eodem catalogo occurrit, qvi non Thorlacum qvendam, sed Hallvardum antecessorem habuit. 3) Paulus hicce Hamarensis Halvardo successit Anno 1232. juxta *Ann. Flat.* non autem 1193. 4) In diœcesi Hamarensi, in regione scilicet mediterranea, nusqvam occurrit Sinus Civitatis. Omnia autem, exceptis tantum supra indigitatis optime in nostrum qvadrant. Verba enim ita se habent: *Thorlacus Episcopus, in provincia quæ Civitatis Sinus dicitur, in morbum incidens, mox ad propriam sedem remeavit, ubi per tres menses infirmatus, ante septimum obitus diem facultates & vestimenta sacerdotibus distribuit, & nepoti suo Paulo Diacono annulum aureum transmisit, quod futurorum suffragio fecit, nam idem Paulus successor in episcopatu ejus est electus. Deinde pie obiit hoc anno feria 5. die 12 cal. Jun. sub vesperam, anno æt. sexagesimo, ubi episcopatum tenuerat annos qvindecim, menses qvinqve, dies 22, cum sanctis Confessoribus coronandus.*

§. 16.

Hæc fere ſunt, qvæ de Thorlaco notatu digna nobis innotuerunt; Nam reliqva pleraqve, licet ob ea, (miracula, inſomnia, apparitiones, & talia, qvæ mortuo Papiſticarum ſuperſtitionum tenaciſſimi, tribuebant ſucceſſores) in ſanctorum numerum relatus ſit, relatu *indigna* videntur (a). Anno autem 1198, communibus popularium ſuffragiis *conſtitutum* & in leges latum eſt, licitum eſſe Thorlaco vota nuncupare, inqve ejus honorem, dies, emortualem 10. cal. Januarii, & electionis 3. calend. Julii, feſtos habere (b). Eadem etiam æſtate corpus in præſentia,

---

(a) Miracula, qvæ noſtro, præſertim mortuo, tribuuntur, nam vivus etiam qvædam patraſſe credebatur, pleraqve ſunt ejus generis, ut lucem non ferant, ideoqve ea enumerare, libenter ſuperſedemus.

(b) Nomen qvidem Thorlaci Calendariis Danicis poſt Annum 1705. ad diem 23 Decembris inſertum legitur, qvod in gratiam Celeberr. *ARNÆ MAGNÆI* Nobiliſſ. *OLAUS RÖMERUS* effici curavit; nunqvam autem, qvantum nobis conſtat, a Pontifice Romano Sanctorum albo inſcriptus fuit. Ejus tamen veneratio per Daniam, Sveciam, Norvegiam, Angliam, Scotiam, Hollandiam, Orcades, Færöas & Grönlandiam, ſe diffudit; imo etiam Conſtantinopoli templum in ejus honorem a Baldvino Imperatore, circa Annum 1204. exſtructum fuiſſe; & deniqve octo illa reqviſita Thorlacus, qvæ a canonizandis exiguntur, habuiſſe refertur, licet nunqvam actu canonizatus fuerit. Collecta ſeu precatio, qvæ in ipſius anniverſariis recitabatur, hic ſibi locum vindicat, qvæ in *Actis Societatis Scient. Hafn.* Tom. 5. pag. 292. ex Codice Manuſcr. Biblioth. A. Magnæi, ab illuſtriſſ. Siælandiæ Epiſcopo *LUD. HARBOE* exhibetur. *Qvod divinum* plane cultum Thorlaco exhibuerint, adeo ut per ejus ſanctitatem & reliqvias etiam jurarint, innuere videtur ipſius *Vitæ* Auctor de muliere qvadam loqvens, qvæ, qvod duos infantes peremerit inſimulata, a maleficio, ſanctiſſimo, qvod excogitari potuit, jurejurando ſe purgare voluit. Ita ille: " Baud hún allar undanfærſlur " ſlikar ſem Jóni ábóta ſýndiſt hún tilfallin; Og er Jón Abóti kom þángat í ſveit, " tók hún þat rád, at hón vann þinn eid, ſem frekaſtann mátti ſtafa, fimtardóms " eid, oc lagdi hón höud ſína yfir þann umbúning er var hár ens ſæla Þórláks " biſkops. " Id eſt: *Tantas obtulit purgationes, qvantascunqve Jonas Abbas ei condignas reputaverit. Ubi autem Abbas Jonas eo in provinciam venerat, id conſilii cepit, ut juramentum, qvam ſtrictiſſime dictari poſſibile eſſet, præſtaret, juramentum* ſcilicet *qvinti judicii, manum interea thecæ, cui crines beati Epiſcopi Thorlaci inerant, imponens.* Qvod etiam ejus cultus non intra Iſlandiæ terminos contineri potuerit, ſed multo latius ſe extenderit, ex hiſtoriis conſtat. In Anglia eum inoleviſſe, docet *Vita Laurentii* cap. 18. His verbis: " Þú taladir miöc úvitrliga í morgin, " misgrunandi heilagleik þeſſ ágæta guds vinar hins heilaga Þórláks biſkops er ſkin " mörgum

tia amborum Episcoporum, Brandi Holensis, & Pauli Skalholtensis, immensæqve popularium multitudinis, ex terra erutum, toto interim templo lucernis collucente, & Episcopis thuribula cum suffitu ferentibus, clericis vero, verba præeunte Gudmundo Arii: *Veni creator*, *Litanias*, *Hymnos* & *Antiphonas* concinentibus, in medio templi pavimento, statuitur, ad qvod valetudinarii venerabundi gregatim se prostraverunt. Factum hoc 13 cal. Augusti, qvi dies, anno seqventi, auctoritate publica inter festa relatus est, adhibita cautione, ut pridie publicum jejunium sanis omnibus esset. Hæc superstitio tantum cum tempore crevit, ut ad festum Sancti Thorlaci celebrandum, ingens mortalium multitudo Skalholtum qvotannis conflueret, unoqvoqve donum votivum aut non vilis pretii strenam offerente. Tunc scrinium, in qvo Thorlaci reliqviæ servabantur, auro & argento coruscans, summa cum veneratione circa templum & cœmeterium a viris primariis ferebatur. Ad augendam pompam, campanæ sonabant, lucernæ ubiqve splendebant, svavesqve concinebantur cantilenæ.

§. 17.

Abominandus hicce mos usqve ad *Gissuri Einaridæ* dies, primi Evangelici Skalholtensium Episcopi, duravit, qvi Thorlaci scrinium, omni suo

" mörgum oc ágætum jarteenum, oc sva vita menn at hann er miskunsamr vit þá " sem til hanns kriúpa, svá er hann oc miöc hefnisamr þeim sem í móti hönum " göra, At því gaf einum dára í Englandi, at hann þóttist göra til hádúngar og " spotts vid hinn heilaga Þórlák biskop, takandi eitt mörbiúga, framberandi fyri " líkneski Þórláks biskops þessum ordum talandi: *Viltu mörlandi, þú ert utan af* " *Islandi*. feck sá sva skióta hefnd, at sú hönd, sem upphelldt mörbiúganu, vard " sva stird sem tre, varþ hann þar at standa sem hann var cominn med upprettri " hendi, þar til sem gódir menn bádu fyri hönum, oc hann yþradist síns glæps, " vard hann laus. " Id est: *Hodie mane admodum insipienter loqvebaris, sanctitatem in dubium vocans egregii Dei amici, sancti illius Episcopi Thorlaci, qui multis & eximiis miraculis inclaret, qvem æqve in supplices clementem, ac in refractarios vindictæ cupidum esse, omnibus est notum. Hoc morio qvidam in Anglia expertus est, qvi Sanctum Thorlacum deridendi & ignominia afficiendi ergo, farcimen adipale imagini Thorlaci Episcopi porrigens, his verbis allocutus est:* Placetne terræ adipalis indigena? Tu Islandus es. *Is repenter pœnam luit, ita ut manus farcimen porrigens, ligni instar exaresceret, ille qvoqve, in eodem loco, manu sublevata consistere cogebatur, usqve dum bonorum virorum intercessione, & sceleris pœnitentia, relaxaretur.*

ſuo ornatu privatum, e medio ſuſtulit (a); hodiernum autem, qvod Skalholti conſpicitur, ex prioris reliqviis celeberrimus *Svenonius* refici curavit. In hoc diu aridum humani femoris os, panno involutum, aſſervabatur, ex Thorlaci reliqviis ſupereſſe a qvibusdam creditum, qvod demum circa Annum 1715. juſſu & auctoritate *Johannis Widalini* una cum mortuo qvodam conſepultum fuit. Conſpiciuntur Skalholti ruderum qvorundam veſtigia, qvæ *Thorlaci ſedes*, vocantur, ibi enim horas canonicas aliasqve precatiunculas recitaſſe perhibetur.

CAP. VII.

De Paulo Jonæ filio.

§. I.

Thorlacum Paulus Jonæ, natus Anno 1155. excepit (b). Hic primis tyrocinii rudimentis ſub parentis inſtitutione depoſitis, majoris profectus gratia peregrinationem ſuſceperat, a viris Principibus, magni ſemper æſtimatus Heraldo præſertim Orcadum comite; apud qvem cum aliqvantisper commoratus fuiſſet, Anglicanis muſis tanta cura & induſtria militavit, ut in patriam redux, popularium comtiſſimus & doctiſſimus haberetur (c).

Poſt

(a) Hinc etiam originem traxit abuſus, qvi diu circa Skalholtum duravit, ut pridie feſtum Thorlaci, opilionibus & bubulcis portio lactis concederetur, ex qva caſeos, oxygalum, & pulmenta fieri curaverunt; conventus deinde aut convivia in agris aut mapaliis in Thorlaci honorem, furentibus ſimiles inſtituebant, qvæ ſua ſacra *Báſmalerid*, ſeu Bacchanalia inſigniverunt. Perverſum hunc morem ſua tandem auctoritate abolevit Oddus Einarides Skalholtenſis Epiſcopus circa Annum 1590.

(b) Paulus fuit filius Jonæ, Lopti nepos, Sæmundi Sapientis pronepos. Uxor autem Lopti, Pauli avia, fuit Thora Magni Nudipedis Norvegiæ Regis filia. Mater vero Pauli fuit Ragneida, Thorlaci Epiſcopi ſoror, de qva ſupra.

(c) Perſonalia, qvæ ei tribuit Auctor *Vitæ Pauli* talia ſunt: *Fuit ſtaturæ mediocris, ſed decentiſſima membrorum compage, facie candida, oculis albis, capillis criſpis, ingenio ad qvævis docili, ſummus mechanicus, eloqvens & cantor qvovis vocalior, præterea affabilis, liberalis, humanus, prudens, pius, juſtus, & doctus. Tantusqve erat verſificator, ut de qvavis oblata materia carmen latinum ex tempore compingere valeat.*

Poſt reditum paucis annis apud patrem transactis, villam Skard, cum uxore, qvam juvenis duxerat, inhabitare cœpit (a). More ſeculi ſacro ſimul diaconi & politico Prætoris officio fungens, ita ſe ſemper geſſit, ut omnibus bonis carus, avunculo autem Thorlaco acceptiſſimus eſſet, qvo mortuo, præeunte Brandi Holenſis voto & auctoritate, Epiſcopus eligitur. Et licet initio oblatum honorem reſpuere videretur, tandem tamen, ut illum ſuſciperet, perſvadi ſibi paſſus eſt.

§. 2.

Diſpoſitis itaqve rebus domeſticis & Thorkillo Halli filio, negotiis eccleſiaſticis commendatis, iter Norvegicum conſecrationem accepturus ingreditur. Sed Nidroſiam perveniens, Eirecum Archiepiſcopum capitali odio a Sverro Rege diſſidentem, in Scania apud Abſalonem Daniæ Archiepiſcopum exulare comperit. Illuc itaqve properans, in ſabbato qvatuor hebdomadum, 5 Cal. Martii a Thorero, Epiſcopo Hamarenſi, ſacerdotio initiatur. Deinde ad Sverrum Regem divertens (b), a qvo omnibusqve Norvegiæ Epiſcopis, (Rege ſic jubente) commendatitiis literis præmunitus, Lundum ad Archiepiſcopos ipſo tandem Paſchatos feſto pervenit. Exantlato deinde examine Theologico, dignum qvidem Epiſcopalis muneris functione Archiepiſcopi judicarunt, ſed ordinationem, neſcio qva de cauſa, nihilo minus diſtulerunt, qvam demum, jubente Rege Canuto (c), Abſalon Lundenſis, Erico Nidaroſienſi Archiepiſcopo & Pe-

 tro

(a) Uxorem habuit Herdiſam, Ketilli filiam, Thorleifi Beiſkaldi neptim, qvam eum ante Annum 1178, ſeu Thorlaci avunculi epiſcopatum duxiſſe, ut & ſacris initiatum fuiſſe probabile eſt.

(b) Paulus Sverrum tertio conſangvinitatis gradu attigit hoc modo: Sverrus patrem habuit Sigurdum, avum Haraldum Gillium, proavum Magnum Nudipedem. Pauli vero pater Jonas, matrem habuit Thoram Magni Nudipedis filiam.

(c) Non eſt vero diſſimile Archiepiſcopos Paulo iniqviores fuiſſe ob Sverri Regis conſangvinitatem & amicitiam, cum qvo, ut excommunicato, canonum ſanctorum contemtore, libertatis eccleſiaſticæ oppreſſore & filio perditionis, Iſlandis & Norvegis, ſpeciali Bulla Pontifex Romanus omne commercium interdixerat. Vid. *PONTOPPID.* ad Annum 1195. qvod denuo renovatum fuiſſe videtur. Vid. ejusdem *Annal. Eccl.* ad annum 1198. Forte etiam acceſſit, qvod Paulus in conjugio vixit, dudum enim ſeu 1119. in concilio Romano Calixtus 2. ſacerdotibus conjugium interdixerat; qvod in-

tro Roskildensi Episcopo adstantibus, 9 Cal. Maji 1195. ei impertivit (a). Per Norvegiam revertentem Rex Sverrus Bergas usqve deduxit.

§. 3.

Ad borealis Islandiæ litus in tractu Eyafiörd appellens, Brandum Holensem offendit, cui cum aliis primatibus lautum præbuit convivium. Qvam primum vero Skalholtum pervenit, maxima illuc hominum freqventia, primam ipsum missam decantantem auditura confluxit, qvos omnes hospitio excepit (b). Deinde atrium templi Skalholtensis magnis sumtibus exstruxit, in cujus lacunari ædiculam, ad qvam per cochleam ascendebatur, totam intus exqvisitissime pictam Thorlaco consecravit. Templum autem una cum atrio, vitreis fenestris, crucibus, imaginibus, multisqve ingentibus campanis ornavit. Sibi ipsi ex secto lapide conditorium confici, reliqvorum vero Episcoporum sepulcra adornari, nec non reparari, curavit (c).

§. 4.

in Norvegia, præsertim vero Dania urgeri hoc tempore cœptum est. Vid. laudat. *PONTOPPID.* ad Annum 1189. Sed hæc obstacula, auctoritate & intercessione sua Canutus Rex removisse videtur. *ARNGRIMUS Crymog.* pag. 109. scribit Paulum vixisse in aulis Waldimari Daniæ, & Sverri Norvegiæ Regum; sed qvando, & qvamdiu, non addit. Primam peregrinationem Paulus per Orcades in Angliam suscepit, ut supra dictum est. Sed dum hac vice ordinationem exspectavit, non in aula, sed in cœnobio, dicto Herredswad, commoratus est. Neqve tum temporis Waldimarus, sed Canutus Waldimari Magni filius, Victoriosi frater in Dania regnavit.

(a) Paulus cuiqve Episcoporum aureum magni pretii annulum, reliqvis autem qvi ipsius ordinationi qvodam modo subserviebant, honorarium qvoddam dedisse perhibetur.

(b) Vulgus novitatis avidum, primam proletarii cujusdam Pastoris missam audiendi, non minore appetentia tenebatur, qvam antiqvi Episcopi qvartam vel qvintam. Ad primam vero Episcopi missam, ingens semper mortalium multitudo concurrebat; Jam vero cum Paulus prima vice, tanqvam Pastor & Episcopus sacra administraret, innumeram fere hominum freqventiam adfuisse verosimile est.

(c) Ad faciendos tantos sumtus Paulum, cognatos & amicos suis facultatibus juvisse, qvorum pleriqve in re lauta vivebant, credibile est; Nam de Sæmundo fratre refertur, qvod ipsi ad consecrationem accipiendam enaviganti mercimonia 240. joachimicorum pretium exæqvantia mutuo dederit, qvæ Præsul fratri assignatione decimarum ex villis qvibusdam in parœcia Oddensi sitis, sibi debitarum, rependit. Sed hæc commutatio

postea

§. 4.

Paulo, poſtqvam cathedram aſcenderat, Thorlaci ſanctitas (per apparitiones & miracula, qvæ patrare credebatur) manifeſtari, & in ore vulgi eſſe cœpit, qvam ille primo diſſimulans, ut in Deum & avunculum impius traducebatur. Sed accedente Brandi Holenſis auctoritate, & populi flagitationibus, non tantum turbæ ſuperſtitioſorum ſe admiſcuit, ſed princeps & coryphæus eſſe cœpit. Nam Anno 1198. in publico conventu, ut certi dies ipſius honori dicarentur, ipſiqve ut divo vota nuncuparentur lege ſanciri fecit, & paulo poſt cadaver transIocari & publicæ adorationi exponi curavit, peractisqve ceremoniis, in divi honorem, mille hominum exqviſitiſſimas epulas præbuit, apophoretis in magnates collatis (a); ſeqventi autem anno, ipſo adſtipulante, Thorlaci feſtum anniverſarium inſtitutum fuit. Paucis exhinc annis, ſcrinium multo capacius & pretioſius qvam unqvam antea in Islandia conſpectum fuerat, auro, argento, & gemmis ornatum, in qvo Divi reliqvias condi placuit, ſumma arte & maximis impenſis, fabricandum curavit (b). Dira etiam fame Islandiam atterente, ut in gloriam Dei, oratio dominica ter qvotidie a qvovis incolarum recitaretur, & in memoriam Thorlaci, lactis, farinæ & pabuli portio ſacris uſibus deſtinaretur, conſtituit, qvo facto annona in melius mutata eſſe fertur.

§. 5.

In officii adminiſtratione Thorlacum maxime imitabatur, niſi qvod controverſias de præbendis & conjugio clericorum, ſuas non faceret. Qvater

poſtea inter Arnam Thorlaci Epiſcopum Skalholtinum & Sighvatum Sæmundi nepotem litis cauſa fuit, ut ſuo loco dicendum veniet. Campanas vero qvasdam Paulus pecunia, a Thorlaco ſacris uſibus deſtinata, qvasdam vero ſuo ære comparaverat, addit Author *Vitæ Pauli* tantas campanas & feneſtras in Iſlandia nunqvam antea viſas fuiſſe.

(a) Sumtuoſum hocce epulum *ARNGRIMUS Crymog.* pag. 199. in dedicatione atrii præbitum eſſe refert: Sed cum dedicatio atrii media hyeme facta fuerit, vix ſit veriſimile tantam multitudinem confluxiſſe. Nos itaqve authorem *Vitæ Paulinæ* ſeqventes, ad Thorlaci tranſlocationem illud retulimus.

(b) In totam hujus ſcrinii fabricam circiter 2000. joachimicos Paulus expendiſſe fertur, qvi ſumtus donis votivis Thorlaco qvotannis a ſuperſtitioſa multitudine, miracula & exauditiones, aut flagitante, aut rependente, oblatis, abunde reſtituebantur.

Qvater qvotannis concionem publice habuit, Die scilicet natalitiorum domini, Die cinerum, Die viridium, & Natali templi. Provinciam visitans, in templis ad qvæ hospitatus fuerat, peroravit. Sedente eo, inter emtores & venditores, tam advenas qvam indigenas, mensuris & ponderibus varie & perfide agebatur, cui ille malo remedium allaturus, sapientissimorum, qvorum tum copia fuit, virorum consilio utens, mensuræ genus qvod binas ulnas contineret, excogitavit, omnibusqve usurpandum commendavit (a). Litterarum promotor semper fuit. Hinc accuratum templorum & sacerdotum suæ dioeceseos numerum iniit, templa 220, qvæ 290. sacerdotes exigerent, invenit. Superfluis itaqve Pastoribus eruditionis acqvirendæ gratia ad exteros abeundi veniam concessit *(b)*.

§. 6.

A viris Principibus & Dynastis magni semper æstimatus fuit, qvod qvidam pretiosis ipsi transmissis donis testatum fecerunt. Nam Thorerus Archiepiscopus ei infulam auro intextam, annulum aureum, & pretiosas chirothecas; Nicolaus vero Asloënsis annulum itidem aureum & balsami copiam ipsi miserunt. At ille falcones & lituos ex dentibus affabre factos remisit.

§. 7.

(a) Tale mensuræ genus vocarunt *Stika*, cujus usus dudum obsolevit. Dissentit qvidem *in his* a nobis doctissimus nobisqve amicissimus Sor. Acad. Prof. dignissimus *JOHAN. ERICI*, innuens hanc *Stikam* fuisse semiulnam. Vid. *ARNESENS* Islandske Rettergang cap. 13. pag. 225. sed nobiscum sentit *Vita Pauli Episcopi* Manuscript. " Þá " gaf Páll biskup þad rád, at menn skylldo hafa *stikur* þær, er hvör hefdi tveggia " álna leingd. styrktu þat Gissur Hallsson oc synir hanns, Þórvalldr oc Magnus, " sva oc brædr hanns, Sæmundr oc Ormr, sem bædi var lögspakr oc forvitri. " Id est: *Tunc Paulus Episcopus consilium dedit*, stikas *adbiberent*, *qvarum qvævis duas exæqvaret ulnas. Hac in re illi Gissurus Halli filius*, *ejusqve filii Thorvaldus & Magnus*, *ut & ejus* (Pauli) *fratres*, *Sæmundus & Ormus patrocinabantur*, *qui* (Ormus) *tam erat legum peritus qvam sapiens.* Conf. Codicem *Juris Island.* Kaupab. cap. 26. " *Stika* skal sú vera, at tvær álnir giöri stiku sem verid hefer ad fornu." Id est: Stika *in posterum talis erit*, *ut una stika duas exæqvet ulnas*, *ita ut olim obtinuit*. Hodie communiter utimur ulna Hamburgensi.

(b) Observandum hic templa non raro plures habuisse sacerdotes. Fuerunt etiam vagi qvidam Pastores, qvi nullum certum templum aut gregem habuerunt, cui curam impenderent.

§. 7.

Anno 1201 Brando Holensi a diœceseos civibus Gudmundus Arii sublegitur, qvi priusqvam ad petendam ordinationem abiret, Paulum per litteras, ut suam electionem aut approbare aut improbare vellet, petiit, se enim ejus consilio staturum; & ad id, qvod ipsi magis ex usu esse videretur, paratum esse dixit. Hic communicato cum amicis consilio, electionem suo calculo adprobans (a), ut se priusqvam abiret, conveniret, rogavit. Cujus voti Electus eum compotem fecit. Nam ineunte vere 1202. Skalholtum venit, acceptisqve Pauli ad Archiepiscopum litteris, ejusqve negotiorum administratione in se suscepta, in Norvegiam trajecit. Seqventi vero æstate revertens, Paulum orientalem qvartam visitantem & Jonam Grönlandiæ Episcopum convenit. Jonas enim annó superiore in Islandiam venerat, & Skalholti cum Paulo, humaniter habitus, aliqvamdiu degerat, jam vero Romam petiturus, a Paulo non indonatus discessit (b).

§. 8.

Inter dissentientes Paulus semper aut pacificatorem aut arbitrum egit. Anno 1197. una cum patre inter primates de causa Thordi Ruffi litigantes, & in comitiis confligentes, amicitiam conciliavit. Anno 1201 inter Sæmundum fratrem & Sigurdum Ormi filium, capitali odio dissidentes,

(a) Epistolarum Pauli ad Sæmundum fratrem, ejusdemqve responsoriarum, & tandem Pauli ad Gudmundum exempla exhibet *Sturlunga* lib. 3. cap. 60; qvæ infra in Gudmundo Arii transscripsi.

(b) Jonas in orientali Islandiæ qvadrante maxima hyemis parte consumta, sub Paschatos festum Skalholtum venit, & una cum Paulo die Viridium sacra peregit. Paulus enim more suo concionem habuit, reliqva Jonas fecit. Hic ex præscripto Sverri Regis, ex baccis indigenis Islandos vinum conficere edocuit. Seqvente autem anno Islandia perpaucas baccas protulit. Tantummodo Ericus qvidam, villæ Snorrastadensis in tractu Laugardal colonus, paucas collegit, easqve Skalholtum deportavit, ex qvibus potabile vinum factum esse fertur. Sed tali vino Islandos in sacra cœna usos fuisse non est probabile. Novi virum, qvi nostra ætate ex baccis indigenis vinum conficere tentavit, qvod potabile qvidem fuit, idem enim mihi aliqvando propinavit, non tamen bonum dici merebatur, nec ætatem ferre potuit.

dentes, primo pacatoris, & mox arbitri munere una cum Thorvaldo Gisfuri functus est (a), eosqve in concordiam reduxit. In causis collegæ sui Gudmundi, qvem, post necem Kolbeini Tummæ filii, Archiepiscopus Trundheimensis ipsi de meliore nota commendaverat; ejusqve hostium, qvorum pleriqve Paulo affinitate aut sangvine juncti erant, qvasi inter sacrum & saxum constitutus, medium se gessit; Illi suam non modo intercessionem, sed etiam facultates ad placandos inimicos offerens, & ut pacem peteret, svadens; his vero ut modeste & lente procederent, iramqve remitterent, nihil effecit; Nam Gudmundus, Pauli consilia, ut ambigui & partibus studentis contemsit. Nihilo secius Paulus postea, cum omnium indigus, vagus, & qvasi exul erraret, eum, ut ad se diverteretur, invitavit, qvod ille pariter, ut prius, respuit (b).

§ 9.

Herdisa Pauli uxor, virago sui ævi celeberrima, & œconomiæ peritissima, Anno 1207. pro more, vernali tempore res œconomicas ordinatura, villam Skard petiit, domum vero revertens, in fluvio Thiórsá, solutis nivibus & pluviis turgente, cum Halla filia & qvibusdam aliis submersa est. Hoc inopinato & lugubri casu in tota vita Episcopo nihil acerbius accidit (c). Tandem ipsum, occidentalem qvadrantem, visitantem, lethifer morbus, Hytdali, integrum mensem, lecto affixum detinuit; paullulum refectus, Skalholtum ægre pervenit, ubi 3 cal. Decembr. anno salutis 1211, ætatis 56. officii 16. vitam cum morte commutavit, relicto filio Lopto, parenti in plurimis simillimo, qvi Hytdali 1261 obiit (d).

(a) Conf. *Sturlunga* Lib. 3. cap. 45.

(b) Vid. infra Sect. 4. cap. 5.

(c) Thiórsá fluvius meridionalis Islandiæ, eorum maximus, qvi eqvo trajiciuntur, in qvo tamen perraro viatores merguntur, qvod vulgus Pauli precibus tribuit, id enim a Deo impetrasse credunt.

(d) Hujus pater opera in suis ad exteros negotiis, imprimis apud Episcopum & Comites Orcadenses, Ingum Norvegiæ Regem, & Haconem Comitem, Thorerum Archiepiscopum, & Nicolaum Osloënsem uti solebat. Ejus in *Sturlunga* crebra mentio fit.

CAP.

CAP. VIII.

De Magno Gissuri filio.

§. I.

Paulo præmatura morte exstincto, Teitus Bessi filius a civibus successor destinatur (a); cui in Norvegia, antequam Episcopus consecraretur, mortuo, tandem Anno 1215. ipsius avunculus Magnus Gissuri substituitur (b), qvi a Divo Thorlaco informatus, educatus, & sacerdotio initiatus, ducta uxore, nobile prædium Tungam inhabitare cœperat (c). Anno 1201, una cum Gudmundo Arii, Holensis Episcopatus candidatum egit, sed Holensibus extra suam diœcesin episcopum qværere dedignantibus, repulsam ferens, Romam 1202 invisit (d).

§. 2.

Anno 1216. a Guthormo Archiepiscopo Nidrosiensi inauguratus, Skalholtensem cathedram tandem ascendit. In concilianda inter dissentientes populares pace assiduus fuit. Circa Annum 1220 civium tunc temporis celeberrimi Snorro Sturlæus & Magnus Gudmundi, de hæreditate Jorunnæ cujusdam, qvæ Dives communiter audiebat, contentionis serram tanto ardore reciprocarunt, ut tandem Snorro 800. armatis stipatus comitia adiret, qvi in mutuum conflictum ruissent, ni Præsul aliiqve sedatio-

(a) Hujus mater fuit Halldora, Gissuri (cujus sæpe mentio facta est) Nomophylacis filia, Gissurus vero fuit Halli filius, qvi Electus Skalholtensis, Ultrajecti obiit Anno 1150.

(b) Gissuri Nomophylacis filius, de qvo modo diximus, cujus genealogia ex notatis facile cognosci potest. Juvenem Thorlacus Runolfi in maximis deliciis habens, frugi virum fore prædixit.

(c) Antiqvis Tunga, nobis vero Brædratunga salutatur prædium in australi Islandia amænissimum, non longe a Skalholto dissitum, qvod sibi Magnates sedem sæpe elegerunt.

(d) Holenses semper, ex qvo iis proprium habere Episcopum concessum fuit, sibi ipsis sapuerunt, ideoqve alienigenas nunqvam pertulerunt, qva de re in seqventibus verba facere occasio dabitur.

sedatiores intercessissent (a). Inter Thorvaldum Snorronis Vatnsfiordensem, & filios Rafni Sveinbiörnonis, qvem insontem Thorvaldus Anno 1215. insidiose occiderat, non tantum intercessorem egit, sed etiam causæ arbiter lectus, non sine æqvitatis laude Anno 1222. sententiam dixit. Paulo post Sturlæ Sighvati cum patruele Snorrone Sturlæo, de causis & facultatibus Joreidæ cujusdam litigantibus, concordiæ author & conciliator exstitit. Anno 1234 Sighvati Sturlæi & Kolbeini Arnoridæ, qvorum hic 700, ille vero 800 armatis cinctus, in comitiis apparuit, reconciliator fuit. Anno 1233. ipse cum Snorrone Sturlæo, amicitiam redintegravit & pactum fecit.

§. 3.

Anno 1226. celeberrimum Vidöense monasterium fundavit, aut a Thorvaldo fratre fundatum confirmavit. Thorvaldus enim consilio & auctoritate Snorronis Sturlæi, pecunia, qvam Kolskeggus Dives cognominatus, cœnobiis legaverat, fundum Vidöensem emit, ibiqve monasterium fratris auctoritate adjutus fundari curavit, cujus haud indignus alumnus ipse postmodum factus est. Ad hoc ditandum & decorandum, ipse Præsul, non tantum ex annuis reditibus, tributum, qvod qvivis colonus, totum tractum inter Botnsá & Hafnarfiord inhabitans, ipsi pendere tenebatur, attribuit; sed etiam universis Kialnesensis provinciæ incolis, ut ex propriis facultatibus aliqvid darent, auctor fuit (b).

§. 4.

(a) Qvæ in Annum 1220 & postea incidunt, prolixe describit *Sturlunga* lib. 4. cap. 31. & seq.

(b) Hanc Magni Episcopi donationem confirmavit Jonas Halthori, & Gotsvinnus, Skalholtenses Episcopi, ut & Snorro Thorleifi & Gudmundus Gilli, ejusdem diœceseos Officiales, ut suo loco dicetur. Fragmentum epistolæ, Kialnesensis toparchiæ incolis scriptæ, qvod superest, ita se habet: " Guds kvediu oc sína sendir Magnús
" Biskup í Skálhollti hændum og búþegnum oc Prestum í Kialness þíngsókn, þar
" med öllum guds vinum og sínum. Mikla þöck eigum ver at kunna þeirra hluta
" allra er til dýrdar eru gudi og hinni sælu guds módur Marie, enn oss til fridar
" oc farsælu, ef ver kunnum til at gæta. Nú er þad framkomid á vorum dögum,
" er hinir fyrri gódir menn og göfugir höfdu tilstundad, ad nockur Reglustadr
" skylldi settr verda í vorum fiórdúngi, sem í öllum ödrum fiórdúngum vors lands.
" Nú er stadr hafdr í Videy oc gefinn gudi oc sælli guds módur Marie, oc hafa
" þar

§. 4.

Anno 1224. qvædam circa officium missæ seu in liturgia & ceremoniis ecclesiasticis, innovavit & reformavit, qvæ mutatio qvalis aut qvanta fuerit, non liqvet. Interim tamen, haud absimile vero est, ab Annalium authoribus indigitari, illam Constitutionem ecclesiasticam, qvæ *Magni Episcopi præcepta*, inscribitur, & *juri Ecclesiastico recentiori* cap. 43. inserta legitur (a). Anno 1226. a Petro Husastadensi Norvegorum Archiepiscopo,

" þar nú menn samansett, þeir er verdugir] eru til þess, at þióna þar gudi oc " halda bænum fyrir heilagri guds kristni, nótt oc dag, og þeim mönnum einkan- " legast er þennan stad styrkia oc stidia til þessa góda ráds med sinni tillögun. Enn " her standa sár stodir ad so unnu, fyri því at stundum er skipt kyrknanna í milli, " meiga oc því varliga missa, þeir mennirnir er þær vardveita. Vilium ver af " því bidia þeirra tillagna er engann mann mega sár se hafa, enn stadnum í Videy " kæmi til nytia, og mun þad mikil stod, ef samankemr." Id est: *Magnus Episcopus Skalholtensis colonis & rusticis ac sacerdotibus toparchiæ Kialnesensis, ut & omnibus Dei ac suis amicis, Dei & suam salutem mittit. Magnæ nobis peragendæ sunt grates, pro omnibus rebus, qvæ in Dei & beatæ Mariæ Deiparæ gloriam, nostram autem, si ipsi nobis non defuerimus, salutem & prosperitatem tendunt. Cujus viri boni & nobiles olim sategerunt, id nostris diebus ad executionem est perductum, in nostro videlicet qvadrante, aqve ac in omnibus reliqvis qvartis factum est, cœnobium fundatum iri. Jam cœnobium Videyæ constitutum, &* (prædium) *Deo & beatæ Mariæ Deiparæ donatum est, ubi homines vitam* (monasticam) *capessivere, digni, qvi Deo ibidem serviant, & noctu ac interdiu preces fundant, pro sancta Dei ecclesia, præsertim vero pro iis hominibus, qvi prædium hoc suis symbolis in meliorem statum adaugent & promovent. Hic autem pro præsenti rerum statu res est angusta, cum* (monachis) *interdum ex ecclesiarum bonis alternatim* (victitandum fit), *qvamvis illarum curam gerentes, vix habeant qvod facile erogare possint. Hinc est qvod symbolas expetimus qvæ, singulorum neminem opibus privant, sed cœnobio tamen Videyensi profuturæ sunt, & in unum collectæ magno erunt emolumento.*

(a) Qvid eum ad hanc mutationem impulerit, incertum est, sed si conjicere liceret, diceret aliqvis, Capituli, seu fratrum Nidrosiensium auctoritate fretum id fecisse, nam 1223. duos sacerdotes Jonam Arnori & Arnorum Biarni, Nidarosiam ablegaverat, qvi hoc anno reduces, litteras fratrum seu Capituli reddiderunt, qvorum constitutiones rescindere Petrus satagebat; hujus enim electionem impedire, & ne ordinatum qvidem accipere voluerant. Constitutio ista ex Codice membraneo Bibliothecæ A. Magnæi, sub No. 354. in Folio, exscripta, collata cum ejusdem Bibliothecæ Membranis in Folio 351. & Qvarto 186. ita se habet, qvæ vero cæsis includuntur, variantes sunt lectiones: " Þessi bod voru sett af Magnúsi biskupi oc í samþykt tekin af öllum " lærdum

episcopo, qvi proximo anno archicathedram ascenderat, per Gudmundum Holensium Præsulem. post qvadriennii in Norvegia mansionem, in [illegible] patriam

» lærdum mönnum á prestastefno. at prestar skulu ei meir fyrna þiónosto. enn
» skipta um sinn á hverium mánadi. Sýngia *Credo in unum* í messo hvern drottins-
» dag. Jöladag hinn fyrsta í öllum messum, setta dag Jóla. átta dag oc iafnan í
» þeirri viku (messo) er *puer natus* er súngin. þrettánda dag. Uppstigningardag.
» Maríumessor (fiórar) (allar) fimm. Krossmessor bádar. Allra heilagra messo. Kyrk-
» iudag. Altarisdag. in festo Reliqviarum. Postulamessor allar löghelgar. oc alla
» Páskaviku. oc sva hvkadagaviku. fiora octavusdaga. epiphanie. ascensionis. & as-
» sumpcionis marie. & nativitatis eiusdem. Marci evangeliste. Luce evangeliste.
» Johannis ante portam latinam. in commemoracione Pauli. ad vincula Petri. Barna-
» be Apostoli. Marie Magdalene. in divisione Apostolorum. & transfiguracione do-
» mini. Eigi skal hafa fleiri en tíu prefaciones í messum. eina um iól til Þrettán-
» dadags. *Qvia per incarna.* Adra in epiphania domini átta daga. *Qvia cum uni-
» genitus.* Þridia um lángaföstu til Pálmadags bædi drottinsdaga oc þar í mill-
» um. *Qvi corporali ieiunio.* Fiórda hina æztu viku fimm daga. *Qvi salutem* oc
» jafnan er messa er súngin de cruce. Fimta um Páskaviku til (gagndaga) Upp-
» stigningardags. *Te qvidem.* nema í gagndaga messo. þá skal hvers dags prefacio.
» Setta de ascencione domini níu daga. *Qvi per resurrectionem.* Siaunda um Hvíta-
» daga. *Qvi ascendens*, oc iafnan er messa er súngin de spiritú sancto. Atta de
» trinitate alla þá viku oc drottinsdaga alla frá hvítadögum til iólaföstu. *Qui cum
» unigenito.* nema þat festum se súngit er ser hafi adra (ádr) prefacionem. Níunda
» de Apostolis. *Te dominum suppli.* oc se sú iafnan er þeim er súngit (nema vigilia).
» Tíunda sancta Maria *Et te in veneracione* oc veri sú iafnan er henni er súngit nema
» kyndilmesso. þá skal vera. *Qvia per incarn.* oc sva þar til drottinsdags frá octava
» epiphania nema níuvikna fasta kome fyrr. þá skal óbreytt prefacio. Hafa skal
» communicantes oc *Hanc igitur* alla páskaviku oc helgu viku. ióladag í öllum
» messum. þrettándadag. skírdag. uppstigningardag. oc einga þessa hlute optar en
» nú er ákvedit. Sá hverr er hann giörer annars kostar at vilia sínum. gialldi bis-
» kupi tólf aura. edr missa ella messosöngs. Eingin á at losa hofutsynd. oc eingin
» at giöra þó at bodin se. um þá hlute eina kyss hugr ombun er madr er (eigi)
» skylldr at vita. bióda bera skript firir bera synd. en leynda skript firer leyndan
» laust. (Prestar skulo) Banna berliga í formali páskadag þiónostotekiu hverium
» þeim er ei hefuer til skripta gengit. edr ser veit á hendr leynda störglæpi. Manna
» konur at eins skal í kyrkiu leida med loganda kerti þær sem börn eiga med bónd-
» um sínum. en allar adrar med öngu kerti. » Id est: *Hæc præcepta a Magno
Episcopo injuncta sunt, & ab omnibus clericis in synodo approbata: Nulli sacerdoti
idem officium diutius* (una serie) *est repetendum, quam qvod qvovis mense permuta-
tionem adhibeat. Qvavis die dominica in officio missæ* Credo in unum *est canen-
dum, festi præterea natalitiorum feria prima in qvovis officio, feria ejusdem sexta,*
(&) *feria octava, & in illa hebdomade* (illo officio) *semper cum* puer natus *canitur;*

festo

patriam revertentem, litteras accepit, qvibus non folum ab officio removebatur, fed & ipfi, ut qvam primum coram Archiepifcopi tribunali compareret, dies dicebatur; fed non imprudenter iter diftulit, nam 1227. 7. idus Octobris Petrum mors oppreffit. Thorerus vero qvi ei Anno 1228. fucceffit, Thorfteinum qvendam natione Germanum, qvi Magno denuo

---

fefto epiphanias, fefto afcenfionis domini, feftis Mariæ qvinqve (*qvatuor* al. *omnibus*), *fefto Crucis utroqve, fefto omnium Sanctorum, natali Templi, die anniverfaria Altaris, in fefto Reliqviarum, feftis Apoftolorum omnibus lege receptis, & per totam hebdomadem pafchatos, ac per hebdomadem itidem pentecoftes, in qvatuor octavis feftorum epiphaniæ, afcenfionis & affumtionis Mariæ, & nativitatis ejusdem,* (fefto) *Marci Evangelistæ, Lucæ Evangeliftæ, Johannis ante Portam Latinam, in Commemoratione Pauli, ad vincula Petri,* (fefto) *Barnabæ Apoftoli, Mariæ Magdalenæ, in divifione Apoftolorum, & transfiguratione Domini. Non plures qvam decem* (formulæ) *Præfationum in officiis funt adhibendæ,* (qvarum) *prima per tempus Natalitiorum usqve ad feftum Epiphanias adhibeatur:* Qvia per incarnationem. *Secunda in Epiphania Domini per octiduum:* Qvia cum unigenitus. *Tertia per tempus qvadragefimale usqve ad dominicam Palmarum, tam diebus dominicis qvam intermediis* (adhibenda): Qvi corporali jejunio. *Qvarta in hebdomade facra per dies qvinqve, ut & femper ubi officium de cruce celebratur:* Qvi falutem. *Qvinta per hebdomadem pafchatis usqve ad feftum afcenfionis* (*robigalium*): Te qvidem; *excepto tamen officio robigalium, in qvo Præfatio qvotidiana adhibebitur. Sexta de afcenfione Domini per dies novem:* Qvi per refurrectionem. *Septima tempore pentecoftes, ut & femper cum officium de Spiritu Sancto celebratur:* Qvi afcendens. *Octava de Trinitate per totam illam feptimanam, & diebus dominicis omnibus a fefto pentecoftes usqve ad tempus Adventus, nifi feftum celebretur, quod fpecialem fibi habeat Præfationem;* Qvi cum unigenito. *Nona de Apoftolis:* Te dominum fuppli; *qvæ femper dum de illis officium celebratur, adhibeatur,* (*nifi vigilia*). *Deinde de Sancta Maria:* Et te in veneratione; *qvæ femper ubi de illa officium celebratur. adhibeatur, nifi fefto hypopante tunc adhibebitur:* Qvia per incarnationem; *& ita qvoqve diebus dominicis inde ab octava Epiphaniæ, nifi feptuagefima prius inciderit, qvo in cafu Præfatio communis adhibeatur. Communicantes &* Hanc igitur *per totam hebdomadem pafchatis & facram, ut & feria prima Natalitiorum in qvovis officio, fefto epiphanias, die Viridium, & fefto afcenfionis admittantur, nec tamen ulla harum rerum fæpius, qvam jam præfcriptum eft, adhibeantur. Qvi volens fecus fecerit, Epifcopo duodecim oras pendat, alias ab officio removeatur. Nemini peccatum capitale permittere licet, nec cuiqvam permiffum committere; illarum faltem rerum retributio eft fperanda, quæ a qvovis cognofci* (*non*) *debent. Pœna condigna publica pro delicto publico, privata vero pro crimine privato decernenda eft. Cuicunqve, qvi non eft confeffus, aut qvi delicti atrocis occulti fibi eft confcius,* (*a facerdotibus*) *communio fefto pafchatis celebranda publice interdicitor. Uxores tantum legitimæ, qvæ liberos de maritis fuis fufceptos enixa funt, cum candela ardente, reliqvæ omnes fine candela introducuntor.*

denuo dicam ſcriberet, in Islandiam ablegavit, cui tandem parens, Norvegiam Anno 1229. petivit. Sed Thoreri morte Anno 1230. interveniente reditus in patriam usqve in Annum 1232. dilatus eſt. Qvo tandem anno a Sigurdo Archiepiſcopo reſtitutus, ſecum litteras, qvibus Gudmundus Holenſis ab officii adminiſtratione ſuſpendebatur, adferens, revertitur. Magnum, ſi non qvotannis, ſæpius certe, ſuæ curæ concreditas eccleſias inviſum iſſe, teſtes ſunt ejus in qvarta occidentali peractæ parœciarum viſitationes, Anno enim 1224. & denuo 1233. hanc qvadrantem luſtravit (a).

§. 5.

Magnus Islandiæ Epiſcoporum ante Reformationem ultimus, qvantum nobis conſtat, legitimam habuit uxorem, ex qva liberos bonæ frugis ſuſcepit. Anno 1236. 19 Cal. Septembris, officii 21 vivis exceſſit. Qvantum ipſius prudentia & auctoritas ad ſervandam inter diſſidentes cives, ſi non concordiam, publicam tamen pacem & tranqvillitatem, pernicioſaqve odia & civilia bella avertenda contribuerit, inde patet, qvod proximo poſt ejus obitum Anno 1237. Sturla Sighvati cum Thorleifo Thordi, prælium commiſit, in qvo utrinqve circiter 40. occubuerunt. Anno 1238. ob Magnatum diſcordiam comitia anniverſaria haberi non potuerunt. Qvod, ut revera fuit, nefas audiebat, eodem anno Sighvatus Sturlæus & filii cum Kolbeino Arnori & Giſſuro Thorvaldi Orlygſtadis in tractu Skagafiord, utrinqve ingenti contracto exercitu conflixerunt, qvo in prælio Sighvatus (a) cum qvatuor filiis & 60. circiter aliis occubuit, unde continuæ cædes, incendia, rapinæ, & tota malorum ilias ortum traxit, qvæ alio remedio, qvam ut inſulæ dominium ad Norvegiæ Regem deferretur, ſanari neqvivit.

§. 6.

(a) Longum tandem poſt exilium rediit ad Sedem Holenſem Gudmundus Arii, cum qvo fuit Presbyter qvidam, communiter vocatus *Rita Biorn* ſc. Biornus Scriba. Hi non tantum literas Archiepiſcopi, qvæ Magnum ab adminiſtratione officii removebant, attulerunt, ſed etiam ipſi una cum Thorvaldo Giſſuri, Sighvato Sturlæ, Sturla Sighvati, aliisqve diem dixerunt, ut anno vertente coram Archiepiſcopi tribunali apparerent. Cauſa autem ſuſpenſionis præcipua fuiſſe videtur memorata ceremoniarum mutatio, in Capitularium Nidaroſienſium gratiam facta, qvam forte Gudmundus, collegæ minus favens, coram Archiepiſcopo criminatus fuerat.

(b) Legenda *Sturlunga* lib. 6. cap. 2. ſeq.

§. 6.

Ætate provectus, & mole officii fessus, de successore, qvi patriæ foret emolumento, circumspicere cœpisse videtur. Anno enim 1236. electus fuit Magnus Gudmundi filius, Pastor Thingvallensis & Prætor universalis (*Allsheriar Godi*), vir pius, prudens & illæsæ famæ (a). Qvi eodem anno, una cum Kigra-Biörno, qvem Holenses sibi elegerant Episcopum, ordinationem accepturus ex Islandia in Norvegiam transfretavit (b). Sed qvid de eo exinde factum sit, incertum est. Qvidam enim eum in Norvegia fatis cessisse putant, qvidam autem ob intervenientia obstacula (c) ab

(a) Fuit filius Gudmundi Gris, viri optimi, Jonæ Lopti ex filia nepos. *Sturlunga* libr. 3. cap. 22. Hinc Magnum, ob virtutes & mansvetudinem, dicit vocatum fuisse *Bonum* (hinn Góda). *Alls heriargodi* fuit; a: Prætor loci, in qvo comitia habentur, ut patet ex Lib. 4. cap. 21. Nam licet Ericus Archiepiscopus vetuerit, ne qvis simul sacerdos & Prætor esset, inveteratum tamen cacöethes exstirpari non potuit, priusqvam Islandi se Norvegiæ Regi submiserunt. Cum hoc Magno Snorro Sturlæus, circa annum 1220. controversiam habuit, qvam Magnus Episcopus sua sedavit authoritate, ut supra §. 2. monuimus. Universa autem hæc seditio non per Magnum stetit, sed Sturlæanæ avaritiæ & ambitionis effectus fuit.

(b) *Sturlunga* Lib. 5. cap. 46. " Urækia reid þá ofan á Eyrar oc redi ser för med Andresi Rafnssyni. Þá för og utan á Eyrum Magnús son Gudmundar Gris, sem var " kosinn til biskups í Skálhollti, oc Kigri-Biörn, er Nordlendingar höfdu kosid til " biskups. " Id est: *Urækia tunc Eyras proficiscebatur, ubi cum Andrea filio Rafni de societate itineris navalis paciscebatur. Tunc etiam Magnus filius Gudmundi Gris, Episcopus Skalholtensis electus, & Kigri-Biörnus, qvem boreales Episcopum elegerant, Eyris peregre ituri solvere.* In qvibus electus fuisse & navem solvisse expresse dicitur.

(c) Diximus supra Sect. 1. cap. 1. §. 3. Haconem Regem, Islandiæ dominio inhiantem, sub finem hujus Periodi sibi vindicasse jus vocandi Episcopos Islandiæ, qvod hic primo exercuisse videtur, alia enim vix excogitari potest caussa, qvare Magnus repulsam tulit, qvod etiam exitus probasse videtur, nam biennio post, Sigurdum & Botolphum, utrumqve natione Norvegos Islandis obtrusit Episcopos, id autem tamdiu distulisse videtur, ut interea Romani Pontificis consensum acqvirere posset, qvem anno seqventi accepit; alioqvi enim Magni ordinationem impedire non potuisset. Sed ut tempus, ad perficiendum has machinationes, lucraretur, videtur aut ipse, aut per Sigurdum Archiepiscopum, qvi ei semper facilis & obseqvens fuit, hosce Candidatos vana spe honoris lactasse, & ut aliqva de causa, limina Apostolorum salutatum irent, persvasisse; qvod Biörnum fecisse innuit *Sturlunga* loc. cit. inqviens: " Urækia fór utan á Eyrum oc geck sudr um vetrinn. Hann fann Walldimar " Kóng

ab incepto destitisse, & 1239. in Islandiam rediisse, Anno autem 1240. naufragio periisse volunt (a).

CAP. IX.

De Sigurdo Thettmari filio.

§. I.

Sigurdus Thettmari filius, natione Norvegus, ex Abbate Selöensi Episcopus Skalholtensis, una cum Botolfo Holensi Anno 1238. ordinatus, primus alienigenarum in cathedra Skalholtensi Anno 1239. sedere cœpit. Incidit ille in tempora pessima & inqvietissima, tota provincia dissentionibus & bellis civilibus flagrante, qvorum fax & tuba Gissurus Thorvaldi, & Kolbeinus Arnori, familiam Sturlungorum penitus exstingvere & eradicare satagebant. Nam occiso Anno 1238, ut supra memoravimus, Sighvato Sturlæo cum qvatuor filiis, triennio post, seu 1241. virum sui seculi doctissimum Snorronem Sturlæum, Gissurus, non obstante affinitatis vinculo, nam filiam Snorronis in matrimonio habuerat, occidi curavit. Qvam indignissimam parentis cædem non ferens Urækia, Snorronis filius, collecto

---

" Kóng hinn gamla, oc orti um hann vísu, enn hann gaf hönum hest, þann er " hann reid sudr og sunnan, þar til Kigri-Biörn andadist. " Id est: *Urækia Eyris solvit, & hyeme iter Romam versus fecit. Is Regem Valdimarum seniorem convenit, de quo stropham pepigit, hic autem illi eqvum dedit, quo tam Romam, quam Roma, usque dum Kigra-Biörnus decessit, vehebatur.* De Magni autem peregrinatione tacet hic Auctor, qvi nec Biornoniæ mentionem fecisset, nisi ejus mors & Urækiæ historia, qvem hic texit, ejusdem præbuisset occasionem. Sed cum Urækia, qvi una cum Biörno Romam petiit, non priusqvam anno 1239. in Islandiam reversus sit, ut ex *Sturlunga* patet, & *Annales Flateyenses* Magni reditum ad eundem referant, omnino verisimile fit, Magnum etiam Romam esse profectum. Qvæ omnia licet sint conjecturæ, non tamen sunt a verisimilitudine abhorrentes. Id tantum certum est, qvod Magnus nunqvam Skalholtinus factus sit Episcopus."

(a) *Annales Flateyenses* ad hunc annum dicunt: " Drucknadi Magnús Prestr Gudmunds-" son. " id est: *submersus est Magnus sacerdos, filius Gudmundi*, qvem non a nostro diversum fuisse, pleriqve statuunt. Sed num naufragio, an alia occasione aqvis absorptus fuerit, non liqvet.

collecto 600. armatorum exercitu Reykholtum occupavit, Klangumqve Gissuri sobrinum captum occidit.

§. 2.

Inde contra Gissurum movens, tanta celeritate uti non potuit, qvin Gissurus ipsi e manibus elaberetur. Ille enim de re tota & instante periculo per exploratores certior factus, confestim cum 80. viris amicis & domesticis, qvos ad convivium invitaverat, circa vesperam, pridie cal. Jan. relicto toto convivali apparatu, Skalholtum ad Episcopum properavit. Hic ei, qvantum in se esset, consilii aut auxilii, promisit, promissumqve re ipsa fideliter præstitit, nam una cum Gissuro, totum festum circumcisionis in muniendo sepulcreto Skalholtensi consumsit. Hostium etiam appropinqvante agmine, primo duos sacerdotes, pacis conditiones perferentes ad Urækiam misit, & deinde ita volente Urækia, ipse intercessorem egit. Sed frustra: Neutra enim parte alteri qvicqvam cedere volente, in mutuum conflictum infestæ acies corruebant, qvod ut comperit Episcopus, qvosdam clericorum Gissuro militare jussit, ipse autem cum reliqvis, suis armis usurus, extemplo sacram intrat ædem, pauloqve post mitra caput redimitus, altera manu lituum, altera vero librum & cereum tenens, una cum clericis, inter furentes acies, Urækiam cum suis diris devovens cernitur; qvo effecit, ut prælio intermisso, ipse ab utraqve parte causarum arbiter eligeretur. Hinc sententiam, qva Urækia cum asseclis, ut utrumqve Thorlaci festum jejunarent (a), & qvatuor joachimicos aut eorum pretium viritim, pauperibus aut templo Skalholtensi contribuerent, Præsul edixit. Qvo facto Urækia cum suis ab Episcopo absolutus, & commeatu, qvantum opus habuit juvatus, discessit.

§. 3.

His conventis, licet Gissurus, crucem tenens, in qva lignum vitæ fuisse fertur (b), staturum se sancte jurasset, paulo tamen post instigante

Rr 2 Ormo

(a) Scilicet qvoniam Sanctum Thorlacum ut loci patronum hoc tumultu non parum dehonestaverant, & irritaverant, ideo hoc modo placandus fuit.

(b) Qvid hic per *lignum vitæ* intelligendum sit, non liqvet, verisimile tamen, fuisse parvulam

Ormo Klangi fratre, ductoqve in partes Kolbeino Arnori, pacta rupit. Hoc cognito Sigurdus Præſul, confeſtim Botolfum collegam adit, ipſiqve ut ſecum litigantibus interceſſorem ſe offerat, perſvaſit, qvi tandem effecerunt, ut conventus pacificatorius ad pontem fluvii Hvitá indiceretur, ad qvem ex condicto Præſul uterqve & Brandus Jonæ, Abbas poſtea Verenſis, deincepsqve Epiſcopus Holenſis confluxerunt. Biduo ibidem conſumto, tandem Sigurdo Præſuli & Kolbeino Arnori cauſarum arbitrium permittunt. Sed ad confirmanda pacta, neuter partium, Giſſurus aut Urækia pontem tranſire ſuſtinuit. Urækia enim Giſſuro, ut perfido & perjuro, fidem ſe non habere palam profeſſus eſt. Giſſurus vero pontis anguſtiam & imbecillitatem cauſſabatur. Datis itaqve ultro citroqve obſidibus, Urækia tandem, ſuis multum diſſvadentibus, ab Epiſcopo ut tranſiret, ſibi perſvaderi paſſus eſt. Superato autem ponte a Giſſuro & ejus aſſeclis, ſtatim capitur, & arctiſſimæ traditus cuſtodiæ, maleqve mulctatus, & omnium rerum indigus, eadem æſtate in exilium agitur. Hæc ut conſpexerunt Epiſcopi, fremere frendereqve cœperunt, præcipue autem Sigurdum Epiſcopum tam fideliter a Giſſuri partibus ſtetiſſe pœnituit, qvæ Giſſurus ſusqve deqve ferens, extemplo ſe itineri Norvegico accingit, ſuis omnibus curæ & adminiſtrationi Hialtonis, Magni Epiſcopi filii, conſobrini ſui commiſſis.

§. 4.

Poſt ejus diſceſſum e longa peregrinatione, tandem redit Theodorus Kakali dictus, ex multis Sighvati Sturlæi filiis ſuperſtes, qvi per qvadrantem occidentalem collecto armatorum manipulo, cædem ſuorum ulturus, Breidabolſtadum prædium Ormi Biörnonis (a) occupavit. Hoc ut reſcivit Hialto, collecto circiter 700. virorum exercitu, Thordo obviam ivit, ſed ipſum adoriri non auſus, ſuis præcepit, ut Skalholti junctim commorarentur, dum ipſe ad Kolbeinum, conſilium & auxilium acqviſiturus contenderet. Sed dum abeſſet, Epiſcopus, ut Thordo tempus ducendo illuderet, ipſum plus ſimplici vice adiit, de concordia & pacificatione

lam qvandam crucem cui ſegmentum aliqvod ligneum inerat ex cruce domini ſupereſſe creditum. Taleqvid etiam Sigurdus Rex Hieroſolymipeta Norvegiæ intulit.

(a) Ormus fuit frater Klangi, qvem Urækia Anno 1241. Reykholti occiderat, Hic de Thordi adventu certior factus, fuga ſalutem qvæſierat.

catione acturus. Sed frustra, intellexit enim Thordus eum non sincere agere. Collectis itaqve plus 200. viris, rusticos Skalholti commorantes: qvorum numerus plus minus 700. fuit, qvi & ut antea permissu Episcopi sepulcretum & templum communierant, aggressurus appropinqvabat. Hoc ut averteret Præsul, semel adhuc ei occurrit, diris se eum, ni sisteret, devoturum minitans. Thordus contra qvædam de Præsulis iniqvo partium studio & subdolo animo locutus, Skalholtum perrexit; qvo cum veniret, Episcopum ad suam suorumqve exsecrationem cum 30. clericis in procinctu stantem reperit. Sed cum ad extremum ventum esset, benignitate & consilio Teiti Nomophylacis factum est, ut utrinqve ab inceptis desisteretur, caussarumqve arbitrium Præsuli & Steinunæ Thordi sorori permitteretur (a).

§. 5.

Anno 1250. Sigurdus ad exteros abiit, cathedræ & dioeceseos cura, Brando Jonæ, Abbati Verensi, commissa, hac vice qvadriennium abfuturus (b). Nam Anno 1254. ad cathedram revertitur, multas secum epistolas & edicta Regis afferens, a qvo mandatis instructus erat, ad persvadendum Islandis, ut illi tributarii fierent, ipsiqve Rex adjunxerat, Sigurdum qvendam Silkeauga dictum. Sed cum hi parum proficerent, Rex denuo 1255. Ivarum Angeli filium (c) ad idem perficiendum in Islandiam misit, Episcopis præ aliis ipsum, ejusqve negotia, commendans. Hic apud Sigurdum Skalholti hyemem transegit, sed segniorem hunc, qvam speraverat, in peragendo sibi a Rege commisso negotio, offendens, ab eo ad Henricum Holensem discessit. Tandem Anno 1261. ejusdem rei gra-

(a) Ea tamen conditione, ut si dissentirent, Steinunæ, non Episcopi voto standum esset. Horum vero sententia talis fuit, ut qvivis colonus, qvi Gissuro in prælio contra patrem & fratres Thordi militaverat, duodecim, ditiores autem viginti imperiales, Thordo penderent, qvod tandem ingentem pecuniæ vim effecisse necesse est.

(b) Status ecclesiæ & reipublicæ Episcopo absente, pacatior fuit, nam Brandus sua auctoritate & prudentia dissentientes composuit, & pro virili sedavit. Vide *Sturlungam* lib. 7. cap. 58. seq.

(c) Ivarus Angeli filius fuit celebris Haqvini Regis Aulicus, qvi cum multis aliis Proceribus Norvegicis, Regis filiam in Hispaniam Anno 1257. deduxit, unde Hierosolymam petens, in itinere obiit.

tia Rex Hallvardum Gullsko ad Islandos misit, qvi adstipulantibus Episcopis, ut incolæ Haconi Norvegiæ Regi, ejusqve legitimis successoribus fidem, obseqvium, annuumqve tributum jurarent, effecit.

§. 6.

Anno 1254. Sigurdus sibi a Thorgilso Bödvari filio, viro nobili & Regis Præfecto, qvi Valgardum qvendam sacerdotis filium occiderat, 160. joachimicorum pretium adjudicavit, qvod Thorgilsus non modo se soluturum promisit, sed etiam deinde inter Episcopi amicissimos numerari cœpit, cujus fructum non exiguum percepisse Anno 1257. Episcopus sibi visus est Coëmerat qvippe, citra fluvium Thiorsá in provincia Thordi Andreæ filii, magnam carnium copiam, qvæ 120. Joachimicos æqvabat. Sed Thordus timens, ne tanta cibariorum evectio provinciæ famem induceret, contractum sua auctoritate dissolverat, & præterea Thomæ Episcopi filio mercimonia qvædam abstulerat, qvod Episcopus ita interpretatus est, acsi cathedram & templum Skalholtense spoliasset. Rogatu itaqve Episcopi, Skalholtum Thorgilsus advolat, & cum Thordo colloqvium instituit, in qvo de causa Thomæ transigi non potuit, sed de carnibus, ut Episcopus iis potiretur, convenit, qvod ei pergratum accidit, ita, ut Thorgilsum cum comitibus lauto mactatum convivio & honoribus, a se amicissime dimitteret. Sed Thorgilso Anno 1258. 11. cal. Febr. ab amico & consangvineo suo Thorvardo Thorarini filio insidiose occiso, Sigurdus Thorgilsi frater, primo qvidem ultionem parabat, qvæ cum non procederet, ad pacis consilia animum applicuit. Ducto itaqve in partes Regio Legato Hallvardo Gullskó, Anno 1262. sub ipsum Paschatos festum ad villam Laugaras, prope Skalholtum, colloqvium pacificatorium instituitur. Tum Episcopus Sigurdo non modo ita se infestum, aversum, & ingratum præbuit, ut omnem ipsi & comitibus commeatum & hospitalitatem denegaret, sed & rogatus, ut colloqvio interesset, prorsus abnueret, pecuniam, qvam ob Valgardi necem pendere debebat Thorgilsus, nondum solutam esse causatus; ea vero pecuniæ summa, aliaqve huic pari libenter se vitam Thorgilsi redemturum fuisse, si licuisset; jam vero qvoniam de ipso actum sit, se vel ultimum nummum exacturum esse, minitatus est. Sigurdus itaqve, non qvidem ut Episcopo gratificaretur, sed ne anima fratris in purgatorio durius qvid pateretur, tantundem pecuniæ Episcopo, apud

apud Thorvardum, Thorgilsi interfectorem assignavit; qva solutione contentus Præsul, ulteriorem actionem omisit.

§. 7.

Hæc fere sunt, qvæ de Sigurdo, alienis rebus sese immiscente, occurrunt, ex qvibus præter turbulentissimum reipublicæ statum, Sigurdum si non subdoli, certe tamen instabilis & volubilis valde ingenii virum fuisse constat. Qvæ autem, tanqvam Episcopus pro ratione officii gesserit, qvorum perpauca obvia sunt, jam recitabimus. Cum 1261. ingruente fame intensissimo frigore & pabuli penuria, Gissurus Comes cum universa plebe Skagfiordensi votum fecisset, ut pridie festum Sancti Olai omnes postea jejunarent, Sigurdus suæ dioeceseos incolis, ut idem voverent, auctor fuit. Aliqvoties etiam ecclesias visitasse fidem faciunt antiqva documenta, qvæ inter qvorundam templorum schedas reperiuntur. e. g. Asi & Hvanneyræ in tractu Borgarfiord, ubi eum Thorgilsus Bodvari convenit Anno 1257. Skardi etiam in occidentali parte templum aliqvando consecravit, & qvædam circa ejus reditus mutavit. Præterea villas qvasdam templo Skalholtensi acqvisivit (a). Anno 1264. mortuo Brando Holensi, dioeceseos Holensis alumni diaconum Arnam Thorlaci filium ad Sigurdum ablegarunt, petitum, ut sacerdotem qvendam cathedræ & dioecesi ad tempus præficeret. Sed ille ipsi Arnæ, qvi antea Brando a manibus fuerat, sacerdotio prius initiato, hanc provinciam commisit.

§. 8.

Anno 1267. Haqvinus Nidarosiensis Archiepiscopus, Sigurdo jam senio & imbecillitate confecto, Skalholtensis dioeceseos inspectionem, Jorundo Holensi commisit; hic autem eundem Arnam Thorlaci ipsi Coadjutorem constituit, qvi & Sigurdo seqventi Anno 1268. exseqvias fecit, cum hic Skalholti 30 annis sedisset. A qvo in Islandiam venit Sigurdus, cælebs mansit, eoqve sedente, conjugium clericorum severe coepit prohiberi, qvod qvidem antea Thorlacus Thorhalli tentaverat, sed perficere non potuerat. Filium habuit Sigurdus nomine Thomam, qvem ante qvam vitæ monasticæ nomen dedit, procreasse credibile est.

(a) In qvarum numero sunt, *Bangstader*, *Skógtiorn*, *Dalr*, & forte plures.

SEC-

SECTIO IV.

De Episcopis Holensibus.

Cap. I.

De Jona Ogmundi filio.

§. I.

Cum tandem borealis partis incolarum precibus victus Giffurus Episcopus, qvartam suæ diœceseos partem alteri erigendo Episcopatui concessisset, nemine refragante, novæ cathedræ Jonam Ogmundinum Præsulem elegit, qvi genere sat claro prognatus (a), in infantia una cum parentibus in Dania peregrinatus fuerat (b). Redux vero in patriam Isleifo Episcopo erudiendus traditus, tantum brevi profecit, ut commilitones longo post se intervallo relinqveret (c). Maturam adeptus ætatem, & diaconatu initiatus, litterarum dulcedine captus, ad exteros iter instituit, peragrataqve Norvegia, Dania & Germania, Romam usqve pervenit. Ibidem, cum qvantum constituerat, commoratus fuisset, per Galliam revertens, cognatum suum Sæmundum Sigfussonium (d), qvi diu scholam Parisi-

---

(a) *Landnama* pag. 12. 140. 150. 161. *Vit. Trygg.* Part. 2. pag. 117. Confer & *Vitam Ögmundini* Manuscriptam.

(b) Tunc de eo vaticinatam fuisse ferunt Astridam Svenonis Regis matrem, qvod Episcopus futurus esset. Conf. *Vit. Ögmundini* Manuscripta. Astrida hæc a multis Regina vocatur, fuit enim Svenonis Regis filia & Svenonis etiam Daniæ Regis mater, sed Ulfi Comitis vidua. Vide *Knytlingam.*

(c) Tam impense alter alterum Jonas & Isleifus amabant, ut pater & filius. Vide supra Sect. 3. cap. 1. §. 1. pag. 262.

(d) Jonas & Sæmundus tertio consangvinitatis gradu se hoc modo contingebant: Ingrelda Halli de Sida filia fuit mater Thoreyæ, matris Sæmundi; Sed Egillus Halli de Sida filius, genuit Thorgerdam, matrem Jonæ Ögmundini. Vid. *Landnama* pag. 96. 140.

Parisiensem freqventaverat, secum reduxit (a). Daniam tempore qvadragesimali transiens, in vico qvodam missam auditurus, templum intravit, in qvo ejusdem rei gratia, Sveno Daniæ Rex cum Aulicis constitutus fuit. Presbyter autem, cui historiam passionis legere obtigerat, & indoctus, & raucæ ac ingratæ vocis erat, parumqve absuit, qvin derisui semet exponeret, publiciqve scandali causa existeret, qvod prævidens Ogmundinus, ipsum adiit, acceptoqve libro, qvod restabat, distincte adeo eleganterqve pronunciavit, ut admirationi præsentibus esset, Rexqve eum, peractis sacris, donis & honore mactaret (b).

§. 2.

(a) Sæmundi ab exteris reditum *Annal. Flateyenses* ad Annum 1076. alii vero communiter dicti *breviores* ad Annum 1077. referunt; Sed parvi refert utrum statuatur.

(b) Qvis scit an hic latitet historia illa famosissima de Svenone Norvego, de qvo *PONTANUS Rer. Dan.* libr. 5. pag. 190. ita scribit: *Secundum Guilielmum maximi praeterea faciebat Svenonem Norvegum, quo & intra domesticos aulæ parietes ut Evangelii & verbi divini praecone, ut plurimum utebatur. Fuerat hic a praefectura ad sacerdotium translatus. Estqve ille, qvi teste Saxone, rem divinam facturus, & librum, quem invidi lituris inspersum supposuerant, nactus,* pro Deus Regem famulum suum protegat, *legebat:* mulum suum protegat; *extrita nimirum prima in voce famulum sylllaba. Sed postea, ut alit æmulatio ingenium, ad studia literarum animum propius applicans, etiam ipsis suis irrisoribus evasit cultior. Et locum quem in ecclesia Roskildensi sibi a Rege designatum, episcopalem acceperat, ad vitæ usque finem tenuit, digneqve tutatus est.* Non multum obstant temporum rationes, nam *PONTANUS* Svenonis primo mentionem facit ad Annum 1071. celeberr. & perillust. *PONTOPPIDANUS* in *Ann. Diplom. Eccl. Dan.* Tom. 1. autumat eum mortuum esse Anno 1095. nostri autem prima peregrinatio incidisse videtur in interstitium annorum 1070. & 1077. Natura huic varias, easqve eximias corporis animiqve dotes attribuerat, fuit enim pius, probus, doctus, staturæ proceræ, fortis, formosus, capillo flavo. Præcipue tamen vocalis seu sonoræ vocis fuit, cujus exemplum dedit in tertia sua peregrinatione, qvod ex *Vita Ögmundini* Manuscript. seqventibus circumstantiis accidebat: Lundum, sedem Archiepiscopalem, sub vesperam intrans, audivit Archiepiscopum, cum universo Clero, in templo cathedrali vespertinas preces celebrare. Qvo itaqve properans, absoluto pene officio, templum iniit, & ne frustra veniret, mox tanta vocis gravitate & svavitate cantum vespertinum denuo inchoavit, ut ad unum omnes, licet id ab Archiepiscopo severe prohibitum esset, qvid ageretur, scire gestientes, ne ipso qvidem excepto Archiepiscopo, retrospicerent, qvi a clero postea monitus, qvod ipse suas transgressus fuisset leges, gravi de causa id accidisse, nam angeli non hominis vocem se audire sibi visum esse, respondit.

§. 2.

Patriæ restituti Jonas & Sæmundus, suum qvisqve avitum prædium occupavere, sacerdotioqve initiati, ecclesiæ perutilem operam navare cœperunt. Circa Annum 1095. alteram Jonas in Norvegiam peregrinationem suscepit. Aderant tum temporis Nidarosiæ 300. Islandi, qvibus Ogmundinus & Teitus Gisluri Episcopi filius præfuerunt, in qvorum numero fuit, Gislavus qvidam Islandus, qvi sexennis puer, parentem a Giafaldo qvodam, jam Magni Regis Nudipedis satellite ingenti favore, & honore fruente, pridem occidi viderat; In omnem ergo occasionem patris necem ulciscendi intentus, hanc jam nactus, Giafaldum occidit. Inde in vincula a Regiis conjectus, sed ab Islandis, sacramento obligatis, vitam se & fortunas in Gislavi salutem expensuros, effractis carceris foribus liberatus, ultroqve in Senatum adductus fuit. Qvo ubi ventum est, surrexit Regius Orator Sigurdus Ullstreingus, in hæc verba erumpens: *Non dubito* inqvit, *qvin omnibus constet, occisum esse hominem Norvegum, Regis aulicum, loco nobili natum, Regis & nostrum summum amicum, idqve ab homine Islando, qvi cum sibi habere videretur, cujus Giafaldum accusaret, hunc putavit esse legitimum agendi modum, ut talem tantum virum indemnatum occideret. Qvodsi hæc audacia impunita dimittatur, nobis omnino timendum erit, & non modo nobis Regiis, ne unum aut alterum trucident & pro lubitu mactent, sed etiam ipsi Regi, neqvid in illum gravius præsumant. Est itaqve scelerata hæc audacia severe punienda, nec qvicqvam justius, qvam ut unius Norvegi cædes decem Islandorum mactatione expietur.*

§. 3.

His ab Ullstrengo dictis, Teitus pro Islandis responsionem parans, ab irato Rege, lingvam ei, ni taceret excidendam minitante reprimitur. Prodiens itaqve Ogmundinus, accepta a Rege dicendi venia, in hunc modum verba fecit: *Dei Opt. Max. beneficio factum agnoscimus, qvod una cum reliqvis terris, etiam hæ duæ regiones Norvegia & Islandia e diabolicis tenebris ad veri Dei cognitionem adductæ sunt, adeo ut jam Deum a diabolo, bonum a malo discernere norint; antea enim in idolomaniæ & magicarum artium studio & exercitia, non magis homines hominibus, qvam ipsis diabolis familiares vixerunt. Nunc vero, licet satanas non æqve familiariter cum hominibus conversetur, & visibile commercium habeat, interim tamen,*

men, ut suas partes agant, & quæ ipsi placent, aut ipsi dicant & faciant, aut alios ad eadem dicenda & facienda impellant, non paucos seducit. Cujus modi fuit, non Regius, ut mihi videtur, sed Diabolicus Orator, persvadere conatus, ut cum primo homo Islandus liber, & honesta natus familia innocens occisus sit, nunc iterum decem, regia auctoritate lanientur. Ejusmodi itaqve consultores, nihil aliud intendunt, qvam ut his sermonibus, Regiam clementiam, justitiam, reliqvasqve virtutes labefactent, Principemqve ad crudelem injustitiam, Tyranno, nedum Rege, indignam, quantum in iis est, seducant & instigent, & hoc modo Sathanæ, sangvine innoxio, eo magnificentius litetur. Tu autem, o! Rex, & qvi tecum ad rerumpublicarum gubernacula sedetis, typum & vicem geritis magni & justi illius judicis, olim ad totum terrarum orbem, æqva censura judicandum superventuri, qvocirca, neqvid jam temere, cujus te olim pœniteat, pronuncies, providendum. Hac Ogmundini oratione Regius animus non ita tantum sedatus est, ut reus judicio irrogata 188. unciarum auri multa, absolveretur, inqve cæsi Giafaldi locum substitueretur (a); sed etiam vocato ad se Ogmundino gratias ageret, utqve in posterum sui semper in precibus ad Deum fundendis mentionem faceret, præciperet. Non multo post, Ulfstreingus ipse in gravem incidens morbum Ogmundinum ad se vocari curavit, ipsius preces & benedictionem expetens, qva accepta, convalescens, pastorem donis mactavit, indeqve ut summum virum, optimumqve amicum coluit (b).

§. 4.

Anno 1105. Holensis Episcopus designatus, ordinationem accepturus Ossurum Lundensem adit; qvi eum perbenigne qvidem excepit, sed

(a) Mos erat Norvegiæ Regibus, si aulici aut villici eorum interfectori, ob prægnantem aliqvam causam vitam concessere, ut ipsum modo generis nobilitate virtute aut fortitudine præditus esset, in locum cæsi substituerent. Conf. *Hist. Olai Crassi* cap. 105. & *Vit. Trygg.* part. 2. pag. 173.

(b) Conf. *ARNGRIMUS Crymog.* libr. II. pag. 173. & *TORFÆUS Histor. Norv.* Tom. 3. pag. 432. Hæc ad primam Ogmundini peregrinationem, qvæ circa Annum 1070. facta est; *Vita Ogmundini* Manuscripta refert; sed perperam; Nam Rex Magnus Nudipes patri successit 1093; qvi primum biennium una cum fratre regnavit. Necessario itaqve hæc historia pertinet ad secundam ejus peregrinationem, qvæ circa annum 1096. facta esse videtur.

ſed percepto Jonam bigamum fuiſſe, ordinationem ei impertire non auſus, Romanum Pontificem convenire adegit. Hinc altera vice Roma ſalutata, acceptoqve Paſchalis ſecundi conſenſu, 3 cal. Maji 1106. Epiſcopus conſecratus, per Norvegiam in Islandiam revertitur, Holisqve ſedem figit. Anno 1107. in comitiis univerſalibus ambo Epiſcopi, Giſſurus Skalholtenſis & Jonas Ogmundinus convenerunt, multumqve de rebus ad Eccleſiæ emolumentum, qvæ vel mutandæ vel reformandæ videbantur, amice inter ſe contulerunt, cujus fructum Holana diœceſis non contemnendum brevi percepit. Eadem enim æſtate, inſtituta viſitatione eccleſiaſtica, reformationem qvandam exorſus eſt, præcipiens, ut qvovis feſto die mortales omnes, ſacris operam daturi templum freqventarent, qvotidie autem templum, ſi præſto eſſet, ſin minus, crucem, qvam in qvavis domo eſſe voluit, preces fuſuri adirent. Conſtituit etiam, ut qvivis maturæ ætatis ad minimum ſemel qvovis anno cathedram Holenſem adiret. Confeſſionem Apoſtolicam & orationem dominicam, qvemlibet memoriter tenere, bisqve qvotidie mane & veſpere una cum precatiunculis canonicis recitare juſſit. Edere, bibere, e lecto ſurgere, aut cubitum ire, niſi cruce ante ſignatum, qvemvis vetuit. Magiam, incantationes, dierum electiones, aliosqve profanos mores & ethnicismi reliqvias penitus abſtulit & prohibuit. Antiqva etiam dierum nomina mutavit, adeo ut loco *óþinsdag*, *þórsdag*, vocari juſſerit *midvikudag*, *fimtudag*, & ſic de ceteris. Carmina probroſa, illuſoria, amatoria, & id genus alia, ſevere prohibuit, omniaqve qvæ ei aut parum decentia aut ſcandaloſa eſſe videbantur, aut immutavit, aut prorſus ſuſtulit, clericisqve ut plebe hæc freqventer inculcarent, injunxit (a).

§. 5.

Promiſerant qvidem borealis partis incolæ ſe prædium qvoddam melioris frugis, futuro Epiſcopo in firmam fixamqve ſedem conceſſuros. Sed cum ad ſupremum ventum eſſet, omnes ſe excuſabant, nemoqve erat qvi ſuam villam ei concedere vellet, usqve dum Presbyter qvidam Illugius, qvi per antiphraſin a qvibusdam Hilarius vocatur, avitum ſuum præ-

(a) Hæc Giſſurum ante, aut certe circa hæc tempora, in diœceſi Skalholtina correxiſſe, nullus dubito, ſed qvoniam pars borealis longiſſime ab ea diſſita fuit, veriſimile ſit, reformationem ibi non prius perfici potuiſſe, qvam proprium Epiſcopum nacta fuit.

prædium Holas ſacro huic uſui dicaret. Forte etiam hac in re difficiliores fuerunt, qvod Jonas non borealis, ſed meridionalis qvadrantis incola fuit. Id certum eſt, tunc temporis in comitiis generalibus conſtitutum fuiſſe, ne unqvam alienigenæ Holenſem cathedram aſcenderent. Vide litteras curiæ Holenſis ad Haconem Norvegiæ Regem, circa Annum 1319. datas (a).

§. 6.

Omnia qvæ aliis verbo præcepit, non tantum ipſe opere perfecit, ſed preterea vigiliis, crebriſqve jejuniis, nocturnis, diurniſqve precibus, aſſiduo operam navans, ſeverumqve ſemper, malos caſtigando, bonos collaudando & confirmando, morum cenſorem agens, tantam ſibi auctoritatem & ſanctitatis famam acqviſivit, ut multi probi piiqve homines Holas confluerent. Horum qvidam ingentem pecuniæ ſummam cathedræ legarunt, qvidam vero circa templum & cœmiterium caſas & cellas exſtruxerunt, qvorum omnium idem erat ſcopus & deſiderium, ſcilicet ut tanti Præſulis vitam pro norma ad qvam ſuam formarent, haberent, & conciones qvas ex libro ſæpius recitavit, ne propria ſomnia ſed Sacram Scripturam & Patrum conciones aliis inculcare videretur, audirent. Hinc etiam factum eſt, ut nec parvorum, nec paucorum miraculorum patrationem credula ætas ei adſcriberet (b).

 §. 7.

(a) Literæ curiæ Holenſis ad Regem Haconem, ſuo loco infra exhibentur. Cæterum conf. *Vitam Jonæ Ögmundini* & *Hungurvakam* in Giſſuri vita, & infra cap. 7. §. 1.

(b) Multa ei miracula aſſignantur, tam vivo, ut ſanatio opilionis cujusdam & alia ejusdem farinæ, qvam mortuo, qvæ pleraqve riſu qvam viſu digniora ſunt, ideoqve ea libenter omittimus, remittentes talia deſiderantem ad ſæpe a nobis citatam *Vitam Ögmundini* Manuſcript. Interim tamen temperare nobis non poſſumus, qvin unum ſaltem referamus, qvod ita ſe habet: *Vere qvodam* (qvod in inſula noſtra præſertim parte boreali non inuſitatum eſt.) *tanta fuit frigoris & tempeſtatum vis, ut ineunte menſe Junio, fænilibus evacuatis, terra nullum gramen in pecudum ſuſtentationem proferret, qvod univerſæ provinciæ interitum minitari videbatur. Ad hoc averruncandum in conventu, qvi tum temporis Thingoris habebatur, Epiſcopus votum, de templo ibidem exſtruendo, fieri curavit, cujus fundamenta ipſe deſcripſit, & cum tempeſtas annonaqve paulo poſt in melius mutarentur, id provinciales ipſius precibus & ſanctitati acceptum tulere.* Et hoc dicitur fuiſſe prima cauſa & occaſio exſtruendi templum & cœno-

§. 7.

Anno 1106. in Norvegia magnam materiæ vim coëmerat, qvam nautæ in australis Islandiæ portu vulgo Eyrar, seu Eyrarbacka exposuerant, unde ingenti molimine & expensis Holas transportatum (a), templi & scholæ ædificationi adhibuit. Erat qvidem antea templum Holis ligneum, sed plumbo tectum, tantæ magnitudinis, ut Islandia par non habuerit. Illud Illugus Biarni filius sacerdos (b) exstruxerat, sed ignoto casu, aut coelo tactum conflagrasse fertur, alio multo minore & inferiore substituto, qvod Ogmundinus, prioris amplitudinem affectans diruit. Saxa vero in vicino monte lateres referentia effodi curavit, unde altare & gradus juxta id fieri fecit.

§. 8.

Scholam etiam non longe à templo (c) in qva juventus latinæ lingvæ tyrocinia exerceret, exstrui jussit, eiqve Gislavum qvendam Finnonis,

coenobium Thingorense, nam antea locus fuit desertus. *RESENIUS* factum hoc esse Anno 1133. in Proleg. ad *Eddam* asserit, sed fallitur, nam dudum tum Jonas vita excesserat. *Scheda* pag. 13. dicunt eum 34. *ARNGRIMUS* vero in *Comment.* fol. 59. vult eum 64. annum agentem Episcopum factum esse; Sed neutrum verum est; scribendum ergo episcopatum accessisse anno ætatis 54. ut ex recta annorum computatione discitur. Altera vice in comitiis universalibus in simili casu simile qvid effecisse fertur.

(a) Cognati & affines ejus, australem Islandiam incolentes, hanc materiem dimidium viæ usqve in locum, qvi vocatur Hvinverjadalr devexerunt, unde borealis dioeceseos incolæ eam Holas deportarunt.

(b) In *Laurentii*, Holensis Episcopi *Vita* Manuscript. numeratur hic Illhugus inter majores Laurentii, ibidemqve dicitur alio nomine vocatus fuisse (sc. per Antiphrasin) Hilarius.

(c) Vide *Vitam Ögmundini*, conf. *ARNGRIMI Crymog*. pag. 107. ubi etiam narratur historia Thorodди Architecti, qvi tanti fuerit ingenii, ut ex auscultatione Grammatices in schola, templo vicina, pueris prælectæ, artis præcepta imbiberet. Hujus Johannaticæ ædis vestigia, cathedrale Holense templum etiamnum retinere, subinde ab aliis, prout usus postularet, refectum, scribit *ARNGRIMUS* l. c. Anno 1609. Tandem tempestas, vetustate valde labefactum 1624. d. 13. Novembr. funditus dejecit, ut infra in vita Gudbrandi monendum erit. Confer *BIORNI de SKARDSA Annal.* ad Annum 1624. Nostra ætate lapideum, lapidibus e vicino monticulo defossis & in illum usum adhibitis, exstructum est.

nis, natione Gothum, qvi Grammaticam, & Richinnam suum Confessionarium, qvi Poësin & Musicam doceret, præfecit; ex qvo multi posteriorum temporum Episcopi, Abbates, aliiqve docti viri prodierunt (a). Cœnobium Thingörense primus fundavit, cui decimas, cathedræ Holensi, a colonis inter sinum Rutafiord & fluvium Vatnsdalsá incolentibus solvendas attribuit (b). Obiit pius Præsul Anno 1121. ætat. 69. officii 15. In agone, Davidis verba ex Psalmo 145, 1. 2. recitavit. In Sanctorum demum numerum annis post mortem 77. puritate religionis deficiente a nostratibus relatus.

§. 9.

Ossa ejus (sanctitatem & sacras reliqvias vocarunt veteres,) Brandus Sæmundinus, qvartus Holensium Episcopus, exhumari, inqve pretioso, huic usui, aptato scrinio Anno 1198. recondi curavit, diemqve emortualem, qvi in 9. cal. Maji incidit, sacrum esse jussit; cui alterum in memoriam exhumationis, seu sanctitatis revelatæ, Audinus Ruffus circa Annum 1320, qvi est 5. Non. Martii, adjecit; tumqve in omnibus dioeceseos Holensis templis, dupliciter cani jussit, qvi dies etiam posthac sanctissimus habebatur, & ad eundem in Calendariis Jonæ nomen adscriptum legitur.

CAP. II.

De Ketillo Thorsteini filio.

§. I.

Ketillus Thorsteini filius, Ejulfi nepos, Gudmundi Divitis pronepos, Gissuri Episcopi gener, prætor simul ac pastor fuit, vir non minus doctrina,

(a) Horum nominatiores sunt Klangus Skalholtensis & Biornus Holensis Episcopi, Vilmundus Thingorensis & Hreinus Hytdalensis, Abbates.

(b) Hæ decimæ postea inter Audinum Ruffum Holensem Episcopum, & Gudmundum Thingorensem Abbatem gravis controversiæ causa exstiterunt, ut infra monebitur.

doctrina, qvam pietate conspicuus. Anno Jonæ Ogmundini emortuali, Haflidi Mauri & Thorgilsi Oddi filii, odia in civile bellum erupissent, ni Thorlaci Episcopi auctoritas illud sedasset. Sed licet prælium omitterent, odia tamen altis reposita mentibus manebant, qvæ tandem ex obstinato Haflidi animo Ketilli persvasiones evulserunt. Proprium enim ei suum retulit exemplum, qvod tale fuit.

§. 2.

Qvidam, inqvit, *mihi in aurem insusurravit, uxorem meam fidem conjugalem non bene servare, qvod licet falsum esse scirem, odio tamen virum proseqvabar, plusqvam Vatiniano, ita ut aliqvando mihi ex improviso obvium factum, stricto ense, eum impetiturus essem. Sed contra spem meam, nam duplo illo fortior videbar, ille me audacter aggressus, prostratum altero oculo exæcavit, qvam contumeliam, fretus amicorum & cognatorum auxilio severe vindicaturus, dicam ei scripsi; sed rursus, secus ac speraveram, qvorundam potentiorum interventu, causa cadebam; Inde ab his oblatam mihi haud contemnendam pecuniæ summam recusans, in gratiam cum inimico sponte redii, ipsiqve non tantum condonavi, sed etiam egenum factum, ad mortem usqve sustentavi, & qvemadmodum mihi antea omnia ardua & contraria fere eveniebant, ita deinde omnia ad votum cesserunt. Ita etiam sua licet causa Thorgilsi justior sit, tuqve ipso multo potentior esse videare; fieri tamen potest, ut aliqvo modo causa cadas.*

§. 3.

His auditis Haflidus non tantum gratias ei egit, sed etiam Holensem episcopatum ei addixit, ipsi enim populares potissimum commiserant, ut Episcopum eligeret, & renuente Ketillo, tantum onus subire, Haflidus iras omissurum, & in gratiam cum Thorgilso rediturum se promisit, modo is episcopatum susciperet. Hinc dictum factum; postridie cum Thorgilso Haflidus amicitiam renovavit, & Ketillus Episcopus electus est.

§. 4.

Eadem æstate peregre abiens ab Ossuro Lundensi Archiepiscopo Holensium Præsul consecratus, seqventi anno 1122. rediit. Gesta ejus in

in episcopatu; præter promulgationem *Juris Ecclesiastici*, qvod cum collega Thorlaco conscribi curavit Anno 1123, tacentibus Historiis, nos latent; In eo omnes consentiunt, qvod semper se virum pium & probum præstiterit. Anno 1145 septuagenarius comitia universalia adiit, inde Skalholtum a loci istius Præsule, Magno Enari, ut templi consecrationi & nuptiali convivio illic instituendo interesset, invitatus, ad thermas Laugarasenses, inopinata morte exstinctus, Skalholti sepelitur, cum Ecclesiæ Holanæ annis 23. præfuisset. Uxorem habuit Groam Gissuri Episcopi filiam, qvæ itidem Skalholti vitam monasticam sectans, occubuit (a).

CAP. III.

De Biorno Gilsi filio.

Biörnus Gilsi, vir nec indoctus, a Teito enim Haukadalensi & deinde a Jona Ogmundino informatus fuerat, nec ignobilis (b), Ketillo sublectus, ab Eskillo Lundensi 4. Nonas Maji ordinatus, 1147. Holensem cathedram adiit. Anno 1151. cum sedes Skalholtensis integrum fere triennium vacasset, Biörnus ab australis diœceseos incolis rogatus Skalholtum venit, ibiqve qvosdam clericos ordinavit, ejusqve svasu & auctoritate præcipue factum est, ut Klangus Thorsteni (c) Skalholtensis Episcopus eligeretur. Anno 1155. cœnobium Sancti Benedicti, qvod Munka-Thverá nominatur, fundavit. Anno 1162. Biörnum qvendam ejusdem cœnobii Abbatem ordinavit, eademqve æstate forum generale adire constituerat, sed morbo præpeditus, ab incepto destitit. Finem vitæ appropinqvare sentiens, coram cognatis & amicis, testamento obsignato, monasterio Munkathveraënsi 480. Joachimicos legavit, cujus exsecutorem cognatum suum,

(a) Hæc, qvæ de Ketillo notavimus, ex *Sturlunga* libr. 1. cap. 24. 25, *Hungurvaca*, *Landnama*, & *Historia Christan.* excerpta sunt; confer, qvæ de Thorlaco Runolfi, supra Sect. 3. cap. 3. retulimus.

(b) *Landnama* pag. 54. *Sturlunga* lib. 3.

(c) Confer supra Sect. 3. cap. 5.

fuum, & in officio fuccefforem, conftituit (a). Obiit eodem anno, officii 15, poftridie Idus Septembris. Exactis vero annis 35, Brandus Sæmundinus, reliqvias ejus e terra erutas, & novo loculo inclufas, una cum Jonæ Ogmundini offibus in conclavi qvodam eum in finem facto, recondidit (b).

Cap. IV.

De Brando Sæmundi filio.

§. I.

Defuncto Biörno, fubleg̃itur Brandus Sæmundinus, non minus pietate, qvam generis nobilitate confpicuus (c), qvi eadem æftate ad Norvegiam appellens, aut Nidarofiæ, anteqvam Archiepifcopus ad conventum Bergenfem ivit, aut, qvod probabilius videtur, Bergis, mox ubi illuc venit, in præfentia Stephani Romani Pontificis Legati, omniumqve Norvegiæ Epifcoporum, qvi, una cum Magno Rege, Erlingo Comite & plurimis regni Magnatibus; illuc confluxerant, 6. Idus Septembr. Holanæ dioecefeos Præful ab Eifteino Archiepifcopo ordinatus fuit, Bergisqve hyeme tranfacta, concilio, qvod ibidem habebatur, interfuit, & adulta hyeme 1164. coronationi Magni Regis, una cum 4. Norvegiæ Epifcopis adftitit; Seqvente autem æftate in Iflandiam translatus, Holanam Cathedram adfcendit. Fuiffe eum virum gravem & pium (d) gefta ejus in epifcopatu fatis docent. Ipfo fedente, ftatus ecclefiæ valde turbatus fuit

(a) Vide fupra Sect. 1. cap. 1. §. 9.

(b) Vide cap. feqvent §. 7.

(c) Genealogia ex *Landnama* pag. 20. 115. 156. *Schedis* pag. 14. *Sturlunga* libr. 2. cap. 24. peti poteft. In *ARNGRIMI Hift. Grönland.* Brandus dicitur Thorgeiri filius, & Gudridæ Thorfinni Karlfefnis uxor, vocatur mulier Gröalandica, cum revera fuerit Iflandica, qvos errores *RESENIUS* fuos fecit, & loco Gudridæ fubftituit Sigridam.

(d) Hæc partim civilia fuerunt, partim ecclefiaftica; qvoad civilia, neceffum habuit, alienis fe immifcere, ne res ecclefiafticæ durius qvid paterentur; Sed ecclefiaftica jure & feculi more, ipfius jurisdictioni fubjecta fuerant.

fuit, nam Magnates factionibus, rapinis, cædibus, incendiis grassabantur, qvibus ille sopiendis aut sepeliendis utilem & indefessam operam impendit.

§. 2.

Sturlæ Theodori filio, consangvineo suo, cum Einaro Thorgilsi litiganti patrocinatus est (a); Sed eodem Sturla cum Paulo Solvi filio, Pastore Reykholtensi controvertente, a partibus sacerdotis contra Sturlam stetit (b). Anno 1183. inter Jonam Hunraudi & Thordum Ivari odio plusqvam vatiniano invicem semet proseqventes, arbitrum egit (c).

§. 3.

Anno 1197. cum Gudmundus qvidam cognomento Dýre (d) seu *Pretiosus*, & Kolbeinus Tummæ filius Onundum qvendam villæ Launguhlíd

(a) Sturlæ enim causa tum sine dubio melior fuit; vid. supra Sect. 3. cap. 5. §. 2. pag. 281.

(b) De litibus Sturlæ cum optimæ notæ sacerdote Paulo Solvi filio lege *Sturlungam* libr. 2. cap. 24. 34. Sed præter affinitatem, nam præsul unam, Paulus vero alteram sororum in matrimonio habuit, causa Pauli justior fuit. Longa injuria, longæ ambages sunt. Hæc tamen lis, Snorroni Sturlæ filio, eruditionis, & post mortem immortalis famæ causa fuit. Nam Jonas Lopti, a Brando exoratus, suam auctoritatem interponens, Snorronem, ut Sturlæ ingenio satisfaceret, ejusqve honori aliqvid velificaret, erudiendum & educandum accepit, cujus ille non parvum fructum tulit. Sed hac occasione, cum Sturla, violentia aut astutia, qva agere plerumqve solebat, se nihil efficere posse cernens, de partis contrariæ potestate & vi qvereretur, sibiqve per ironiam simplicitatem qvin inscitiam attribueret, Brandus respondens dixit: *Enginn frír þer vits, enn grunadr ertu um gæsku*, qvod dicterium adhuc apud nos in usu est, id est: *Nemo in te sapientiam, plures vero candorem desiderant*. Qvod in loco publico, consangvineo & amico sine bile dictum, Præsulis candorem ostendit, nam in cæteris Sturlæ semper amicissimus fuit.

(c) Vide *Sturlungam* lib. 3. cap. 3.

(d) Gudmundus Dýre seu pretiosus, ideo forte sic denominatus, qvod osores & obtrectatores primo diu tulit, sed tandem exsiccata tolerantia, acerbissime ultionem exercuit. In *Sturlunga* non semel nominatur; In matrimonio habuit ex tribus sororibus unam.

Paulus

guhlid domitium, una cum villa & plurimis effectis combussissent, civile bellum prudentioribus erupturum videbatur, ad quod sedandum Episcopi præsentia & auctoritate omnino opus fuit. Sed liquefactæ, (ut verno tempore fieri solet) nives, eqvorum usum interdicebant, ideoqve pedibus iter conficiendum fuit, qvod comites prævidentes, non sine causa, ne Præsul ætate gravis viribus deficeret, timentes, induratum tauri tergus, restesqve, qvo trahæ loco, si necessitas posceret, ad sublevandam infirmitatem, uterentur, secum sumserunt. Cum vero tandem ad destinatum locum perveniret, bellantibus, ut induciis ad proxima comitia factis, Jonæ Lopti filii æqvitati controversias dirimendas permitterent, persvadere potuit. Ipse deinde comitia adiens, præeunte Loptidæ auctoritate (a), ut in concordiam, verbo & ad tempus redirent effecit. Sed diuturna pax non fuit; Nam exstincto hoc ipso anno Jona Lopti, conditionibus non steterunt, sed rapinis & factionibus mutuo infestari cœperunt; & ni Episcopus denuo intervenisset, semet ipsos, multosqve alios etiam innocentes perdidissent.

§. 4.

De prædio Vallis in tractu Svarfadardal sito ipsi Episcopo cum qvibusdam (vocatis communiter Arnthrudæ filiis) non levis controversia nata est, qvi rapinis & violentia grassari cœperunt. Hæc res virum ætate gravem & disciplinæ ecclesiasticæ tenacem eo induxit, ut collecto 240. virorum exercitu, qvod persvasionibus perficere neqvivit, vi extorqvere cona-

---

Paulus Solvi Pastor Reykholtensis alterum, tertium Brandus Holensium Episcopus. Hinc forte Præsul sæpius, ad ipsum cum inimicis reconciliandum tot labores suscepit. Sed in causa Vallensi Gudmundus Præsuli, jure talionis, hoc qvodam modo rependebat. Lege *Sturlungam* lib. 3. cap. 34.

(a) Jonæ Lopti, ut honoratissimi, nobilissimi, doctissimi justi & æqvi viri, Annales semper mentionem faciunt. Solus *vitæ Sancti Thorlaci* Author, præter avaritiam & mulierositatem, ei crudelitatem qvandam exprobrat. Libidinem, hujus & seqventium seculorum magnatibus familiarem excusare, non vellem si possem, neqve possem si vellem; & sane huic noster succumbit vitio. Interim hinc ejus inter populares authoritas & sapientia elucescit, qvod etiam borealis qvadrantis incolæ suas causas ejus judicio & æqvitati submiserint. De his autem causis earumqve transactione, & iis quæ illam seqvebantur, lege *Sturlungam* lib. 3. cap. 24. 25. seq. Conf. supra Sect. 1. cap. 2. §. 14. Sect. 3. cap. 6. §. 8. 9.

conaretur. Sed cum senio præpeditus, ipse ante signa stare non posset, cohorti qvosdam cognatos suos præfecit, qvi in mandatis habuerunt, ut jussa qvidem, sed sine rapinis & cædibus exseqverentur. Qvæ lis, interventu Gudmundi Dýre, sopita fuit hoc modo, ut rebelles, qvoad Episcopus in vivis esset, Vallis cederent, sed post ejus fata hanc præbendam recuperare ipsis licitum foret (a).

§. 5.

Brandus non tantum bonum & frugi Præsulem, sed etiam litterarum & litteratorum fautorem semper egit. Ipsius enim opera scriptæ sunt pleræqve nostratium Historiæ & vitæ Heroum, qvæ antiqvitatis notitiam nobis pandunt. Ipsi etiam Annales, ut & *Sturlunga*, ad ejus (b) usqve tempora adscribenda sunt. In officii administratione vigilantissimus fuit, qvotannis enim bonos confirmans, malos increpans, errantes in rectam viam reducens, infirmos consolans, ecclesias invisit, unde non mediocris pietatis laudem sibi acqvisivit (c). Nimis tamen superstitionibus deditum fuisse seqventia monstrabunt.

§. 6.

Anno 1197. qvendam curiæ Holensis sacerdotem Thorlacum, Thorlacus Skalholtensium nuper Episcopus in somniis admonuerat, aggravescentem tempestatem & annonam in melius mutatum iri, si sanctitas sua, (sanctæ reliqviæ) ex terra eruta, publicæ adorationi prostitueretur. Hoc (rem itidem confirmante Ormo sacerdote, qvi qvondam Thorlaco a confessionibus fuerat, sed jam in familia Sæmundini vivente) Episcopo, ceteroqvin plus satis superstitioni dedito calcar addidit, ut eadem æstate

 ad

(a) Hinc patet, Brandum in Holensi (pariter ac Thorlacus in Skalholtina fecit) dioecesi præbendarum jura a laïcis auferre conatum esse, licet non pari severitate opus aggrederetur. Vid. supra Sect. 3. cap. 6. §. 6.

(b) Conf. *Sturlungam* lib. 3. cap. 38; *TORFÆUM* in *Ser. Reg. Dan.* pag. 44. *BIORNUM* de Skardsá in Procem. *Annal.*

(c) Pietas Sæmundini nunqvam satis laudari potest; nam illa in omnibus ejus tam dictis, qvam factis se ostendit, interim a superstitionis labe non facile solvendus; omne, ut ajunt, nimium vertitur in vitium.

ad Paulum Skalholtensium Episcopum, reliqvosqve insulæ Proceres in generalibus comitiis confluentes, litteras daret; qvibus ut superstitio, qvam ipse imbiberat, ab aliis etiam acceptaretur, persvasit. Hinc frequenti Senatu, non jam dissimulante, sed approbante & qvasi iter monstrante Paulo, in leges refertur, ut Thorlaco posthac vota nuncupare licitum esset, corpusqve, neqvid idololatriæ deesset, hac ipsa æstate adorandum proponeretur. Qva de re Brandus, a Paulo certior factus, tali festivitati interfuturus, Skalholtum, animo, non viribus, valens advolat.

§. 7.

Eodem anno sub festum natalitiorum Brandus reliqvias Jonæ Ogmundini e terra erutas, probeqve elutas, novo inclusas conditorio, publice ostentari fecit. Aqvam vero, qvæ huic usui adhibita fuit, ut præsentissimum omnium malorum medicamen asservari curavit. Et ne Sanctus hic solitariæ vitæ tædio afficeretur, simul effossas Biorni Holensis exuvias novo locello donavit (a). Neutrum tamen publice adorandum aut invocandum docuit; usqve dum tandem Anno 1200. nive cum frigore ingruente, sed penu & pabulo deficiente (b), mendicæ cuidam extremæ sortis, tempore qvadragesimali in multam noctem precibus invigilanti, in ipsissimo cathedræ fundo, vir qvidam fulgente facie, vestibus splendens, perqve omnia humanam sortem superans, apparuit, monens, omnia in melius itura & mutanda, si Ogmundini reliqviis divinus cultus tribueretur (c). Nec mora, qvam primum hæc Brando innotuerunt, tam effœtæ tum temporis ætatis, & viribus destituto, ut lecto surgere aut se movere neqviret, jussit aliqvantulum reliqviarum Ogmundini sibi admoveri, qvo facto melius se habere sibi persvasit. Adhibitis tandem, qvæ omnino adhibendæ videbantur ceremoniis, 5. Non Martii, qvibus vix interesse potuit, actionem animo dudum destinatam opere perfecit (d). Seqventibus

(a) Forte Biorno ut consangvineo suo effossionis habuit honorem, nunqvam tamen publico adorationis honore dignatus est.

(b) Hoc in Islandia, præsertim qvadrante boreali, non novum, ut experientia & Annales abunde testantur.

(c) Scilicet angelus tenebrarum in angelum lucis se qvandoqve transformare potest.

(d) Cæremoniæ eædem fere aut similes adhibitæ fuerunt ac in effossione Sancti Thorlaci, de qva supra, Sect. 3. cap. 6. §. 16. cap. 7. §. 4.

qventibus comitiis, litteris Brandi, cooperantibus Gudmundi Arii perſvaſionibus, feſtum Jonæ Ogmundini, ſanctiſſimis feſtis adnumeratum fuit (a), obiit pius Præſul Anno 1201, feſto Sixti, id eſt 8. Idus Auguſti, officii 38, qvi Holenſium Epiſcoporum ultimus conjugii vinculo ſemet adſtrinxerat.

CAP. V.

De Gudmundo Arii filio.

§. 1.

Gudmundus Arii filius (b) Anno 1160. hanc lucem primum adſpexit. Qvinqvennis patre (c) amiſſo, in contubernium Ingemundi patruelis ſui acceptus, literis tam gnaviter operari cœpit, ut duodecennis Acolytus, & ſeqventi anno Subdiaconus crearetur. Anno 1179. ad exteros iter paravit, at Neptuni & Æoli inclementia diu multumqve jactatus, tandem ſub hyemem repulſus, naufragium paſſus eſt, in qvo crus ei diminutum fuit (d).

§. 2.

(a) Feſtum Ogmundini in omnibus noſtratium calendariis notatum occurrit; ſed in extraneis non legitur, nec unqvam ille a Pontificibus Romanis ſanctorum albo inſcriptus fuit. Confer *Sturlungam* lib. 3. cap. 35.

(b) Genealogiam *Landnama* pag. 69. 116. & *Sturlunga* lib. 2. cap. 39. exhibent. Majores qvidem claros habuit, ſed ipſe ex adulterino congreſſu natus fuit, nam mater, deſerto marito, ex Ario qvater concepit; vide *Sturlungam* l. cit.

(c) Arius Gudmundi pater, aulam Erlingi Comitis ſeqvens, in prælio ad villam Ridjökul 1165. commiſſo, non fine ſingulari laude occubuit, nam ſe pro Comite hoſtibus occidendum objecit. *Sturlunga* lib. 2. cap. 40.

(d) Cum inter æſtuantis maris fluctus navis jactaretur, Gudmundi crus ad latus ſcaphæ illiſum ita comminutum fuit, ut calx antrorſum, digiti vero retrorſum verſi conſpicerentur, qvod malum totam cum hyemem lecto affixum detinuit. Sed ſub æſtatem Reykholas devectus, a Sacerdote qvodam artis medicæ perito, ſanitati reſtitutus fuit, qvi oſſium fragmenta, ex cute adhuc eminentia, forcipibus extraxit. *Sturlunga* lib. 3. cap. 2.

§. 2.

Anno 1184. sacerdotio initiatus, primo Hofensi, deinde Miklabajensi, & tandem Vallensi templo præficitur. In hoc officio, præter qvotidianam sacorum operationem, crebris se jejuniis & precibus ita maceravit, ut reliqvi, num talia diu perferre posset, non immerito dubitarent, decimas vero, oblationes, aliosqve reditus, qvantum ad vitam & victum, vestitumqve opus non habuit, egenis distribuit. Præterea in rivorum, fontium, taliumqve consecratione multus fuit, qvæ ei tantam famam & sanctitatis opinionem pepererunt, ut vulgo *Bonus* cognominaretur. Sed qvidam Episcopo, Gudmundum ecclesiæ bona dilapidare insusurrantes, effecerunt, non tantum, ut a Vallensis parœciæ administratione remotus, minus lucrosæ præficeretur, sed etiam hæreditate Ingemundi patruelis, Episcopo, nescio qvo legum prætextu, cathedræ Holensi illam vindicante, privaretur.

§. 3.

Anno 1195. ab Haldora Abbatissa Kyrkebajensi evocatus, abitum paravit, qvod ubi parochianis innotuit, Episcopum ne ipsi discedendi veniam concederet, rogarunt. Vallis itaqve seqventem hyemem transigens, festis diebus ossa qvædam & sanctorum reliqvias osculanda & adoranda proponere solebat, qvod haud contemnendi lucri causa exstitit. Sed præfectus villæ Thorsteinus hæc taliaqve irridens, nescire se, an eqvorum an indigetum reliqviæ essent, dixit. Huic itaqve Gudmundus, sub æstatem discessurus, ut blasphemo & irrisori dicam scripsit (a). Anno 1198. Brandum Holensem cadaveris Thorlaciani effossioni interfuturum, Skalholtum seqvitur, in qva processione Præcentoris dignitatem & proximum ab Episcopo locum obtinuit.

§. 4.

Annis 1199. & 1200. qvartam occidentalem circumiens varia patrasse fertur miracula (b), qvibus tantam sibi celebritatem acqvisivit, ut revertens

(a) Vide supra Sect. 1. cap. 1. §. 53. 54.

(b) Tribuuntur ei præter fontium consecrationes, qvorum ab ipso denominatorum in qvavis

vertens (Nam hyemes cum Kolbeino Tummæ filio, tunc temporis borealis qvadrantis facile primo, transigere solebat) & monasterio Thingorensi

vis fere provincia plures adhuc indigitantur, multa miracula, ut larvarum & dæmonum fugationes, ægrotorum sanationes, futurorum prædictiones, insoliti & miraculosi raptus, non dissimiles ac de Olao Tryggonis in ejus *Vita* cap. 77. 79, aut de Sancto Andrea Pastore Slaglosensi, referuntur, aliaqve, qvorum pleraqve superstitiosi seculi genium sapiunt. Unum tamen qvin adscribam supersedere neqveo. *Sturlunga* lib. 3. cap. 36. " Þetta haust bar so til, hann saung yfir siúkum kararmanni, " og bar yfir hann helga dóma sína, hann lá í beck hiá þeim siúka manni og " sofnadi hann á bæninne, at því þeim þótti er vid vóru. Diákni hanns lá í beck " hiá hönum, og hnie Gudmundr Prestr á hann ofan er hann sofnadi. Enn er " hann hafdi skamma stund legit, þá kendi Diákninn ei at hann lægi á hönum, enn " hann sá oc so adrir, at hann lá þar lánga stund. Enn er hann vaknadi, spurdi " Diákninn, því hann kendi hanns ei, er hann lá á brióśti hanns? enn hann vildi " ei segia. Þá kom saga sú um veturinn vestan úr fiördum, at sá madr er Snorre het, vestan úr Skálavík, hann var leikinn af flagdi einu, oc sókti hann tröll-" kona so miög, at hugdi hann mundi ei undan komast. Enn þessa sömu nótt, " er ádr var frásagt, þat var laugarnótt, þá fór hann einn til tída, oc var miög " lángt at fara, þá kemr at hönum tröllkonan oc sækir hann, oc bægir hönum til " fialls. Þá bidr hann at Gudmundr Prestr dugi hönum, ef hann er so mikils rád-" andi vid gud, sem hann hugdi, og leysa hann af flagdi þesso. Í því syndist " hönum, sem liós kæmi yfir hann, enn liósinu fylgdi madr í kyrkio-kápu oc " hafdi vatnsstöckul í hendi oc stöckti yfir hann. Þá hvarf tröllkonan, so sem " sycki hön nidr, enn hönum fylgdi liósid allt til bæar, oc þóttist hann giörla " kenna, at liósinu fylgdi Gudmundr Prestr Arason. Nú bar þad saman á einni " nótt, at hann vitradist Snorra, og Diákninn kendi ei þúnga af hönum. " Id est: *Hoc autumno accidit, ut pro ægroto qvodam, qvi jugiter lecto detinebatur, preces funderet, & super illum sanctas imponeret reliqvias. Ille in scanno apud ægrotantem decumbens, prout præsentes reputavere, inter orandum obdormivit. Ejus diaconus in eodem juxta illum scanno decumbebat, super qvem Gudmundus obdormiens se declinabat. Ubi autem paulisper decubuerat, illum sibi superjacere diaconus non persentiscebat, qvamvis tam hic, qvam cæteri* (præsentes) *illum ibidem diu jacentem viderent. Ubi vero expergesceret, diaconus illum, qvare suo in sinu jacentem non persenserit, interrogavit, ille autem responsum reddere noluit. Hyeme exin ista de finibus occidentalibus perferebatur relatio, virum nomine Snorronem de Skalavico a lamia qvadam impetitum fuisse, qvem gigas ista tam acriter insectabatur, ut spem elabendi non haberet. Nocte vero prædicta, qvæ erat Saturni, soli illi, ad missam* (audiendum) *per viam admodum longam proficiscenti, gigas occurrit, eumqve insectans, ad montes devium agit. Tunc ille Gudmundi sacerdotis, si modo iste tantum apud Deum valeret, qvantum hic illum* (valere) *reputaret, ad se a lamia ista liberandum*

rensi appropinqvans, a Carolo Abbate & Gunnlogo Monacho, viris id temporis Islandorum doctissimis, antiphonam hance concinentibus: *Vir iste in populo suo mitissimus apparuit*, magnificentissima processione exciperetur.

§. 5.

Anno 1201. australem orientalemqve qvadrantem, eodem modo convivia captans, & miracula subinde perpetrans, peragravit, in qvo itinere literas a Kolbeino, ipsum in locum nuper defuncti Brandi Holensis electum esse nuntiantes, accepit. Calendis enim Septembris curiæ Holensis cives, Vallis de Episcopi electione acturi, comitia habuerant, in qvibus Kolbeinus aliiqve Episcopum extra suam qvartam qværere dedignantes, rejecto Magno, qvem pater Gissurus Nomophylax summopere commendabat, Gudmundum freqventes elegerunt. Hoc audito ad Kolbeinum properans, verecunde qvidem semet initio excusavit, sed instante Kolbeino aliisqve, altera denuo comitia, pro ipsius vocatione stabilienda, in qvibus ipse popularium vota coram audiret, habere placuit, qvibus peractis, tandem oblato oneri humeros submisit. Kolbeinus deinde electum lauto exceptum convivio (a), & donis mactatum, Holas deduxit, ibidem septem stipatus comitibus, qvod hyemis restabat, commoratus & rei domesticæ dispensatorem agens, qvod cum se inconsulto factum fuisse Electus postea diceret, eorum amicitia paulatim dissui cœpit.

§. 6.

---

randum, auxiliaturum implorat. Eodem momento lumen sibi superveniens videre sibi visus est, qvo in lumine vir erat, casula indutus, spargillum manu tenens, qvo illum aspersit. Tunc gigas tanqvam deversa disparuit, ipsum vero (Snorronem) *lumen usqve ad villam comitabatur, in lumine vero Gudmundum Arii filium sacerdotem præsentem accurate recognoscere sibi visus est. Hæc eadem coincidebant nocte, tam qvod Snorroni apparuerit, qvam qvod Diaconus ejus gravitatem non persentisceret.*

(a) Kolbeini convivium hoc modo describitur: Electo tronus, Regio more erectus fuit. Ipse autem Kolbeinus famuli instar ministrans, trita & foraminosa mappa mensam imprudens stravit. Sed errore cognito factum excusare cœpit. Cui Præsul regessit: *Nihil qvidem referre. Mappam tamen hanc esse typum Episcopatus sui, talem enim illum futurum*, qvod ejus vaticinium non omnino vanum fuit, ut ex dicendis apparebit.

§. 6.

Anno 1202. Paulo Skalholtensium Antistite de sua electione per epistolium certiore facto, ipsiusqve approbatione accepta, ab eodem invitatus Skalholtum lætus advolat (a), unde ipsius ad Archiepiscopum literis

 præmuni-

(a) Litteræ de hac re inter Gudmundum & Paulum Episcopos, ut & Sæmundum Jonæ, Pauli fratrem, ex *Sturlunga* lib. 3. cap. 60. exscriptæ tales sunt:

" Páli biskupi sendir Gudmundr prestr sem nú er kalladr biskups efni, kved-
" iu Guds og sína. Eg hefr játast undir meiri vanda enn eg se fær, og hast ei
" ydart lof til oc rád sem vera átti. Nú vil eg bidia ydr álita af guds álfu, sem
" þer erud skylldir til at segia, hvad ydr er nærst skapi. Vili þer annann mann
" kiósa til þessa vanda oc vegs, er eg hefer ómaklegr undirjátast, þá vil eg feginn
" uppgefa. Því eg verd þess af nockrum var, at þetta þykiast ofinælt hafa, oc
" hef eg því rádit Sigurd Ormsson til fiárforráda, at menn kvíddu fiárforrádum
" mínum. Nú kiósid annadhvört, hvad sem Gud kennir ydr, oc sendit mer bref
" um sem fyrst, hvört þer kiósit mig til edur frá. Vale. " Id est: *Gudmundus Pastor, & jam vulgo dictus Electus, Paulo Episcopo salutem Dei & suam. Majus, qvam cui par sim, onus subii, non tuo consilio & venia, uti fas erat, usus. Itaqve vos exoratum eo, ut Dei nomine decernatis, prout indicare vobis incumbit, quod vester fert animus. Qvodsi quenqvam alium ad istud onus, honoremqvè, qvem ego suscepi, eligere velitis, libenter eundem depositurus sum; Etenim ex nonnullis percipio illos inconsulto hoc fecisse sibi videri, qvare Sigurdum Ormonis filium, œconomum constitui, eo qvod œconomia mea in dubium veniret. Itaqve alterutrum prout Deus vobis suggeret eligite, literisque, qvam primum fieri potest, missis, certiorem me reddite, utrum me, nec ne eligatis. Vale.*

" Páll Biskup sendir kvediu guds oc sína Sæmundi bródur sínum. Bref
" biskups efnis kom til mín, at eg skyldi kiósa annann mann til biskups. enn
" hann lætst vera búinn at uppgefa kosninginn. Hann hefer rádit til stadarfor-
" ráda Sigurd Ormsson, því at menn vóro uggandi um hanns fiárforsiá. Eg þykist
" þess kenna á brefi hanns, at hann ætlar utan í sumar ef hann er ei frá kosinn,
" því at hann villdi, at eg skylldi annad hvort kiósa hann til edur frá. Nú vil eg
" þú segir, hvad eg skal adkveda. " Id est: *Paulus Episcopus Sæmundo fratri, salutem Dei & suam. Accepi literas Electi, ut scilicet alium Episcopum eligerem, qvo facto, ille se electioni renunciaturum significat. Sigurdum Ormonis œconomiæ præposuit, qvoniam ipsius œconomiæ procuratio in dubium vocabatur. Ex literis ejus persentisco ipsum seqventi æstate peregre profecturum, nisi electio irrita fiat, insistit enim in eo, ut ipsum electum, vel non electum censeam. Itaqve qvid decernam, enuncies, exopto.*

" Páli Biskupi sendir kvediu guds oc sína Sæmundr Jónsson. Veitstu bródir,
" at Gudmundr hefer ei verit mikill vin í málum vorum; enn þó er hann leyfdr
" af

præmunitus navigio se credit (a). Solvens vero e portu Eyafiordensi circa medium æstatis navigationem, priori parum propitiorem experitur. Tandem

» af mörgum mönnum, oc líkligt, at því se kosningr undir hann kominn, at
» þat mun guds vili vera. Spyr eg at hann se margs vegna veltilfallinn bædi
» gædsku sinnar, og sidsemis, og reinlífis, er mestu vardar. Enn ef nockud
» er annad í, þá taki þad vanda af Nordlendingum, at þeir ábyrgist siálf-
» ir kiör sitt. Enn þad er mitt rád, kiós hann helldr til enn frá, þvíat
» ei er víst hvör líkligre er til, at gudi líki vel enn sá, og er vænu best at hætta í.
» Þat er óráðid at sá se, at eige megi nockud ad finna. Einhlítir giördust Nord-
» lendingar ad um kiör sitt, beri þeir nú ábyrgd fyre hververdr. » Id est: *Paulo Episcopo Sæmundus Jonæ salutem Dei & suam mittit: Nosti frater, Gudmundum haud favisse partibus nostris, nihilo secius a compluribus laudatur. Electionem autem Dei voluntate ipsi obvenisse verisimile est. Accepi quidem ipsum ob multas res idoneum, nempe humanitatem, honestatem & castitatem, id quod plurimi interest. Quodsi res aliter se habeat, id incumbat onus civibus borealibus, qui in hac electione suis usi sunt consiliis. Verum enimvero me suasore ipsum eligas, incertum enim est, quis ille sit magis idoneus, qui Deo melius placeat; Est igitur ex maxime probabili hoc periculo commitendum, nec in propatulo est, dari cui nihil vitio verti possit. Sua tandem sponte boreales delectum habuere, quibus ergo futura cura sint.*

» Páll Biskup sendir guds kvediu oc sína Gudmundi Biskups efni. Gud hefer
» kosit þig til biskups og vær, og ertu fastliga kosinn ad guds lögum og manna,
» so sem á þessu landi má fullsigast. Nú er gódir menn hafa þenna vanda á þig
» lagt, þá ber oss naudsyn til, at finna þig sem brádast. Þvíad eg kendi þad í
» brefi ydru, at þú munt utan ætla í sumar, ef so er sem þú mundir kiósa. Nú
» vil eg köma til móts vid þig ef þú villt, enn kuma þöck, ef þú sækir mig
» heim, enn skyllda þig ei til, þvíat eg á mörg erinde vid Erkibiskup, þau er eg
» vil þú framflytir, oc komir á minn fund, ádr þú fer utan. » Id est: *Paulus Episcopus Gudmundo Electo salutem Dei & suam. Deus ac nos te Episcopum eligimus, qvare legibus divinis & humanis firmiter electus es, qvoad inter nostrates fieri potest. Ceterum cum viri præstantes hocce tibi onus imposuerint, necesse est ut te qvam citissime conveniamus, qvippe ex epistola vestra percepi, te proxima æstate peregre discessurum, si modo voti compos evaderes. Itaqve si tibi placet, te conveniam, si autem domum meam veneris, gratissimum mihi erit, non enim id tui officii duco. Etenim mihi res multæ cum Archiepiscopo intercedunt, qvas ut procures, neqve ante discessum tuum convenias, percupio.*

(a) Hujus itineris comitem sibi adscivit Rafnum Sveinbiornonis virum pietate & vitæ sanctimonia clarum, qvi post mortem a qvibusdam divorum numero inscriptus fuit. Huic in laborum & exantlatæ molestiæ præmium, ut & indissolubilis amicitiæ pignus dedisse dicitur *Lapidem solis*, cujus, aut similis in *Vita Divi Olai* Norveg. Reg. cap. 144. mentio etiam injicitur. Qvid per hunc *lapidem solis*-intelligi debeat, aliis eruendum relinqvimus. Sed qvoad certiora edocemur, statuimus fuisse opali qvoddam

Tandem tamen non sine vitæ periculo Norvegiam tenens, Anno 1203. 8 cal. Martii ab Erico Archiepiscopo Holensium Præsul consecratur. Domum vero revertens, adqve orientale insulæ littus appellens, Paulum Skalholtensem & Jonam Grönlandensem Episcopos, non sine mutua congratulatione offendit.

§. 7.

Ascensa cathedra, tantum abfuit, ut aliqvid de solitis pietatis exercitiis omiserit, ut qvædam nova prioribus superaddiderit, qvorum unum saltem hic recensere libet. Imminet Sedi Episcopali ab oriente magnæ altitudinis mons, Holabyrda dictus, in cujus medio fere latere vallecula qvædam seu aperta cavitas, hodieqve *Gvondarskál*, (ɔ. Gudmundi cavitas) vocata, in qva saxum ingentis magnitudinis, *Gumundar altare* nuncupatum, conspicitur. Huc qvotidie, tempore præsertim qvadragesimali, nudis pedibus, nulla habita inclementis aëris ratione, asperam arduamqve viam, in aliqvot stadia se porrigentem, preces matutinas ibidem fusurus, emensus est.

§. 8.

Bonorum statim ecclesiæ prodigus, inqve subditos magis qvam speraverant, imperiosus esse cœpit. Kolbeino Tummæo ipsius sanctimonia, dum privatus fuit, inescato, suam ad tantam dignitatem evectionem plurimum debuit; Sed in solio collocatus, ipsius, aliorumqve de se bene meritorum oblitus, solus pro lubitu omnia agere & dirigere voluit. Sigurdum Ormi filium, virum primariæ dignitatis, ejusqve uxorem, qvos qvam primum suam ad episcopatum electionem inaudiverat, œconomiæ præfectos & rei familiaris dispensatores elegerat (a), amplissimisqve, si se sua-

 qve

dam genus, forte qvod Italis vocatur *Girasole*, nonnullis autem *Astroites* aut *Asteria* vide *ANSELM. BOETII Hist. Gemm.* lib. 2. cap. 47. & seq. aut magnetem qvendam, solis vel lunæ seqvacem, de qvibus legendus *KIRCHERUS* in *triplici regno Naturæ* Sect. 3. cap. 2. seq.

(a) Epistola qvam Gudmundus Sigurdo & ejus uxori hac occasione scripsit talis est: " Kvediu " guds og sína, sendir Gudmundr, sem nú er kalladr biskups efni, Sigurdi og " Þuridi.

qve omnia sibi concrederent, promissionibus impleverat, abominari cœpit. Unde Sigurdo (qvo facilius a se remotum pessundaret) ut œconomiam monasterii Thveraënsem susciperet, persvasit.

§. 9.

Cum Kolbeino autem statim aperta exercere cœpit odia, qvæ primum in causis Asbiorni cujusdam sacerdotali munere fungentis eruperunt. Huic Kolbeinus ob rem pecuniariam dicam scripserat, sed Præsul constituto judiciali processu, infula, stola, baculoqve ornatus intercessit, & Asbiornum non tantum insontem, sed eorum jurisdictioni omnino exemtum esse protestatus est. Kolbeino autem nihilo secius judicium exercente, & ex juris civilis rigore Asbiorno aqva & igne interdicente, Præsul ne cedere videretur, id enim suæ dignitati non parum detrahere credebat, Asbiörnum non tantum satellitem sibi adscivit, sed etiam Kolbeinum ejusqvè asseclas diris devovit. Litem autem ad tempus Paulus Skalholtensis Præsul, ejusqve frater Sæmundus sua auctoritate sopivere, persvadendo Kolbeino, ut ipsi Episcopo rei arbitrium committeret, qvi ex eorum sententia modicam sibi pecuniæ summam adjudicavit, cujus dimidium Kolbeinus ex tempore solvit, dimidium vero asseclas pendere jussit, qvo tamen Præsuli neqvaqvam satisfecit.

§. 10.

Eadem æstate Kolbeini amicis & affinibus, sibiqve qvondam carissimis Sigurdo Ormi & Hallo Klepjarni amicitiam renunciavit, & paulo post sacris

---

" Þurídi. Gud hefer miklar jarteknir giördt, at ver skyldum efna vor heit, sem " vær erum skylldugir vid ydr ad fá stadfestu. Nú er eg skylldugr þíns fulltings, " því eg hefi meiri vanda á mig játad, enn eg se fær ad bera. Nú byd eg yckr til " Stadar forráda med mer og fiárvardveitslu, og komid sem fyrst má, þviad þad " gegnir betr Stadnum og oss." Id est: *Salutem Dei & suam Gudmundus, jam Electus appellatus, Sigurdo & Thuridæ mittit. Magnum Deus miraculum fecit, quo votum nostrum præstare possimus, cujus in vos rei sumus, ut firmam vobis exhibeamus stationem. Tui jam adminiculi opus habeo, majus enim onus subii, quam cui ferendo par sim. Jam præfecturam opum Cathedræ & œconomiam mecum (obeundam) vobis offero; Quamprimum (igitur) occasio datur, venite, id enim tam Cathedræ quam vobis maxime expedit.*

sacris interdixit, caussans eos rustico cuidam pecuniam injuste abjudicasse, alterum vero ex cœnobio Thveraënsi extractum male mulctasse. Horum communionem Kolbeinus, primo qvidem, ne Episcopum irritaret, vitavit; sed cum non diu in sententia perstaret, neqve dimidium promissæ pecuniæ solveret, pari pœna plectitur. Hinc 80. armatis stipatus, domesticis qvibusdam Episcopi diem dicturus, Holas venit; qvod ille præsciens, ascenso ædium tecto, Episcopali ornatu fulgens, novam in Kolbeinum ejusqve asseclas, lingva vernacula, ut omnes intelligere possent, exsecrationem intonat; Sed hæc etiam controversia amicorum interventu eo modo sedata fuit, ut Episcopus Kolbeinum cum sociis absolveret, ille autem actionem omitteret, totius vero causæ arbitrium penes Archiepiscopum foret, cujus judicio se staturum uterqve promittebat. Nunqvam tamen pristina redintegrari potuit amicitia; Nam Episcopus novas semper Kolbeini subditis actiones intentando; ille vero parum vel nihil cedendo, antiqva renovarunt odia.

§. 11.

Skiæringus erat male morato cuidam Acolytho nomen, qvi clientem qvandam Kolbeini constupraverat. Præsul vero ejus patrocinium suscipiens, proqve eo satisfacturus, non contemnendam pecuniæ summam obtulerat. Sed respuens conditionem Kolbeinus, lege in reum agere constituit, bonaqve ejus, a Sigurdo Ormi adjutus, publicavit; qvo cognito præsul, utrumqve denuo cum asseclis, anathematis fulminibus percussit. Hoc illi magis exasperati, alios etiam ejus asseclas ob conversationem cum Skiæringo, exilii reos proclamarunt; qvorum bona proscripturus Kolbeinus, Anno 1208. ingenti armatorum numero stipatus, Holas tendit Hoc præsentiens Episcopus, ecclesias provinciæ visitaturus, qvos Kolbeinus damnaverat secum ducens, cumqve iis, ut insontibus victitans & ad sacra aditum permittens, abitionem maturat. Ejus exemplum contra Kolbeinus & sui, qvos devoverat Præsul, seqventes, ut insontes sacris interfuerunt, & publicis negotiis operam dederunt, qvi mos deinde, qvamdiu in vivis fuit Gudmundus, in Holana diœcesi invaluit (a). Vergente

(a) Duplex qvondam fuit proscriptio civilis, minor, qvæ nostra lingva vocatur *fiörbaugsgardr*, major autem *skóggangr*; binæ vero minores in eodem subjecto simul concurrentes

gente æſtate Epiſcopus domum revertitur, multis qvidem viris bonis & virtute præditis, pluribus vero malis & factioſis ſtipatus, qvi rapinis & maleficiis, tam in indigenas ruſticos, qvam in advenas mercatores, cauſſantes eos cum Kolbeino & excommunicatis victitaſſe, graſſabantur. Per Modruvallas tranſiens, ſacrum qvoddam ſcrinium, aliasqve ſanctorum reliqvias, ne contactu excommunicatorum profanarentur, abſtulit (a). Qvam Kolbeinus, ejus frater Arnorus, Sigurdus & Hallus Klepjarni, contumeliam, & (ut vocabant) ſpoliationes non ferentes, armatos ex omnibus ſibi ſubjectis provinciis, Epiſcopum invaſuri congregarunt.

§. 12.

Septimo Idus Septembris Epiſcopus Holas venit, poſtridie qvi eſt beatæ Virginis natalis, ſacris ſi licuiſſet, operaturus Sed eodem die Kolbeinus, (reliqvi enim nondum advenerant) ſedem Epiſcopalem obſidione cinxit. Et licet Ogmundus Epiſcopi cognatus, aliiqve ſedatiores pacis conditiones interferrent, aliud tamen, qvam ut Præſul hac vice cum ſuis illæſus abiret, convenire non potuit. Hac ille accepta conditione, trecentis ſtipatus varii generis hominibus, (nam hunc numerum 3. Abbates, 40. ſacerdotes, qvidam fortes & armati viri, & non pauci utriusqve ſexus mendici implebant,) abeqvitavit (b). Kolbeinus vero inſtigante Bruſo ſacerdote,

---

rentes majorem æqvabant; cum tali modo reis victitantes, eos recipientes, adjuvantes, aut occultantes, parem ſibi reatum contraxerunt, niſi jurisjurando religione firmare poſſent, nihil ſibi de eorum proſcriptione conſtitiſſe. Ex hoc fundamento Kolbeinus Epiſcopi aſſeclas ob communicationem cum Skiæringo proſcripſit. Vid. ſupra Sect. 1. cap. 1. §. 18.

(a) Non immerito inter majoris momenti paradoxa numerari debet Gudmundi Præſulis pietas ſeu zelus, credentis Sanctorum reliqvias excommunicatorum præſentia profanari, imo ipſa templa eorum ſepultura, aut etiam ſangvine innocentium, ſi iis aſpergeretur; ſed facinoroſos templis tanqvam aſylis includere, iisqve pro caſtris & munimentis uti fas eſſe duxit. Sed non hoc ſolum modo Papicolæ culicem decolaverunt, camelum autem deglutierunt.

(b) *Sturlunga* libr. 4. cap. 3. " Máriumeſſo aptan, var hríngt öllum kluckum, og er " ſagt ad Kolbeinn og menn hanns heyrdu ei kluckna hliódit. og nú rídr biſkup " af ſtadnum og med hönum þriú hundrud manna. þar vóru 3. ábótar, 3. múnkar, " 40. preſtar, marger klerkar, fiölldi röſkra manna, ſumt vóru ſtrákar, ſtafkarlar

" og

sacerdote; pactis non manens, abeuntem cum suis persequi coepit. Hinc Episcopo & Abbatibus, ne manus consererent, frustra clamantibus, acre prælium committitur, in qvo Kolbeinus, lapide caput percussus, Præsuli tamen ante mortem reconciliatus & absolutus, occubuit, præterqve ipsum ex suis octo, in qvibus Brusus sacerdos. Ex episcopalibus etiam nonnulli desiderati sunt.

§. 13.

Reliqvi complices Kolbeino occiso, aut fuga, (in qveis Arnorus & Sigurdus) salutem qvæsiverunt, aut victoris misericordiam (in qveis Hallus) implorantes, pro modulo facultatum & statu causæ, pecunia vitam redemerunt (a); Qvod deinde lytrum Præsulis emissarii, turmatim provincias

" og gaungu konur. " Id est: *Vigilia festi Mariæ omnes campanæ pulsabantur, qvarum sonitum Kolbeinum ejusqve asseclas non audivisse, perhibetur. Episcopus deinde cathedram relinqvens, inde eqvitat, tribus stipatus Abbatibus, tribus monachis, qvadraginta sacerdotibus, multis clericis, & virorum fortium magno numero. Qvidam* (ejus asseclarum) *erant errones, & utriusqve sexus mendicabula.* Si Gudmundo ex condicto pugnandum fuisset, & concessum, ut qvotqvot posset, evocaret, certe 200. sacerdotes & mille armatos in aciem producere potuisset. Mos enim fuit Episcopis manus cum hostibus conserturis, omnes suæ provinciæ Abbates & sacerdotes evocare, & unicuiqve injungere, ut omnes, aut qvam plurimos parœciæ incolas & subditos secum adduceret. Hinc *JONAS EGILLI* in *Vita Ögmundi* scribit: " Hann " skyldadi hvern prest, at ridę til alþingis og fiölmenna sem mest. " Id est: *Cuicunqve sacerdoti, ut qvam maxima posset, freqventia stipatus, comitia universalia adiret, injunxit.* Qvo pacto Ögmundus MCCC. (id est 1560. nam numerus centenarius major hic ut alibi, in antiqvis rationibus Islandicis intelligendus est.) armatorum contraxit, in qvo exercitu sine dubio fuerunt 300. sacerdotes, nam ejus tempore habuisse diœcesin Skalholtinam 400. aut etiam plures sacerdotes, facile adducor ut credam, cum pleraqve majoris notæ templa duos, tres aut qvatuor numerarent Pastores. Hinc est, qvod eorum fidem sollicitare non possim, qvi 600. Clericos in prælio Fotvicensi cecidisse scribunt. Cum enim Dania plus decuplo populosior sit, qvam Islandia, & ibidem qvinqve Episcopi occubuerint, qvorum qvemvis forte 200. clerici stipabant, haud absurdum, imo valde verisimile est, majorem eorum partem pro & cum suis Episcopis cadere voluisse & gloriosum duxisse. Conf. supra Sect. 3. cap. 3. §. 5. pag. 275.

(a) Ipse simul actorem & judicem agens, primo omnibus fidelitatis juramentum extorsit; qvo præstito, pauperrimis 12, mediocribus 20. 40. 60, ditissimis 90. thalerorum pretium

cias percurrentes, rapinasqve & varia neqvitiæ genera exercentes, rigidissime extorserunt. Horum pleraqve licet Episcopo, partim inscio, partim non jubente fierent, ipsi tamen vulgo omnia imputabantur, præsertim cum e rigore disciplinæ ecclesiasticæ nihil remitteret; nam in eos, qvi solvendo non erant, pariter ac injurias qvestum ad se venientes, diris & devotionibus plerumqve debaccatus est, qvo summam sibi infamiam & vulgi odium attraxit, futuræqve calamitati viam stravit. Pauli etiam Skalhol-

---

tium, qvo aut vitam aut excommunicationem redimerent, imposuit, qvæ *Sturlunga* libr. 4. cap. 3. his narrat verbis: " Biskup leggr nú giölld á alla þá er *ad hönum* " höfdu farid 3. hundrud vadmála, á suma 5. hundrud, edr 10. hundrud, *so sem* " hönum þóttu sakernar. Af einum Bónda hafdi hann 20. hundrud. Biskup send- " ir nú menn sína, til ad draga saman þetta fe, oc treystust þeir ei fámennir ad " fara, enn þeir er fyri sátu, þordu ecke annad enn giallda slíkt er þeir kröfdu, " enn kölludu rán. Nú er illr kurr i bændum, þóttust hafa látid höfdingiann, " enn fengid siálfir sneipu, látid frændr sína oc vini, sumir limu, og giallda fe á " þad ofan. kalla þeir þetta allir hernad, og rán er þeir láta; hinir ólmast því meir " yfir ad fara med flockinum. gefa adrar sakir fram hiá bændunum. Þeir geingu " og yfir bú þeirra Arnórs og Sigurdar, og giöra marga luti þá er biskup baud " eige, helldr bannadi þeim. Þeir brendu bæ einn og unnu á nockurum mönnum " þeim, er þeir þóttust sakir vid ega. Einn tíma drápu þeir mann, oc var madr " fyri þeim drepinn og prestr. Enn þad sem biskups menn giördu óspakligt, þat " kendu bændr biskupi. Biskup kallar bændr i sama banni sem ádr þeir sættust, " þvíat þeir villdu ecki hallda, þad er þeir höfdu fest um sumarid, og villdu allt móti " hönum giöra þad er þeir mattu. " Id est: *Episcopus omnibus qvi ipsum impetierant, multam, tres pannorum inqvilinorum hundredas, qvibusdam qvinqve, aut etiam decem hundredas, prout cujuslibet ab eo* (in se) *offensiones reputabantur, irrogavit. Uni Colono viginti hundredas extorsit. Ad has deinde multas corrogandum Episcopus suos mittit, qvi absqve freqventia iter suscipere non sustinuere, qvi autem impetebantur, non aliud præsumebant, qvam qvicqvid imperabatur expendere, id tamen rapinam esse dictitabant. Hoc colonos pessime ussit, principem suum amiserant, ipsi ignominia affecti; Cognatos & amicos, qvidam etiam membra amiserant, & multa illis jam praeterea irrogabatur; Talia tumultum, & latrocinium appellitant. Illi in contrarium eo magis furentes & magno numero grassantes, alias ab his diversas actiones colonis præterea intentant. Villas Arnori & Sigurdi deprædabantur, & multa alia qvæ Episcopus iis non præcepit, sed interdixit, peragebant. Prædium qvoddam combusserunt, & qvosdam viros qvibus erant infensi, læsere. Hominem qvendam* (præterea) *interfecere, ipsi qvoqve unum* (laïcum) *& sacerdotem* (a colonis) *interfectos desideravere. Sed qvicqvid episcopales violentum commisere, id coloni Episcopo imputabant. Episcopus colonos, eadem ac ante transactionem, excommunicatione teneri urgebat, eo qvod pactis æstate præterlapsa initis non steterint, & qvantum in iis situm esset, sibi obsistere conarentur.*

Skalholtensium Antistitis, ingentem hanc providentis procellam, pacemqve cum Kolbeini consangvineis ineundam svadentis, suam præterea non tantum operam, sed & pecuniam ad exulceratos mitigandum animos offerentis, monita sprevit; ferociter postulans, ut is tanqvam collega, in omnibus per fas & nefas secum staret & consentiret.

§. 14.

Omni itaqve pacificationis spe sublata, Kolbeini cognati & affines (a) Anno 1209. numeroso collecto exercitu, ipsum Holis, in aliqvali super ædium tectis erecto munimento se cum suis continentem, maxime vero facinorosis, de qvorum salute & reconciliatione omnino desperabat, templo inclusis, invaserunt. Serum erat diei, cum opugnatores, militari sublato clamore, Cathedram episcopalem corona cingerent. Oppugnationem vero, data opera, plurimos ab eo noctu (ut evenit) transfugituros, præsagientes, in proximam lucem distulerunt. Anteqvam invasionis signum daretur, Arnorus Præsuli optionem dedit, ut si reorum qvorundam, qvi in templo essent, vitam redimere vellet, cathedram nunqvam reversurus desereret, sin minus, omnes internecione delendos, ipsumqve invitum avehendum fore minitatus est, ea autem rejecta, prælium committitur, in cujus primo ardore propugnantium duodecim, oppugnantium vero sex perierunt. Qvo facto Præsul a Snorrone Sturlæo, ut suæ se fidei committeret, invitatus, extemplo ad eum transiit, eodemqve die cum eo abiit. Reliqvi expeditionis socii præsertim Arnorus & Sigurdus, reos ex templo extractos, qvosdam membris, qvosdam vero (& inter hos Skiæringum) vita privarunt, eosqve in locis profanis tumulari curarunt, suos vero, non obstante excommunicationis pœna, in sepulcreto condiderunt. Omnes, qvotqvot a partibus Episcopi steterant, pecunia mulctarunt, nemine contra ne hiscere qvidem audente, in omnibus his se Episcopum imitari dicentes, qvi talia exempla, tam in propriæ,

 qvam

(a) Hi fuerunt, Arnorus Kolbeini frater, Sigurdus Ormi ejus vitricus, Thorvaldus Gissuri filius Arnoris patruelis, (nam Thurida Kolbeini mater fuit Thorvaldi soror); Jonas Sigmundi, affinis, Sighvatus Sturlæus, sororem Kolbeini sociam thori habens; Snorro Sturlæus Sighvati frater, Magnus Gudmundi Thorvaldi affinis, & Thorvaldus Vatnsfiordensis.

qvam in contrariæ partis aſſeclis prius ſtatuerit (a). Ad rapinas deinde converſi, ne a templis qvidem ornamentis ſacrilegas manus abſtinuerunt. Decimas Epiſcopo debitas a ſuis per univerſam diœceſin colligi curarunt; reliqvaqve cathedræ bona & reditus pro lubitu diſpenſarunt. Sacerdotibus ut ipſos ipſorumqve ſatellites abſolverent, ſacrisqve aſſidue operarentur, edicto Præſulis nomine propoſito, minaciter mandarunt. Horum fama cum ad Præſulis, Reykholti cum Snorrone exulantis, aures perveniret, contrarium confeſtim emiſit edictum, qvo templum Holenſe, utpote excommunicatorum ſepultura profanatum, claudi mandavit; omnemqve in univerſis diœceſeos templis ſacrorum operationem ſevere prohibuit. Sigurdus vero & Arnorus, qvibus hæc ſudes in oculis erant, ſacerdotes, ut nihilo ſecius ſuo fungerentur officio, vi adegerunt (b).

§. 15.

(a) Præſul enim ſuos a Kolbeino proſcriptos, in ſepulcreto condi, Kolbeinianos autem a ſe excommunicatos ſaxea tantum mole in loco profano contegi curaverat. Pari modo hi jam procedebant. Ögmundus autem Epiſcopi patruelis, non tantum 480 joachimicorum valore, ſed etiam perpetuo ex qvadrante Boreali exilio mulctatus fuit. Immenſas itaqve hoc modo eos corraſiſſe divitias oportet, ſed qvæ ſimili modo profundebantur, nam male parta male dilabi ſolent. Hic eſt ille Ögmundus Sneis, qvi firmam adeo nactus eſt ſenectam, ut octogenarius omnia munia militaria dexterrime obire poſſet, & inter 80 ſelectos viros conſpectus, eorum vegetiſſimus videretur, qvod hic qvaſi in tranſitu notamus. Conf. *Sturlunga* libr. 4. cap. 5. 6. 29.

(b) De his *Sturlunga* lib. 4. cap. 5. ita: "Aumlig og hörmulig kriſtni var þá at ſiá. ſumir preſtar lögdu meſſuſaung fyri hrædſluſakir vid gud, enn ſumir frömdu fyri hrædſluſakir vid höfdingia, enn ſumir ad ſiálfs ſíns vilia. Höfud kyrkiau, móderin, ſat í ſorg oc ſút oc ſumar dæturnar med henni, enn ſumar gleymdu hennar harmi, og lifdu ſem lyſti; enn engi þordi um at vanda ne ſatt at mæla." Id eſt: *Miſera tunc & triſtis erat eccleſiæ facies. Sacerdotum quidam ob timorem in Deum ab operatione ſacrorum deſtiterunt, quidam autem ob timorem potentum, aut etiam ſuopte arbitratu illa peragebant. Eccleſia principalis, mater, luctu & mœrore affligebatur, & cum illa quædam etiam filiæ, quædam vero triſtitiæ ejus oblitæ, ex voto vivebant; ſed nemo reprehendere aut verum edicere audebat.* Qvibus verbis Author videtur eorum ſententiam adprobare, qvi ſacris operari deſtiterunt. Sed cap. 7. reliqvis, ſeu ſecus facientibus faventior videtur, dicens: "Preſtarnir fóru ſínu fram um þiónuſtugiördina, hvad ſem biſkup ſagdi, oc höfdu helſt rád um ſinn vanda vid Gunnlaug múnck, er meſti klerkr og gódviſamadr þótti þar í ſveitum." Id eſt: *Sacerdotes, ingratiis Epiſcopi, quoad ſacra peragenda pro ſuo quiſque arbitratu ſe gerebant, & de ſuo periculo maxime conſulere*

Gunnlau-

§. 15.

Hic si qværatur, jurene an injuria Kolbeinus episcopales reos egerit, ut & Episcopus Kolbeinum ejusqve asseclas, justene an injuste insectatus fuerit, & excommunicaverit; Responsio ex supra de statu ecclesiæ & reipublicæ allatis depromenda est; ex qvibus constat, nullam Episcopis specialem & a civili segregatam concessam fuisse jurisdictionem, sed plerasqve Clericorum causas a Magistratu civili, ex tenore legum universalium, judicatas fuisse, ea tamen adhibita cautione, ut ubi leges divinæ & humanæ dissentirent, hæ illis cederent. Jam vero Kolbeino lis erat cum sacerdotibus, altero de re pecuniaria, & altero scortatore, qvos ei ex juris Civilis tenore judicare & proscribere licuit, reliqvisqve, qvos in auxilium vocaverat, haudqvaqvam integrum fuit ejus mandata subterfugere (a), unde patet, jus Civile a Kolbeini parte stetisse, eumqve, qvæ fecit, optimo jure facere potuisse. Episcopus autem pro se ipsissimam legem divinam, id est Eisteini Archiepiscopi, de sacerdotum & templorum privilegiis Constitutiones (b), summam eorum violatoribus minantes excommunicationem, & antiqvum Conclusum, qvod leges humanæ divinis cedere deberent, allegasse videtur; unde Kolbeinum, cum asseclis, qvi sacerdotes ad templum & cathedram Holanam confugientes, lege humana, injuriarum reos agere volebat, persequi & diris devovere, sibi optimo, id est

 divino

Gunnlaugum monachum, qvi in istarum tribuum vicinia doctissimus & benevolentissimus reputabatur. Unde patet: (α) Gunnlogum melius sapuisse & talia interdicta haud multi fecisse, (β) vulgi & plurimorum de religione judicium, ex qvorum mente Author externum ecclesiæ statum, id est cæremoniarum diversitatem & templi Holani pollutionem, tam misere deplorat. Sed malos hominum mores, odia, factiones, rapinas, homicidia, & omnimodam barbariem, ne verbulo qvidem incusat; qvod haud obscure docet, qvantum cæremoniis & operi operato tribuerint.

(a) *Grágás:* " Skylldir ero menn at fylgia Goda til dóms allir þeir er nærstir ero, ef " hann vill þá qvadt hafa, hvert þeir ero hanns þingmenn edr eigi. Þriggia marka " útlegd ver þeim ed synia, ef hann vidr dóminn fullonn, enn fiörbaugsgard ella. " Id est: *Omnes maxime vicini Prætorem ad processum* (executionis) *peragendum stipandum, si illos evocaverit, sive ejus sint subditi sive non;* (& hoc) *sub reatu trium marcarum, si modo processus perfecte peragatur, sin minus, sub proscriptionis minoris pœna, tenentur.* Si hæc cum actis Episcopi, qvæ in præcedente §. retulimus, conferantur, patebit, qvam injuste rusticos exagitaverit.

(b) Vid. supra pag. 237. 239. Lit. A. B.

divino jure, licere conclusit, qvod etiam ante ultimum hocce prælium, & postqvam Paulus Episcopus eos in concordiam reduxerat, facere non destitit, adeo ut ipse hujus incendii fax & tuba fuisse haud obscure innuatur (a). Cum itaqve altera pars Civili, altera autem Ecclesiastico se niti jure, contenderet, restat ut dispiciatur, cujusnam auctoritas hic prævalere debeat, qvod facile fieri posse videtur, qvam primum probatum fuerit, Islandos, tum temporis gentem & civitatem liberam, nullibusqve subjectam imperio, Archiepiscopum Nidarosiensem pro domino agnovisse, qvi leges ipsis præscribendi haberet potestatem; De qvo nobis nihil innotuit, non enim seqvitur, licet unam aut alteram ejus acceptarint Constitutionem aut consilium, qvod omnes omnino tale qvid accipere & statim pro lege habere debuerint. Unica itaqve, si ulla exstat, Episcopi defensio in antiqvo illo sita est Plebiscito: *Jus civile juri Ecclesiastico cedere debet.* Qvod qvanti, præsertim in causis criminalibus, sit momenti, aliis judicandum relinqvimus.

§. 16.

Integro apud Sturlæum transacto anno, Gudmundus sub æstatem 1210. ex sinu Rutafiord soluturus, navibus Holas tendere cogitavit. Hoc cum Arnorum non lateret, coacto exercitu, omnes portus occupavit. Mutare itaqve institutum Præsul necessum habens, æstatem, pererrando qvadrantem occidentalem, consumsit. Sed ne nihil agere videretur, sacerdotes qvotqvot ipso prohibente, aut sacra fecerant, aut cum devotis communicaverant, anathemate percussit, qvod tamen clerus Holensis, usus consilio viri non minus pii qvam docti Gunnlogi monachi Thingörensis,

---

(a) *Sturlunga* libr. 4. cap. 2. " Þá fóru til menn at leita um sáttir á þann hátt, at öll " mál skyldo vera undir Erkibiskupi. Gáfu þeir Kolbeinn þá upp sektir allar, enn " biskup tók þá alla úr banni. Biskup hafdi jafnan Kolbeins menn at sökum um " ymsa hluti; Tíundar mál, oc kyrkiofiárhölld, oc um vidtöku vid fátæka frændr " sína. Bændr tóku því þúngliga, oc virdtu svo, at engi mætti vera í fridi fyrir " biskupi. Id est: *Tunc transactio eo modo tentabatur, ut omnes causæ Archiepiscopo committerentur. Kolbeinus tunc & ejus asseclæ omnes pœnas remisere, Episcopus vero illos absolvit. Episcopus Kolbeinianis actiones varias* (dein) *intentavit, jam de decimis, jam de curatela templorum, jam de receptione cognatorum egenorum. Hoc coloni ægre ferentes, ac si nemini qvietum agere per Episcopum liceret, reputabant.*

renfis, fuisqve deqve tulit. Anno 1211. Breidabolstadi in tractu Steingrimsfiörd hyemavit. Sub æstatem in conventu, inter ipsum & Arnorum paciscendi gratia instituto, licet hic, ut ad Cathedram rediret, sacra tantum, clericos, aliaqve ad officium pertinentia curaturus, de reliqvis seu rebus politicis non sollicitus, lubens concederet; contrahi tamen non potuit, cum ille limitibus septam potestatem spernens, solus omnia dirigere vellet. Paulo post inscio Arnoro, viginti stipatus viris Eyafiordensem provinciam intrans, ab Hallo Klepjarni humaniter recipitur, qvod ubi cognovit Arnorus, cum armatis obviam it, sed qvo minus ad manus veniret, per Hallum stetit. Hinc remotiorem provinciæ partem peragrans, in tentoriis qvidem, sed non in templis, sacris operatus est, qvod, qvamdiu cathedrale templum lustratum non esset, nefas esse duxit. Vergente æstate literæ Thoreri Archiepiscopi adferuntur, qvibus, ut qvam primum Præsul cum suorum qvibusdam, similiter & Arnorus cum sociis coram ipso comparerent, jubebantur (a). Seorsum vero Arnoro & Sigurdo, ut Præsuli decimarum redituumqve episcopalium, tantum traderent, qvantum ad profectionis sumtus faciendos sat esset, mandabatur; qvæ ita eorum animos mitigarunt, ut sub hyemem Holas tuto adire, ibiqve hybernare liceret.

§. 17.

Anno 1213. ex sociorum numero suas & reliqvorum vices acturi Arnorus & Thorvaldus Gissuri Norvegiam petunt. Præsul etiam bis solvit, sed toties ad eadem littora rejicitur, secundaqve vice adeo ægrotans, ut feretro e navigio portari necessum habuerit. Holis itaqve jam nolens, qvod volenti sæpe non licuerat, hyemavit. Tandem Anno 1214. integrum qvadriennium absuturus, enavigavit, cujus maximam partem cum Nicolao Osloënsi Episcopo, cujus ex misericordia victitabat, transegit. Sed dum abfuit, status ecclesiæ Holensis, unoqvoqve qvod luberet faciente, pacatior fuit.

§. 18.

Anno 1214. Thorvaldus & Arnorus in patriam remeaverant, eodemqve Thorerus Archiepiscopus obierat, idqve in causa potissimum fuisse

(a) Litteras Thoreri Archiepiscopi pia gravitate plenas e *Sturlunga* libr. 4. cap. 8. supra exhibuimus pag. 255.

fuisse videtur, qvod Præsul non priusqvam Anno 1298., & qvidem re infecta, ad cathedram rediret, in eo saltem tam diutina absentia patriæ utilis, qvod virum qvendam litteratum, nomine Upsum, qvem ludo literario, Holis instituendo præficere constituerat, secum adduxit. Sed qvam primum Holas venit, præter multos discipulos, etiam pro more, varii generis hominum colluvies, qvæ mox omnia cibaria consumsit, ad eum confluxit. Ingruentem itaqve metuens famem Arnorus, intempesta nocte cum suis Holas venit, qvi Præsulem e lecto sublatum, manibus pedibusqve obnitentem, per ædes & plateas tractum, thedæqve impositum ad prædium suum, transvexit, ubi qvod restabat hyemis, in ergastulo qvodam, malefici instar, uno tantum utens servulo, custodiebatur. Reliqvam autem multitudinem Arnorus dissipavit. Rector Upsus Valles cum qvibusdam discipulorum petiit, ubi reliqvum hyemis illos informando consumsit.

§. 19.

Anno seculi 19. Arnorus in Norvegiam transiturus Præsulem secum adducere constituit. Longum itaqve & difficile terrestre, ad navem in portu ad ostium amnis Hvítá consistentem, iter ingressus, Præsulem lectica seu traha gestatili, qvam bini portabant eqvi, impositum, proletariis qvibusdam homuncionibus custodiendum commisit, qvi eqvos per paludosa & salebrosa adeo incaute egerunt, ut ruptis ligamentis, discussaqve lectica, ipse per aspera viarum traheretur (a). Ad portum cum ventum esset, ventis & æstu maris diu detinebantur, qvod audiens Præsulis antiqvus amicus, Ejulfus Kari filius, perqve exploratores de rerum & locorum circumstantiis certior factus, piam, sed periculosam de liberando Episcopo suscipit consultationem. Nactus itaqve noctem vento & procellis fœdam, vigilibus altum stertentibus, Præsulem ex tabernaculo extractum secum primo domum, qvam in Insula Flateyia habuit, avexit; & cum, ne Arnorus re cognita eos persequeretur, timeret, inde in sinum Kiellin-

(a) Præter facta tam crudelia, scommata etiam non raro concoqvere necessum habuit; Inter alia *Kampum* eum vocabant, nescio qvid, si non ad barbulam alludentes. *Kampr* enim lingva Islandica barbulam vel mystacem significat.

Kiellingarfiord, ubi in sylvis diu latuerunt; sub autumnum autem Flateyiam, hyemem secum transacturum reduxit (a).

§. 20.

Anno 1220. relicta Flateyia Ejulfus Præsulem Holas deducit, qvi confestim provincias peragrare cœpit. Sed coloni tantæ multitudini sustentandæ impares (centenos enim secum traxit), hospitia ei denegarunt: Ivarus Mulensis semel qvidem ipsum cum universo comitatu excepit hospitio; Sed paulo post, sub prætextu templi isthic inaugurandi revertentem, collectis qvadraginta armatis abegit. Idem & alii fecerunt. Helgastadas deinde templum illic inauguraturus divertens, tempus qvantum potuit traxit, qvod populo murmuris & qverelarum ansam præbuit, qvi tandem sumtuum pertæsus, Arnorum & Sighvatum in subsidium vocavit, qvibus se Ivarus Mulensis adjunxit. Hi ipsum templo & cœmiterio pro munimento utentem, aggressi sunt, qvo in prælio paucis desideratis, sed dispersa universa multitudine, Isleifus Halli filius Præsulem recepit; a qvo discedens, ad extremum usqve diœceseos terminum, templorum encæniis tempus fallens, contendit; Sed cum per easdem provincias regredi non auderet, per montes & tesqva iter faciens, tandem in diœceseos Skalholtinæ tractum Fliótshlíd, dictum pervenit, unde, postqvam ditiorum hospitia & humanitatem expertus fuerat, ad Sæmundum Oddensem divertit, qvi ipsi cum nonnullis asseclarum, inseqventi hyeme alimenta præbuit.

§. 21.

Anno 1221. occidentalem qvadrantem pererrare cœpit. Sed cum Arnorus, hac æstate, nunqvam reversurus (in Norvegia enim obiit), peregre abiret, svadente & deducente Thordo Sturlæo, sub hyemem Holas petit.

(a) Hic non pauca Auctor *Sturlungæ* miracula agnoscit, inter alia, qvod qvam primum Ejulfus eum toga candida, alioqve episcopali amictu ornaverat, per invias paludes in tenebris, & immani tempestate transeuntes, ne eas qvidem senserint; igne fatuo viam monstrante. Reliqva sunt ejusdem farinæ, qvæ qvi cupit, adeat *Sturlungam* lib. 2. cap. 24. & passim alibi.

petit. Ast mores non mutans, tantam contraxit mortalium multitudinem, ut brevi omnium indigus fieret. Suis itaqve accolæ rebus timentes, ne sine tutore & capite essent, Thomæ Sighvati filio, juveni strenuo & inqvieto provinciæ præfecturam obferunt, eumqve sibi ducem constituunt, qvi confestim Episcopo nunciari curat, ut aut ipse inutilem & perniciosam illam colluviem dimittat, aut se cum suis eam dissipaturum. Hoc accepto nuntio Præsul, cum suis in insulam Malmeyiam transiit, Thomas autem Holas occupavit, ibiqve usqve ad 3 Non. Febr. Anni 1222. resedit. Tunc enim borea cum nimbo & frigore acriter perflante, qvocirca excubiæ Holis minus fideliter curabantur, triginta episcopales, duobus ex Malmeyia vecti navigiis, Holas nocte concubia improvisi venientes, Thomam e lecto protractum, varieqve exulceratum, cum duobus aliis necarunt, (qvod tamen Præsul severe vetuerat,) totidem vero altero pede mutilarunt. Qvo facto in Malmeya diu subsistere non audens, Grimseyam, ut longius dissitam, ita tutiorem sedem sibi elegit. Sed nihilo minus illic eum Sighvatus Sturlæus, Thomæ pater, & Sturla Sighvati filius, cum trecentis armatis invaserunt. Episcopum 80. armati & 30. utriusqve sexus mendici, stipabant, qvorum multi, interqve eos vir fortissimus Ejulfus Kari, ceciderunt. Duo autem clerici, qvi Episcopum diu secuti fuerant, evirationis pœnam subire coacti sunt (a). Sighvatianorum 32. desiderati sunt. Hac pugna pugnata, Præsul captivus, eadem, qva Sighvatus nave avectus, cum ipse miserrimus, (ut ajebat) nihil posset, Deum vindicem invocavit (b).

§. 22.

(a) Hi forte præ aliis ejus asseclis ob mulierositatem male audiebant; Nam tales etiam non raro in suo satellitio habuit, ut ex Skiæringi exemplo patet; Non tamen id pro certo de his affirmare audeo, nam solenne fuit Sturlungis, hac contumelia etiam castos & honestos viros afficere, modo eorum hostes essent, & iis male cuperent. Exempla dat *Sturlunga* libr. 5. cap. 46. libr. 9. cap. 9.

(b) *Sturlunga* lib. 4. cap. 32. " Þeir Sighvatr letu leggia hendr á biskup oc fór hann á því " skipi úr eyunni sem Sighvatr var á. Gudmundr biskup bad þá gud hefna sin, " því eg má eckert vesælingrinn minn. " Id est; *Sighvatus & reliqui Episcopum capi fecerunt, qvi eadem de insula navi ac Sighvatus vehebatur. Tunc Gudmundus Episcopus, Deum, ut sui loco vindictam sumeret, oravit, ego, enim* (inqvit) *miser nihil valeo.* Qvæ verba & imprecationes, ut & comminationes, qvæ leguntur lib. 4. cap. 24. nullam extraordinariam redolent sanctitatem. Erat enim ultionis valde cupidus, & ita contumax, ut ab incepto non facile desisteret: qvod, ut omnia ipsius

§. 22.

Eadem qvidem æſtate Guthormus Archiepiſcopus qvosdam ejus adverſariorum denuo evocaverat, ſed eorum nemo comparuit. Ipſum autem omnium indigum & male multatum Norvegiam petere coëgerunt, qvod ejus exilium usqve ad annum 1226. duravit (a). Talis enim Archiepiſcopo cauſa Gudmundi eſſe videbatur, ut, niſi Pontificis Romani diſpenſatio interveniret, ab officio removendum decerneret. Qva ſententia perculſus, Presbyterum qvendam, nomine Ketillum, codicillos, qvi cauſæ connexionem & circumſtantias continebant, perferentem, ad Pontificem Romam miſit, a qvo tale demum accepiſſe fertur reſponſum: *ſi vult cedere, cedat.* Hoc contentus in Islandiam revertitur, dicasqve, qvas Petrus Archiepiſcopus, Guthormi ſucceſſor, ipſius perſecutoribus ſcripſerat, ſecum attulit. Sed cum idem annus Petro eſſet emortualis, omnia incaſſum ceciderunt, tantum Holis hyemem ei transigere licuit.

§. 23.

Anno 1227. triginta comitatus viris, univerſalia adiit comitia; Sed cum omnium egens & commeatu deſtitutus eſſet, a Snorrone Sturlæo, hoſpitio exceptus fuit. Exactis vero comitiis, qvadrantes, auſtralem & occidentalem, magna pro more, varii generis turba circumdatus, ditiorum

 dona

facta ejus encomiaſtes, author *Sturlungæ*, laudare videtur; nam de puero adhuc ſcribit libr. 3. cap. 1. " Hann vilde ráda vid hvern ſem hann átti. " Id eſt: *Cum qvocunqve tandem ei res eſſet, prædominari voluit.* Et cap. 3. de adulto dicit: " Enn kapp hanns var ei farid. " Id eſt: *Pertinacia autem ejus non deſierat.* Tandemqve ad epiſcopale evecto faſtigium: lib. 4. cap. 1. " Var biſkup minni leidingar- " madr og allt órádgiarnare enn Kolbeinn ætladi. " Id eſt: *Epiſcopus non tam facilis, nec conſiliis tam obſeqvens erat, qvam Kolbeinus autumaverat.* Sed tamen aliqvid condonandum humanæ infirmitati, qvod hic paulo impatientior factus eſt, nam licet ipſe primo ſui infortunii cauſa eſſet, perindigne tamen tractatum & ſummam paſſum fuiſſe vim & injuriam, negari non poteſt.

(a) Anno 1223 Bergis fuit, 1224. Nidaroſiæ; Tunc enim Sigurdo Ribbungorum Regulo e cuſtodia Ducis Skulonis elapſo, Dux ira æſtuans, Andream qvendam Iſlandum, Thorſteinï filium, Jonæ Lopti nepotem, qvi antea Gudmundi Præſulis aſſecla fuerat, ut fugæ Sigurdi conſcium ſtrangulari juſſit, qva propter Ducem acriter objurgavit, conf. *Vitam* Regis *Haconis Haconidis* ad hunc annum. Anno 1225. itidem Nidaroſiæ hæſit, ſuæ cauſæ expeditionem exſpectans.

dona & hospitia captans oberravit, usqve dum ægrotus valde sub festum natalitiorum, Hvammum ad Thordum Sturlæum deportaretur, ejusqve tandem apud Sighvatum fratrem hujusqve filium Sturlam intercessioni debuit, ut vergente hyeme, Anno 1228. sedem Holensem adire liceret. Inde tamen paulo post, instinctu Kolbeini (a) Arnoridis, qvi patri in prætura Skagfiordensi successerat, & odium in Præsulem, qvasi hæreditate a patre acceperat, expulsus, propriam diœcesin, sed ut solebat, segniter valde, multisqve factiosis & furibus (b) circumdatus, visitare cœpit. Hæc ejus visitatio, magno cum plebis malo & murmure, sed parvo vel nullo emolumento, usqve ad diem viridium Anni 1229. perduravit, qvod Kolbeinum movit, ut dispersa penitus ejus factione, ipsum cum duobus tantum sacri ordinis viris Holas ire juberet, parvoqve inclusum cœnaculo (in qvo etiam, excepta missa cum verbis institutionis, sacra fecit) fere per integrum biennium sub custodia teneret, nisi qvod autumno Anni 1230. per qvartam occidentalem, solitam mendicitatem facere licuit. Qvo tempore mortuo Thorero Archiepiscopo (c), Canonici Nidarosienses ipsum Præsulem, Rex autem Hacon & Dux Skulo ejus adversarios ad dicendum causam evocarunt.

§. 24.

Anno 1231. forum generale freqventans a Snorrone Sturlæo sustentatur, indeqve occidentalem qvadrantem, præcipue Thordi Sturlæi ditio-

(a) Kolbeinus hic fuit Arnori filius, communiter *Ungi* ɔ: juvenis dictus, in qvo tamen pleraqve præcocia fuerunt; Sed ratio cognominis fuit, tam, qvod qvindecim tantum annos natus, regimen provinciæ suscepit, qvam ut a patruo suo Kolbeino Tumæo, cognatoqve suo & synchrono, Kolbeino Arnori filio, dicto nunc Kaldalios, nunc Stadar-Kolbeinus, discerneretur.

(b) Hi non tantum in alios furtis & maleficiis, sed & invicem discordes cædibus in suos debacchabantur. Memoriæ proditum est, Episcopum Husawiko discedentem, filiis Rafni Sveinbiornonis, utpote suorum integerrimis, de rebus furtivis apud omnes inqvirendi potestatem fecisse, qvi etiam omnes tam intente perscrutati sunt, ut ne ipsum qvidem Episcopum dimitterent. Multa itaqve furto ablata inventa sunt, qvæ possessoribus restituta fuerunt. *Sturlunga* lib. 5. cap. 8.

(c) Inter Nidarosienses Archiepiscopos duo occurrunt, qvorum utriqve Thorerus nomen fuit, prioris supra mentio facta est, qvi Anno 1214. obiit, sed de posteriore jam nobis sermo est, qvi Anno 1228. cathedram ascendit, sed 1230. ipso Paschatos festo decessit, non vero 1234. ut habet *Descr. Norv.* pag. 93.

ditionem pervagans, usqve dum Sturla Sighvatinus, dispersa ipsum seqvente multitudine, domum reverti cogit. Anno 1232, Sigurdus qvi nuper Archicathedram ascenderat, missis literis Præsuli ejusqve adversariis, ut sine mora coram se, de controversiis disceptaturi, apparerent, severissime edixit, ipsumqve Gudmundum ab officio suspendit. Dicto anno Klepjarnus Halli, qvi cum Kolbeino Holas venerat, insontis cujusdam (ut videri voluit) necem ulturus, homuncionem qvendam Præsulis sectatorem occidit, qvi prope templum decidens, cruore illud aspersit, unde pro immundo, usqvedum Præsul illud lustraret, habitum est; Sed numerata pecunia in gratiam receptus, absolutionem impetravit. Sub autumnum pro more provincias peragrare constituit; Sed de qvorundam rusticorum conspiratione certior factus, reverti cogitavit; cumqve nec id tuto posset, ad Brandum Hofdensem deflexit, qvo cum sesqvi annum pro re nata habitus mansit.

§. 25.

Anno 1232. cum Sighvato Sturlæo & Sturla Sighvatino ea demum conditione in gratiam rediit, ut Sturla suas & parentis vices acturus, Romam abiret. Hic cum Reges, Haconem Norvegiæ, & Valdemarum Daniæ convenisset, per Germaniam iter faciens, in Paulum Hamarensium Præsulem (a), qvi de insula Sacra in stagno Miors sita cum Rege Hacone contendens, Romam proficiscebatur, incidit, ipsoqve non tantum interprete, sed etiam intercessore Romæ usus est. Ibi suam & patris vicem agens, & pro utriusqve delictis satisfacturus, nudus pedes per urbem circumducitur, & ante majoris notæ templa non mediocriter flagellatur. Deinde ab utriusqve peccatis absolutus, in patriam Anno 1235. revertitur; Et hoc tandem modo longa illa injuria, longæqve ambages, qvas cædes Thomæ Sighvatini secum traxit, finitæ sunt.

(a) Paulus hic in Catalogo Episcoporum Hamarensium, qvem dat *UNDALINUS Descr. Norv.* pag. 37. undecimus est. Civitas autem *Hamar* antiqvitus inter maximas Norvegiæ urbes numerabatur. Nam circa Annum 1300. cives habuit 1800. Sed Anno 1536. Hamarensis episcopatus Osloënsi adjectus fuit; Unde urbis splendor & divitiæ paulatim decreverunt. Tandem vero 1566. a Svecis penitus desolata fuit. Vide *UNDALINUM* l. c. & Nobiliss. *HOLBERGII Hist. Dan.* Tom. 2. pag. 171. seq.

§. 26.

Anno 1234. Sighvatus & Kolbeinus, diſſentionibus in aperta odia erumpentibus, infeſtis ſignis, hic 600, ille vero 400. armatorum collectis, obviam ire cœperunt. Uterqve autem Epiſcopum ſecum habere diſcupiens, legatos eum accercitum Hofdam miſerunt, ille vero rejecto Sighvato, cum Kolbeinianis profectus eſt, qvod tamen non in Kolbeini gratiam, ſed Urækiæ filii Snorronis Sturlæi, qvi jam Kolbeino militabat, fieri profeſſus eſt. Anteqvam acies colliderentur, Præſul confeſſionibus audiendis & abſolutionibus dandis operam navans, eos hac vice non conflicturos, dixit, qvod & evenit. Nam qvorundam interventu factum eſt, ut Magni Skalholtenſis Epiſcopi arbitrio commiſſis controverſiis, ſine cæde & ſangvine diſcederetur. Hinc Holas ſe conferens, ibi qvod vitæ reliqvum fuit, qvietus traduxit. Viribus enim paulatim deficientibus, tandemqve oculis captus, orando, canendo & ſanctorum vitas audiendo tempus fallere conſvevit.

§. 27.

Anno 1237. morti perqvam vicinus monachum qvendam, amico cariſſimo Thordo Sturlonio ſuo nomine ſalutem dictum, ſimulqve eos ineunte vere una futuros nunciatum miſit, qvod Thordus, cum uterqve jam effœtus, decrepitæqve eſſet ætatis, mirans, rogavit, num ne de inimicis ſuis aliqvid etiam locutus fuerit? cui monachus: eos brevi invicem diſſentientes ferociſſimarum inſtar ferarum ſemet perdituros & dilaniaturos dixit, in qvo eum animus non fefellit; nam utraqve vaticinatio paulo poſt ſuum nacta eſt complementum (a). Ipſe enim ærumnis, ætate & diutino morbo feſſus 17. cal. April. qvo ante 53. annos ſacerdotio initiatus fuerat, ætat. 77. epiſcopatus 34. vitam cum morte commutavit (b).

§. 28.

(a) Inter ipſius Præſulis & Thordi Sturlæi mortem non integer menſis interceſſit, qvod autem de inimicis vaticinatus eſt, biennio poſt impleri cœpit. Nam Sighvatus & Sturla, aliiqve tres Sighvati filii, in prælio Aurligſtadenſi 1239. a Kolbeino & Giſſuro Thorvaldi occiſi fuerunt. *Sturlunga* lib. 6. cap. 17.

(b) Qvemvis chriſtianum in pulvere cubantem mori debere dixerat; Hinc adſtantes ipſum in agone e lecto ſublatum, aſſeri cineri ſuperinſtrato impoſuerunt, in qvo obdormivit, unde

§. 28.

Vir omnium judicio officio par, nisi id gessisset (a). Nam ante id omnibus carus, venerabilis, imo mitissimus in populo suo publice & privatim audiebat. Eo autem suscepto, omnibus invisus & contemtus existebat, imo omnium rigidissimus habebatur. Vix dimidium longi satis temporis, qvo officio præfuit, intra suam dioecesin mansit, sed plerumqve extra eam, ut exul & omnium indigus, inutilem & subinde neqvissimam secum trahens sodalitatem, mendicorum more oberravit. Plurimis sæpissime sumtui & tædio, paucis vero (nisi qvibus miraculorum patratione subvenisse credebatur) & gregi qvidem suæ curæ commisso minimo fuit usui aut emolumento. Cum Magnatibus continua exercebat odia, qvos non, ut debuit, sapientia & lenitate in ordine continere, aut aberrantes reducere, sed dirarum & devotionum vi & rigore terrere & frangere, frustra sæpe conabatur. Plebi etiam & invisus & despectissimus fuit, non tantum

---

unde autem hunc fidei articulum hauserit, non liqvet, si non ex dolentium & lugentium more, qvi in cinere jacere eoqve se aspergere solebant. Hic mos non tantum apud Judæos, sed & gentiles Asiaticos invaluit. De illis ex scriptura clarius est, qvam testimonia opus sit adduci. De his consulendi Authores Græci, imprimis *HOMERUS* de Priamo lugente mortem Hectoris. Hinc apud Papistas Judaismi simias mos est initio qvadragesimæ cinere aspergi, cum epiphonemate: *Memento qvod cinis es & in cinerem reverteris.* Sed qvod sub Papatu talis ceremonia monachis in usu fuerit, pueris etiam ex summi viri *ERASMI ROTERODAMI colloqvio*, qvod inscribitur *Funus* notum est, ubi hunc morem salse deridet. In exseqviis statim non vulgare miraculum sanctitatem Gudmundi prodens accidisse fertur, qvod tale fuit: Templum Holense tunc temporis vetustate fere collapsum, valde nutabat, adeo, ut cum jussu æditui binæ tantum campanæ pulsarentur, magnopere titubaret; Minus autem cum qvatuor, & prorsus nihil cum omnes simul vehementissime moverentur, cui non per omnia absimile est, miraculum, qvod in exseqviis Formosi, Episcopi primum Portuensis & postea Pontificis Romani factum esse dicitur, cujus cadaver Stephanus successor e sepulcro extractum, præcisis tribus anterioribus digitis qvibus Episcopatum Portuensem ejuraverat, in Tiberim abjecit; Sed cum a Johanne Nono, semesum inventum, in priorem tumulum inferretur, Sanctorum imagines, curvatæ, qva prætervectum est, veneratæ esse feruntur.

(a) Tale de Galba Imperatore judicium fert gravissimus Author *TACITUS Histor.* libr. I. Sed qvod de Caligula, *TACITUS & SVETONIUS* dicunt: nec unqvam exstitisse meliorem servum, nec pejorem dominum, nimis durum est in nostrum retorqvere. Monachum autem qvam Episcopum multo præstantiorem & forte utiliorem, agere eum potuisse, firmiter persvasi sumus.

tantum ob crebras transitiones, gravesqve exactiones, sed etiam furta & maleficia, qvæ improbissima mortalium colluvies, qvam secum circumduxit, ipso plerumqve inscio perpetrabat. Suis qvidem satellitibus ob lenitatem & munificentiam semper fuit carissimus, sed eo ipso, nempe ad omnia ipsorum maleficia connivendo, omniaqve qvæ ipsi dabantur, illis tribuendo & impendendo, sibi & odium & contemtum publicum contraxit. Nec unqvam adeo, tam religio & status ecclesiæ, qvam politia & status reipublicæ, ac ipso sedente, in diœcesi Holensi vacillavit.

§. 29.

Extra suam diœcesin qvosdam, ut in Skalholtensi *Sæmundum* Jonæ, Snorronem & Thordum Sturlæos, aliosqve, qvi ejus, ob calamitates qvas perpessus est, miserti fuerant; in Norvegia itidem nonnullos primariæ dignitatis viros, ut & doctos qvosdam & religiosos, qvi ejus pietatem venerabantur, vigilias vero, jejunia, adstrictamqve vitæ rationem admirabantur, fautores & Patronos nactus est. Sanctitatem ejus septuaginta circiter post mortem annis, orbi primus inculcare tentavit Audinus Ruffus qvi Anno 1314. jussu aut svasu, ut ipse dixit, Haconis Norvegiæ Regis, ossa Gudmundi effodi, novo loculo includi, & omnium venerationi exponi curavit. Idem Ormus Præsul circa annum 1344. fecit. Jonas Erici annonæ caritatem 1375. aversurus, ut qvarumvis possessionum pars centesima in Gudmundi canonizationem erogaretur, votum fieri curavit, qvam collationem Sacerdotes Sigurdus Lopti & Thorsteinus *Brynjulfi* Romam perferre jussi sunt, sed Sigurdo in itinere mortuo, res in nihilum recidit. Anno 1402. ingruente peste vovebatur, loculum seu scrinium Gudmundi 40. ponderibus argenti ornandum fore. Anno 1522. clerus Holensis Ogmundo Skalholtensi inter alia objecit, qvod ducentos aureos monetæ Rhenanæ, qvi in Gudmundi canonizationem collati fuissent, surripuisset (a). Anno 1525. Jonas Arii ultimus Romano-Catholicorum diœcesēos

(a) Mos erat antiqvis, præsertim in Paganismo, mortuos cum annulis aut armillis sepelire. Vide *BARTHOLINI Antiqv. Dan.* libr. 2. cap. 10. qvi etiam a primis christianis nostratibus observatus esse videtur. Hinc inter miracula Jonæ Ögmundini recensetur, qvod ipsius sandapila a viris fortissimis, loco dimoveri non potuerit, priusqvam annulus digito aptatus fuit. Sed cum noster nullum reliqvisset annulum, mortuus eum

ceseos Holanæ Præsul, e Norvegia in patriam redux Olaum Archiepiscopum, Boni Gudmundi canonizationem in se recepisse, & bono cum deo omnino futuram promisisse, nunciavit (a). Sed Papismi tenebris paulo post clarissima Evangelii luce, qvod per subseqventem Reformationem splendere cœpit, discussis, hujus rei nunqvam deinde mentio facta est.

CAP. VI.

De Botolpho.

§. I.

Anno 1236. vivo adhuc sed ægrotante & oculis capto Gudmundo Arii, Biornus Hialti filius successor a popularibus destinatur, qvi eodem anno

---

eum ab Ejulfo sacerdote Vallensi dono accepit, tantoqve ille mortales mortuus qvam vivus liberaliores expertus est, ut non tantum auro ornatus sepeliretur, sed etiam post fata ingentem auri summam Romam mitteret, scrinium 40. ponderibus argenti ornatum possideret, & præterea 200. aureos in bonis haberet, cujus semper aut sæpe vivus indigus fuit.

(a) In Calendariis Danicis impressis nomen Gudmundi ad 16. Martii legitur, qvod non Papicolarum superstitioni, sed celeberrimi Viri Arnæ Magnæi in patriam pietati debet; Qvi ostendere volens Islandiam non secus ac alias regiones Sanctis superbire posse, hunc honorem Thorlaco Skalholtensi & Gudmundo Holensi ab amico & patrono suo Nobiliss. Olao Römero impetravit. Et hinc est qvod ante 1705. alia nomina ad 16 Martii & 23 Decembr. notata esse cernamus. Sanctitas præterea (ut vocabant) nostri in Norvegia tam celebris & non minoris facta fuit, qvam in Islandia. Ibidem enim haud pauciora miracula fecisse putatur, & ut non plebs modo, sed & Magnates qvidam, ipse Rex & Episcopi se ejus precibus & intercessionibus commendarent; qvidam etiam, subseqventi tempore, ejus imaginem, non publice tantum in templis & sacellis, sed & domi aut in larario, inter Sanctorum simulacra & cruces constituerunt. Qvapropter, (ni insigniter fallor) Gudmannus ille, de qvo agit Perill. PONTOPPIDANUS in *Everriculo Pagan. & Papismi*, apud Norvagum inventus & religiose cultus, nihil aliud fuit, qvam nostri simulacrum. Talia enim apud nos etiam inventa sunt, etsi nusqvam religiose colantur.

anno peregrinationem suscipiens, Romam usqve pervenit, sed in regressu mortem oppetivit (a).

§. 2.

Mortuo itaqve Gudmundo monachus qvidam Nidarosiensis, nomine Botolphus, natione Norvegus succenturiatur, qvi una cum Sigurdo Skalholtensi Anno 1238. ordinatus, cathedram 1239. ascendit. Vir ut videtur valde qvietus, seqve non tantum alienis non intermiscens, sed & de suis parum sollicitus; vix enim dimidium temporis, qvo episcopatum gessit, Holis sedit, ideoqve nihil in horum temporum historiis & *Annalibus*, de eo relatu dignum reperitur, præterqvam qvod una cum *collega & Brando* Jonæ inter Gissurum Thorvaldi & Urækiam Snorronis de nece Snorronis Sturlæi & Klangi, aliisqve mutuis injuriis litigantes, in conventu, qvi ad pontem fluvii Hvítá Anno 1242. habebatur, intercessorem egerit (b).

§. 3.

Anno 1243. in Norvegiam transiit, nec unqvam deinde ad cathedram reversus est. Sed eo absente Holanæ diœceseos inspectorem egit Sigurdus Skalholtensis (c). Rebus autem œconomicis Kolbeinus Arnori, *Kal*dalios a qvibusdam, a qvibusdam vero Stadensis seu Stadarkolbeinn cognominatus, præfuit. Obiit Botolphus in Norvegia, anno salutis 1246, episcopatus octavo (d).

(a) Hic est ille *Kigra Biornus*, qvi Kolbeino Tumæo, cum Holis esset Anno 1201. perqvam familiaris & a manibus fuit, sed Gudmundo Præsuli minus acceptus. Vide *Sturlungam* lib. 3. cap. 58. lib. 5. cap. 46. coll. cum *Annal. Flateyens.* & *Holensibus*. Conf. supra Sect. 3. cap. 8. §. 6.

(b) *Sturlunga* lib. 6. cap. 24. 36. coll. supra Sect. 3. cap. 9. §. 3.

(c) Thordus Sighvati, Grundæ in tractu Eyafiord, intra diœcesin Holensem agens, a Sigurdo Skalholtensi petiit, ut sibi sacris interesse concederet, qvod certe non fecisset, si Botolphus tunc temporis Holis fuisset. *Sturlunga* lib. 7. cap. 46.

(d) Ut testatur *ARNGRIMUS* in *Comm. de Islandia*.

CAP.

CAP. VII.

De Henrico Caroli vel Kari filio.

§. 1.

Post Botolphum cathedræ Holanæ Henricus etiam natione Norvegus obtruditur, qvi Anno 1247. accepto episcopatu, cum Thordo Sighvati, a Rege Hacone, ut populares sibi subjectos & tributarios faceret, in Islandiam mittendo, arctam iniit amicitiam (a). Sed Islandiam attingens, a Thordi adversariis in partes ductus, ipsi inimicissimus exstitit, eumqve non tantum ut Regii mandati negligentem, sed ut prævaricatorem, & qvi sibimet, non vero Regi, insulæ dominium acqvirere allaboraret, detulit.

§. 2.

Suscepto anno 1249. ad Regem itinere, ut Thordo Gissurus Thorvaldi & Thorgilsus Bodvari substituerentur, effecit. Biennio itaqve hujus

rei

(a) A christianismi in Islandia primordio usqve ad Sigurdum & Botolfum potestas eligendi Episcopos penes cives fuerat. Sed Rex Norvegiæ, in id jam omnes nervos intendens, ut Islandos sibi tributarios faceret, nihilqve se sine Episcoporum auxilio perficere posse cernens, e re sua esse putavit, si alienigenæ, & qvidem ex suis subditis, ad id honoris eveherentur; indigenas vero avitæ libertatis tenaciores esse expertus fuerat. Svasu itaqve & consilio Vilhelmi Cardinalis, qvi tunc temporis Regem coronandi gratia in Norvegiam venerat, affirmantis, inconveniens prorsus esse Islandos, secus ac alias nationes, nulli supereminenti potestati subjectos vivere; Henricum, virum sibi addictissimum in Botolphi locum Holanæ cathedræ intrusit, qvi Regis de se conceptam opinionem haudqvaqvam, qvantum in eo erat, frustratus est. Nam ut videtur, non minorem laborem & sedulitatem in id impendit, ut Islandos Regi Norvegiæ, qvam ut Christo subderet. Sunt qvi ipsum ab ipso Cardinale ordinatum fuisse scribunt, sed falluntur, ut ex *Historia Haconis Haconidis* colligi potest. Refert eqvidem *ABSALON BEYER* Lector qvondam Theologiæ & Rector scholæ Bergensis in **Norges Alder, Velde, Opkomst og Tilstand**, Episcopos Færöenses de Capitulo Bergensi, Orcadenses vero, Hebudenses, Islandos & Grönlandos e Capitulo Nidarosiensi desumtos fuisse, cit. *SCHIÖNNINGIO* in **Beskrivelse over Trondhiems Domkirke** pag. 247, qvi Beyero non suffragatur, nec qvod ad Islandiam attinet, suffragari potuit, ut ex dicendis patebit.

rei gratia in Norvegia consumto, Anno 1251. in Islandiam reverti instituit. Sed cœlo & salo hyemantibus, ad litora Norvegica repulsus naufragium facit, tandemqve Anno 1252. cathedræ restituitur (a). Subseqventi hyeme Thorgilsum Bödvari, qvem Rafnus Oddi & Sturla Thordi insidiose captum, ut Gissuro, per cujus latus ipse Rex petebatur, societatem & amicitiam renunciaret, ipsis vero fidelitatis juramentum præstaret; invitum adegerant, sed sui juris factum, pactis non stantem & ad se fugientem in gratiam Regis Episcopus humanissime excepit; Rafnum vero & Sturlam confestim ipsissimo natalitiorum festo, anathematis fulmine percussit. Sed cum Thorgilso idcirco ad suos tuto redire non liceret, ut eos in gratiam reduceret, media hyeme, iter non minus laboriosum qvam periculosum in provinciam Borgarfiord suscepit, qvo tamen, adscito licet *Brando Abbate*, qvi tum temporis, absente Sigurdo Præsule, ecclesiæ Skalholtensi præfuit, nihil efficere potuit (b).

§. 3.

Anno 1253. Gissuro Thorvaldi, in singularis amicitiæ signum prædium Flugumyram habitandum tradidit. Sed eadem æstate, ab Ejulfo Thorsteini, infensissimo Gissuri hoste, lauto exceptus convivio, donisqve mactatus, Gissurum primo clam, & paulo post palam abominari cœpit; Nam eodem autumno, incenso per Ejulfum & complices prædio Flugumyra, in qvo Gissuri uxor & tres filii, cum 20. aliis conflagrarunt, eodem die ipsum cum universa incendiariorum turma absolvit, & hospitio

(a) Conf. *Vita Haconis Haconidis* ad hunc Annum, & *Sturlunga* lib. 7. cap. 48. & lib. 8. cap. 7.

(b) Vel hinc patet, qvam fidam operam Regi Norvegiæ navare voluerit Henricus, qvod, qvam primum Thorgilso, Regis emissario & satelliti injuriam factam inaudivit, ejus adversarios, qvorum neuter tunc temporis ipsius subditus, seu curiæ Holanæ civis fuit, indicta causa, sacris interdixit. Hoc qvidem de minore excommunicatione intelligendum est, interim tamen ab *αλλοτριοεπισκοπιας* crimine non facile absolvendus, qvod non tantum in concilio Nicæno, sed & Constantinopolitano cautum fuerat. Henrici autem factum, Brandus Abbas Verensis, Skalholtensis eo tempore Officialis, cum eos in viam reducere non posset, ratum esse jussit. Vide *Sturlungam* libr. 8. cap. 14. 15. 16. 17.

tio excepit. Gissurum vero qvi non multo post injurias ulciscens, octonos horum occidit, diris devovit (a).

§. 4.

Seqvente æstate Gissurus ab Henrico excommunicatus, & præterea utriusqve Episcopi susurris traductus, a Rege evocatur. Itaqve, ne provincia Skagfiordensis ipso absente sine Prætore esset, Oddum Thorarini eidem præfecit, illiqve injuriarum, qvæ adhuc alta mente repositæ manebant, vindictam mandavit, ut & judicii publici exsecutionem. Nam anteqvam discesserat, Ejulfum, cum qvindecim incendiariorum, interqve eos Thorsteinum, Ejulfi patrem, ut facinoris conscium, publica auctoritate proscribi curaverat.

§. 5.

Oddus ne nihil agere videretur, qvatuor proscriptorum in insula Grimseya latitantes occidit. Thorsteini autem & qvorundam aliorum bona publicavit, qvo cognito Præsul eum primo repetundarum accusavit, & deinde qvædam, qvæ templorum conservationi concredita fuissent, abstulisse caussans, excommunicavit. Oddus autem ignominiæ injuste sibi, ut putabat, illatæ impatiens, Præsulem in prædio Fagranes convenit, absolutionemqve flagitavit. Sed cum illa, ni ablata prioribus possessoribus restitueret, & Gissuri partes desereret, denegaretur, tandem post

 longum

(a) *Sturlunga* lib. 9. a cap. 1. ad 9. Inter alia *Sturlunga* lib. cit. cap. 6. ita: " Þat er " at segia frá brennumönnum, ad þeir ridu til Hóla, tóku lausn af Henrik bisk- " upi og tók hann vel vid þeim. " Id est: *Incendiarii dein Holas eqvitavere, qvos Episcopus Henricus absolvit & benigne excepit*. Et cap. 8. " Enn er Henrik " biskup spurdi þessi tidindi (*scilicet qvod Gissurus de qvibusdam incendiariis pœnas* " *sumserat*) lýsti hann stórmælum yfir Gissure og öllum þeim mönnum er þessa ferd " med hönum fóru. qvad hann þá vera gridnídinga, hafa gengid á grid og " giördar sættir og bannadi ad hríngia edr sýngia so þeir væri nær. " Id est: *Episcopus Henricus de his certior factus, Gissurum, & omnes qvi cum eo huic expeditioni interfuerant, delictorum atrocium reos proclamavit, eos fœdifragos appellans, qvi inducias & pacta violaverint, prohibuit etiam ut illis præsentibus campanæ pulsarentur aut caneretur*. Unde Finnbiörnus Helgonis, qvod conscius aut consultor incendii Flugumyrensis exstiterit, ipsi haud obscure objecit. Vid. infra §. 6.

longam altercationem & sesqvipedalia verba, Episcopo manus injecit, invitumqve ad castellum Flugumyrense, qvod in ruderibus exustæ villæ remansit, devexit, ibiqve aliqvamdiu detinuit. Ille autem, ne idem sibi, qvod Gudmundo Arii acciderat, eveniret, timens, scilicet ut male mulctatus & omnium egenus extra regionem relegaretur, per Rafnum, Sturlam, Ejulfum, Thorgilsum, aliosqve ad sui liberationem conspirantes, exercitum 800. virorum colligi curat, qvi tamen post festum venit, nam qvam primum ejus captivitas evulgata est, non tantum per universam diœcesin sacrorum usus & exercitium intermissum fuit, sed etiam provinciales conglomerato 200. rusticorum globo, prece magis qvam vi libertatem impetrarunt, qvam ubi nactus est, Oddum denuo *diris devovit.* Qvi geminam hanc providens procellam, ad tempus *provincia excessit,* dilapsis vero exercitibus iterum advolat, cumqve Rafnum & Ejulfum invasurus in colligendo exercitu totus esset, ab ipsis præoccupatus, cum septem asseclis occiditur, & qvoniam duplici excommunicatione tenebatur, profani instar profano pulvere obruitur.

§. 6.

Thorvardus vero Oddi frater, necem ejus ulturus, tantamqve familiæ inustam ignominiam deleturus, non qvidem instigante, sed non prorsus inscio aut inhibente patruo Brando Abbate (a), tracto in partes communi cognato Thorgilso Bodvari & Sturla Thordi, cum Ejulfo & Rafno magno prælio conflixit, in qvo Ejulfus ipsius Thorvaldi hasta transfixus occubuit. Rafnus vero vitæ fuga consuluit, qvo cognito Episcopus Thorgilsum & Thorvardum dirissimis imprecationibus perseqvitur, neqve ullo modo, æqvissimas licet proponerent conditiones, absolutionem impetrare potuerunt. Sed nihilo secius provinciales Thorgilso præturam Skagfiordensem detulerunt, qvod Præsulem pessime ussit, unde antiqva eorum amicitia in summum odium degeneravit. Hic enim Thorgilsianos devovendo, ille autem Episcopales plectendo, mutua odia exercuerunt, qvandoqve etiam coram ad minas, tantisqve viris indigna verba descensum fuit (b), usqve dum subditi malorum pertæsi, ut pristinam redintegrarent amicitiam,

(a) Vide infra cap. seqv. §. 4.

(b) *Sturlunga* lib. 9. cap. 36. " Biskup var þá miög reidr, oc mælti miög óþægilig ord " vid

citiam, exorare eos potuerunt, qvam deinde conftanter coluerunt. Nam Thorgilfus a Præfule abfolutus, magnificentiffimum ei præbuit epulum, largiterqve donatum dimifit; Eodemqve qvo hæc gefta funt anno, cùm Ivarus Angeli filius qvi Sigurdo Skalholtenfi, ut fpe fua in Regis negotiis promovendis & perficiendis fegniore relicto, Henrici fidem & auxilium imploraret, conjunctìsqve cum Thorgilfo confiliis & viribus, ut Skagfiordenfes & Ejafiordenfes coloni, Regi obfeqvium promitterent, efficere potuit (a), qvo peracto in Norvegiam tranfiit, integrùm qvadriennium

" vid Þórgíls, þau fem ei hæfir at rita. Hann mælti ad Þórgíls og hanns mönnum mundi þat ecki heimillt er bændr gæfi, og ei fkal ydr jörd heimil ad gánga á, og ei himininn ad horfa á, og engann hlut heimilann nema helvíti. Þórgíls þagdi og fvaradi engu. Bifkup kærdi fakir á Finnbiörn; enn Finnbiörn fvaradi því, af finni hendi. Herra, fegir hann, þeffi ord, fem þer hafid talad í dag vid Þórgíls legunaut minn, munu þykia vitrum mönnum óíkynfamliga tölud, þó hinn heimfkafti og hinn illgiarnafti madr hefdi fvo talad, þá mundi hann þykia nær dauda verdr. —— Er þad nú lióft fyri allra manna augum, ad þá gullhálfana, fem her hafa geyfad yfir fveitir med ránum og reffíngum, þá hafid þer látid ftanda hiá ydr vid altari í heilagri kyrkiu, oc lagt á þá alla virdt; og er þad nú lygelauft, ad þeir hafa marga menn innibrendt, og marga menn fakleufa í reyk inni kiæft. Um fum illvirke þeirra er fumum mönnum tvímælis lauft, hvert þer munud allvel þurt hafa um fetid um allar vitundir; enn þad vita allir, ad brennuvargar eru rækaftir giörver bædi í guds lögum og manna. Spratt bifkup þá upp og fagdi diöfulinn mæla fyrir munn hönum. " Id eft: *Epifcopus ira æftuabat, & admodum ingratis verbis Thorgilfum alloqvebatur, qvæ nec fcribi decet. Dixit* (inter alia) *Thorgilfum & ejus affeclas jufto titulo non poffidere, qvod coloni illis darent, nec terra,* inqvit, *jufto vobis erit titulo qvam calcetis, nec cœlum qvod afpicietis, nec ulla res jufto vobis titulo* (erit) *præter infernum. Thorgilfus tacuit, & nihil refpondit. Epifcopus Finnbiörno caufas intentavit, Finnbiörnus autem regeffit: Domine,* inqvit, *hæc verba, qvibus contubernalem meum Thorgilfum hodie allocuti eftis, viris fapientibus infipienter prolata videbuntur, qvamvis & ftultiffimus illa ac malignisfimus homo protulerit, morte fere dignus haberetur. —— Jam in propatulo eft, vos cervices illas aureas, qvæ rapinis & cædibus per has provincias graffatæ fuerunt, apud fanctæ ecclefiæ altare, juxta vosmet ipfos ftare finere, & omni honore profeqvi; eft tamen penitus evictum, illos multos innocentes viros incendio confumfiffe, & fumo fuffocaffe. Qvorundam eqvidem illorum fcelerum qvibusdam non ambigitur, vos a confcientia non perfecte effe immunes; Illud vero omnibus eft notum, tam legibus divinis, qvam humanis, incendiarios fummum effe piaculum. Epifcopus tunc exfiliens, diabolum per os ejus eloqvi, dixit.*

(a) Longa & tædiofa hæc injuriarum & maleficiorum feries in *Sturlungæ* lib. 9. ut & *Hiftoria Haconis Haconidis* legi poteft, qvo curiofum lectorem remittimus.

ennium in Regis satellitio commoraturus, in qvo tandem, cum Holensem episcopatum annis 13. gessisset, qvinqvennium vero tantummodo Holis egisset, Anno 1260. vitæ finem fecit. In templo Divi Olai, qvod Tunsbergæ est, ipso Rege ei parentante, sepulturam nactus est (a).

Cap. VIII.

De Brando Jonæ filio.

§. 1.

Brandus Jonæ qvarti Holensium Præsulis Brandi Sæmundini ex filia nepos & eponymus (b), litterarum fundamentis, qvam primum per ætatem licuit, rite positis, per sacros ordines usqve ad sacerdotium gradatim ascendit, tandemqve anno 1247. Abbas Verensis constituitur (c).

§. 2.

Spectata ejus prudentia & pietas effecerunt, ut ipsi a Sigurdo Skalholtensium Præsule Anno 1250. peregre ituro, integrumqve qvadriennium absfuturo, Ecclesiarum cura committeretur. Qvo fungens officio, non tantum varias popularium controversias sopivit & sepelivit, sed etiam alias sæpe inter dissentientes arbitrum & pacis seqvestrum egit (d).

§. 3.

(a) *Vita Haconis Haconidæ* ad annum 1260. " Henrich biskup var jardadr ad Olafs " kyrkio í Túnsbergi, oc þackadi siálfr Kóngr saung á grafarbacka. lagdi miög " til lofs hönum um marga luti, sem verdugt var. " Id est: *Henricus Episcopus in templo Olai qvod Tunsbergi est, sepultus fuit, cui ipse Rex in exeqviis parentavit, multa in ejus laudes adferens, ut & promeruerat.*

(b) Genealogiam nostri desiderans legat *Sturlungam* lib. 3. cap. 4.

(c) Cœnobium hocce indifferenter vocatur *Verense* vel *Thyckvabajense*. Ipsum enim prædium, *Thyckvebair*, tractus autem, in qvo situm est, *Ver* seu *Alftaver* appellatur.

(d) Hæ controversiæ partim Holensis, partim Skalholtensis curiæ incolas concernunt. Interdum enim synchronorum Præsulum historiæ longo invicem distant intervallo, interdum

§. 3.

Anno enim 1242. Giſſurum Thorvaldi & Uraekiam Snorronis una cum utroqve Epiſcopo in gratiam & amicitiam reducere allaboravit (a). Anno 1251. Ogmundum Helgonis, qvi Steinunam ipſius ſororem in matrimonio habuit, cum fratris ſui filio Saemundo Ormi reconciliavit, & anno ſeqventi cum Ogmundus rupto fœdere Saemundum ex inſidiis invadens occidiſſet, arbiter denuo lectus, non ſine æqvitatis laude litem compoſuit (b). Anno 1253. ab Henrico Holenſi Epiſcopo in provinciam Borgarfiord accercitus, media hyeme laborioſum ſuſcepit iter, adunatisqve cum Præſule conſiliis, inter Thorgilſum Bödvari & Rafnum Oddi amicitiam redintegrare, ſed fruſtra, ſategit. Qvocirca poſtridie in templo Reykholtenſi concionem habens, ad Epiſcopo factam Rafni & Sturlæ excommunicationem, ut Skalholtenſis Præſulis vices agens, confirmavit (c). Anno 1254. eundem Thorgilſum, qvi Valgardi cujusdam cæde aliisqve facinoribus graviorem diſciplinam Eccleſiaſticam meruerat, ad Henricum Holenſem miſit, ut ab eo pœnis affectus competentibus abſolveretur (d).

§. 4.

dum fere eædem aut valde ſimiles ſint, interdum eandem habentes radicem, in varios, eosqve diſſimiles ramos diſſinduntur, factoqve jam longiore, jam breviore gyro, interdum ad radicem ſeu ſtipitem redeunt communem, interdum ſecus. Nobis autem, ne noſtri res geſtæ ſejungerentur, hic omnes congerere viſum eſt.

(a) Supra Sect. 3. cap. 9. §. 3. Confer *Sturlunga* libr. 6. cap. 36.

(b) *Sturlunga* libr. 7. cap. 48. usqve ad 58.

(c) *Sturlunga* lib. 8. cap. 17.

(d) Factum hoc Anno 1254. anteqvam Sigurdus Præſul e peregrinatione Norvegica rediit. Qvid autem Abbatem Epiſcopi vicarium ad id impulerit, dictu facile non eſt. Sed ſi conjecturam facere liceat, aut non habuit abſolutam poteſtatem ab omnibus peccatis abſolvendi; Graviſſima enim delicta a ſolo Epiſcopo remitti debebant, conf. *Jur. Eccleſiaſtici* cap. 40; Aut licet habuerit, vir pius & prudens omnem de ſe maleloqvendi & ſentiendi anſam aliis præcidere voluit; qvod in dictamine pœnarum, & abſolutionis forma cognato & amico cariſſimo plus juſto indulſiſſet.

§. 4.

Anno 1255. Thorgilso & Thorvardo Thorarini, bellum Rafno & Ejulfo ob cædem Oddi, ipsius Abbatis sobrini illaturis, expeditionem qvidem dissvasit, sed ut videtur, humani aliqvid passus, non severe prohibuit (a). Anno 1258. cum Thorvardus amicum suum Thorgilsum perfidiose circumventum pessimo exemplo obtruncasset, & res ad seditionem & bellum spectaret, partes litigantes ab Ejulfo Abbate Thveraënsi persvaderi sibi passæ sunt, ut judicibus pari utrinqve numero selectis, arbitrum honorarium agente Brando Abbate, litem committerent. Qvominus autem hoc modo controversia componeretur, Thorvardi *tergiversationibus* factum est, qvibus causæ actores usqve ad Annum *1262. elusit.* Tunc enim tandem per Sturlam Thordi & Regium Legatum Hallvardum Gullsko, qvi tum in Islandia agebat, de mulcta pecuniaria hæredibus solvenda transactum fuit. Sed cum Thorgilsus Aulicus & Præfectus Regius fuisset, ipsi etiam satisfaciendum erat. Qvapropter Brandus Anno 1263, jam Holensis Episcopus, & Magni Norvegiæ Regis intimus factus amicus, Thorvardum proxima æstate ad Regem se iturum jure jurando promittere impulit (b).

§. 5.

Demandatam sibi Abbatiam, cui qvindecim annis præfuit, ita ornavit, ut omnibus coætaneis facile palmam præriperet. Instituto enim inibi ludo litterario, complures juvenum erudivit, qvorum Jorundus Holensis, Arnas Skalholtensis Episcopi, & Runolfus Abbas Verensis famigeratissimi exstiterunt. Varia opera historica elaborasse perhibetur, qvæ aut ætatem non tulerunt, aut si supersunt, Auctoris nomen non præferunt. Tantum de spisso illo volumine, communiter dicto *Stiórn*, inter eruditos

---

(a) *Sturlunga* lib. 9. cap. 25. ubi etiam Thorvardum olim Thorgilsum occisurum prædixisse fertur, qvod tamen longo post tempore evenit.

(b) Episcopum pro Thorvardo apud Regem intercessisse inde probabile fit, qvod Rex non tantum ei delictum condonaret, sed etiam paulo post splendida præfectura ornaret.

eruditos non ambigitur, qvod ex Latino in Islandicum idioma transtulerit, ut & vita celeberr. Germanorum Imperatoris Caroli Magni, qvam noster itidem in vernaculam lingvam transfudit (a).

§. 6.

Tot talibusqve virtutibus tantam sibi Brandus famam acqvisivit, ut Henrico Holano in Norvegia mortuo, Einarus Archiepiscopus Nidarosiensis, non jam ut antea peregrinum qvendam vacuæ sedi intrudere consultum ducens, Brando per litteras successionem offerret, Nidarosiamqve invitaret. Qvi conditionem accepturus, protinus eo contendit, maximaqve

(a) *UNDALINUS Descript. Norveg.* pag. 168. refert Ericum Brochenhusium circa annum 1567. Præfectum provinciæ Mandalensis sancte affirmasse, vidisse se Codicem Biblicum, sermone Islandico ante annos circiter 300. scriptum, qvi codex, siqvid conjectura valeo, fuit ipse liber *Stiórn*. Minime obstat ratio temporum; Nam si annis 1567. demseris annos 300, emergit annus 1267. qvi est tertius ab obitu Brandi. Valde itaqve verisimile fit, codicem, qvem vidit Brochenhusius, in qvo primæ singulorum capitum litteræ aureæ fuerunt, apographum qvoddam fuisse in gratiam Regis vel Magnatis cujusdam ad autographum Brandianum expressum. Apud nos perrara sunt libri exemplaria, nec jam nisi in ditiorum Bibliothecis reperiuntur. Sunt qvi volunt nostram *Stiórn* esse meram translationem *Historiæ Scholasticæ PETRI COMESTORIS* Cancellarii Academiæ Parisiensis, qvi Anno 1189. obiit. In qva, ut docet *CAVEUS Histor. lit. Script. Eccles.* pag. 474. Historiam sacram a principio Genesis usqve ad finem Actuum Apostolicorum, in compendium redegit, multis incertis, si non fabulosis, hinc inde inspersis; De historia qvoqve Ethnicorum qvædam incidentia, pro ratione temporum inseruit. Qvæ de Historia Manducatoris lata sententia minus bene qvadrat in librum *Stiórn;* Nam licet multa fabulosa contineat, & subinde qvædam ex Historia Ethnica aspergat, non tamen (ut puto) est ipsa *PETRI COMESTORIS Hist. Scholastica* qvam multis locis allegat, ut & alios ejusdem farinæ Authores, qvorum fabulas & somnia sacro Textui commiscet, eoqve pulcherrimum conatum non parum conspurcat. Cum vero accurata libri recensio tantum exposcere volumen videatur, ut nostræ paginæ angustia id nec capiat, nec instituti ratio id penitus exposcat, tali labore eo lubentius supersedemus, qvo accuratius & plenius id dudum præstitit Illustriss. Siællandiæ Episcopus *LUDOVICUS HARBOE* in Tractatu Isländische Bibelgeschichte, qvi libro Dänische Bibliothek insertus est. Id pro certo habemus, hanc Bibliorum versionem seu Paraphrasin Norvegicam, aut si mavis Islandicam, qvam ipse Author rogatu Magni Norvegiæ Regis se adornasse fatetur, omnium qvæ exstant septentrionalium, longe antiqvissimam esse.

ximaqve hyemis parte in Regum aula transacta, Anno 1263. ab Archiepiſcopo & Capitulo Nidaroſienſi Epiſcopus Holenſis ſolenniter electus & declaratus, una cum Gilberto Hamarenſi 4. Non. Martii in præſentia duorum Regum, univerſæ aulæ, duorumqve Epiſcoporum Petri Bergenſis & Thorgilſi Stafangrenſis, inauguratus fuit, collatumqve ſibi Epiſcopatum ſeqvente æſtate adiit, qvem vix ſeſqvi-annum rexit; Nam Anno 1264. prærnatura morte abreptus fuit (a).

(a) Author *Sturlungæ* qvi Brando ſynchronus vixit, tale ei præbet elogium libr. 7. cap. 45. " Brandr preſtr Jónsſon var vígdr til Abóta á því ári ſem Hákon " Kóngr var vígdr undir kórónu, hann red fyri auſtr í Þyckvabæ oc var ágætr " höfdínge. klerkr gódr, vitr og vinſæll, ríkr og gódgiarn, og hafdı mikla mann " heill." Id eſt: *Sacerdos Brandus Jonæ filius in Abbatem conſecratus eſt eodem anno, qvo Rex Hacon coronatus. Ille* (monaſterio) *Thyckvabaienſi in* (qvarta) *orientali præfuit, & erat magnas eximius, bene doctus, ſapiens, multis amicis beatus, potens, benignus, & multorum favore gaudens.* Qvod ſine aſſentatione dictum eſſe putamus.
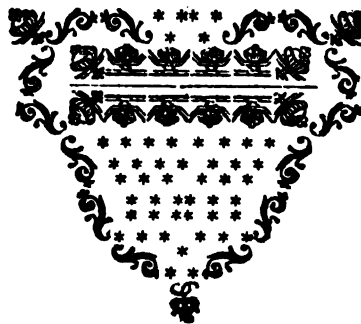
HISTO-

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ ISLANDIÆ.

PERIODUS III.

Ab Anno MCCLXIV. ad Annum MCD.

SECTIO I.

De mutatione regiminis Islandorum, Regibus Norvegiæ, eorumqve Satrapis, qvos Islandiæ præfecerunt, ut & Archiepiſcopis Norvegiæ.

CAP. I.

De mutatione regiminis.

§. 1.

Hactenus de rebus Islandorum eccleſiaſticis in ſtatu reipublicæ Ariſtocratico degentium egimus, qvarum moderamen ad hæc usqve tempora, per ducentos, plus minus, annos, ab Archiepiſcoporum nutu & Epiſcoporum placitis unice pependit: Poſthac autem, de iisdem qvidem, aut ſimilibus rebus gentis noſtræ ſcribendum nobis erit; ſed qvæ, ſub ſtatu reipublicæ monarchico, aut, ſi penitius inſpexeris, ex monarchico & hierarchico mixto; Novus enim legum Codex, qvi hoc tempore incolis datus fuit, Regem eqvidem ſupremum Eccleſiæ caput agnoſcit, ſed nihilominus Epiſcopum ipſi a latere collocando, rempublicam bicipitem facere

cere

cere videtur; cujus verba sunt: *Duo sunt Dei servi & dispensatores, Rex & Episcopus; Rex a Deo habet secularem potestatem in rebus secularibus; Episcopus vero habet a Deo spiritualem potestatem in rebus spiritualibus, adeo, ut alter alterum in omnibus justis causis legitime adjuvare debeat, seqve ipsos noscere, qvod hanc potestatem non a semet ipsis, sed a Deo habeant, qvoniam Dei dispensatores sunt* (a). Causæ autem mutationis regiminis & status reipublicæ, præter rerum fata, seu verius, ipsius Dei beneplacitum & dispensationem, qvi solus tempora mutat & imperia transfert, hæ fuerunt præcipuæ: (1) Antiqvæ Aristocratiæ, primo in Oligarchiam, tandem vero in Tyrannidem & Anarchiæ qvandam speciem, degeneratio; Nam sub ipsam hancce mutationem, Magnatum, qvo qvis potentior, eo perditior esse cœpit, omnia vi & armis gerere, rapinis, cædibus, incendiis, seditionibus, omnimodisqve injuriis, nullum modum vel metam statuere, ita, ut liqveat, aliqvando 1300. armatos, & 20. navium classes, ex altera parte, ad intestina certamina & mutuam perniciem producta fuisse, qvæ nefanda licentia eo tandem temeritatis processit, ut a rebus & personis sacris sceleratas manus non abstinuerint Potentes, cui malo medendo non alia visa est expeditior ratio, qvam si omnes unius Regis imperio coërcerentur. (2) Regum Norvegiæ in nostrates humanitas, preces, persvasiones & speciosissima promissio, qvibus ambitiosos qvorundam nostratium animos impleverunt & demulserunt. (3) Accessit & ipsa religio, (efficacissimum in rebus gerendis telum & instrumentum) Nam Vilhelmus Episcopus Albanus, Ecclesiæ Romanæ Cardinalis, cum in Norvegia, circa Annum 1247. præsens adesset, cujus verba, qvasi ex tripode, aut ex ipsius Pontificis ore prolata essent, accepta fuerunt; inconveniens & impium esse, Islandos præter reliqvarum gentium morem nullius Regis imperio subjectos, suis moribus, suopteqve ingenio vivere, palam dixerat, Regiqve, ut eosdem suo adjiceret imperio, author svasorqve exstiterat; qvod plebi Islandicæ inculcare & persvadere, Episcopi, ad id a Rege, Cardinalis instinctu subornati, haud qvaqvam omiserunt (b). Cum vero nobis in seqventibus negotia & res, non tantum sub Norvegiæ Regum imperio, sed eorundem Præfectorum nutu & jussu gestæ, tractandæ

(a) *Cod. Leg. Island.* Tit. de Religione Christiana cap. 2.

(b) Qvo & pertinet nexus subordinationis inter Episcopos Islandiæ & Archiepiscopum Norvegiæ, qvi sub republica dudum obtinuerat.

dæ ſint, ut hic primo, de hac imperii & regiminis mutatione, deinde autem, ſuis locis, de ipſis Regibus, ut eccleſiæ nutriciis ac tutoribus, eorumqve Præfectis, qvorum opera, ad expediendum negotia uſi ſunt, qvædam inſeramus, haud abs re eſſe videtur.

§. 2.

Tempore Ariſtocratiæ, qvæ Islandis circiter 390. annis duravit, res eorum ſat florentes fuerunt, ideoqve a vicinis Regibus, Dano, Norvego, Sveco, Anglo, Scoto, ut & Orcadum Comitibus, aliisqve Magnatibus, partim ut vicini, partim ut amici colebantur, imo, tanti aliqvando æſtimati ſunt, ut filias & cognatas iis nuptum dare non dedignarentur. Loptus Sæmundi (Polyhiſtoris) filius Thoram Magni Nudipedis Norvegiæ Regis filiam, uxorem duxit: Hordo Grimkeli filio Haraldus Gothiæ Comes filiam ſuam Helgam nuptum dedit: Thorvalldus Thidrandi Droploigam Biorgulfi Hetlandiæ Comitis filiam, Fimbogus Robuſtus Haconis Norvegiæ Comitis neptim, in matrimonio habuerant: Sæmundo Jonæ, Orcadum Comes, matrimonium filiæ obtulit, ſed per Sæmundum ſtetit, qvo minus contractum fuit; Cæterum, non obſtantibus amicitiæ legibus, qvidam horum, Islandorum libertati inſidiari deprehenſi ſunt; Nam præter Haralldum Gormi filium Daniæ Regem, qvem aliqvando claſſem in Islandos paratam habuiſſe, ſed magicis artibus abſterritum ab inſtituto deſtitiſſe ferunt, Norvegicos Reges id plus ſimplici vice tentaſſe, certum eſt. Qvorum primus fuit Haralldus Pulchricomus, qvi qvendam, nomine Unum Gardari filium ſubornavit, Præfecturam Islandiæ eidem pollicitus, ſi Islandorum Primatibus captis aut interfectis, Regis poteſtati inſulam ſubjiceret; & qvo minus incolis ſuſpectus eſſet, duodecim tantum virorum ſodalitio ſtipavit; Inſulani vero inſidias ſubolentes, eum recipere noluerant, & prius qvam aliqvid tentare poſſet, a Leidulfo Athleta, cujus filiam ſtupraverat, e medio ſublatus fuit (a).

§. 3.

(a) De Ariſtocratia Islandorum agit *ARNGRIMUS Crymog.* lib. 1. cap. 7. 8. 9. Sed de mutatione Reipubl. lib. 3. unde qvædam horum mutuati ſumus. Conf. *Landnama* pag. 131.

§. 3.

Idem etiam tentavit Olaus Craſſus, qvi circa annum 1224. Thorarinum Nefjulfi, (al. Neflioti) filium, natione Islandum ad populares miſit, Regia munera Optimatibus perferentem, Regiumqve ſavorem & neſcio qvos aureos montes pollicentem, ſi homagium Regi præſtarent, populumqve ad tributum ſolvendum inducerent Si vero his petitis ſatisfacere recuſarent, vellent ſaltem Inſulam Grimseyam ſuæ poteſtati permittere, ipſiqve, qvorum nomina ediderat, firmandæ amicitiæ gratia, ad ſe in Norvegiam tranſire. His Regis blanditiis, nonnullis Magnatum victis, parum abfuit, qvin voti Rex compos fieret, ni in conventu, qvi hujus rei gratia ad generale inſulæ forum habitus fuit, Einarus de Thvera ſententiam rogatus, luculenta oratione, conatibus obviam iſſet, qva ad oculum demonſtravit, *ſi Regi colla ſubmitterent & ejus tributarii fierent, nihil aliud reſtare qvam ut tributum tributo adderetur, usqve dum tandem, nec fortunarum nec proprii capitis habituri eſſent poteſtatem; Nec prudentius eſſe, ipſi inſulam Grimseyam concedere; ibidem enim vel ſola piſcatione mediocrem exercitum ali poſſe, qvi ſine dubio inde in continentem liburnicis excurſiones facturus foret, incolasqve, qvorum habitationes ob locorum ſitus adeo ſint raræ & diſtractæ, ut unus alteri contra ſubitam hoſtium irruptionem auxilio eſſe neqveat, facili negotio ſubacturus: Eo autem Regis petito, ut primarii reipublicæ viri ad ſe veniant, nihil aliud intendi, qvam ut iisdem ſecum detentis, plebs abſciſſo qvaſi capite trunca in obſeqvium deducatur; Benignum ſane, humanum, mitem & clementem hunc eſſe Regem, ſed incertum, an tales habiturus ſit ſucceſſores; hujus itaqve amicitiam, donis & muneribus, qvalia ſint eqvi, falcones, panni carbaſei, & id genus alia, colendam eſſe atqve retinendam, ſed libertatem fortunarumqve jura ſarta tecta conſervanda, & cum ſingula hæc Regis petita inſidioſa ſint, & benevolentiæ titulo tantum fucata, omnia rotunde perneganda eſſe dictitavit* (a). In hanc Enari ſententiam ab omnibus, pedibus manibusqve itum eſt, concluſum ſimul, ut Magnatum filii aut fratres ipſorum loco Regem ſalutatum irent, qvos ille initio benigniſſime excepit, ſed in patriam reverſuros, invitos ſecum detinuit, uno ſolum excepto, qvem in Islandiam eadem fere in mandatis habentem remiſit; Qvæ omnia cum Islandi ſurdis auribus præterirent;

(a) Vide *ARNGRIMI Crymog*. l. cit. & *Vit. Olai Craſſi.*

terirent; Rex juvenes durius tractare, inqve ipsam Islandiam aliqvid gravius tentare velle videbatur, ni hoc ipso tempore cum Knuto Magno Daniæ & Angliæ Rege bellum & intestinæ seditiones, in qvibus, pro ipsius Norvegiæ imperio & propria salute, certandum erat, peroportune intervenissent, unde omnis spes rei petitæ potiundæ decollavit.

§. 4.

Simile qvid etiam Olai frater uterinus, & in Regno tandem, post Magnum Olai filium successor, Haralldus Sigurdi filius, Imperiosus dictus, non qvidem vi aut aperte, sed beneficiorum illecebris, tentare voluisse creditus est, sed de successu desperans, a proposito destitit; permansitqve Islandicæ reipublicæ status Aristocraticus usqve ad tempora Haconis Haconidæ, qvi rem ab aliis frustra petitam ad optatum finem perduxit.

§. 5.

Hacon, de qvo nobis hic sermo est, nothus fuit & posthuma proles Haconis Sverreris filii (a), Norvegiæ Regis, natus Anno 1204. In juventute vanas expertus est cleri & tutorum fraudes & technas, qvi regnum ei eripere voluerunt; qvod nec prius adeptus est, qvam mater ordalio, seu portatione ferri candentis probaverat, eum ab Hacone Rege genitum esse, & thronus ei a totius Regni Senatu adjudicatus fuerat, adjuvante factione Prætorianorum, qvi se Birkebeinos nominabant, & Sverreris familiam tanto amore, qvanto clerus odio, proseqvebantur. Primum imperii decennium inqvietarunt Ribbungorum & Baglorum factiones, qvorum duces Regium sibi nomen & honorem adrogabant, illis autem subjugatis aut dissipatis, cum Skulio ei res fuit: Hic, Ingi Regis, seu regni, anteqvam Hacon thronum ascenderat, usurpatoris, frater, a Clero adjutus, regnum primo arripere voluit, sed a factione Birkibeinorum victus, Comitis titulo & tertia Norvegiæ parte beatus acqvievit: Postea autem Regius socer factus, & Ducis nomine insignitus, mentem non mutavit, nam

---

(a) Qvæ de celeberrimo hocce Rege habet *Lexicon universale* & nonnulli alii, partim incerta, partim erronea sunt, qvæ omnia refutare non est hujus loci nec nostri officii.

nam Regi semper infidus fuit, eiqve insidias struere nunqvam destitit, qvæ Anno 1240. in apertam tandem rebellionem eruperunt, & ipsius complicumqve vita steterunt. Cum vicinis autem Hacon pacem coluit, præter qvam qvod cum Svecis qvædam velitationes, & cum Danis nonnullæ hostilitates inciderunt, qvæ tamen non in apertum bellum eruperunt; sed Anno 1257. Hafniæ in præsentia Regum sedatæ sunt. Regno & subditis commodissimum sese præbuit Regem, scelera enim severe punivit, virtutes autem magni æstimavit & remuneravit, leges correxit & emendavit, plurima templa aliaqve splendida ædificia erexit, omnibus se mitem benignum & humanum præstitit, &, ut verbo dicam, in armis & toga æqve clarus, omniqve virtutum genere ornatus fuisse fertur. *Anno 1247.* a Vilhelmo Cardinale, ejus rei causa in Norvegiam à *Pontifice misso*, magna pompa & cæremoniis coronatus fuit, qvi honor magni constitit (a). Coronam vero imperialem cum honore & titulo cæsareo, qvem ei Innocentius IV. obtulit, magno animo constanter renuit. Ex Margretha Skulii Ducis filia suscepit: (1) Haconem, qvi Anno 1240. jussu patris Rex proclamatus, Anno 1257. obiit. (2) Magnum, qvi eodem anno Regis titulo ornatus, sed 1261. in nuptiis, qvas cum Danica Principe celebravit, coronatus fuit. (3) Christinam, qvæ 1252. Philippo Casteliæ Principi nupsit (b). (4) Ceciliam, qvæ eodem anno Haralldo Hæbudarum Regi elocata, una cum marito naufragio periit. Anno 1263. ex expeditione Scotica revertens, recuperatis, qvæ defecerant, provinciis, victor & voti compos factus, in Orcadibus 18. cal. Januarii, anno ætatis 60. regni 47, vitam cum morte commutavit.

§. 6.

(a) Qvod præter 500. marcas Cardinali datas, Pontifici Romano 15000. marcas sterlingorum numeraverit, vix est credibile, nam præterqvam qvod Sturla Theodori, Author synchronus, qvi *Haconis Vitam* scripsit, expresse dicit, qvod Rex coronationem potius omittere voluerit, qvam Clero in minimis gratificari, Norvegiam tum temporis, tantarum impensarum vix capacem fuisse, verisimile videtur. Fatetur autem, laudatus Author Regem Cardinali multa pretiosa dona dedisse. Confer *TORFÆI Hist. Norv.* Tom. 4. lib. 4. cap. 35. ubi verba *MATTHÆI PARISIENSIS* adfert.

(b) Christina hæcce inter eos locum mereri videtur, qvi pedem regno Dano-Norvegico extulerunt, cujus vestigia in *Vita Haconis* a Sturla Theodori conscripta manifeste legi possunt, qvæ Perullist. *PONTOPPIDANI* diligentiam, in *Vestigiis Dan. extra Daniam*, effugisse videtur. Conf. *TORFÆI Histor. Norveg.* Tom. 4. libr. 4. capp. 42. 43. & 44.

§. 6.

Primus, cujus opera uti voluit Augustissimus Rex, ad persvadendum Islandis, ut se, suaqve omnia Norvegis dederent, fuit celebris ille Historicus Snorro Sturlæus. Hic, in Norvegia circa Annum 1219. præsens, per Dagfinnum Regis Consiliarium efficere potuit, ut expeditio qvæ a Norvegis in Islandiam adornabatur, ultum injurias, qvas Sæmundum Jonæ, aliosqve Islandos suis mercatoribus intulisse rebantur, omitteretur: Id autem, qvo facilius obtinere posset, Snorro, Islandos calliditate & technis, qvam aperta vi aggredi, satius esse dixit, & ut fama tulit, sua se auctoritate & consiliis effecturum, ut Islandi Regiæ potestati subjicerentur, promisit, deqve hac re, cum Islandis Regis nomine transigendi potestatem accepit; Baronis seu Nobilium titulo & privilegiis præter alia munia in pretium operis ornatus, unde a Norvegis ut Legatus aut pacis inter Norvegos & Islandos seqvester æstimatus, Islandis autem ut proditor patriæ abominationi fuit; qvæ omnia in Islandiam reversus dissimulavit, &, sive qvod de successu desperavit, sive per fallaciam, nam mens viri cum voce non semper consensit, tantum absuit ut promissa præstaret, ut ne unqvam qvidem tentaret (a).

§. 7.

Anno 1235. Rex Sturlam Sighvati filium, Snorronis sobrinum, Roma in patriam tendentem, promissionibus de totius Islandiæ Præfectura obtinenda allectum, ad persvadendum popularibus, ut se suaqve Norvego Regi submitterent, ipsiqve subditi & tributarii fierent, subornavit, simul monens, ne cædibus aut aperta vi, sed calliditate opus aggrediatur. Ille autem monitorum immemor & moræ impatiens, (erat enim ingenio acer feroxqve) omnia rapinis, cædibus & sangvine miscere cœpit, qvæ violentia ipsius demum vita stetit (b).

§. 8.

Cum itaqve cerneret Rex, & indigenas avitæ libertatis tenacissimos esse, & nihil se sine Episcoporum auxilio perficere posse, iidem enim

(a) *Sturlunga* libr. 4. cap. 25. *Hist. Haconis Haconidæ.*

(b) *Sturlunga* lib. 6. *Hist. Hac. Haconidæ.*

enim tunc temporis, animæ instar, corpus illud publicum dirigebant, alienigenas, eosqve ex suorum clientum numero electos, Islandis imponi curavit, e qvibus fuit Henricus Caroli filius; Huic, Anno 1247. ad Cathedram Holensem proficiscenti, svasu & consilio Vilhelmi Cardinalis, Thordum Sighvati filium adjunxit, eademqve de Islandis ad sui obseqvium ducendis, mandata dedit, idqve, qvam primum Islandiam ingressi sunt, tentare cœperunt, sed accepta tantum in deditionem provincia Borgfiordensi (qvæ tamen brevi post descivit) nonnullisqve, qvæ Snorronis Sturlæi antea fuerunt, prædiis, Regio Fisco adjudicatis, invicem discordes facti, ab incepto destiterunt (a). Denuo ergo Rex eidem Henrico Præsuli, iisdem instructo mandatis, Anno 1251. Gissurum *Thorvalldi* & Thorgilsum Bödvari coadjutores dedit, qvi pariter ac priores, *capitali* inter se dissentientes odio, (Præsul enim utrumqve collegarum anathematis fulmine percussit,) nihil plane effecerunt (b).

§. 9.

Anno 1254. Sigurdum Skalholtensem Episcopum, qvi integrum qvadriennium in Norvegia hæserat, cui Aulicorum qvendam, nomine Sigurdum Silke-Auga ɔ: *Byssinum oculum*, adjunxit, ejusdem negotii causa in Islandiam ablegavit; & mox, anno seqvente, virum Nobilem Ivarum Englason, seu Angeli filium, superaddidit, qvi Skalholti cum Præsule hybernans, remissioremqve in perficiendis Regis mandatis qvam speraverat, animadvertens, ineunte vere 1256. Henricum Holensem adiit, qvi junctis cum Thorgilso Bödvari filio viribus & consiliis (amicitiam enim jam redintegraverant), tantum effecit, ut Skagfiordenses & Ejafiordenses Regi obseqvium & tributum promitterent (c).

§. 10.

(a) *Sturlunga* lib. 7. cap. 47. *Hist. Haconis Haconidæ* ad hunc Annum.

(b) *Sturlunga* lib. 8. cap. 7. seq. *Hist. Haconis Haconidæ* ad Annos 1251 & 1252.

(c) *Sturlunga* lib. 9. cap. 50. *Hist. Haconis Haconidæ* ad hos Annos. Menda in *Crymog.* irrepserunt, vocantem Sigurdum Episcopum Norvegiæ, & Gissurum Ducem; Comes enim, sed non Dux fuit. Sigurdus autem fuit Norvegus natione, sed Episcopus diœceseos Skalholtinæ.

§. 10.

Anno 1258. Gissurum Thorvalldi Comitis titulo & dignitate ornatum, unaqve Aulicum qvendam Thorvaldum Album, Comitis facta & consilia observaturum, in Islandiam misit; Sed Comes proprio magis honori & emolumento qvam Regis commodo velificans, hac vice nihil promissorum præstitit. Qvod ubi Regi innotuit, Ivarum Arnlioti & Paulum, Lynseimam ineunte æstate Anni 1260. ad Islandos, multa secum monita, epistolas, & edicta perferentes, legavit, sed qvi similiter ac priores, eadem æstate re infecta ad Regem redierunt, qvod per Comitis potissimum amicos stetisse caussabantur (a).

§. 11.

Ultimam legationem Hallvardus Gullskór ɔ: *Deauratus calceus*, Anno 1261. obivit, qvi id demum obtinuit, (omnes jam in idem vires, Gissuro Comite, Rafno Oddi, aliisqve intendentibus) ut Islandia Norvego fieret tributaria, nec tamen simul tota, orientalis enim qvadrans ad huc restitit, qvi Anno 1264. in deditionem demum consensit (b).

§. 12.

Leges & Conditiones deditionis fuerunt:

1) *Ut Rex Islandis jus patrium sartum tectum conservaret.*

2) *Ut de navibus & extraneis mercibus, insulæ maxime necessariis, qvotannis Islandiæ prospiceret.*

3) *Ut hæreditates Islandis forte in Norvegia obtingentes, eisdem post qvodvis temporis intervallum poscentibus concederentur.*

4) *Ne Islandi portoria solverent.*

5) *Islandi ejus æstimationis essent in Norvegia, cujus olim, atqve ejusdem juris compotes, ut cum optimi, & prout iisdem Rex Norvegiæ suis diplomatibus confirmaverat.*

(a) *Sturlunga* lib. 9. cap. 53. *Hist. Hac. Hac.*

(b) *Sturlunga* lib. 10. cap. 9. & *Hist. Hac. Hac.*

6) *Rex pacis publicæ custodem ageret omnibus viribus.*

7) *Insulam per Comitem Satrapæ loco immissum, Rex gubernaret, cui Regis nomine, dum ipse suo officio, erga Regem fideliter, & erga subditos juste fungeretur, & dum conditiones & Privilegia a Regia parte inviolata servarentur, incolæ omnem legitimam audientiam præstarent: His autem non servatis, Islandi nullo juramento erga Regiam Majestatem tenerentur* (a).

CAP. II.

De Magno Haconis filio; vulgo Lagabæter.

§. I.

Patri in expeditione Scotica Anno 1263. exstincto, successit filius Magnus, qvem pater Anno 1257. consortem Regni fecerat. Hic Ingiborgam Erici Danorum Regis, (vivi *Plogpenning*, sed post mortem *Sancti* vocati) qvem frater Abel Anno 1250. nefarie obtruncari curaverat, filiam, Anno 1261. uxorem duxit, statimqve post nuptias, consentiente patre, una cum conjuge magna solennitate coronatus est. Vulgo vocatur Laga bæter seu *Legum emendator*, eo qvod ex qvatuor Norvegorum Legum codicibus, qvibus hactenus usi fuerant, unum fecit, cujus præscripto omnes regni incolæ posthac viverent. Laudatur etiam ob singulare pietatis & pacis studium, nam præter alia pietatis indicia, sibi ipsi de decimis ex omnibus reditibus, subditorum more solvendis, legem præscripsit (b). Cum Danorum Rege, qvi uxoris dotem solvere renuit, controversiam qvidem habuit, qvæ tandem ad manus venit, ita, ut prælio certarent, in qvo Magnus inferior fuit, sed alias semper pacis amans, & inter litigantes pacis conciliator exstitit; hinc controversias de finibus inter ipsum & Sveecum obortas, amica disceptatione, qvam gladio & vi transi-

(a) Qvæ supra de mutatione Regiminis in Islandia rettuli, prolixe narrantur in *TORFÆI Hist. Norv.* Tom. 4. lib. 5.

(b) Hæc constitutio habetur in *PONTOPPID. Annal. Eccles. Dan. Diplom.* Tom. 1. pag. 728. ad Annum 1267. Conf. *TORFÆI Hist. Norveg.* Tom. 4. libr. 6. pag. 364.

transfigere maluit: nec alia, qvam pacis amor, causa fuit, qvod Orcades & partem Scotiæ, qvæ inter Norvegos Scotosqve perpetuum Eridos pomum fuerat, Scotorum Regi vendidit: Similiter etiam, cum Jona Nidarosiensi Archiepiscopo, viro irreqvieti ingenii, honoris, opumqve appetentissimo, Anno 1277. transegit.

§. 2.

Islandos, qvos pater non vi, sed precario & splendidis conditionibus, ut socios magis qvam subditos Norvegiæ regno adjecerat, in fide & clientela retinere omnibus modis annixus est, unde factum, ut ex eorum popularibus Præfectos illis imponeret, ut ex §. 4. dicendis patebit; & ut novos hosce subditos eo magis demulceret, Rex leges eorum corrigendas suscepit, qvas eis primum per Thorvardum Thorarini, Sturlam Theodori & Indridum Böggul transmisit. Cumqve non satis elimatæ viderentur, manus operi denuo admovens, perfecit; Sed Anno 1280. morte præventus introducere non potuit; Easdem itaqve per Jonam Nomophylacem, ipsis transmisit & commendavit Ericus filius & successor, cujus svasu tandem receptæ sunt, indeqve id nomen habent, ut *Jonsbók*, seu codex Jonæus vulgo audiant, qvæ ad hunc usqve diem magna ex parte Islandis in usu sunt. Præter hunc Codicem, Rescripta qvædam Islandis misit, qvorum exstantiora sunt:

α) Circa Annum 1276. qvo rogat, ne incolæ alias leges recipiant, qvam qvæ a se & Archiepiscopo confirmatæ sint.

β) 1277. in qvo, eos, qvi causas aut lites Prætorum judicio subducunt, ab Episcopis easdem dijudicari cupientes, objurgat.

γ) Huc etiam referri meretur conventio cum Archiepiscopo Anno 1277. inita, qva omni juri Leges Ecclesiasticas conscribendi & subditis obtrudendi, pro se suisqve posteris renuncians; Archiepiscopo ejusqve successoribus idem addixit, qvæ, cum postea, pro Regni lege publica habita, & ab Episcopis Islandiæ sæpius allegata fuerit, ad finem hujus Cap. inseretur.

δ) Nec omnino prætereundum diploma, qvod codici juris præfixum legitur, utpote de Regis pietate, humanitate, erga subditos amore, &

de

de omnibus bene merendi studio, optimum veraxqve ferens testimonium, datum Anno 1280. qvi fuit Regi emortualis (a).

§. 3.

Ex præscripto fœderis, qvod cum Islandis fecerat Rex Norvegiæ ejus se sceptro submittentibus, Præfectum seu Satrapam iisdem præponere tenebatur, qvod per primum sexennium seu ad annum usqve 1270. omissum, aut (ob certas qvidem, sed nobis ignotas causas) dilatum fuisse videtur, eo enim tempore Historiæ & Annales, qvotqvot nobis inspicere licuit, Regii Præfecti, qvi reliqvis incolis cum imperio præfuit, nullam faciunt mentionem; aut statuendum, qvod verisimilius est, *Gissurum* Thorvaldi, qvem Rex circa Annum 1258. Comitis titulo ornaverat, & Rafnum Oddi, qvi inter primos Regi se submiserat, aliqvid imperii in reliqvos habuisse, licet Historiæ id non expresse dicant, qvod tamen ultra annum 1267, de Gissuro non potest extendi, eodem enim Gissurus svasu Jorundi Episcopi, cucullo accepto, monasterium Vidöense iniit, ibidemqve proximo anno 2. id. Januarii obiit.

§. 4.

Anno autem 1270. Islandiam proprium nactam fuisse Præfectum certum est, tunc enim Rex Rafnum Oddi & Ormum Ormi filium, utrumqve natione Islandum, in Aulicorum numerum prius adscitos, universæ Islandiæ præfecit, qvorum Ormus in provinciam tendens, undis absorbtus est, Rafnus vero incolumis evadens, totius Insulæ Præfecturam solus obtinuit. Natus fuit celeber hicce vir Anno 1226. patrem habens Oddum Alæ seu Alexii filium, avum vero maternum Rafnum Sveinbiornonis, qvem Thorvaldus Vatnsfordensis insontem insidiose occidit. Anno 1242, decimum sextum ætatis annum agens, Theodori Kakali partibus sese adjunxit, eiqve deinceps constanter adhæsit, tantiqve ab eo habitus est, ut Theodorus neptem carissimam Thuridam Sturlæ filiam, virginem excellentis formæ, dotis & qvalitatum, nuptum ei daret. Anno 1280. una cum Sturla Theodori, in Gissurum Thorvaldi movens, Thorgilsum

---

(a) Edictum hoc Codici Legum Islandico præmissum, etiam latine versum legi potest apud *TORFÆUM Hist. Norveg.* Tom. 4. libr. 6. cap. 5. pag. 350.

ſum Bödvari filium, contrariæ partis ducem, Stafholſti, ex inſidiis adortus cepit, Giſſuro autem potiri fortuna impeditus, cum eodem, ſeqvente æſtate, verbo in gratiam rediit, qvæ tamen nunqvam ſincera fuit. Anno 1255. Giſſuri ſatellitem Oddum Thorarini ejusqve aſſeclas occidit, ſed in prælio Thveraënſi, qvo Thorvardus Oddi frater, necem ejus, adſcitis in ſocietatem Sturla Thordi & Thorgilſo Bodvari, ultum ibat, fuſus fugatusqve fuit. Anno 1262, primus, aut inter primos Islandiæ Magnates Regis Norvegi ſceptro ſeſe ſubmiſit, aliisqve, ut idem facerent, auctor fuit, ideoqve a Regibus magni ſemper æſtimatus. Cum affine ſuo Sturla Thordi inimicitias exercuit, qvem Anno 1263, cum paulo ante ipſius inſidias ægre evaſerat, captum, & tantum non vinctum in Norvegiam coram Rege cauſam dicturum, transmiſit. Anno 1277, Nobilium privilegiis decoratus fuit; Sed Anno 1279, Regis, Regniqve ſupremus factus eſt Vexillarius. Qvid tanqvam Islandiæ Satrapa, cui annos 19. præfuit; in officio geſſerit, alibi a nobis eſt expoſitum, ideoqve hic actum agere nolumus. Tantæ fuit authoritatis & æſtimationis, ut licet Arnas Thorlaci filius ei ſæpe excommunicationem minitaretur, ejusqve convictum ut excommunicati fugeret, nunqvam tamen ipſo actu eum excommunicare auderet; Regiqve de eo aliqvando ſcriberet, ſi modo Regi conſultum videretur, uni cuidam totius Islandiæ ſatrapiam concredere, Rafnum ſolum officio parem eſſe. Tandem juſſu Jorundi Archiepiſcopi in Norvegia Anno 1288, diris devotus fuit, ſed ab eodem paulo poſt abſolutus. In expeditione Danica, cui 1289. interfuit, fidelem Regi manu & conſiliis navans operam, in minimo digito, parvum, ut primo videbatur, vulnus accepit, qvod vir militaris fortitudinis famam aucupatus, contemſit, ſed ſenſim adeo increvit, ut omnem reſpuerit medicinam, & Tunsbergæ Norvegorum vitam ei eriperet, cum vixiſſet annos 63. Vir, omnium judicio conſtans, prudens, magnanimus & patriæ amans.

(a) *Transactio inter Regem & Archiepiscopum.*

In Nomine Patris & filii & Spiritus Sancti! Amen.

Ut certitudo presentium, det veram in perpetuum & evidentem memoriam preteritorum, noverint universi, tam presentes qvam futuri, qvod cum nuper inter illustrem Principem Magnum Dei gratia Regem Norvegiæ, & venerabilem Patrem Johannem, eadem gratia Archiepiscopum Nidrosiensem; materia qvestionis esset suborta super eo, qvod idem Archiepiscopus asseruit, ut aliqve cause, qve ad forum Ecclesiasticum canonice pertinebant, usqve ad tempora dicti Regis ex consvetudine antiqva & ab Ecclesia qvodam modo propter discordie periculum & pacis discidium evitandum, per patientiam tollerata, coram secularibus judicibus tractabantur, insuper qvod privilegiis Ecclesie sue qvibusdam, & specialiter privilegio Magni cujusdam, ut dicebatur, Regis Norvegie derogatum fuerat, ut creditur, non utendo, maxime in ea parte privilegii, qva continebatur, qvod prefatus Magnus devovit se & regnum suum beato Olao Regi & Martyri, & in signum subjectionis precepit, coronam post decessum suum & omnium in regnum sibi succedentium, offerri prefato Martyri in Ecclesia cathedrali, nec non & cuidam constitutioni patrie per eundem forte Magnum edite, qve innuit Reges Norvegie debere eligi & in

(a) *Sáttargiörd herra Magnúss Kóngs oc Jóns Erkibiskups.*

I nafni faudr oc sonar oc heilags annda ameu.

At sannleikr nálægra hluta geri oss eilífa sætt (oc fullkomit minni lídandi luta). Þat se öllum mönnum kunnigt hiáverandum oc vidrkennendum. at nýliga medan kæru efni hafa upprunnid millum ágœz höfdingia oc virduligs herra. Magnús Noregs kóngs. oc herra Jóns med þeirri samri miskunn erkibiskups af Nidarósi. yfir því sem herra erkibiskup sagdi. at nockur mál þau sem laugliga heyrdu til heilagrar kirkiu umdœmis. prófadiz oc dœmdiz firir leikmannadómi allt til dagha Magnús Kóngs af formi sidveniu. oc nockut suo kirkiunnar þolinmœdi. at fordadiz sundrþycki oc fiárbrigdi. Svo oc í því at undandráttr (hafdi mikill veittr verit verndarbrefum kirkiu hanns) hafi veitt verid brefum kirkium hanns letliga. svo sem sýniz. firir vanrœktar saker. oc einkanliga frelsisbrefi Magnús Erlíngssonar Noregs kóngs. sem sagdiz allrahellz í þeim hluta breflins er seger at þesse same Magnús. het sig oc ríki sitt hinum helga Olafi kóngi. oc til merkis at hann gerdiz undermadr hins helga Olafs Kóngs. (oc) í Nidaróskirkiu. baud hann at offra kórónu hinum helga Olafi epter fráfall sitt. oc allra þeirra er epter hann kunnu at koma til ríkis. Svo var oc afdregin ein skapan (landsins) um þenna Magnús giör (lettliga) rettliga

in electione Archiepiſcopum & Epiſcopos inter ceteros Electores voces precipuas obtinere, qve omnia predicta venerabilis Pater Archiepiſcopus tanqvam ſponſe Chriſti in parte ſollicitudinis procurator fidelis peciit, ut in uſum & in Eccleſie ſue utilitatem Dominus Rex predictus in poſterum duceret admittenda. Ad reſpondendum vero articulis ſupra dictis, ac contra peticionem Archiepiſcopi, ſupradictus dominus Rex illuſtris ſufficienter aſſeruit, ſe habere raciones ſi ſuper hiis coram juſto judice duceret contendendum, & maxime contra electionem, ſubjectionem & oblationem corone de qvibus vix vel nunqvam poſſet probari Nidroſienſem poſſeſſionem habuiſſe, & novum genus exactionis videri poterat, illud ab eo exigi, qvod non fuerat hactenus attemptatum vel conſvetum. Conſiderans itaqve prefatus Pater Archiepiſcopus ex una parte ſe non poſſe ſupra memorata abſqve ſcrupulo conſcientie vel conniventie pertranſire, ex altera, ſi ſuper hiis moveret qveſtionem, poſſet perturbacio & diſcordia magna inter Regnum & Eccleſiam ſuſcitari, multorum animabus & corporibus nocitura, preſertim cum non ſolum in tollendis conſvetudinibus contra populum, verum etiam in aliis directe contra ipſum Regem & tocius Regni potenciam agi videretur, pacem & concordiam volens eligere, ad dicti domini Regis Magni Dei gracia illuſtris clementiam, tam Eccleſie qvam Regno, ſepius ac manifeſtius exhibitam & oſtenſam, ſe convertit, ſuppli-

rettliga (at) er ſyner (Noregs kóngn) Noregs kóngs ſkulu kióſazſt af koſninginum erkibiſkups. beidiz af hálfu ſinnar áhyggiu. ſuo ſem trúrr fyrirhyggiumadr (brúdar kriſtz) at herra Kóngrinn ſkylldi tilleggia hedan í frá til nytia oc nytſemdar heilagri kirkiu. En til at ſvara (greinum) oc móti-beizlu herra Erkibiſkups. Sagdi virduligr herra Magnús Kóngr ſig hafa kóngligar ſkynſemder. ef hann ſkylldi þrœta yfer þeſſum hlutum fyrer rettum dómara. oc allra hellz móti koſningi. undirgiöf oc offran kórónunnar. af hverium hlutum varla má edr alldri prófaz Nidaróskirkiu hafa (hafi) oc mœtti ſýnaz nýr hattr krauſunnar. er þat krefdiz af hönum. ſem eigi var her til freiſtad. ne uant. Nú ſkodar (ſkodanda) herra erkibiſkup (erkibiſkupi) af einni hálfu ſigh eigi mega yferhylma þeſſa hluti utan ſamvizku (ſár). oc annarri hálfu ſá hann at ef hann hefdi kœru efni yfer þeſſum hlutum. mœtti rugl oc mikid ſundrþycki uppkueikiaz millum ríkiſins oc kyrkiunnar. meinſamligh maurgum ſálum oc likömum. allrahellz med því at eigi at eins af venium af tökundum móti fólkinu. helldr iafnvel í audrum hlutum. móti ſiálfum kónginum. oc allz mœtti ríkiſins. ſýndiz giort vera. af því at herra erkibiſkup villdi frid oc ſamþycki. ſýner (ſneiri) hann ſig til milldleiks oc gódvilia. herra Magnús Kóngs. hvern er hann hafdi optliga oc opinberliga rett (ted). oc veitt. ſuo kirkium ſem ríkinu. bidiandi at þeir ſkylldu

ſupplicans, ut inter ſe de predictis omnibus taliter ordinarent, qvod cederet ad honorem Dei omnipotentis & utilitatem Eccleſie majorem, animarum ipſorum, & tocius ſibi commiſſi populi ad ſalutem. Prefatus autem Dominus Rex Illuſtris ex ſolite benignitatis affectu, qvem ad honeſta qveqve, & maxime circa Matrem Nidroſienſem Eccleſiam habuit, & habere dignoſcitur, volens eam amplioribus libertatibus & privilegiis ſuis temporibus decorari, tanqvam pacis amator & cultor juſticie, poſt multos tractatus hinc inde habitos ſuper predictis, interveniente conſilio & aſſenſu Epiſcoporum, Baronum, & Canonicorum Nidroſienſium & Capitulorum aliarum Eccleſiarum Cathedralium in Norvegia exiſtentium, cum dicto Patre Archiepiſcopo, Anno Domini 1277. in vigilia beati *Laurentii* apud Caſtrum Tunsbergenſe, in Eccleſia fratrum minorum, duxit amicabiliter componendum in hunc modum, videlicet qvod predictus Pater Archiepiſcopus, pro bono pacis & majori Eccleſie commodo & animarum procuranda ſalute, renunciavit cum conſilio & aſſenſu Capituli ſui, nomine Nidroſienſis Eccleſiæ, pro ſe & ſucceſſoribus ſuis, canonice intrantibus, in perpetuum, omni juri; ſi qvod in predicta electione Regum, ſubjectione ſeu oblatione corone habebat vel habere poterat, tam in petitorio, qvam in poſſeſſorio, ratione dicti privilegii ſeu aliarum literarum ſeu legis, vel qvocunqve alio modo ſibi competere videretur, omnibus aliis

---

ſkylldu ſuo ſkipa aullum þeſſum hlutum millum ſín. at þeim veri til æru. gudi almátkum oc kirkium til meiri nytſemdar. ſiálfra þeirra ſálum. oc allz fólks. (þeim í hendur fengins) til gæfu oc giptu. Enn fyrſt herra Kónginum. af fyrſt uanaligrar gódgirndar er hann hefer haft til allra ſæmiligra hluta. oc allra hellz til heilagrar kirkiu í Nidarósi. oc ſýnt er at hann hefer viliandi hana prýda. ſua ſem fridar ellſkari. oc fágari rettlætis. med meira frelſi oc verndar brefum á ſínum dagum. Eptet margar vidrtaulur. hafdar af hvorstuegia hendi. giordi hann vináttuſamliga ſætt vid herra erkibiſkup med rádi oc ſamþykt annarra biſkupa oc lendra (lærda) manna. oc korsbrædra af Nidarósi. oc kórsbrædra af annara biſkupsſtólum (biſkupsſtóla valldi). þeirra ſem í Noregi eru. á Laurennciusmeſſo aptan í kirkiu berfættra brædra í Túnsbergi. þá er lidner vóru frá burd vars herra þúſundrad vetra oc tuau hundrud vetra oc ſiautíu oc ſiau vetr. á þenna hátt. Ath virduligr herra erkibiſkup. fyrir gódu fridarins (marki). oc meiri nytſemd kyrkiunnar. oc ſálna hiálp oc heilſu. gaf upp fyrir ſigh æfinliga. med rádi oc ſamþykt korsbrædra ſinna undir nafni Nidarósſkirkiu fyrir ſig. oc allra ſinna laugligra epterkomennda. allt valld oc tilkall. ef hann hefdi nockud. edr hafa mætti. yfer ſaugdum koſningh kónga. undergiöf edr offran kórónunnar. ſuo í tilkalli. ſem í eigu. Saker þeſſ verndarbrefs edr laugmálz

aliis juribus ad Ecclesiam spectantibus, qve in Legibus Patrie continentur, & Ecclesiarum privilegiis aliis, semper salvis, dummodo supersit aliqvis qvi legitime possit & debeat jure hereditario succedere; si vero nullus inveniatur successor jure hereditario, Archiepiscopus & Episcopi inter ceteros nobiliores & discreciores Regni Electores in electione tantummodo voces primas & potissimas obtineant, protestando secundum suas consciencias, qvod sinceriter ad illius electionem laborabunt, qvem Regno & Regnum inhabitantibus judicaverint apciorem. Prefatus autem Dominus Rex renunciavit pro se & heredibus & successoribus suis in perpetuum, omni juri, si qvod in audicione examinacione & determinacione causarum ad Ecclesiam spectancium hactenus habuerat, inhibens firmiter universis exactoribus & legiferis Regiis, tam propinqvis qvam remotis, tam presentibus qvam futuris, per totum regnum, ne de ipsis causis presumant judicare, vel pretextu alicujus consvetudinis, qvam retroactis temporibus Reges habuerant vel habere visi fuerant, se aliqvatenus intromittant, sed per judices ecclesiasticos tales cause de cetero libere dirimantur, ut sunt hec, omnes cause clericorum qvando inter se litigant, vel a laicis impetuntur, matrimoniorum, natalium, juris patronatus, decimarum, votorum, testamentorum, maxime qvando agitur de legatis ecclesiis

 &

málz sem, ádr. er umtalad. edr annarra brefa laugligra þar um. edr med hverium hætti. er sýndiz hönum tilheyra. Aullum ödrum rettendum. iafnan ósköddum. þeim sem tilheyra kirkiunnar. oc í landzlaugunum eru. oc í andrum verndarbrefum kirkiunnar. æ medan nockur skal. edr má epterkoma laugligri erfd. En ef engi finnz epterkomandi med laugligri erfd. þá hafi erkibiskup oc biskupar med annara manna rádi oc samþykt. þeirra sem kiósa skulu. fystu oc mestu (rausta) í kosningin-nin (vitnandi) af eins vitandi epter sínum samvitzkum. at þeir skulu rettliga hafa (starfa í) kosning þess sem þeir dæma nytsamligan vera ríkinu. oc þeim sem ríkid byggia. En herra Kóngrinn gaf upp fyrir sig. oc suo sína erfingia oc epterkom-endr eilífliga allt valld oc tilkall. ef hann hefer nockud haft her til. at heyra edr prófa. edr órskurd veita þeirra málum. sem heyra til kirkiunni. fyrirbiódandi fast-liga öllum sýslumönnum oc laugmönnum konganna. suo nær sem fiari. suo hiáver-öndum sem tilkomendum um allt ríkid. at þeir dirfizst eigi þess at dæma um þessi mál. ne hluti sig nockurskyns í því af fyrnsku nockurar veniu er kóngar hafa haft. edr sýnz hafa haft fyrrmeir. Helldr skulu þesskyns mál af kirkiunnar dómara friálsliga skipaz. hedan í frá. suo sem þessi mál segia. (þessor mál eru. klerkamál) þá er þeir þræta millum sín. edr sækiaz af leikmönnum. um hiúskap. oc hversu hverr er laugliga getinn. um kirkna frelsi. um tiunder. oc heit. oc skipan er menn gera á síduz-

& piis locis & religiosis, tuicio peregrinorum visitantium limina beati Olavi & aliarum Ecclesiarum Cathedralium & in Norvegia & eorum cause. Item cause possessionum Ecclesiarum, sacrilegii, perjurii, usurarum, simonie, heresis, fornicationis, adulterii, & incestus, & alie consimiles, qve ad Ecclesiam spectant mero jure. Salvo semper Regio jure in hiis causis, ubicunqve debetur ex consvetudine approbata vel legibus Regni mulcta pene pecuniarie persolvenda. Item denuo concessit Dominus Rex, & firmiter observari precepit, ut semper licitum sit Archiepiscopo & Episcopis in Capellis a Regibus fundatis vel dotatis, sic ut & in aliis Ecclesiis & Capellis sue provincie, instituere idoneas, sine ipsorum & aliorum laicorum assensu & presentatione, personas. Item concessit qvod *in electionibus* Episcoporum & Abbatum Nidrosiensis provincie, nulla vis, *nulla* potentia, nulla auctoritas Regis vel Principis interveniat, sed ille preficiatur, qvem ipsi, ad qvos electio pertinet, vacanti Ecclesie, scientia & moribus judicaverint aptiorem, denunciantes ante confirmationem, electionem factam, Domino Regi, qvi pro tempore fuerit, per Canonicos ejusdem ecclesie, vel decens nuncium & honestum, si presens fuerit, vel in via per qvam fuerit ad confirmationem transiturus, ut tunc, pro ut moris est, Regio aspectui personaliter se presentet. Item concessit, qvod Episcopi,

---

á sídazstum daugum sínum. fyrir sál sinni. allraheilz ef þat gefa kirkium edr helgum stödum. edr klaustrum. vernd pílagríma þeirra sem fara til stadar hins helga Olafs kóngs. oc annara biskups stóla í Noregi. oc þeirra mál. suo & sama um mál kirknaeignanna. um bannz verk. oc meinsæri. um okr. oc þar sem sellder eru oc keypter andliger hluter. um villu edr vantrú. um frillulífi. um hórdóma. oc frændsemis spell. oc önnur mál þvílik. sem til kirkna heyra. ath hennar retti óskóddum jafnan kóngsretti í þeim málum. hverrvetna þar sem af vel prófadri veniu. edr landzlaugum á kóngi at gialldaz fiársekt. Suo iáttadi oc herra Kóngrinn á nýa leik. oc baud fastliga at geyma. at iafnan se herra erkibiskupinum oc biskupum siálfsofat at gera oc skipa sæmiliga lærda menn. suo (i þeim kapellum) þær kapellur sem kóngar hafa látid uppgera edr sínar eigner til gefa. sem í ödrum kirkium edr kapellum síns erkibiskups ríkis. utan þeirra oc annara leikmanna samþykt. edr presentan. Suo iáttadi hann oc at ecki afl ne máttr. oc ecki valld kóngs edr annara veralligra höfdingia hlýtiz (hitiz) í kosuing biskupa edr ábóta í Nidarós erkibiskups ríki. helldr skipiz sá fyrir eda þeir til hverra er þeir til hversa er kosninghinn heyrer dœma nytsamligr (nytsamliga) uera at vizku oc sidferdi. þeirri (kirkiu) er sinn forstióra hefer mist. skulu þeir boda giörsan kosning. ádr en stadfest se þeim kóngi sem þá er. Um kórsbrœdr þeirrar kirkiu sem þá er edr vidrkiœmilig sendibod oc sœmil:gt.

Epiſcopi, Abbates ſeu Clerici in expeditione ire cum Rege, vel ad hoc qvicqvam de ſuo impendere minime teneantur, niſi forte neceſſitas tam gravis & evidens immineat, qvod id a Dyoceſano Epiſcopo, & ſapientioribus Eccleſiaſticis viris fieri permittatur. Item denuo conceſſit, qvod Regibus non liceat approbatas Patriæ Leges, & ſcriptas ac penas pecuniarias, ſive in clericis ſive in laïcis contra antiqvam conſvetudinem, in Eccleſiarum ſeu clericorum diſpendium immutare. Item conceſſit, qvod liceat Archiepiſcopo & ejus ſucceſſoribus emere aves, gerofalcones griſeos & auſtures ſicut ab anteceſſoribus ſuis eſt actenus obſervatum. Item annuit & conceſſit, qvod in dandis decimis, de terris & manſionibus ſuis, Reges omnino ſeqvantur Canonicas ſanctiones. Item conceſſit qvod 30. *Leſter* farine mittantur ad Islandiam, ex parte dicti Archiepiſcopi, qvando ſibi viſum fuerit illis preſertim temporibus, qvibus id patrie pacietur ubertas, propter hoc in aliis rebus portandis licentia non negata. Item conceſſit Domino Archiepiſcopo vectigalia de una navi, ſingulis annis de Islandia ad ſuam dyoceſin veniente. Item conceſſit denuo & mandavit omnes peregrinos, limina beati Olavi & dictarum Eccleſiarum Cathedralium in Norvegia viſitantes devocionis cauſa tam advenas qvam indigenas, ſive gverre tempus ſit, ſive pacis, in eundo & redeundo, firma

---

ſæmiligt. nema herra kóngrinn ſendi, edr ſe nœr. edr ákuedi um hverrn hönum ſe. ſkal hann uera ſtadſaſtr at því. ſem ſidr er til. preſenti hann ſiálfan ſig kónginum. Suo iátadi hann oc at biſkupar (ábótar) edr klerkar ſkylldi ecki ſkylldir til at fara í leidángrsferd med kónginum. ne til þeſſ nockud leggia af ſínu. nema œrin naudſyn ſe til. at þat lofadiz af biſkupi. oc enum vitruzſtum klerkum þeſſ biſkupsdœmis. Suo hit ſama at eigi lofiz kónginum um at ſkipta til ſkada kirkiunnar edr klerkanna. landz laug ſamþykt oc ritud. oc fiárpínu. hvört at þat er helldr á klerkum edr leikmönnum. móti fornri ſkipan oc veniu. Suo mœlti hann at lofa ſkylldi (erkibiſkupi) biſkupi oc hanns epterkomendum at kaupa fugla. geirrfálk. grávali. oc gásbauka. ſuo ſem her til hefer uerit giort af hanns formönnum. Suo iádi hann oc veitti at kóngr ſkylldi fylgia fullkomliga tíundargerdum af laundum oc bœium ſínum epter guds laugum. Suo iáttadi hann oc at þriátíu leſta miöls ſkylldu ſendaz til Iſlandz af erkibiſkups hálfu þegar erkibiſkupi ſýniz. oc allrahellz á þeim tímum ſem árgángr landzinz er. eigi því helldr ueitaz hönum at flytia adra hluti. Suo iáttadi hann oc herra erkibiſkupi landaura af ſínu (einu) ſkipi á hueriu miſſeri (ári) því ſem kemr af Iſlandi til hanns biſkupsdóms ſua ſem bref hanns vottar. Suo iáttadi hann oc á nýia leik. oc baud alla pílagrúna. vitiandi ſtadar ens helga Olafs. oc annarra biſkupsſtóla í Noregi. fyrir ſálu ſinni. bœdi innlendzkra oc útlendzkra. huort ſem í landinu er fridr edr eigi. at þeir ſkulu aurugliga í gódum fridi heiman fara.

firma securitate potiri. qvi vero inventi fuerint ipsos indebite molestare, nisi forte aliqvis vel aliqvi exploratores esse presumantur, & propter hec ipsos ad probationem capi contingat, juxta qvod culpa reqvirit, per judicem Ecclesiasticum pena debita castigentur, & ad parendum judici Ecclesiastico per Regem & ejus ballivos & exactores, si necesse fuerit, compellantur. Volens autem insuper predictus Dominus Rex Ecclesiam Nidrosiensem adhuc amplioribus beneficiis, qvam huc usqve habuerat suis temporibus honorare, Domino Archiepiscopo & suis successoribus pro se & suis heredibus in perpetuum centum homines ab expeditionibus Regiis & vacationibus & a tractione navium & specialiter de tributo, qvod vulgariter *Leidange* appellatur, concessit liberos & immunes, ita qvod qvidam ex hiis centum, (qvi *Skutulsveinar* appellantur) a predictis sint immunes, eo modo, qvo homines Regis esse solent, & (ante) tempus composicionis facte habebant, cum duabus aliis personis, qvas ipsi ad hoc de sua familia duxerint eligendas: ceteri vero cum secunda persona predicta gaudeant libertate. Item cuilibet Episcoporum videlicet Aslöensi, Bergensi, Stavangrensi, Hamarensi, secundum modum predictum concessit homines 40. nisi forte Domino Regi Archiepiscopo & Episcopis, propter gravem reipublice necessitatem, vel Regni defensionem visum fuerit aliter expedire ad tempus, ita qvod cessante necessitate seu defensione, predicti homines

fara. oc heim. nema nockur þeirra sýniz vera niósnarmedr. oc verda þeir tekner til prófanar fyrer þat. þá skulu þeir pínaz med þeim pínum sem til heyrer. fyrer kirkmanna dómara. epter sinni misgerd. oc til hlýdni kirkiunnar dómara. skulu þeir naudgaz ef naudsyn er til fyrer herra kónginum. edr hanns sýslumönnum. edr ödrum umbodsmönnum. Nú med því yfir þetta fram. viliandi herra Kóngrinn heilaga Nidaróskirkiu sœma med meirum gódgirndum á sínum dögum. en ádr hefer hún haft. veitti hann herra erkibiskupi. oc hanns epterkomendum (eilífliga). fyrir sig. oc sína erfingia hundrat manna. vera friálsliga oc hlutlausa af leidángrsferdum kônganna oc kallsóknum (kallanum). oc skipdráttum. oc einkannliga af leidángrsferdinni. Suo þeir sem skutilsueinar eru. skulu vera hlutlauser af þessum hlutum. med þeim hætti sem kóngsmenn vóru vaner at vera. oc þeir höfdu ádr í tima þessar sættargerdar. med þeim (tveim) ödrum mönnum sem þeir vilia hellz tilkiósa af sínu (hyski. En allir adrir gledizt þessu frelsi med ödrum manni) lidi. Suo iáttadi hann oc med sama hætti huerium biskupa. Oslóarbiskupi. Biörginarbiskupi. Stafángrsbiskupi. Hamarsbiskupi. fiorutíu manna. nema herra kônginum. edr erkibiskupi. oc audrum biskupum (mönnum) sýniz ödruvíss tilfelliligt uera. fyrir sáker almenniligrar naudsyniar. edr verndar ríkisins. Suo (sidamenn s) lidnum þessari naud-

mines tam Epiſcoporum qvam Archiepiſcopi, eo ipſo, predicta gaudeant libertate. Cuilibet eciam plebano dictorum Epiſcopatuum, ſive in rure ſive in civitatibus morentur, conceſſit, qvod cum duabus perſonis de ſua familia a dicto tributo qvod vulgariter dicitur *Leidangi* ſint liberi, & unus familiarium, qvem ſibi plebanus magis noverit neceſſarium, ab expeditionibus Regiis ſit qvietus. Item conceſſit, qvod ſi homines Archiepiſcopi centum predicti, injuriati fuerint, ſibi ad invicem in curia vel navibus, ſcilicet propria cum duabus aliis vel comitatu dicti Archiepiſcopi exhiſtentes, tunc judicio ipſius Archiepiſcopi debent ſtare; ab eo, ſecundum qvod culpa popoſcerit, & ſibi videbitur puniendi, & ad ipſum in talibus caſibus mulcta, ſecundum leges patrie pro transgreſſoribus debita, pertinebit: Niſi mortem vel membrorum mutillationem invicem ſibi vel aliis, qvod abſit, inferant, in qvibus caſibus ad Domini Regis judicium vel ejus exactorum cum mulcta pertinebunt, ſalva Domino Archiepiſcopo in hoc caſu competenti ſatisfactione, ob ſue preſencie reverenciam & honorem: Si vero dicti centum homines Archiepiſcopi, alibi qvam in prenominatis locis deliqverint, tunc poteſt leſus reum, non obſtante fori excepcione ſub qvo maluerit Regis vel prefati Patris judicio convenire, & mulcte pro talibus extortæ medietas ad Archiepiſcopum pertinebit. Item con-

naudſyn oc uernd glediz þeſſer menn því frelſi. ſuo (erkibiſkupar ſem) þeſſer menn erkibiſkupi ſem biſkupar. ſem þeir höfdu ádr. ſuo oc hid ſama iátti hann huerium ſem einum lœrdum manni. þeſſara biſkupsſtóla. huart ſem þeir eru í kaupſtödum. edr herudum. ſkulu friálſir vera af leidángri med ödrum tueimr mönnum af ſínu lidi. oc einn af hanns þiónöſtumönnum þann er hann ſer ſer helldr nytſamligan vera. ſkal friáls af kóngs bodferdum. Suo iáttadi hann oc at ef þeſſer hundrad manna erkibiſkups verda miſſátter ſín í millum. í hanns gardi verandi. edr á ſkipum. edr á hanns ſkipi (edr á ödrum tveimr). edr í hanns fylgd. þá ſkulu þeir ſtanda á dómi erkibiſkups. oc bœta epter því ſem hönum ſýniz. oc misgerd þeirra er til. oc ſekter epter landzlaugum. ſkylldan þeirra ſkal heyra til hanns fyrir þeirra misgerder í þeſſum atburdum. nema þeir veitti ſín á millum edr audrum dauda. þann ſem gud láti ei uera. edr limalát. í huerium atburdum er þeir heyra med ſektinni til kóngdómſins edr hanns ſýſlumönnum óſkaddri í þeſſum atburdum uidrkuœmiligri yferbót herra erkibiſkupi fyrir œruſakir oc ſœmdar hanns náuiſtar. Enn ef þetta hundrad manna misgerir annars ſtadar en nú uar ſagt. þá má ſá koma hönum til dóms er misgiört var vid. huart ſem hann vill helldr til kóngs. edr erkibiſkups. oc ſektarinnar fyrir þvílíka hluti. ſkal helmingr ſektarinnar til kóngs heyra. en

concessit, qvod sub prohibitione, a se vel suis successoribus aut eorum exactoribus seu ballivis facta vel facienda super emcionibus vel rebus de loco ad locum transferendis non intelligantur Episcopi vel clerici vel eorum laïci in eorum negociis agendis specialibus constituti, sine Archiepiscopi & Episcoporum assensu, dum modo Regno vel necessitati *Reipublicæ* mora super reqvisicione Episcoporum dispendium sive periculum evidens non generet in premissis. Item concessit qvod liceat Domino Archiepiscopo habere unum hominem qvi cudat denarios, prout litera sua super hoc confecta testatur. (* Tunc etiam de decimis per totam Norvegiam sanctio inita fuit, excepta diœcesi Hamarensi, Raumarikia & Soleyis, ut decimæ hæ haud imminutæ in perpetuum solvantur, de locario, instrumentis cerevisiæ coqvendæ destinatis, molendinis, hypocaustis, furnis pistorum, & locario sylvæ, salinis, retibus & plagis, ita ut horum locator decimas absqve ulla subtractione solvat, conductor autem, qvi in proprium emolumentum illa conducit, omnes primum impensas subtrahat, & de lucro remanente decimas solvat. De lucro autem qvod de navibus provenit, postqvam perfecta, & velo ac apparatu instructa est, eodem modo peragatur. Primo (*qvidem*) de duabus lucri partibus de primo ejus itinere provenientis decimæ solvantur, & ita deinceps continuo, (tertia vero

---

en hálft biskupi. Suo iáttadi hann oc undir forbœn (forbod) af ser. edr af sinum epterkomandum. elligar af þeirra sýslumönnum. edr lensmönnum. gera edr geranii yfer saulum kaupum edr audrum hlutum. þeim sem flytiaz af stad oc til annars stadar. þá skal ecki skiliaz undir biskupar. edr klerkar edr þeirra leikmenn einkannliga staddir í þeirra erendum. utan erkibiskups edr annara biskupa samþykt. (a medan dulan) edr med dualan. yfer epterleitan biskupa. geri eigi í þessum hlutum vada edr opinberliga háska ríkinu. edr almennilígri kristni. Suo iáttadi hann oc at siálflofad se erkibiskupi at hafa einn mann til silfrsláttu. epter því sem bref hanns uottar. oc þá uar samid um tíundargerd um allan Noregh. utan Hamars biskupsdœmi. oc Raumaríki. oc Sóleyar. at menn skulu þessa tíund gera. æfinliga óskerda. af garda leigum. aulgögnum. mylnum. oc badstofum. braudofnum (*forte* braudofnum). oc skógarleigum. salltkötlum. netium. oc nótum. suo at sá sem bygger þessa hluti greidi tíund af óskerda leigumönnum. en hinn er leiger ser framvegis til afla. taki fyst af þat allt er hann legger til kostar. oc tíundi af afla sínum. En af skipa leigum greidiz med þeim hætti. at sídan er skipid er fullgert. oc segl oc reidi til fenginn. í fystu geriz tíund af tueim hlutum leigunnar þegar í fystu ferd oc iafnan sídan. (hinn þridi) en þat er legz til umbóta skipinu oc reida. Af búleigum öllum geriz tíund. sin peningar. þar í sókn sem bygt er. uegner af leigukú hverri

oc

vero lucri pars) in reparationem & apparatum conferatur. De pecoribus conductis, qvinqve nummi ponderati de qvacunqve vacca conducta vel pecore ei æqvivalenti, in parœcia in qva elocatur decimarum loco pendantur, ita ut locarium recipiens, aut ejus mandatarius, in ea parœcia in qva elocatio fit, qvinqve nummos expendat. Si autem neuter adfuerit, conductor (*decimas*) solvat, tantundem vero locarii, possessori dematur; Caseus vero lactis die Veneris proximo ante festum Johannis Baptistæ pabulo æqviparatur. De pecoribus vero, qvibus qvis per se utitur, ita ut illa non elocet, de lacte unius solidi diei caseum, loco decimarum de lacte & locario, persolvat; qvi dies erit dies Veneris proximus ante festum S. Olai prius. Sed de toto lacte alterius diei, qvod die Veneris proximo ante festum Johannis Baptistæ provenit, caseus pabulo (*æqviparandus*) solvatur. Ita & decimæ expendantur de lana vervecum, qvi sub dio in insulis sustentantur, de omnibus frugibus, tam minutis qvam grandioribus. Hæ decimæ etiam ex more consveto solvantur, qvæ hic recensentur. De omni frumento, secali & tritico, cannabi & lino, rapis & pisis, decimæ de piscibus arefactis, phocis & balænis, & oleo de sqvalis (*excocto*), & omnis generis decimæ de piscibus. Ita & omnes navium gubernatores de portionum suarum piscibus arefactis totas decimas solvere tenentur, qvi & curent ac provideant, (ut) nautæ etiam omnes (pro rata navis & nautarum portionum) (*decimas*) in totum expendant, ut has, nec pisces arefacti Regi cedentes, nec pensio præsidiaria, nec

tribu-

---

oc af hueriu málnytu kýrlagi. suo at sá sem tekr leiguna geri (greidi) af þessu fim peninga, þar í sókn sem bygt er. elligar hanns umbodsmadr. En ef þar er huorgi til. greidi hann er leiger. oc falli nidr suo mikid af leigunni fyrir þeim er á. en ostur standi vid elldi sem ádr af þeirri miólk allri sem verdr friádaginn næsta fyrir iónsmesso. En af þvi búi sem menn hafa ser til nytia. suo at þeir byggia eigi. greidi ost af eins dags miólk allri fyrir tiund. af miólk oc leigu. en sá skal vera friádagr næstr fyrir Olafsmessodag hinn fyrra. En af annars dags miólk allri þeirri er verdr friádaginn fyrir iónsmesso. greidiz ostr vid elldi. suo skal oc greidaz ullartiund af þeim saudum öllum sem fœdaz i eyum úti. oc af alldini öllu. smá oc stóru. skal tiund afgreidaz. þessar tiundir skulu oc greidaz sem vandi hefer til verid. oc her fylgia. Af sædi öllu. rúg. oc hueiti. hampi. oc líni. næpum oc errtrum. oc skreidartiund. af selum. oc hvaltiund. af háskerdingalýsi (hákerlinga). oc allzkonar fiskatiund. Suo oc skipstiórnarmenn allir eru skylldir at greida af skreid tiund alla af sinum blutum. oc skodi oc akti. oc suo greidi skipueriar allir fullkomliga (sem lutum skips oc skipara gegner). súo at huarki skerdi tiund kóngsskreid. ne landuard.

ne

tributum in expeditiones, nec ulla alia penſio diminuat, prout illi juramento confirmare ſuſtinebunt, qvamvis penſiones iſtæ prius qvam decimæ expendantur; (*illi præterea*) proſpiciant, ut decimas dei nomine recepturi, illis commode fruantur, decimæ vero Domini Epiſcopi de piſcibus arefactis in ædificio piſcibus arefaciendis deſtinato, ſemper aſſerventur, tot vero piſces pro permutatione & conſervatione ſolvantur, qvot legibus eſt præſcriptum. De omni ligno decimæ ſolvantur, de omni ſale, de latumiis molaribus, de mercimoniis & omnifario qvæſtu operarum & fabrili. De pice vicena qvævis menſura, & de ferro vicena qvævis libra pro rata expendantur.*) Si autem ſuper aliqvo articulorum in eadem compoſicione contentorum contigerit dubitationem aliqvam ſuboriri, ad declaracionem illius due perſone ydonee, una a Rege prefato, alia vero ab Archiepiſcopo vel ſuis ſucceſſoribus eligantur, qve ſi demum ſuper hoc neqviverint concordare, tertiam advocandi ad id perſonam, liberam habeant poteſtatem, & valeat qvod ab eis vel duabus earum fuerit declaratum. Hanc autem compoſicionem amicabilem inierunt ſepe nominati Dominus Rex illuſtris & reverendus Pater Archiepiſcopus, preſentibus veneralibus Patribus Epiſcopis Andrea Osloënſi, Arnone Stavangrenſi, & iſtis Baronibus Regni, Domino Erlingo, Domino Rognaldo, Domino Andrea Plyt & Domino Gautone de Tolgo, Domino Bernone Erlingi,

---

ne leidángrsgiörd. ne nockurar adrar ſkylldr epter því ſem þeir uilia eidi fyrerhallda. þótt þeſſer hlutir lúkiz fyrr en tíund. oc hagi ſuo til. at þeim komi til nytia ſem hafa ſkulu. af guds hálfu. ſkal tíunda ſkreid herra biſkups fylgia iafnan hiall. oc ſuo marger fiſkar hueriu kaupi. oc afgiœzlu (afgreidzlu). epter því ſem laugh vatta. Af vidi aullum ſkal tíund greidaz. af ſallti öllu. oc kuernbergi. af kaupeyri. oc allzſkonar vinnu afla. oc ſmídar. Af tiöru ſkal greidaz hinn tuttukti aſkr. af iárni hit tuttukta huert pund. epter rettri tiltölu. Nú ef nockur efan kann til at koma yfer nockurn hlut þeſſara greina ſem í þeſſari ſættargiörd eru. þá ſkal tuo kióſa til umſkýringar. annan af herra kónginum. en annan af (herra) erkibiſkups (erkibiſkupi edr hanns) epterkomenndum. oc ef þeſſer geta eigi ſamþyckt milli ſin. þá ſkulu þeir friáls uölld hafa til at kióſa enn þridia mann med ſer. oc þat ſkal ſtanda ſem þeir tveir órſkera oc umſemia. En þeſſa (umáttuliga ſamſætt) ſaumu ſœtt giördu þeſſer ſaumu herrar. (göfugr) herra Magnús kóngr. oc virduligr herra Jón erkibiſkup. virduligum fedrum hiánerandum. herra Andreſi biſkupi af Oſló. herra Arna biſkupi af Stafángri. herra Aſkatinn biſkupi af Bergin. þeſſum barónum ríkiſſins. herra Erlíngi. herra Raugnualldi (herra Andreſi plyt. herra Gaut í tólgu). herra Biarna Erlíngsſyni. herra Þóri biſkupsſyni. herra Auduni Hugleiksſyni. herra Vígleiki

lingi, Domino Thoria Haqvini, Domino Audeno Hugleiki, & Domino Vigleiko Odæni, & Canonicis Nidrosiensibus ejusdem Capituli tunc procuratoribus, Domninis Sigvato, Erlendo, Thorphinno, Oedæno & aliorum Capitulorum viris prudentibus & discretis, qvi presentem composicionem, ut perpetuum robur obtineat, firmitatis hinc inde juramento vallaverunt, renunciantes in hoc facto omni exceptioni doli mali, fraudis, actioni in futurum, & specialiter restitutioni in integrum, & omnibus literis inter ipsos vel predecessores suos actenus qvo ad renunciata supradicta habitis & obtentis, & omnibus indulgentiis & privilegiis Apostolicis impetratis & impetrandis, & omni alii remedio juris canonici & civilis, per qve predicta Composicio & finalis concordia posset impediri seu modo aliqvo irritari. Forma autem juramenti prestiti ex parte Domini Regis & Regni Principum talis est: Ego ponens manum meam super sacrosancta Evangelia hoc juro per Deum, qvod omnia qve Dominus meus Rex Magnus Sancte Ecclesie concessit, qve in presenti composicione sunt nominata, Dominus Magnus servabit & omnes sui successores, & ego servabo, & omnes in statu meo successuri in perpetuum, secundum discrecionem & scientiam mihi, a Deo datam & servari faciam, & adjutor ero pro viribus meis ut presens composicio ad commodum Ecclesie observetur, presto hoc juramentum in animam Domini mei Regis Magni & omnium sibi succedentium, tam Ducum & Comitum, qvam Regum, in animam meam

Vígleiki Audunarsyni. oc kórsbrædrum í Nidarófe. fullkomnum umbodsmönnum kapítulí Nidarófs. herra Siguati. herra Erlendi. herra Þórfinni. herra Auduni. oc andrum vitruzitum mönnum oc skynsömum herra kóngsins. oc kórsbrœdrum annara kapítula þeirra sem suörudu (sóru) at þessi sœtt skylldi halldaz. oc œfinliga stadfestu hafa. fyrerbiódandi í þessum sœttargerdum allt mótkast. suik. flœrdar. einkannliga skipan aptr til ens sama efnis. oc öllum brefum milli þeirra (fyrri) fyrirmanna. her til höfum (höfdum ok) fengnum um þessa uppgefna hluti. oc öllum andrum páfaligum verndarbrefum. (fengnum eda fátz skulu) oc öllu ödru fulltingi guds laga oc manna. um hueria hluti þessi sœttargerd. oc óendilig samþykt megi tálmaz. edr med nockuru móthi riúfast. En þessi var háttr eidstafs þeirra sem suördu af hálfu herra kóngsins. oc baróna ríkisins. Þess legg ek hönd á bók oc því skýt ec til guds. at alla þá hluti sem minn herra Magnús á at hallda. oc aller hanns epterkomendr. ek ok míner allir epterkomendr eilífliga. epter slíku viti oc skynsemd sem gud hefer gefid mer. oc halldaz láta. oc tilstyrkia at halldiz kirkiunni til handa. epter mínum mátt oc megni. Suer ek ok þenna eid upp á sálu míns herra Magnúss kóngs. oc allra hanns epterkomenda. á mína sálu. oc minna epterkomenda. Suo hiálpi mer gud.

meam & omnium in ſtatu meo ſuccedentium. Sic me Deus adjuvet & hec ſancta Evangelia. Forma autem juramenti preſtiti ex parte prelatorum & procuratorum Capitulorum talis eſt. Ego ponens manum meam ſuper ſacroſancta Evangelia hoc juro per Deum, qvod omnia qvibus *Dominus* meus Johannes Archiepiſcopus & Epiſcopi ſui ex parte *Ecclefie renunciaverunt* pro ſe & ſuis ſucceſſoribus, obſervabit & obſervabunt, & ea qve in hac compoſicione nominatim renunciata ſunt Regie dignitati, ego pro viribus meis ſecundum ſcienciam & diſcrecionem mihi a Deo datam obſervabo, & omnes mei ſucceſſores obſervabunt, & adjutor ero ut preſens compoſicio obſervetur & in perpetuum duret; preſto hoc juramentum in animam Domini mei Johannis Archiepiſcopi & omnium ſibi ſuccedentium, in animam meam & ſucceſſorum meorum. Sic me Deus adjuvet & hec ſancta Evangelia. In cujus rei teſtimonium una cum ſigillis Domini Regis & Archiepiſcopi prenominati, prenominati Epiſcopi, Barones, & Capitula, ſigilla ſua duxerunt preſentibus apponenda; Datum apud predictum caſtrum, anno & die predictis; Regni vero Domini Magni Dei gratia illuſtris Regis Norvegie 14. Conſecrationis vero venerabilis patris Johannis Nidroſienſis Archiepiſcopi anno 10. (a).

CAP.

gud. oc þeſſi enu helgu gudſpiöll. En þeſſi uar eidſtafr þeirra ſem ſuördu af hálfu erkibiſkups oc annara manna oc biſkupa. oc umbodsmanna kapítulórum. Til þeſſ legg ek hönd á bók. oc því ſkyt ec til guds. at alla þá hluti ſem nú oru uppiádir kóngdóminum af kirkiunnar hálfu. ok uars herra Jóns erkibiſkups. oc annara biſkupa. oc í ſamſœtt þeſſarri eru nefnder uppá ſál míns herra Jóns erkibiſkups. ok adrer biſkupar hallda. ok allir hanns epterkomendr ok þeirra. ok ek. ok allir míner epterkomendr eilífliga. epter ſliku viti ſem gud hefer mer gefid. oc halldaz láta. oc tilſtyrkia. at halldiz kónginum til handa. epter mínum mœtti ok megni. ſuer ek þenna eid uppá ſál míns herra Jóns erkibiſkups, ok allra hanns epterkomenda. oc þeirra. ok á mína ſál. ok allra minna epterkomenda. Suo hiálpi mer gud. ok þeſſi gudſpiöll. En til uitnisburdar þeſſara hluta ſem (ſetti) herra kóngrinn hefir (her fyrir) fyrergefid ſitt innſigli (herra erkibiſkup ſitt). biſkupar. ok barónar. ok kapítula ſín innſigli. Var þetta bref gert í Túnsbergi. á þeim degi ok vetri ſem fyrr ſeger. á fiórtánda ári ríkis herra Magnúſs kóngs. á tíunda ári biſkupsdóms herra Jóns erkibiſkups.

(a) *Vid.* ***PONTOPPIDANI*** Annal. Diplomat. Eccleſ. Dan. *Tom.* 1. *p.* 741. *unde hanc Transactionem exſcripſimus. Differt ab hac in qvibusdam, Tractatus preliminaris, Bergis*

CAP. III.

De Erico Magni filio; vulgo Prestahatare.

§. I.

Anno 1280, optimo patri successit filius adolescens Ericus (a), cui, antequam coronam imponeret Archiepiscopus, tale expressit juramentum (b): *Profiteor & promitto coram Deo & sanctis ejus, amodo pacem & justitiam Ecclesiæ Dei populoque mihi subjecto observare, Pontificibus & Clericis (pro ut teneor) condignum honorem exhibere, secundum discrecionem mihi a Deo datam, atque ea quæ a Regibus Ecclesiæ, collata & reddita sunt, sicut compositum est inter Ecclesiam & Regna indelebiliter observare, malasque leges & consvetudines perversas, præcipue contra Ecclesiasticam libertatem facientes abolere, & bonas condere, pro ut de consilio fidelium nostrorum melius invenire poterimus.*

§. 2.

Bergis 1273. ab utraque parte initus, quem exhibet Celeberr. TORFÆUS Historia Norveg. *Tom. 4. pag. 354. Quæ in Transactione præscripta semicirculis cum asteriscis inclusa leguntur, apud* PONTOPPIDANUM *loco cit. non inveniuntur. Is enim sine dubio suam Transactionem e Codice Bibliothecæ Magnæanæ* No. 333. Folio, *hausit, ubi folium unum, quod dictæ lacunæ respondet, deest.*

(a) In annis Erici computandis valde perplexus & sibi non constans est *UNDALINUS* aliique, dicit enim eum natum esse Anno 1267. sed 1281. decimum nonum egisse annum, quæ, quomodo cohæreant, nemo non videt, cum certum sit, patrem ejus Anno 1261. Dominica post Nativitatem Mariæ nuptias cum Ingebiorga Erici Daniæ Regis filia celebrasse, & Anno 1262. primogenitum eorum filium Olaum natum esse, qvi paulo post decessit: conf. *Vitam Haconis Haconidæ.* Deinde Anno 1263. natum esse Principem secundo genitum, nomine Magnum, qvi octavo a nativitate die decessit; *Annales Flateyenses* nativitatem ejus referunt ad Annum 1268. qvibus cum facit Breve Honorii Papæ, qvod cum magnam lucem affundat controversiæ inter imperium & ecclesiam hac tempestate in Norvegia vigenti, illud ad finem hujus Cap. sub Lit. A. exhibebimus.

(b) Ex patriarum legum præscripto subditis se imperaturos jurare, Regum Norvegorum, cum ad sceptra accederent, avitus mos fuit; Sed ut in Ecclesiæ aut Episcoporum verba jurarent, ut hic exigebatur, prorsus novum inauditumque fuit, unde etiam paulo post ipse Rex hoc juramentum aliter, qvam vellent Præsules, explicare novit, veritatem proverbii confirmans: *Arcum nimium tensum facile frangi.*

§. 2.

Anno 1281, primum cum Margareta Alexandri Tertii Scotorum Regis filia contraxit conjugium, ex qva unicam filiam nomine Margaretam suscepit, qvæ, cum e Norvegia in Scotiam ad suscipiendum Regni habenas, transfretaret, circa Scotiæ oras interiit (a). Ad secundas nuptias Ericus Anno 1293. aut 1294. cum Isabella Roberti Ducis Borussiæ filia descendit, ex qva etiam filiam habuit Ingeborgam nominatam, qvæ, ut qvidam volunt Valdimaro Finnlandiæ Duci nupsit. Acceptis Regni habenis Ericus, cum Daniæ Rege Erico Menved de materna hæreditate expostulare cœpit, qvi, cum causam ad Ducem Holsatiæ remitteret, ut pote bona illa detinentem, impatiens moræ, arma induit, inqve Daniam irrumpens, ferro & flamma omnia devastavit, qvod itidem Daniæ Rex jure talionis, qvavis oblata occasione, Norvegis retribuit. Accesserunt ad hanc belli causam etiam aliæ, qvarum præcipua fuit, qvod Norvegiæ Rex, Dani hostes & exules, qvi Erici Glipping parricidii insimulabantur, in suam tutelam suscepit, eisqve in Norvegia tutum præbuit asylum, unde in Daniam excursiones crebro fecerunt, & licet multi multa tentarent, variiqve congressus pacificatorii destinarentur, nunqvam tamen inter eos pax & amicitia cöalescere potuit (b).

§. 3.

(a) *UNDALINI Chron. Norveg.* vult hanc Margaretam fuisse ipsam Alexandri Scotorum Regis filiam, Erici conjugem, cui sententiæ subscribere neqvimus, cum & Islandica reclament monumenta, & *BUCHANANUS Rerum Scoticarum* Scriptor testetur libr. 7. Margaretam Norvegiæ Reginam, ante parentis obitum e vivis excessisse, relicta filia cognomine, qvam marito Erico Norvegiæ Regi pepererat. Hanc, nos Annalium nostrorum auctoritate subnixi, in imperio Scotico avo successuram, ad Scotiæ oras interiisse statuimus, qvamvis nuperrime laudatus *BUCHANANUS* in Norvegia mortuam innuere videatur, *Hist. Scotic.* libr. 8. ubi, de conciliandis inter illam & Edvardum Secundum Angliæ Regem, per Scotorum Legatos nuptiis, ita loqvitur: *Hi*, (legati) *qvod Margarita ante eorum adventum, diem obierat, mæsti, re infecta, domum redierunt.* Qvod cum nostris monumentis facile potest conciliari, si dicamus fatum Regiæ Virginis in Scotia, ante susceptam hanc legationem non fuisse divulgatum, sed Legatis, in Norvegiam delatis, primum innotuisse.

(b) De hoc bello vide *HVITFELDIUM, PONTANUM, HOLBERGIUM, TORFÆUM;* rerum Danicarum & Norvegicarum Scriptores florentissimos.

§. 3.

Firmata Regia auctoritate, Ericus cleri immodicis exactionibus & imperio, obviam ire, pessulumqve obdere cœpit, qvod non ferens Jonas Archiepiscopus longæ dominationi svetus, pro virili semet opposuit, usqve dum tandem Regis potentiam timens aut timere simulans, exemplo Eysteini & Erici Cæci, voluntarium exilium iniit, in qvo tandem Scaris in Gothia vitam cum morte commutavit. Nec minoris momenti fuit controversia, qvæ ei cum Episcopis Islandiæ, Arna Thorlaci & Jorundo Thorsteini filio, de Jure Canonico & præbendis intercessit, qvæ tandem Anno 1297, conventione qvadam (a) inter Regem & Episcopum Arnam, Augvaldsnesi facta, sublata esse videbatur. Erat Erico acre ingenium, cleri despoticæ fere & imperiosæ dominationis impatiens, qvi ardor tamen cum supervenientibus annis aliqvantum defrixit, præsertim postqvam lapsu eqvi crus ei fuerat comminutum; & tantum abest ut *Prestahatare* sive Misocleri nomen promeruerit, ut optimis potius Norvegiæ Regibus annumerandus sit (b). Obiit Anno 1299. die 13. Julii (c). In Islandiam plura transmisit Rescripta & Juris emendationes, qvorum, qvæ res Ecclesiasticas concernunt, præcipua sunt seqventia.

α) 1283.

(a) Transactionem hanc vide ad finem hujus Cap. Lit. B. Conspectus ejus habetur in *TORFÆI Histor. Norveg.* Tom. 4. pag. 398. 399. Plura de illa vid. infra Sect. 3. cap. 1. §. 45. *ARNGRIMUS* illam ad Annum 1295. refert, vitioso, sine dubio, apographo seductus. Sed de computatione annorum regiminis Erici notandum est, qvod duplici modo institui qveat; primo a 1273. qvo pater ei regium titulum tribuit, sed communiter ab Anno 1280. computantur.

(b) Vid. infra Sect. 3. cap. 1. §. 27. 45. Sect. 4. cap. 1. §. 13.

(c) Diem emortualem Erici Regis *TORFÆUS*, aliiqve, qvotqvot hujus Regis historiam scripserunt, aut mortis ejus mentionem fecerunt, non indicant. Sed eum nos docet Audfinnus Episcopus Bergensis in literis ad Thordum Grönlandiæ Episcopum, datis 1308. 10 Cal. Julii ita scribens: "Tídendi hafa med óss tilfallit bædi stór ok "þúng á þessom vetrom. hvart þer hafit þau spurt eda æigi. Um fráfall virduligs herra "oc höfdingia. herra Eiriks konóngs í Noreghe. er andadizst í Biörguín sinm nóttum "epter Seliumannavaku. anno domini millesimo ducentesimo nonagesimo nono." Id est: *His hyemibus magni & graves casus exstitere, sive illi ad vestras aures pervenere, sive non; De obitu illustris domini & principis, domini Erici Regis Norvegiæ, qvi decessit Bergis, qvinqve noctibus post festum Seldensium, anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo nono.*

α) 1283. ubi jubetur, ut de jure Præbendarum & Decimis eodem modo habeatur, & sint in statu qvo fuerunt tempore Haconis Regis & Sigurdi Archiepiscopi.

β) Eodem, ut videtur, Anno, sed ut qvibusdam placet, Anno 1291. alterum ejusdem fere tenoris aut similis argumenti editum est (a).

γ) Omnes causæ secundum legum tenorem tractentur & dijudicentur, non vero excommunicationibus & sacrorum cessatione puniantur. Datum, ut videtur, 1295. (b).

δ) Præpositi ne audiant privatas confessiones, seu Confessionarios non agant; cujus Datum incertum est (c).

§. 4.

Accepto Norvegiæ sceptro Ericus Rafnum in Præfectura Islandiæ confirmavit, qvi eandem ad Annum 1289. gessit; sed qvis eidem in hoc officio successerit, incertum est, facile tamen adduci possum, ut credam, Thorvardum Thorarini filium, ad minimum in diœcesi Schalholtina, hoc officio functum esse, nam Anno 1293. ejus jussu & auctoritate laici præbendas, qvasdam occuparunt, qvod fieri vix potuit, nisi summum gessisset magistratum. Hic, postqvam Thorgilsum Bodvari filium cognatum suum, sed Regis Norvegi satellitem, qvi ipsi, in ulciscenda Oddi Thorarini nece, fidelem navaverat operam, insidiose & nefarie occiderat, a patruo suo Brando Jonæo Episcopo Holano Anno 1263, juris jurandi religione adactus fuit, ut Regi semet sisteret, a qvo, intercedente patruo Regis gratia florente, absolutus est & satellitum numero adscriptus (d), pauloqve post, una cum Sturla Theodori, ad conscribendum seu emendandum legum codicem adhibitus, qvem Rex per eosdem & Indridum Boggul Anno 1271. Islandis transmisit. Anno 1274. ab Arna Episcopo, qvem graviter offenderat, excommunicatus fuisse videtur, sed eidem reconciliatus, Anno 1287. pro Lopto Helgonis in Episcopi gratiam apud Regem

(a) Vid. ad finem hujus Cap. Lit. C.

(b) Vid. ibid. Litr. D.

(c) Hæc constitutio habetur ad calcem *Juris Island.* edit. 1709. Cæterum vid. ad finem hujus Cap. Lit. E.

(d) Vid. supra Per. 2. Sect. 4. cap. 7. §. 6. collat. cap. 8. §. 4.

Regem intercessit. Anno 1275. per Sighvatum Landum, Canonicum Nidarosiensem, Gregorii 10. literas acqvisivit; qvibus Islandiæ Episcopis mandabatur ut cineres Oddi Thorarini, qvi multiplici innodatus anathemate Anno 1255. occisus fuerat, exhumatos absolverent (a). Anno 1277. Nobilium albo inscriptus fuit; & Anno 1288. Olao Ragneidæ filio in legatione Islandica adjunctus. Cumqve multoties ultro citroqve inter Islandiam & Norvegiam commeasset, in Norvegia ad secundas cum divite nobiliqve vidua nuptias transiit. Anno 1296. vitam cum morte commutavit.

§. 5.

Licet, qvod de Thorvardi Præfectura conjectati sumus, non omni careat dubio, multo tamen incertius est, qvis ab ejus morte ad Annum 1314. Islandiæ supremam gesserit Præfecturam; sed in tanto Annalium silentio, qvi nullius Præfecti mentionem faciunt, multorum autem Magnatum, qvi hoc vel illo anno inter Norvegiam & Islandiam transfretarunt, non videtur vero absimile neminem simul totius Insulæ fuisse Præfectum aut supremum gessisse Magistratum, sed summam rerum penes solum Regem fuisse, qvi nunc per Nomophylaces, nunc per hunc vel illum huic vel illi qvadranti Præfectum, nunc per Legatos, Rescripta & Edicta, res administraverit & ordinaverit, qvæ conjectura seqventibus firmari posse videtur. Anno 1293. Petrus Heidensis Regia qvædam attulit mandata, cui qvadrans borealis specialiter commissus fuit. Anno 1296. Gudmundus Skaldstikill eidem præficitur. Annis 1301, 1303 & 1305. Alfus de Kroko, nunc soli boreali, nunc boreali & orientali simul Præfectus fuit, vir avarus & inflatus, sed vanus & excors, nam immodicis ejus exactionibus & superbo imperio cum qvidam se opponerent, erronesqve & inqvilini in comitiis Hegranesensibus, tumultu facto, scuta ferirent & vociferari inciperent, tanto perculsus est terrore, ut qvo se verteret, nesciret, pauloqve post animam efflavit. Anno 1306. Haukus Erlendi & Sveno Longus Regia qvædam Edicta & Rescripta adtulerunt. Anno 1307. Ivarus Vigfusi Regia qvædam adtulit mandata, qvæ inter alia Prætoribus dimidiam partem Regii tributi, seu decem ulnas cedebant, antea autem

 qvarta

(a) Plura de absolutione Oddi vid. infra Sect. 4. cap. 1. §. 5. 7.

qvarta tantum ſeu qvinqve ulnæ ceſſerunt. Anno 1308. Bardus Hogni & Hoikus antea memoratus Nomophylaces ab exteris cum mandatis qvibusdam Regiis reverſi ſunt; ſimiliter etiam poſt biennium ſeu Anno 1310. Plures qvidem tales legationes enumerari poſſunt, ſed easdem hic *referre* ſuperſedemus, cum hæc ad ſtabiliendum noſtram conjecturam *ſufficere* videantur.

Litr. A.

(a) Honorius páfi þión þióna guds. ſendir hinum kiœrazſta ſínum ſyni í chriſto ágiœtum Eireki Noregskóngi kuediu ok poſtuliga blezan. Meiſtari petr af mediolan vorr elſkuligr ſonr ok heilagrar kirkiu kanzeler. ſagdi ſuo. oſſ hiáverandum. at þá er á líſi var ſœllar áminningar Martinus páfi er nœſtr var fyrir oſſ. tók hann vidr nockurum brefúm þeim ſem ſamsan vóru giorr under þeſſa ens ſama páfans nafni med þeſſi formeran. Martinus biſkup þiónn þióna guds ſender enum kiœraſta ſínum ſyni í chriſto ágiœtum eiriki noregskóngi kuediu oc poſtuliga blezan. medr þuí at kónglígh ſœmd ſkylldaz at elſka rettan dóm. þá hœfer at þat ſe forpríſad í girnd hiarta þíns. at framkuœmd kóngligrar yferſýndar greini ſuo gerandi hluti. med fyrerfarandi ſkynſemi. at eigi þurfi þar nockura áſakan til at leggia edr hirtingar ſnarpleik. helldr þat at allt kóngs medferdi ſe loſligt. ok gudi þœgiligt. Samþyckid ok vingiarnliga vidr iafnad ok rettlœti. virduliger brœdr. A. biſkup af oſló. ok þórfinnr biſkup af hamri. greindu

---

(a) *Hoc Breve ex verſione Celeberr.* ***TORFÆI*** Hiſt. Norveg. *Tom.* 4. *pag.* 372. *tale eſt:* Honorius Pontifex ſervus ſervorum Dei, filio in Chriſto cariſſimo, illuſtriſſimo Norvegiæ Regi Erico ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Magiſter Petrus Mediolanenſis filius noſter dilectus & Sacroſanctæ Eccleſiæ Cancellarius, nobis præſentibus dixit, vivo beatæ memoriæ Pontifice Martino anteceſſore noſtro, ſe accepiſſe litteras qvasdam ſub ejusdem Pontificis nomine conſcriptas, hac formula. Martinus Pontifex ſervus ſervorum Dei, filio in Chriſto cariſſimo, illuſtriſſimo Norvegiæ Regi Erico ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Qvandoqvidem Regia dignitas juſtum judicium diligere tenetur, oportet ita prævia diſcretione, agenda digerat, ne opus ſit, aut arguere, aut caſtigationis ſeveritatem addere; ſed ut omnes Regiæ actiones laudabiles ſint & Deo gratæ, æqvitati & juſtitiæ amice conſentientes. Reverendus frater Andreas Epiſcopus Oſleienſis, & Thorfinnus Hamarenſis, non ſaltem ex ſua, ſed & omnium

greindu fyrir oss. eigi ath eins af finni hálfu. helldr ok af allra annara biskupa. formanna ok klerka heilagrar nidaróskirkiu í því sama erkibiskupsdœmi þá hluti sem fyrrum gerduz millum gódrar minningar erkibiskups nidaróskirkiu ok ágiœtrar minningar Magnúss noreghs kóngs faudr þíns. þat einkannliga err þessi kóngr. ok sýslumenn í hanns ríki gerdu umskipti á um þau en gódu ok fornu laug er í því landi hafa gengid en tóku þar upp í stadin laug ok nýar sidveniur. þœr sem kunnigt vard at hellzst í miög nidrudu heilagrar kirkiu frelsi ok verndum. einkannliga fyrst því privilegia (privilegio) er ágiœtrar áminningar Magnús erlingsson noregs kóngs (kóngr) gaf ok veitti nidaróskirkiu í hveriu er þetta stód millum annara hluta. at sá enn sami kóngr het ok gaf sik ok sitt ríki í valld enum helga ólafi kóngi. En til merkis þessarar uppgiafar. baud hann skyllduliga at epter hanns andlát. ok allra hanns eptirkomandi. skylldi kónglig kóróna offraz til ens helga ólafs kóngs í nidaróskirkiu. Suo uar oss ok flutt ath þau vóru forn laug í landi. at þann tíma er kóngskosningr þurfti at vera. þá skulu erkibiskups ok annara biskupa eid (eidr) ok tillaugr um þat efni fyrir mest halldin vera. Suo ok þat at sýslumennirnir dirfiz ei under sig at draga. ok yfer at sitia þeim sökum ok dómum. sem at rettu heyra til heilagrar kirkiu formönnum. ok um sídir kom þá í kiœru med audru marghattudu efni ýmisligra greina. millum erkibiskups ok kóngsins faudr þíns. en med gódra manna tillaugu stad-

Ee e 3 festiz

omnium aliorum ejusdem Archiepiscopatus Episcoporum, Priorum & Clericorum S. Nidarosiensi Ecclesiæ persona, retulerunt nobis, qvæ inter beatæ memoriæ Archiepiscopum Nidarosiensem Johannem, & illustris memoriæ Regem Magnum patrem tuum acta sunt; nimirum ut idem Rex & præfecti regni ejus leges transmutarint, antiqvas bonasqve in regno isto usitatas abrogando, novasqve & inauditas constitutiones reponendo: qvæ ut jam notum est, SS. Ecclesiæ libertatem & tutelam nimis everterunt, præprimis vero privilegia ab illustris memoriæ Rege Magno Erlingo Ecclesiæ Nidarosiensi data, qvibus inter cætera ipse se regnumqve suum in potestatem S. Olafi tradidit, & in testimonium, se defuncto coronam suam successorumqve omnium in templo Nidarosiensi S. Olafo suspendendam debite præcepit. Relatum etiam nobis est, antiqvas leges tenuisse, ut qvoties Rex creandus sit, Archiepiscopi aliorumqve Episcoporum suffragia plurimum in illa causa possint. Similiter ne præfecti præsumerent sibi arrogare potestatem decidendi dijudicandiqve ea, qvæ ad Sanctæ Ecclesiæ curatores jure pertinent; qvæ tandem unacum cæteris controversiis inter Archiepiscopum & Regem patrem tuum in litem venerunt; sed intercessione bonorum virorum

festiz þeirra í millum umgiarnligr (uingiarnligr) samningr um allar greiner þeirra í millum med samþycki biskupanna ok kórsbrödra. ok annara formanna heilagrar kirkiu. ok ei sídr med samþycki baróna í noregs kóngs ríki. veittu þar til huorertueggiu sín sœri. at þessi sœtt skylldi halldaz ok vardueitt vera af erkibiskupi ok kóngi. ok öllum þeirra laugligum epterkomandum. So et sama fluttiz fyrir oss. at kóngrinn fader þinn uardveitti þessa sœtt. oc let fastliga halldaz um allt sitt ríki œ medan hann lifdi. En epter hanns dag á þrettanda ári þíns alldrs. þá er þú uart kórónadr. suarder þú at hallda ok uardveitaz láta heilagrar kirkiu frelsi ok rettindi. Suo ed sama fyrir nefnda sœtt at nœrverandum ok samþyckiundum þínum uerndarmönnum. Nú epter þat tóku þesser sömu þíner verndarmenn ok rádgiafar þíner er sœttina höfdu svarid at vardveita. oc gengu háskasamliga á sín sœri. ok gerduz ei minniger sinnar sáluhiálpar. Suo at þeir dirfduz at skipa ok innleida nockur laug ok siduenjur móti fyrrsagdri sœtt þeir sögdu ok fram nockur laug til kirkna ok þeirra formanna. þau sem ei nidradu lítt kirkiunnar frelsi. þar med letu þeir fylgia umskipti þeirra gódu laga sem fyrr gengu í landinu. En allar þessar skipaner ok veniur er þeir leiddu í landid med þeim hœtti. budu þeir at stadfastliga skylldi halldaz. oc vardveitaz. under nafni þínu. oc at suo komnu efni kostgiœfdi erkibiskup móti at standa vandum verkum. þessháttar verndarmanna geymslu. oc sua at fyrer þá skylld. hafdi hann þing vidr sína underbiskupa. med audrum kirkiunnar formönnum. ok millum annara

rum amicabile pactum inter illos firmabatur, super omnibus controversiis cum assensu Episcoporum, Canonicorum, aliorumqve SS. Ecclesiæ Prælatorum, nec non Baronum regni Norvegici, qvi ex utraqve parte juramenta præstiterunt, fore ut contractus iste inter Archiepiscopum & Regem omnesqve eorum legitimos successores inviolatus servaretur. Qvin & ad nos delatum est, Regem patrem tuum eundem servasse, & per regnum suum, qvoad viveret, firmiter servari præcepisse. Sed cum tu post illius mortem decimo tertio (*Torfæus habet*: XVIII) ætatis anno coronareris, præsentibus & consentientibus tutoribus tuis, jurasse te SS. Ecclesiæ libertatem juraqve illibata, & ut prædictum contractum, servaturum. Postea iidem tutores & Consiliarii tui, qvi in fœdus hoc jurarunt, obliti salutis suæ, datam fidem perniciose violaverunt, ausi leges qvasdam dicto fœderi adversas introducere, latis insuper contra Ecclesias earumqve curatores, libertati haut parum inimicis legibus, abrogatis prioribus illis bonisqve, in regno usurpatis. Hæ autem universæ constitutiones præceptaqve ab iis in regnum hoc modo introducta, sub tuo nomine firmiter teneri servariqve mandarunt; qvæ cum ita essent, Archiepiscopus tutorum atqve Consiliariorum horum

annara hluta þeirra er ſkipuduz á því þíngi mônnum til ſidbótar. ſagdi erkibiſkup frá guds laugum. ok páfaliga ſkipan. móti þeim er þat ſkipa ok ſtadfeſta er til nidranar er heilagri kirkiu. baud hann ok faſtliga at þeſſi guds laug ſkylldi af öllum vardveitaz. ok þat med at allir hanns underbiſkupar. hverr í ſínu biſkupsdœmi ſkylldi þeſſi ſömu laug leſa láta. hid minnſta ſinn á tólf mánudum. En af þvílíkum hlutum. fyrrnefnder. verndarmenn. geymſlumenn oc rádgiafar. at erkibiſkup ok adrir biſkupar leiddi í land mikla nýúng ok óhœfur. ok at ſlíkir hlutir vœri þer ok þínu ríki til mikillar þýngingar. ok þar fyrer appellerudu þeir til poſtuligs ſœtis. En þótt erkibiſkup giördi þeſſum ſumum margar áminningar. at þeir leti af um ſíder þeim ólaugum ok ſiduenium ok ſkipanum er mótſtadlig vóru heilagrar kirkiu frelſi. ok þó at hann vottadi fyrir þeim at þeir ſem ſlíkra hluta dirfiz móti kirkiu. felli í páfans bann af ſiálfu verkinu. þá fyrerlitu þeir ei því ſídr þeſsháttar áminningar hanns. med fordœmdri dirfd. erkibiſkup bodadi ok einkannliga tuo af þeſſum verndarmönnum þínum í banni vera. annan biarna af gizſka. ok þann er kalladr er andres pluckr. En þó at biſkup gerdi ſína ſkylldu herum. þá ſamneyttu þeſſer ſuo ſem ádr audrum kriſtnum mönnum. En adrir verndarmenn ok rádgiafar ſamþyktu þeim ei at eins. ok ſamneyttu. helldr ſkyllduu þeir ok adra menn til þeirra ſamlags. ok enn á ofan. at þeſſa hina ſömu ok adra þá ſem bannſettir vóru. fyrir ſína opinbera glœpi. þá vegſömudu

---

horum maleficiis ſumma ope obnitebatur; ideoqve cum Epiſcopis ſuffraganeis Prælatisqvè Eccleſiæ forum celebrans, inter alia ad morum emendationem conſtituta legem Divinam & Pontificalia decreta promulgavit contra SS. Eccleſiæ libertatis everſores, monuitqve ſedulo, ut Divinæ hæ leges ab omnibus ſervarentur, utqve Epiſcoporum qvilibet in ſua diœceſi ad minimum ſemel qvovis anno eas publicari curaret. De his autem prædicti tutores, procuratores & Conſiliarii dixerunt, Archiepiſcopum aliosqve Epiſcopos nova & infanda inducere, in tuum regniqve tui ingens gravamen, atqve ideo ad ſedem Apoſtolicam provocarunt. Verum licet Archiepiſcopus qvosdam horum multoties moneret, omitterent mores ſtatutaqve SS. Eccleſiæ libertati repugnantia, & qvamvis teſtatus ſit, hos talia contra Eccleſiam audentes actu ipſo a Pontifice excommunicatos; illi tamen nihilo minus hæc & ſimilia monita, execranda temeritate contemſerunt. Sed & Archiepiſcopus duos præcipue tuorum procuratorum, Bernhardum nempe de Giſko & Andream Pluckum dictum, anathematis fulmine percuſſit. Verum licet Epiſcopus, qvæ ipſius officii erant, impigre exſeqveretur, illi tamen in Chriſtianorum communionem admiſſi ſunt; ſed & cæteri tutores & Conſiliarii his non aſſentiebant modo, ſed & alios homines ad convictum eorum adegerunt,

ſómudu þeir þá miklu framar en ádr hafdi verid í ſœmidum ok mann-virdingum oc þá er þeſſi andres pluckr er fyr gatum ver andadiz í því banni. þá tóku adrer verndarmenn ok geymſlumenn ok rádgiafar þínir hanns líkama. ok letu grafinn verda í biörgin. í ſiálfs þíns kapellu. Nú eigi því ſídr þá minti erkibiſkup á uendiliga. ſuo þig ſem þína rádsmenn. at þer allir ſamt letid nidrfalla þeſsháttar þýngian ok þraunginger til heil-agra kirkna. hann bad ydr aptrgiallda kirkium ok þeirra perſónum. þat ſem þœr höfdu ádr fyrir ydr miſt. laug ok ſidueniur ok ſkipanir þœr ſem þer haufdod innleitt. ok vída dirfduz móti kirkiunnar frelſi. bad hann ydr vendiliga afſkafa ydrum bókum ok brefum. edr at minnſta lagi. at þer vottid opinberliga. at þer vilit ſlíka hluti ei ſídan frammi hafa vid kirk-iurnar. edr á þeirra umbodsmenn. En þú ok þíner verndarmenn. geym-ſlumenn ok rádgiafar vanrœktu med mikilli þriózku at hlýda þeſsháttar áminningum. Sídan ſendi erkibiſkup fyrir ſer ok ſínum undirmönnum ok biſkupum víſa ſendiboda til poſtuligs ſœtis. eptir þeirri appelleran. ſem þínir rádgiafar höfdu fyrirgert. þú ſkipadir ok enn ſendiboda til uor. En er þetta erendi ok hvaratueggiu ſendibod kom fyrir oſs, þá ſilum ver þá á hendi þeſſum kardinalibus virduligum bródr vórum erkibiſkupi. ok vorum elſkuligum ſonum. ſanctorum marcelline et petri presbytero. ok í ſancte marie in malata díacono. at þeir ſkylldu heyra þetta ſendi-bod hid ſama. oc ſídan oſs kunnigt gera af huorumtueggium ſendibod-um

adegerunt, & præter omnia hæc eosdem aliosqve propter notoria ſcelera excommuni-catos magis magisqve honoribus & gloria afficiebant; Andreæ item Plucki (qvem diximus) in diris ſacris demortui corpus, reliqvi tutores & conſiliarii Bergis in tuo ſacello humari fecerunt. Nec minus Archiepiſcopus te tuosqve diligenter monuit, ut talibus adverſus Sanctas Eccleſias oneribus & coarctationibus abſtineretis, oravit, ut Eccleſiis Eccleſiaſticisqve ablata reſtitueretis, leges & ſtatuta a vobis inventa, pas-ſimqve contra Eccleſiæ libertatem ſævientia, ex libris & documentis veſtris ſedulo deleretis, aut ad minimum talibus in poſterum contra Eccleſias earumqve curatores exercendis publice renunciaretis. Tu vero tuiqve tutores, procuratores & conſiliarii, his talibus monitis auſcultare contumaciter neglexiſtis. Poſtea Archiepiſcopus ſui ſuorumqve Epiſcoporum & ſuffraganeorum nomine prudentes Legatos ad ſedem Apo-ſtolicam miſit, ſecundum provocationem a tuis factam. Sed & tu ipſe ad nos Lega-tos miſiſti. Ut vero cauſa hæc partiumqve Legati nobis primum ſiſtebantur, com-mendavimus illos his Cardinalibus, Reverendo fratri noſtro Archiepiſcopo, filiisqve noſtris dilectis Sanctorum Marcellinæ & Petri presbytero & S. Mariæ in Malata Dia-cono, ut Legatis examinatis ad nos de utraqve parte referrent. Poſtqvam vero dicti Legati

um. Nú med þuí þá er þessir sendibodar haufdu marga hluti frami hafr fyrir þessum kardinalibus. þá beiddiz þinn sendibodi millum annara hluta at vid (ver) skylldum senda legatum til noregs. at kalla aptr þœr þýngjanir ok hardendi er hann sagdi ed þú ok þíner menn þylder af biskupum ok ödrum lœrdum mönnum um allt þitt ríki. En at audrum kosti kalladiz hann ecki mundu um geyma þesshátttar appelleran. ok at þessi sendibodi suo vanlygtudu. þá tóku þínir rádgiafar ok helldu fyrir mera (meira) sinn rángan vilia en skynsemd edr rettendi. suo at þeir tóku ok fœrdu í bönd þá lœrda menn sem biskupa starf höfdu. ok prófasta ok klerka. suo et sama leikmenn þá sem med eidum voru skylldugir under biskupa þiónostu. þessa hvöratuegiu rœntu þeir. ok í útlegd ráku. af öllu sínu gódzi. oc laugdu suo meingiord á meingiord ofan. oc af (at) slíkum rángendum fram höfdum á guds rett af (at) þínum rádgiöfum. þá freistadi erkibiskup fram á gánga í móti. epter skylldu síns embœttis. epter þœr laugligar áminningar. sem hann hafdi þeim gert. En þar móti dirfduz þessir hinir saumu med mikilli illzku. ok uanrœkt gudligri tign siálfan erkibiskup. ok suo hid sama A. biskup af osló. ok þórfinn biskup af hamri opinberliga í útlegdarpínu at skipa ok brautreka af sínum biskupsstólum. ok enn meira. at þeir rœntu þá öllu sínu gódzi. fyrir þá eina skulld. at biskuparnir villdu hallda þá sœtt. err fyrri gátum ver. millum erkibiskups ok kóngsins faudr þíns. ok þat annad at þau lög ok skipanir er berliga vóru innleidd móti heilagrar kirkiu frelsi. villdu þeir suo sem þeir

---

Legati multa coram Cardinalibus egissent, inter alia postulavit, ut Legatum in Norvegiam mitteremus, ad revocanda onera iniqvasqve conditiones ab Episcopis aliisqve Ecclesiasticis tibi tuisqve, ut ipse dicebat, per universum regnum impositas, secus se hanc provocationem non magni facturum jactitans. Atqve ita hac legatione haut satis peracta, consiliarii tui pravam suam voluntatem justitiæ & rationi præferentes, Ecclesiasticos, Episcoporum, Præpositorum & Clericorum vicarios, captos in vincula conjecerunt, ut & laïcos, qvi in Episcoporum servitium juraverant, horum utrosqve spoliaverunt & bonis omnibus nudatos proscripserunt, scelera sceleribus cumulantes. His injuriis contra jus Divinum exercitis adactus (*Archiepiscopus*) iis obniti studuit, pro officii sui ratione, post justas ad tuos admonitiones; ii vero malevole, contemtu Divinæ Majestatis, ipsum Archiepiscopum, ut & Andream Episcopum Osllejensem & Thorfinnum Hamarensem, exilio damnare & sedibus expellere, & qvod excelluit, omnibus bonis nudare, ausi sunt, solummodo qvod Episcopi contractum, de qvo prius, servandum urgerent, nec se aut alios, ut par erat, obligare vellent, ad

þeir áttu eigi hallda. edr halldaz láta. Erkibiſkup ok adrer biſkupar höfdu þolad um hríd þvílíka útlegd ſem fyrr var ſagt. ok erkibiſkup œtladi heim at hallda til ſíns erkibiſkupsſtóls. ok gallt hann náttúrunnar ſkulld. oc andadiz af þeſſi verölld. Enn er þeſſi tídendi gerduz. *kaulludu* þínir rádgiafar heim aptr ſinn ſendiboda af kúría med þínu *bodi.* ok dirfduz þá þeirra hluta er kirkium ok þeirra perſónum vóru til mikillar nidranar. Nú af ſlíkum hlutum kom til vorr fyrrnefndir biſkupar. ok bádu lítilátliga at ver ſkylldum ſampínaz í voru hiarta þeirra fátœka lifnadi. þeir bádu oſs ok at geyma med faudrligri forſiá at ei ſkylldadiz þeir lengr í útlegdar pínu. at þola brígzli biſkupligri tign. Nú med því at þeſſer hluter. ſem ver höfum tínda. ef at ſannleikinum er geymt. þá mislíka þeir gudi. er fyrirkoma kóngligri heilſu. ok ſpilla hardla miög þinni frœgd. þá biódum ver ok áminnum kóngliga tign. ſkylldandi þig í uppgefning ſynda þinna. at þú hugſer med vendilegri aktan. at eigi ſómer kóngligri tign. at þú hafir þig ſuo. edr gerir til lœrdra manna í þínu ríki. edr þolir af ödrum. at ſuo ſè til þeirra gert. ſem her til hefer verid. þar ſem þú œttir þá at vegſama ſem gudsþiónoſtumenn ok þeirra málum at fylgia med vidrkiœmiligum góduilia (*).

Litr.

ad ſervandas leges & ſtatuta S. Eccleſiæ libertati manifeſte repugnantia. Archiepiſcopus reliqviqve Epiſcopi aliqvantiſper exilium, qvod memoravimus, tolerarunt; is vero ſedem ſuam Archiepiſcopalem repetiturus, naturæ debitum ſolvens mundo exceſſit; qvod ut factum eſt, Conſiliarii tui Legatum ſuum ex curia mandato tuo revocarunt, auſi res Eccleſiis Eccleſiaſticisqve damnoſas. Hæc propter venerunt ad nos dicti Epiſcopi, ſubmiſſe rogantes, ut in corde noſtro inopi ipſorum vitæ compateremur, paternaqve providentia ulterius exilium, dignitatisqve epiſcopalis opprobrium, averteremus. Jam cum hæc omnia, qvæ enumeravimus, ſi verum fateri volumus, Deo ingrata, Regiæ ſaluti noxia, tuoqve honori valde pernicioſa ſint, monemus & præcipimus Serenitati Regiæ, injungentes tibi ſub remiſſione peccatorum tuorum, ut accurate perpendas, non decere Majeſtatem Regiam ut ita te geras, aut alios ſe gerere patiaris adverſus Eccleſiaſticos intra regnum tuum, qvemadmodum hactenus obtinuit, cum debeas miniſtros illos Dei honorare, & decente benevolentia cauſam illorum defendere.

(*) *Iſlandica hac Brevis Apoſtolici verſio ex Codice Bibliothecæ Magneanæ* No. 354. Folio *exſcripta eſt. Codex iſte videtur ſcriptus eſſe manu Paſtorum Jonæ Thordi filii & Magni Thorballi filii, qui* Codicem Flateyenſem *in Bibliotheca Regia reperiundum exararunt. Prior uſqve ad Annum 1396. ſcripſit, qvo anno, vel forte paulo poſt obiiſſe*

Litr. B.

(b) Eirekur med gudz miſkunn noregs kóngr. ſon magnús kóngs ſendir allum maunnum lærdum. ok leikum á Iſlandi kuediu guds oc ſína. Vier giorum ydr künnigt at uier hofum ſætz vid Arna biſkup í Skálahollte. oc giort fullan veg á vid hann um ſtade oc kirknaeigner í Skálholltz biſkupsdæme med ráde oc ſamþyckt Jorundar Erkibiſkups. at þeir ſtader í Skálholltz biſkupsdæme ſem kirkiur eigu allar. ſkulo vera undir biſkups forrædi. Enn þær ſem leikmenn eigu hálfar. edr meiri. ſkulo leikmenn hallda med þvilikum kennimanna ſkylldum ſem ſá hefer fyrirſkillt er gaf. enn lúka af ekki framar. Suo ſkal oc Skálholltz biſcup viſitera ſitt ár huern fiórdúng landzins ſíns biſkupsdæmis. oc rída ei optar í ſama ſtad. fyrre enn hann hefer ádr alla ſína ſýſlu í mille yferridit. Rída heiman epter Petursmeſſo. oc ſuo lángt fram á hauſt. ſem fiórdúngur vinzt, oc ſkipte ſinne yferreid at iafnade. Sóru ſex preſtar med biſkupinum at þeſſi ſættargiord ſkylldi ſtanda óbrigdiliga fyrir ſik oc ſína eptirkomendr æfinnliga. Biódum vier ydr aullum at hallda þetta fyrir laug. nema hver er

---

obiiſſe videtur; Nam. Statutorum epiſcopalium, hic occurrentium, ultimum eſt Vilchini Epiſcopi de dicto anno, & Annales Flateyenſes *in proxime præcedenti anno deſinunt. Jonas Thordi filius priorem* Codicis Flateyenſis *partem exſcripſit, ut & hujus de qvo loqvimur, Codicis, & uterqve præterea a Svenonio Epiſcopo, ad exteros, ut videtur, ſimul miſſi ſunt. Exſcriptorum neutri calligraphiæ laus derogari poteſt, ſed qvod at orthographiam poſterior priori palmam præripit. Breve iſtud ſcriptum eſt manu poſterioris. Qvæ in caſis ſunt, ſunt lectiones emendationes.*

(b) *Id eſt:* Ericus Dei gratia Norvegiæ Rex, Magni Regis filius, univerſis Iſlandiæ civibus, qvam clericis qvam laïcis, ſalutem Dei & ſuam mittit. Notum facimus, nos, adhibito conſilio, & conſenſu Archiepiſcopi Jorundi, cum Arna Epiſcopo Schalholtenſi, de Præbendis intra diœceſin Skalholtenſem ſitis, ita pactos eſſe & firmiter concluſiſſe, ut prædia qvæ ex aſſe ad Eccleſiam pertinent ſub Epiſcopi manu & poteſtate poſthac maneant, qvæ autem laïci dimidia vel ultra poſſident, ea ipſi in poſterum, conditionibus de penſionibus ſacris perſonis tribuendis, a primo fundatore adjectis, ne in minimo qvidem mutatis retineant. Præſul Skalholtenſis qvovis anno unam ſuæ diœceſeos qvartam viſitet, neqve eandem denuo freqventet, niſi prius totam diœceſin permeaverit. Incipienda erit viſitatio poſt feſtum Petri, & tantisper in autumnum protrahenda, donec totius qvartæ viſitatio abſoluta erit. Hunc contractum a ſe ſuisqve ſucceſſoribus firmum & inviolabilem habendum, Epiſcopus cum ſex Clericis jurejurando religione interpoſita confirmavit. Mandamus itaqve ut hæc in leges referatis, ſecus

er audruvís giorer. vili sæta af oss reide oc ressingum. ok þó fella á sik páuans bann oc gudz reide oc hanns heilagra manna. Ok til sannenda her um settu Jörundur erkibiskup oc Arne biskup sín innsigli med vóro innsigli fyrir þessa sættargiord er gior var á Augvalldznesi. krossmesso aptan á siautiánda áre ríkis vors. Herra Finnur innsiglade. *Jón klerkur* ritade. (*) Gefi þat Jesus Christus at þessar vorar skipaner oc retturbætr þessar oc allar adrar sem ver höfum útgéfit, geymit þer svo oc halldit, at ydr se til nytsemdar oc æfinligs gagns, gudi til heidurs oc oss til æru aullum samt oc fagnadar Amen.

Litr. C.

(c) Eirikr med guds nád Noregs kóngr oc Hákon med þeirri sömu nád Noregs hertuge, syner Magnúsar Kóngs hins kórónada, senda öllum þeim sem þetta bref siá edr heyra kvediu gudz oc sína. Idugliga hefer verit kiært fyrir oss oc getit af almúgans hendi. her oc vída annarsstadar sídan ver tókum ríkisstiórn epter födr vorn óverduger. at prófastar ok lærder menn hafa þýngt þeim mönnum í tíundar giordum ok ödrum álögum. helldr en ádr hefer verit vani til undir at búa. bádu þeir oss at leggia rád á sem ver erum skylduger til milli lærdra ok leikmanna. at þeim mætti

---

secus enim si feceritis, a nobis indignatio & pœna, a Papa excommunicatio, a Deo & sanctis ira exspectanda erit. Pactum hoc Jorundus Archiepiscopus & Arnas Præsul suis sigillis unacum nostro confirmarunt. Datum Augvaldsnesi, festo exaltatæ sanctæ Crucis, regni nostri decimo septimo, per Dominum Finnonem Secretarium, & Jonam clericum Amanuensem.

(*) Faxit Jesus Christus ut hæc nostra mandata & edicta, & omnia cætera quæ edidimus, vos ita observetis & custiodatis, ut vobis inde emolumentum & fructus æternus in gloriam Dei, nobis autem omnibus honos & gaudium redundet Amen. *Hoc epiphonema qvod in chartaceo exemplari habetur, manifeste hic est supposititium. Cæterum ipsa Transactio ex Codice Bibliothecæ Magnæanæ 138. in Qvarto hic exhibetur.*

(c) *Id est:* Eirikus Dei gratia Norvegiæ Rex, & Hacon eadem gratia Norvegiæ Dux, filii Regis Magni coronati, omnibus has literas visuris & audituris salutem Dei & suam mittunt. Sæpe ex qvo nos indigni post patrem nostrum regni gubernacula tractare cœpimus, continuas plebis qverelas percepimus, qvod præpositi & clerus illam oneribus impositis præter pristinum gravaverint. A nobis igitur postulavit ut inter se & illos

mætti ei verda til ofmikilla þýngfla. Ok med því ver kennum ofs fkyldugà at hugfa um allra manna naudfyniar. þeirra fem under vort valld eru fkipader. þá vilium ver at þer vitit. at ver höfum fuq famþykt vid herra Jörund erkibifkup. oc vid adra bifkupa í landinu. at forn kriftinsdómsbálkr fkuli ftanda um tíundargiörder. fiár fekter ok um alla adra hluti er lærder menn eigu at hafa med þeim öllum er menn eru vaner under at búa epter fornum vana. ádr en fáttargiörd var giörd í Túnsberge millum virduligs herra Magnúfar faudr vors ok herra Jóns erkibifkups. Bióðum ver öllum mönnum í hverri ftett þeir eru edr tign at gióra heilagri kirkiu rett. ok hennar lærdum monnum greida allar fínar fkullder. þær fem famþyktar eru at hafa. ok þeim eru fkipadar. fuo fem þeir vilia hafa þöck ok umbun af ofs Enn öllum handgengnum mönnum ber epter at fiá. at ei verdi framar lagt á almúgann enn nú höfum ver ok bifkuparner famþykt. ok fuo at hueriger miffi finna rettinda. þvíat aller vita ofs jafnfkyllda til at fylgia heilagri kirkiu ok hennar lærdum mönnum til fíns rettar fem leikmönnum til fíns.

Litr. D.

(d) Eirikr med gudz nád &c. Allr kriftindómsrettr ok þær faker fem þar kunna til at falla feu epter því fem at fornu hefer verit. ok allir

illos ita moderaremur, ne nimiis exactionibus opprimeretur. Cum igitur omnium noftrorum fubditorum neceffitatibus fubvenire teneamur, vobis notificamus, nos cum Archiepifcopo Jörundo aliisqve regni hujus Epifcopis contraxiffe, ut fecundum jus ecclefiafticum vetus caufæ de decimis, mulctis, atqve adeo omnibus qvæ ad perfonas ecclefiafticas pertinent, decidantur, utqve vetus confvetudo in exactionibus oneribusqve iis debitis, in ufum revocentur, nimirum, qvæ obtinuit, anteqvam Transactio inter illuftrem dominum patrem noftrum Regem Magnum & Archiepifcopum Johannem (Tunsbergi) fieret. Imperamus igitur ut omnes & finguli cujuscunqve ftatus vel conditionis fuerint, omnia qvæ facræ ecclefiæ ejusqve miniftris jure conftituto confenfuqve debentur, contribuant, prout gratiam de nobis demereri cupiunt. Satellitibus autem noftris fingulis, ut accurate provideant ne plebs exactionibus oneretur, præter eas qvæ inter nos & Epifcopos convenerunt, ne ulli parti vis aut injuria fiat. Norunt enim omnes qvod haud minus ecclefiæ, perfonisqve ecclefiafticis patrocinari, qvam laïcis ad juris fui executionem obligemur.

(d) *Id eft:* Ericus Dei gratia &c. Omne jus canonicum & caufæ inde dependentes fecundum antiqvam confvetudinem procedant, & omnes caufæ ex præfcripto legum agantur,

allir hlutir fækizft epter laugum. enn ei med útfetning af heilagri kirkiu eda þiónuftubanni. þvíat laugmenn ero til þefs fkipader at fegia laug um kriftindómsrett fem aunnur mál.

Litr. E.

(e) Eirikr Magnúsfon med gudz mifkunn Noregs kóngr hinn kórónadi. Af því at ver köllum ofs fkyllduga innvirduliga epter at fiá ok um at bæta laug ok landzrett. þá fkipum ver af nockura þá luti ad finni þá ver letum frambera. ok letum fkrifa þetta bref med þeffum greinum er epterfylgia. I fyrftu at þeir preftar hafi prófaftdæmi fem eigi hafa fóknar kyrkiur edr heyra leynd fkripta mál. Item þeir bændr fkilríker innan fóknar fem vel eru fiáder. hafi umbod oc uardveitzlu yfer kirkiufie oc því gódze fem hún á at hafa fier til upphalldz. ok med uitordi preftzins oc giori herra bifkupi reikning. enn kórsbrædrum ef hann er ei nær. Suo fkulu oc handgengner menn. preftar oc bifkupsmenn giora útfarar leidángur oc fkipafie fem adrer menn. Geymi menn at þyrmflum finum verdi lýft ádr famgángr hióna verdr í millum. Þvíat ef þau geta baurn fídan er þeim var lýft. þá fkolo þau vera fkilgetin þó at fídarmeir prófizt meinbuger á þeirra á millum. Þat er oc fyrirbodit at nockur madr naudgizt

---

tur, non vero per excommunicationem ecclefiafticam aut interdictum a facris. Nomophylacum enim eft officium tam de caufis juris ecclefiaftici, qvam cæteris, fententiam ferre.

(e) *Id eft:* Ericus filius Magni Dei gratia Rex Norvegiæ coronatus. Cum leges & jus regni accurate revidere & emendare noftri effe officii reputemus, hac vice iccirco qvasdam res præcipimus qvæ nobis proponebantur, & hoc edictum in feqventibus articulis confcribi fecimus. Imprimis ut facerdotes qvi nullam habent curam animarum, & qvi confeffiones privatas non audiunt, præpofitura fungantur. Item ut coloni integræ famæ intra parœciam degentes & opulenti, bonorum ecclefiæ & facultatum, qvas illa in fui fuftentationem poffidet, tutelam & curam cum facerdotis confenfu gerant, & Domino Epifcopo, vel in ejus abfentia Canonicis rationem reddant. Tam homines Regis qvam facerdotes & homines Epifcoporum penfionem in expeditiones & inftructionem navium, ita ut cæteri omnes, expendunto. Probe curetur ut ante congreffum conjugum eorum facultas moralis (*matrimonium contrahendi*) in antecesfum promulgetur; fi enim poft promulgationem liberos progenuerint, illi legitimi reputantor, qvamvis impedimenta poftea emerferint. Prohibetur qvoqve, ut qvis ad tale

gizt til þess eiginordz at hann skal þá konu eiga sem hann hafdi ádr fyrir frillu. ef hann legzt med henni sidan hann bar þat til skriptar oc yferbóta (*).

Cap. IV.

Hacon Magni filius, Háleggr *dictus* (a).

§. I.

Filius fuit Magni Legum Emendatoris, natus Anno 1270. iv. id. Aprilis; a patre circa Annum 1273. Ducis honore insignitus, & a fratre Erico statim post mortem patris in consortium regni adscitus, ut ex Edictis sub utriusqve nomine editis constat: Mortuo autem fratre, regnum solus administrare cœpit. Uxorem habuit Evphemiam Ladislai Rugiæ Ducis filiam, ex qva unicam fæminæi sexus prolem suscepit, nomine Ingeborgam, natam 1301. qvæ deinde Erico Sveciæ Duci nupsit. Una cum Regno, hæreditarium cum Daniæ Rege Erico Menved bellum accepit, qvod varia fortuna gestum, usqve ad Annum 1308 duravit, qvo inter eos pax tandem coäluit. Intercesserunt ei etiam controversiæ cum genero suo Erico, item Russorum Imperatore, Martino Finnorum Rege, qvem a Gissero

---

tale conjugium cogatur, uxorem (*scilicet*) ducat, qvam antea concubinæ loco habuerat, qvamvis (*&*) cum ea consveverit, postqvam (*peccatum illud*) confessione & pœnis condignis expiavit.

(*) *Hæc constitutio, excepto ejus procemio, qvod ex chartaceo qvodam nostro exemplari supplevimus, exhibetur ex codice pergameno Bibliothecæ Magnæanæ* No. 138. Qvarto. *Videtur autem ipsa Constitutio primitus Norvegis data esse, & postea in Islandiam introducta, non raro admodum exemplo.*

(a) Solenne fuit Norvegis, Regibus aliqvid cognomen adjicere, a lineamentis, statura, facto aliqvo, vel etiam minima re desumtum. Sic Haraldum *Pulchricomum* a decora cæsarie denominarunt. Ericum I. *Blodöx* seu sangvineam securim. Haraldum II. *Gráfelld*, a vestimentis. Olaum Haraldi filium *Crassum*, a statura. Haraldum III. *Imperiosum* a moribus & ingenio. Olaum III. *Qvietum* & *Bónda*, a moribus, cum pacis amans esset. Magnum II. (aut ut qvidam volunt III.) *Nudipedem*. Sigurdi Haraldi filium *Munnr*, seu Os, a lineamentis, & sic de cæteris.

Giſſero Galle natione Islando, ad Regem adductum, eiqve ſupplicem, ſi non ſubditum factum eſſe perhibent.

§. 2.

Videtur fuiſſe vir valde religioſus; Ejus enim nutu aut juſſu, Gudmundus qvondam Epiſcopus Holanus exhumatus & adorationi poſtitutus fuit. Unde poſteri eum, Sanctum appellarunt (a). Clero qvam frater, faventior fuit; nam Archiepiſcopum Jorundum bis contra rebelles Nidaroſienſes, qvorum anteſignani erant qvidam Canonici, adjuvit, eosqve in gratiam cum eo reduxit. Islandis ſemet mitem præbuit, eisqve aliqvot dedit edicta, qvæ in Codice Legum alibiqve occurrunt. Edicta autem res eccleſiaſticas cernentia, Islandis miſſa, celebriora ſunt:

α) Confirmatio juris aſyli templis debiti, qva omnibus, qvi ad ea confugiunt, ſecuritas indicitur (b).

β) De variis decimas concernentibus, Epiſcoporum & Cleri exactionibus oppoſitum, ut videtur Anno 1305. datum (c).

γ) De Jure Eccleſiaſtico & judicibus, Norvegis primo datum, ſed ab Haconis nepote & ſucceſſore deinde ad Islandos transmiſſum (d).

δ) Con-

(a) Videatur Reſcriptum Chriſtiani II. Iſlandis Anno 1507. cum Pro-Regem Norvegiæ ageret, transmiſſum, qvo confirmat omnia Reſcripta & Edicta Haconis Sancti Norvegiæ Regis, qvi procul dubio eſt hic Hacon Magni filius. Et, ſi non nimium fallor, hic eſt *Hagen* ille, de cujus canonizatione egit Chriſtianus 2. Anno 1521. Vid. Perilluſtr. *JOH. GRAMMII Diatrib. de Chriſt. II. Reform. Rel. in Dania.*

(b) " Sva höfum wer ok ſtadfeſt at alla þá vandrædamenn ſem komaz á kirkiunáder ſkal " ſektalauſt flytia til Noregs. ok koma þeim þar í kirkiu epter rádi lögmanz ok " ſýſlumanuz. utan þá ſem kirkia á æi at hallda epter lögum. " Id eſt: *Ita & confirmavimus, ut omnes delictorum atrocium rei, qvi jure aſyli templorum potiti ſunt, impune in Norvegiam transvebantur, & ibidem e conſilio Nomophylacis & Prætoris templo demandentur, exceptis tantum iis, qvos templum jure tueri non tenetur.* Hic longæ ſatis Conſtitutionis, ad Iſlandos 1314. transmiſſæ, articulus exſcriptus eſt e Codice Bibliothecæ Magnæanæ No. 351. in Folio. Epilogum Conſtitutionis vid. ſupra pag. 233. 234.

(c) Vide infra ad finem hujus Cap. Lit. A.

(d) Vid. ibidem Litr. B.

δ) Confirmatio Veteris Juris Ecclesiastici, data 1316 (a). Obiit Rex Hacon Anno 1319. 8. id. Maii.

§. 3.

Cui, ab Anno 1299. ad Annum 1314. Islandiæ Præfecturam commiserit, incertum est, ut sub finem præcedentis capitis innuimus. Sed Anno 1314. Islandia nacta est proprium Præfectum Ketillum Thorlaci filium, qvi ex splendidissimis Islandorum familiis oriundus, Anno 1313. Norvegiam petiit & seqvente mox anno, Aulicorum privilegiis ornatus, Regia Edicta in patriam portavit, qvæ in proximis comitiis Anni 1315. in leges referri curavit. Anno 1319. cum qvibusdam aliis evocatus, in Norvegia, ob intervenientem Regis mortem, qvæ 8. idus Maji, eodem anno accidit, biennium transegisse, nec priusqvam 1321. reversus esse videtur, Edictum novi Regis 9. Cal. Julii anni præcedentis datum secum asportans, immodicis Episcoporum exactionibus & innovationibus oppositum (b); aliudqve, qvo Islandorum privilegia & pactum inter Regem subditosqve confirmabatur Eodem anno Ketillus Regis nomine homagium exegit. Anno 1322. Laurentium Holanum electum Episcopum solio Episcopali solennibus cæremoniis imposuit; Et Anno 1317. cum de causa Modruvallensi inter Laurentium & monachos Modruvallenses disceptaretur, illaqve a delegatis judicibus, Jona Haltori filio Præsule Skalholtensi & Thorlaco Abbate Verensi dijudicaretur, ut supremum provinciæ Magistratum gerens, præsens fuit. Qvid præter hæc gesserit, nisi qvod Anno 1332. & 1338. ad Regem contenderit, nobis non constat. Mortuus est Anno 1342. festo Marci Papæ.

Litr. A.

(c) Hákon med guds miskunn &c. Herra Sueinn Þórisson kærdi fyrir oss af hendi fátækra manna í Skagafirdi at herra Jörundr biskup

---

(a) Vid. ibid. Litr. C.

(b) Vid. infra cap. 5. §. 2.

(c) *Hæc Constitutio ex Codice membraneo nobis sæpe citato* No. 351. Folio, *& seqvens Constitutio sub Litr. B. ex Codice* No. 138. in Qvarto, *exscriptæ*, *& Codices ad invicem*, ac

up hefer tekit af þeim til nöckurra fiórtán hundrada. þat er þeir eigu ok haft hafa af hualum þeim sem bændr hafa flutt til landz á helgum dögum ok þar med fimtúnginn af reydi þeirri er hálft fiórda hundrat vetta war á. Ok af því at skiluís uitni budurz fyrir oss at fimtúngr ór hual huerium smám. ok stórum. þat. er fluttz hefer á helgum dögum hefer fátækra manna eign werit at fornu epter því sem lögbók ydar ok forn kristinsdómsrettr vattar. því fyrirbiódum wer huerium manni í huerri ftett fem hann er at taka þat af þeim. eda ödrum i hendr at greida en sýslumanni várum. edr þeim sem hann færr til wid at taka ok skipta milli fátækra manna. En huerr sem þess dirfiz þá viti sannliga at hann skal þat fyrirbæta at honum skal mislíka. sua at ödrum se til vidrsiónar. Biódum wer ok áminnum herra Jörund biskup at lúka aptr þat sem hann hefer tekit edr taka látit frá sögdum fátækum mönnum innan þess hálfs mánadar sem þer hafit sed várt bref þetta. sua at þat þurfi æigi optar fyrir oss at kæra. því at þat berr ollum illa at ræna fátæka menn. en allraverst forstiórnarmanni heilagrar kristni. En ef herra biskup hefer ei rett gert innan þess hálfs mánadar sem brefit vattar. þá biódum wer sýslumanni varum ok handgengnum monnum at taka sua mikit af biskupsgódzi. sem hann hefer af fátækra

---

ac etiam cum exemplari, qvod possidemus, chartaceo collatæ, variantes autem cesis inclusæ sunt. Latina utriusqve versio a TORFÆO allata talis est:

Hacon Dei gratia &c. Conqvestus est nobis Dominus Svenus Thoreris filius, pauperum Skagafiordensium vices agens, qvod Episcopus Dominus Jörundus de pretio cetorum, qvos rustici Skagafiordenses feriis sacris ad littora advexerunt, decies qvater centum, & qvincuncem ceti decimani, *Reidr* appellati, qvi talenta centum & duodecim cum semisse pendebat, abstulisse; cum autem testes indubitati nobis confirmaverint, qvincuncem cetorum majorum minorumqve, feriis sacris ad litora advectorum, pauperibus a prima memoria secundum codicem legum constitutionesqve canonicas competere, interdicimus, neqvis, cujuscunqve fuerit conditionis aut officii, iis qvicqvam adimat, aut aliis qvam nostris provinciarum præfectis reddat, aut eorum curatoribus, qvi & hæc inter pauperes divident. Qvi vero hæc transgressus fuerit, norit se illam multam incursurum, qvam invitus, inqve exemplum aliorum, pendat. Idcirco mandamus & monemus Dominum Episcopum Jörundum, ut intra duas hebdomadas, ex qvo literas hasce legit, singula, qvæ pauperibus abstulit, aut auferri curavit, restituat, ne tales qverelas sæpius audiamus. Omnibus enim indecorum, imo & turpe est, præsertim rerum sacrarum procuratoribus, reculis suis pauperes spoliare, aut iis qvicqvam injuste adimere. Qvodsi Dominus Episcopus intra præscriptum terminum iis non satisfecerit, præcipimus provinciarum præfectis, nostrisqve

tækra manna fé tekit. ok ſua mikinn ávöxt ſem góder menn ſiá at af megi gánga ſídan er þat war tekit.

Litr. B.

(b) Þenna hátt hæfer ſýſlumaunnum vorum oc laugmaunnum at hafa oc dyggiliga at hallda. at geyma til uppihallds rettinda þegnanna. oc annara undirmanna virduligs herra noregs kóngs. Fyrſt at aungvar ſekter leggizt á þá framar en laug votta: oc aungvar adrar nýiar álaugur. hvorki fyrir forbodan nie takſettningar edr ſtefnur er þeir giora í lýsingum edr brúdlaups giordum framar enn greint er. Svo oc um ſkipaner. þær er menn giora at ſíduztum daugum ſínum. hvort ſem giort er kirkium edr klauſtrum edr audrum ſkulo ei framar halldazt enn laugbók vottar. Landvarnar ſegl oc reida ſkal í kirkiu leggia ſem forn vane hefer á verit. Erfa ſkulo leikmenn preſta. oc klerka at aullu epter fornum vanda. Leidángr ſkulo oc allir giora epter iardar haufn oc fiármagne ſem laug votta. Fátækra manna fiórdúngr ſkal takazt af aullum tíundum. ok ſkiptazt ſem at fornu hefer verit. Klerka ſveinar allir ſkulu búa undir ſlíkri lýdſkylldu vit kóngdóminn ſem adrer kóngs þegnar. gánga under bæde at ſektum oc ſóknum. ſkauttum oc ſkylldum. oc aullum álaugum utan ſvo marger menn ſem lofader ero biſkupum. Er þat fyrſt hundrat manna erkibiſkupi. þeir ſem hann vill hafa til nefnt. er friálſer ſkulu vera af leidángurs

---

ſtrisqve ſatellitibus, tantum de bonis ejus decerpere, qvantum illo temporis intervallo provenire potuit, ſecundum bonorum virorum arbitrium, addendo.

(b) *Id eſt:* Hunc modum in conſervando civium jure & aliorum Sereniſſimi Norvegiæ Regis ſubditorum præfecti & nomophylaces teneant oportet: 1) Ne ulla mulcta irrogetur, niſi qvam jus canonicum vetus præſcribit, nec nova onera imponantur, ſive pro interdictis, ſive arreſtis, ſive conventibus cum conjugium jam decretum palam promulgatur, aut celebratur. Sed nec donationes teſtamento ſive in eccleſias, ſive cœnobia, ſive alios inſtitutæ, ultra legis præſcripta valento. 2) Vela navium publicam pacem vindicantium in templis ſecundum veterem conſvetudinem ſervantor. 3) Laïci presbyterorum & clericorum veteri more omnem hæreditatem capiunto. 4) In expeditiones omnes ex agrorum proportione impenſas conferunto. 5) Qvadrans omnium decimarum pauperibus cedito, dividitorqve more veteri. 6) Presbyterorum miniſtri, Regi, tanqvam alii ſubditi, qva multas, tributa, citationes, collectas, atqve omnia

urs giörd. Skutilſveinar til þriggia nefia oc hver húskarl til tveggia nefia. ſkulu þeir friálſir af leidángurs giördum oc nefníngum aullum vit kóng, oc ſvo ſkipdráttum. Slíkar ſaumu rettarbætr. ſkulo oc hafa fiorutýier manna. hvers liódbiſkups innan landz. þeir ſem ſiálfer biſkuparner vilia oc þeir hafa tilnefnt. Enn ef menn erkibiſkups beriazt í hanns hiáveru ſín á millum í gardi hans edr á ſkipi edr á audrum tveimr ſkipum, þá ſkal þá ſekt hálfa eiga kóngr. en hálfa erkibiſkup. utan manndráp oc lima lát. þá á kóngr einnſaman. Enn þar ſem erkibiſkups menn beriazt utan hans hiáveru vit adra menn þá á erkibiſkup aungva ſekt á því. Enn aungvar ſekter eru audrum biſkupum iátadar hvörki yfer ſínum maunnum nie audrum maunnum. utan þær einar ſem forn kriſtinrettr vottar. ſkulu oc fyrrnefnder erkibiſkups menn edr annara biſkupa því at eins nióta fyrrnefndra rettarbóta at þeir ſie allir ánefndir í einu brefi at hverium biſkupsſtóli. Einkannliga er ok fyrir bodit at iáta prófauſtum edr þeirra umbodsmaunnum nockura almenniliga tolla. fyrirbodit er oc aullum at gefa fyrer kirkiu grauft. barnſkírn. oléan. oc vors herra líkam edr adra þvílíka hluti andliga. nema þat ſem med guds (gódum) vilia vill hver giört hafa. þvíat preſtar eru ſkyldir at veita maunnum þvílíka hluti ókeypis. Svo oc þeir menn ſem forellrar þeirra hafa látid upp giora kapellur. oc ſiálfer bændr hafa nockurn koſt tillagt ſier til tída halldz edr annars

omnia gravamina, in qvæ reliqvi cives conſentiunt, obligantor; præter epiſcoporum, qvibus immunitas conceſſa eſto. 7) Dapiferi in tria capita, Domeſtici in duo ab impenſis in expeditiones liberi ſunto. Eadem privilegia ſingulis Epiſcoporum miniſtris intra patriam conceſſa ſunto. 8) Si miniſtri Archiepiſcopi domi, ipſo præſente, aut in navibus cum aliis confligant, Rex & Archiepiſcopus multam ex æqvo participanto, niſi cædes factæ ſunt, aut membra amputata; his enim caſibus multa omnis Regi competit, ut &, ſi, Archiepiſcopo non præſente, ſive invicem, ſive cum aliis congrediantur. Cæteris Epiſcopis jus multarum permiſſum non eſto, ſive in proprios miniſtros, ſive alios, præter illud, qvod jure canonico eſt definitum. Sed nec Archiepiſcopi aut cæterorum Epiſcoporum miniſtri prædictis immunitatibus fruuntor, ni nomina eorum matriculis in ſingulis epiſcopalibus ſedibus inſcripta fuerint. 9) Severe qvoqve interdictum eſt, ne præpoſiti ulla publica tributa capiant. 10) Interdictum & omnibus ne pro ſepultura, baptiſmo, chriſmate aut ſacra ſynaxi, aut idgenus aliis, qvicqvam contribuant, præterqvam qvod cuilibet, Deo inſpirante, placeat, tenentur enim paſtores talia ſingulis ſine pretio miniſtrare. 11) Qvorum majores ſuis impenſis ſacella exſtruxerunt, ipſive aliqvid ad ſacrorum ſuſtentationem, aut alia

mnars heilags embættis oc vili biſkup ei preſt til ſá ſem forn vandi hefer á verit. þá ſýnizt ei ſkynſamligt at menn miſſi tídanna. enn greida þó ſitt út. Nú ef prófaſtar edr þeirra umbodz menn gánga á þeſſa hluti ſem nú eru talldir. oc þraungva kóngs þegnum med banne edr hardindum at gánga under ſekter edr adrar nýiar álaugur þær ſem þeir hafa ei fyrr undir búit. þá ſkal laugmadr edr ſýſlumadr hvorn ſem bændr krefia fyrr til. ſkyldugt til vera at fylgia bóndum til rettra laga oc fornra. Hefer oc prófaſtr rettar ſaker á bóndum. þá ſkulo þeir ſkyllder (ſkyllda bændr) til at giora þeim rett. Enn ef ſvo ſýnizt at þeir (prófaſtar gánga) gángi rángliga á þegna vora oc þeir vili med aungvo móti hlýda þeirra fortaulum. helldr at þeir þraungva bóndum med banne edr audrum þýngſlum at gánga under þeirra álaugr. þa er oſſ þat óliúft. at ſá nióti rettinda er audrum vill ecki rett unna. Skal þá laugmadr edr ſýſlumadr ſeigia prófauſtum edr þeirra ummbodzmaunnum at þeir munu ei rettindi giora þeim nema þeir ſie rettir vid adra menn. Nú ef laugmenn edr ſýſlumenn verda at því ſanner. at þeir vilia ei hallda kóngs þegna til rettinda. þá viti ſannliga at þeir ſkulo miſſa kóngs vináttu. oc þó lettliga þiónuſtunnar med. Enn ef laugmenn edr ſýſlumenn vorer finna at prófaſtar edr þeirra umbodzmenn kennazt ei vit (ſkipizt vit) þat ſem fyrr var ſagt ef þeir ero á minnter. þá ſkulo þeir fyrer bióda aullum mönnum ſvo konum ſem kaurlum at vinna fyrer þeim edr at leigia eigner þeirra hús edr

 iarder.

alia officia, contulerunt, ſi epiſcopus, ut uſus tenuit, iis paſtorem ad ſacra peragenda conſtituere nolit, ut ſacris careant, ſuaqve impendant, ratio nulla eſto. 12) Qvod ſi Præpoſiti aut eorum curatores, hæc mandata transgedientes, adigant ſubditos Regios excommunicatione aut minis ad multas pendendas, aut ad onera ſubeunda, qvæ prius ipſis inſveta erant, tenetor præfectus noſter, aut cives provinciales, prout qvisqvis horum prius a ruſticis interpellatur, cauſam eorum, juraqve vetera & legitima promovere; qvod ſi etiam præpoſiti de ruſticis jure conqverantur, ſimiliter hi tenentor jus ei ſuum reddere. 13) Si vero perſevérent ſubditos noſtros injuria afficere, hisqve edictis noſtris parere detrectantes, minis & excommunicatione eos ad ſuſcipienda hæc onera adigant, gratum & nobis erit, jus ei non reddi, qvi alios jure ſuo privare haud veretur; itaqve nomophylaces aut præfecti indicabunt ſtatim præpoſito ejusqve vicario, ſe iis jus non dicturos, ni ipſi aliis ſuum viciſſim permittant. 14) Qvodſi nomophylaces aut præfecti deprehendantur ſubditis Regis jura denegaſſe, gratia Regia & officiis ſuis excident, ſin autem eos ſedulis hortamentis ad obſeqvium mandatorum convertere neqveant, prohibebunt viris omnibus juxta

Iarder. Vitid fyrir víst ef þier giorit audru vís at þier skulit sæta vorri sannri óblídu, oc þar á ofan svara off fullu brefa broti.

Litr. C.

(c) Hákon med guds miskun &c. Vier haufum undirstadit at laugmenn vorir vilia eigi laug seigia um þau mál sem kirkiuna vardar oc kristinsdóms rettr á um at gánga. þvíat eingin kristinsdóms bálkr er í þeirri bók sem virduligr herra Magnús kóngr fadir vor liet saman setia. (ok þíngtaka) oc því hefir fyrir farizt at vær erkibiskup oc biskuparner haufum ei liduger til ordit kristinsdóms bálkinn svo at setia sem off líkar. en viliom þó med aungvo móti at heilug kirkia missi sinna rettinda edr hennar formenn. því biódum vier at laugmenn vorir hafi oc halldi oc allir adrer þann kristinsdóms rett. sem verit hefer at fornu hier med ydur. þó hvörki þann sem Magnús kóngr fadir vor liet samansetia oc ei þann sem Jón erkibiskup liet samansetia. Enn þann sem ádr var (ok forn er) vilium vier at sá gángi oc þar epter dæmi laugmenn. oc leggi laga órskurd á. svo þó at aull sú sekt sem þar stendur í. oc ánefnd er. falli til þridiúngs. Enn ef nockurer hluter eru þeir þar í er ydr þiker ásátt vera oc ei mega standa. þá riti til vor, oc þar med ydra tillaugu, med

juxta ac fæminis, ne ipsis ministrent, aut eorum possessiones, sive agros sive domos, conducant.

(c) *Id est:* Hacon Dei gratia &c. Percepimus Nomophylaces vestros de causis ecclesiasticis & ad jus ecclesiasticum spectantibus sententiam ferre recusare, eo qvod nullus Titulus Juris ecclesiastici Codici, ab Illustri Domino Magno Rege patre nostro, conscripto (& in leges relato) insit. Dilatum vero fuit id (*negotium*) eo qvod Nobis, Archiepiscopo & Episcopis jus ecclesiasticum qvod Nobis placeret, condendi tempus non vacavit; Neutiqvam tamen sanctam ecclesiam aut ejus antistites suo jure privari volumus. Qvare Nomophylaces nostros & omnes alios jubemus, habeant & observent jus illud ecclesiasticum qvod antiqvitus vobiscum obtinuit, nec tamen illud, qvod pater noster Rex Magnus, nec illud qvod Jonas Archiepiscopus conscribi curavere. Qvod autem antea obtinuit, (& antiqvum est), ut observetur, volumus, & juxta id Nomophylaces judicent & sententias ferant, ita tamen ut omnes multæ inibi reperiundæ & determinatæ, triente diminuantur. Siqvæ vero illic desiderentur vel consistere neqveant, tunc Nobis illa & vestram de iis mentem unacum

med vitordi oc samþyckr biskupanna. lærdra manna oc handgeinginna er vitid (vita) hvat landinu hæfer. oc nytsamligt er. Var þetta bref giort í biorgvin. Olafs vöku fyrri aptan. á siautiánda ári ríkis vors. Ivarr canceleri vor innsigladi. Þórgautr notarius ritadi. (*).

CAP. V.

De Magno Erici filio Smeck *vocato.*

§. I.

Anno 1316. Magno Erici filio hanc lucem primo videre contigit. Parentes habuit Ericum Sveciæ Ducem & Ingeborgam Haconis Norvegiæ Regis filiam (a). Biennis patrem amisit, a fratre Birgero Sveciæ Rege insidiose enecatum, sed triennis avo orbatus est, cujus mors, ipsi ad thronum Norvegicum aditum aperuit. Eodem etiam anno Sveci Birgero ob flagitia & fratrum necem infensi, Sveciæ Regem proclamant, coronationem vero ad Annum 1335. distulerunt. Uxorem habuit Blancam ex Valesiorum in Gallia sangvine prognatam, ex qva duos filios Ericum & Ha-

---

unacum consensu & voto Episcoporum, clericorum & Nostrorum Ministrorum, qvi, qvod e terræ usu sit & conveniat, sciunt, rescribite. Actum Bergis in vigilia festi prioris Sancti Olai, anno regni nostri decimo septimo. Ivarus noster Cancellarius sigillum appendit, Thorgautus Notarius scripsit.

(*) *Exscriptum ex codice membraneo* No. 138. in Qvarto *a nobis sæpius allegato, collato cum exemplari, qvod nobis est, chartaceo, ex qvo & Epilogum subjunximus. Habetur etiam hoc Edictum sine anno in ARNGRIMI JONÆ* Crymogæa, *& apud TORFÆUM Tom.* 4. *pag.* 450.

(a) Oportet Ingeborgam hanc prima vice, (nam post Erici mortem ad secundas nuptias cum Canuto Porsio Duce Hallandiæ descendit) nuptam esse fere impubem. Qvidam id referunt ad Annum 1311, cum decennis esset, qvod aliis incredibile videtur, qvi satius & credibilius esse dicunt factum hoc esse 1315. cum ageret annum 14. nam qvindecim annorum Magnum peperit. Interim non desunt exempla puellarum, qvæ tenera ætate conjugium inierunt. Potuerunt & nuptiæ celebrari 1311. licet thorum conjugalem non freqventaverint, nec liberis, priusqvam 1315. operam dederint procreandis.

& Haconem, tresqve filias suscepit. Cum Norvegis invitis coronam Sveciæ accepisset, ibiqve sæpissime ageret, ipsos autem raro viseret, parum abfuit, qvin fidem ei renunciarent; sed in tempore suffocatus fuit hic igniculus, cum Haconem filium secundo genitum, qvi in Norvegia educatus fuerat, illis Regem designaret, Erico autem Sveciæ Regnum destinaret, qvod Anno 1344. factum est. De multis, qvæ ei cum Valdimaro Daniæ Rege, propriis filiis Erico & Hacone, ut & suis in Svecia subditis, intercesserunt, negotiis, hic disserere, non ex re nostra esse videtur; id tantum memorandum censemus, qvod Magnus bis captus fuerit; primo in arce Calmariæ, Anno 1361. elapsus inde a rebellibus Svecis, qvi Albertum Megalopolitanum Regem sibi constituerant, denuo capitur, captivus detinetur usqve ad Annum 1371, qvo, a filio suo Hacone Norvegiæ Rege liberatus aut redemtus fuit: Deinde, amissis duobus Regnis & Ducatu Skanensi, inglorius in Norvegiam revertitur; tandemqve post triennium inter Norvegos transmissum, vir valde instabilis, instabilitatem fortunæ toties expertus, ejusdemqve ludibrium factus, iter aliqvando faciens ad Lindholmum in Bommelfiord, aqvarum undis absorptus est.

§. 2.

Islandis varia Rescripta & Edicta dedit. Primum, qvod jurisdictionem & res Ecclesiasticas concernit, datum est Anno 1320. qvo injungit Holano Episcopo qvotannis suam diœcesin visitare; prohibet autem decimas aliosqve reditus sacellorum seu templorum minoris notæ ab iisdem auferre (a). Secundum agit de decimarum solutione, obedientia Clero debita, aliisqve ejusdem generis (b). Tertium, sunt literæ salvi conductus, Ormo Holensium Episcopo communicatæ, datæ Osloæ 1345 (c). Qvartum, ejusdem sententiæ, Datum 1350 (d). Qvintum, sunt

(a) Hanc Constitutionem ex Codice membraneo sæpius citato No. 351. exscriptam, & a *TORFÆO Hist. Norv.* Tom. 4. pag. 459. versam, ad finem hujus capitis sub Litr. A. exhibebimus collatam cum No. 138. & apographo qvod habemus cartaceo, qvæ omnia etiam valent de Edicto seqventi.

(b) Vid. ad calcem cujus Cap. sub. Litr. B.

(c) Hæc & proxime seqvens ex apographis qvæ penes nos sunt chartaceis ibidem exhibentur sub Litr. C. D.

(d) Vid. *ARNGRIMI Crymog.* & *TORFÆI Hist. Norveg.* Tom. 4. pag. 480.

sunt literæ tutelares laicis in dioecesi Holana, contra Episcoporum vim & exactiones. Datæ 1353. (a). Sextum agit de Privilegiis Ormi Episcopi, templiqve Holani, ut & de Jure Canonico, qvod posthac in dioecesi Holana vim legis habere debeat. Dat. 1355. (b).

§. 3.

In Islandiæ præfectura Ketillum Thorlaci filium, qvi eandem ab Anno 1314. gesserat, confirmavit, usqve ad Annum 1341. qvo, eidem Botulfum Andreæ, natione Norvegum, substituit. Hic, vivo adhuc Ketillo, demandatam provinciam accepisse videtur, qvam biennio tantum administravit; qvæ vero gesserit, nos latet, nisi qvod Anno 1342. splendidissimum & sumptuosissimum nuptiale instituit convivium, cum Steinunam Rafni Glaumbajensis filiam uxorem duceret.

§. 4.

Grimus Thorsteini occidentalis & borealis Islandiæ Nomophylax fuit, primo ab Anno 1330. ad 1342, & deinde Anno 1346; Sed Præfecturam totius Islandiæ gessisse videtur, ab Anno 1343, ad 1345. Ab Arna Olai filio, Episcopo Skalholtino in litteris Anno 1413. exaratis, Eqves vocatur.

§. 5.

Holltus Thorgrimi 1346, ut Regius Præfectus provinciam adiit, sed Anno 1348. multis invisus, nemini lugendus, ad plures abiit.

§. 6.

Olaus Biarni filius Anno 1350. cum imperio ab exteris advenit, idqve ad Annum 1353. retinuit, qvo tempore, qvantum nobis innotuit, nihil memorabile gessit, nisi qvod cum Gyrdero Episcopo graves exercuit simultates, forte, qvia Eisteino, qvi Episcopum probrosis carminibus proscideràt, patrocinatus, eumqve contra Episcopum tutatus est, qvibus, in conventu Skalholtensi Anno 1352. aliqvatenus sopitis, Olaus

(a) (b) Vid. ad finem hujus Cap. Litr. E. F.

Olaus enavigavit; sed anno seqvente, religiosum ad Jacobum Compostellanum (a) iter ingressus, cum navigio & sociis undis absorptus periit.

§. 7.

Ivarus Vigfusi Holm extraneus, ut videtur, sed uxorem habens indigenam, nomine Astam, ex nobilissima Oddensium familia prognatam. Non fit vero absimile, eum Anno 1345. prima vice Præfectum Islandiæ, aut ad minimum Præfecti loco fuisse, nam in antiqvis codicillis templi Bessastadensis dicitur Brynhilda Hollti vidua caussata fuisse, se ab Ivaro Holm decem agnas & unam vaccam templo debitas, nunqvam accepisse; jam vero in confesso est, eum Islandiæ Præfecturam gessisse, in cujus potestate templum hoc situm erat, qvi codicilli a Gyrdero Episcopo, circa Annum 1352 conscripti esse videntur; qvo ipso anno, una cum Gyrdero Episcopo in Islandiam venit, sed tum temporis tantum occidentalis & orientalis qvadrantum Prætor. Anno autem 1354. totius Islandiæ Præfectus factus est, cujus universæ reditus & tributa in triennium conduxerat, eodemqve officio usqve ad Annum 1357. functus est. Sæpius qvidem ejus mentio occurrit, sed non ut Præfecti aut Satrapæ Regii; nam 1365. denarium Petri in Islandia conqvisivit. Mors ejus ad Annum 1371. refertur.

§. 8.

Ivarum seqvitur famosum illud qvatuorvirale Collegium, cujus membra erant Arnas Theodori, Jonas Guttormi, dictus a qvibusdam *Skráveifa*, a qvibusdam *Garpr*, Thorsteinus Ejolfi & Andreas Gislavi, qvi universos Regi debitos Islandiæ reditus triennales conduxerant. Anno 1357. ex Norvegia in Islandiam revehi constituerant, sed ad Hetlandiam naufragium passi, ibidem hyemare coacti sunt, ubi Jonas ob insigne qvoddam maleficium judicatus, ad capitis luendum pænam in Norvegiam remittitur, sed a Rege absolutus, una cum reliqvis eodem anno in Islandiam venit, extemploqve unus qvisqve sibi demandatam provinciam adiit,

(a) Compostella est Metropolis provinciæ Hispanicæ, qvæ Gallicia vocatur; ibidem reliqviæ Sancti Jacobi Apostoli religiose coluntur, qvæ seculo 9. a Theodorico Episcopo inventæ perhibentur: ad qvas, & nunc & olim, crebræ institutæ sunt peregrinationes.

iit, Arnas australem, Andreas orientalem, Jonas borealem, Thorsteinus vero occidentalem. De Arna refertur, qvod Marcum Barcadi filium cum uxore & duobus filiis, ob insigne maleficium, communiter dictum *Kross-reid* (a) secure percusserit, & qvod inter illum & Jonam Guttormi primo simultates fuerint, qvæ mox in vatinianum eruperint odium, nam 1360. in ipsis comitiis cruentum commiserunt prælium. Jonas autem ob varia maleficia tantum subditorum incurrit odium, ut provinciam transituro trecenti armati se opponerent, qvibus impar, salutem fuga qvæsivit. De Thorsteino & Andrea hoc loco nihil dicendum habemus, sed paulo infra utriusqve mentio erit injicienda.

§. 9.

Exacto triennio, Qvatuorviris successurus adest Smidus Andreæ, vir improbus & neqvam, qvem alii Botolfi Andreæ, de qvo supra ad Annum 1342. egimus, fratrem, alii cognatum fuisse scribunt. Hic, ut tum temporis more receptum fuit, Islandiæ tributa per triennium conduxerat. Provinciam intrans, qvod Anno 1360. factum esse videtur, in Arnam Theodori incidit, cum qvo contra Jonam Guttormi fœdus icit, qvod tamen haud diu duravit; nam paulo post, cum Jona, contra Arnam conjuravit, & ab eo incitatus, Arnam Anno 1361. invasit, captumqve, licet ad Regium appellaret tribunal, omniaqve, qvæ exigebantur, promitteret, in foro Lambeyensi securi percussit, caussans, eum ibidem Marcum Barcadi filium insontem occidisse. Hinc confestim, verbo, ut ob seditionem contra Episcopum Jonam Skalle motam, sed revera, ut Jonæ Guttormi illatam injuriam in borealis qvadrantis incolis vindicaret, tractum Eyafiord ex improviso invadit, sedemqve Grundæ figit, absente hero seu domino loci Einaro Eirici filio, ut & plurimis colonorum, qvi more regionis, circa initium mensis Julii, ad coëmendum seqventis anni commeatum, in regiones australes proficisci solent. Uxor Einari, virago celeberrima nomine Helga, (sed communiter dicta *Grundar Helga*) insperatos

(1) *Krossreid* vocatur ab Annalium scriptoribus maleficium Marci Barcadi filii, qvi cum uxore, in qva præter corpus, nil fuit muliebre, & duobus filiis, Ormum, Krossi in Landeyis habitantem, domi suæ incautum invasit, & multis inflictis plagis lethaliter sauciavit: ob qvod in foro Lambeyensi, a duodecim judicibus morti addictus fuit, & jussu Arnæ, supremum gerentis Magistratum, securi percussus.

ratos hospites digne excipere gestiens, laute cibatos & bene potos dimittere qvidem voluit, sed ab iis audiens, non prius abituros qvam cum ipsa, ejusqve famulabus & ancillis concubuissent, bene eos hac de re sperare jussit, sed paulisper tantum exspectare, dum suis aliqvid mandaret & res domesticas ordinaret, enixe petiit, qvo impetrato, circumcirca emisit, qvi inqvilinos, opiliones, bubulcos & qvosvis obvios propere congregarent, qvi ubi convenerunt, qvidam ensibus, qvidam fustibus, qvidam vero clavis ferreis, spiculis obsitis armati, ipsius heræ jussu & ductu, hospites plerosqve somno vinoqve sepultos invadunt, acriqve commisso prælio 14. viros, atqve in his Smidum ipsum ac Jonam Guttormi interficiunt. Factum hoc Anno 1361. aut ut qvidam volunt 1362. 8. Idus Julii.

§. 10.

A morte Smidi usqve ad Annum 1364. Præfectura Islandiæ vacasse videtur; Eo autem anno Thorsteinus Ejulfi & Olaus Petri eandem capessiverunt, & uno tantum anno retinuerunt, nam Anno 1365. uterqve una cum aliis Magnatibus ad exteros abierunt. De Olao nihil est qvod referri qveat, nisi qvod 1376. qvadrantis borealis aut Præfectus fuit aut Nomophylax. Sed cum Thorsteini hic jam altera vice mentio fiat, de præcipuis viri fatis & gestis aliqvid dicendum censemus (a). Anno 1356, prima vice, ut videtur, ad exteros abiit, sed 1358. Præfectura qvadrantis occidentalis ornatus revertitur, eamqve per triennium gessit. Anno 1361. illis se adjunxit, qvi Episcopum Jonam Skalle abdicarunt, inqve eum insurrexerunt, cumqve factionis complicibus in navigio qvod fabricari curaverant Anno 1362. enavigavit; sed a pirata qvodam Hreidaro Darre captus & carceri inclusus fuit, usqve dum jussu Regis Magni Smeck, e Dania a nuptiis filii revertentis, libertate donatur, & denuo ab eodem Anno 1364. Islandiæ præficitur. Anno 1367. Thorsteinus peregre ivit, forte a Rege Magno gratiam novam impetraturus, qvod tum frustra fuit, nam Magnus id temporis captivus Holmiæ detinebatur, ipseqve Thorsteinus a Lubecensibus capitur, Lubecamqve abductus in carcerem conjicitur. Inde, post aliqvot mensium captivitatem liberatur, denuo

---

(a) Vid. *TORFÆI Hist. Norv.* Tom. 4. libr. 10. pag. 494. 497.

denuo in Scania ab Henrico Comite (a) capitur, & Lundum abducitur, sed ab Alberto Sveciæ Rege libertate donatus, in Norvegiam proficiscitur, totiusqve Islandiæ Nomophylax ab Hacone Rege constituitur, qvod officium ad Annum 1375. retinuisse videtur; eodem enim Norvegiam petiit; seqvente autem reversus, borealis & occidentalis plagæ Nomophylacem egit, idqve ad Annum 1401. continuavit. Sunt, qvi eum Anno 1387. Andreæ Svenonio Præfecturam eripuisse autumant, sed suam sententiam sufficientibus argumentis firmare neqveunt: Probabiliora proferunt, qvi, post mortem Ericii Satrapæ Regii, ab Anno 1388. usqve ad 1390. loco Præfecti fuisse scribunt. Tempus & genus mortis incerta qvidem sunt, sed qvod in epidemica illa peste, qvæ Annis 1402. & 1403. Islandiam vastavit, perierit, valde sit verosimile.

Litr. A.

(b) Magnús med gudz nád noregs súía ok skáne kóngr sender öllum mönnum á Islandi kuediu guds ok sína. Herra Haukr. (Erlendsson) Herra Ketill. (Þórláksson) ok Snorri lögmadr (Narfason) ok margér gódir (dugandi) menn sem wer letum til vár kalla tedu oss med bresum nordlendinga af hálfu (þegnanna ok) almúgans her med ydr um ýmissa afdráttu ok þúnganer er biskup ok adrer lærder menn gordi ydr móti lögum

(a) Qvisnam fuerit Henricus Comes, qvi nostrum captivum tenuit, non constat. Conjicere licet, aut fuisse Henricum Ferreum Holsatiæ Comitem, qvi Magno Regi & ejus filio Haconi, ob delusam & repudiatam Elisabetham Holsatiæ Principem, eorumqvè subditis infensus fuit. Aut Henricum Ducem Megapolitanum, Alberti Regis fratrem, qvi tum temporis forte in Scania fuit. Prima autem vice, seu Anno 1362. captus fuisse videtur per Hreidarum Darre; jussu Haconis Norvegiæ Pro-Regis, qvi eum forte necis Smidianæ insimulavit, at, a patre, qvi Thorsteino semper propitius fuit, absolutus & nova Præfectura ornatus.

(b) *Id est:* Magnus Dei gratia &c. Dominus Haukus Erlendi, Ketill Thorlacius, & Snorrius Thorlacius, nomophylaces, pluresqve integerrimi viri, qvos ad nos evocavimus, literis plebis qvadrantis septentrionalis de variis gravaminibus modisqve bona acqvirendi, legibus veteriqve consvetudini adversantibus, qvos Episcopi aliiqve ecclesiastici novo exemplo induxerunt, graviter qvesti sunt, qvod nimirum eas ecclesias, qvas medias vocant, jamqve aliqvantisper vindicarunt, ut & portionem piscium cetorumve,

lögum ok landzrett um hálfkirkiur ok (tíunder) at biſkup vili taka til ſín ok kirkna ſinna afgiafer af fiſkum ok huðlum er veidder werda edr fluttir á löghelgum dögum. ok taka af fátækum mönnum. Sua ok alla þá tíund er minni er en eyrer ok fátæker menn eigu at hafa vili biſkup til ſín taka. ok um kriſtzſe er biſkup vill enn taka af fátækum mönnum ok þeirra umbodsmönnum. Vilium wer med eingu móti ſlíka óhlýdni ok rángindi leingr láta hlýda. fyrirbiódum wer biſkupum ok lærdum mönnum, at ſeilaz á þegna vára móti lögum ok landzins (fornri) ſidueniu. Suo ok þó at hólabiſkup. viſiteri um huert ár ſitt biſkupsdæmi þá vilium wer at hann komi í huern lögrepp ſem forn lög' vatta. ok giſti at annarri huerri ſóknarkirkiu utan bændr .vili framarr. Biódum wer þegnum várum ok öllum almúga á at ſtanda ok hallda rettindum ſínum ok öllum nefndum articulis ſem (epter því ſem þeir vita) at fornu hefer verit. Biódum wer hirdſtiórum várum riddarum ok hird varri ok öllu landzfólkinu (öllum landz formönnum) at ſtyrkia þegna vara ok bodſkap epter því ſem þer vilit ſuara fyrir gudi ok oſs. þvíat oſs miſlíkar ef þer gerit æi ſua. Var þetta bref giört í Biörguín ſex nóttum epter Bótólfsvöku á fyrſta ári ríkis vors ok innſiglat oſs hiáveröndum.

Litr. B.

(b) Magnús med gudz nád &c. Ver biódum ydr fullkomliga med þeſſu váru brefi at þer ſed kirkiunni á Iſlandi ok hennar formönnum lýdner

---

torumve, qvi diebus feſtis vel capiuntur, vel transportantur: qvibus pauperes hoc modo ſpoliantur. Decimas qvoqve infra oram, ſeu unciam, egenis debitas, Epiſcopi ſibi vindicent, nec non dicatos Chriſto reditus, *Chriſſe* appellatos, pauperibus pariter ab Epiſcopis vel eorum curatoribus ereptos. Cum itaqve tantam contumaciam & injuriam diutius pati nolimus, interdicimus Epiſcopis eccleſiaſticisqve noſtros ſubditos contra legem moremqve receptum gravare. Et qvamvis Epiſcopus Holenſis diœceſin ſuam qvotannis luſtret, placet tamen ut curiatim provincias ſecundum leges veteres adeat, perqve vices eccleſias ad hoſpitia deligat, niſi ruſticis eum freqventius excipere placeat. Civibus igitur noſtris, univerſæqve plebi imperamus, ut jura ſua, articulis præfatis comprehenſa, tueantur ſecundum inveteratum uſum, imperamusqve aulæ noſtræ Magiſtris & Eqvitibus, Aulicisqve & Præfectis, hanc noſtram conſtitutionem ad effectum promoveant, prout rationem Deo nobisqve reddere tenentur; certo ſcientes diſpliciturum nobis, ſi ſecus faciant. Datum Bergis, ſex noctibus poſt feſtum Botolphi (anno regni noſtri primo) nobisqve præſentibus obſignatum.

(b) *Id eſt:* Magnus Dei gratia &c. His noſtris literis ſtricte vos jubemus, ut Eccleſiæ Iſlandicæ

ſýdner ok epterláter í öllu því ſem þer eigit þeim ſkynſamliga at lúka. En fyrerbiódum wer fullkomliga öllum várum þegnum under nockurar ſekter edr álögur at gánga framarr en kriſtinsdóms rettr vattar. Biódum wer ſýſlumönnum várum ok handgengnum mönnum ok lögmönnum at þer ſtyrkit þegna vára til laga ok rettinda epter því ſem vattar ſkipan (virdoligs) herra Hákonar módur födur várs er ſua byriar. *Þenna hátt hæfer ſýſlumönnum* (*).

Litr. C.

(c) Magnús med gudz nád Noregs Svía ok Skáne kóngr ſender öllum þeim ſem þetta bref ſiá edr heyra kvediu gudz ok ſína. Ver vilium at þer viter at gudi allzvolldigum til heidrz ok hanz ſignudu módur meyu mariu ok öllum gudz helgum mönnum. þá tökum vier heilaga Hólakirkiu ok virduligan herra ok andligan faudur ok vin vorn þann hinn kiæra herra Orm med gudz miſkunn biſkup at Hólum á Islandi. ſueina þá hanz ſem hann helldr dagliga á ſinn koſt ok jardir. garda. ſkip. kaupeyrir. ſkóga. fiſk. fuglver. reka. ok allan varnad. ok gódz þat ſem hann ok kirkian ega. edr egandi verda í landi ok lauſum eyri. hvert ſem þat er í meira

---

Iſlandicæ & ejus antiſtitibus obſeqvium & obtemperantiam præſtetis in omnibus qvæ illi jure præſtare debetis. Stricte autem omnibus noſtris ſubditis prohibemus, ne ullas multas aut onera præter tenorem juris eccleſiaſtici ſubeant. Prætores noſtros, noſtrosqve homines & Nomophylaces, ut ſubditos noſtros ad jus & juſtitiam obtinendum adjuvetis jubemus, ex (illuſtris) Domini Haqvini avi noſtri materni, Conſtitutionis præſcripto, cujus hoc eſt initium: *Hunc modum in conſervando civium jure & aliorum &c.*

(*) Vid. ſupra cap. 4. pag. 419.

(c) *Id eſt:* Nos Magnus Dei gratia Norvegorum, Svecorum, Scanorumqve Rex, cunctis præſentes literas inſpecturis audituriſqve, a Deo ſalutem! Vos ignorare nolumus, qvod nos in honorem Dei omnipotentis, beatæ Matris Virginis ejusqve Sanctorum, ſanctam Eccleſiam Holenſem venerabilemqve Dominum & patrem ſpiritualem Nobis amiciſſimum dilectum Ormum Divina Clementia Holenſis in Iſlandia diœceſeos Præſulem, ejus, qvos proprio ſumtu ſuſtentat, famulos, fundorum conductores, prædia, villas, navigia, mercedes, ſylvas & loca, ſive piſcatu, ſive aucupio, ſive deniqve oceani rejectamentis lucroſa, cum univerſis ad illum Cathedramve pertinentibus bonis

i meira lut edr minna. lögliga í gudz valld. vora vernd ok kóngſliga trauſt. til allra rettra mála. fullkomliga fyrerbiódandi hvorium manni. hverrar ſtettar edr tegundar ſem hvor er kirkiunni edr honum edr hanz ſueinum fyrrneſndum edr hanz varnadi ok gódzi kirkiunnar nockurar rángligar ágaungur at veita. nema hvor þat giorer vili ſæta af oſs reidi. reſſingum. ok þúngum afarkoſtum. ok ſvara oſs þrettán morkum í brefabrot ok fridkaup ok þeim fullretti ſitt epter lögum er brotiſ er vid. ok hálſtaukit ſaker. þeſſa vors varnadarbrefs. So vilium ver ok at aller menn viti at ver höfum þá ſkipan ágiort. at herra Ormr fyrrneſndr ſkal ſiálfr hafa ok taka einfalldan ſakeyri af ſínum dagligum ſueinum utan aleygumál. vor þegngillde. brefabrot. ok fridkaup. Biódum vier öllum mönnum. einkannliga ſýſlumönnum. lögmönnum. handgengnum mönnum vórum. ok umbodzmönnum. at þer ſtirkit kirkiuna fyrrneſnda. ok herra Orm biſkup. gódz hanz ok varnat. ok ſueina hanz fyrrſkrifada því ollu framar til laga ok rettinda bæde um logligar ſkullda heimtingar ok adra luti. vid hvat manna ſem þar er at ſkipta at ver hoſum kirkiunni ok honum þetta varnadar ok gódzbref vort geſit til ſtirkz ok verndar. ok látit þeim þeſs niótandi verda ſem þer vilit hafa þock af oſs, ok oſuſu. Er þetta fullkomit bod vort at þer lúkit med greidſkap optneſndum herra Ormi biſkupi allar rett-

nis mobilibus & immobilibus, ſive majora ſive minora ſint, poſſeſſis & poſſidendis, in divinam poteſtatem, Noſtram tutelam & Regiam fidem juſte tuenda legitime recipimus, prohibentes ſingulis, cujuscunqve ſortis ordinisve eſſe poſſunt, Cathedram ejusve facultates, ipſum Epiſcopum, præfatos illius clientes vel familiam nefarie aggredi, niſi a Nobis indignationem, pœnam & graves animadverſiones exſpectare, tredecim marcarum mulcta, mandatorum Noſtrorum transgreſſionem expiantes pacem redimere, legitimamqve pro dignitate læſi & ob hujus Diplomatis violationem dimidio majorem ſatisfactionem præſtare maluerint. Omnesqve ſcire cupimus eam Noſtram eſſe diſpenſationem, ut laudatus Ormus a familiaribus ſuis ſatellitibus expenſas pro delictis, exceptis homicidio, mandatorum & ſecuritatis violatione, & qvæ facultatum univerſarum publicatione ſunt mulctanda, levioribus pecunias ſolus retineat. Mandamus præterea univerſis, imprimis provinciarum Præfectis, Nomophylacibus, Optionibus Noſtris & Nomarchis, ut prædictam Eccleſiam, Dominum Ormum Epiſcopum, cum ſua familia & clientibus in jure ſuo exſeqvendo, poſtulatisqve legitime obtinendis, citra eorum reſpectum ad qvos res pertinet, tanto libentius adjuvetis, qvanto certiores de noſtra gratia & commendatione eſſe deſideratis. Operam dantes ut præſidio Noſtri & tutela qvæ Eccleſiæ ipſiqve his literis ſalvi conductus addicimus, inoffenſus fruatur. Jubemus etiam ſerio, ut Ormo Epiſcopo omnia legitima qvæ decem

rettgiorvar skullder til tíu marka. edr tíu mörkum stærra. ok hafit lokit innan mánadar frá því sem þer verder krafder. suo framt þer vilit ei oss svara fiórum morkum í brefabrot. ok þó rett gora at sidar se. Þetta bref var gort í Osló. friádagin næsta fyrir Gregoriusmesso á tuttukta ok siaunda ári ríkis vors. Herra Arni Aslákzson Cantzelleri vor innsigladi oss siálfum hiáverondum.

Litr. D.

(d) Magnús med gudz nád Noregs Svía ok Skáne kóngr sender öllum mönnum í Hóla biskupsdæmi á Islandi sem þetta bref sia edr heyra kvediu gudz ok sína. Góder menn hafa ted oss ok voru rádi nú nærstum et vær sialfer vórum í Biorgvía ydra miög hardliga framfærd ok mezta háskaliga til ydra sálu. ef suo sannprófadiz sem oss er kunngiort. at þer hafver med samhællde ok ofmikilli dirfd í ólýdne fallit móti gudz retti ok heilagri kirkiu í því at þer hafver í almenniligo þingi samtök giort móti ydrum andligum faudr ok formanni heilagrar kirkiu. sem er vor kiæri vin. virdoligr herra Ormer med gudz nád biskup í Hólum. suo at þer viler ráda hanz færdum ok fólke. þeim tíma sem hann skal ydar heilagri Hóla kirkiu

decem marcarum valorem perficiunt, debita intra proximi ab exactionis die mensis exitum, sine tergiversatione solvatis, modo decem marcis neglecta Nostræ dispensationis compensato ad indicta nihilo minus præstanda obligari non vultis. Datum Osloæ proxima die veneris ante festum Gregorii. Anno regni 27. sigilloqve a Cancellario Nostro Arne Aslaki Nobis præsentibus corroboratum.

(d) *Id est:* Magnus Dei gratia Norvegiæ Sveciæ & Scaniæ Rex, omnibus diœceseos Holanæ in Islandia incolis, has literas visuris vel audituris salutem Dei & suam mittit. Jam pridem cum Bergis præsentes eramus, viri boni Nobis & nostro Senatui admodum truculentam vestram conversationem, vestræqve animæ, si revera ita obtinet, maxime periculosam enarravere; Nobis scilicet relatum est, conspiratione & nimia temeritate vos contra jus divinum & sanctam ecclesiam refractarios factos esse, eo qvod in foro generali contra spiritualem vestrum patrem, & sanctæ ecclesiæ antistitem, qvi noster est dilectus amicus, reverendum Dominum Ormum, dei gratia Episcopum Holensem, conspiraveritis, ita ut ejus profectionibus & famulitiis, qvo tempore sanctæ ecclesiæ Holensi & officio christianissimi vacare debuit, modum præscribere

kirkiu ok kristindómsins embætte vera. Nú saker þess at oss hæfer med aungo móti þvílíka ólýdni þola. ok allra sízt at rett kristni ok heilagrar kirkiu frelsi minnki edr krenkiz á vórum tímum því bióðum vier yder ollom saman ok særliga hvorium í sinn stad. at þer værer í allri þeirri laga lýdne vider herra Orm fyrrnefndan ok adra lærda menn. hanz umbodzmenn her í biskupsdæminu. sem Hólakirkia ok hennar formenn hafa haft her til fyrrmæir á dogum vorra forelldra konúnga í Noregi med ollom þeim fridi ok friálsi sem kirkian á Hólum ok hennar formenn hafa haft her till. fyrr en þer byriader þessa ólýdni. ok bióðum vier fullkomliga Benedikt Kolbeinssyni ok Kolbeini syni hanz heim at Seilu. Nicolaus at Flatatúngu. Arna á Silfreksstadom. Magnúsi á Svalbardi. Sigurdi mági hanz. Petri Lögmanni ok Kálfi brodur hanz. at þer kamer til var eder varz Drótrsæta í Noregi í fyrsta skipe sem genger af Islandi frá þeim daghe sem þer hafver seit eder heyrt þetta vart bref, ok svarer retto epter landzloghom um þau málefni sem fara á millum herra Orms biskups ok ydar. vitandi till sandz at ef þer hindre Hólakirkio friálse. æder herra Orms biskups rentur. eder inngiolld. tiender eder adra lúti sem kirkiuna í Hólum vardar hedan í frá till þess daghs. þet er ord. ógilt millom ydar er í Norveghe fyrer kirkiunnar formanni í Nidarósi ok fyrer vorum Drottsæta ok ríkisins rádi. ef vær siálfer erum ei innanlandz, at þeir aller sem í því sam-

bere volueritis. Cum igitur talem contumaciam ferre neutiqvam nos deceat, minime autem ut nostro tempore libertas sanctæ ecclesiæ diminuatur vel violetur, qvare vos omnes & singulos jubemus, ut omnes prædicto Domino Ormo, & aliis clericis, ejus in eadem dioecesi mandatariis, legibus debitam obedientiam præstetis, qvam ecclesia Holensis & ejus antistites hucusqve diebus antecessorum nostrorum Regum Norvegiæ olim habuere, una cum libertate & privilegiis, qvæ ecclesia Holana & ejus antistites usqve qvo vos hanc contumaciam exorsi estis, habuere; Stricte qvoqve præcipimus Benedicto filio Kolbeini, & Kolbeino ejus filio Seilæ habitantibus, Nicolao de Flatatunga, Arnæ de Silfreksstadis, Magno de Svalbardo, Sigurdo ejus affini, Petro Nomophylaci, & ejus fratri Kalfo prædictis, ut ad nos nostrumve in Norvegia Proregem prima adveniatis nave, qvæ post illum diem, qvo hæs nostras literas videritis vel audiveritis, de Islandia solverit, & secundum jus terræ de causis inter vos, & Dominum Ormum Episcopum disceptatis, jus præstetis & jure vobis cum agatur; Certo scientes, qvod si libertatem Ecclesiæ Holensis, sive reditus vel proventus Domini Ormi Episcopi, decimas vel alias res, qvarum Ecclesiæ Holensis interest, exhinc impediveritis, usqve ad diem qvo sententia inter vos in Norvegia feretur coram Ecclesiæ Nidarosiensis Antistite, & coram Prorege nostro, & Senatu regni, si nos

famhelldi ero ok fva þer fyrrnefnder menn ef þer fyrernemist at koma til Noregs ok fvara rettu um þeffe málefni. at hvor einn af yder fkal fvara fullri landrádafok vidr ofs ok kirkiuna í Norveghi. Þetta bref var giort í Biorgsvín hálfom mánadi fyrer Bótólfs voku á þrítugasta ok einu ári ríkis vars. Herra Arni Aslákzfon Cantzelleri vor innfigladi ofs fiálfum hiáverondum.

Litr. E.

(e) Magnús med guds mifkunn &c. Ymiffir góder menn af Islandi ok fua í Noregi hafa ted ofs at bændr ok ríker menn her á landinu hafa fkyllduger wordit bifkupum (kirkiunum) bædi nordan landz ok funnan (á Islandi) gódz ok penninga bædi fyrir okr ok tíundargiorder úrettligar er kirkiunnar formenn hafa þá umkærda. þó at þar hafi æi opinberr órfkurdr á fallit faker undandráttar wid ofs. þvíat wer ættim hálfa fektina. Nú af því at wer vilium med eingu móti flíka úhlýdni þolaz láta kirkiunnar (krúnunnar) vegna. vilium wer ok biódum fullkomliga ydr ollum famt ok ferliga huerium huat manna fem er. fá er fyrir (okr ok) tíundarmál hefer fína penninga wtlátid wid bifkupa edr þeirra umbodsmenn at antuardi ok upplúka hirdftióra várum her fua mikit gódz fem þer lúkit.

Iii 2

nos ipfi intra regni terminos conftituti non fuerimus, ut omnes hujus confpirationis participes, & vos prædicti viri, fi in Norvegiam iter facere, & hac in re jus præftare fuperfedeatis, unus qvifqve veftrum proditionis in nos & Ecclefiam Norvegiæ reus efto. Datæ funt hæ litteræ Bergis, dimidio menfe ante vigiliam Botolfi, anno regni noftri tricefimo primo. Dominus Arnas Aflaki filius, Cancellarius nofter figillum appendit nobis præfentibus.

(e) *Id eft:* Magnus Dei gratia &c. Plures boni viri de Iflandia, ut & in Norvegia, nobis retulere, qvod coloni & viri in ifta terra magnates, debitores facti fint Epifcoporum (ecclefiarum) tam in feptentrione qvam auftrali parte (Iflandiæ), bona illis (*folvturi*) ob ufuram, & corruptam decimationem, qvarum antiftites ecclefiarum eos infimulavere, qvamvis nulla fententia publica lata fit, qvæ noftri ergo dilata fuerat, eo qvod dimidium mulctæ nobis cedere debuit. Cum igitur talem in ecclefiam (coronam) contumaciam neutiqvam tolerari volumus, mens noftra eft, & ftricte jubemus vos omnes & fingulos, cujuscunqve conditionis fit, qvi ob (ufuram &) caufas decimarum Epifcopis aut eorum procuratoribus pecuniam numerarunt, ut fatrapæ noftro, qvi ibidem eft, tantundem bonorum exfolvatis & tradatis, qvantum ecclefiæ expenditis,

lúkit. kirkiunni. ok hafit þetta gort innan þriggia mánada. edr rád fyrir gort sua at honum nægi varra vegna. ſídan þer hafit heyrt þetta várt bref. edr ſýner honum med logmanz hiáveru prófafullt ſkilríki at þer erut ſak-lauſer med oſs her um. ok hafer þat gort innan þerſa tíma. En huerr af ydr er æi gerer ſua. ſkal ſuara oſs átta ertogum ok þrettán morkum í brefa brot. Biódum wer hirdſtióra várum her at ſteſna huerium fyrir oſs. þeim er æi vill þetta várt bod ſtanda tólf mánada ſteſnu til bághws med ſínu prófi ok ſkilríki. Skulum wer ſua at ſiá at þeim ok odrum til vidſiónar werdi oſſ þvílíkan úrett at gera. Þetta bref war gort á bághús, á þrítugta ok fiórda ári ríkis várs ok innſiglat oſs ſiálfum hiáwerandum.

Litr. F.

(f) Magnús med gudz nád noregs ſuía ok ſkáne kóngr. ſender öllum mönnum í Hóla biſkupsdæmi þeim ſem þetta bref ſiá edr heyra qvediu gudz ok ſína. Vær vilium at þer vited at heidurligr herra ok vor andligr fader herra Ormr med guds nád biſkup á Hólum kom ok kiærde fyrir oſſ. at ymſir menn í hanz biſkupsdæmi vilia eigi giora ſínar tíunder epter því ſem þeir eru gudi ſkylduger ok heilagri kirkiu. bædi af

ditis, qvod intra ſpatium trium menſium ex qvo has noſtras literas audiviſtis præſtate, aut cautione, qva noſtro nomine contentus ſit, cavete, aut etiam præſente Nomophylace vos hujus rei in nos inſontes eſſe, documentis authenticis probate, qvod intra prædictum tempus factum eſto. Qvi vero ſecus fecerit, ob violationem mandatorum nobis octo ortugos & tredecim marcas ſolvito. Satrapam noſtrum ibidem (*conſtitutum*), ut qvemcunqve his mandatis ſtare recuſantem, citatione duodecim menſium, ad nos una cum ejusdem probationibus & documentis (*producendis*) evocet, jubemus. Curabimus tunc, ut in iſtis & aliis ſimilibus defraudatoribus exemplum ſtatuatur. Datæ ſunt hæ literæ Bahuſiæ anno regni noſtri triceſimo qvarto, & nobis præſentibus obſignatæ. *Exſcripta eſt hæc Conſtitutio e Codice in* Folio No. 351, *collata cum exemplari noſtro chartaceo, cujus variantes lectiones ſemicirculis includuntur.*

(f) *Id eſt:* Magnus Dei gratia Norvegiæ Sveciæ & Scaniæ Rex, omnibus diœceſeos Holenæ incolis has literas viſuris vel audituris ſalutem Dei & ſuam mittit. Notum vobis eſſe volumus, qvod reverendus dominus & ſpiritualis noſter pater Dominus Ormus Dei gratia Epiſcopus Holenſis ad nos venit, & coram nobis conqveſtus eſt, multos in ejus diœceſi viros decimas de captura dierum feſtorum & aliis rebus pro ut Deo

af heilagra daga veidum ok ödrum lutum. Syo ok at þer vilit ei láta hann hafa visitationem epter kristinnlagarette. Ok af því ver vilium einkis manns rett kreynkia allrasíst heilagrar kirkiu ok hennar formanna. helldr styrkia ok stadfesta til allra gódra luta. Því er þat vort fullkomit bod ok sannr vili at þer giorit ydar tíunder á hveriu áre epter landzins logum ok kristinsdómsrette. epter því sem serhver ydar vill fyrir gudi ok oss forsvara. ok halldid biskupinum visitationem ok reidskióta epter því sem lögbók vottar. Svo vilium ver ok ad sá kristinsdómsrettr sem geingr sunnanlandz at hann gángi um allt landit. Ok fyrerbiódum ver hvorium manni epter odrum rett at sækia. nema hvor sem fyrirnæmist at eigi giorer epter því sem nú hofum vier bodit. edr nockur ónádar Hólabiskup móti frelsi ok retti heilagrar kirkiu vili svara oss átta ortugum ok þrettán merkr í brefabrot. ok honum fullretti sitt tvíaukit epter lögum ok dómi. epter því sem hanz verndarbref votta sem vier hofum honum gefit. Þetta bref var giort í Biorgsvin sunnudagin fyrstan í vetri á siötta ok þrítugasta ári ríkis vorz. Herra Ormr Eysteinsson Secreter vor inncigladi.

Deo & sanctæ Ecclesiæ debent, solvere recusare, ut & ejus visitationi secundum jus ecclesiasticum vos obsistere. Cum igitur neminis, multo autem minus sanctæ Ecclesiæ & ejus Antistitum jus violare, sed in omnibus bonis rebus adjuvare & confirmare velimus; nostrum est serium mandatum & vera voluntas, ut decimas qvotannis secundum jus terræ & ecclesiasticum, prout unusqvisqve vestrum coram Deo & nobis defendere sustinebit, expendatis, & ex præscripto Codicis Legum visitationem & eqvos Episcopo præstetis. Volumus qvoqve ut jus illud ecclesiasticum qvod in australi terræ parte observatur, etiam per totam terram valeat, & unicuiqve secundum aliud jus actiones instituere prohibemus, nisi qvicunqve qvi hæc nostra mandata observare detrectaverit, aut Episcopum Holanum contra libertates & jura sanctæ ecclesiæ vexaverit, octo ortugos & tredecim marcas ob mandatorum violationem nobis, illi autem multam pro læsione existimationis duplam, legibus & sententia judicis determinatam, secundum tenorem literarum salvi conductus, qvas nos illi impertiti sumus, expendere maluerit. Datæ sunt hæ literæ Bergis, dominica prima hyemis, anno regni nostri tricesimo sexto. Dominus Ormus filius Eysteini, Secretarius noster sigillum appendit. *Exhibentur hæ literæ ex apographo qvod nobis est chartaceo.*

CAP. VI.

De Hacone Magni filio.

§. 1.

Haconem Magni filium in Norvegia educatum, & a patre, Norvegorum Regem circa Annum 1344. destinatum fuisse constat: plenarium tamen regimen, prius qvam pater captivus esset, non administrasse videtur, cum Edicta aut Rescripta eo tempore data, non ejus, sed patris nomine, exierint. Cum celeberrima septentrionis Semiramide, Margareta Valdemari III. Daniæ Regis filia undecenni, Anno 1363. conjugium, qvod Valdimarus solertia & artificio qvodam aucupatus erat, contraxit, & ex ea Anno 1370. filium Olaum suscepit. Patrem primo ipse, in arce Calmariensi, aliorum instinctu, captivum tenuerat, inde vero elapsum, & a Svecis denuo captum, qvovis modo liberare sategit, qvod tandem Anno 1371. adscito in societatem belli Valdimaro Daniæ Rege, & obsessa Holmia, iis adeptus est conditionibus, ut Regno Sveciæ abdicato, & solutis 12. marcis Coloniensibus, Magnus, qvoad in vivis esset, Scaniæ Ducatus reditibus sustentaretur. Qvid Islandis, qvod hic referri qveat, seu ad rerum ecclesiasticarum statum spectans, præstiterit, nihil in promptu est, nam transactiones cum Scotis & Orcadum Comitibus, ut & Edicta & Rescripta statum politicum concernentia, huc non pertinent. Postqvam solus regnare cœperat, vixit annos circiter 16, sed a prima Regis denominatione 36. Anno enim 1380. Cal. Maji decessit.

§. 2.

Anno 1366. Andreas Gislavi & Ormus Snorronis Islandiæ Præfecturam adepti sunt, tunc enim ab incolis homagium Haconi, qvi patri capto successit, præstandum exegerunt; Sed qvis ab eo tempore usqve ad Annum 1370. hanc provinciam ornaverit, incertum est, nec tamen omnino improbabile Ormum, supremam hanc Præfecturam cum Nomophylacis officio conjunxisse. Hic Andreas Gislavi est idem ille, de qvo supra Cap. 5. §. 8. paucis egimus.

§. 3.

§. 3.

Thorgautus Jonæ filius Anno 1370. totius Islandiæ Præfecturam adiit, eamqve biennio retinuit. Anno 1373. ad exteros qvidem abiit, ſed 1374 iterum præſens, aliqvem magiſtratum geſſit, tunc enim homicidam qvendam, Einarum Dynt ex monaſterio Thingeyrenſi extraxit, & vivum terræ mandari curavit, qvo facto, ſeu paulo poſt, ipſe in viſcera terræ deſcendit, nam 1375. mortuus eſt.

§. 4.

Anno 1372. Andreas Svenonis cum imperio provinciam ingreſſus eſt, qvod per 15. annos, ad 1387. continuaſſe videtur, niſi qvod Olaum Petri, de qvo ſupra, Cap. 5. §. 10. pauca attulimus, Anno 1376. Qvartæ boreali præfuiſſe colligimus. Anno 1377. poſt mortem Magni Smeck, Islandos Haconi, & itidem, poſt ejus obitum 1382. Olao ejus filio homagium præſtare adegit.

CAP. VII.

De Olao Haconis filio.

Olaus natus eſt Anno 1370, & ſextum agens annum, a Danis, mortuo avo materno Valdimaro III. Rex Daniæ proclamatur, matre Margareta regni habenas moderante. Patri in regno Norvegico, Anno 1380. ſucceſſit, cujus exeqvias magnifice celebravit. Anno autem 1382. Islandi, ipſi homagium præſtiterunt. Cum primus Daniam & Norvegiam ſolus rexerit & juſto jure poſſederit, monarchiæ Dano-Norvegicæ conſtitutor haud immerito dici poteſt. Qvænam Islandis præſtiterit beneficia (a), ob defectum Annalium dicere non poſſumus. Obiit optimæ ſpei

Rex

(a) Hunc eximia ſubditis, præſertim autem clero attribuiſſe privilegia, Doctiſſ. *ARNGRIMUS* in *Crymog.* adſerit, ſed qvænam qvaliaqve fuerint, non ediſſerit. Si ſimilia aut paria Norvegis & Iſlandis, ac *PONTANUS Hiſtor. Dan.* lib. 8. eum Danis dediſſe ſcribit, qvæ ibidem legi poſſunt, non immerito eximia dicuntur; ſed de hac re nihil ad nos pervenit.

Rex anno ſeculi 87. ætatis 17 (a). Sub hoc Rege, Andreas Svenonis Islandiæ Præfecturam geſſit, de qvo ſupra Cap. 6. §. 4. (b).

Cap. VIII.

De Margareta.

§. I.

Optimæ ſpei Regi, filio adoleſcenti, præmatura morte exſtincto, in regnorum gubernatione ſucceſſit mater, celeberrima illa ſeptentrionis Semiramis, Margareta Valdimari III. Daniæ Regis filia, nata Anno 1352, qvæ anno ætatis 11. ſed ſeculi 63. non ſine technis & cavillatoriis patris artibus, ut qvidam volunt, Haconi Norvegiæ Regi conjugali copula aſſociata fuit, licet anno demum 1366, thorum conjugalem conſcenſura, in Norvegiam tranſiret, cujus fructum unicum tantum habuit filium Olaum, qvi Anno 1370. hanc lucem aſpexit. Ab Anno 1380, qvo marito orbata fuit, ad Annum 1387, qvo filius etiam ad plures abivit, una cum eodem regnavit, deinde autem ſola ad Annum 1396. regni tenuit habenas. Anno 1388. Sveciam ſubjugavit, & Albertum Sveciæ Regem captum, ſeptennio captivum detinuit, Anno 1397, celebrem illam Conſtitutionem Calmarienſem, qva tria ſeptentrionis Regna, Dania

(a) *JOH. IS. PONTANUS* loc. cit. & *UNDALINUS Chron. Norveg.* aliiqve, dicunt, Olaum natum eſſe 1365. ſed, ut puto, perperam. Conjugium qvidem inter ejus parentes contractum fuit Domin. Qvaſimodogeniti Anno 1363. anno ætatis Margaritæ undecimo; ſed juxta *Annal. Flateyenſ.* illa in Norvegiam non videtur tranſiiſſe, prius qvam 1366. annos nata 14. Anno autem 1370. ætatis Margaritæ 18. natus eſt Olaus, qvod etiam ſtatuit Perilluſtr. & noſtra laude major *JOH. GRAMMIUS*, in *Emend. Hiſt. Waldim. III.* vid. Act. Societ. Reg. Scient. Havn.

(b) Raſno Botulfi, qvem celeberr. *TORFÆUS Hiſt. Norveg.* Tom. 4. pag. 508. dimidiæ inſulæ Anno 1381. præfectum appellat, locus vix ſupereſt, nam tunc Andreas Svenonis Præfectum egit. Vid. ſupra cap. 6. §. 4. Huic fide Annalium Anno 1387. Gudmundus Erici ſucceſſit, vid. infra cap. 8. §. 2. Sed Raſnus Nomophylax tantum fuit, mortuus Anno 1388. per ruinam, qvæ totam villam Langahlid, ubi vixit, ſecum abſtulit, teſtimonio omnium, qvos nobis videre contigit, Annalium, qvibus conſentit *ARNGRIMUS JONÆ* in *Crymogæa.*

nia scilicet, Norvegia & Svecia conjungebantur, effici curavit; Adoptato autem, circa Annum 1396, Erico Pomerano, Anno 1412. in navigio ex Holsatia in Daniam transitura obiit, cum sapienter moderateqve annos circiter 32. regnis præfuisset. Circa Annum 1392. Edictum in Islandiam misit, in qvo agit 1) De debitis pauperum, qvi ab homicidis necantur. 2) De exulum possessionibus. 3) De illorum pœna, qvi adulteras aut sangvine junctas, primo abusant, & deinde sibi adsciscunt. 4) De illis, qvi viva adhuc uxore, aliam eidem superinducunt. Plura autem, si exstiterunt, ad nos non pervenerunt.

§. 2.

Anno 1387, qvo obiit Rex Olaus, Andream Svenonis filium in Islandiæ Præfectura excepit Ericus Gudmundi, qvi Anno 1385, una cum Gudmundo Ormi Theodorum Jonæ occiderat, qvi, qvid in officio gessit, nos latet, perbreve enim tempus duravit, nam 1388. ipse occisus fuit, cujus post necem Thorsteinus Ejulfi, ut supra §. 10. cap. 5. innuimus, ad Annum 1390, Præfecti locum tenuisse videtur.

§. 3.

Vigfusus Ivari Holm Anno 1389. Islandiæ præfecturam adeptus, & in provinciam tendens, apud Færoënses hyemare coactus est, unde in Islandiam Anno 1390. transmisit. Ejus in officio gesta ad nos non pervenerunt, præter contractum inter Biornum Hierosolymipetam & Theodorum Sigmundi, ab ipso & Thorsteino Ejulfi filio conciliatum Anno 1394; ut & Constitutionem de servitiis, qvæ ad calcem codicis *Legum Islandicarum* impressa legitur. ed. 1709. pag. 475. Anno 1402, grassante peste, ad exteros abiit, sed seqvente anno idem gerens officium reversus est, qvod ad Annum 1405. retinuit, qvo, illi alter Vigfusus Ivari Holm successit. In vivis non fuisse Anno 1407, festo Magni Comitis, inde concluditur, qvod Gudrida Ingemundi filia, ejus vidua, consentiente filio Vigfuso, pro ipsius ejusqve defuncti filii animarum salute prædium Holas, in tractu Grimsnes, sacris usibus tunc legaverit.

§. 4.

Huic alter Vigfusus, Ivari filius sufficitur, qvi annum agens decimum qvintum, una cum uxore Gudrida totidem annos nata Anno 1405. ex Færois, ubi hyemaverant, in Islandiam transmisit, & usqve ad Annum 1414. Insulæ cum imperio præfuit. Sed qvid in hoc officio utile gesserit, ad nos non pervenit, nisi in hunc censum venire debeat, qvod in celeberrimo nuptiali convivio, qvod Thorlevus Arnæ filius, cum Christina Biorni Hierosolymipetæ filia connubium iniens, instituit, in Cœnobio Vidoënsi hoc eodem anno promum ageret, & denuo, Anno 1408, cum Jonas Episcopus Skalholtensis primam caneret missam, solennemqve in rei memoriam, ut tum temporis mos erat, commissationem institueret, eodem officio fungeretur. Qvod in Islandia magistratum gesserit Anno 1413, ex juramento fidelitatis patet, qvod Richardo mercatori Anglo eodem anno expressit; Anno 1415, Præfectura amissa, cum ingenti (60. Lastis) piscium copia, magnisqve aliis, qvas corraserat, divitiis, in Angliam abiit; qvando inde reversus sit, tam incertum, qvam Anno 1429. hic eum fuisse & totius Islandiæ Præfecturam gessisse, certum est (a).

(a) Hunc Vigfusum Ivari Holm cum priore, pleriqve confundunt, inter qvos etiam Doctiss. *ARNGRIMUS* in *Crymog.* pag. 234. Sed probe eos distingvit Auctor *Annal. Bren.* idqve optimo jure fieri, manifestum est ex Gudridæ Ingemundi filiæ, uxoris prioris Vigfusi, literis datis Anno 1407, ubi de marito suo, ut jam mortuo, loqvitur, & pro anima ejus, prædium Holas sacris usibus legat.

CAP.
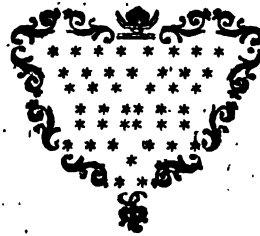
CAP. IX.

De Archiepiscopis Nidarosiensibus, qvi hac tempestate loco Pontificis Romani Ecclesiæ Islandicæ supremum egerunt Inspectorem.

§. I.

De Hacone.

Mortuo, circa Annum 1264. Einaro Smiörbako successit (a) Anno 1265. Hacon Osloënsis Episcopus, a Qvatuorviris Trundhiemensibus, Abbate Lysensi, Abbate Holmensi, Priore Prædicatorum, & Custode seu Primario Nudipedum, in qvos hac vice Clemens 4. nuper in solium Papale evectus, eligendi potestatem transtulerat, electus. Hunc Petrus Bergensis & Thorgilsus Stafangrensis, astante Olao Grönlandorum & Goitone Færoënsium Episcopis, in præsentia Regis, Reginæ, & totius Aulæ, Anno 1267. die Viridium, Pallium, qvod Roma Johannes Canonicus Nidarosiensis (hujus forte successor) adtulerat, d. 5. Januarii induerunt. Paulo post, seu ipso Pentecostes festo, Hacon Jörundum Holensem consecravit; eundemqve Sigurdo Skalholtensi, ob ingravescentem ætatem, latissime extensæ dioeceseos negotiis impari, adjutorem constituit. Qvid aliud relatu dignum tanqvam Archiepiscopus egerit, nos fugit; eodem enim anno mortem obiit.

§. 2.

De Jona II. s. Rufo.

Anno 1268. Archicathedram ascendit Jonas, qvi sub ipsum Salvatoris festum Natale, Nidarosiam intrans, ipso templi Cathedralis festo natali, primam Archiepiscopalem cecinit missam; moxqve prædecesso-

(a) Einaro mortuo, electus fuit Birgerus qvidam, ante ordinationem mortuus. Vide SCHÖNNINGS Trondhiemske Domkirkes Beskrivelse pag. 247. & Anhang pag. 3.

rum, Eifteini præfertim & Erici veftigia legens, difciplinæ ecclefiafticæ rigidiffimus exfecutor, Papocæfariæ fummus promotor, Regi contumax, laicisqve prægravis exftitit, Regios enim Miniftros, cæterosqve, ob minima qvævis delicta, aut graviter mulctavit, aut excommunicavit; Clerum vero & templa per fas & nefas ditare, curæ cordiqve ei unice fuit. Hujus rei primo in comitiis Froftenfibus hoc anno, deinde etiam in conventu Bergenfi Anno 1271. & iterum 1273, luculentum dedit documentum; ibidem enim pro tribunali fedens, caufas præbendarias dijudicaturus, Regi, fententiæ dicendæ jus negavit, nec nifi affefforis locum eidem concedere voluit, eoqve tandem contumaciæ & audaciæ proceffit, ut fibi & epifcopis, non tantum jura & leges dandi, fed etiam Reges creandi poteftatem arrogaret, qvæ controverfia priusqvam in Comitiis Tunsbergenfibus, Anno 1277, non potuit fopiri (a).

§. 3.

Vocante Gregorio 10. Epifcopis, Afkatino Bergenfi, Andrea Osloënfi, Eilifo Korti loco Arnæ Skalholtenfis, aliisqve Regni clericis, comitatus Anno 1274, Concilium Leontinum (Lugdunenfe) adiit, unde revertens, a Philippo Audace, qvi id temporis Gallis imperavit, perhonorifice excipitur, inqve honoris & amicitiæ fignum ingenti crystallo, cui infertus fuit ramus feu fruftulum fpinæ, ex Salvatoris, qvam qvondam paffus eft corona, donatur, aut, ut qvidam volunt, ad Regem Norvegiæ deferendum accepit, in cujus honorem, fi non per univerfam Norvegiam (b) faltim in diœcefi Nidarofienfi inftitutum fuit *Feftum Coronæ Spineæ*, qvod deinde 5. Idus Octobris, ingenti pompa celebratum fuit. Redux in patriam, Decreta Concilii divulgavit & executioni dedit, cujus præcipua erant capita: Saladinarum decimarum impofitio (c); Cruciatæ

(a) Acta illorum comitiorum, *Transactio* fimpliciter appellata, habentur fupra cap. 2. pag. 386. Confirmata funt Anno 1458. a Rege Chriftiano primo.

(b) *Verofimile videtur feftum illud per totam Norvegiam celebratum fuiffe, fruftulum enim fpineæ coronæ Bergis in templo Apoftolorum d. 9. Novembr. 1274. depofitum fuit, ubi æqve ac in diœcefi Nidarofienfi celebratum illud fuiffe oportet.* Qvam hujus rei confirmationem, ut & plures hujus Capitis notas illuftrantes debeo humanitati & eruditioni celeberr. *SCHÖNNINGII* Profeff. Eloqv. in Academia Eqveftri Sorana.

(c) *Decimæ Saladinæ* nomen trahunt a Saladino, famofiffimo illo Ægyptiorum feu Saracenorum

tæ contra Turcas expeditionis prædicatio: Promissio seu meritum vitæ æternæ proprio sumtu militantibus, & id genus alia, nam in officii partibus peragendis impiger, satisqve vigilans fuisse videtur. Anno 128). Concilium Nationale Bergis habuit, in qvo novum, qvod ab ipso denominatur, & vulgo *Jonæ Archiepiscopi Jus Ecclesiasticum* audit, promulgavit, & Rege non resistente, Norvegis obtrusit, statuta qvoqve synodalia, præcipue contra brachium seculare, ibidem sancivit, qvæ subditis obtrusa, dissidium inter illum & Regios excitabant (a).

§. 4.

Arnæ Thorlaci filio, qvem Anno 1269. 3. Cal. Junii Episcopum Skalholtinum ordinaverat, e Norvegia discedenti, in mandatis dedit, religiosos qvosdam articulos Islandis servandos injungere, qvorum præcipui erant: 1) Ut in missa, cum caro & sangvis Domini elevatur, & qvando ad ægrotos defertur, qvilibet manibus exaltatis in genua procumbat. 2) Matrimonium, nisi post trinam in templo coram concione proclamationem, nemo contrahat. 3) Scortatores, nisi concubinas aut dimitterent aut thori consortes facerent, a Corporis Domini fruitione arceantur: 4) Res inanimatas elocare, indeqve usuram capere, nemini liceat: 5) Multoqve minus laicis templorum possessiones administrare aut Præbendarum usus fructus percipere, concessum sit. Anno 1280. Epistolam seu compendium qvoddam Juris Canonici a se conscripti, & in Norvegia eodem anno divulgati, 35. causas anathematizandas continens, Islandis misit (b); Eorundem Episcopis cum laicis de jure & administra-

 tione

norum Imperatore, qvi Anno 1187. Terram Sanctam subjugavit, & Hierosolymam cepit. Contra eundem Anno 1178. primo decreta fuit expeditio cruciata, & decimæ ex omnibus omnium monasteriorum & templorum etiam facultatibus (solis exceptis, qvi cruce signati revera expeditiones subirent) qvod sæpius deinde fuit repetitum. Conf. infra Sect. 2. cap. 1. §. 22. & Sect. 3. cap. 1. §. 9. 13.

(a) Vid. Breve Honorii ad Ericum Regem supra a nobis pag. 404. allatum, & §. seqv.

(b) *Jus Ecclesiasticum*, qvod Jonas Archiepiscopus circa Annum 1280. conscripsit, & Norvegis obtrusit, cum illo, qvod Arnas Skalholtensis Anno 1275. apud Islandos in leges inferri curavit, pleriqve confundunt, sed injuste, diversa enim sunt, licet valde sint similia. Illud qvod Perillustr. Hafn. Acad. Procancellarius, *PONTOPPIDANUS* ad calcem Tom. 1. *Annal. Eccles. Dan. Diplomat.* latine a Summo Viro

ARNA

tione Præbendarum controvertentibus, auxiliares manus semper porrexit, præsertim in Conventu Bergensi Anno 1273, ubi Sighvato Halfdani Prædium Oddam & ingentem pecuniæ summam, Einaro Thorvaldi Vatnsfiordum, Ketillo Lopti Hytdalum, aliisqve eorum patrimonia abjudicavit (a): Eidem Arnæ Episcopo, ut *Novum Jus Ecclesiasticum* conscriberet & Islandis obtruderet, auctor exstitit, ipsumqve & Jorundum Holanum, ut Regia Edicta suis adversantia contemnerent, Regiisqve, ne latum qvidem ungvem cederent; Laïcis Præbendas extorqverent, renitentes vero anathematis fulmine percuterent, instigare nunqvam destitit.

§. 5.

Mortuo, Anno 1280. Regum mansvetissimo Magno, communiter dicto *Lagabæter*, cujus infatigabilem patientiam Jonas diu exercuerat, successit filius Ericus, qvem prius coronare, Regemqve solenni ritu proclamare noluit, qvam ex sua sententia jus jurandum ei extorserat, ad qvæ, aliasqve ejus molitiones Rex adolescentulus in principio regiminis connivere necessum duxit; sed procedente tempore & firmior factus, intolerandæ ejusdem arrogantiæ obviam ire & limites ponere cœpit, qvam ille auctoritatis imminutionem non ferens, una cum pluribus regni Episcopis, Anno 1282, ad exaggerandam rei atrocitatem necessarium ut videri voluit, sed revera voluntarium iniit exilium, in qvo Scaris Gothorum Anno 1283, animam exhalavit. Corpus ejus deinde in Norvegiam translatum, & Nidarosiæ in templo Cathedrali sepultum fuit, ubi miraculis ita inclarescere a qvibusdam credebatur, ut Sanctis eum annumerare non dubitarent.

§. 6.

ARNA MAGNÆO, adhuc nec ætatis nec eruditionis, ut ipse fatetur, maturo versum, publico communicavit, est ipsissimum illud, qvod Arnas Thorlaci svasu Jonæ Archiepiscopi conscripsit & Islandis proposuit, ut & hodiedum in usu est, qvod cuivis diligenter conferenti patebit; sed *Jus Ecclesiasticum Jonæ Archiepiscopi* in Lingvam Danicam hodiernam versum invenitur in *PAUS* Samling af gamle Norske Love. Synodalia nobis hic & §. præced. memorata, qvalia ex Codice pergameno Biblioth. Magnæanæ No. 354. in Folio exscripsimus, collata cum No. 351, cujus variantes circulis includuntur, ad finem hujus Cap. sub Litr. A. exhibentur, sed mutila esse videntur. Eorum initium alias se habet in Codice membraneo dictæ Bibliothecæ in Qvarto No. 138, qvod igitur sub Lit. B. ibidem adferemus.

(a) Sententiam illam verbotenus exhibebimus infra Sect. 3. cap. 1.

§. 6.

De Jorundo.

A discessu Jonæ Archiepiscopi per integrum fere sexennium Archicathedra Nidarosiensis vacabat. Electus qvidem a nonnullis fuerat circa Annum 1285. Narfus Bergensis Episcopus, sed cum aut oneri impar, aut honore indignus qvibusdam videretur, ab incepto destitum est. Deinde in Indridum qvendam, Musis Bononiensibus id temporis militantem, qvondam vero Nidarosiensis Capituli membrum, virum acri & contumaci ingenio, qvi in dissidio Regis & Jonæ Archiepiscopi ita Regem offenderat, ut solum vertere consultum duxerit, omnium vota collimarunt. Cum autem Regi hujus electio summopere displiceret, onus & honorem, qvæ Rege invito adipisci difficile putavit, non imprudenter declinavit, & electione sua sponte cessit.

§. 7.

Vacante Archiepiscopatu, Andreas Osloënsis Jorundum Hamarensem & Dolgfinnum Færoënsem Anno 1286. sacris episcopalibus initiaverat; sed Anno 1288. idem Jorundus accepto Pallio archiepiscopali Archicathedram ascendit, vir multis & magnis corporis animiqve dotibus præditus, sed tam elati pervicacisqve ingenii, ut ejus tempestatis Episcopum decuit. Hic, qvam primum ecclesiæ gubernacula accepit, prædecessoris vestigia ad amussim legens, cum Rege ejusqve Ministris contentionis serram reciprocare cœpit, qvorum non paucos anathematis fulmine percussit, caussans, eos in Jonæ Archiepiscopi exilium & persecutionem consensisse; inter qvos fuit Jonas Brynjolfi filius, vir magni nominis & Regi percarus, Uplandiæ tum temporis Præfectus, cui inter alia objecit, qvod cum uxore in lecto Archiepiscopi condormire ausus esset, ideoqve ei sacris interdixit.

§. 8.

Islandorum contentionum haud magis qvam antecessor, otiosum egit spectatorem, nam Electus tantum, sed nondum confirmatus, & anteqvam Pallium accepit, eorundem Episcopis scripsit, ut controversiam de præbendis acriter exseqverentur, easqve laïcis, sive hæreditate, donatione,

tione, emtione, jure dotis, aut qvocunqve tandem nomine tenerent, extorqverent. Jus illud, qvod instinctu Jonæ Archiepiscopi Arnas concinnaverat Ecclesiasticum, a capite ad calcem confirmavit, & vim legis habere jussit, Regia autem Edicta & Rescripta eidem adversantia, & qvæ laïcis Præbendarum usum & administrationem permitterent, nullius esse valoris & pro nihilo habenda pronunciavit, qviqve eorum auctoritate se tueri conarentur, dirissimo anathematis telo feriendos (a). Arnam Skalholtensem, sat alioqvin largum anathematum diribitorem, qvod Rafnum Oddi filium, Regium Islandiæ Præfectum & laïcorum coryphæum non excommunicasset, acriter objurgavit, qvod ideo ipse, per Narfum Bergensem Episcopum perfici curavit, inter alia objiciens, qvod Anno 1282 in Norvegia præsens, aliqvid ad persecutionem Jonæ Archiepiscopi contulisse visus sit, qvem tamen paulo post ipse absolvit.

§. 9.

Cum hoc modo aliqvantisper debacchatus fuisset, altum viri spiritum, domesticum inter ipsum & Canonicos Nidarosienses ortum diffidium, paullatim primo sedavit, & tandem penitus fregit, cujus initia ad Annum 1291. referuntur, causa autem ex infra (b) inserendis Bonifacii 8. literis Anno 1297. ad Bardum Serti sive Svarti Canonicum Bergensem datis qvadamtenus cognosci potest; illi enim causæ examen & judicandi potestatem Pontifex commisit: Qvid autem in hoc negatio Bardus præstiterit, nos latet. Sed qvoniam ad hunc annum Archiepiscopi & Canonicorum reconciliationem Annales referunt, verisimile est Bardum eos in concordiam reduxisse; Sopiri autem non exstingvi potuit incendium, nam ignis sub favillis latens, subinde flammam edere cœpit, adeo, ut Canonici sæpe ad tribunal Pontificis appellarent, indeqve multa Archiepiscopo adversa acciperent rescripta, qvi eo magis exasperatus; tandem illis per Laurentium Kalfi Islandum, solenniter sacris interdixit, qvod non secus ac oleum igni infusum ita eos inflammavit, ut non tantum alumnos scholæ & Abbatem Holmensem, sed cives etiam & oppidi incolas

(a) Ejus literæ ad universos Islandiæ incolas hac de re, ex *Vita Arnæ Episcopi* cap. 67. exscriptæ, inserentur ad finem hujus Cap. sub Lit. C.

(b) Vid. infra §. 11.

las in partes traherent, tantæqve tandem factæ sunt conjurationis vires, tanta animorum exacerbatio & odium, ut ipsius amici aut domestici per plateas civitatis sine præsentissimo vitæ periculo transire aut ambulare non possent aut auderent, ad qvas redactus incitas, Regis implorat opem, qvi Anno 1299. coronam solenni more accepturus, ingenti stipatus satellitio, Nidarosiam intrat, convocatoqve Regni Senatu in præsentia plurium Principum & Legatorum, qvi ad hanc solennitatem confluxerant, primo per Achonem qvendam (forte Cancellarium hujus nominis) virum doctum & disertum, deinde ipse, luculenta oratione, primo latina, deinde vero vernacula, exilii pœnam minitans, ni extemplo Archiepiscopo supplices fierent, ita eos terruit, ut prostrati aut in genua procumbentes, veniam peterent, & obedientiam in posterum promitterent. Sed denuo recruduisse odium videtur, nam Anno 1301. a Pontifice Archiepiscopus exauctoratus fuit, qvo fulmine perculsus ad Curiam Papalem iter suscepit, sed Lutetiæ Parisiorum in morbum incidens, per Legatos causam dicere & negotia expedire necessum habuit, a Pontifice autem absolutus & honori restitutus Anno 1302, aut ut alii volunt post biennium domum reversus est, & postea pacate vitam duxit (a).

§. 10.

(a) In hac historia recensenda secuti sumus *Vitam Laurentii Episcopi* Manuscript. qvi controversiæ pars magna fuit, sed celeberr. *SCHIÖNNINGII* Beskrivelse over Trondhiems Domkirke nuper edita, relationem supplet, & in aliqvantum mutat, monumentis erutis & in lucem editis suffulta, qvæ omnium fontium, qvalescunqve sint, maximam fidem habent. Secundum illa Archiepiscopus Canonicos ab initio anathemate feriit, qvi ad Papam appellarunt, decisione litis Romæ facta, ubi Johannes de Flandria Archiepiscopi causæ patrocinabatur, seqvitur pactum de Anno 1295, & iterum aliud sub auspiciis Regiis Anno 1297, qvo cum Archiepiscopus non staret, bulla nobis memorata ad Bardum Serti succedebat, qvem cum Archiepiscopus nec adhuc debita reverentia agnoscere vellet, Romam vocatus fuit, qvo in itinere in morbum incidit, causaqve eo absente 1298. decidebatur. Post annum lis recruduit, & Narfus Episcopus Bergensis, ac Petrus Math judices a Pontifice delegati sunt, qvi sententiam Anno 1299. tulerunt, ut Archiepiscopus omnia Capitulo ablata restitueret. His ab Archiepiscopo susqve deqve habitis, novam pactionem Rex Haqvinus procuravit, qvæ non diu duravit, nam Anno 1300 excommunicatio Canonicis promulgata est per Laurentium, qvæ igni oleum ita admovit, ut Archiepiscopus Regis implorare auxilium necesse duxerit, qvi Canonicis duras istas exilii aut submissionis conditiones obtulit. Sed brevi nova excommunicatio, novaqve ad Pontificem Romanum

§. 10.

Anno 1290. expeditioni, qvam Rex Ericus in Daniam fecit, interfuit, eodemqve anno Suffraganeorum conventum Nidarosiæ habuit (a), qvod & Osloæ Anno 1306. iterum fecit (b). Anno 1304. Arnam Helgonis Skalholtinum Episcopum consecravit, & elapso inde triennio, seu Anno 1307. e consilio Canonicorum Nidarosiensium, Laurentium Kalfi filium & Biornum e Prædicatorum Ordine ut Generales Ecclesiarum Visitatores in Islandiam misit. Seqventi autem anno in gravem incidit morbum, qvi eum diu afflixit, qvod Canonicis omnia ad se trahendi, omniqve auctoritate ipsum privandi ansam dedit, adeo, ut uno contentus famulo & coqvo, parvo inclusus conclavi vitam solitariam *in Annum* 1309. privatorum more protraheret, qvo tandem vitam cum morte commutavit.

§. 11.

Litteræ Bonifacii Pontificis ad Bardum Svarti.

Bonifacius (c) Servus Servorum Domini, dilecto filio *Bardoni* Serti, Canonico Bergensi, salutem & Apostolicam benedictionem. Conqvesti sunt nobis Sighvatus Vigfusi (d), Stirkarus (e), Erlendus Stirkari, Endre-

---

num subsecuta est appellatio, qvi sententiam Anno 1302. per Capellanum suum Baltramum de Mediolano tulit, qvæ sententia ab ipso Papa Anno 1303. confirmata est. Conf. *TORFÆI Hist. Norveg.* Tom. 4. pag. 403. 404. 421. & *SCHIÖNNINGII* Beskrivelse over Trondhiems Domkirke cap. 14. pag. 246-259. Anhang pag. 31-48.

(a) Synodalia illa vid. ad finem hujus Cap. sub. Lit. D.

(b) Vid. ibid. Litr. E. Hæc & præcedentia Statuta exscripta sunt e Codice No. 351. Folio.

(c) Hic est *Bonifacius 8.* qvi Anno 1294. electus fuit, unde constat, cum litteræ Anno tertio officii ejusdem datæ sint, ad Annum 1297. easdem pertinere. Litteræ autem hæ etiam legi possunt in *PONTOPPIDAN. Annal. Eccles. Dan. Diplom.* Tom. I. pag. 777. 778.

(d) *Sighvatum* qvi hic nominatur, nostri Annales & *Vita Laurentii* ut & *Arnæ Episc.* constanter vocant Sighvatum Lande, eundemqve ut virum doctum, magnæ auctoritatis & Canonicorum coryphæum deprædicant. Sed hic cognomen *Lande* Thorbergo cuidam tribuitur. Sighvatus semper fuit Arnæ Skalholtensi amicissimus, ejusqve vices in Concilio Lugdunensi Anno 1274. sustinuit.

(e) *Stirkarus*, deest Cognomen aut Patronymicum, qvorum alterutrum semper adscribi solet.

Endredus Arnoris (a), Audenus Serkveri, Arno dictus Rans, Oblandus (b) Vegandi, Audenus Thorbergi (c), Karus Martini, Thorbergus Roari, Thorbergus dictus Lande, Johannes dictus Elg. Arno Nicolai & Eskilus Rolbani (d) Canonici Ecclesiæ Nidarosiensis, qvod venerabilis frater noster J. Nidarosiens. Archiepisc. super qvibusdam argenti & ceræ qvantitatibus ac rebus aliis ad eos convenienter pertinentibus injuratur eisdem, ideoqve discretioni tuæ per Apostolica scripta mandamus, qvatenus partibus convocatis audias causam & appellatione remota debito fine decidas, faciens qvod decreveris auctoritate nostra firmiter observari. Testes autem qvi fuerint nominati, si se gratia odio vel timore subtraxerint, per censuram ecclesiasticam appellatione cessante compellas veritati testimonium perhibere, proviso ne aliqvis auctoritate præsentium extra Bergens. & Nidarosienses civitates & diœceses ad judicandum evocetur vel procedatur in aliqvo contra eum. Datum Romæ apud S. Petrum cal. Febr. Pontificatus nostri anno 3.

§. 12.

De Eilifo Korti.

Anno 1311 (e) Eilifus Korti Nidarosiensis Capituli Canonicus, & Jorundi adversariorum antesignanus, Archiepiscopus constituitur.

 Hic

(a) Sine dubio is est, cui Canonici Anno 1286. Archidignitatem obtulerunt; cessante enim inter Regem & Archiepiscopum dissidio, aut Regi reconciliatus in patriam reversus est, aut sub umbra Archiepiscopalis potentiæ, Regi etiam ingratus, tutus qviescere potuit.

(b) *Oblaudus*, leg. *Oblaudus*, sine dubio idem est, qvi scholæ Skalholtinæ Anno 1274. & deinde Holanæ circa Annum 1308. præfuit, nam eundem interea in Norvegia fuisse, ibiqve magni æstimatum, constat.

(c) Est *Audenus Rufus*, postea ab Anno 1314. ad 1322. Holanus Episcopus, de qvo infra Sect. 4. cap. 2.

(d) *Rolbani*, leg. *Kolbani* seu *Kolbeini*. Mirum, qvod Eilifus Korti, Jorundi in officio successor hic non nominetur, qvem inter Archiepiscopi adversarios non ultimum tenuisse locum certum est: Sed in causa esse potest, qvod post Annum 1297. Canonicorum Collegio adscriptus fuerit.

(e) Error typographicus in doctiss. *OLAVII Syntagma de Baptismo* Proleg. §. 13. irrepsit, ubi electioni nostri Annus 1324. assignatur.

Hic Islandiæ Præsules. Audinum Rufum Anno 1314. Jonam Haldori filium Anno 1322. & Laurentium Kalfi 1324. ordinavit; Sed in Egilli Ejulfi filii consecratione Anno 1331. ejus vices peregit Hacon Bergensis, senio enim & morbo confectus operi perficiendo impar erat. Anno 1328. causam Modruvallensem dijudicavit. Anno 1325. festum Corporis Christi in Norvegiam & Islandiam introduxit, & 1326. festum Magni Orcadum Comitis. Eo sedente, seu Anno 1328. templum Salvatoris qvod Nidarosiæ fuit, cum universis ornamentis incendio periit, ad qvod reædificandum, etiam in Islandia stipem emendicavit. Concilia nationalia sæpius eum habuisse certum est, qvorum Acta de annis 1320. (a) 1322. (b) & 1327. 7. idus Julii (c) & Calend. Septembris (d) ad nos pervenere. Obiit Anno 1332, 4 Non. Septembris.

§. 13.

De Paulo.

Eilifo successit Paulus, ab his Magister, ab illis Dominus *Paulus* Cancellarius insignitus; unde concludi potest fuisse eum Magistrum artium & Regis Cancellarium. Anno 1340. Aslacum qvendam ut Generalem Ecclesiarum Visitatorem in Islandiam misit, & Anno 1339. Jonam Indridi Skalholtensem, Anno 1343. Jonam Sigurdi Skalholtensem, Ormum Holensem, Thorsteinum Bergensem, Guttormum Stafangrensem & Jonam Erici filium, Skalle dictum, Gronlandensem Episcopos simul ordinavit. Synodos nationales etiam sæpius habuisse videtur, exstant enim ejus statuta

(a) Vid. ad finem hujus Cap. Litr. F. Statuta illa exscripta sunt e Codice membraneo Bibliothecæ Magnæanæ in Folio No. 354. collata cum No. 351. & exemplari nostro chartaceo, qvorum variantes cæsis includuntur. Idem dicendum est de proxime seqventibus.

(b) Vid. ibid. Litr. G.

(c) Vid. ibid. Litr. H. Exscripta e Codice 351. Folio.

(d) Vid. ibid. Litr. I. Hæc Statuta exscripta sunt e Codice membraneo No. 138 in Qvarto, collata cum No. 351. in Folio, cujus variantes & additamenta cæsis includuntur.

tuta de Annis 1334 (a), 1336 (b) & 1345 (c), qvibus addi poteſt *Confeſſio fidei* ſub ejus auſpiciis conſcripta (d). Mortuus eſt 1346.

§. 14.

De Arna Vade.

Huic anno 1347. ſufficitur Arnas dictus Vade, qvi, qvod memoriæ proditum eſt, nihil relatu dignum peregit, nam poſt perbrevem officii adminiſtrationem, univerſali illa qvæ Europam 1349. afflixit, peſte abſorptus eſt.

§. 15.

De Olao.

Anno 1349, ab unico qvem Nidaroſiæ reliqvit peſtis illa epidemica, Canonico, eligitur Olaus, Abbas Holmenſis (al. Hamrenſis), qvi Anno 1351, a Curia Papali reverſus, Archicathedram aſcendit. Hic Anno 1362, Jonæ Erici filio epiſcopatum Holenſem contulit. Anno 1363, aut ſecundum alios 1362. Thorarinum Skalholtenſem, & 1366. ejus ſucceſſorem Oddgeirum ordinavit. Anno 1357, aut ut alii volunt, 1358. Eiſteinum & Ejulfum, ut Generales Eccleſiarum Viſitatores in Islandiam miſit, qvi ſub ſpecioſo viſitationis nomine, varias pecuniæ emunctiones & extorſiones exercebant (e). Moritur Olaus 1371.

(a) Hæc & proxime ſeqventia Statuta e Codice membraneo nobis toties citato No. 351. in Folio exſcripta ſiſtentur ad finem hujus Capitis ſub Litr. K.

(b) Vid. ibid. Litr. L.

(c) Vid. *PONTOPPID. Annal. Dan.* Tom. 2. pag. 169. 170.

(d) De incerto anno. Exſcripta eſt e Codice membraneo No. 138. in Qvarto, ad finem hujus Cap. ſub Litr. M. legenda. Eadem hæc Confeſſio eſt, ac illa, qvam doctiſſ. *OLAVIUS* in *Syntagm. de Baptiſmo* ſub titulo: *Agrip heilagrar trúar* allegat.

(e) Vid. infra Sect. 2. cap. 1. §. 3. & cap. 2. §. 9. Sect. 3. cap. 6. §. 4. 5. Exſtat tamen eorum Conſtitutionis apographum, qvod ad finem hujus Capitis ſub Lit. N. exhibebimus.

§. 16.

De Thrando.

Olao ſucceſſit Thrandus Anno 1374, qvi, ad eccleſiam Islandicam pertinente, qvæ ad nos pervenire potuit, nulla re memorabili geſta, moritur Anno 1381.

§. 17.

De Hacone & Nicolaö.

Anno 1381, eligitur Dominus Hacon Ivari filius, qvi in Germania, dum ad Curiam Papalem confirmationem acqviſiturus tendebat, certior factus, laïcum qvendam, nomine Nicolaum, natione Danum, ab ipſo Pontifice electum, & Avenione ordinatum eſſe, mutato propoſito revertitur. Nicolaus autem nulla prorſus re in officio geſta, nam nec ordinationem nec confirmationem, nec ullam aliam officii partem peregiſſe dicitur, utpote omnino indoctus & literas ignorans, Anno 1386, ad plures abiit.

§. 18.

De Vinaldo.

Anno 1386. Vinaldus qvidam Nicolao ſufficitur, qvi primus, & forte ſolus ab Islandis ſubſidium Pallii poſtulavit (a). Anno 1391. cauſam

---

(a) ***Pallium*** ſive ***Paludamentum*** fuit veſtimenti genus, qvo, ad indicandum in alios imperium & excellentiam, ſoli qvondam Imperatores amiciebantur; Sed ſeculo demum qvarto Epiſcopis, ad denotandum eorum imperium eccleſiaſticum, &, ſuper alios ordines eminentiam, eodem uti conceſſum fuit. Primitus tantæ fuit magnitudinis, ut totum fere corpus contegeret, ſed cum tempore, in fimbriam tres digitos latam & tres ulnas longam degeneravit. Alba hæc eſt & lanea, qvæ a collo per pectus demittitur, ad notandum bonum paſtorem, humeris ovem perditam portantem; In eadem qvatuor conſpiciuntur cruces, binæ purpureæ, binæ vero nigræ; Conficitur, non ex lana vulgari, ſed certis cæremoniis præparata, qvæ hoc modo conſecratur: Die Sanctæ Agnetis, qvi eſt 13. cal. Februarii, duo albi & probe loti agni inter miſſam in altari ejusdem divæ Sanctæ Agnetis conſtituuntur & conſecrantur, qvi deinde ſubdiaconis ad templum divi Petri alendi traduntur, qvorum eſt curæ, ut Pallia

ſam Einari Haffididæ judicavit. Anno 1393. ſententiam Jonæ Archiepiſcopi de prædio Vatnsfiord confirmavit. Anno 1394. Vilchinum Skalholtenſem ordinavit. Mortuus 1402.

Litr. A.

(a) Jón med guds miſkunn erkibiſkup af Nidaróſi. Andreas med þeirri ſömu miſkunn biſkup af Oſló. Jörundr biſkup af Hólmi (Hólum). Erlendr biſkup. af Fœreyum. Arni biſkup af Skálhollti. Arni biſkup af Stafángri. (Narfi) Arni biſkup af Biörgin. Þórfinnr biſkup af Hamri. ſenda öllum mönnum í Nidaróſs erkibiſkups dœmi. þeim ſem þetta bref ſeá edr heyra. frid oc fagnad í drottni Jeſú Kriſto. Medr því at var áhyggia. oc áſtundan. oc forſiá. at veita fólkſins ſáluhiálp. oc uora undermenn víſa gera af þeim hlutum. ſem þeim vœri nytſamliger at vita. oc þeirra ſidu. oc medſerdi draga áleidis oc til betranar. þá bádum ver miúklátliga miſkunnſamligan gud. at hann bleſi oſs í brióſt gipt himneſkrar ſpeki. veitandi vizku. oc upptendrandi vorn alhuga. oc (giörd) girnd til þeſs at vor aktan tœki af honum upphaf. oc med ſiálfs hanns miſkunn, kœmi

Pallia conficiantur, & qvotcunqve opus eſt, in promtu habere. Neceſſitas Pallii in Concilio œcumenico octavo Anno 872. concluſa eſſe fertur, unaqve qvod ſignum eſſet ſubjectionis & fidelitatis, qvam Archiepiſcopi Eccleſiæ Romanæ deberent, qvod Gregorius 7. in juramentum fidelitatis mutavit. Hoc ornamento pro altari ſtantes utuntur, idqve tantum dum ſanctiſſimis officii partibus funguntur. Qvantas divitias hoc inventum loculis Pontificis Romani intulerit, inde conſtare poteſt, qvod unicum tantum tale Pallium qvandoqve 30000. aureos conſtitiſſe certum eſt. Hæc ut alia ejusmodi in rudiorum gratiam adnotare non inconveniens viſum eſt, præſertim, cum Pallii Archiepiſcopalis in hoc opere mentio ſæpius injiciatur.

(a) *Id eſt:* Jonas dei gratia Archiepiſcopus Nidroſienſis. Andreas eadem gratia epiſcopus Oſloënſis. Jörundus epiſcopus Holmenſis (Holenſis), Erlendus epiſcopus Færoënſis. Arnas epiſcopus Skalholtenſis. Arnas epiſcopus Stavangrenſis. Arnas (Narfus) epiſcopus Bergenſis. Thorfinnus epiſcopus Hamrenſis mittunt omnibus hominibus, qvi hanc epiſtolam legunt vel audiunt, pacem & lætitiam in domino Jeſu Chriſto. Qvoniam noſtra ſollicitudo & ſtudium & cura (*in eo occupatur*), ut populi ſaluti operam navemus, & noſtros ſubditos doceamus eas res, qvæ illis ſunt ſcitu utiles, & eorum mores atqve converſationem promovent & emendant; Ideo ſupplices rogavimus miſericordem deum, ut nobis in pectus inſpiraret donum cæleſtis ſapientiæ, dans ſcientiam

kœmi hún til ſkylldulígrar endalyktar. af því at (lœrdir menn þeir) hann ler þeſs þeim mönnum ſem ſkipader eru til gudligrar þiónoſtu. eigu fullulíga í fridi oc frelſi gudi þióna. þá endrnýum ver med (rökſemd) rádſemd þeſſa biſkupaþíngs ſkipan þá ſem giördi herra Vilhiálmr Kardinalis í Noregs Kóngs ríki. þá er hann framdi þar þat embœtti ſem herra (Innocencius) Páfinn hafdi hann tilſkipat. ſuo ſem ſinn legatum. At huerr ſem af ſiálfs ſíns vilia. oc valdi. gengr á annars faſtaeigno edr dregr under ſig annars valld med ofríki. þá ſe hann af ſiálfu verkinu bundinn med banns atkuœdi. En til þeſs at ránsmadrinn beri eigi (letti) aptr af ſinni flœrd oc illzku. þá leg:ium ver þat til. at ránsſökin ſkal dœmaz fyrir dómara heilagrar kirkiu ef kirkia edr klerkar voru rœnter. Suo hid ſama ſettum ver bannſettningar ſuerd í gegnum alla þá menn ſem med illvilia leita nidr at brióta. edr fyrirkoma. frelſi heilagrar kirkiu. innan Nidaróſs erkibiſkupsdœmis. edr þœrr laugſamligar (loſſamligar) ſidueniur ſem kirkiur eigu at hafa. ſaker fornrar hefdar. En med því at ſuo ſtendr ritad bœdi í guds laugum oc manna. at ſókner oc dómar veralldligra mála. ſkulu eigi framflytiaz á hátídum ne helgum daugum. þeim ſem einkannliga eru ſkipadir gudi (til) tignar. ſuo ſem kunnigt er kriſtnu fólki. oc ſuo fullkomliga er fyrertekid í ſkipunum heilagra fedra. fram at hafa þeſsháttar málabeizlur

tiam & accendens noſtrum deſiderium & cupiditatem (actionem), ideo ut noſtra ſententia ab illo capiat initium & cum illius gratia perveniat ad debitum finem. Qvia dat ille iis hominibus, (Clerici enim) qvi divino cultui ſunt aſſignati, ut plene in pace & libertate deo ſerviant (oportet). Ideo nos renovamus e conſilio (authoritate) hujus ſynodi conſtitutionem, qvam tulit dominus Vilhelmus Cardinalis in regno Regis Norvegiæ, qvando officio ibidem fungebatur, qvod Dominus Papa (Innocencius) tanqvam ſuo legato ei demandarat. Qvod ſcilicet, qvicunqve ſponte ſua & violenter alterius prædia vel invadit, vel, qvod alterius ſubeſt dominio, violentia arripit, ipſo facto ligatus ſit ſententia excommunicationis. Sed ne ſpoliator emolumentum capiat ex ſuo dolo & malitia, iſtud addimus, qvod cauſa deprædationis a judice ſanctæ eccleſiæ, ſi templum vel clerici fuerint ſpoliati, judicetur. Ita qvoqve gladio excommunicationis transfigimus omnes illos homines, qvi libertatem ſanctæ eccleſiæ intra Archiepiſcopatum Nidroſienſem, vel legitimas (laudabiles) illas conſvetudines, qvas templa propter antiqvam præſcriptionem ſervare debent, ex malitia infringere vel tollere ſtudent. Qvoniam vero ita ſcriptum extat & in dei & in hominum legibus, ne actiones & ſententiæ cauſarum ſecularium proferantur ſabbatis vel feſtis diebus, iis imprimis qvi dei in honorem ſunt dicati, uti etiam populo chriſtiano notum eſt, & ita conſtitutionibus ſanctorum patrum plene cautum, ne ejusmodi

beizlur (málakærſlur) á helgum tímum. at allt ſkal þat ónýtaz. ſem þá er ſótt edr dœmt iafnvel þó hvortueggi ſamþycki. ſem málin eigaz vid (fyrir) þeim dómi nema naudſyn ſe til annars. edr milldlig nytſemd geri þat þolanligt. þá fyrirbiódum ver af guds hálfu. oc heilagrar kirkiu. oc allra vor. at veralldligar þíngſtefnur ſe hafdar á drottinsdaugum. edr á ödrum hátídum. allra hellz þá er predika ſkal guds ord fyrir fólkinu. En ef nockur dirfiz at gera í mót þeſſarri ſkipan vorri þá ſkal hann taka þá refſing. at vera afſviptr umgóngu (inngóngu) heilagrar kirkiu um þriá mánadi. um þat fram annad. ſem á hann leggz epter guds laugum. Þat fyrirbiódum ver oc med valldi vors þíngs. at preſtar þoli þat leikmönnum. at kirkiur ſe hafdar fyrir hirdſluhús. oc allra ſídz geri þeir þat ſiálfer. þvíat óſœmiligt er at þeir geri þat ſiálfir er þeir eiga ödrum at quidia. Nú ef nockur berr í kirkiu ſegl edr ſmör (ſmiörlaupa) edr ſkreid ſkarpa. edr annat þvílíkt. utan lof kirkiupreſtz. nema hann flyti þat í braut. epter þriár áminningar preſtz. ſem óſœmiliga var þángat borid. þá uiti hann ſig þadan af vera útiluktan af heilagri kirkiu. En allt at einu lofum ver at menn flýi í kirkiur undan ófridi. med faung ſín. edr elldzgángi. edr audrum naudſynium. ſuo þó ath þá ſe í braut bornir þeir hluter. er naudſyn letter af. Þann lofligan ſiduanda landzins. at ſá geri brúdlaup ſitt opinberliga.

modi actiones in foro temporibus ſanctis inſtituantur, (*ſin minus*) ut omne iſtud irritum habeatur, qvod ibi agitur & judicatur, qvamvis conſentiat uterqve eorum, qvi hanc coram hoc judicio cauſam agunt, niſi neceſſitas aliud ſvadeat, vel grata utilitas illud tolerabile faciat; Ideo nomine dei & ſanctæ eccleſiæ, & omnium noſtrum prohibemus, ſeculares fori conventus celebrari diebus dominicis vel aliis feſtis, imprimis, cum dei verbum prædicandum eſt coram populo. Qvod ſi qvis contra hanc noſtram conſtitutionem facere auſus fuerit, talem det pœnam, ut ſit privatus freqventatione (introitu) ſanctæ eccleſiæ per tres menſes, præter illud qvod ei imponitur ſecundum leges divinas. Illud etiam authoritate noſtræ ſynodi prohibemus, ne ſacerdotes conniveant laïcis in eo, qvod templis utantur pro repoſitoriis, imprimis, ne illi ipſi hoc faciant. Nam dedecet illos ipſos iſta facere, qvæ alios prohibere debent. Si qvis templo vela, butyrum (vaſa butyrum continentia) vel piſces arefactos vel aliud ſimile ſine venia parochi, intulerit, niſi iſtud auferat poſt admonitiones a ſacerdote ter factas omne qvod indecenter eo introlatum fuerit, ſciat ſe ab illo tempore excluſum eſſe a ſancta eccleſia. Nihilominus homines ab hoſte vel etiam ignis graſſatione vel aliis neceſſitatibus fugientes in templa, ſua ſecum ferre impedimenta permittimus, ita tamen ut res iſtæ, ceſſante neceſſitate auferantur. Laudabilem illam regionis con-

berliga. sem ser uill sá eiginkonu. vilium ver styrkia med vorri skipan. Nú ef nockur madr duelr lengr en um eitt ár oc þriá mánadi. brúdlaupsgerd sína. sídan þat redzt. utan naudsyn. edr skynsamliga sauk. þá sem sóknarpresti sýniz þar fyrir þurfa at setia lengri frest. þá skipum ver at honum se (fyrirbodin) kirkiuumgánga. allt til þess er hann leidrettiz af þvílíkri þrályndi. Þat höfum ver oc stadfastliga skipad. at ef nockur af leikmönnum tekr under sig til prófs oc rannzaks. edr dóms. þær saker sem at eins eigu fyrir forstióra heilagrar kirkiu at dœmaz. vanuirdandi í því laugliga dómendr þeirra mála. oc gengr suo vitz oc vitandi á sœttargerd. þá nýliga staddiz millum kóngsdómsins. oc kirkiunnar. oc af huörratueggiu hálfu var med svardögum stadfest. edr sá sem dregr klerk naudgan under leikmannadóm. En þeir af leikmönnum. sem dóm leggia á kirkiu eigner. edr klerka. at þeim siálfum ósþurdum (audsþurdum). edr móti mœlandum. þeim sem ráda eigu. þá fellir sá á sig fullkomid bann af siálfu verkinu. En þessi mál eru einkannliga tilskilin. in kompositione. Allar sakir þœr sem klerkar (eiguz) vid. edr leikmenn sœkia á klerka. hiónasamband. oc allt hiúskaparmál. oc þau sem dœma skal. huersu huerr er getinn laugliga. um frœdi (forrædi) á kirkium. oc tíunder. um heit oc testamentum. er menn gera einkannliga af því er menn gefa kirkium. edr

---

consvetudinem, ut nuptias suas palam celebret qvi uxorem ducere vult, nos nostra constitutione confirmare volumus. Jam si qvis ultra unum annum & tres menses celebrationem suarum nuptiarum, postqvam scilicet illas peragi fuit conclusum, sine necessitate vel causa rationabili, ob qvam parocho dilationem visum fuerit concedere necessarium, distulerit, jubemus nos ut illi freqventatio templi interdicatur, donec a tali resipuerit pertinacia. Illud etiam firmiter mandavimus, ut siqvis laïcorum illas causas, qvæ tantum ab antistite sanctæ Ecclesiæ judicari debent, explorandas, examinandas vel judicandas sibi arrogaverit, eo legitimos judices harum causarum contemnens & ita volens sciensqve illam Transactionem violaverit, qvæ nuper sanciebatur inter imperium & ecclesiam, & ab utraqve parte juramentis confirmabatur, vel si qvis clericum invitum sub judicium laïcorum trahit. Illi autem laïcorum qvi de possessionibus templi vel clericorum iis vel inconsultis, vel contradicentibus, qvibus dominium competit, sententiam ferunt, is perfectam excommunicationem ipso facto incurrit. Sed hæ causæ in Compositione specialiter nominantur: omnes causæ qvæ clericos intercedunt, vel ob qvas laïci clericos in forum vocant, de matrimonio & omnibus eo pertinentibus, & ubi judicandum num qvis sit legitime natus, de administratione bonorum templi & decimis, de votis & testamentis, imprimis eo fine factis, qvod qvis templis aliqvid vel aliis sacris locis & pauperibus hominibus legat. De protectione peregri-

edr ödrum helgum ftaudum. oc fátœkum mönnum. Vernd pílagríma er vitia heilagra kirkna. oc um þeirra mál. um kirkna eigner. oc um allt kirknafrelſi. er hún á í ſer. oc fyrir utan ſig. í mönnum oc eignum. oc þar ſem ſelldir verda edr keypter andliger hluter. um frillulífi. um hórdóma. oc frœndſemisſpell. um meinſœri. oc um okr. er menn byggia dautt ſe. um villu alla oc vantrú. oc um aull önnur þau mál er þeſſum eru lík oc til heilagrar kirkiu heyrer dóm yfer at hafa. epter guds laugum. En þótt bœdi ſe til guds rettr. oc ſuo er þat aúdſýniliga á quedid. í ſœttarbrefinu. at klerkar ſkulu uera fullkomliga friálſir. undan öllu yferbodi leikmanna. edr þeir menn ſem þeir hafa í ſínum naudſynium. eigu med öngu móti þýdaz under nockud forbod. ſem kóngr edr hanns umbodsmenn leggia mönnum edr hafa álagt. um kaup edr ſaulur. þá finnaz þeir at því. ſem þeirra frelſi girnaz. undandraga klerkunum. oc leita ſuo ſinni illzku fram at koma. at þeir leggia fegialld á þá leikmenn. ſem ſelia kirkium (klerkum) brennt ſilfr. edr adra hluti. til þeſſ at engi treyſtiz friálsliga. at ſelia klerkum ſlíka hluti en audrum mönnum. Nú af því at ſuo finz ritad í laugum heilagrar kirkiu at ef einnhverr hlutr er bannadr. þá er þat allt bannad eptir rettri ſkilning. ſem þann hlut leider til framkuœmdar. oc því leggium ver under bann alla þá. ſem þvílíka hluti dirf-

peregrinatorum, qvi viſitant ſancta templa, & de eorum cauſis, de poſſeſſionibus templorum & de omni libertate templi qvam habet in ſe & extra ſe, tam homines qvam poſſeſſiones; & ubi res ſpirituales vel emtæ vel venditæ fuerint; de concubinatu; de adulteriis; de inceſtibus; de perjuriis & de fœneratione, qvando qvis inanimatas res elocat. De hæreſi qvacunqve & infidelitate & de omnibus illis cauſis qvæ his ſunt ſimiles, & de qvibus judicium ferre eccleſiæ juxta leges dei competit. Sed qvamvis & lex divina adſit, & expreſſis verbis illud in literis Transactionis determinetur, qvod clerici eſſe debeant plene liberi ab omni imperio laïcorum, & ut illos homines, qvorum miniſterio in neceſſariis functionibus utuntur, nulla ratione ſe ſubmitti oporteat cuiqvam interdicto, qvod Rex vel ejus curatores hominibus imponunt vel impoſuerunt ratione emtionum vel venditionum; Nihilo tamen minus inveniuntur qvi clericis ſuam libertatem ſubtrahere cupiunt, & ſuam ita malitiam effectui dare ſatagunt, ut mulctas laïcis illis irrogent, qvi vendunt templis (clericis) argentum defecatum vel alias res, ne qvis potius clericis libere vendat tales res, qvam aliis hominibus. Jam cum ita ſcriptum reperiatur in legibus ſanctæ eccleſiæ, qvod ſi qvæ res vetita fuerit, tum omne illud vetitum eſt juxta ſanum ſenſum, qvod illam rem ad effectum ducit, & ideo ſubjicimus excommunicationi omnes illos, qvi has res ſuſtinent, nulla ratione accipient facere ejus excommunicationis abſolutionem, donec reſtitu-

az at gera. ſkulu þeir med aungu móti lauſn fá. af því banni. fyrr en þeir hafa ádr aptrgreitt ſuo mikla penninga ſem þeir toku af þeim ſem ſelldu ſitt. Svo oc ef nockur dirfiz at ófrelſa vinnumönnum edr þiónoſtu monnum. klerkum (klerka edr kirkna) edr kirkium. ſuo (ſem ſteinſmidi) ſmidi edr ſkipſtiórnarmönnum þeirra. edr adra þá ſtarfsmenn. leggiandi á þá fiölſkylldi almennilig. edr einslig.. tálma ſkip þeirra. edr taka med valldi. utan nockur mikil naudſyn kalli at. edr almúgſins naudſyn. oc halldi klerkar of faſt í þeim tilfellum. þá viti ſá ſer bannada vera inngongu heilagrar kirkiu. af ſkipan þeſſa þings oc aunga aflauſn fá. fyrr en hann hefer vidrkuœmiliga bœtt þat ſem hann braut Þat er oc biſkupum hugleidanda. þar ſem oſs er á hendi fólgid. ábyrgd þeirra manna. ſem vær erum yferſkipader af guds hálfu. at eigi drögum ver undan. fyrir óſkynſamliga þaugn. vid vora undermenn. þat ſem naudſyn veri at vita. því hinn helgi Páll poſtuli ſegir ſuo í ſínum piſtli ad effeſios. vos ſcitis qvo modo nichil. ſubtraxerim vobis utilium qvominus annunciarem vobis. qvapropter conteſtor vos. qvia munde ſunt manus mee a ſangvine omnium veſtrum. þat má ſua noröna. Þer vitid ſagdi poſtulinn þat ec hefi engan hlut undandregid vid ydr. oc þann ſem ydr var naudſyn í at vita. ſuo at eigi bodada ec ydr. oc fyrir því uitu þer ſiálfir at hendr minar eru hreinar af allra ydvarra blódi. En hvat gefr poſtulinn oſs at ſkilia fyrir þeſſi ord. nema þat at hann vœri ſekr blóds þeirra. þat er ſynda þeirra. oc tións. ef hann hefdi nockud med þaugn undandregid þat at ſegia

reſtituerint tantum pecuniæ, qvantum ab iis ſumſerunt qvi ſuum vendiderunt. Ita etiam ſi qvis audeat malo qvodam afficere operarios vel famulos clericos vel templa (clericorum vel templorum), fabros, opus laterarium vel navium rectores, vel alias operas, imponens iis onera generalia vel ſpecialia, impediat eorum naves, vel vi arripere, niſi magna qvædam neceſſitas urſerit, vel neceſſitas populi & clerici in his caſibus nimis tenaciter retinuerint, iſte ex conſtitutione hujus ſynodi introitum ſancti templi ſibi interdictum eſſe ſciat, nullamqve impetret abſolutionem donec qvod commiſit delictum condigne expiaverit. Id qvoqve obſervandum eſt epiſcopis, cum nobis commiſſa ſit cura eorum hominum qvibus divinitus præfecti ſumus, ne ſubducamus per inſipidum ſilentium noſtris ſubditis, qvod ſcitu neceſſum fuerit, ita enim loqvitur Sanctus ille Paulus apoſtolus in epiſtola ſua ad Epheſios. Vos ſcitis qvomodo nihil ſubtraxerim vobis utilium, qvominus annunciarem vobis, qvapropter conteſtor vos qvia mundæ ſunt manus meæ a ſangvine omnium veſtrum, qvod Norvegice ita verti poteſt. *Þer vitid &c.* At qvid Apoſtolus per hæc verba ſignificandum indigitat, niſi qvod reus eſſet illorum ſangvinis id eſt peccatorum & perditionis

legiá sem hœfdi þeirra sáluhiálp. Suo innan sem utan mégu vorar hendr eigi vera hreinar af blódi vorra undermanna. þeirra sem oss eru a hendr fólgner til andligrar stiórnar: ef ver leidum hiá: oss med óvarligri þaugn. oc snertum ei vid þá hluti sem fram veri flytiandi. fólkinu til nytsemdar. Lœkner sýniz oc. ei sýkn med öllu. þótt hann hafi sagt hinum siúka hveria fœzlu honum hœfer at neyta. til tempranar sinnar heilsu. oc berr sua til at hinn siúki deyr. neytandi þat. sem honum var meinsamligt. med því at lœkninnn hafdi eigi sagt honum at iafnvel skylldi hann vidvarna þess-háttar hlutum. Suo er oss oc naudsynligt. er skipadir erum lœknar sálnanna. at ver hugleidim. at ei at eins samer oss at lœra fólkid þad sem ver skylldumz forsiá at veita til andarheilsu hverium hlutum. þat þarf skyllduliga at fylgia. helldr hœfer oss ok iafnvel opinberliga at segia at þeir leiti fordaz þat sem þeim er ógeranda, huersu megum ver nú þá leida hiá oss. oc at láta sem ver siáim eigi. ef nockur gleymer suo sinni sáluhiálp. sem gud láti ei vera. at hann leggi nockurar pyntingar á heilaga kirkiu guds eign edr hanns þiónostumönnum ómilldliga misþyrma. þvíat utan. ef ver gerum oss seka þeirra lastanna. sem ver þolum vid vora undirmenn. ef ver megum hirta þá til leidrettu. En þat trúum uer oc uœntum med guds miskunn. at aungir. edr fáir dirfiz þess. at hlaupa i þann (or-

 skemdar

nis eorum, si per silentium aliqvid iis dicere omisisset qvod ad eorum reqvirebatur salutem. Nec intrinsecus nec extrinsecus nostræ manus mundæ esse possunt a sangvine nostrorum subditorum, qvi nobis commendati sunt ad regimen spirituale, si præterimus incauto silentio & non tangimus res illas qvæ in medium proferendæ sunt populo in utilitatem. Medicus qvoqve omni culpa vacare non videtur, qvamvis dixerit ægroto qvali cibo illum vesci oporteat ad temperamentum suæ valetudinis, & si ita acciderit ut ægrotus ille moriatur, dum illo vescitur, qvod ei noxium erat, cum medicus ei non dixerit, qvod ei æqve a talibus rebus cavendum esset. Ita & nobis necessarium est, qvi constituti sumus medici animarum ut consideremus, qvod non solum populum, cujus curam ad salutem animæ agere obligamur, res qvascunqve, qvas jure seqvi debet, docere oportet, sed qvoqve nobis convenit vel palam hortari ut illud qvod iis facere non licet, evitare studeant. Qvomodo jam silentio præteriremus & simularemus nos non videre, qvando qvis suæ salutis adeo oblivisciturr, qvod ne fiat deus avertat, ut imponat pœnas qvasdam sanctæ ecclesiæ, possessioni dei, vel ejus famulos immisericorditer maletractat, nisi simul nos reos faceremus illorum scelerum, in qvibus connivemus nostris subditis, si eos corrigere possimus ad emendationem. Credimus vero & speramus cum dei gratia qvod nulli vel pauci audeant incurrere vitium istud peccaminosum, qvod impugnent pacem & libertatem

ſkemdar lauſt) ſyndarlauſt. at þeir ſtríði uppá frid oc frelſi heilagrar kirkiu. oc ef þat gera nockurir. þá má þat líkligt ſýnaz. at þeir geri fyrir því at þeir viti eigi hverr pína ſkylldaz. þeim er ſlíks dirfiz. Er þat oc ei undarligt þó nockur ſiái minnir vid. þat at gera ſem hann veit ei bannad vera. þar ſem þat verdr opthliga. at ſá óttaz ei lauſtinn at fremia. þótt hann viti ólofad vera. er hann trúir at lítil pína ſkal á hann vera laugd. þótt hann geri. En til þeſſ at engi taki hedan af. af þeſſu tilfelli. ofdirfd til at misgera. oc ſuo ſem af óvizku blindleiks megi hann fela ſig under aſſakanar ſkugga. þá ſkipum ver med ſkylldu. at upp ſkulu vera leſnar opinberliga fyrir alþýdu (ſinn) á hveriu ári. at öllum biſkupsſtólum regluligar ſkipaner heilagra fedra. þoer ſem ſkýra í hverium atburdum menn fella á ſig fullkomid bann ſlíkt id ſama ſkal þeim heyra. i enum ſtœrſtum heradskirkium. til þeſſ at ſiálf (óvitzkan) óvitz ſkapan ſú ſem fyrri hafdi (framlút) framin verid. at hrata í ſyndina. ſtoduiz af upptekinni illzku. þá er hún ſer ógn pínunnar. En þeſſer atburdir finnaz upptalder med ſkýrri ſkipan í guds laugum. ſem her ſegir. Sá er hinn fyſti atburdr. ef nockur fellr í (fyrirdæmda) fyrrnefnda villu. fyrirlítandi retta trú. Annar er ſá atburdr. ef nockur ſetr ſaman nýa villu. (hvart ſem þat) ef þat err opinberrt. edr leynt. ſkulu menn fordaz ſamneyti. vid opinberan. villumann. þótt hann ſe eigi (bodadr bann ſettr. En þat er ei ſkyllt um þann ſem leyndr er. fyrr en hann er bodadr bannſettr) forbodadr. ſem bann-

---

tatem ſanctæ eccleſiæ, etſi qvidam iſtud fecerint, tum maxime probabile videbitur, hos hoc ideo facere, qvod neſciant pœnam qvam merentur, qvi hæc auſi fuerint, nec mirum eſt qvamvis qvis ſibi minus caveat, ne faciat, qvod vetitum eſſe ignorat, cum ſæpe eveniat, ut ille non metuat patrare ſcelus, qvamvis noſcat non permiſſum eſſe, ubi crediderit pœnam exiguam modo iſtud fecerit ſibi irrogandam eſſe. Ne qvis autem ex hoc caſu ſumat ſibi licentiam peccandi & ſe propter ignorantiam cæcitatis recondere poſſit ſub umbra excuſationis; Ideo ſtricte mandamus, ut palam recitentur coram plebe qvotannis (ſemel) in qvavis ſede epiſcopali conſtitutiones Sanctorum Patrum regulares, qvæ exponunt in qvibus caſibus qvis in ſe devolvat plenam excommunicationem, illud ipſum iis incumbat in præcipuis toparchiarum templis ut ipſe ignorantiæ prætextus (ignorantia), qvi prius fuit adhibitus (prona) ad labendum in peccatum, ab incepta malitia cum minas pœnæ viderit, refrænetur. Hi autem caſus clare in legibus divinis recitati inveniuntur, juxta qvæ hic dicentur. Primus caſus eſt ſi qvis inciderit in antea nominatam (condemnatam) hæreſin, ſpernens veram fidem. Secundus caſus eſt, ſi qvis compingat novam hæreſin; ſive ſit clanculum ſive palam, cavendum eſt a convictu cum manifeſto hæretico, qvamvis ei non ſit interdictum vel

ut

bannsetter menn. oc fyrerdœmdr af heilagri kirkiu. Suo eru þeir oc allir bundnir undir eilífu banni. sem ödruvíss skilia oc lœra. en heilug Rómveria kirkia predikar. oc uardueiter af heilagri skírn. oc af helgan holldz oc blóds vors herra Jesu Christi. edr af skriptagánginum skylldum. hiónabandi. oc ödrum helganum heilagrar kirkiu. oc suo aller þeir err. einnhverr biskup hefer villumenn dœmda í sínu biskupsdœmi. Sá err enn hinn þridi atburdr ef nockur trúir villumanna fortölum. edr tekr þá til sín. veriandi. oc fylgiandi þeirra málum. þesser falla í þat sama bann. oc ef nockur af þessum hafnar (at) oc leidrettaz innan tólf mánada. sídan hann verdr bodadr bannsettr. þá fellr á hann æfinnlig ófrœgd. skal hann oc þadan af í óngum laugskilum hafa. oc med óngu móti vitnisbœrr. frá er hann skildr at þiggia þat sem nockur vill honum gefid hafa. í sínum testamentum. engi má skipa hann sinn erfingia. oc aungan arf skal hann taka. eigi skal hann oc mega gera sitt testamentum. á aunga menn skal hann oc kœra mega nockud mál. en neyda skal hann til at suara ödrum rettu. oc. ef hann hefer dómandi verid. þá skal sá dómr fyrir ecki standa eiga. oc engi mál koma undir hanns dóm. Nú ef hann hefer klerkr verid. þá skal hann liggia under slíkum saumum pínum. oc vera

---

- ut hominibus excommunicatis, & a sancta ecclesia condemnatis (non sit ejus excommunicatio promulgata. Sed hæc regula non observanda ubi cum eo, qvi hujus hæreseos manifestus non est, res agitur, donec excommunicatus pronunciatus fuerit.) Ita & omnes illi æterna excommunicatione ligantur, qvi secus intelligunt & docent, qvam sancta ecclesia Romana prædicat & servat, de sacro baptismo, & de consecratione carnis & sangvinis nostri domini Jesu Christi, vel de confessionis necessitate; matrimonio & aliis sacris sanctæ ecclesiæ, ita qvoqve omnes illi (*excommunicati sunt*) qvos episcopus qvilibet hæreticos judicaverit in sua diœcesi. Tertius casus est, si qvis credit persvasionibus hæreticorum vel eos ad se recipit, adjuvans & propugnans eorum causas, illi in eandem cadunt excommunicationem, & si qvis horum recusaverit intra duodecim menses emendari, postqvam excommunicatus pronuntiatus fuerit, illi inuritur perpetua infamia & exinde ad actus forenses non adhibendus, & nullo modo testimonium ferre dignus habeatur. Interdictum est ei accipere qvod qvis ei dare voluerit in eorum testamentis. Nemini licet illum suum hæredem scribere & nullam capiat hæreditatem, nec ei suum testamentum in favorem alterius condere licitum esto, nec integrum ei sit actionem contra aliqvem instituere, at cogendus est ad præstandum aliis jus suum, & si qvando judex fuerit, tunc sententia ab illo dicta, rata non haberi debet, nec ulla causa ejus judicio submittenda. Si autem clericus fuerit, subjectus sit iisdem his pœnis & (antea) deturbatus ex omnibus gradibus

vera (ádr) affettr öllum vígflupöllum af ſinum biſkupi. Hinn fiórdi er ſá atburdr ef nockur ſéger oc fylger því. at Rómaborgarkirkia ſe eigi höfud (kriſtninnar). oc henne ſe eigi hlýdanda. Sá er hinn fimti atburdr. ef nockur leggr hendr med heipt oc illvilia. á klerk edr klauſtramann. þá fellir hann á ſig páuabann. býdr oc nockur þat ödrum at gera. þá eru báder í banni. ſá ſem baud. oc hinn err gerdi. Sá fellr oc í bann er veita mátti klerkinum lid í ſlíku tilfelli. oc veitti eigi. þat err af þeim manni rett ſkilt. er valld edr yferſkipan hafa til at ſtiórna ödrum. oc mátti hann forſtod veita. oc villdi ei. Eitt ſaman ofríki má oc ſtundum metaz ſlík ſök. þótt ei ſe hendr á mann lagdar. ſuo ſem þá ef nockur ſetr klerk í band. edr lœſer í myrkaſtofu edr ödru vardhalldi. þat öngum leikmanni gefz ſuo mikid valld yfer nockurum klerk. oc því fordaz ſá ei bannid er þetta giörir. verdr oc fleiri vega misþyrmt klerkum. en ſkedia líkömum þeirra. Sá er hinn ſetti atburdr ef veralldliger valldzmenn. (iarlar) iallaſtiórnarmenn. ſýſlumenn. edr adrer þeir menn. ſem þeſſer ſkipa í ſín ſtörf. í borgum edr bœium. gera krafer. edr óſkyllduligar pyndingar á klerka edr (kirkiur) kirkium. oc þeirra (eigner) eignum. fyrirkomandi ſuo valldi oc framkuœmd. forſtióra heilagrar kirkiu. nema þeir láti af. laugliga áminnter. þá viti þeir ſig vera í banni. oc ſuo huerr er þeim fylger til þeſs.

---

dibus ordinationis a ſuo epiſcopo. Qvartus caſus eſt, ſi qvis ſtatuerit & contenderit, eccleſiam Romanam non eſſe caput (chriſtianiſmi), nec illi eſſe obtemperandum, Qvintus eſt caſus ſi qvis manus immittat cum violentia & malitia in clericos vel monachos, is ſe in excommunicationem Papæ præcipitat. Et ſi qvis imperaverit alteri hoc faciendum, uterqve in excommunicatione ſunto, & qvi imperavit, & qvi fecit. Is qvoqve excommunicationem incurrit, qvi clerico in tali caſu ſuppetias ferre poterat, & (tamen) ei non ferebat, jure iſtud ab homine expoſtulatur, qvi habebat poteſtatem vel jus aliis imperandi, & poterat præſidium præſtare, verum recuſabat. Sola interdum violentia ut talis cauſa æſtimari debet, qvamvis manus cuiqvam non immittantur, ut ſi qvis clericum in vincula conjicit, vel carcere includit vel cuicunqve cuſtodiæ, cum nulli laïco detur tanta in clericum qvendam poteſtas, ideoqve, qvi tale facit, excommunicationem non evitat, clerici qvoqve pluribus rationibus maletractari poſſunt, qvam ſola corporum ipſorum læſione. Sextus caſus eſt ſi domini ſeculares, (Comites) Comitum mandatarii, Toparchæ vel qvidam ex illis hominibus, qvibus illi ſua negotia committant exſeqvenda in urbibus vel villis, pecuniæ ſolutiones vel irrogationes injuſtas ſacerdotibus, templis vel eorum poſſeſſionibus imponant, poteſtati hoc modo & exſecutioni Antiſtitis ſanctæ eccleſiæ præjudicantes, niſi deſiſtant legitime admoniti, ſciant ſe eſſe excommunicatos,

ut

þefs. þviat ongar krafer edr þegnskylldr megu leikmenn med rettu leggia á klerka edr kirkiur. En hverr fem tekr valld eptir nockurn þann err sliku hafdi framhalldid. oc vill hann ei aptrbœta innan fyrsta mánadar þesshattar rángendi edr oftekiur þess sem þat valld edr starf hafdi fyrir honum þá fellr hann á þat sama bann. þviat hann samþyckir því sama, sem hinn gerdi. I siaunda stad err her skipadr sá atburdr er menn giöra skipaner mót frelsi oc fridi heilagrar kirkiu. nema þeir hafi innan tueggia mánada. sídan þeim var lyst. oc tekid þœr af sínum bókum. ef þœr vóru ritadar. edr (hallda þeir fram) halldid þœr frá þeim skipanum. þótt þœr veri afskafdar bókunum. Slíkt hid sama þeir sem rita slíkar skipaner. oc ei sídr valldzmenn. oc rádzmenn. oc rettarar, stadanna. ef þeir dirfaz at dœma eptir þesshattar skipanum. Suo þeir sem (þá dóma rita) þeir dœma retta til stadfestingar. Slíkt hid sama þeir sem iáeid gefa til at láta hafa veniur þœr sem helldr megu heita óveniur. oc upp hafa tekiz móti frelsi heilagrar kirkiu. þá bindaz þesser allir í bannz atkuœdi at guds laugum. En þá er vitanda at frelsi heilagrar kirkiu stendr saman (í þeim) privilegiis. sem henni hafa veitt verid. yfer andligum hlutum edr stundligum andœfum almenniliga edr einsliga. Nú eru sum privilegia veitt heilagri kirkiu af siálfum gudi. sua sem þat er vor lausnari Jesus

ut & omnes qvi eos hac in re adjuvant, nullas enim irrogationes vel tributa clericis vel templis justo jure imponere possunt laici. Qvi vero in imperio succedit, ei qvi tale qvid effecit, & intra mensem primum tales injurias nimiaqve tributa ab eo qvi illum in hoc imperio vel labore antecedit, exacta restituere recusat eandem incurrit excommunicationem, cum consentiat in eo ipso qvod alter ille fecit. Septimo loco hic adfertur talis casus, ubi qvis facit constitutiones contra pacem & libertatem Sanctæ ecclesiæ, nisi intra duos menses, ex qvo publicatæ fuerunt, ex suis libris demant, si exaratæ fuerunt, vel exseqvantur illas constitutiones, qvamvis ex libris erasæ essent, id qvoqve valeat de iis, qvi scribunt tales constitutiones, nec minus domini, & dispensatores & judices civitatum, si ausi fuerint secundum istas constitutiones judicare, ita etiam de illis qvi talia (tales sententias scribunt) confirmanda judicant. Ita & illi (*huc pertinent*) qvi tales consvetudines servandas approbant, qvæ potius pravæ dici debent, & qvæ invaluerunt contra libertatem sanctæ ecclesiæ. Hi omnes sententia excommunicationis juxta leges dei ligantur, at ideo sciendum libertatem sanctæ ecclesiæ constare in privilegiis ei datis in res spirituales vel divitias seculares generaliter vel specialiter. Qvædam vero privilegia sanctæ ecclesiæ data sunt ab ipso deo uti illud, qvando noster salvator Jesus Christus dicebat Petro Apostolo: Qvodcunqve ligaveris in terra, illud

us Christus sagdi Petri postula. hvat sem þú hefer bundid á iardriki. þat mun oc bundid á himni. oc hvat sem þú hefer leyst á iördu. mun leyst á himni. sua oc þat at tíunder. oc frumfórner. oc allt offr. heyra (kirkium) klerkum til. Þat privilegium er enn af gudi veitt heilagri kirkiu. at klerkar eigu valld oc rád yfer hennar eignum oc audœfum. oc hennar forstiórar eigu laug skipa af andligum hlutum. oc hafa þar dóm yfer. oc fleira annad. Þat er stendr í hinu forna oc hinu nýa laugmáli guds. Af herra páfanum er oc privilegium veitt heilagri kirkiu. (Sua sem þat at sá er í banni af siálfu verkinu sem heiptuga hönd leggr á lærdan mann. Sua þat at tueir uattar vinni þörf um testamenta þau öll sem sálugiafer megu metaz. oc mörg onnur privilegia hafa páfarner veitt heilagri kirkiu því þat megu þeir) Suo hafa keisararner ueitt privilegia heilagri kirkiu. þvíat þat megu þeir vel gera af veralldligum hlutum. suo sem þat er lofat hverium manni at leggia til heilagrar kirkiu faudrleifd sína. suma edr alla. huart sem hann uill. at hún eigniz epter hanns dagh. edr fyrir. med hverium hœtti sem hann uill. oc ei þarf hann nockurn orlófs epter at spyria um þá giof. þvíat í þeirri giof. er madr gefr heilagri kirkiu fyri sál sinni. er þat hid hœsta endimark. en eingi endimark er honum sett. *Nú huerr* sem veiter mótgáng þessu frelsi heilagrar kristni. þá forbodaz hann í bannz áfell. Sá er hinn átti atburdr her skipadr. at þeir sem brenna med illvilia

illud & ligabitur in cœlo, & qvodcunqve solveris in terra, solvetur in cœlo: ita & qvod decimæ & primitiæ & omnis oblatio debentur clericis (templis). Istud qvoqve privilegium a deo datum est sanctæ ecclesiæ, qvod clerici habeant potestatem in ejus bona & divitias, & ejus antistites habeant jus ferendi leges circa res spirituales, & de iis sententias ferre; & plura alia (privilegia) qvæ exstant in vetere & nova lege dei. A domino Papa etiam privilegium datum est sanctæ ecclesiæ, (vel uti qvod ipso facto is excommunicatus est, qvi violentam manum injicit clerico cuidam, & qvod duobus testibus opus sit ad omnia illa testamenta, qvæ pro animæ salute facta haberi possunt, & multa alia privilegia dederunt Pontifices maximi sanctæ ecclesiæ, cum illis qvoqve istud liceat). Ita qvoqve Imperatores sanctæ ecclesiæ privilegia concesserunt, hoc enim penes eos est in rebus temporalibus; uti etiam sanctæ ecclesiæ suum patrimonium, vel qva partem, vel qva totum, sive velit ut ei sit post ejus diem (*emortualem*), sive ante, qvocunqve demum modo voluerit, donare cuiqve homini licet. Nec opus habet alicujus consensum circa hanc donationem sollicitare, nam in illa donatione, qvam qvis pro anima sua sanctæ ecclesiæ donat, is summus finis esto, nullus vero terminus ei præscribendus est. Qvicunqve se opponit huic sanctæ ecclesiæ libertati, pœna excommunicationis ei interdicitur. Octavus est casus hic dictus, qvod ex malo proposito sanctum templum vel sacra loca vel

vilia heilaga kirkiu edr heilaga stadi. edr þau herbergi sem standa innan kirkiu gardz. edr þess viderniss sem heilug kirkia á vernd at veita. umhverfis sigh. þá eru þeir bannsettir at guds laugum. oc sídan er þeir hafa bodader verid bannsettir af heilagri kirkiu um þessa sauk. skulu þeir af óngum fá lausn utan siálfum páfanum. nema í lífsháska. (Sá er hinn níundi ef nockurr brýtr kirkiu eda ræner hana sídan. eda gerir í henni ódáda werk. sem er at fara úþyrmiliga med guds líkama. eda at brióta alltari. eda kross. eda annat slíkt). Hinn (níundi) ellifti atburdr er sá. ef nockur falsar bref herra páfans fyrir sig edr annan mann. þá er sá oc af siálfum laugunum bannsettr med öllum þeim er honum veita fullting. þess vitandi. edr veriandi hanns mál. Slíkt hid sama sá oc sem nýter ser til nockurar framkuœmdar falsad páuansbref. uitz oc uitandi þat, sem annar madr feck. edr falsadi. en sá er vardveiter. skal innan tólf daga sídan hann veit falsid fyrirkoma því brefi edr fá í þess valld er vel má trúa til vidtöku. ef hann vill fordaz bannzinspínu. þat er þeim til (vidrhiálpar) eidhiálpar er ser nýter falsad bref óvitandi. at hann hafi prófat sem hann kunni bez. oc gœti ei suo seint aptrhuarfs. at fyrir því sýndiz hann vera sannsakadr. Hinn tíundi atburdr fellir á þá fullkomid bann. sem sarrasenis flytía vopn til handa. edr skipvidu. edr (iárn) madr. edr gioraz (skipstiórnarmenn) skipmönnum þeirra. edr veita þeim nockurs-

 kyns

vel domus istas qvæ in cœmeterio exstructæ consistunt, vel in septis qvæ sunt in tutela sanctæ ecclesiæ circum circa, comburentes, excommunicati sint secundum leges dei, & postqvam excommunicati pronuntiantur a sancta ecclesia hanc ob causam, a nemine absolutionem impetrent, nisi ab ipso Papa, excepto solum in vitæ periculo. (Nonus casus est si qvis diffringit templum vel deinde id spoliat, vel in eo patraverit crimina atrocia, ut est corpus dei maletractare, altare vel crucem diffringere, vel aliud his simile). (Nonus) undecimus casus est, si qvis literas domini Papæ vel pro se ipso, vel pro alio fallet, ille etiam, juxta ipsas leges excommunicatus est cum omnibus illis, qvi illi opem ferunt, scientes & procurantes ejus causam; ita qvoqve, qvi in suos usus adhibet vitiatas Papæ literas, certo sciens qvod incompetens illas impetraverit vel falsaverit, is autem apud qvem hæc epistola servatur, intra duodecim dies ex qvo fraudem novit, has literas destruat, vel tradat tali viro, cui servandæ concredi possunt, si velit pœnam excommunicationis effugere. Inservit ei ad (excusationem) beneficium juramenti, qvi literas falsas ignorans in suos adhibet usus, qvod eas, qvam optime fieri potuit, exploraverit, & pœnitentiam non tam sero adhibuerit; ut ideo revera reus videri possit. Decimus casus in eos plenam devolvit excommunicationem, qvi Saracenis arma ministrant, vel ligna ad naves exstruendas

kyns fullting til ágángs oc ófridar heilögu jorsalandi oc kristnu fólki. Enn ellefti atburdr er sá ef nockurer rœna Rómveria edr adra kristna kaupmenn þeirra fe þá sem sigla med sínum kaupeyri. ser til nytsemdar oc ödrum. edr dirfaz at taka siálfa þá at herfángi. edr rœna þá fe. sem skipbrot hafa þolt. þessir allir falla í bann af siálfum laugunum. nema þeir bœti þat er þeir brutu oc gialldi aptr þat sem þeir rœntu. þá err þeir eru laugliga áminter. I tólfta stad stendr skipan gregorii páfa (decimi). med hverri er hann lagdi bann á alla þá sem nockud ofríki edr ágángi þrónga biskupum edr lœrdum mönnum til þess at leysa nockura af bannz atkuœdi edr gefa lœrdum aptr embœtti. edr leysa tída gerd. i þeim stödum sem ádr eru afteknir. Sá er hinn þrettándi atburdr at ef leikmenn. í hverri stett sem standa. edr hveria tign sem þeir hafa. neyda til þess forstióra heilagrar kirkiu. (kapellanos) kapella edr adra klerka. saumu lög lesa láta. at under leikmannavalld leggiz heilagrar kirkiu fastaeigner. edr bóir. þá se þeir bodnir í bannz atkvœdi. nema þeir gefi allt aptr med frelsi i þeirra valld sem eigu. sídan þeir eru laugliga áminter. þat er þeir hofdu ádr med ofríki tekid under sig. suo at þá kallaz formenn heilagrar kirkiu. prestar oc persónar. þat len af leikmönnum hallda. suo sem af sínum yfermönnum. A þetta ofan bannsetium ver þá alla oc serhveria. sem leita

endas (vel ferrum), vel eorum nautæ, homines, vel navium gubernatores fiunt, vel iis aliqvalem opem ferunt; ad impetum vel invasionem in terram sanctam & populum christianum faciendam. Undecimus casus est, si qvi Romanos vel alios Christianos mercatores eorum bonis spoliant, qvi navigantes secum suas merces sibi aliisqve in utilitatem vehunt, vel hos ipsos captivos ducere, vel eos qvi naufragium passi fuerunt pecunia spoliare audent. Hi omnes cadunt in excommunicationem ex ipsarum legum (*præscripto*), nisi expiaverint qvod deliqverunt, & restituerint, qvod spoliarunt, postqvam legitime admoniti fuerunt. Duodecimo loco exstat constitutio Gregorii Papæ (Decimi), qva excommunicationem imposuit omnibus illis, qvi vi qvadam vel coactione episcopos vel alios clericos ad absolvendum qvosdam a pœna excommunicationis, vel clericum qvendam in pristinum officium restituendum, vel sacrorum celebrationem illis in locis, ubi antea fuit abrogata, permittendum adigunt. Decimus tertius casus est, si laici cujuscunqve status fuerint, vel qvalemcunqve habuerint dignitatem, cogant antistites sanctæ ecclesiæ, Capellanos vel alios clericos ut easdem (*ut antea obtinuere*) leges publice recitari curent, qvod (*scilicet*) laicorum potestati subjicienda sint sanctæ ecclesiæ latifundia vel villæ, iis sententia excommunicationis promulgetur, nisi eorum dominio qvi possident, postqvam rite fuerint admoniti, omne illud libere restituant, qvod vi antea sibi subjecerunt, ita ut antistites sanctæ ecclesiæ sacerdotes & personæ illud feudum a laicis tanqvam vasalli tenere dicantur. Supra hæc excom-

leita upp at reisaz móti varum virduligum herra Eireki Noregskóngi. oc hanns ríki. edr med nockurum illuirkium edr suikrœdum vilia fyrirkoma fridinum.

Litr. B.

(b) Jón med guds miskunn erkibiskup í Nidarósi. Andres biskup af Osló. Jörundr biskup af Hólum Arni biskup af Skálhollti. Erlendr af Fœreyum. Arni af Stafángri. Narsi af Biorgin. Þórfinnr af Hamri. Nidaróss kirkiu underbiskupar. senda aullum retttrúudum maunnum í Nidaróss erkibiskups dœmi. Þetta bref siáundum edr heyrundum. frid oc fagnat í drottni Jesú Kristo. Oss sitiundum oc tracterandum á þessu biskupsþíngi eptir heilagra fedra setníngum &c. I nafne Faudr oc Sonar oc Anda Heilags. biódum vier med valldi oc rauksemd þessa þíngs. at klerkar þeir sem taka erfd hins krossfesta oc hans mark. at þeir se skírlífer. fridsamer. hógvœrer. oc tilgefner gudligri þiónustu. oc bœna halldi. enn fordizt miöc deilur oc. þrætr oc haturligar framferder. oc alla hiegómliga hluti oc ósœmiliga. at þeir megi makliga gudi þióna í því embætti sem þeir eru tilsettir. fyrirbiódum vier at nockur nidrsettar deilur uppveki. edr gefi efni til nockurs sundurþyckis. edr nockur framhrapi í þá illzku

excommunicamus omnes illos & singulos qvi rebelles fiunt contra nostrum illustrem dominum Ericum Regem Norvegiæ & ejus regnum, vel qvibuscunqve facinoribus aut dolo pacem turbare satagunt.

(b) *Id est:* Jonas Dei gratia Archiepiscopus Nidarosiensis, Andreas Episcopus Osloënsis, Jörundus Episcopus Holensis, Arnas Episcopus Skalholtensis, Erlendus Færöensis, Arnas Stafangrensis, Narfus Bergensis, Thorfinnus Hamarensis, Ecclesiæ Nidarosiensis suffraganei, omnibus fidelibus in Archiepiscopatu Nidarosiensi, has literas visuris vel audituris pacem & gaudium in Domino Jesu Christo mittunt. Nobis sedentibus & tractantibus in hoc concilio Episcoporum, secundum constitutiones sanctorum patrum &c. In nomine Patris & filii & spiritus sancti, ex potestate & authoritate hujus concilii mandamus, ut clerici, qvi in hæreditate crucifixi & ejus signo succedunt, casti sint, pacifici & divino cultui & precibus addicti, maxime vero lites & rixas & conversationem odiosam, ac omnes res vanas & inhonestas vitent; ut in officio, qvod illis demandatum est, Deo digne serviant. Prohibemus ne qvi lites sopitas resuscitent, aut discordiæ cujusqvam materiam suppeditent, vel in talem proruant

íllzku at lasta leikmenn. edr bíta þá med aufundar taunn oc umlestrar. Enn ef nockur dirfizt þat at giöra. þá sie hann svo hardliga hirtr af sínum dómara. at seirna gángi ór minni pína hefndarinnar en tilgiörd glæpsins. Svo áminnum vier leikmenn at eigi þraungvi þeir presta edr adra klerka med óvidurqvæmiligum pyndingum. helldr sie þeir fielagliger vid þá oc gódgiarner. giörande sem postulinn býdr. at hvorer tveggia sie vid adra samþycker í einum ástaranda oc lítillæti. Enn ef nockur hefur sik upp í ofbelldis anda oc slítur í sundr þetta ástarinnar samband. þá skilr hann sigh frá gude. því gud býr ecki í þess mans hugskoti sem sundr slítr fridar band oc ástsemdar. Item medr því at fyrirbodit er í helgum bókum at kaupa med peningum heilagt sidferdi. edr heimta nockut *fie af* þeim sem inn gánga í klaustr. oc þó at þetta se fyrirbodit. þá takazt þó nunnurnar optliga aungvar nema med peningum í systra lag. Nú vier lækning viliandi gefa þessari sótt. því skipum vier ef abbadís eda prior at systra klaustri þiggr fie edr giafer edr giörer kaup edr óleyfiligt skilord til þess vid nockura at inngánga í systralag edr gefur til þess rád edr samþykt. þá hefer hann fyrirgiort sínu vallde af siálfu verkinu. Enn ef þeim er nockut gefit ádr edr sídan edr offrat rettliga án kaupi *edr skilorde* þá mego þær þat rettliga oc leyfiliga þiggia. þetta sama *vilium* vier oc at vardveitizt í audrum klaustrum. þat er oc innvirduliga hugsanda hvat

---

ant malitiam, ut laïcos vituperent, vel dente invidiæ aut calumniæ corrodant. Qvod si qvis facere ausus fuerit, tam acriter a suo judice castigetur, ut pœna serius vindictæ, qvam promeritum sceleris oblivioni detur. Ita & laïcos cohortamur, ne sacerdotibus aut aliis clericis incompetentibus irrogationibus graves fiant, sed sociabiles potius & benignos se erga illos præbeant, facientes ex Apostoli mandato, ut utriqve concordes ad invicem sint in uno spiritu charitatis & humilitate. Siqvis vero in spiritu violentiæ elatus hanc amoris copulam disruperit, ille a Deo se segregat, Deus enim in talis hominis, qvi vinculum pacis & charitatis disrumpit, animo non habitat. Item cum in sacris libris sanctos mores pecunia emere prohibitum sit, ut & qvoddam pecuniæ cœnobia intraturis adimere, qvamvis hoc prohibitum sit, sæpe tamen nullæ moniales nisi data pecunia in consortium sororum admittuntur. Jam nos huic morbo medicinam admoturi præcipimus, ut si Abbatissa aut Prior cœnobii sororum; pecuniam vel dona acceperit, aut contractum vel conditionem illicitam cum aliqva in consortium sororum intratura pacta fuerit, vel suo consilio aut consensu id promoverit, ipso facto a potestate sibi commissa remota sit. Qvod si illis ante vel post sine contractu vel conditione legitime donatum vel oblatum fuerit, id recte & licite acceptare illis permissum esto. Hoc idem & in aliis monasteriis ut servetur,

hvat Páll postuli seiger þeim er til hanns qvómu af effeso. þier vitid sagdi hann at ec hefi ecki undanndregit at seigia ydr þat sem ydr má verda til nytsemdar. því vóttar ec þat fyrir ydr at mínar hendr erú hreinar af ydru blódi &c.

Litr. C.

(c) Oss er kunnigt um dóm þann er virduligr herra Jón erkibiskup dæmde í Biorgvin um stadamál. sva oc at Arne biskup var tilskylldadr at taka under sik allar kyrkiuegner. hvör sem þær hefr ádr. eptir nockurum fornum óvanda edr skildögum móte biskups villd oc vilia. oc hellz þesse bodskapr. þar til Rafn Oddsson bar til Íslands opit bref virduligs herra Eiriks konongs. fyrir hvört efne ólærder menn tóku undir sigh. oc ónýttu sva dóm oc bodskap ágæts herra Jóns erkibiskups. enn þann dóm oc bodskap stadfestum ver med voru brefe. enn þeir sem á hafa setz kyrkiuegner. epter brefe oc leikmanna styrk móte heilagre kyrkiu. oc lærdra manna skipan. þá bæte audmiúkliga vid kyrkiuna. eptir dóme herra biskups. vilie nockrer enn herda huge sína oc hiörtu móte gude oc vorum bodskap. oc halldа kyrkiuegner móte hennar frelse. þá mega þeir rettelega bannsetiaz af biskupe. Datum Nidarófe MCCLXXXVIII.

Litr.

---

vetur, volumus. Attente qvoqve animadvertendum est, qvod Paulus Apostolus ad illos dicit, qvi Ephefo ad illum venere, nostis, inqvit, me nihil subtraxisse vobis dicere, qvod utile vobis esse posset, hinc coram vobis testor manus meas sangvinis vestri puras esse &c.

(c) *Id est:* Notum est nobis de sententia qvam reverendus Dominus Jonas Archiepiscopus de causa præbendarum Bergis tulit, ut & qvod Arnæ Episcopo injunctum fuerit, omnes templorum possessiones retractaret, qvisqvis illas huc usqve, sive ex antiqvo qvoqvam perverso more, sive conditionibus, contra Episcopi nutum & voluntatem tenuerit, qvæ jussa, usqve qvo Rafnus Oddi filius patentes illustris Domini Erici Regis literas in Islandiam retulit, valuere, qvo facto laici (*possessiones istas*) arripuere, & sententiam eximii Domini Jonæ Archiepiscopi nihili fecere, qvam sententiam & constitutionem nos nostris (*hisce*) literis confirmamus. Qvi autem secundum literas & patrocinium laicorum, sed contra sanctam ecclesiam & clericorum constitutiones præbendas occupavere, ex Episcopi sententia ecclesiæ humiliter satisfaciunto. Si qvi autem animos suos & corda contra Deum & nostra mandata, possessiones ecclesiæ contra ejus libertatem retinendo, adhuc indurare voluerint, illi ab episcopo jure excommunicari possunt. Datum Nidarosiæ 1288.

Litr. D.

(d) Epterfarandi ſtatúta wóro giör oc ſamanritud í Nidaróſi af ágætrar áminningar Jörunde erkibiſkupi af neſndum ſtad. Erlende af Færeyium. Arna af Skálhollti. Arna af Stafángri. Eyuinde af Oſló. Þórſteini af Hamre. lýdbiſkupum. oc ſkylldulįga bódin at hallda ollum oc ſerhuerium í Nidaróſs erkibiſkupsdœmi. ſub anno domini milleſimo ducenteſimo nonageſimo in die decollacionis beati Johannis Baptiſte.

Allir þeir preſtar ſem haſa curam animarum eru ſkyllder til at predica fyrir ſínu ſóknarfólki á hvern ſunnudag af heilagri trú oc hennar articulis. af heilagri ſkírn oc þeirri hiálp ſem þar leider af. oc huerſu ſmábörn ſkulu ſkíraz í naudſyn ef æi náir preſti. oc at þeir ſem ſkirder eru confirmeriz af biſkupi þegar færi gefz á. ſkulu þeir oc ſua kenna úngum. ſem gömlum mönnum ſem æi kunna ádr Credo in deum. pater noſter. med ave maria. oc á þeſſum lutum iafnliga próſa einkannliga í þeirra ſkriptagángi. oc leggi pínu vid þeim ſem æi vilia nema. Preſtar oc próſaſtar oc adrer kirknanna formenn ſkulu iduliga at geyma at telia fyrir *leikum* oc lærdum um ſtyrka trú oc vegſemd wid holld oc blód vors *herra Jeſu* Chriſti. ſua at í huern tíma er því er upphalldit í heilagri meſſo. edr þat werdr borit til ſiúkra manna fyrir ſtadi eda ſtræti. falli þeir á kne berudu höfdi

---

(d) *Id eſt:* Seqventia ſtatuta facta ſunt & conſcripta Nidroſiæ a bonæ memoriæ Jörundo Archiepiſcopo dicti loci, Erlendo Færöenſi, Arna Skalholtenſi, Arna Stafangrenſi, Eyvindo Oſloënſi, Thorſteino Hamarenſi ſuffraganeis, & ut ab omnibus & ſingulis per Archiepiſcopatum Nidaroſienſem obſerventur, ſtricte injuncta. Anno Domini milleſimo ducenteſimo nonageſimo, die decollationis beati Johannis Baptiſtæ.

Omnes ſacerdotes qvi curam animarum habent, qvavis die dominica concionem coram parochianis habere tenentur de ſancta fide ejusqve articulis, de ſancto baptiſmo, & ſalute inde redundante, & qvo modo infantes, ſi urgeat neceſſitas, & ſacerdotis non ſit copia, baptizari debeant, & ut baptizati qvam primum occaſio dabitur, ab Epiſcopo confirmentur. Illi (*ſacerdotes*) tam juniores, qvam ætate provectos, qvi antea non calluerunt, Credo in Deum, pater noſter, & Ave Maria docento, & horum notitiam jugiter, imprimis vero in confeſſione, examinanto, diſcere vero nolentibus pœnam dictanto. Sacerdotes & Præpoſiti, & alii eccleſiarum antiſtites probe curent, ut laïcis & clericis jugiter inculcent firmam fidem & venerationem erga corpus & ſangvinem Domini noſtri Jeſu Chriſti, ita ut qvandocunqve in ſancta miſſa elevatur, vel ad ægrotos per vicos vel plateas portatur, iſti denudato capite & manibus

höfdi oc upprettum hondum. en prestar skulu þat bera skrýdder yfer sloppum under reinum dúki. fyrirfaranda krossi. biöllu oc loganda kerti. utan leidarleingd banni eda annad skynsamligt inpedimentum gángi til. oc skulu prestar þá bera þat á hálsi ser í reinum púngi edr skiódu. oc geyma vandliga þat sem afgeingr. Af sínum yfermönnum skulu prestar frædaz um önnur officia mest af lága söngum oc skírnaremboetti. af olíau oc líksöng oc odrum þeim lutum sem tilheyra prestligu emboetti. oc á sögdum lutum optliga prófaz. Þörf vinnr huerium presti at segia eina messo á dag. utan í þeim casibus sem losat er at lögum. þat er at skilia á ióladag. edr páskadag. huítasunnudag. edr á drottinsdag. edr in festo dupplici. edr lík komi til kirkiu edr biskup hafi skipat honum tuær kirkiur. þvíat þá má hann med hanns orlofi sýngia tuær messur á huern sagdra daga. Skal eingi messu segia utan klerkr se hiá. sá er þióni med loganda kerti oc þeim ödrum lutum sem þar til heyra. Crisma oc eucaristiam skulu prestar geyma í læstri hirdzlu at einginn ofdirfdarfullr megi þar til ná. Kalk oc sacrarium. munnlaug. skirnarsá. oc messuklædi. oc corporale skulu þeir rein láta wera. Einginn prestr skal veita sacramenta annars þíngunaut utan fulla naudsyn. edr med orlofi síns sóknarprestz. Medr því at í þiónostu sacramentorum skylldi allr reinleiki vandliga geymaz. þá

manibus sublatis in genua procidant. Sacerdotes vero albis induti, præcedente cruce, nola, & candela ardente, sub linteo puro illa deportanto, nisi longitudo viæ obsit, aut aliud probabile impedimentum in causa sit, tunc sacerdotes in crumena pura vel pera, collo illa ferunto, & residuum curatissime conservanto. Sacerdotes a suis superioribus informantor de aliis officiis, de secretis præsertim & ministerio baptismi, de unctione (*extrema*), de sepultura & aliis ad ministerium sacerdotale pertinentibus, & dictorum examen sæpiuscule subeunto. Necesse est sacerdoti, ut unam (*tantum*) missam per diem dicat, nisi in casibus in qvibus ex lege permissum est, festo scilicet Natalitiorum domini, vel Paschatos, Pentecostes vel die dominica, vel festo dupplici, vel si funus ad templum advehitur, vel Episcopus ei duo templa commiserit, tunc enim ejus venia qvovis dictorum dierum duas dicere missas licitum esto. Nemo missam dicat, nisi clericus, qvi candela ardente & aliis reqvisitis ministret, assistat. Chrisma & eucharistiam sacerdotes in repositorio clauso recondunto, ne qvis temerarius ea attingere qveat. Calicem & sacrarium, pelvim, fontes baptisteriorum & vestes missaticas ac corporale pura esse curanto. Nullus sacerdos alterius parochiano absqve urgente necessitate aut proprii ejus parochi venia sacramenta confero. Cum in administratione sacramentorum omnis munditics apprime observanda

þá er faſtliga fyrirbodit. at nockurr preſtr huat ſid edr vana ſem hann kallar þar til wera. ſem í þeſſum part má helldr heita ſpell edr úuani. dirfiz nockurn pening at heimta. ſkildaga edr kaupmála inn at leida. edr eitthuert hegómligt impedimentum til at ſetia. at því úreinni verdi hanns þiónoſta ádr hann veiti olían. líkſöng. hiónavígſlur edr önnur preſtlig embœtti. En ef nockurr vill epter veitt ſacramenta æi hallda her um wid preſtinn þers ſtadar loſligan vana. þá ſkal hann þróngaz til af biſkupi edr hanns officiali. Saker þers at herads kirkiur þarnaz vída ſitt gódz oc ú-under. ſua at æi at eins miſſa þœr þarfar bœkur oc adra þarfliga luti fyrir innan ſigh. helldr iafnvel eru þœr ſiálfar komnar at ofanfalli bœdi at ráfi oc veggium. þá ſkal einginn ſá ſem til er œtladr at ſelia þann part tíundar ſem kirkiurnar eiga dirfaz hedan af nefnda kirkiutíund at ſelia án vitordi þeirrar kirkiu, höfudpreſtz. oc tueggia annarra ſkilríkra ór þeirri kirkiu-ſókn. Sua þó at ſá er ſelr taki þar eingan bata af ſinna vegna af þeim ſem kauper. ſelia oc eingum þeim er fyrr hefer keypt. ſua at kirkian hefer æi ſitt feingit þat er ſkilit war epter áquednu. Höfudpreſtar at graftar-kirkiu huerre hafi ſer vicarium ef þat er vel máttuligt. at þá er annarr þeirra ferr til kaupſtadar at naudſynligum eyrindum megi annarr heima wera at gera vices á medan. med því at þeſshattar kirkiur hafa iafnan mikla ſókn

---

vanda ſit, ſtricte interdictum eſto, ne qvis ſacerdos, qvalemcunqve morem vel conſvetudinem allegaverit, qvæ in hac re corruptio potius & prava conſvetudo dici meretur, nummum qvendam reqvirere ſuſtineat, vel contractum emtionis introducere, vel vanum aliqvod impedimentum, ut eo impurior ejus eveniat adminiſtratio, conſtituere, anteqvam extremam unctionem, funeralia, copulationem vel alia officia ſacerdotalia peragat. Si qvis vero poſt ſacramentum collatum ex ejus loci laudabili conſvetudine cum ſacerdote agere detrectaverit, tum ab epiſcopo vel ejus Officiali ad id adigatur. Cum templa provincialia bonis ſuis & decimis paſſim deſtituantur, ita ut non ſolum libris utilibus & aliis rebus, qvarum opus habent, intrinſecus careant, ſed & vel ipſa ruinam tam tecti qvam parietum minentur, tunc nemo ad qvem portionis decimarum, templo cedentium, venditio pertinet, dictas templorum decimas ſine ejusdem templi parochi & duorum aliorum ejus parœciæ integræ famæ incolarum conſcientia vendere exhinc ſuſtineat; ita tamen, ut venditori inde ab emtore nullum lucrum redundet, nec ulli vendet qvi illas antea emerat, & (de qvo) templum ex pacto (*omnia*) nondum accepit. Paſtores primarii cujusqve templi cœmeterio inſtructi Vicarium, ſi fieri poteſt, habento, ita ut altero ad emporium vel negotia neceſſaria itinere occupato, alter domi remanere qveat, & vices interea peragat, talia enim templa magnam & vaſtam plerumqve habere ſolent parœciam.

ſókn oc vída. Hvert ſem eitt klerkanna collegium einkannliga kanúka á biſkupsſtólum. ſkal iafnan hafa leſning fyrir ſínu bordi af heilogum ritningum. at þeſs minnr hneigi þeir ſín eyru til ſkials oc hegóma. Skylldꝛer eru preſtar huerr í ſinni ſókn at lýſa opinberliga í kirkiu þriá helga daga ádr þar werdi nockut hiónaligt ſamband. ſua at innan þeſs tíma megi þeir ſem vilia oc til hafa lögligt impedimentum móti ſetia. oc at ſiálfer preſtarner reikni epter á medan ef nockur tálman megi her uppá finnaz. oc ef þat er til. þá ſkulu þeir ſem hiúſkap vilia ſamanbinda bída þar til er fyrir kirkiunnar dómara er þetta mál med öllu afrett á annanhuern hátt. En ef ecki finnz impedimentum. mega þau friálsliga ſamanbinda epter lýſingar. En þeir er í móti þeſſarri ſkipan gera launſeſtar. ſkulu pínaz epter makligleikum. werda þeirra börn getin í þvílíku ſambandi úlöglig til allra klerkligra ſtetta. enn preſtar þeir ſem æi fyrirbióda þvílíkan ſamgáng. edr lýſa æi epter áquednu. edr varaz æi hiá at wera þeſsháttar brúdkaupum. ſkulu miſſa ſitt officium um þriú ár. oc mega þó framarr pínaz epter tilfellum.

Litr. E.

(e) Eptirfarandi ſtatúta wóru giör ok ſamanſkrifut af ágætrar áminningar Jorundi erkibiſkupi af Nidaróſi. Erlendi af Fœreyium. Katli af Staf-

ciam. Qvodcunqve clericorum Collegium, inprimis vero Canonicorum in Cathedris epiſcopalibus, lectionem ſacrarum ſcripturarum ad menſam ſemper habento, ut aures eo minus ad nugas & vanitates inclinent. Sacerdotes, in propria qvivis parœcia, in templo tribus diebus feſtis anteqvam copulatio fiat conjugalis, palam promulgare tenentur, ita ut intra hoc tempus qvicunqve voluerit, & impedimentum legitimum opponendum habuerit, (*adferre poſſit*), & ipſi ſacerdotes inter ea calculum inſtituant, ſi impedimentum hujus rei reperiri poſſit, qvod ſi exiſtat, tunc ii qvi matrimonium erant contracturi expectent, uſqve qvo hæc cauſa a judice eccleſiaſtico in alterutram partem deciſa eſt. Qvod ſi impedimentum non inveniatur, poſt promulgationes libere contrahant. Qvicunqve contra hanc Conſtitutionem ſponſalia clandeſtina celebraverint, ex condigno punientur, & liberi eorum in tali conjugio progeniti, ad omnes ordines clericos inepti (*habebuntur*). Sacerdotes vero qvi talem congreſſum non prohibent, vel ex prædictis non promulgant, vel etiam talibus ſponſalibus adeſſe non vitant, ab officio per triennium ſuſpenduntor, & tamen ſecundum circumſtantias magis puniri licitum eſto.

(e) *Id eſt:* Seqventia ſtatuta facta & conſcripta fuere a bonæ memoriæ Jörundo Archiepiſcopo Nidaroſienſi, Erlendo Færöenſi, Ketillo Stafangrenſi, Helgone Oſloënſi, Arna Ber-

angri. Helga af Oſló. Arna af Biörguín. Ingialldi af Hamri lýdbiſkupum. oc ſkyllduliga bodin at hallda um allt Nidaróſs erkibiſkupsdœmi. i Oſló ſub anno domini milleſimo trecenteſimo ſexto pridie nonas Julii.

Þat ſem í mörgum ſtödum hefer liótliga framfarit oc ſkal hedan af med eingu móti þolaz at nockurrer reglumenn taki konur inn í ſín klauſtr til ſyſtralifnadar. eda nockurar ſyſtr taki karlmenn í ſitt ſidferdi þuers í móti ſua gódum ſidum ſem heilagra fedra ſettningum. En med því at þat hefir lángan tíma uſtefliga tilgeingit. at í brœdra klauſtrum oc ſyſtra hefer ſua werit inſkipat miklum oc úſkynſamligum mannafiolda. at þeirra gódz hefer þar fyrir á margan hátt werit úaptrbœtiliga brottlógat oc uppſpent. en ſimonia oc önnur lýti hafa í ſtad komit. ſua ſem under werndan ſatœk-innar. þá ſkal hedan í frá huerr biſkup í ſínu yferbodi láta *ræiknaz ſkil*-uísliga eigner klauſtranna oc ſetia mater á hverſu margar perſónur ſkulu inntakaz í ſerhuert þeirra. ſkal oc ſú tala med eingu móti framfœraz utan vaxi peningarner oc þó med biſkups ſamþycki. At huerium biſk-upsſtóli ſkal einn preſtr ſkynſamr ſkipaz til at wera til rœidu í *viſſum* ſtad á tilheyriligum tímum at heyra ſkriptamál huers ſem til *hanns vill* gánga. þvíat ſaker mannligrar úſtyrktar er iafnan werdr framlút *í misgiörd*-ina er þat miok naudſynligt at í huern tíma er ſálin fleckaz *af eitri ſynd*-arinnar væri í ſtad til reidu lœkningar lyf iátningarinnar ſárunum wid at hiálpa med andligri grœdingu.

Litr.

Bergenſi, Ingialdo Hamarenſi, Suffraganeis, & ſtricte injuncta ut obſerventur per totum archiepiſcopatum Nidaroſienſem, Oſloæ ſub anno Domini milleſimo trecenteſimo ſexto, pridie nonas Julii.

Id qvod multis in locis turpiter obtinuit, exhinc neutiqvam tolerabitur, ut qvidam regulares mulieres ad vitam monialem, & qvædam ſorores viros ad ſuam converſationem contra bonos mores & ſanctorum patrum conſtitutiones admittant, cum vero longo tempore prava conſvetudo obtinuerit, ut in cœnobia fratrum & ſororum magna & rationi haud congrua multitudo admiſſa fuerit, ut illorum idcirco bona multifariam & irreparabiliter profuſa & dilapidata fuerint, ſimonia vero & alia vitia tanqvam ſub paupertatis tutamine in eorum locum ſucceſſerint, qvivis ea de cauſa epiſcopus in ſua diœceſi bona cœnobiorum probe recenſeri curato, & taxam imponi, qvot perſonæ in eorum ſingula recipi liceat, qvi numerus haudqvaqvam, niſi pecunia creſcat, augeatur, & hoc tamen conſenſu epiſcopi. In qvavis cathedra epiſcopali unus ſacerdos prudens conſtituatur, qvi certo in loco temporibus ſtatis cujuscunqve eum freqventaturi confeſſionem audiat. Humanæ enim infirmitatis ergo, qvæ ad delicta ſemper prona eſt, admodum eſt neceſſarium, ut qvocunqve tempore anima veneno peccati inqvinatur, præſto ſit antidotum confeſſionis, qvo medicamine ſpirituali in ſanationem vulnerum ſuccurratur.

Litr. F.

(f) *In nomine domini. Amen.*

Eilífr med guds miſkunn erkibiſkup í Nidaróſe. Helge biſkup af Oſló. Vilialmr af Orkneyum. Audfinnr af Berghvin. Hakon af Stafangre. Hallvardr af Hamre. Signar (Sighnadr) af Fœreyum med ſamri miſkunn biſkupar giordu þeſſar ſkipaner í Berghvín in Concilio provinciali anno domini milleſimo trecenteſimo viceſimo oc budu at halldaz ſkillde um alla provinciam. Fyrſt at þeir ſtadfeſtu allar ſkipaner hinna fyrri biſkupa um ſtyrk heilagrar trúar oc heidran heilagra hluta. oc um góda ſidu. en bannzpínur allar oc ſuſpenſionis & privacionis aut interdicti af fyrri biſkupum ſettar ſem ólögligar ero kölludu þeir aftr. Budu þeir klerkum ollum at hallda ſig af deilum. þrætum. oc ollum óſidſamligum hlutum. oc hallda ſig til dygda oc guds þiónoſtu ſvo ſem ſteett þeirra byriar. Af því at lœrder menn hafva giort ſig ofmiök opinbera í frillulífve. er þat bod þeirra at hver preſtr eda klerkr ſem hann er vígdr infra ſacros (ordines) hverrar ſtettar ſem hann er ef hann helldr frillu opinberliga í ſínu húſi edr á ſínum koſti mánad ſídan hann hefer heyrt þeſſa ſkipan. þá ſkal hann lúka biſkupi ef hann er hofutpreſtr fiórar merkur. En ef hann er kapellupreſtr edr diákn. tvœr merkur. helldr hann ſídan tvœr vikur

(f) *Id eſt:* In nomine domini Amen. Eilifus (Elavus) dei gratia Archiepiſcopus Nidroſienſis, Helgo epiſcopus Oſloënſis, Vilhelmus Orcadenſis, Audfinnus Bergenſis, Hakon Stafangrenſis, Hallvardus Hamrenſis, Signar Færoënſis, eadem gratia epiſcopi, has conſtitutiones Bergis in concilio provinciali anno domini milleſimo trecenteſimo viceſimo ſanxerunt, & mandarunt ut ſerventur per totam provinciam. Primo confirmabant omnes conſtitutiones epiſcoporum prædeceſſorum ſuorum de corroboratione ſanctæ fidei & honore ſacrarum rerum, & de bonis moribus, at omnes pœnas excommunicationis & ſuſpenſionis & privationis aut interdicti ab ante degentibus epiſcopis ordinatas, qvæ legibus non conveniunt, revocarunt. Clericis omnibus abſtinere a litibus, contentionibus, & ſingulis, qvæ non decent, rebus, & ſe dicare virtutibus & cultui divino, ut eorum ordinem decet, præceperunt. Qvoniam clerici ſe nimis manifeſtos concubinatus reddidere, ab iis mandatum eſt, ut qvilibet ſacerdos vel clericus ordinatus intra ſacros (ordines) cujuscunqve gradus fuerit, modo palam concubinam in ſua domu habuerit, vel ei victum dederit, elapſo uno menſe poſtqvam hanc conſtitutionem audiverit, ſolvat epiſcopo, ſi ſit ſacerdos primarius, qvatuor marcas: ſi ſit ſacerdos ſacelli vel diaconus, duas marcas. Si dein dicta ratione concubinam domi ſuæ per duas hebdomadas retinuerit, duplum hujus ſolvat. Si

vikur frillu med fyrrsögdum hætte. þá skal hann giallda tvenn slík. bæter hann eigi innan tíu daga sídan. þá er hann skildr vidr kyrkiu edr beneficium þat sem hann hefver. oc skal eigi sýngia messo fyrr en biskup leyser hann af sínom glæp. Giora oc hofutprestar ei at þessu. sva at þessor pína halldiz at þeirra underprestum. þá skulu þeir liggia undir somu fiárpíno (pínu) oc þeir. oc píniz framar ef þat sýniz biskupi. Er oc nockur klerkr sá sem styrker nockurn mann med ráde edr annare tillögu í móte rett edr frelsi heilagrar kyrkiu. þá er hann suspensus ab officio & beneficio ipso facto. (eptir þeirra skipan) fellr oc under þá sömu píno hver klerkr sem geingr under nockura þián edr ánaud leikmanna. edr leggr sig under þeirra valld med nockurum hætte móte klerka privilegiis. Sœkir oc nockur klerkr sök edr giörer samband móti retti oc frelsi *heilagrar* kyrkiu edr heidrs biscupligrar tignar. þá á hann eigi at veliaz til nockurs sœmeligs embœttis edr tignar. utan adrar lögligar pínor sem á hann eigu at leggiazt.

Litr. G.

(g) Þessar skipaner setti virduligr herra Eilífr med guds miskunn Erkibiskup í Nidarióse med rádi annara biskupa í Noreghi. oc ver bróder

---

Si intra decem dies non satisfecerit, remotus esto a templo vel beneficio, qvod habet, nec prius ei sacra peragere permittitur, qvam episcopus illum hujus absolverit delicti. Qvod si sacerdotes primarii curare neglexerint, ut eorum sacerdotes subordinati hanc pœnam sustineant, subjecti sint eidem (pœnæ) mulctæ, & magis adhuc puniantur, si ita visum fuerit episcopo. Si qvoqve clericus qvidam fuerit, qvi aliqvem consilio vel alio modo contra jus & libertatem sanctæ ecclesiæ adjuvat, suspensus est ab officio & beneficio ipso facto, (juxta eorum constitutiones) eidem pœnæ subjicitur clericus qvilibet, qvi se submittit servitio vel coactioni laïcorum, vel se eorum subjicit potestati, qvalicunqve demum ratione pugnante contra clericorum privilegia. Si qvis etiam clericus causam egerit, vel conspirationem fecerit contra jus & libertatem sanctæ ecclesiæ vel honoris dignitatis episcopalis, non eligendus est ad honorabile aliqvod officium vel dignitatem, præter alias legitimas pœnas, qvæ illi imponendæ sunt.

(g) *Id est:* Has constitutiones reverendus dominus Eilifus (*Elavus*) dei gratia Archiepiscopus Nidrosiensis, e consilio reliqvorum Norvegiæ Episcoporum sanxit, nos qvoqve Fratres

bróder Jón med samre nád biskup í Skálhollti. vilium at halldiz af öllum prestum í voru biskupsdœmi. Ef biskups fráfall verdr. þá skal hverr prestr á þeim tólf mánadum sýngia honum til miskunnar (átta) siau sálumessur med öllum sálutídum. Enn fyrer sál hverrs prests er andaz þriár sálumessur med öllum sálutídum. Engi skal ödrum ránga sok gefva á stefnu. enn ef hann gefr. giallde sva mikit sem hinn skyllde. ef hann være sannr at sök. nema sá er sok gefr sanni med eins eidi at hann þóttiz hann efter rettu mále sœkia. oc med rettu uppibera sitt mál sva þó at hanns tala virdiz hinum eigi til ófrœgdar edur fiölmœlis. Leindarmál öll þau sem rœdd ero á prestastefno. oc býdur biskup þeim at leyna. oc berr þau einnhverr út oc seger. giallde (honum) þriár merkur. oc se suspensus ab officio & beneficio ipso facto um sex mánadi. oc skipte biskup þeim rentum medal fátækra manna er því svara. oc píni hann meir ef þess þicker þurfa. Sá prestr er þau mál rýfr er biskup tekr á prestamóte. oc lærder menn verda ásátter giallde (biskupi) þriár merkur.

Her seger um barnskírnarords adferd.

Af því at börn deya opt óskírd þar sem eigi getr presti fært saker vankunnostu þeirra sem hiá ero stadder. þá skal sóknarprestr hverr lýsa opt

---

ter Jonas eadem gratia Episcopus Skalholtensis volumus ut illæ serventur ab omnibus nostræ diœceseos sacerdotibus. Si mortuus fuerit Episcopus, qvicunqve sacerdos 12. mensibus septem inferias, ut misericordiæ (divinæ) particeps fieri possit, celebrato, una cum reliqvis sacris pro salute animarum peragendis. Pro anima autem cujuslibet sacerdotis demortui tres inferias cum sacris omnibus eo facientibus peragat. Nemo alium injustam ob causam in jus vocato, qvodsi fecerit, tantum solvat, qvantum alter ille, si reus deprehensus fuerit, debebat, nisi qvi accusat sui solius juramento asseveret, sibi visum fuisse se illum ob justam causam in jus vocare, suamqve causam legi conformiter agere, ita tamen ut hujus sermo in alterius dedecus vel infamiam vergere non videatur. Secretas illas res, de qvibus in synodo agitur, prohibente Episcopo ne evulgentur, si qvis divulgat vel prodat, tres marcas ipsi solvat, & sit suspensus ab officio & beneficio ipso facto per sex menses, & partiatur Episcopus reditus inde provenientes inter pauperes, illumqve adhuc, si opus esse videatur, magis puniat. Ille sacerdos, qvi qvæ Episcopus in sacerdotum conventu rata habet, & in qvæ clerici consentiunt irrita fecerit, solvat Episcopo tres marcas.

Hic præcipitur de modo baptizandi infantes.

Cum infantes ubi ad sacerdotem ferre non licet, ob eorum ignorantiam qvi præsentes sunt nondum baptizati sæpe moriantur. Hinc qvilibet parochus populo indicet serioqve

opt fyrer fólki. oc kenna innvirduligha at þegar barn verdr fött fva daud-vent at eigi geti til prefts fört. edur verdi á leid fva fiúkt. þá fkíre þeg-ar karlmadr fá fem nerri er. edr konur ef karlmönnum náir eigi. oc fyrr fader oc móder en ófkírt deyi. í vatne eino vörmu eda kölldu en ong-um lög ödrum edr vökva. oc drepi barnino í vatn þrim finnum edr kafte á höfud med kerallde edr lófa fínum ef eigi náir odru. oc fegi þeffi ord med rettri trú oc fullri œtlan at fkíra. Ek fkíre þig &c. oc gefve nafn barne oc ef þat lifver fídan. þá kome þeir er fkírdo til prefts fem fyrft med því Oc er preftr prófvar þat rettliga fkírt vera efter heilagrar kyrkio fkipan þá leidi hann þat þegar í kyrkio utan primfignan oc leg:i oleum fanctum á brióft oc á bak. fine interrogacione abrenunciacione (abrenun-ciationis) &c. dicendo. Ego linio &c oc leggi krifmu í höfud oc fegi þœr oraciones fem þar ero til giörfvar oc þat allt fem vant er at gera fídan er ór font tekit efter því fem giorrt er í handbók. Jafnvel má oc fkíra í fió fem í fœtu vatni. í ífe edr fnió brœddum. en ef þat efvaz hvart barn er fkírt edr eigi. annathvart af ordum þefs er fkírdi. edr þeir herma tvifallt um fem hiá vóro þeffo efni. þá primfigne preftr. oc fkíre med þeffum ordum. Si baptizatus es. non te rebaptizo. fed (fi) baptizatus non es. Ego baptizo te &c. oc geri allt fídan fem vant er.

Um

---

qve inculcet, qvod fi infans qvidam morti adeo vicinus nafcatur, ut ad facerdotem deportari neqveat, vel tanto in via morbo correptus fuerit, tum vir aliqvis qvi præ-fens eft, illum baptizet, vel fi virorum copia non datur, mulier; & pater materve po-tius qvam nondum baptizatus moriatur, aqva folummodo calida vel frigida, fed nullo alio liqvore vel humore, & intingat infantem aqvæ tribus vicibus, vel fuper infundat capiti vafculo vel manu fi aliter fieri neqvit, proferatqve hæc verba vera fide & firmo baptizandi propofito: *Ego baptizo te &c.* nomenqve infanti imponat, & fi non ftatim vita privetur, ad facerdotem unacum infante qvam primum veniant, qvi (*illum*) bap-tizarunt. Qvem fi facerdos exploraverit rite baptizatum fecundum conftitutionem fanctæ ecclefiæ, in templum absqve prima fignatione introducat, fanctoqve oleo pec-tus tergumqve ungat, fine interrogatione abrenuntiationis &c. dicendo: *Ego linio &c.* caput chrifmate ungat, fundatqve orationes hunc in finem ordinatas, peragens omnia ea qvæ peragi folent, poftqvam facrum fontem infans reliqverit, fecundum id qvod præceptum eft in Manuali. Licet etiam baptizare tam in aqva falfa qvam dulci, ut & glacie vel nive liqvefacta. Sed fi dubitatur, num infans fit baptizatus nec ne, vel ob ejus relationem qvi baptizaverat, vel qvod in referendo diffentiant, qvi huic nego-tio intererant, tum facerdos primam fignationem adhibeat & baptizet his verbis: *Si baptizatus es, non te rebaptizo, fed fi baptizatus non es, ego baptizo te &c.* Omnia deinde, uti folet, peragat.

De

Um húſkaparmál.

Þat ſkal oc opt greina oc firir fólki lýſaz at engi madr má ſer konu fá ſkylldare at frœndſeme edr ſiffköpum en at fimta manne ſe til annars hvars þeirra at telia. En fiórda manne af hvarra tveggia hálfu. en nánari er firerbodit at fá. Sva má oc engi fá þeirrar konu er honum hellt undir ſkírn. edr þeſs manns konu edr dóttur er honum hellt under ſkírn edr biſkups hönd. Engin kona má oc hafa þann mann er henne hellt under ſkírn oc eigi þeirrar konu bónda edr ſon er henne hellt under ſkírn. Sva má oc engi preſtz ſon fá þeirrar konu er fader hanns ſkírde oc engin preſtz dótter þann mann er hann ſkírde. Er oc allzkyns frillulífe oc hórdómr firerbodinn af heilagri kyrkio. Hverr oc ſem konu edr mey hefver feſt at guds lögum er ſkylldugr at gera brúdlaup ſitt til hennar innan þeirra fyrſto tólf mánada. ſva þó at lýſt ſe ádr þremr ſinnum í kyrkio firer ſóknarfólki at ſá er ſanna meinbugi veit á vera at ſú feſting megi framgánga efter lögum. oc (preſtr) vite þeſs giormeirr hvat hann vill þar um vitna. Er þeſſi lýſing til þeſs ſkiput af heilagri kyrkio. at þeirra manna börn er henne hallda uppi ero arfgeing efter födur oc módur

De cauſis matrimonialibus.

Debet etiam ſæpe indicari, populoqve coram prædicari, qvod nemini liceat in uxorem ſibi adſciſcere eam, qvæ qva propinqvitatem & affinitatem magis neceſſaria eſt, qvam gradu qvinto ad alterutrum (*conjugum*), qvarto autem ad utrumqve habito reſpectu, magis vero propinqvam uxorem ducere prohibitum eſto. Nec cuiqvam inire licet conjugium cum fœmina, qvæ pro illo in baptiſmo ſpoſpondit, vel viduam vel filiam viri, qvi illius confirmandi compatrem egit. Nec fœminæ cuiqvam licitum eſt nubere viro, qvi pro ea in baptiſmo ſpoſpondit, nec ejus uxoris marito vel filio qvæ vices commatris in baptiſmo ei præſtitit. Nec minus illicitum eſt filio ſacerdotis matrimonium contrahere cum ea fœmina, qvam pater ejus baptizavit, nec ſacerdotis filiæ nubere viro ab illo (*patre*) baptizato. A ſancta qvoqve eccleſia prohibitus eſt omnis generis concubinatus & adulterium. Porro qvilibet qvi mulierem vel virginem deſponſavit ſecundum præſcriptum legis divinæ, nuptias cum ea celebrare tenetur intra duodecimum inde menſem, & qvidem ita, ut prius in templo coram cœtu parochiali ter publice indicetur, qvo is qvi noverit vera qvædam obſtacula prohibentia, ne hæc deſponſatio juxta legem ulterius robur conſeqvatur, & is (ſacerdos) qvam ſententiam hac de re ferat, (*facultate non deſtituantur*). Publica hæc annuntiatio conjugii ideo a ſancta eccleſia imperata eſt, ut illorum qvi de hac publicatione eccleſiæ mandatum ſervant, liberi eodem cum liberis a legitima uxore natis jure fruantur

módur ſem eiginnar kono börn. þó at þar próſviz á lögliger meinbuger ſídarmeirr. en þeirra hióna börn er þeſſarri lýſing láta eigi uppihallda. oc próſaz þeirra í millum lögliger meinbuger ſídarmeirr. verda alldri arfgeing ſvo ſem getin í meinbugum.

Um geymſlu kriſma.

Preſtar ſkulu hallda oc hafva ponta ſína lokada. Kriſmu nýia ſkal hverr preſtr taka á hverium tólf mánadum. oc geyma hana reinligha oc eucariſtiam í kyrkiu ſinne í lœſtri hirdzlu ſva at eigi úhreinende nái. En ef eigi er ſvo geymt. oc kemr at mús edr hundr edr onnur úhreinendi. þá ſe hann ſuſpenſus ab officio miſſe þar til er hann finnr biſkup. take biſkup af honom meſſoſóng um þriá mánadi. oc lúki preſtr mörk firer þat er ei var í lœſtri hirdzlu geymt.

Um ſkylldu preſts ef naudſyn kemr.

Preſtr ſkal iafnan til reidu vera hvern tíma ſem hann verdr qvaddr lögliga at ſkíra barn edá fara í naudſyn til ſiúks mannz. En ef hann firernemz qvaddr. oc deyrr barn úſkirt. edr ſiúkr madr úſkriptadr. þá ſe hann

---

antur in bona patris & matris ſuccedendi, qvamvis poſtea juſta conjugii obſtacula explorata fuerint. Liberi autem illorum conjugum, qvi publicam matrimonii contrahendi annuntiationem negligunt, & qvorum conjugium poſtea illegitimum juſta ob obſtacula deprehenſum fuerit, hæreditatis jure in totum privantur, utpote nati in conjugio contra legis præſcriptum contracto.

De conſervatione chriſmatis.

Sacerdotes pyxides ſuas ſemper clauſas habento. Sacerdos qvicunqve recens chriſma qvibuscunqve duodecim menſibus ſibi comparato, illudqve ut & evchariſtiam intra ſuum templum in obſerato repoſitorio, ut ab omni impuro ſint immunia, munditer conſervato. Qvod ſi non fuerit conſervatum, & tetigerit illa mus vel canis, vel alia immunda (*animalia*), tum ſacerdos ſuſpenſus ſit ab officio miſſæ, donec Epiſcopum convenerit, Epiſcopus ei ſacra omnia per tres menſes peragenda interdicito, ſacerdos vero marcam unam, eo qvod in repoſitorio obſerato iſta non conſervaverit, ſolvito.

De officiis ſacerdotis in caſu neceſſitatis.

Sacerdos qvocunqve tempore ab eo reqviſitum fuerit, juxta præſcriptum legis infantem baptizare, vel jubente neceſſitate hominem moribundum convenire ſemper paratus eſto. Qvod ſi huic petitioni abnuerit, & aut infans non baptizatus moriatur,

hann ſuſpenſus ab officio miſſe & beneficio ipſo facto. oc gódz hanns þat er hann hefver aflat af kyrkiunne (ſe) í biſkups valldi. ſva framt ſem ſkynſamliga er í móte preſti farit. hvart er þarf á ſió edr landi. oc ſe iafnvel reiddr heim ſem í brott. oc eigi þurfi hann ſiálfr at róa.

Um ſkriptamál oc áminningar.

Lýſa ſkulu preſtar einkannlega í lángaföſtu firer ſóknarfólki ſíno. at hverr madr karl ſem kona ſá ſem ſamvitzſku oc alldr hefer til ſkal hit minzta gánga til ſkripta einn tíma á tólf mánudum vid ſóknarpreſt ſinn. oc þvíat eins vid annan at ſóknarpreſtr lofvi. oc ef utanſóknarmadr nema pílagrímar edr vegfarandi menn komi (til ſkriptar) til nockurs preſts orlofs lauſt. þá ſegi preſtr honom þegar at hann hvarki hefer valld til at leyſa hann ne binda. oc víſi hanum ſva aftr til ſóknar preſts ſíns. Engi preſtr ſkal heyra ſkriptamál þeſs er hann veit í banni vera fyrr en hann er leyſtr af þeim ſem hann á med löghum at leyſa. oc þar ſkulu preſtar fyrſt epterleita í ſkriptamálum. þar neſt at hverr kunne Credo. oc Pater noſter. oc Ave Maria. oc bíódi þeim at þeir nemi ſem fyrſt er ei kunna ádr. Eingi preſtr ſkal í ſkriptamálum þat bióda nockurum edr til leida at hann ſvere edr trúlofvi at hann ſkal einhveria ſkriptborna ſynd þá eigi gera

---

tur, aut ægrotus, peccatis ſuis nondum abſolutus (*decedat*), ſuſpenſus ille eſto ab officio miſſæ & beneficio ipſo facto, & bona qvæ mediante templo acqviſivit in Epiſcopi ſint poteſtate, ſi modo ſacerdos rite deducatur, ſive mari ſive terra eundum ſit, & ei vel eqvus datus fuerit, qvo domo & domum vehatur, nec neceſſe habuerit ipſe remigandi.

De confeſſionibus & exhortationibus.

Publice ſacerdotes indicanto, tempore imprimis jejunii qvadrageſimalis, coram cœtu parochiali, qvod qvilibet homo, tam mas qvam fœmina, pro conſcientiæ & ætatis ratione, ſemel ad minimum qvotannis peccata ſua ſuo Parocho confiteri debeat. Et ſi qvis, qvi non eſt parochianus, præter peregrinatores & viatores, ſacerdoti cuidam ſine venia ſe (ad confitendum) ſiſtat, ſacerdos illico ei dicito, ſe nullam habere poteſtatem eum ligandi vel ſolvendi, ſimulqve ut proprium conveniat parochum, moneto. Nullus ſacerdotum ejus confeſſionem audiat, qvem excommunicatum eſſe noverit, prius qvam abſolutus eſt ab eo, qvi ex legis præſcripto illum abſolvere debet, & de hoc primo ſacerdotes, dum confeſſio incipit, percontantor; deinde num is calleat Credo & Pater noſter, ut & Ave Maria, jubeatqve qvam primum diſcant, qvi antea non calluerunt. Nemo ſacerdotum confitentem jubeat, vel eo ducat, ut interpoſita fide vel juramento ſe obliget ad peccatum confeſſum, præſertim ſi tale fuerit

gera optar. éinkanliga þœr sem síz má varaz. Þvíat ef hann gerer móti (iáttan) í annat sinne. þá brýtr hann tvífallt. Kenna skulu prestar þeim er þeir skripta hversu þeir skulu til skripta gánga at þeir rœgi sig en eigi adra nafnliga nema syndinne se sva háttad at hann megi hana eigi odruvíss skriptbera sem optliga kann henda. at ef hann hefer hast systr sína at líkams losta edr annat þvílíkt. oc at þeir skriptberi med rettri idran allar sínar synder oc misgiördir oc leyni öngu af. oc fare sídan innvirduliga efter (ef) hann vill sínar synder skriptbornar affegia ser. oc framleidis sig af þeim hallda oc tiá honom verdlaun oc ömbun sína er hann fœrr af gudi ef hann bœter. oc mikilleika þeirrar píno er hann skal sá ef hann deyr í þeim syndum. oc ef sá játtar oc vill iferbœta med sút oc idran. þá skal honum skript setia oc leysi hann sídan. leggi hond á hofud honum oc segi. Absolucionem & remissionem &c. Et ego absoluo te auctoritate domini nostri Jesu Christi & beatorum apostolorum Petri & Pauli & officii michi commissi ab aliis peccatis tuis qve michi confessus es. & ab aliis qve oblitus es. in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti. En ef nockur svarar sva at hann vill af einni hverri edr fleirum syndum eigi láta. þá skal prestr heyra skriptamál hanns þau sem hann vill segia. oc gefa honum rád á þenna hátt. þó at þú œtter allan heimin. oc giœfer

rit a qvo sibi cavere difficillime potest, nunqvam postea committendum. Nam si secunda vice (contra suam confessionem) agat, duplex committit peccatum. Sacerdotes eos, qvi confitentur, qvomodo confiteri debeant instruunto, qvod (*scilicet*) se ipsos, non vero alios nominatim deferant, nisi peccati talis sit ratio, ut aliter illud confiteri neqveant, qvod sæpe illis accidere potest, si (*e. g.*) qvis rem habuerit cum sorore sua, vel in casibus similibus, & qvod confiteri debeant cum seria pœnitentia omnia sua peccata & delicta, eorum vero, ne ullum qvidem celare; penitius deinde rimari debet (*sacerdos*) num confessa sua peccata abdicare velit (*confitens*), & in posterum ab iis abstinere, ei etiam præmia proponat & compensationem, qvam ideo reportabit, si satisfecerit, ut & magnitudinem pœnæ illius qvam referet, si in istis peccatis moriatur. Et si confessus fuerit (*peccator*), volueritqve dolore & pœnitentia satisfacere; tum pœnam ei condignam (*sacerdos*) præscribito, & deinde absolvat, atqve ejus capiti manum imponens dicat: *Absolutionem & remissionem* &c. Et *ego absolvo te auctoritate Domini nostri Jesu Christi & beatorum apostolorum Petri & Pauli, & officii mihi commissi ab aliis peccatis tuis qvæ mihi confessus es, & ab aliis qvæ oblitus es, in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti.* Qvod siqvis responderit qvod ab aliqvo vel aliqvibus peccatis desistere nolit; sacerdos eam qvam præstare vult confessionem audito, eiqve consilium det seqventem in modum: Qvamvis mundus integer tibi esset, qvem eleemosynam dares, & semper jejunaveris, donec tua vita

er hann í ölmosu oc iafnan fastader þú medan þitt líf er. þá ödlaz þú eigi þess helldr himinríke medan þú liggr í hofutsynd edr hefer vilia til framleidis hana at giora. en þó ræd ec þer. at þú faster oc giorer (olmosur oc) onnur miskunnarverk. oc bid firer þer iduliga. þvíat þess fyrr man gud birta hiarta þitt oc qveikia til idranar oc iferbótar. En onga adra absolucionem skal hann gefa honum. oc beida hann at hann halldi oc hafi hanns rád. oc kome sem fyrst aptr til hanns. Eigi skal oc nockur prestr gefva absolucionem. nockurum firer eina skriptborna synd. nema hann vile allar segia oc bœta. Skal þat þó einkanliga varaz at leidá engan í (orvilnan) vandhœfve. Þat skal hverr prestr geyma at hann seti ongum þá skript ne biódi nockut þat er sá er til skripta gengr seger sig med ongu móte halldit fá. þvíat hanns synd er sídan meiri er hann helldr ei tekna skript. oc þó at hvoru telia firer sem bezt at hann hafi fullan vilia til at bœta. oc sýna hversu mikit hann hefer tapat í syndinne. oc hverso hann aflar allt aftr med skriptagáng oc iferbót. Þat skulu prestar oc giorla vita. at þœr ero sumar syndir. sem er (skulldir) stuldr edr okr. oc allt annat þat sem madr hefer annars úheimillt gódz á hveria leid þat er tilkomit. þá má sú synd alldri bœtaz ne leidrettaz. utan rettum eiganda se medr fullnadi aftrgolldit ef honom edr hanns örfum má ná.

vita durat, non ideo regnum cœli impetraveris, qvam diu peccato capitali indulges, & mens tibi est illud in posterum committendi. Attamen tibi ut jejunes, & (eleemosynas &) reliqva opera misericordiæ facias, & preces pro te ipso continuo fundas svadeo, eo enim prius deus cor tuum illuminabit & ad pœnitentiam & emendationem accendet. Nullam illi (*sacerdos*) aliam absolutionem impertitor, & hortator ut his suis utatur consiliis, & qvam primum se iterum conveniat. Nec ullus sacerdotum cuiqvam absolutionem a confesso peccato impertiatur, nisi & omnia peccata confiteri & expiare (*confitens*) velit. Præsertim ab hoc (*sacerdos*) caveat, ne ullum in periculum (desperationem) ducat. Qvilibet sacerdos caveto ne cui talem imponat pœnam condignam, vel tale qvid imperet, qvod confitens se nulla ratione præstare posse asseverat. Nam gravius fit ejus peccatum, qvando pœnis non steterit condignis, & tamen nihilo minus identidem, qvantum poterit, illi persvadeat, ut firmum satisfaciendi habeat propositum, & monstret, qvantum damni peccatorum causa tulerit, & qvi omnia per confessionem peccatorum & pœnitentiam sibi restituat. Sciant qvoqve sacerdotes qvod talia dentur peccata, ut (æs alienum) furtum vel fœneratio, & qvicunqve alius modus; per qvem qvis habet opes sine justo titulo, qvacunqve ratione partæ fuerint, qvorum ratio est talis, ut non possit pro iis satisfieri vel corrigi, nisi justo domino plene restituatur (*suum*), si ipse vel ipsius hæredes inveniri possint,

ná. leyniliga ef leynt er. en ef honum náir eigi. þá ſe gefit í olmoſu efter preſtzins rádi. En ef ſá hefer eigi til er aftr ſkilldi lúka. oc villde giarna. oc ſer preſtr idranarmark á honum. þá ſeti honum ſkript. oc gefvi *abſo*lucionem. oc biódi at hann lúki aftr med fullnadi ſem fyrſt kann hann ſá.

Capitulum.

Preſtar allir er kyrkiur hallda at guds lögum oc cúram hafva tekit af biſkupi hafva fullt umbod oc valld hverr í ſinne ſókn at ſetia ſkript oc leyſa ſóknarmenn ſína af ollum leyniligum ſyndum oc misverkum ſkriptbornum vid ſig. En í þeim (einum) atburdum til biſkups víſa. (ſem ei má) og eigi ödruvíſs afleyſa leyniliga ef leynt er. Fyrſt ef nockur hefer íſallit bann þat ſem lögin bióda biſkupum einum af at leyſa. ſem er ef nockur hefver lagt heiptuga hönd á klerk edr klauſtramann. Annar hvervitna þar ſem nockur finnr irregularitatem contractam. ſem er ef nockur lœrdr madr preſtr edr diákn edr ſubdiákn hefver ſúngit edr veitt þiónoſtu í kyrkiu. edr embœtti in majori excommunicacione edr ef nockur hefver laupit íſver. edr gleymt. vígſlum ſínum. edr tekit vígſlur af ödrum biſkupi en ſínum orloſslauſt. nema ſá ſe daudvœnn er til *ſkripta* gengr.

---

poſſint, & id qvidem occulte, ſi occultum fuerit. Qvod ſi eum invenire non liceat, dari debet in eleemoſynam pauperibus ex ſacerdotis conſilio. Qvod ſi nil habuerit, qvi reſtitueret, lubens interim reſtituere voluerit, & apud illum ſigna pœnitentiæ ſacerdos deprehenderit, pœnas ei condignas irroget, det etiam abſolutionem, & jubeat, ut integre reſtituat, qvam primum penes eum fuerit.

Capitulum.

Omnes ſacerdotes qvi templis ſecundum leges divinas præſunt, & eorum curam ab epiſcopo in ſe ſusceperunt, plenum jus habent & poteſtatem qvilibet intra ſuam parochiam condignam irrogandi pœnam, ſuosqve parochiales abſolvendi ab omnibus occultis peccatis & delictis ſibi confeſſis. Verum in ejusmodi (ſolum) caſibus ad Epiſcopum referre debent (ubi iis non licet), nec aliter abſolvere, qvam clanculum ſi (*peccatum*) clandeſtinum fuerit. Primo ſi qvis obnoxius factus ſit tali excommunicationi, a qva ſoli epiſcopi abſolvere legibus jubentur; uti ſi qvis violentas manus immiſerit clerico cuidam vel cœnobii membro. Secundus (*caſus eſt*) ubicunqve qvis deprehenderit irregularitatem contractam, id eſt ſi clericus qvidam, ſacerdos vel diaconus vel ſubdiaconus celebraverit vel peregerit ſacra in templo, vel officium in majori excommunicatione, vel ſi qvis omiſerit vel prætergreſſus fuerit ſuas ordinationes vel ab alio qvam proprio ſuo epiſcopo ordinationem ſine venia acceptarit, niſi ille, qvi confitetur, ſit moribundus vel morbo periculoſo correptus, tum cuilibet ſacerdoti licitum

gengr. edr miök siúkr. þá má hverr prestr firer allar skriptbornar synder afleysa. þó med því skilordi sem fyrr segir. ef honum batnar. En ef prestr rýfr skriptamál oc verdr hann sannr at því þá se hann tekinn af vígslum. oc hafve biskup fe hanns oc verdi settr í hit þröngazta klaustr at gera þar æfinliga idran. Siúkum manne skal enga skript setia utan heyra skriptamál hanns oc segia sva. þú skallt hafva fulla trú oc varr (oc ákall) til allzvalldanda guds at hann virdizt at firergefa þer öll þín afbrot. oc kalla þer til árnadarordz iúngfrú sanctam Mariam oc alla guds helga menn. oc gef firer sál þinne kyrkiu oc fátœkum mönnum slíkt sem gud kenner þer. adra skript set ec þer öngva. utan ef þer batnar. kom til mín (biskups) sem fyrst. oc teli firer honum sem innvirduligaz at hann (þú) idriz sem hann (þú) orkar. oc sídan leggi (biskup) hond í hofut honum (þer) og gefvi (þer) absolucionem sem fyrr seger. Firerbodit er at nockur prestr dirfviz at segia messo fyrr enn hann hefer ádr rœkiliga haft óttusöng oc prim (de) tempore. þat er oc firerbodit at nockur prestr sá sem hann veit sig staddan vera í hofutsyndum dirfiz at segia messo fyrr enn hann hafi nafnliga oc skilríkliga skriptborit þá synd vid þann prest er hann náir fyrst utan naudsyn se til. oc idriz þá syndarinnar med þeim hug at hann vile skriptbera hana þegar hann náir presti.

Capitu-

---

licitum est absolvere ab omnibus confessis peccatis, ea tamen conditione, qvam supra diximus, si sanitatem recuperet. Qvodsi sacerdos qvidam confessionem prodiderit, ejusqve convictus fuerit, ex ordinatione deturbetur, ejusqve opes cedant Episcopo, & includatur in angustissimo claustro, ut perpetuam ibi agat pœnitentiam. Ægroto pœnæ condignæ non sunt irrogandæ, audienda solum ejus confessio, & (deinde) dicendum: Firmam habeto fidem, spem (& invocationem) in omnipotentem deum, qvo dignetur ille remittere tibi omnes transgressiones, & tibi ad auxilium invocato sanctam virginem Mariam, omnesqve sanctos dei, & pro anima tua templo & pauperibus, prouti te docuerit deus, largitor, de cætero alias pœnas tibi non irrogo, nisi sanitati restituaris. Venito ad me (episcopum) qvam primum (*poteris*), conetur & omni studio ei persvadere, ut velit ille (tu velis) agere pœnitentiam, qvantum in illo (te) situm est, illeqve (Episcopus) dein imponat manum capiti ejus (tuo) & det absolutionem (tibi), uti antea dictum est. Cautum est (*lege*) ne qvis sacerdotum missam peragere sustineat, priusqvam rite celebraverit cantum matutinum & primam de tempore. Prohibitum est etiam, ut qvis sacerdotum, qvi se noverit reum esse peccatorum capitalium, missam peragere sustineat, priusqvam nominatim & sincere confessus fuerit istud peccatum sacerdoti, qvem convenire poterit, nisi necessitas adfuerit, & peccati ea mente pœnituerit, ut istud confiteri velit qvam primum sacerdotem convenire potest.

Capitu-

Capitulum.

Medr allri geymſlu ſkulu preſtar at ſiá í meſſum at eingin úhreinendi megi koma í kalek. oc at eingin dropi megi ór honom koma de ſangvine Chriſti á klædi edr alltare. En ef ſaker nockurrar vangeymſlu kemr á corporale edr alltarisblæiu. þá ſkal þva ifer kalek í þrimr vötnum oc ſkal þá ablucionem preſtr ſiálfr taka. Enn ef á alltare kemr. edr í ödrum ſtad á tre edr ſtein. þá ſkal preſtr þann dropa ſem giörſt affleikia med túngu ſinne oc ſkafa ſídan edr telgia oc brenna ſídan ſpánuna oc ſteypa ſídan öſku í alltare. edr hiá. ſvo at eigi verdi trodin. Sva hit ſama ſkal gera ef fluga edr madkr edr onnur úhreinende fellr í kalek. þat ſem preſtr má med öngu móte háſkalauſt neyta.

Capitulum.

Hvervitna þar ſem preſtr finnr í (bókúm eda) meſſoklædum edr annarre geymſlu oblatam heila edr brotna oc efazt at vígd ſe. þá ſkal preſtr þá oblatam neyta ſaker varýgdar poſt recepcionem ſangvinis. Preſtr ſkal hvervitna er hann ferr í heradi í naudſyn til ſiúks mannz hafa med ſer víaticum hreinliga geymt í handbók. oc beri preſtr ſiálfr ſirer bri óſti ſínu bæde til kyrkiu oc frá. oc eigi odrum í hendr ſá. utan preſtr edr diákn ſe at vígſlu.

Capitu-

Capitulum.

Inter miſſam omni cum obſervantia videant ſacerdotes, ne impurum qvid in calicem venire poſſit, & ne ulla gutta de ſangvine Chriſti ex illo in veſtes vel altare decidat. Qvod ſi ob negligentiam qvandam in corporale, vel linteum altaris defluxerit, ſupra calicem abluatur, aqva ter mutata, qvam ablutionem ipſe ſacerdos pergat. Qvod ſi in altare, vel in alium locum, in lignum vel lapidem decidet (*gutta*), ſacerdos guttam illam lingva ſua qvam excuſſiſſime delingat, & deinde abradat vel dolet, aſſulasqve comburat, & cinerem demum in altare vel juxta (*illud*), ut pedibus calcari neqveat, demittat. Idem qvoqve faciendum eſt ſi muſca vel vermis vel alia impura in calicem delapſa fuerint.

Capitulum.

Ubicunqve ſacerdos in (libris vel) veſtibus ſacris, vel alio aliqvo repoſitorio oblatam integram vel diffractam invenerit, & num conſecrata ſit dubitaverit illa oblata ſacerdos cautelæ ergo poſt receptionem ſangvinis veſcitor. Sacerdos, qvandoqve intra paræciam, neceſſitate adactus, ad ægrotum hominem proficiſcitur, viaticum in manuali munde conſervatum habeto, ipſeqve ſuper pectus geſtato, tam a templo qvam ad templum, nec aliis tradat, niſi ſacerdoti vel diacono.

Capitu-

Capitulum.

Prestr skal eigi gefa þiónostu utan bisckups orlof nockurum þeim er í stórskriptum ero edr í opinberum glæpum. fyrr en þeir hafva efter lögum bætt. oc eige annars sóknarmanne naudsynialaust. En ef ödruvíss gerir. gialldi hann hálfa mörk. En ef prestr verdr krafdr at veita siúkum manne þiónostu í annars sókn. þá skal hann til hanns fara oc veita honum naudsyniahiálp. Hverr prestr skal hafva rein messoklædi oc alltarisbúnad oc allt annat þat sem til guds þiónostu þarf at hafa í heilagri kyrkiu. En hverr er at ödru verdr kunnr gialldi firer handklædi hvert er vid alltare skal hafva. hálfvan eyri. firer alltarisblæiu oc hofudlín eyri. firer sacrarium tvo aurá. firer corporale hálf mörk. Corporale skal prestr siálfr þva vid alltare í hreinni munnlaug. oc steypa vatne í sacrarium því sem þvegit var í. má oc sá diákn edr súbdiákn sídan hann hefer þvegit ef betr þarf at þva. En alltarisblæiu oc handklæde þat sem prestr þurkar á hendr sínar efter sacrificium. þá skal í kyrkiu skola vel. oc steypa vatne í sacrarium. oc fái sídan kono ef betr þarf at þva. Allt þat í messoklædum er. edr ödrum gögnum þeim sem gudi ero helgut. edr vígd ero oc örfynnd ero. skulu brend vera í kyrkio. ef þau ero nytlaus. oc steypa ösku hiá alltare under þili nidr.

Capitu-

Capitulum.

Sacerdos sine venia Episcopi ad sacram cœnam non admittet ullum eorum, qvibus vel irrogatæ sunt graves pœnæ, vel qvi manifestis indulgent sceleribus, priusqvam juxta legis normam expiaverint, nec ullum ex alterius sacerdotis parochia nisi in casu necessitatis; qvod si secus fecerit, solvat dimidium marcæ, si autem accersitus fuerit ad sacramentum ægroto homini extra suam parochiam conferendum, ad illum eat; exhibeatqve opem necessitatis. Qvilibet sacerdos puras servare debet vestes sacras altarisqve cultum, omniaqve reliqva, qvibus ad sacra deo peragenda in sancto templo opus fuerit. Qvi secus fecisse deprehensus fuerit, solvat pro qvocunqve manutergio, qvo ad altaris apparatum opus est, dimidium unciæ; pro peristromate altaris & fimbria capitali unciam; pro sacrario duas uncias, pro corporali dimidium marcæ, ipse sacerdos lavare debet corporale in pelvi pura juxta altare, & aqvam, qva ablutum erat, sacrario infundere; integrum etiam erit tradere istud diacono vel subdiacono, postqvam illud laverit, si melius lavari necessum fuerit. Peristroma vero altaris & mantile, qvo sacerdos abstergit manus suas post sacrificium in templo, perbene lavetur, aqva vero sacrario infundatur. Qvodcunqve de vestibus sacris, vel utensilibus deo dicatis vel consecratis, penitus inveteraverit, in templo comburatur, modo nulli sit usui, cinis vero deponatur sub pariete tabulato juxta altare.

Capitu-

Capitulum.

At sóknarkyrkiu skal lík hvert grafa er í þeirri sókn andaz. þar sem gröftr er til. utan hinn framfarni hafvi í ödrum stad ser legstad kosit lockunarlaust oc íleidingar. oc se þó þar jardadr. oc hafvi sóknarprestr hanns fiórdúng af ollu offri oc útferd er því líki fylger. utan sidvani se annar. oc se hann þá geymdr. En sá er íleider mann edr lockar. fellr í páfabann af siálfu verkinu. oc má eigi leysaz utan á páfagardi. En ef nockur kýss ser í ödrum stad en at sóknarkyrkiu af nockurs íleiding edr lockan oc verdr grafinn. þá er sú kyrkia í forbodi páfvans. oc má þar hvarki sýngia ne grafa at lidnum tíu döghum þar til er sóknarkyrkia hefver fullan sinn hlut af öllu því gódzi sem því líke fylgdi. Hverr prestr er at því verdr kenndr. at hann lockar mann edr teyger med nockurre tilleiding nockurn mann heilan edr siúkan ór annars sókn at kiósa ser legstad at sinne kyrkiu. þá er hann skylldugr aftr at fœra til sóknarkyrkiu þat lík. oc offr med fullnadi er því fylgdi. oc sva hvörvitna þar er nockur prestr tekr lík ór annars sókn utan pílagríma oc vegfarandi menn. Utlendzska menn má í þeirri sókn grafa sem þeir andaz. ef þeir gera eigi adra skipan ádr firer ser.

Capitu-

Capitulum.

Juxta templum parochiale qvodcunqve funus sepeliatur, si nempe alias ibi sepelienda sunt funera, nisi demortuus absqve omni allectatione & persvasione alibi sepulturæ locum sibi expetierit, interim ibi sepeliatur, & cedat ejus sacerdoti qvadrans totius oblationis & pretii pro loco sepulturæ, nisi alia invaluerit consvetudo, qvæ tunc etiam observetur. Qvi autem hoc persvaserit vel ad illud allexerit, Papæ excommunicationem ipso facto incurrit, qva absolvi neqvit, nisi in ipsius papæ residentia. Qvod si qvis sibi locum sepulturæ alibi qvam apud templum parochiale ex alicujus persvasione vel allectatione elegerit, & ibidem sepultus fuerit, templum istud in Papæ interdicto fit, nec licet ibi canere (*missam*) vel sepelire elapsis decem diebus, usqve dum templum parochiale obtinuerit justam portionem totius pecuniæ, qvæ funeri erat addicta. Qvicunqve sacerdos in eo deprehensus fuerit, qvod allexerit vel persvasione qvalicunqve aliqvem extraparochialem sanum sive ægrotum ad expetendum sibi locum in sepulturam apud suum templum sollicitaverit, funus istud ad templum parochiale, unacum toto oblatione qvæ illud concomitabatur, revehere tenetur, & hoc semper valebit ubicunqve sacerdos qvidam funus admittit extraparochiale, exceptis peregrinatoribus religiosis & viatoribus. Extraneos in ea parochia sepelire licet, in qva mortui sunt, nisi secus in antecessum de se præceperint.

Capitu-

Capitulum.

Þeim mönnum öllum ſkal heilagr kyrkiugardr neittaz ſem í banni deyia eda ero útſetter af heilagri kyrkiu. utan þeir hafvi á ytztum dögum ſínum af preſti leyſter verit. edr beidiz med idran lauſnar. ef preſti gat eigi náit. oc ef hann deyr í þeirri idran óleyſtr. þá ſkal preſtr leyſa hann daudan oc ſídan grafa hann í kyrkiugardi. Eigi ſkal oc opinbera ocrkarla edr villumenn edr þá ſem ſiálfer týna ſer iarda í kyrkiugardi. utan biſkup gefvi orlof til.

Capitulum.

Lík ſkal nidrſetia þórsdag í dymbildaga viku firer meſſo. en eigi á lángafriádag. Páſka aftan efter meſſo ſkal nidrſetia oc eigi ſálumeſſo ſýngia. Páſkadag ſkal eigi lík nidrſetia. oc eigi fyrr en annan dag páſka. ſkal oc þá ſálumeſſo ſýngia. En ef ſá madr verdr drepinn er í ſtórmælum er. edr forbodadr af heilagri kyrkiu. þá ſkal þeſs lík eigi í kyrkiugardi grafa. en ef nidr verdr ſett medr ofrkappi. þá ſe eigi tíder veittar í þeirri kyrkiu. fyrr en biſkup er fundinn. oc veite þó preſtr alla þiónoſtu ſóknarfólki því ſem í ſkilum er. oc ef hann þarf at vígia þiónoſtu at gefa ſiúkum manni. þá lofaz honum at ſegia meſſo í þeirri kyrkiu leyniliga

 med

Capitulum.

Denegator omnibus illis ſanctum cœmeterium, qvi in excommunicatione moriuntur, vel exterminatis ſancta eccleſia, niſi noviſſimis ſuis diebus a ſacerdotibus abſoluti fuerint, vel cum pœnitentia abſolutionem, ſi ſacerdotem convenire non licuit, expetiverint; & ſi in illa pœnitentia, non abſolutus deceſſerit, tum ſacerdos abſolvat illum demortuum, & deinde in cœmeterio ſepeliat. Nec notorios fœneratores vel hæreticos, vel autochiras in cœmeterio ſepelire oportet, niſi Epiſcopus veniam conceſſerit.

Capitulum.

Funus deponi debet die jovis hebdomadæ ſanctæ ante miſſam, nec tamen die paraſceves. Vigilia paſchatos poſt miſſam deponatur, at inferiæ non dicantur. Prima feria paſchatos funus terræ ne mandator nec priusqvam feria ſecunda, & tunc qvidem inferiæ dicantur. Qvod ſi qvis homo occiſus fuerit, qvi gravibus delictis eſt impeditus vel a ſancta eccleſia excommunicatus, ejus funus in cœmeterio non ſepeliatur; ſi vero vi terræ fuerit mandatum, in iſto templo ſacra ne peragantur, priusqvam epiſcopus conveniatur, ſacerdos tamen omnia ſacra iis ex cætu parochiali, qvi nil deliqverunt, conferto, & ſi media ſacra conſecrare neceſſum habuerit, homini ægroto con-

med (vid) einn mann edr tva. oc víge hann þá ſvo mikla ſem hann þarf ef hann er fiarre ödrum preſti ſtaddr. Ef kona ſýkiz af ſængarför. þa ſe henni eigi neittat oléan ef hún er eiginkona. en fridlu neittaz. utan ſá iátte at eiga hana er til hennar hefver tekit. ella at hún iátte ſkilnad vid hann ef henne geingr til bata. Ef kona ferr (ſaurig) á ſæng þrim vikum firer páſka. þá firer tignar ſakir dagſins ſe henne lofvat at gánga í kyrkiu á páſkadag oc taka þiónoſtu. Eigi ſkal hórkonur eda frillur edr þer ſem í ſifſköpum edr frændſemi géta börn í kyrkiu leida efter barnſæng. En hverr er íleidir. gialldi hálfmörk. Lærdum mönnum er bodit at lifva hreinliga oc hafva gott oc ſæmiligt ſidferdi í öllum hlutum. Varaz ſkulu þeir alla breytni í klædnadi ſínum. bædi í lit oc ſkurd. I yfverklædum ſínum ſkulu preſtar einlit klædi hafa allskyns nema gult oc grænt rautt oc röndútt. Skegg ſitt oc krúnu ſkulu lærder menn raka ſva opt ſem vidr þarf. oc hárſkurd ſinn kringlóttan ſva ſtuttan at eyra ſnepill ſýniz. edr lúki (mörk) hálfa mörk. Fyrerbodinn er preſtum allr óſæmiligr fiárafli oc (kaupſkapur) kaupſkattr ſá at kaupa nockurn þann hlut inn til þeſs at hann ſeli þat ſama dýrra út aftr. Eigi ſkulu lærder menn taka umbod til nockurrar deilu. edr ſtanda á ſtefnu firer leikmannadómi. utan hann ſæki ſinn edr kyrkiu ſinnar rett. edr þeirra annarra er lögin lofa. ſem ero eckiur

conferenda, tunc illi permittitur miſſam in illo templo (*ſed*) clanculum uno vel duobus hominibus præſentibus dicere; tumqve tantum conſecret, qvantum opus eſt, ſi ab alio ſacerdote remotus degat. Si ex puerperio ægrotat fæmina, ei non denegenda eſt oleatio, modo ſit uxor: ſed denegatur concubinæ, niſi ille qvi rem cum illa habuit ſe eam matrimonio ſibi jungere velle promittat, vel illa etiam ſe ab illo diſceſſuram, ſi ſanitati reſtituitur, polliceatur. Si uxor puerperio tribus hebdomadibus ante feſtum Paſchatos (immunda) cubaverit, ob reverentiam in diem ei templum prima feria paſchatos ingredi, & ſacramentum accipere permittitor. Adulteræ vel concubinæ vel qvæ in gradibus conſangvinitatis & affinitatis liberos concipiunt, poſt puerperium in templum ne introducuntor. Qvi vero eas introduxerit, ſolvat dimidium marcæ. Clericis mandatum eſt ut caſte vivant, & mores bonos & decentes in omnibus rebus ſerveiit. Caveant ſibi ab omni oſtentatione veſtitus, tum qva colorem, tum qva figuram. Veſtes exteriores ſacerdotes unicolores, qvalicunqve voluerint colore tinctas, exceptis flavo, viridi, rubro & variegato habento. Barbam & coronam clerici toties radunto, qvoties opus fuerit, & circumciſionem capillorum tam brevem, ut auricula appareat, alias (marcam) dimidium marcæ ſolvunto. Prohibetur ſacerdotibus omnis indecens qvæſtus & mercatura talis qva rem ideo emunt, ut eandem iterum majori pretio vendat. Clerici mandatum actionis ne ſuſcipiunto, nec in foro coram tribunali laïcorum ſtanto, niſi ſuam vel ſui templi jus

eckiur edr fadrlaus born. Lærdum monnum ollum er faſtliga bodit under bannſpíno-í nockurum dómum at ſitia. bref edr dóma at leſa edr rita. edr í nockurum rádum edr ſamþykt at vera um líflát edr lima manna. Eigi ſkulu lærder menn vitne bera edr eida ſveria firer leikmonnum. edr leggia ſig undir þeirra dóm um nockurn lut edr nockurs annars utan biſkups orlof. Lærdum monnum er oc firerbodit at ſitia at brúdlaupum þeim ſem ei hefer lýſt verit at lögum ádr. en hver er at því verdr kendr. þá ſkal biſkup ſuſpendere eum ab officio per triennium. oc eiga þó ván meiri refſíng ef biſkupi ſýnizt efter málavöxtum. Þat er oc firerbodit ſub pena ſuſpencionis at ſyngia púſadarmeſſo eckium ef þær giptaz. oc engum utan iúmfrúm einum. Firerbodit er oc ollum lærdum monnum under bannz pínu at gera nockut kaup edr ſkilyrdi edr taka ved edr krefia nockurn mann firer púſan. iardan. oléan. edr nockut annat ſitt preſtligt emboetti þat ſem hverr er ſkylldr at gera kauplauſt. en krefia má ſídan giort er forna ſkylldu. oc taka med þockum hvervetna þat ſem (hverr) hann vill med gódo gert hafa. En þeir preſtar ſem hallda mem ránglíga þiónoſtu á páſkadag lúki þriár merkr oc miſſi meſſoſóngs um átta mánadi.

jus perſeqvantur, vel etiam aliorum, qvorum cauſam agere leges permittunt, qvales ſunt viduæ & pupilli. Clericis omnibus ſub pœna excommunicationis ſevere eſt prohibitum ſententias ferre, inſtrumenta vel ſententias recitare vel ſcribere, vel aliqvibus conſiliis aut conventibus de jactura vitæ aut membrorum alicujus agentibus intereſſe. Clerici teſtimonium, vel juramenta coram laïcis ne ferunto, nec ſe illorum deciſioni de re qvadam, nec alterius cujusdam, ſine epiſcopi venia ſubjiciunto. Prohibentur etiam clerici nuptiis intereſſe, qvæ ex legis præſcripto in anteceſſum non fuerunt publicatæ. Qvi autem ejus deprehenſus fuerit, debet epiſcopus ſuſpendere eum ab officio per triennium, graviorem attamen etiam exſpectabunt pœnam, ſi ita epiſcopo viſum fuerit pro ratione cauſæ. Sub pœna etiam ſuſpenſionis interdictum eſt miſſam conjugalem pro viduis, ſi nupſerint dicere, & ſolummodo pro virginibus illud fieri oportet. Prohibitum qvoqve eſt omnibus clericis ſub pœna excommunicationis aliqvem inire contractum vel conditionem vel pignus acceptare vel expoſtulare a qvodam pro copulatione, ſepultura, unctione extrema, vel alia qvacunqve officii ſacerdotalis parte, qvam qvicunqve (*ſacerdos*) ſine omni mercede præſtare debet, at, poſt abſolutam hanc muneris partem, expoſtulare licet ex antiqvo titulo, & acceptari oportet, qvodcunqve ille lubens præſtare voluerit. Illi autem ſacerdotes qvi prima feria paſchatos ſacramenta injuſte denegant, tres marcas ſolvunto & ab officio per octo menſes ſuſpenduntor.

Capitulum.

Eingi lærdr madr ſkal ſkipta gefva ne ſelia af preſtztöku ſinne. iarder. bœkur. edr meſſoklæde edr annat þat ſem til kyrkiu edr preſtz-bordz kemr edr hefer at fornu edr nýiu legit. edr undirkomit. nema med rádi oc lofi biſkups. En ef einnhverr ſelr ödruvíſs. þá ſe kaupit únýtt. oc gialldi aftr hálfu meira einkanliga þat ſem hann nýter ſer. virdiz oc biſkupi þriár merkr. oc ſva þeir menn ſem medr gleymſku edr van-rækt láta iarder edr nockut annat gódz edr rett gánga undan kyrkium ſin-um medan þeir byggia þær. Sva er oc ſkipat um kyrkiukýr þær allar ſem til preſtsbordz liggia at hverri kyrkiu. at ſva margar ſem hann tekr vidr. oc þær allar er gefvaz til ſídan um hanns daga til bœnahalldz edr med ödru ſkilyrde ſkal hverr preſtr medan hann ſýngr at þeirri kyrkiu. þær allar friálſar hafa oc nyt af taka edr til leigu byggia. oc ſái þær allar út med fullnadi. hann edr hanns erfingi þeim preſti í hönd ſem þá kyrkiu fær efter hann. En hver er málnytukýr edr annan fenad ſkerr. edr brott-flytr. oc firrer þann preſt er efter hann kemr. þá lúki ſva margar aftr edr hanns erfingi med öllum fiárvexti oc leigum ſvo mörgum ſem af ſkylldu gánga ſvo lengi ſem miſt er. oc þar med biſkupi ſektina *ef ſækia þarf* til. Sá preſtr er kyrkiu tekr at guds lögum byggi eigner þær allar er hann

á at

Capitulum.

Nullus clericorum partiatur, det vel vendat ea qvæ pro officio habet, fundos, libros vel veſtes ſacras vel aliud qvidqvam, qvod ad templum vel menſam ſacerdotis pertinet, vel nunc & olim (iis) competebat, vel acceſſit, niſi cum conſilio & venia epiſcopi. Si qvis alias vendiderit, emtiovenditio irrita habetor, & duplo majus reſtituitor, ejus imprimis, qvod in proprios vertit uſus, epiſcopo etiam tres marcæ (*ſolvendæ*) æſtimantor. Hoc de iis etiam valet qvi ſocordia vel negligentia latifundia vel alia qvævis bona, vel jura ſuis templis, qvamdiu iis præſunt, præſcribi ſinunt. Idem & præceptum eſt de vaccis templi omnibus qvæ pertinent ad menſam ſacerdotalem templi cujuslibet, ut qvotqvot acceperat, & eas omnes qvæ ejus diebus poſtea donatione pro celebrandis precibus vel alia conditione accedunt, ſacerdos qvicunqve, qvamdiu ad iſtud templum officio ſuo fungitur, iis omnibus libere utitor & lacte fruitor, vel eas elocato; & eas omnes vel ipſe vel ejus hæres ſacerdoti, qvi poſt eum templum obtinet, penitus extradito. Qvi autem vaccas lactarias vel aliud pecus mactaverit vel avexerit, & iis ſacerdotem qvi illi ſuccedit privaverit, tot reſtituat vel ipſe vel ejus hæres cum omni lucro & canone tanto, qvi provenire deberet, tempore carentiæ, & præterea epiſcopo mulctam, ſi illum hac de re convenire opus ſit, ſolvat. Sacerdos ille, qvi templum ex præſcripto legis divinæ capeſſit, omnia illa prædia qvæ

illi

í at hafva til preftz tökunnar til fkynfamligrar ábúdar oc landfkylldar um fvo mörg ár fem fkynfamer menn fiá at iördin qvedr flikrar ábúdar.

Capitulum.

Preftr fá er fullt áboeli hefer oc leiger fer adra iörd edr fár fva hann leggr áboelit í eydi edr eindeilld. giallde fem fex menn meta. Eigi fkal lærdr madr fkilia meiri landfkyllder í eigner en bera má. en ef þær eydaz af því. þá fe hann fkildr vidr bygging þeirra iarda er hann bygger til audnar. oc giallde fva mikit fem fkynfamer menn meta at misfarit er med þeim iördum. oc bifkupi fex merkr. En ef preftr fá er til kyrkiu kemr gefr þá fök hinum er fráfór. at hann hefer at villd finne ei bygt til fullz. þá fanni fá med eidi fínum. er fráfór. at hann feck ei betr bygt. oc eigi bygdi hann því med affalli at hann fkylldi affara. oc gialldi hinum þat fem hann mifte efter iafnre leigu. Sva fkulu þeir á iördum fínum búa oc affara fem adrer leiglendingar. edr fvare lögum prefti. þeim er til kemr efter hann um allt þat leiglendingr á at fvara landzdrotni þann tíma er hann ferr af iördu. Standa fkulu þar hurder þriár. þó at eingi væri þá er hann kom til. ftofuhurd. oc búrhurd. oc elldahúshurd. oc allar þær er ádr ftódu. Nú ef preftr tekr einhveria þá hurd brott. þá fkal

---

illi ratione officii competunt, pro æqvo pretio & canone, per tot annos elocato, qvot viri prudentes prævidere poterint prædium tali canoni effe refponfurum.

Capitulum.

Sacerdos ille qvi habet manfum integrum & aliud fibi prædium conducit vel feminat ita, ut ipfa refidentia (*paftoralis*) ob hanc caufam defoletur, vel detrimentum capiat, qvantum fex viri æftimaverint, folvito. Clericus majorem canonem prædiis, qvam cui ferendo paria funt, ne imponito, qvod fi hanc ob rem defolentur, jure hæc prædia qvæ in defolationem elocavit, elocandi privator & tantum folvito, qvantum damni hæc prædia paffa effe viri fapientes æftimaverint, & epifcopo fex marcas. Si vero facerdos ille, qvi ad templum ei fuccedit, eum qvi a templo recedit, accufaverit, qvod voluntario plenum canonem prædiis non impofuerit; tum ille qvi difcedit juramento fuppletorio affeveret, fe majore cum canone elocare non potuiffe, nec cum canonis decremento, ideo qvod ipfe abiret, elocaviffe, & fucceffori qvod perderet, fi æqvus effet canon, folvat. Ita prædia fua inhabitent, & (ab iis) difcedant (*facerdotes*) uti reliqvi prædiorum conductores, vel rationem facerdoti, qvi fuccedit, omnium earum rerum redditto, qvarum reddere debet domino prædii conductor, qvando demigrat. In ædibus tres januæ funto, qvamvis nulla fuerit, cum ille prædium accefferit, janua (*fcilicet*) æci, cellæ victuariæ, & culinæ, cum omnibus

ſkal hann aftrföra. oc leggia landnám á preſti þeim er í hanns ſtad kemr. ef hann hefer leyſt í frá. En ef nockut fylgir þar af þreſkilldi. edr of dyre. edr gáttartre. þó at ein flís fylgi. þá er húsbrot. bœti mörk vegna. hálft biſkupi. en hálft þeim er til iardar ferr. Sva oc ef hann brýtr ſett-ſtock ór húſi. edr þat ſem greyping hefer numid þá ſkal hann aftr fœra. oc giallda mörk. oc ſkipte ſem fyrr ſeger. Allt þat ſem húsbrot nemr. gialldi mörk. hálfa biſkupi. en hálfa þeim er til iardar ferr. oc giöre hús iafngott ſem ádr. I þeirri ſókn ſkal tíund gera af hveriom iardar ávexti ſem uppvex. hvar ſem eigandi er at heimilisviſt.

Litr. H.

(h) Epterfaranda ſtatutum war gort oc ſamanleſit í Berguin af ágætrar áminningar Eiliſi Erkibiſkupi af Nidaróſi. Helga af Oſló. Vilhiálmi af Orkneyium. Audfinni af Biorguín. Hákoni af Stafángri. Hallvardi af Hamri. Sighnari af Færeyium lýdbiſkupum oc ſkylldulíga bodit at hallda af ollum oc ſerhuerium í Nidaróſs erkibiſkupsdœmi ſub anno domini millesimo viceſimo ſeptimo idus Julii.

Fyrer-

bus illis januis qvæ ibi antea fuerunt. Jam ſi ſacerdos aliqvam harum januarum avexerit, illam iterum reſtituito, & multam (*præterea*) pro jure fundi violato ſacerdoti illi qvi ei ſuccedit, ſi (*poſtea*) inde ſolverit expendito. Si qvid vero ſimul de limine vel ſuperliminari, vel arrectariis, ſi vel exigua fuerit aſſula, ablatum fuerit, pro domus læſione habendum, & tunc ſolvat marcam ponderatam, ejus ſcilicet dimidium epiſcopo, dimidium autem ei, qvi prædium (inhabitandum) capeſſit, ſic qvoqve ſi e domu abſtulerit trabeculam ſcamni, vel qvantulamcunqve ligni partem, dummodo alteri ligno fuerit innexa, illud reſtituat & marcam ſolvat, dividatqve uti ſupra dictum eſt. Pro omni illo, qvod ut læſio domus æſtimari poteſt, ſolvat marcam, ejus dimidium epiſcopo & dimidium ei qvi prædium inhabitaturus accedit, & domum priſtino reſtituat ſtatui. In illa parochia decimas ſolvi oportet, ex qvocunqve terræ fructu, ubi provenit, qvocunqve demum loco poſſeſſor domicilium habuerit.

(h) *Id eſt:* Seqvens ſtatutum factum & collectum eſt Bergis a bonæ memoriæ Eiliſo Archiepiſcopo Nidroſienſi, Helgio Oſloënſi, Vilhelmo Orcadenſi, Audfinno Bergenſi, Haqvino Stafangrenſi, Hallvardo Hamarenſi, Sighnaro Færöenſi Suffraganeis, & ſtricte injunctum ut obſervetur ab omnibus & ſingulis in archidiœceſi Nidaroſienſi ſub anno domini milleſimo trecenteſimo viceſimo ſeptimo idus Julii.

Antiſti-

Fyrerbodit er klauſtranna formonnum at taka nockurn reglumann med kaupi edr ſkildaga. en huerr ſem tekr þvílík ſamkeypi edr þat gódz ſem afleider. ſe af ſiálfu verkinu affettr valldi oc lögmáli allrar ſinnar foruiſtar oc þiónoſtu. en þeir tuenner ſem gefa oc ſamþyckia ſe pínder ſem biſkupi líkar. Biſkupar ſkolu fyriſiá huerr í ſínu biſkupsdœmi at í múnkaklauſtrum kanúnka edr ſyſtra. takiſt ei inn fleiri perſónur en þær megi ſæmiliga fara af tilliggianda gódzi. ſkal oc ſú tala ægi fram nema vaxi ríkleiki ſtadanna oc þó med biſkups ſamþycki. Eingi ſá klauſtramadr ſem epter giörſa profeſſionem hefer nockut proprium ſkal takaz ad eccleſiaſticam ſepulturam utan hann hafi iferbætt þetta ſitt afbrot. Huerr ſá klerkr er annattueggia veiter einhuerium fylgi eda forſtodu móti heilagri kyrkiu í nidrbrot hennar frelſis. edr gefr þat rád oc fullting ſem á hana ſtrída. er af ſiálfu verkinu ſuſpenſi ab officio & beneficio. I ſömu pínu falla þeir allir preſtar oc klerkar ſem vitandi oc ſiálfviliandi gánga under nýiar þuínganer oc tolla eda med odrum hætti leggiaz þeir under leikmannavalld í nidrdrep oc forſmán klerkanna privilegii. Huerr oc ſá er at því werdr kunnr at hann gerir opinberliga conſpiracionem móti logmáli oc frelſi biſcupsligs ſætis. edr móti heidri biſcupsligrar tignar. ſkal fyrir því ſama æi kióſaz mega til nockurrar ſtettar oc æi geraz kanúnkr at þeim

Antiſtitibus monaſteriorum qvenqvam regularem ſub conditione vel contractu recipere interdictum eſto, qvicunqve vero talem contractum, vel bona inde provenientia acceptaverit, ipſo facto a poteſtate & jure ſuæ præfecturæ & officii remotus eſto, illi vero utriqve qvi largiuntur & conſentiunt ex Epiſcopi beneplacito puniuntor. Epiſcopi in ſua qvivis diœceſi provideant, ne in cœnobia tam Canonicorum qvam ſororum plures perſonæ recipiantur, qvam a bonis eo pertinentibus honeſte ſuſtentari poſſint, qvi numerus, niſi divitiæ monaſteriorum creſcant, non augeatur, & hoc tamen e conſenſu epiſcopi. Monaſticorum nemo poſt factam profeſſionem aliqvid proprium retinens, ad ſepulturam eccleſiaſticam admittatur, niſi hoc ſuum delictum (*antea*) expiaverit. Qvicunqve clericus qvi aut contra ſanctam eccleſiam in ejus libertatis perniciem, operam ſuam vel præſidium alicui præſtiterit, aut conſilium alicui, aut conſilium vel auxilium eam impugnans ſuggeſſerit, ipſo facto ab officio & beneficio ſuſpenſus eſt. In eandem incidunt pœnam omnes ſacerdotes & clerici, qvi ſcientes & volentes nova onera & tributa ſubeunt, vel poteſtati laïcorum in detrimentum & contumeliam privilegii clericorum ſubmittuntur. Qvicunqve deprehenſus fuerit in eo, ut conſpirationem contra jus & libertatem cathedræ epiſcopalis, vel contra dignitatis epiſcopalis honorem, publice faciat, ei ea ipſa de cauſa

þeim ftóli. mínkaz oc ecki her í adrar pínur. þær fem epter lögunum werdfkylldar fer fá er þuílíka luti gerir. (*).

Litr. I.

(i) Aullum kriftnum maunnum þetta bref fiáundum edr heyrundum. fendir Eilifr med gudz mifkunn. erchibifkup í Nidarófe. Vilhiálmr af Orkneyium (Fœreyum). Audfinnr af Bergvin. Hallvardr af Hamre. Eirekr af Stafángri. med þefs fama mifkun Nidaróís kyrkiu undirbifkupar. fagnat

---

caufa ad nullam dignitatem eligi nec ejusdem cathedræ Canonicum fieri licebit. Nec aliæ hac in re pœnæ ideo imminuantur, qvas jure meretur qvi talia committit.

(*) Hoc ftatutum revera eft de anno 1320, 7 id. Julii, qvod propter vitiofam interpunctionem fupra pag. 452. ad annum 1327. relatum eft. Sed nomina & ordo Suffraganeorum, & horum Statutorum articulus pofterior, ut & circumftantia haud verofimilis duobus poft menfibus aliud concilium nationale habitum fuiffe, evincunt, Statuta præfcripta pertinere ad Lit. F. fupra pag. 477. feq. Nec infolitum eft qvosdam tantum articulos Statutorum feorfim interdum exftare, exemplo fit feqvens, qvi titulum præ fe fert in apographo qvod nobis eft: *Ur ftatútu Eilifs erkibifkups*, fed fine anno & loco: " Enn þefzar eru þær konur fem at frændfemi ero fkylldar. fyfter. " dótter. móder. fonardótter. bródrdótter. fyftrdótter. dóttrdótter. módrmóder. födr- " fyfter. födrmóder. Enn ef madr leggft med einhvörri þefzari. þá útlægiazt þau " bædi. oc hafa fyrirgort öllu fe fínu vid kóng ok bifkup. nema þvíat eins at " hann briótiz ór böndum. edr menn viti med fönnu. at hann hefer ærr verit. ádr " ok fíden. Konan firriz ok fektina ef hón hefer verit naudgut til. ok bæti vid " gud epter bifkupsrádi. Enn ef madr verdr at því fannr. at hann leggz med fvo " nánum. þá er fá madr fridlaus ok bædi þau þar til er þau taka fkript þá fem til- " heyrer. " Id eft: *Hæ fæminæ confangvinitatis neceffitate conjunctæ funt: foror, filia; mater, neptes e filio, fratre, forore, vel filia; avia materna, amita, avia paterna. Si qvis cum harum aliqva congreffus fuerit, tum uterqve* (ille & illa) *exilii reus efto, bonis eorum fifco Regis & Epifcopi addicendis, nifi ille vincula perruperit, vel certo confliterit illum tam in anteceffum qvam poftea mente captum fuiffe. Femina qvoqve a reatu liberatur fi vi compreffa fuerit, illa autem Deo e confilio Epifcopi fatisfaciat. Si qvis convictus fuerit congreffus cum tam neceffariis, ille profcriptus fit, & illa fimul, ufqve qvo pœnam condignam acceptaverint.*

(i) *Id eft:* Omnibus chriftianis hominibus has literas vifuris vel audituris mittit Eilifus dei gratia archiepifcopus Nidrofienfis; Vilhelmus Orcadenfis (Færöenfis), Audfinnus Bergenfis; Hallvardus Hamrenfis, Ericus Stavangrenfis, ejusdem gratia ecclefiæ Nidrofienfis

fagnat eilífrar heilſu í ſyni dýrdar fullrar meyar. Vier áſitiande þeſſu biſkupa þinge at bæta ſidu manna oc frelſa af úvinarens drápe þær ſáler ſem oſs eru at hende fólgnar. oc vorre ſtiórn eru undergefnar. ſvo ſem vier erum ſkyllduger af þiónun vors embœttis. vidkennandizt vorn vanmátt. at vier meigum ei verduligt af oſs giora í augliti hins hæſta. ſvo ſem ſannleikuren ſeiger í gudſpialli Jóns poſtula. at án mier megi þier ecki giora. því haufum vier allir von til einnar oc hinnar hæſtu forſiár. treyſtande af hinum mikla þeſs ſama gódleika er dagliga ſýngr í kyrkiunum. Bidit þier oc munut þier medtaka. Leitid þier oc munut þier finna. Aknýit þier oc man ydr verda upp lokit. Oc ſá ſame gud allra miſkunna veitare. aullum fliótliga gefr. haunum fórnfærum vier bæner vors lítilletis. ſvo ſem oſs er máttuligt. at hann ſiálfur fyrerlátnum vorum ſyndum. af einni ſaman vægd ſinnar gódgirndar. yfer oſs dreifi miſkunn himneſks autleika. vitzku ſannleiks oc auruggrar læringar. aukande hugvit til hiálpſamligrar ſálna hirtingar. hverre ei verdr meire fórn gudi færd. oc haunum þeckiligri. greidande hvaſsleika vorrar ſkynſemdar. at helgum anda íbláſanda. megim vier innvirduliga umhugſan oc áhyggiu fyrer gudligri hiörd. oſs á hendi fólginni. affnídandi lauſtu rótſetiande kraptaverk. oc hiálpſamlig bodord ſetiandi oc ſtadfaſtliga ſkipande. at vier megim mak-

droſienſis Suffraganei, lætitiam ſalutis æternæ in filio glorioſæ virginis; Nos, qvi ſynodum hanc epiſcopalem ideo celebramus, ut, juxta qvod expoſtulat officii noſtri ratio, hominum mores emendemus, eorumqve animas, qvi nobis commiſſi ſunt, noſtroqve regimini ſubjecti, ab inimici occiſione liberemus, noſtram confitemur impotentiam, qvod hoc negotium, uti fieri debet, in conſpectu altiſſimi expedire neqveamus, veluti veritas in Jonis Apoſtoli evangelio dicit: Sine me nihil facere poteſtis. Nos omnes idcirco ad unam eandemqve ſupremam providentiam ſpem noſtram dirigimus, a magno illo (deo) eandem confidenter exſpectantes benignitatem, qvæ qvotidie in templis ſonat: *Orate, & accipietis; quærite & invenietis; pulſate & vobis aperietur*, qvam qvoqve (benignitatem) idem deus omnium miſericordiarum dator cito omnibus largitur; ipſi, uti convenit, noſtræ humilitatis preces ideo offerimus, ut ipſe, remiſſis ex mera benignitatis ſuæ indulgentia peccatis noſtris, nos cœleſtis liberalitatis, ſapientiæ veritatis & firmæ doctrinæ gratia ſuperſpergat; ad ſalutarem animarum correptionem, qva potius aut acceptius deo ſacrificium offerri neqvit, noſtram augens cognitionem; noſtræ ſapientiæ acumen ita inſtruens, ut per inſpirationem Sancti Spiritus divinum gregem nobis commiſſum diligenter curare eiqve providere valeamus, vitia abſcindentes, miracula radicantes, mandataqve ſalutaria ſancientes & firmiter injungentes, ut tales qvibus vineam ſuam, id eſt ſanctam eccleſiam

makligar ſkynſemder þeim giallda á effsta dóme. ſem oſs hefer ſinn víngard. þat er heilaga kriſtne í hendr feingit til hreinſanar oc ſtiórnar. I nafne Faudr oc Sónar oc Heilags Anda. endrnýium vier á þeſſu biſkupa þinge. þær ſetníngar heilagra fedra ſem ſkipadar eru ſálum manna til lækninga. oc ei hafa verit vardveittar helldr nidr felldar fyrer vanræktar ſaker oc óvana. einkannliga ſkipan milldrar minningar Jóns erchibiſkups í Nidaróſe. at hann varar menn at falla ei í þær bannſetningar af ſiálfu verkinu. ſem í kyrkiunnar laugum eru ſkrifadar oc at ſinn á hveriu áre ſie þær uppleſnar at biſkupsſtólum oc í heradi at ſtœrrum kyrkium. Item at eigi ſe vier makliga áſakader fyrer úſkynſamliga þaugn ſem ſkipader erum at ſá himneſku korne í hiörtu mannanna. af ſiálfum gude ſeigiandi fyrer ſpámannin. mállauſer hundar mega ei geyia. þat er at ſkilia. at þeir lœrdir menn eru kallader mállauſir hundar. ſem ei vilia oc ei. mega edr ei þora ſeigia maunnum ſynder ſínar edr ſtórglæpe. Oc enn talar gud fyrer annan ſpámann. Eigi ſtigu þeir til mótſtaudu í móti illmenne. oc ei ſettud þier ydr verndarmenn fyrer gudz húſi. í móti þeim ſem nidr vilia brióta heilaga kriſtne. Nú alla oc ſierhveria þá ſem áhyggia drottinnligrar hiardar er á hendi fólginn. áminnum vier. áeggium vier. oc fyrer dreiſing blódz vors herra Jeſu Chriſti. biódum vier at þier lærit oc læra látid ydart fólk Credo in deum. Pater noſter oc Mariu vers. oc dýrkan

---

ſiam ſarriendam regendamqve nobis commiſit, in ſupremo judicio convenientes reddere qveamus rationes. In nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti in ſynodo hac episcopali renovamus omnes illas ſanctorum Patrum conſtitutiones, qvæ ad ſanandas hominum animas ſunt ordinatæ, non vero ſervatæ, ſed negligentiæ & pravæ conſvetudinis ergo poſthabitæ, imprimis vero (*renovamus*) conſtitutionem Jonis Archiepiſcopi Nidroſienſis, beatæ memoriæ, in qva ſubmonet, ut caveant ſibi omnes ne ipſo facto tales, qvæ in legibus eccleſiaſticis ſcriptæ ſunt excommunicationes incurrant, & ut in cathedris epiſcopalibus atqve potioribus cujusvis territorii templis qvotannis ſemel publice recitentur, item ne nos, qvi ad ſemen cæleſte hominum cordibus inſerendum ordinati ſumus, inſipidi ſilentii merito ab ipſo deo reprehendamur, dum ita per prophetam loqvitur: *Canes muti latrare non poſſunt*, ii ſcilicet ex clericorum numero muti canes appellantur, qvi alios ſuorum peccatorum aut ſcelerum reprehendere nec volunt, nec poſſunt, vel etiam non audent. Porro Deus per alium prophetam ſic loqvitur: *Maligno non obſiſtebant; nec iis, qvi ſanctam eccleſiam vaſtare ſtuduerunt, vos ut divinæ domus defenſores ſiſtebatis.* Nunc itaqve omnes & ſingulos, qvibus cura gregis dominici commiſſa eſt, monemus, hortamur, & vi aſperſionis ſangvinis domini noſtri Jeſu Chriſti mandamus, ut credo in deum, Pater noſter, hymnum

dýrkan heilags embœttis. einkannliga messu saungs. oc annara helgana (ödrum sacramentis ecclesiasticis). útskýrande þeim hátt oc taulu siau haufud synda oc mikilleik helvítis pínu er menn verdskyllda med haufut syndum. oc adra hluti. eptir því sem gud gefur hverium sína miskunn. til þess at fólkit fordizt diöfulligar snaurur oc slægdir. oc þióna med hreinleika hiarta oc líkama vorum herra Jesu Christo. Item at veralldliger valldz menn. þeir sem illa neyta sínu valldi mega ei hylia sína illzku med yfer breidzlu fýsiligrar úvitsku skipum vier at kyrkiunnar laug þau sem her fylgia sie framfærd í norrænu. oc svo ritud á spiall. uppsest á hverium biskups. stóli í herudum at stórum kyrkium í þeim stad at hver megi lesa sem vill edr epter rita. at sú fýsilig úvitka sem ádr var fús í frammhrapan syndarinnar megi hiedan af heptazt af umlidinni úvitzku oc mikilleik þeirra pína sem þar eru áqvednar. Enn þessi laug standa í settri bók Decretalium Bonifacius Páva. þat sem fyrr var birtizt nú á næleegum tíma. at leikmenn eru klerkum hatursamer. svo at þeim nægiazt ei sín endimörk. þau er þeim eru sett af laugunum. helldr leysa þeir tauma síns valldz um þá hluti sem þeim er fyrerbodit. oc úviturligt er oc úleyfiligt. er viturliga áteliande hverso miök þeim er fyrerbodit at fremia nockut valld á klerka edr kyrkiuligar persónur. oc þeirra gódz. ásetiande þeim

 þúngar

hymnum Mariæ, cultum sancti officii, imprimis cantus missæ, aliorumqve sacrorum (aliorumqve sacramentorum ecclesiasticorum) vestro populo instilletis & instillari curetis, modum numerumqve septem peccatorum capitalium, magnitudinem infernalis, qvam capitalibus peccatis promerentur, pœnæ, & alias res pro concessa unicuiqve divina misericordia, eum in finem explanantes, ut populus sibi a diabolicis laqveis atqve illecebris caveat, nostroqve domino Jesu Christo cum cordis & corporis puritate serviat. Porro ne magistratus secularis, qvi imperio sibi concesso prave utitur, allicientis ignorantiæ fuco suam malitiam superintegere possit; mandamus, ut seqventes jam leges ecclesiasticæ lingva proferantur Norvegica, & sic tabulis inscriptæ in cathedris episcopalibus atqve præcipuis toparchiæ, cujusvis templis, & qvidem in tali loco, ubi ab omnibus, qvi id volunt, legi & exscribi possint, suspendantur, ideo ut pellax illa inscitia, qvæ prius ad præcipitandum in peccatum prona fuit, a præterita ignorantia per pœnarum conjunctarum gravitatem in posterum averti possit. Hæ autem leges in libro sexto Decretalium Pontificis Bonifacii existunt: Idem qvod præterito, jam qvoqve præsenti tempore apparet, qvod scilicet laïci clericis sint infensi, ita ut illi terminis legibus sibi constitutis non acqviescant, verum qvoqve potestatis suæ habenas in rebus ipsis prohibitis, inconvenientibus & illicitis relaxant, & rationabiliter est reprehendendum, qvam severe iis interdictum sit, imperium aliqvod in clericos, vel personas ecclesiasticas & eorum opes exercere; onera gravia iis imponendo,

tributa

þúngar byrdar. tolla oc ýmiſar álaugur af þeim heimtande. oc margfalldliga áſtunda þá under at leggia ſína drottnan oc þiónoſto. oc því ſem vier verdum ſeigia. þó at harmandi. at ſumer formenn kyrkiunnar oc kyrkiuligar perſónur. óttazt þat ſem ei er óttanda. leitandi at hafa veralldligan frid. ſkiótt umlídanda ſem David ſeiger. oc óttazt þeir meir at ſtyggia veralldligt valld enn eilíft. ſamþyckiandi ſvo ofdiarfliga ſem úforſiáliga ſlíkum úvenium án nockurri raukſemd oc leyfi pávaligs embœttis oc ſætis. Nú vier viliandi í móti gánga ſvo ránglátum giörðum ſkipum vier med páváligu vallde. oc med ráde Cardínalium brœdra vorra. oc fyrerbiódum vier. at nockurir klerkar. formenn edr kyrkiuligar (perſónur) klauſtramenn. eda veralldar klerkar hverrar vígſlu. kyns edr ſtiettar ſem hver er. lúki edr heiti at veita leikmanni. nockurar álaugur. under *nafne láns* edr giafar. edr med hverium lit edr lofi ſem þat er ſegnat. edr ſkreytt án raukſemd páváligs ſætis. ſvo keiſararar oc kóngar. edr adrer höfdingiar. hertugar. iarlar. barónar. dróttſetar. eda adrer veralldar valldsmenn. hverrar virdingar. kyns edr ſtiettar ſem hver er. hverr ſem á leggia. klerka edr kyrkiur. tolla edr nockurar álaugur. taka edr grípa þeirra gódz. bióda edr láta grípa. oc ei ſídr þeir allir er gefa fullting til. edr nockurn tienad ſinn opinnberliga edr leyniliga. renna þeir í bann af ſiálfu verkinu. *Af hveriu* banne þá ſkal eingi leyſa mega utan'í líſs háſka án vallde oc einkannligu

tributa, variasqve rogationes ab iis exigendo, & multiplici ratione eos ſuo *ſubjicere* dominio atqve ſervituti conando. Hinc & qvod nos, ſed non ſine lacrymis, memorare cogimur, nonnulli antiſtites eccleſiæ perſonæqve eccleſiaſticæ, non metuenda metuunt, pace mundana, qvæ, teſtante Davide, cito tranſit, frui qværentes, imperium ſeculare offendere magis timentes, qvam æternum, hoc modo tam temerarie, qvam imprudenter ſine aliqva auctoritate vel venia dignitatis & ſedis pontificiæ pravis hiſce conſvetudinibus conſentientes. Nos itaqve injuſtis hiſce factis obviam ire volentes, ex poteſtate papali, & cum conſenſu fratrum noſtrorum Cardinalium conſtituimus atqve prohibemus, ne ulli clerici, antiſtites vel eccleſiaſticæ perſonæ, monaſtici vel clerici ſeculares, qvaliscunqve gradus generis vel ordinis fuerint, expenſiones qvasdam vel ſolvant, vel præſtituros ſe promittant, ſive hoc fiat ſub prætextu mutui, vel doni, vel qvalicunqve demum colore vel ſpecie illud fuerit palliatum, modo non adſit ſedis papalis auctoritas. Itaqve Imperatores & Reges, aliiqve Magnates, Duces, Comites, Barones, Proreges, vel dynaſtæ ſeculares, qvalicunqve dignitatis generis vel ordinis fuerint, qvi clericis vel templis tributa vel alia onera imponunt, eorum opes capiunt vel rapiunt, vel etiam rapi jubent aut curant, nec minus ii, qvi his ad talia exſeqvenda opem vel ſuum auxilium publice vel privatim ferunt, ipſo facto excom-

ligu lofe pávaligs sætis. Item bonifacius páva. þvíat diorfúngarfull ofdirfd nockura iústisa. sýslumanna edr annara dómara. vex svo miök. at í þeim staudum sem þeir hafa valld yfer. tálma þeir edr fyrerbióda at þau mál sem af laugunum edr af fornri sidveniu kyrkiuligum dóme tilheyra. dœmizt fyrer kyrkiunnar dómarum til þess at þeir renni því helldr under leikmanna dóm edr þeirra mál nidrfalli rettlaus edr údœmd. Nú af því at vier vilium ei vanrækia vor rettindi. oc vorrar brúdar heilagrar kyrkiu. skipum vier oc fyrerbiódum at nockur tálme fyrer sig eda annan. at þau mál sem tílheyra kyrkiunne sie dœmd fyrer kyrkiunnar dómarum. eda þau sie dregin under leikmanna dóm. medr valldi edr naudúng edr nockur gefi rád til fulltíngs edr lidsinnis. Enn ef nockur dirfizt at giöra í móti þessu voru bodi vite hann sig bannsettníngar pínu vera undir gefin af siálfu verkinu. Af hveriu banne hann skal ei fyrr leysazt. enn hann hefir úskadliga bætt þá mótgiörd. skada oc kostnad. er hann giördi dómurunum. hvers rettinda valld er hann tálmadi oc svo þeim sem málit ætti at kæra. Item bonifacius páva. þeir eru oc sumer er hafa veralldligt valld at þeir dirfazt at fyrerbióda sínum undermaunnum at selia nockura hluti formaunnum kyrkiunnar. klerkum edr audrum kyrkiunnar persónum. edr nockut af þeim at kaupa. ei sídr at mala þeim korn. edr baka þeim

---

excommunicationem incurrunt, qva nisi in vitæ periculo nemo illos absolvere potest, nisi accedat auctoritas vel specialis dispensatio sedis Apostolicæ. Pergit Papa Bonifacius: Qvoniam qvorundam justitiariorum, vel aliorum judicum audacia temeritatis plena, tanta jam capiat incrementa, ut iis in locis, qvæ eorum subsunt potestati, impediant vel prohibeant, ut illæ causæ, qvæ ex legum præscripto & antiqva consvetudine ad jurisdictionem pertinent ecclesiasticam, ab ecclesiæ judicibus judicentur, ideo ut hi eo facilius laïcorum sententiæ se submittant, vel eorum causæ sine juris beneficio & nondum judicatæ supprimantur. Jam nostra nostræqve sponsæ sanctæ ecclesiæ jura negligere nolentes, constituimus nos atqve prohibemus, neqvis per se vel per alios impediat, ut illæ causæ, qvæ ad ecclesiam pertinent, coram ecclesiæ judicibus judicentur, vel vi vel coactione laïcorum sententiæ submittantur, vel ut qvisqvam consiliis opem ferat hac in re aut præsidium præstet. Qvod siqvis contra hoc nostrum interdictum egerit, sciat se pœnæ excommunicationis ipso facto esse subjectum, qva prius non erit absolvendus, qvam plene delictum hoc, damnum qvoqve & sumtum, qvem judicibus qvorum legitimæ potestati oberat, actoriqve causæ caussatus est, expiavit. Porro Pontifex Bonifacius: Dantur etiam nonnulli inter eos, qvi secularem habent potestatem, qvi suis subditis interdicere audent, ne ecclesiæ antistitibus, clericis vel aliis personis ecclesiasticis res qvasdam vendant, vel ab iis emant, in illorum

þeim braud. edr nockur ſtaurf þeim at veita edr þiónûſtr. Nú af því at ſlíkar ofdirfder eru fundnar til nidrbrotz. oc audnar kyrkiunnar frelſis. þá dœmum vier þá ſem þvílika hluti dirfazt at giöra. bundna vera bannſettningar banne. af ſiálfu verkinu. (En at rángláter werælldliger valldzmenn þeir ſem í kyrknanna þróngingum edr þeirra perſóna hafa hegat til med áſtundadri úvitzku affakat ſinar illgiörder villdi nú þeim mun nádugligar huílaz af illzkunni ſem þeim væri kunnara áfelli pínunnar þá ſkulu þeſſar páfuanna ſkipaner ſamanleſnar oc ſkrifadar uppá eitt ſpialld med norrænu oc latínu hánga uppi í kyrkiu at huerium biſkupsſtóli. ſua hit ſama í heradi at huerri graftarkyrkiu í ſua föllldnum ſtad at huerr ſem vill megi bædi leſa oc epterſkrifa. De emunitate eccleſiarum capitulorum non minus &c. adverſus eos qvi libro ſexto de conſangvinitate & affinitate eos qvi in concilio viennenſi. de ſumma excommunicacionis noverint. Biſkupar allir í Nidaróſs erkibiſkupsdœmi ſkulu í tilheyriligum ſtödum hafa ſer officiales ſua ſem ſtendr í ſtatúto milldrar áminningar Jörundar erkibiſkups at rannſaka oc nidrſetia málaferli þau ſem kyrknanna valldi heyra til. ſua at huerr biſkup ætli ſínum officiali einhueria þarfliga tekiu fyri ſtarf ſitt af því gódzi ſem biſkupsdóminum heyrer til. edr af því ödru ſem hann má rettliga gera. medr því at einginn er ſkylldr at ſtrída á ſiálfs ſíns koſti.) Þeſſi articulus tilheyrer lærdum maunnum.

þvíat

---

rum gratiam frumentum molant, panem coqvant, vel operam aut miniſterium illis exhibeant, jam qvoniam tales temeritates ad eccleſiæ libertatem infringendam atqve delendam facere deprehenduntur, eos, qvi talia moliri ſuſtinent, ipſo facto excommunicationis vinculo ligatos eſſe judicamus. (Ut vero injuſti magiſtratus ſeculares, qvi in perſecutionibus eccleſiarum, earumqve perſonarum, ſua maleficia affectata ignorantia haſtenus excuſarunt, eo pacatius a malitia qvieſcant, qvo notior iis fuerit pœna infligenda, ideo hæ Paparum conſtitutiones collectæ, & tabulæ cuidam lingva norregica & latina inſcriptæ, in templo cujusvis cathedræ epiſcopalis, ut & in (qvavis) toparchia, in qvovis templo, ad qvod funera ſepeliuntur, & ibi qvidem tali in loco, ut qvicunqve qvi voluerit, illas legere & exſcribere poſſit, ſuſpenduntor. *De emunitate eccleſiarum capitulorum non minus* &c. *Adverſus eos qvi libro ſexto. De conſangvinitate & affinitate. Eos qvi in concilio viennenſi. De ſumma excommunicationis noverint.* Omnes Nidroſienſis archidiœceſeos epiſcopi, in debitis locis Officiales habento, id qvod in ſtatuto beatæ memoriæ Jörundi Archiepiſcopi injungitur, qvi lites qvæ ad jurisdictionem pertinent eccleſiaſticam explorent atqve componant; ita ut qvilibet epiſcopus ſuo officiali pro ejus labore utiles ex bonis qvæ ad epiſcopatum pertinent, vel qvæ juſte erogare poteſt, reditus aſſignet, cum nemo proprio

ſtipendio

þvíat ágirndar blindleiki oc úsettlig elska sem lærder menn hafa til frænda sinna. einkannliga til þeirra af úleyfdum oc fyrerdœmdum frillulifnade í brígzli allrar klerkligrar stiettar oc kyrkiunnar svívirdingar. oc ei væri þeir makliger fyner at kallazt. ne nærendor af sínum fedrum epter lauglig-um settningum. hefer hier til nær alla presta í Nidarósf erchibiskupsdœme svo miök dagliga heimskat svívirdliga. at þeir fátæker upp hafder kyrk-iunne at stýra. oc af hennar gódze ordit feiter oc fullir oc miök ríker. Enn á síduztum daugum giöra þeir litla edr aungva minning þeim kyrk-ium sem þeir hafa ríker af vordit. helldr gefa þeir alla eign sem þeir hafa af kyrkiunne aflat. sínum frændum. sonum oc dœtrum. svo saurugliga getnum sem fyrr seiger. hvern úskynsemdar fleck Jón erchibiskup í Nid-arófe villde af þerra. oc því skipadi hann at biskupa fundi þeim oc þíngi sem hann hafdi í Berguin. at þeir prestar oc klerkar. sem hafa kyrki-una oc beneficia. leggi til þeirra vidurqvæmiligt hlutskipte. útskipandi at þat se hinn X. partur af aullu því góze sem hann hefer af kyrkiunne aflat. edr svosem af kyrkiunne. Nú dœmum vier á þessu þinge at sá skipan sie úbrigdiliga halldin. þá pínu vidrleggiandi at hver prestr edr klerkur sá sem ei helldr þessa skipan. at leggia tíunda part til kyrkiu þeirr-ar er hann hefer aflat af. edr þat. finzt í hanns testamento at hann giori þetta

stipendio militare obligetur.) Hicce articulus ad clericos attinet, qvod avaritiæ cæci-tas & immodicus amor, qvem clerici in cognatos suos, imprimis ex illicito & con-demnato concubinatu, in opprobrium totius sacri ordinis, & ecclesiæ ignominiam, (*natos*,) nec dignos qvi filii nominentur, nec a parentibus juxta legitimas constitu-tiones alendos exercent, omnes fere sacerdotes Nidrosiensis archiepiscopatus eo qvo-tidie stoliditatis huc usqve ignominiose propulit, ut inopes evecti ad regendam eccle-siam, & ex illius bonis pingves, saturi, & perdivites facti, extremis diebus exiguam aut nullam commemorationem faciunt illorum templorum, qvorum ope opulenti red-debantur, sed omnes facultates, qvas a templo nacti fuerant, cognatis suis confe-runt, filiis & filiabus, tam fœde susceptis ut antea dictum est. Qvam inscitiæ ma-culam Jonas Archiepiscopus Nidarosiensis delere voluit, & idcirco in concilio epi-scopali & synodo qvæ Bergis habuit, mandavit, ut illi sacerdotes & clerici, qvi tem-pla & beneficia tenent, convenientem iis conferant portionem, curantes, ut sit de-cima pars ejus pecuniæ, qvam a templo vel tanqvam ab eodem acqvisiverant. Jam in hoc conventu sancimus, qvod constitutio illa invariata servetur, pœnam illam ad-jungentes, ut, qvicunqve sacerdos aut clericus hanc constitutionem violaverit, qvo minus decimam partem illi templo addat, opum qvas ab eodem lucrifecerat, vel in ejus

þetta med nockure bleckingu edr undanndrætti. þá ſkal hann ei taka þiónuſtu oc ei at kyrkiu grafa. ef hann bæter ei ádr enn hann deyr. þat vilium vier oc at þeir preſtar ſem þeim ſkripta ſpyri þá epter. hvört þeir hafa þetta halldit. oc ef þeir vilia ei þetta hallda edr ummbæta ef þeir hafa brotit oc megi þeir. þá ſkulu þeir hvorki taka ſkript ne þiónuſtu ne kyrkiugard (Þat er oc fyrirbodit at kroſſmark vors herra Jeſu Chriſti þat ſem allir eigu at vegſama epter megni. ſe grafit. riſtit. edr pennat á grióti. edr gólfi. eda nockurr þar á iordu ſem þat megi fóttrodaz. edr af nockurum úreininndum yferdreifazt. medr því at veralldarlögin leggi hina þúnguzſtu pínu vid huerium ſem gerir.) Item fyrerbiódum vier at nockur karlmadr edr kona giori tvenn feſtarmál edr tvennan hiúſkap. *Enn ef* nockur dirfizt þetta at giöra. þá fellr ſá í bann af ſiálfu verkinu. oc af þeſſu ſkal hann ei leyſazt mega. nema hann bæti oc taki ſkript ſem fyrer hórdóm. Item ſkipum vier at ecki nockur madr edr kona fari í annars biſkupsdœme til hiúſkapar ſambandz. nema hann hafi til ſkilrikis ſkilrikt biſkups ſins bref. oc ef þeſſu verdur móti giört þá fyrerbiódum vier aullum preſtum. undir pínu ſins embœttis oc beneficii at vígia þau ſaman edr vera at þeſsháttar brúdlaupum. nema þau ſieu ſvo mikils *háttar menn* ſkynſamer oc merkiliger. at eingi grunſemd megi ávera at *nockurer* menn megi tálma þetta ſamband edr brúdkaup. (Þat hefuer í noregi leingi werit

---

ejus teſtamento inveniatur, qvod hoc faciat fraude qvadam aut ſubductione, nec abſolvatur, nec ad templum ſepeliatur, ſi non expiaverit, priusqvam deceſſerit. Volumus etiam, ut ſacerdotes, qvi illorum confeſſiones audiunt, interrogent illos, utrum hoc ſervaverint, & ſi ſervare, aut expiare, ſi violaverint, modo poſſint, nolint, nec confeſſio, nec abſolutio, nec (*ſepultura in*) cœmiterio iis concedatur. Item (*porro*) interdicimus, ne qvis mas aut fœmina duplicia ſponſalia, aut duplex conjugium ineat. Sed ſi qvis hæc facere auſus fuerit, excommunicationem ex ipſo facto incurrit, & ab hac non abſolvatur, niſi expiaverit, & tanqvam pro adulterio pœnas condignas exantlaverit. (Signum qvoqve crucis domini Jeſu Chriſti ab omnibus pro virili honorandum, cælari, ſculpi, vel pingi in petra, vel pavimento, vel qvocunqve in terra loco, ubi pedibus calcari vel ullis ſordibus aſpergi poteſt, interdictum eſt, cum leges civiles graviſſimam ei, qvi hoc facit, pœnam irrogent.) Vetamus item ne qvis mas aut fœmina in alius epiſcopi diœceſin abeant, ad conjugium contrahendum, ni ſibi in probationem authenticas Epiſcopi ſui literas habeat. Et ſi ſecus fiat, interdicimus omnibus ſacerdotibus, ſub pœna officii & beneficii, illos copulare, aut talibus intereſſe nuptiis, niſi tam nobiles, cordati & commendabiles ſint, ut nulla ſuſpicio locum inveniat, conjugium hoc aut nuptias a qvoqvam impediendas fore. (In Norvegia admodum prava conſvetudo diu obtinuit, ut de proventibus

werit mikill úsidr at af prouentum þeirra klerka sem í brott eru at studium med orlofi sinna formanna greidaz wt rentur huers þeirra vicarii oc adrer þúngar skyllduger kyrkium. en þeir sem heima eru iafnuel þó at þeir se ecki at tídunum taka uppí sinn part alla þá vöxtu sem þeim liggia til commúns öllum samt sua at þeir missa sinn part sem fiarlæger eru. þat sem epter kyrkiunnar lögum ætti þeir at taka fructus fulla oc úskerda af sínum beneficiis. leider þat oc her af. at fáir edr einger kanúnkar finnaz þeir at biskupsstólunum. at færer se at studium saker alldrs edr annarra luta. en þó at þeir se tilfærer oc villdi giarna fara: þá mega þeir æi saker fiarlægdar stadanna. utan med miklum kostnadi. Nú saker þess at þeim gefz ægigi færi á brott at fara. oc kyrkiunni werdr þar í mikit preiudicium þar sem hún þyrfti vel kunnandi menn til sinnar stiórnar. þá skal sú skipan standa her um úbrigdiliga hedan af. at kanúnkar werandi í studio med orlofi sinna formanna skulu taka fulla sína vöxtu af sínum prebendum. en rentur vicarii huers þeirra oc adrer þúngar skyllduger kyrkiumni lúkiz wt af því commune sem þeim liggia til bordz öllum samt.) Item fyrerbiódum vier at nockurer kyrkiunnar formenn edr stiórnarar dirfizt at fá kyrkiunnar ummbod. edr hennar gódz nockurum leikmanni móti helgum settningum. ef hann kann fá nockurn klerk til þess nytsamligan. Item skipum vier at hver sem einn er giörer samblástr móti retti oc kyrkiunnar frelsi

ventibus clericorum qvi suorum superiorum venia ad studium (peregre) absunt, reditus vicariorum, qvos singuli habent, & alia onera templis debita expendantur, qvi autem domi remanent, qvamvis officiis non intersint, pro sua portione omnes accessiones omnibus in commune competentes, recipiant, absentes vero sua qvota priventur, cum tamen ex præscripto legum ecclesiasticarum de suis beneficiis fructus integros absqve diminutione recipere deberent; fluit etiam exinde, qvod pauci vel nulli canonici in cathedris episcopalibus inveniantur, qvi ad studium freqventandum ætatis vel aliarum rerum ergo apti sint, & si vel apti sint, & ire liberet, propter locorum tamen distantiam, nisi magnis cum impensis, neqveunt. Cum igitur occasione abeundi destituantur, qvod ecclesiæ magnum est præjudicium, eo qvod benedoctorum, in suum regimen, virorum opus habet, de ista re constitutio hæc immutabiliter, exhinc valeto, ut canonici in studio cum suorum superiorum venia versantes omnes suos fructus plenos de suis præbendis recipiant, reditus vero vicariorum cujusqve & alia onera ecclesiæ debita, de iis, qvæ in commune ad omnium in unum mensam pertinent, demantur.) Vetamus porro, neqvi ecclesiæ antistites aut rectores audeant ecclesiæ curam aut bona laïco cuidam committere contra sacras constitutiones, si clerici cujusdam utilis copia detur. Mandamus etiam, ut qvisqvis contra jus & liber-

frelsi edr sæmdum biskupligrar virdíngar opinberliga. þá skal hann af þvi siálfu ei kiósazt mega til sæmdar í biskupligri kyrkiu. Oc til sanz vitnisburdar oc skýríngar um alla þessa hluti. setum vier vor insigli. fyrer þetta bref er giört var í Biorgvín. Calendas septembris anno gracie millesimo vicesimo septimo.

Litr. K.

(k) Epterfarandi statúta wóro gior oc samanskrifat af wirdoligum herra. herra Pále med guds miskunn Erchibiskupi í Nidarósi.. Hallvardi af Hamri. Salomon af Osló. Eireki af Stafángri lýdbiskupum oc skylduliga bodin at hallda öllum oc serhuerium í Nidarósserchibiskupsdœmi í fyrrnefndum stad Nidarósi. sub anno domini millesimo trecentesimo tricesimo qvarto. decimo kalendas octobris.

Inprimis, fyrerbodit er öllum klaustranna formönnum at taka nockurn reglumann medr kaupi edr skildaga. sua at taka prouentu med utan biskups samþycki. en huerr sem tekr þvílíkan kaupmála edr þat gódz sem afleider. se af siálfu werkinu affettr valldi oc lögmáli allrar sinnar forwistar oc þiónostu. en þeir tuenner sem gefa oc samþyckia se pínder sem biskupi líkar. oc her til skulu ábótar abbadísar oc reglusystur sueria eid um

---

& libertatem ecclesiæ, aut honorem episcopalis dignitatis conjurationem aperte facerit, inde ad dignitatem in ecclesia episcopali non eligatur. Et in verum testimonium, & certitudinem singularum harum rerum, sigillo nostro literas hasce obsignamus, quæ Bergis scriptæ erant, Calendas Septembris anno gratiæ millesimo trecentesimo vicesimo septimo.

(k) *Id est:* Seqventia statuta facta & conscripta sunt a reverendo Domino, Domino Paulo, Dei gratia Archiepiscopo Nidarosiensi, Hallvardo Hamarensi, Salomone Osloënsi, Erico Stafangrensi Suffraganeis, & stricte injuncta ut observentur ab omnibus & singulis in archiepiscopatu Nidrosiensi, in dicto loco Nidarosiæ sub anno Domini millesimo trecentesimo tricesimo qvarto, decimo calendas Octobris.

Inprimis omnibus cœnobiorum antistitibus qvenqvam regularem pretio vel conditione, ut & proventu sine venia episcopi admittere interdictum esto; qvicunqve vero talem conditionem vel bona inde provenientia acceptaverit, ipso facto suspensus sit a potestate & jure suæ præfecturæ & officii, sed utriqve tam largientes qvam consentientes ex episcopi arbitrio puniuntor; qvem in finem Abbates & Abbatissæ ac sorores

um í ſínum vígſlum þvílíka luti alldri at ſamþyckia. Allir oc ſerhuerier klerkar huerrar kindar edr ſtettar. vígſlu edr tignar ſem huerr er þeir ſem med nockurum hætti neyta rángliga páfaligum privilegiis edr draga under ſigh med ofdirfd þá caſus ſem med lögunum heyra biſkupinum til. edr ſtatúta ſua ſinodalia ſem provincialia. edr breyta úſkynſamliga epter eiginligri fýſt. þau ſín heit edr annarra ſem menn heita at fara af landi brott til heilagra ſtada. edr leyſa edr lina opinberar ſtórſkripter. falla af ſiálfu werkinu í bannzpínu. Huerr ſá klerkr oc huerrar vígſlu edr tignar ſem huerr er ſá er prolagar ſer af kóngi edr weralldligu valldi fyrir ſigh. edr færr annann til. edr med huerium hætti ſem hann kemz at því opinberliga edr leyniliga at hann werndiz móti rettindum ſua at kyrkiunnardómari fái æi tyktat hann af ſínum lýtum fellr ſlíkt hit ſama í bann af ſiálfu werkinu. Statúta herra Vilhelmi ſabinenſis cardinalis þeſs er fyrrum war legatus til Noregs ſkulu vandliga geymaz oc leſaz á preſtaſteſnum huert ár. Þat er oc fyrirbodit únder ógnan eylífrar bölvanar at nockurr dirfiz at lýſa edr frambera fyrir fólki úſkynſamligar indulgencias. Syſtraklauſtr ſkulu iafnan byrgd wera einkanliga á nóttum ſua at eingi klerkr. edr leikmadr. reglumadr. edr weralldarmadr komi þar inn ſídan wti er aptanſöngr utan þat krefui fulla naudſyn. edr viſs nytſemi. oc þó æi í grunſemdar ſtödum ne ſtundum. Serhuerir biſkupar í ſínum biſk- upsdœmum

---

res ſanctimoniales in eorum ordinatione ſe talibus nunqvam conſenſuros, juramento præterea aſſeveranto. Omnes & ſinguli clerici, cujuscunqve generis vel conditionis, ordinationis vel dignitatis fuerint, qvi ullo modo privilegiis papalibus contradicunt, vel caſus ex præſcripto legum epiſcopis competentes temerarie ſibi arrogant, vel ſtatuta, tam ſynodalia qvam provincialia, & tam ſua qvam aliorum vota peregrinationis ad loca ſancta, ex proprio arbitrio irrationabiliter mutant, vel publicas & graves pœnitentias mitigant aut elevant, ipſo facto in pœnam incidunt excommunicationis. Qvicunqve clericus, cujuscunqve ordinis vel dignitatis fuerit, qvi a Rege vel magiſtratu ſeculari, vel per ſe, vel per alium, qvocunqve modo procuraverit, publice vel privatim proſectaverit, ut contra jus defendatur, ita ut judex eccleſiæ vitia ejus corrigere non poſſit, ipſo facto eandem excommunicationem incurrit. Statuta Domini Vilhelmi Sabinenſis Cardinalis, qvi in Norvegia olim Legatus erat, probe obſerventur, & in ſynodo qvotannis prælegantur. Sub æternæ maledictionis minitatione cautum eſt, ne qvis coram populo irrationabiles indulgentias proferre vel promulgare ſuſtineat. Cœnobia ſororum ſemper, noctu præſertim, clauſa ſunto, ita ut nullus clericus vel laïcus, regularis vel ſecularis poſt cantum veſpertinum, niſi urgens neceſſitas vel certa utilitas exegerit, ea intret, nec tamen in locis vel horis ſuſpectis.

upsdœmum oc erchibiſkup í öllu ſínu erchibiſkupsdœmi hafa fullt valld til at diſpenſera oc lina ſkipaner um föſtur oc helgihölld en eingi lægri ſtettar. utan honom ſe þat valld af þeim einuirduligha í hendr fengit. Þat er ſua ſtenndr í ſtatuto gódrar minningar Eilifs erchibiſkups. at þeir preſtar edr perſónur ſem beneficia hallda ſkulu æi takaz til idranar utan þeir leggi kyrkiunni hinn tíunda part af öllu því gódzi ſem þeir hafa á henni aflat. ſkal í þeim ſtadar naſni idranar ſkiliaz abſolucio at eins yfer þeim articulo. en heyraz ſkulu þeir mega oc á ſannleiksgötu leidaz. taka hiálpſamlig rád oc af ödrum ſínum ſyndum fá abſolucionem. Einginn preſtr edr nockurr klerkr infra ſacros ſá er vitadr er legit hafa í opinberum fridlulifnadi allt til ſíns endadags ſkal iardaz mega innan veggi edr mwra nockurrar kyrkiu. oc æi helldr í hennar umgöngum edr forhwſi. huerſu audmiúka idran ſem hann hefer gert. at ſú ſwl ſynd verdi þeim mun rækari. En huer ſem þvílíka hefer grafit eda grafa látit í þeſſum ſtödum vitandi. ſe af ſiálfu werkinu affettr officio & beneficio. Epter ſetningum heilagrar kyrkiu ſkulu deigiur edr fridlur allra þeirra klerka ſem infra ſacros eru taka ſkripter ſua ſem pro adulterio & ſacrilegio þegar uppvíſt werdr. oc ſe ádr leynt. en ſídan opinbert er. oc vili þær æi afleggia upptekinn glæp áminntar. ſkulu þær bannſetiaz. oc ef þær *hardna í ſinni* illzku bodaz opinberliga bannſettar wera. Biſkupar oc þeirra officiales ſkulu

ſuſpectis. Omnes epiſcopi, in ſua ſinguli diœceſi, & archiepiſcopus per totum ſuum archiepiſcopatum plenam habent poteſtatem præcepta de jejuniis, & celebratione feſtorum diſpenſandi, & nemo dignitatis inferioris, niſi id ſpecialiter illi commiſſum ſit. Qvod in ſtatuto beatæ memoriæ Elavi Archiepiſcopi exiſtit, ſacerdotes vel perſonas beneficiis fruentes, ad pœnitentiam, niſi templis, omnium qvæ inde lucrifecerunt, partem decimam legaverint, non eſſe admittendos, eo in loco pro pœnitentia intelligenda eſt abſolutio, nam audiri, in viam veritatis duci, conſiliis ſalutaribus inſtrui, & ab aliis ſuis peccatis abſolvi, talibus licitum eſto. Nullus ſacerdos vel clericus intra ſacros ordines de qvo notum eſt qvod uſqve ad finem vitæ in publico vixerit concubinatu, intra parietes vel muros ullius templi, vel in ejus ambitu vel propylæo, qvantamcunqve ſupplex egerit pœnitentiam, ut horrendum iſtud peccatum eo magis eradicetur, ſepelitor. Qvicunqve vero tales in iis locis ſciens ſepeliverit, vel ſepeliri curaverit, ipſo facto ſuſpenſus ſit ab officio & beneficio. Ex ſanctæ eccleſiæ conſtitutionibus diſpenſatrices ſive concubinæ omnium clericorum, qvi intra ordines ſacros ſunt, pœnitentiam tanqvam pro adulterio & ſacrilegio, cum palam factum fuerit, ſi antea clandeſtinum eſſet, exantlanto. Poſtqvam vero manifeſtum eſt, & illæ ab incepto deſiſtere nolint ſcelere, excommunicantor, & ſi in malitia

ſkulu hafa þá notarios ſem þeim ſueri ádr trúnadareida þeirra acta dyggiliga ſaman at ſkrifa. Hedan af ſkal oc eingum leikmanni fáz í hendr profaſtz dœmi edr adrar andligar ſakir. edr andligum lutum áfaſtar. Umbodsmenn edr wtheimtumenn prófaſtanna ſkulu einga áquedna ſepínu mega lina án vitordi ſóknarpreſtz. at hann megi ſýna oc frambera in ſcriptis epterſrettr af biſkupi huílíkr letti á er giorr. Þat er oc fyrirbodit at biſkupar. ábótar. abbadíſar. ſua adrer kyrknanna formenn eda ſtiórnarar dirfiz nockurum manni at ſelia edr veita iarder edr bæi edr nockurar adrar eigner ſinna kyrkna til æfinligrar ſtadfeſtu. En ef þeſs hefer freiſtat werit í nockurum ſtad. þá ſkal únýtaz oc under kyrkiunnar valld oc forrædi aptr kallaz.

Litr. L.

(l) Páll med guds þolinmædi Erchibiſkup í Nidaróſi. Hallvardr af Hamre, Salomon af Oſlo. Erekr af Stafángri med þeſs ſama miſkunn biſkupar. Nidaróſskyrkiu fulltíngiarar. ſenda öllum retttrúandi mönnum í Nidaróſs erchibiſkupsdœmi frid oc fagnat í drottni Jeſu Chriſto. Iduliq áhyggia hirdligrar ſtiórnar eggiar oſs oc áminnir med hugſkotſins ſkygnleika öllum megin á at líta drottinliga hiörd þá ſem oſs er med himneſkri tilſkipan

malitia ſua indurentur, publice excommunatæ promunciantor. Epiſcopi & eorum Officiales notarios habento, qvi iis juramentum fidelitatis de eorum actis fideliter conſcribendis, præſtent. Laïcis qvoqve exhinc officium præpoſiti, vel aliæ res eccleſiaſticæ, aut ad res eccleſiaſticas pertinentes, ne committuntor. Procuratores vel exactores Præpoſitorum nullam mulctam determinatam ſine conſcientia parochi mitiganto, ut hic ab epiſcopo qvalis remiſſio conceſſa ſit, interrogatus, monſtrare & in ſcriptis proferre qveat. Prohibitum etiam eſt, ne (tam) Epiſcopi, Abbates, Abbatiſſæ, qvam alii eccleſiarum antiſtites & rectores cuiqvam prædia, villas vel alias qvasvis ſuarum eccleſiarum poſſeſſiones conditione permanente vendant vel conferant. Qvod ſi alicubi tentatum fuerit, irritum habetor, & iſta ſub eccleſiarum poteſtatem & dominium retractantor.

(l) *Id eſt:* Paulus Dei tolerantia Archiepiſcopus Nidroſienſis, Hallvardus Hamrenſis, Salomon Oſloënſis, Eirikus Stafangrenſis, ejusdem miſericordia epiſcopi Nidroſienſis Eccleſiæ ſuffraganei, mittunt omnibus fidelibus in Nidroſienſi archidiœceſi pacem & lætitiam in domino Jeſu Chriſto. Continua cura paſtoralis gubernationis hortatur nos & admonet, cum cordis perſpectione undeqvaqve, gregi domini, qvi nobis cœleſti

tilſkipan í hendr ſeingin. at ſtarfs menn í víngardi drottins geymi ſua at plantan hiálparinnar. at hanns kröptuger uínvidarkuiſter audgadi guds kriſtni med áuaxtſömu friófi vidlega útbreidder. þyrnum upprættum af hinum nedſtum tágum. Nú med því at þat er vár áſtundan at þeir halldi ſigh apter af ſínum ofdirfdum fyrir ótta pínunnar ſem fyrer ömbuner kraptanna láta æi tilleidaz at hallda þat ſem ſkipat er. þvi í nafni várs herra heilagrar oc úſkiptiligrar þrenningar oc algiörrar einingar Födur oc Sonar oc Heilags Anda endrnýium wer lögtökum oc ſtadfeſtum med rettinda valldi þerſa þíngs ſkipaner milldrar áminningar Jóns. Jörundar. oc Eilífs erchibiſkupa varra forelldra med öllum ſínum capitulis. klauſum. articulis. þar ſem þau werda æi ſiálf úſamþyck í ſer. oc þar til wár ſtatuta hin fyrri oc einkannliga þau ſem nú eru ſett her at ſinni. oc leggium pínur vid ſumar klauſur þær ſem æi hallda. I fyrſtu at huerr ſá preſtr ſem hefer curam animarum oc æi vill. duelr. edr vanræker at predika fyrir ſínu ſóknarfólki á huern ſunnudag edr hit minnzſta ſinn í mánadi af almenniligri trú oc hennar articulis. af heilagri ſkírn oc hueria góda luti þar leider af med þeim ödrum capitulis ſem tilnefnaz í einni klauſu þeſs ſtatuti ſem giordi oc ſamſetti milldrar áminningar *Jorundr* erchibiſkup anno domini milleſimo ducenteſimo nonageſimo. ſkal lúka fyrir huert ſinn er miſſir tuo aura. oc ſe hann hofudpreſtr. en eyri ef hann er

---

leſti ordinatione commiſſus eſt, providere, ut operarii in vinea domini plantationem ſalutis ita curent, ut ejus fœcundi vites eccleſiam dei fertili ſemine, late exſerti, ſentibus ex imis radicibus eradicatis, fœcundarent. Jam cum noſtrum ſit ſtudium, ut ab his ſe refrenent temeritatibus, præ timore pœnæ, qvæ, pro remuneratione virium, id qvod mandatum eſt, ſervare non ſatagunt. Igitur in nomine domini noſtri, ſanctæ & indiviſibilis trinitatis, & perfectæ unitatis, Patris & Filii, & Sancti Spiritus, renovamus, lege recipimus & confirmamus auctoritate juris hujus ſynodi, mandata beatæ memoriæ Jonæ, Jörundi, & Eilifi archiepiſcopi noſtrorum prædeceſſorum, cum omnibus ſuis capitibus, clauſulis, articulis, ubi ipſa in ſe diſcordia non ſunt, & adhoc prius noſtrum ſtatutum, & præ primis qvæ jam hac vice ſancita ſunt, & pœnas addimus nonnullis clauſulis, qvæ non ſervantur. Primo, qvicunqve ſacerdos curam habet animarum, coram ſuis parochianis qvavis die dominica, aut ad minimum qvovis ſemel menſe non vult, ſermonem habere differt vel negligit de catholica fide, & ejus articulis, de ſacro baptiſmo, & qvæ inde fluunt bonis, unacum capitibus aliis, qvæ, in una clauſula, ſtatuti, qvod beatæ memoriæ Jörundus archiepiſcopus, anno domini milleſimo ducenteſimo nonageſimo fecit, compoſuitqve, nominantur, pro ſingulis vicibus qvibus concio negligitur oræ duæ ſi parochus

er kapelluprestr: utan hann fái annan til fyrir figh iafnan at ftett oc ftarfi. Item fyrirbiódum wer fem wid er warat í fama ftatúte at nockurr preftr veiti facramenta annars þíngunaut án orlofi fíns fóknarpreftz utan full naudfyn þröngui til. en hverr er gerir fekiz hálfri mörk oc bæti aptr fóknarprefti þefs er hann veitti facramenta fkada med ödru fem tilheyrer. fe þó framarr píndr ef bifkupi fýniz. Item med því at wer villdum giarna þat afnema at preftum þeim fem hafa curam animarum gefiz færi á at fara reikandi wt af fínum kyrkiufóknum þar fem fólk þeim á hendi fólgit þarniz löngum þar fyrir fkylldrar þiónoftu. fua at afleider mikinn háfka fálum þeirra allra faman. þá fyrirbiódum wer at nockurr fóknarpreftr dirfiz at fiarlægaz brott af finni kyrkiu fua at þat megi merkiaz án orlofi fíns formannz edr þers er hanns ftad helldr utan viffa naudfyn. nema hann fkipi í finn ftad annan fæmiligan preft þann er med fullri vaktan geri hanns vices á medan. en huerr preftr er at því werdr kunnr at hann er hálfan mánud famfaft wt af finni kyrkiufókn. utan hann fái prófat einhueria af fyrrfogdum eda adra fkynfamliga fok finnar brottuiftar. þá fkal lúka hálfa mörk norræna fua þó at bifkup ægi koft at pína hann meirr edr minnr epter tilferlum. Her til fortar blindleiki ágirninnar fua miok hin innri augu fumra preftanna. at faker þers flíms er á fiálldrin legz tilleider áfelli

parochus fit, fed fi facelli facerdos fit, unica ora, nifi alium, ordine & officio æqvalem fuas vices agentem fubftituat, pendantur. Interdicimus item, qvod in eodem ftatuto vitandum dicitur, ne qvis facerdos, alterius parochiali, fine venia ejus parochi, nifi plena urgeat neceffitas, facramentum conferat. Sed qvicunqve fecerit, dimidiam marcam pendat, & parocho ejus, cui facramentum præbuit, damnum, cum cæteris attinentibus reftituat, graviorem vero pœnam, fi epifcopo ita videatur, fubeat. Item cum id abrogare nobis mens fit, qvod facerdotes, qvi curam animarum habent, extra parochiam fuam, ut populus illis commiffus debita officii munia, in magnum illorum omnium animarum difpendium, diu defideret, occafionem habeant, vetamus, ne qvis parochus, a templo fuo, ut notabile iter fufcipiat, absqve præpofiti fui, vel ejus, qvi beneficio ejus præeft, venia, fine certa neceffitate difcedat, nifi alium commendabilem facerdotem, qvi vices illius plena cura interea agat, fibi furroget. Sed qvicunqve facerdos, illius deprehenfus fuerit, qvod per dimidium menfem, nifi aliqvam ex prædictis, vel aliam fufficientem fuæ abfentiæ rationem proferat, extra parochiam fuam fe continuerit, dimidiam marcam Norvegicam folvito, ita tamen, ut epifcopus majorem aut minorem ex circumftantiis pœnam imponere poffit. Ad hoc cœcitas avaritiæ internos oculos qvorundam facerdotum adeo obfufcat,

áfelli fyridœmiligs vana. fá þeir æi litid liós fannleikfinns þar fem þeir fordiarfaz æi inn at leida kaupmála edr fkildaga ádr þeir veiti heilug facramenta. æi at geymandi at várr herra Jesus Chriftus rak þá kaupmenn brott af fínu muftere med hroka æfinligrar fyrirdœmingar fem þar felldu edr keyptu. edr huílíkr háfki ifergnæfer þeirra fálum. þá er þeir feliaz wt felia hinn helga anda þann er fannliga veitiz í öllum facramentis. oc werda í því iafner edr verri en Judas fuikari. Nú medr því at gódrar áminningar Jorundr erchibifkup várr forfader áftundadi af at má lýti þeffa blindleika fylgiandi fameigit lögmál oc harte fettningarinnar. fkipadi at í veittum facramentis fkylldi einginn fkildagi innleidaz fem finnaz má í því ftatúte fem hann giörde í Nidarófi fub anno domini millefimo ducentefimo nonagefimo. þá vilium wer nú þetta fama ftadfefta medr hlíf pínunnar. at huerr fem einn preftr. huers heidrs ftarfs eda ftettar fem hann er fá er at því verdr lögliga próvadr at hann hafi nockurs háttar famkeypi. edr fkilmála innleitt wid þá fem hann hefer gort facramenta. edr nockura falsliga tálman at þefs minnr werdi hanns þiónofta einfölld oc reinlig í þeirri grein. þá fkal hann í fyrftu miffa þeirrar renntu fem þefs ftadar lofligr vani ftendr til at heidra kyrkiurnar eda þeirra ftiórnarmenn epter veitt facramenta. oc æi at eins aptr lúka þat er hann feck rángliga fyrir fagdan fkilmála

cat, ut glaucomatis ergo, qvod oculorum aciem obtegit, condemnatæ confvetudinis labe accedente, lumen veritatis videre non poffint, cum depraventur, priusqvam facra facramenta miniftrent mercedem vel conditiones imponendo; Non obfervantes, qvod dominus nofter Jefus Chriftus mercatores illos, æternæ perditionis tumore e templo fuo ejecit, qvi ibi vendiderunt, vel emerunt, aut qvale periculum eorum animabus immineat, cum fe vel fanctum fpiritum, qvi omnibus in facramentis donatur, vendant, Judæ proditori, in illo, æqvales vel deteriores facti. Jam qvoniam bonæ memoriæ Jörundus archiepifcopus, nofter anteceffor nævos hujus cœcitatis, jus univerfale & modum conftitutionum feqvens, delere fatagebat, præcepit, ut in facramentis conferendis nulla conditio inferretur, ex tenore Statuti qvod Nidarofiæ fub anno domini millefimo ducentefimo nonagefimo fanxit, hoc idem jam præfidio pœnæ confirmare volumus, ut qvicunqve facerdos, cujuscunqve dignitatis, ordinis vel conditionis fuerit, qvi legitime convictus fuerit, qvod contractum qvendam vel conditionem cum iis, qvibus facramenta contulit, inierit, vel dolofum oppofuerit impedimentum, qvo officium ejus hac in re minus fimplex & purum exftiterit, is prima vice reditibus, qvibus poft facramenta collata ejusdem loci confvetudine laudabili ecclefiam vel earum rectores honorare moris eft, privator, nec illa folummodo, qvæ dicta conditione injufte accepit, rependito, verum etiam epifcopo de fuis facultatibus tantun-

mála helldr iafnvel skal hann lúka biskupi iafnmikit af sínu gódzi. At auk þessa vilium wer at úbrigdiliga se halldin sú skipan milldrar áminningar Eilifs erchibiskups vors forfödur sem hann býdr at kanúnkar þeir sem brott eru af stadnum med orlofi sinna formanna taki fulla vöxtu af sínum prebendum. en renta vicarii huers þeirra oc adrer þúngar skylldugir kyrkiunni reikniz af því commúne sem þeim liggr til bordz öllum samt. oc gerum af nýiu þá skipan á. at huerr sá rádsmadr eda umgöngu madr fyrir þeirra commúne sem æi hefer wtlokit sagdar renntur oc tolla ádr hann endi sinn forgáng epterfrettr af umbodsmanni fráuerandi kanúnka se af siálfu werkinu wtsettr af heilagri kyrkiu. En þann articulum í statute Jorundar erchibiskups sem hann býdr at persónur skyli sendaz af serhueriium klaustrum ad studium tilkiorner af biskupi. oc annan í statúte Eilifs erchibiskups í hueriium hann skipar at þeir sem falla í bann af siálfu werkinu se sídan opinberliga bodader bannsetter at kueiktum kertum oc hringiande klockum. eydum wer oc aftökum med vallde þings. Item skipum wer at þessar constituciones giorfar in concilio viennense. Si qvis suadente. de sepulturis. eos qui proprio. de summa episcopus. ex freqventibus. se lesnar á prestastefnum oc vanduirkliga wtskýrdar oc bióðum under ógnan eilífrar böluanar at þær se æ geymdar med vanduirkt oc strídleika ef nockuru túma kunna þuílíker casus til at koma. Item skipum

tantundem solvito. Præterea volumus ut inviolabiliter servetur statutum bonæ memoriæ Elavi Archiepiscopi prædecessoris nostri, qvo præcipit, ut Canonici qvi suorum superiorum venia a Cathedra absunt, integros de præbendis suis fructus recipiant, reditus vero uniuscujusqve illorum vicariorum & alia onera ecclesiæ debita, de communi qvod ad omnium simul mensam pertinet, demantur, nos qvoqve illam de novo ferimus constitutionem, ut qvicunqve œconomus vel dispensator eorum communis, qvi dictos reditus & pensiones a procuratore Canonici absentis interpellatus ante præfecturæ suæ finem non exsolverit, ipso facto a sancta ecclesia sit remotus. Articulum vero statuti Jörundi Archiepiscopi, qvo jubet ut personæ de qvocunqve cœnobio ab episcopo denominatæ ad studium mittantur, & alium Statuti Elavi Archiepiscopi (*articulum*), qvo præcipit, ut qvi ipso facto excommunicationem incurrunt, publice postea candelis ardentibus & campanis sonantibus excommunicati promulgentur, authoritate hujus concilii elevamus & abrogamus. Item præcipimus, ut hæ constitutiones in Concilio Viennensi latæ: *Si qvis suadente. De sepulturis. Eos qvi proprio. De summa Episcopus. Ex freqventibus*, legantur in Synodis, & accurate explanentur, & sub æternæ maledictionis minis mandamus, ut curate & rigorose, si qvando hi casus accidant, semper serventur. Præcipimus item, ut clerici, cœnobiorum membra,

um wer at þeir klerkar oc klaustramenn oc þeim samþyckiandi sem at því verda lögliga prófader at þeir hallda sig saman med röngum mótblæstri vidr sína formenn. se affetter sínum heidri epter kyrkiunnar lögum oc fordiz af öllum sua sem frœgdarlauser epter sögdum setningum kyrkiunnar. Item skipum wer at kanúnkar biskupsstólanna þeir sem prestar eru ad vígslu oc hallda kyrkiur med cura animarum í bygdum edr kaupstodum segi siálfer messu oc geri sermonem fyrir fölki epter því sem gud kennir honum. hit minnzsta einn tíma á áre forfallalaust í þeirre somu kyrkiu. þat er at skilia á kyrkiudag. edr in festo þeirrar kyrkiupatroni. eda á einhueria hina stœrstu hátíd á því sama áre. Enn at fyrrsogd statuta vorra forellra verdi þeim mun betr geymd sem þau heyraz optar af vorum undermonnum. þá skipum wer at öll statuta herra Vilhelmi sabinensis episcopi. þess er fyrrum war páfans sendibodi til noregs oc vorra forelldra þat er at skilia milldrar áminningar Jóns erchibiskups þat er hann gerdi í Berguín sub anno domini. Jorundar í Nidarósi sub anno domini millesimo ducentesimo nonagesimo. oc þat er hann gerdi í Osló sub anno domini millesimo trecentesimo sexto. Eilífs í Berguín sub anno domini millesimo trecentesimo vigesimo. oc þat er hann gerdi í nefndum stad sub *anno domini* millesimo trecentesimo vicesimo septimo. oc vor statuta *hin fyrri oc* einkannliga þau sem nú eru giör á þessu þingi. oc skrifiz inn í skipanarbækr oc

---

membra, & illis consentientes, qvi, qvod adversus superiores suos prava conjuratione conspirent, deprehenduntur, de honore suo, secundum ecclesiæ leges, deturbantor, &, ut infames, ex dictis ecclesiæ statutis ab omnibus vitantor. Imperamus porro, ut Canonici cathedrarum episcopalium, qvi ordinatione sunt sacerdotes, & templa, cum cura animarum in pagis & emporiis, tenent, ipsi missam dicant, & ad populum, ut deus illis inspirat, ad minimum semel qvotannis nullo accedente impedimento, eodem in templo, scilicet in natali ejusdem templi, vel in festo patroni templi sermonem habeant. Sed ut antedictum Statutum, prædecessorum nostrorum, eo accuratius, qvo a subditis nostris sæpius auditur, servetur, mandamus, ut omnia statuta domini Vilhelmi Sabinensis Episcopi, qvi olim Papæ Legatus in Norvegia fuit, & prædecessorum nostrorum, scilicet beatæ memoriæ Johannis Archiepiscopi, qvod Bergis sub anno domini — Jörundi Nidarosiensis sub anno domini millesimo ducentesimo nonagesimo, & qvod Osloæ sub anno domini millesimo trecentesimo, sexto sanxit, Eilifi Bergis sub anno domini millesimo trecentesimo vigesimo, & qvod dicto in loco sub anno domini millesimo trecentesimo vicesimo septimo, sanxit, & prius nostrum statutum, & inprimis qvæ in hoc concilio lata sunt, libro statutorum

oc lesiz upp opinberliga af siálfum biskupinum edr þeim er í hanns stad eru í hofudkyrkiu huers kaupstadar hit minnzsta einn tíma á hueriu áre. en af prófóstum edr þeirra vicariis í ödrum hinum stœrrum kyrkium oc se wtskýrd fyrir leikum oc lærdum í öllum articulis þat er þá kunnu snerta. Nú tiaker þess at lítit tiár at gera lög edr skipaner utan nockurr se til fram at fylgia því sem skipat er. þá biódum wer formonnum oc þeim odrum sem eiginligt lögbod hafa yfer sínum undermonnum at sua píni þeir þá sem um fram gánga edr vanrækia fyrrnefnd statuta sem í þeim er áquedit. sua þó at ef vex dirfdin þeirra er brotliger werda vaxi þat oc pínurnar epter yfersýn formannanna. oc at æi beri þeim sua til sem heli sacerdotem þó at þeir se góder í sér sem hann war ef þeir umbera sua sem blindandi illgerder sinna sona. at fyrir þvílíkrar vanræktar skulld falli þeir á bak aptr med rapanda dauda. þá streingium wer med iöfnu bandi bodordzins formenn oc stadanna yferdómara at epter sínu megni fylgi þeir fram med vanduirkt oc stridleika fogdum oc lögteknum skipanum med öllum oc serhverium í þeim ánefndum skriptum oc fepínum binndandi uppá þeirra samuítzkur at þær saumu fepínur láti þeir snúaz til nockurra þarfligra nytia. Oc til sannz vitnisburdar oc enn sterkare audsýningar um alla hersagda luti settu síra Jón oc Sigurdr kanúnkar af Berguín virdoligs bródurs várs oc herra. herra Hákonar med guds miskunn biskups af þeim sama

 stad

statutorum inscribantur, & ab ipsis episcopis vel illorum vicariis, in templo primario cujuscunqve emporii ad minimum semel qvotannis publice recitentur. Sed a præpositis, aut illorum vicariis, in cæteris templis nobilioribus, & coram laïcis, ac clericis omnibus in articulis, qvi ad hos attinere possunt, explicentur. Jam qvoniam leges, vel mandata, nisi sint, qvi præcepta servanda exseqvantur, ferre parum sufficit, antistitibus, & cæteris illis, qvi jus proprium in subditos suos habent, imperamus, ut illos, qvi prædicta statuta transgrediuntur, vel negligunt, qvemadmodum in iisdem (statutis) indicitur, puniant, ita tamen, ut si illorum, qvi peccant, audacia crescat, ita & pœnæ ex prospectione antistitum crescant, & ne illis, ut sacerdoti Heli, accidat, etsi hi ut ille, per se sint boni, si tanqvam cœci filiorum suorum sceleribus conniveant, ut hujus negligentiæ ergo præcipiti morte retrorsum cadant, æqvali vinculo præcepti, antistites, & rectores præbendarum adstringimus, ut pro virili exqvisite & rigorose dicta & lege recepta jussa promoveant, simul cum omnibus & singulis ibidem prædictis mulctis, eorum conscientiis imponentes, ut easdem mulctas, in utilitatem qvandam vertant. Et in verum testimonium & firmiorem probationem omnibus prædictis rebus Jonas sacerdos, & Sigurdus Canonici Bergenses, nostri reverendi fratris & domini, domini Haqvini dei gratia episcopi ejusdem loci,

& ejus

ftad oc hanns capituli einvirdoliger procuratores med vorum innsiglum sín innsigli fyrir þetta bref er gort war i Túnsbergi in festo beate Margarete virginis sub anno domini millesimo trecentesimo tricesimo sexto.

Litr. M.

(m) *Skipaner herra Páls erkibiskups í Nidarósi.*

In nomine Domini amen. Vier kristnir menn eigum allir at trúa á einn sannan Gud. Faudr allzvalldanda. skapara himins oc iardar. oc á hanns einka son. þann sama Gud vorn Herra Jesum Christum. sem getinn var af Helgum Anda. borinn af Mariu mey. píndr under Pilato. krossfestr. oc var í iörd grafinn. steig ofann til helvitis. enn á þridia deigi stód hann upp af dauda. var hier á iardríke sídan XL daga til þess er hann stie upp til himna. sitr hann á hœgri haund allzvalldanda guds. skal hann þadan koma at dœma bædi lífs oc dauda. Vier eigum oc at trúa á Heilagann Anda. þann sem er sannr oc hinn sami gud med fedr oc syne. oc at ein er heilug kyrkia. sem er safnadr allra kristinna manna. vier eigum oc at trúa at vorar synder fyrergefazt oss í skírn. oc svo þær er vier giörum sídan. ef vier idrumzt. skriptberum oc yferbætum epter því sem lærder menn skipa oss. þeir sem til eru skipader oc valld hafa af heilagri kyrkiu. Vier

& ejus Capituli speciales procuratores simul cum nostris sua sigilla apposuere hisce literis, qvæ Tunsbergi scriptæ sunt, in festo beatæ virginis Margaretæ, sub anno domini millesimo trecentesimo tricesimo sexto.

(m) *Statuta Domini Pauli Archiepiscopi Nidarosiensis.*

In nomine Domini amen. Nos christiani omnes debemus credere in unum verum Deum, Patrem omnipotentem creatorem cœli & terræ; & in Filium ejus unicum, eundem Deum nostrum Dominum Jesum Christum, qvi conceptus est a Spiritu Sancto, natus ex Maria virgine, passus sub Pilato, crucifixus & in terra sepultus, descendit in infernum, tertia vero die resurrexit a mortuis, in hac terra per qvadraginta dies, donec cœlos ascenderet, mansit, ad omnipotentis dei dextram sedet, inde venturus est ad judicandum vivos & mortuos. Debemus etiam credere in Spiritum Sanctum, qvi verus & idem cum Patre & Filio Deus est; & qvod una sit sancta ecclesia cœtus omnium hominum christianorum, credere etiam nos oportet, qvod in baptismo nostra peccata nobis remittantur, illa etiam, qvæ postea committimus, si resipiscimus, confitemur, atqve (*illa*) expiamus juxta præscriptum clericorum,

Vier skulum oc því trúa. at vier skulum uppríſa af dauda. hver med þeim sama líkam. sem nú hefer hann oc taka verdlaun. epter því sem vier giördum hier. gódir menn eilífa glede í himinríki. en vonder menn æfenligar qvaler í helvíte. Enn hver sem audruvís trúir oc ei helldr þessa trú, sem nú var töld. fer utan allt ef til helvítis qvala. þeim fákunnigum maunnum sem ei kunna þessa trú svo skilvísliga út at greina. oc ei eru framar skyllduger saker vígslu oc kunnáttu. næger at þeir trúi því sem trúir heilug kyrkia. oc þó þeir trúi ei svo sem þeir eiga at trúa. þá eru þeir þó ei villumenn. ef þeir trúa því svo. at þeir hyggia kyrkiuna svo trúa. oc hafa þeir í sínum hug stadfastliga at þeir vilia því trúa sem hún trúer. Vier skulum oc fordazt VII haufut synder. svo sem er drambsemi. ágirnd. líkams lostasemi utan hiúskaps. hatr. ofneytzla matar oc dryckiar. aufund. oc leti til guds þiónustu. því hver sem þær edr einhveria af þeim hefer úskriptborna. oc úbætta epter lærdra manna rádi. ef þeim ledz frest oc máttr til. oc deyr í því. þá fer hann til helvítis qvala eilífra. Varizt menn taufur oc lyf. rúnar. oc galldra. því þad er ecki utan fiandans villa. oc hanns dárafkapur. Varizt menn oc okur. svo sem er at taka edr skilia nockurn fiárhlut framar enn rett verd. saker þess hann ler sitt gódz á frest. edr taka kýrleigur af úmerktum kúum. oc úkaunnudum. edr audrum kvikvendum þeim sem aungvan ávöxt giöra af sier. svo sem eru

---

rum, qvi (*ad hoc*) constituti sunt & a sancta ecclesia potestatem habent. Credere qvoqve debemus qvod nos omnes cum iisdem qvæ nunc habemus, corporibus, a mortuis resurrecturi simus, & iis, qvæ hic fecimus, condignam mercedem reportaturi, boni nempe æternam in regno cœlorum lætitiam, mali vero perpetuas in inferno pœnas. Qvi vero secus crediderit, & fidem qvalem jam descripsimus, non servaverit, sine omni dubio ad inferni pœnas transibit. Iis hominibus qvi hanc fidem tam distincte explicare non possunt, & ratione ordinationis aut cognitionis ad istud non obligantur, idem, qvod credit sancta ecclesia, credere sufficit, nec, qvamvis, uti debent, non credant, hæretici sunt, si sic ideo crediderint, qvod ita credere ecclesiam putant, istud etiam, qvod illa credit, credere velle firmiter sibi proponunt. Vitare etiam debemus septem capitalia peccata, qvalia sunt, superbia, avaritia, amores venerei extra conjugium, odium, nimius cibi vel potus usus, invidia, & neglectio cultus divini. Si qvis hæc (*peccata*) vel eorum aliqvid, non obstante temporis aut virium defectu, ex consilio clericorum vel nec confessus fuerit, nec expiaverit, & sic in tali statu mortuus fuerit, in pœnas inferni æternas detrudetur. A fascinis & antidotis, a runis & incantamentis sibi homines (*qvicunqve*) caveant, qvippe qvæ non sunt nisi deceptiones diabolicæ atqve ineptiæ. Caveant etiam a fœneratione, cujusmodi est justo majorem pecuniam sumere aut pacisci pro eo, qvod alteri

eru kálfar. kvígur edr annat vidrlíkt. Hvervetna oc þar ſem menn leggia ved í iarder. kýr edr garda. oc allt annat þat ſem ávöxt giörer af ſier. edr leigu má bera. þá á ſá ávöxtur edá leiga reiknazt þeim ſem gódzid á til ſkullda lyktningar. Enn ef hann tekur avöxt edr leigu. oc þó ſkulldina ſem ádr fulla. þá er þat okur. Enn hinn er ſkulldina lauk á aptr at hafa allt þat ſem hann lauk í ohfrit (*rectius* okrit) út. oc má af þeirri ſynd einginn leyſazt. nema hann lúki þat aptr. þeim ſem hann hafdi þat af. eda hanns erfingiar eigi helldr en hann hefdi iafnmiklu frá haunum ſtolit. Enn ef hann má þat med aungvu móti giöra. vendi þat med aulmoſu med rádi oc ſkipan biſkups ſíns. þvíat eingi madr minne enn biſkup hvörke preſtr ne bróder. hefer valld til þar nockut umſkipti á at giöra. ne af þeirri ſynd at leyſa. Enn þó at nockur fáizt í. þá er hinn ei lauſari enn ádr. oc af því at ſumer menn vita ei annat enn þeir megi leyſazt af einfölldum preſtum edr brædrum þá ſkulu menn þat vita. at þau eru maurg faull ſem hvörki preſtar ne brædr mega þá afleyſa. nema biſkup fái þeim þar ſierligt valld til. oc fyrer því varizt menn þeir ſem í nockut þetta. falla at þeir ſkriptberi þat biſkupi ſínum. edr fái ordlof af haunum. at hann loſi þeim ſem þeir vilia til ſkripta vid *gánga þá at afleyſa*. oc er þat betr at ſkriptafader beidizt þeſs af biſkupi ſínum. oc nefni

ecki

---

alteri æs ſuum mutuo dedit, ut & pro vaccis non ſignatis, nec adhuc notatis, vel aliis, ex qvibus nullus ſperari poteſt proventus, animalibus, qvalia ſunt vituli, juvencæ vel ſimilia, (*ſolitum*) locationis vaccarum pretium exigere. Porro ubi qvis prædia, vaccas vel latifundia aut eorum aliqvid, ex qvo fructus redit, vel cui pretium pro elocatione imponi poteſt, oppignoraverit, tunc fructus ille aut locationis pretium ad ſolvendum æs alienum a domino bonorum adhiberi poteſt, qvod ſi alter ille fructum vel elocationis pretium & ſimul tamen integram qvam alteri mutuatus eſt pecuniam ſibi arripiat, illud eſt fœneratio. Qvi vero æs iſtud ſolverat, omne illud qvod ſolvit recuperet; & ab hoc peccato nemo, niſi vel ipſe vel ipſius hæredes vero domino illud reſtituerit, abſolvatur, haud ſecus acſi tantum ab eo furatus fuerit. Qvodſi nullo modo præſtare illud potuerit, ex mandato atqve conſilio epiſcopi in eleemoſynas illud convertito. Nullus etenim Epiſcopo inferior, ſacerdos vel frater hac in re aliqvid diſpenſare, aut ab hoc peccato abſolvere jure poteſt. Et licet aliqvis ad hoc inducatur, tum (*peccato*) ille non magis qvam antea ſolutus eſt, & qvoniam nonnulli ſe a ſacerdotibus vel fratribus abſolvi poſſe opinantur, ſciant iſti multos dari caſus, in qvibus nec a ſacerdotibus, nec a fratribus, niſi ſpecialem ad id poteſtatem iis dederit epiſcopus, abſolvi poſſunt, ideoqve qvi tali implicantur caſui, caveant ut ſuo epiſcopo iſtud confiteantur, aut ab illo veniam petant, qva permittat eos ab illis

qvibus

ecki manninn. oc eru þat þessi faull er eingi má afleysa nema biskup. Fyst í þeirri opinnberri skript sem sett er fyrer opennbera glæpe. oc stór synder. svo sem eru útistaudr. carenur oc vatnfaustr. oc allar adrar skripter. þær sem setiazt fyrer opinnbera. stórglæpe. Item má eingi minne madr enn biskup leysa af því banne sem madr fellr í af laugunum siálfum. svo sem er ef madr leggr heiptugar hendr á klerk edr klaustra mann. Item skulu menn oc vita at eingi má lofa at vinna á þeim helgum sem bíódazt í heilagri kyrkiu. oc ei helldr má nockur madr lofa at brióta eda um at skipta þeim faustum sem bíódazt í heilagri kyrkiu. nema biskup. oc sá einn sem hann fær þar sierligt valld til oc umbod yfer. Item manndráp. Item þeir edr þær sem fyrergióra getnadi sínum. Item þeir sem merkiliga brióta kyrkna frid. Item sá sem leggr heiptugar hendr á faudr sinn edr módr. Item alminniligr ránsmadr. Item opinber hórkarl. oc sá sem opinnber verdr at því at hann spiller frændsemi edr sifskap. Svo oc þeir menn karlar edr konr sem í meinbugum búa saman til lkíamligrar samvistar. þeir búa oc saman allir í meinbugum sem ei geta saman giptz eptir laugum guds oc landz. hvórt sem meinar frændsemi edr sifskaper. andliger eda veralldliger. vígsla edr skyllda til hreinlífis. oc allt þat sem hindra má laugligan hiúskap saman at binda. Item sá sem próvadr verdr

---

qvibus confiteri volunt, absolvi. Præstat enim confessionarium non nominato homine, talem veniam suum rogare episcopum. Seqventes vero casus sunt, in qvibus nemo nisi episcopus absolvere potest. Primo in publicis illis pœnis condignis, qvæ pro notoriis criminibus gravibusqve peccatis irrogantur, cujusmodi sunt interdicta, carenæ & jejunia sicca, omnesqve aliæ pœnæ propter manifesta crimina irrogatæ. Nec qvis episcopo inferior absolvere ab illa excommunicatione potest, in qvam qvis legibus ipsis cadit, verbi causa, si qvis clerico vel cœnobiorum membro manus immiserit violentas. Omnes etiam sciant, nemini integrum esse, ut sacris diebus in sancta ecclesia injunctis operari, vel jejunia in sancta ecclesia imperata negligere aut commutare permittat, excepto solum episcopo, vel ei, cui ad hoc specialem dederit potestatem. Illud etiam de homicidio valebit. Item de iis, sive maribus, sive fœminis, qvi abortum procurant, de iis qvi jus asyli templorum insigniter violant, de eo, qvi patri suo vel matri manus immittit violentas; de publicis latronibus; de notoriis adulteris; de iis qvi ejus manifesti fiunt, qvod consangvinitatem vel affinitatem vitiaverint; de iis qvoqve, sive mares sint, sive fœminæ, qvi in incestuoso vivunt congressu. Tales autem sunt omnes illi, qvi matrimonium inire legibus divinis & civilibus, sive impedimento sit consangvinitas vel cognationes spirituales vel corporales, ordinatio vel obligatio

verdr at því at hann hefer borit falsvitne. Item opinnberer spámenn. taufurmenn. edr galldra menn. Item meineidamenn. Item villumenn. Item þeir sem ei hallda iátada trú. Item sá sem tekur annars manns fasta eign. rett edr hlunnendi af þeim med vallde. svo sama er sá hver sem dregur þá under sigh utan laug. sem annar er í hefndinne. oc hefer ádr fylgt. Item sá hver sem festizt eda giptizt vitandi nær meir enn at fimtu kvísl. annan hvorn veg at frændseme edr sifskaupum. edr lærdr madr súbdiákn oc upp í frá. oc svo klaustra menn karlar oc konr. þeir sem samannbindazt til hiúskaps vitandi. falla í bann af siálfu verkinu. því sem þá má eingi af leysa nema biskup. Skripter oc þeim maunnum sem í leyndum bindazt saman til hiúskaps. edr móti forbodi heilagrar kyrkiu. má eingi setia ne afleysa minne madr en biskup. Item hver sá karlmadr sem fester eina konu at annare þeirre sem hann hefer ádr fest. edr trúlofat lifandi at finni vitund. nema þau se ádr skilld sakir einna hverra meinbuga. eptir heilagrar kyrkiu laugum. oc svo sú kona sem giptizt edr handselzt nockurum manni medan sá lifer er hann hefer ádr giptz edr handselzt. fellr í bann af siálfu verkinu. því sem þau mega ei afleysazt fyrr enn þau hafa bætt vid heilaga kyrkiu svo sem fyrer hórdóm. oc at þess háttar misgiörder oc syndar auki fordizt því aullu meir. þá er svo skipat at eingi madr af audru

---

obligatio ad cælibatum, vel aliud qvodcunqve qvod conjugio legitime contrahendo obest prohibentur, de iis qvoqve qvi falsi testimonii convicti sunt, de notoriis divinatoribus, fascinatoribus, & incantatoribus; de pejuris; de hæreticis; de iis qvi fidem confessam non servant; de eo qvi aliorum bona immobilia, jura vel commoditates vi rapit; de eo qvoqve qvi jus ulciscendi, qvod alteri competit & qvod executus est, injuste sibi arrogat, ille qvoqve qvi intra qvintum consangvinitatis vel affinitatis gradum, sciens despondetur vel matrimonio jungitur, ut & clericus, subdiaconus, vel alius eo superior, vel cœnobiorum membrum, sive sit mas, sive fœmina, qvi conjugium sciens contrahit, ipso facto in excommunicationem cadit, a qva nemo, nisi episcopus illum absolvere potest. Iis qvoqve, qvi clanculum & contra interdictum sanctæ ecclesiæ conjugium contrahunt, nemo episcopo inferior condignas pœnas irrogare & absolvere potest. Valet hoc etiam de viro, qvi postqvam cum muliere qvadam sponsalia de futuro contraxit, vel eidem desponsatus est, alteri despondetur, & tamen priorem illam vivam esse non ignorat, excepto solum, si ob legitima conjugii contrahendi obstacula ex legum sanctæ ecclesiæ præscripto ab eadem fuerit disjunctus, ut & illa mulier, qvæ vivente, cui vel nupsit, vel fidem conjugalem dedit, viro alteri vel nubit, vel despondetur, (utriqve) ipso facto in excommunicationem incidunt, a qva, priusqvam sanctæ ecclesiæ pro hoc peccato haud secus ac adulterio satisfecerint, absolvi

audru biſkupsdœmi. ſkal ſá konu af audru biſkupsdœmi. nema hann hafi fyrer ſier fullt ſkilríke. eda ſie ſvo merkiligr madr. edr kunnr gódum maunnum. at eingi grunſemd meigi á haunum hafazt utann gód. hvat ef ſamann verdr bundit med verkinu. þá fyrerbiódum vier aullum preſtum under pínu affettnings embœttis oc kyrkiu. at þeir púſi þeſshattar menn ſaman. ne ſie í þeirra ſamgaungu. ne þeim púſadar meſſu ſeigi. Item má eingi madr minni enn biſkup gefa afgipter opinnberliga í kyrkiu. enn erchibiſkup má aullu ríkisſins folke. oc því er þat rád aullum lángferda mönnum at taka ordlof af ſínum biſkupi er þeir fara heiman. at þeir megi niótandi verda þeirra afgipta ſem gefazt þar ſem þeir kunna at koma. Oc af því at þeir menn ſem í þeſſa ſtórglæpi kunna at falla komazt eigi iafnan fyrer biſkup. þá hæfer at vera at hverium biſkupsſtóle einvirdíngum madr ſkipadr til þeſs. ſá ſem valld hafe til af fleſtum hlutum þeſſum at leyſa. ſem klerkar kalla penitentiarium. Varizt menn at ſpilla andligri frændſemi ſem menn kalla gudſifiar. þvi þar liggr ſvo mikit vit ſem madr ſpilli náttúrligri frændſemi. oc at ydr ſie því aullu liófara. þá ſkulut þier vita. at ſifſkaper þeir ſem hier fylgia tálma hiúſkapar band oc ſundrſlíta þó at ſamanbindizt. fyrſt í millum þeſs er ſkírdr er oc allra þeirra

Uuu 2 er

ſolvi non poſſunt, & ut talia crimina peccatiqve gravamen eo magis evitentur, ideo prohibitum eſt, neqvis, mulierem in alia, qvam ipſe, degentem diœceſi ſibi in matrimonium adſciſcat, niſi vel veniam impetraverit; vel majoris notæ fuerit, vel deniqve bonis hominibus cognitus, ut omni vacet ſuſpicione, niſi bona. Qvod ſi ipſo facto contrahatur, omnes ſacerdotes ſub pœna tum officii, tum beneficii prohibemus, ne tales homines copulent, nec cum iis converſentur, nec miſſam copulationis iis dicant. Item nemini qvi epiſcopo inferior eſt, indulgentias publice in templo impertiri permittitur; at archiepiſcopo (*ſoli*) totius regni populo (*eas dare permiſſum eſt*). Omnibus itaqve, qvi longiora ſuſcipiunt itinera, conſultum eſt, ut priusqvam domo proficiſcantur, a ſuo epiſcopo commeatus accipiant, ut indulgentiarum, qvæ in locis ubi conſtituti forent, conferuntur, participes eſſe poſſint. Et qvoniam, qvi hæc crimina incurrunt, ipſum epiſcopum ſemper convenire non poſſunt, in qvacunqve epiſcopali cathedra virum ad hoc ſpecialiter conſtitutum eſſe oportet, qvi plurimis hiſce criminibus abſolvendi habeat poteſtatem; hunc clerici Pœnitentiarium vocare ſolent. Caveant ſibi homines qvominus ſpiritualem cognationem qvæ (*uno vocabulo*) dicitur *gudſifiar*, violent; cum eandem illud, ac naturalis cognationis violatio mereatur pœnam, & ut hoc vobis eo magis eluceſcat, ſciatis, qvod qvæ ſeqvuntur cognationes ſpirituales vinculo conjugali obſint, & ſi illo conjuncti fuerint qvidem, illud diſrumpant. Primo inter eum qvi baptizatur, omnesqve illos qvi ſuſcipiunt, ſive pauciores ſive plures fuerint. Secundo

er á hallda. hvört sem þeir eru fleiri edr færre. Annar í millum þess er skírdr verdr oc barna þess sem áhelldr. hvört sem þau eru helldr eiginnar konu baurn edr frillu baurn. þridiu milli þess er skírdr verdr oc eigin konu edr eiginn bónda þess sem áhelldr þau sem ádr haufdu í kast saman komit. Fiórdi oc fimti millum þess sem áhelldr. oc faudr oc módr þess sem skírdr verdr. hinn sietti milli þess er skírdr verdr. oc þess sem skírdi. Hinn siaundi milli þess sem skírdr verdr oc barna þess er skírde. Hinn átti milli þess er skírdr verdr oc eiginnar konu þess sem skírdi. þá sem hann hafdi ádr í kast vit komit. Hinn níundi oc tíundi milli þess sem skírer. oc faudr oc módr þess sem skírdr verdr. med saumum V háttum verda gudsifiar milli þess sem halldin er under biskups haund. oc þess sem áhelldr. oc hanns konu oc barna. oc saumum V háttum milli þess sem biskupar oc biskupadr verdr. Eru þat þá XX baund er hiúskap mega skilia af gudsifium. oc því varizt menn vit at sem fæster hallde á hverju barne under skírn edr biskups haund. oc eptir heilagrar kyrkiu laugum. á ecki meir enn eirn karlmadr edr kona á at hallda í naudsyn. enn ei elligar. verda oc svo maurg baundin bædi vit þann sem á er halldit. oc svo vit faudr oc módr sem marger hallda á. Enn aungvar gudsifiar verda á millum þeirra sem áhallda sín í milli. Er þat oc varandazt. at þótt hiúskapr skilizt sakir gudsifia þeirra sem ádr voru enn hiúskapurin byndizt.

---

cundo inter baptizatum, & ejus, qvi suscipit, liberos, sive legitimi sive spurii fuerint. Tertio inter baptizatum atqve suscipientis vel uxorem vel maritum, qvi antea invicem congressi fuerant. Qvarto & qvinto inter suscipientem, baptizatiqve patrem & matrem. Sexto inter baptizatum & baptizantem. Septimo baptizatum, liberosqve baptizantis. Octavo inter baptizatum atqve baptizantis uxorem, cum qva antea consvevit. Nono & decimo inter baptizantem atqve patrem & matrem baptizati. Eodem qvintuplici modo spiritualis cognatio inter eum qvi confirmandus suscipitur, & qvi eum suscipit, ejusqve uxorem & liberos, spiritualis cognatio contrahitur, & eodem qvintuplici modo inter eum qvi confirmatur & qvi confirmat. Sunt itaqve viginti vincula, qvæ ob cognationem spiritualem conjugium impediunt. Ideoqve videant, ut qvam paucissimi baptizandos vel confirmandos suscipiant. Et ex præscripto legum sanctæ ecclesiæ ne plures qvam unus mas vel fœmina in casu necessitatis, nec alias, suscipiant; Tot enim emergunt cognationis gradus, tam inter eum qvi suscipitur, qvam patrem & matrem, qvot susceptores fuerint; nulla vero inter eos qvi suscipiunt, cognatio spiritualis exoritur. Cavendum qvoqve est, qvod qvamvis conjugium ob cognationem, qvæ ante contractum matrimonium extitit, spiritualem irritum habeatur, conjugium tamen ante exortam cognationem contractum non annihiletur, sive

izt. þá skillzt þó ecki sú hiúskapr sem ádr var bundin. faker þess sifskapar er sidar kemr til. hvört sem hann giörizt at þeim vitande edr úvitandi. skal þeim skript fyrirsetia sem þat giörir vitandi oc med vielum. Svo oc ef barn deyr ádr þat sie biskupat. eigu fader oc móder skript fyrer at taka. ef þeirra gleymska hefer til geingit. at þat vard ei biskupat, svo sem þat hafi úskírt dáit af þeirra vanrækt edr gleymsku. hvergi skulu baurn skírazt utan at sóknarkyrkiu. þar sem fontar eru tilskipader. utan kónga baurn edr annara stórhaufdingia. sem lofazt heima at skíra. Eingi má oc barn skíra utann prestr. fyrer utann fulla naudsyn. Enn í naudsyn má hvör skíra karl sem kona. heidinn sem kristinn. iafnvel fader oc móder sem hver annar ef naudsyn er til oc skilzt þó ei hiúskapr þeirra fyrer þat. Enn ei er svo um gudsifiar. þvíat þat er fiögra handa fólk. sem ei á gudsifiar at veita. Fyrst er áboti. abbadís. bróder. syster. oc allzkyns hreinlífis menn. Annat fólk þat sem ei má gudsifiar veita eru heidner menn sem ei hafa vit kristni tekit. Hit þridia fólk eru þeir sem ei eru biskupader siálfer. oc ei kunna credo oc pater noster. þvíat gudfader sá sem áhelldr setur sigh í borgan oc vaurdzlu fyrer þann sem hann helldr á vit gud. oc því er hann skylldugur at minna hann á. at hann geymi hreinlífi oc rettvísi. oc á at kenna haunum credo oc pater noster

sive fiat iis scientibus (qvi contrahunt,) sive non, scientibus autem & dolo malo contrahentibus pœnæ condignæ irrogentur. Ita & si infans priusqvam confirmatus fuerit, moriatur, pater materqve, modo socordia eorum, qvod infans non confirmaretur, in causa fuit, pro hoc, ac si eorum ob socordiam vel negligentiam nondum baptizatus moriatur, condignas exsolvant pœnas. Nullibi nisi in templo, ubi baptisterium est, parochiali, infantes baptizantor, exceptis infantibus regiis, aliorumqve principum, qvos domi baptizare permissum est. Nemini etiam nisi sacerdoti infantem baptizare licet, excepto casu justæ necessitatis. In hoc enim cuicunqve baptizare integrum est, sive sit mas sive fœmina, christianus vel gentilis, immo vel pater & mater non secus ac alius qvilibet, modo necessitas urgeat, & nihilominus eorum conjugium ratum habetor. Taliter autem cum cognatione spirituali comparatum non est; qvadruplicis enim generis sunt homines qvibus cognationi spirituali per susceptionem (*se immiscere*) non licet. Primo abbas, abbatissæ, frater, soror & omnis generis sanctimoniales. Secundum hominum genus, a cognatione spirituali prohibitum, constituunt homines ethnici, qvi christianam religionem non sunt amplexi; Tertium qvi non sunt confirmati, nec credo, nec pater noster, callent, patrinus enim, qvi suscipit, se deo vadem & prædem sistit, qvare illum (*qvem suscipit*) ad conservandum cœlibatum & justitiam hortari, eumqve pater noster, credo, aliasqve bonas disciplinas christianas

oc aunnr kriſtilig gædindi. má þat einginn heidinn madr giöra. þvíat hann hefer aungva kriſtiliga trú. oc ei helldr ſá ſem ei er ádr biſkupadr. þvíat hann má ei fullkomliga kriſtinn heita. Hit fiórda mannkyn þat ſem ei má gudſifiar veita eru tvau hión ſem ádr eru ſaman bundin enn þau áhallde. Er oc betr at úſkyllder menn hallde á enn ſkylldir ef þeir eru til. varizt oc hver karlmadr. ſá ſem hann er XIV vetra eda ellri gángi til at láta biſkupa ſigh. nema hann ſie faſtandi oc innvirduliga ſkriptadr. ſvo ſem hver gódr madr vill ſigh til reida at taka vors herra líkam. enn kvennmadur XII vetra. þvíat þvílík embœtti heilagrar kyrkiu ſem klerkar kalla ſacramenta; eiga ei annan veg takazt ne gefazt utan ſtórar naudſyniar. enn faſtandi bædi þeim er gefur. oc ſvo hinum er tekur. Verdur oc madur karl edr kona hiá ſtödd. þar ſem kona pínizt í barnburd. oc ſýnizt þat líkara at hún megi ei laus vit verda oc opinnberazt einhver limr á barninu eptir mannligri ſkepnu. oc ſiezt líf í. þá auſi ſá ſem hiá verdr ſtaddr vatne á þann lim til varhygdar oc ſeigi. Ec ſkíri þik ſkepna gudz í nafni Faudr oc Sonar oc Heilags Anda. Oc ef þat barn verdr lauſt vit módrina med líſe. þá ſkal þat ſkírazt oc nefnazt ſem aunnur baurn. þau ſem ef er í hvort eru ſkírd edr eigi. má oc eingi madur taka gudz líkama. oléan eda púſan fyrer kyrkiu dyrum af audrum enn ſóknar-
presti

---

chriſtianas docere tenetur, id qvod nemo gentilis poteſt, cum fide chriſtiana vacet, nec qvi nondum confirmatus eſt, cum perfecte chriſtianus dici neqveat. Qvartum deniqve genus qvod officia ſpiritualis cognationis præſtare non poteſt, conſtituunt duo conjuges, qvi priusqvam ſuſcipiunt, matrimonio conjuncti ſunt. Cognatione non conjuncti, modo adſint, potius qvam cognati, ſuſcipiunto. Caveat ſibi qvicunqve mas, qvi qvatuordecim annos natus eſt vel natu major, ne ſe confirmandum ſiſtat, niſi ſit jejunans, accuratamqve dederit confeſſionem, velut qvilibet homo pius ſe ſumendo corpori domini noſtri præparat; Fœmina vero ſi ſit annorum duodecim. Talia enim ſanctæ eccleſiæ ſacra, qvæ clerici ſacramenta vocant, ne ſumantur vel dentur, niſi a jejunantibus, tam ab eo qvi dat, qvam ab eo qvi accipit, excepto gravis neceſſitatis caſu. Qvod ſi mas vel fœmina mulieri parturienti adfuerint, & probabile iis videatur illam partum eniti non poſſe, membrumqve aliqvod infantis humana de forma in lucem venerit, cui vitam ineſſe viderint, tunc qvicunqve adfuerit, majoris cautelæ ergo membrum hoc aqva luſtret, dicatqve: *Ego baptizo te, creatura dei, in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti.* Qvod ſi hic infans materno utero vivus eliciatur, ut reliqvi, de qvibus num baptizati ſint dubitatur, infantes, baptizetur & nominetur. Nec ulli corpus dei, extremam unctionem, vel copulationem ante templi fores ab alio qvam ſacerdote parochiali ſumere integrum eſto, niſi
ſpecialem

prefti ſinum. nema hann hafi ſierligt hanns umbod þar til. oc ef nockur bróder edr hreinlífis madur gefur nockurum manne vors herra líkam. edr púſar þeim ſaman. edr ſýngr brúdmeſſo. edr oléar nockurn mann fyrer utan ſierligt umbod þar til hanns ſóknarpreſtz. þá fellr hann í bann af ſiálfu verkinu. þat ſem eingin má hann afleyſá nema pávin. Er þat ei voda lauſt. oc þeim ſem þetta eitthvert tekr af haunum, at hann falli í þá ſaumu pínu. einkannliga ſídan er þat er lýſt fyrer maunnum. oc því varizt menn giörla vit því. Varizt menn oc ſkipat at allar þær ſektir ſem maunnum kunna til at falla um próſaſta edr þeirra ármenn í heilagrar kyrkiu umbode. at þat ſkal upplúkazt med vitordi ſóknarpreſtſinns þeſs ſem ſakadr er. ſvo at preſtrin hafi til reidu at tiá biſkupi ſinum fyrer hverſu mikit. eda fyrer hvat. hvert var útlokit. at biſkupin megi próva oc þar megi hann nockut rád á leggia. ef þat kann próvazt. at því hafi úlaugliga ſett verit. edr þær nádir ágiöra. ſem haunum þiker tilſelliligt vera.

Litr. N.

(n) Ollum mönnum ſem þetta bref ſiá edur heyra ſenda Eyúlfur preſtur Brandsſon. kórsbroder af Nidaróſe. oc bróder Eyſteinn Canonicus regularis ſanctæ ſedis viſitatores Islandiæ qvediu guds oc ſína. Kunnigt giörande at ſub anno gratiæ 1358 í ockarri viſitacione í Skálholts

ſpecialem habuerit veniam, & ſi qvis frater vel ſanctimonialis corpus domini noſtri cuiqvam dederit, vel qvosdam copulaverit, vel miſſam conjugalem dixerit, vel unctionem extremam præſtiterit, modo ſpeciali ab ejus ſacerdote parochiali auctoritate inſtructus non ſit, ipſo facto excommunicationem incurrit, a qva nullus præter papam illum abſolvere poteſt. Timendum qvoqve illi qvi aliqvid horum ab illo impetrat, ne eandem incurrat pœnam, imprimis poſtqvam hoc publicatum fuerit; ab hoc itaqve qvam maxime omnes ſibi cavento. Hoc etiam mandatum eſſe ſciunto, qvod omnes illæ mulctæ, qvas vel præpoſiti vel eorum in ſanctæ eccleſiæ cura vicarii imponunt, ſciente ejus, qvi mulctatus eſt, ſacerdote parochiali, ſolvi debeant, ideo ut ſacerdos ſuo epiſcopo rationem reddere poſſit, qvantæ illæ multæ fuerint, & qvam ob cauſam qvævis ſolvantur, ut epiſcopus porro eas explorare poſſit, &, ſi injuſtæ probentur, aliqvod dare conſilium, vel eas prout illi conveniens viſum fuerit, mitigare.

(n) *Id eſt:* Omnibus has litteras viſuris vel audituris, mittunt Ejolfus Brandi filius ſacerdos, canonicus Nidroſienſis & frater Eyſteinus Canonicus regularis, ſanctæ ſedis viſitatores Islandiæ, dei & ſuam ſalutem: Notum facientes, qvod in viſitatione noſtra per diœceſin

holts biſkupsdœme á Islande. fundu vid at nockurar miſgóngur vóru í millum lærdómſins. oc leikmannanna um þá ſuma lute oc articulos ſem millum bar fornra landſins vana. oc med giörra órſcorda biſkupanna oc ſkipana. Oc ſva ſem vid budum ockur til á lögþingi. at retta oc at gera þat er almenninginum þætti rettliga vidur kyrkiunnar formenn at vera. at því trauſtari ſamþykt mætte opennberlega halldaſt milli krúnunnar oc kyrkiunnar. ſögdu leikmennirnir opinnberliga hvat þeim þótti at vera. oc ſkipadu þá til á ſinna vegna tva heidrliga menn. Iſvar Vigfuſſon oc Biörn Olafsſon ſína almenniliga oc ſerliga ummbodsmenn. iátandi ſamþyckiliga at hafva þat oc hallda ſem ſtadt oc ſtödugt ſem þeir ſamþykti fyrer almúgan í þann ſama dag ſem virduligur herra. herra Gyrdr med guds nád biſkup í Skálhollti hafdi ſic tiliátat at þeſſir lutir ſkylldu tracterazſt ſem var næſte dagr fyrer Þórláksmeſſo. ſva at úſkaddr veri at ollu kóngſins heidr í Norege. oc þegnanna rettr. oc ſva æi ſidr um ſik ſæmd oc rökſemd kyrkiunnar. Nú í ſettan dag í Skálhollti merkiligum preſtum biſkupſins tilkallodum. oc nefndum ummbodsmönnum almúgans tilkomnum epter ſáttgiarnligt ſamtal allra vor í millum. ſamþycktum ver oc ſtadfeſtum at úbrygduliga ſkylldi ſtanda í Skálhollts biſkupsdœmi þeſſa articulos ſem hier fylgia. þar til ſem kóngr oc erchibiſkup med beſtu manna rádi í ríkinu vilia adra ſkipan ágiora. Inprimis at hver madr ſem kyrkiu

æighn

---

diœceſin Skalholtenſem in Iſlandia ſub anno gratiæ milleſimo trecenteſimo qvinqvageſimo octavo facta, diſſenſum qvendam de nonnullis rebus & articulis, de qvibus vetus terræ conſvetudo & latæ ab epiſcopis ſententiæ & conſtitutiones non conveniebant, clericos & laïcos intercedere reperimus. Cumqve in iis, qvorum vulgus eccleſiæ antiſtites jure accuſarent, emendandis & corrigendis, noſtram operam in foro generali obferremus, ideo ut eo tutius inter imperium & eccleſiam concordia palam conſervari poſſet, tunc laïci palam, qvod ſibi taxandum videretur, profitebantur, duosqve viros honeſtos Ivarum Wigfuſi filium & Biörnum Olafi filium, tam generales qvam ſpeciales mandatarios ſua vice conſtituebant, unanimiter promittentes, ſe illud firmum ratumqve tenere & habere velle, in qvod illi loco vulgi conſentirent, die eodem, qvo venerabilis dominus, dominus Gyrderus dei gratia epiſcopus Skalholtenſis res iſtas ſe ita tractare velle pollicitus erat, ut Regis Norvegiæ honor, ſubditorumqve jura, nec minus eccleſiæ honor atqve auctoritas, in totum ſalva manerent, qvi dies proximus erat ante feſtum Thorlaci. Jam præfinito die advocatis epiſcopi inſignioribus ſacerdotibus, nominatisqve vulgi mandatariis Skalholtiæ convenientibus, habitoqve pacifico colloqvio, articulos qvi ſeqvuntur in diœceſi Skalholtina obſervandos eſſe approbavimus & confirmavimus, donec Regi & Archiepiſcopo cum optimatum regni conſilio ſecus

conſtituere

æighn helldr. taki heima tíund ſína oc prefts tíund uppá riettan reikning vid heilaga kyrkiu. af öllu ſínu gódze föſtu oc lauſu. hvar ſem hvert ſtendr eptir því ſem landſins vani. oc forn oc nýr kriſtinrettr ſegir. Item at þeir bændr ſem úckyrkiur hallda take heima tíunder ſínar af öllu ſínu gódze oc lýſiſtolla oc ſinna heimamanna. ſem at fornu hefir verit. ſva þó at þaghat leggizſt ei tíunder af fleyri bæom í ſóknum. utan þær liggi allar til ſóknarkyrkiu. Item at þvílíkt offur lúkizſt preſtum útaf kyrkium. ſem þeir ſýngia til en ei framar. Item at preſtar edr bændr halldi kyrkna gódz epter iardar magni. Item at menn megi friálsliga taka kyrkna fe medr iördum þeim ſem menn kaupa. þó at þar komi ei ſierlig biſkupsſkipan til. ſva framt ſem þeir eru fullvedia med kyrkiurnar. Item at þat ſáttmál ſem Eirikr Noregs kóngr ágiætrar minningar oc Jorundr biſkup oc Arni biſkup í Skálhollti giördu ſín ímilli ſtandi úbrigdiliga. oc ſva vottar ord epter ord ſem her fylgher. Eirekr med guds nád oc miſkun Noregs kóngr — Herra Finnr innſiglade. Jón klerkur ritade. oc til ſanninda.

Litr.

conſtituere placuerit. Inprimis ut qvilibet, qvi templi bona (adminiſtranda) tenet, ex omnibus ſuis opibus, mobilibus atqve immobilibus, ubicunqve exſtiterint, juxta terræ conſvetudinem atqve præſcriptum juris eccleſiaſtici, tam antiqvi, qvam novi, ſui propril domicilii (*templo &c*) debitas ſacerdoti decimas ſumat. Item ut illi, qvi templa minoris notæ tenent, coloni ex omnibus ſuorumqve domeſticorum bonis de proprio ſuo domicilio decimas, & expenſiones pro candelis ſumant, antiqvam conſvetudinem in eo ſervantes, ita tamen ne decimæ a pluribus parochiarum villis accedant, niſi omnes illæ ad templum parochiale pertineant. Item qvod ſacerdotes non ex aliis qvam in qvibus ſuo funguntur officio, templis, tales habeant oblationes nec amplius. Item qvod ſacerdotes vel coloni bona templi pro rata fundi teneant. Item qvod cuicunqve bona templorum cum prædiis, qvæ emit, accipere integrum ſit, etiamſi non adſit ſpecialis epiſcopi conſtitutio, modo templorum cura ei committi poſſit. Item qvod pactum illud qvod Ericus Rex Norvegiæ beatæ memoriæ & Jörundus Epiſcopus Arnasqve epiſcopus Skalholtenſis inter ſe ſanciverunt, ratum habeatur & invariabile uti hic de verbo ad verbum ſeqvitur: *Ericus dei gratia atqve clementia rex Norvegiæ* (*) *Dominus Finnus ſigillo munivit*, *Jon clericus ſcripſit*, & qvo magis hæc confirmentur &c.

(*) *Vid. ſupra pag.* 411. *Lit.* B.

Litr. O.

(*) In nomine Domini amen. Olauus Dei patientia Archiepiscopus Nidrosiensis, Gisbertus Bergensis, Havardus Hamarensis, Johannes Gardensis, ejusdem gratia ecclesiarum episcopi, Nidrosiensis ecclesiæ suffraganei, universis Christi fidelibus, per Nidrosiensem provinciam constitutis, salutis æternæ gaudium, in filio virginis gloriosæ. Cum ex debito pastoralis officii, prohibere vitia, persvadere virtutes, ac animarum saluti salubriter providere tenemur, nec non utilia qvæqve subditos docere, & mores actusqve eorundem in melius reformare; sollicitudini præhabita diligenti, ne, si qvidqvam e grege dominico, nostro regimini commisso, per nostram incuriam seu negligentiam fuerit deperditum, subditorum sangvis de nostris manibus per districtum judicem reqviratur. Nos in hoc præsenti concilio residentes, ac juxta sacrorum canonum statuta de subditorum excessibus corrigendis, & moribus eorum in melius reformandis, ac animarum profectibus tractantes, patrem misericordiarum imprimis suppliciter imploramus, ut ipse in hiis exseqvendis ex suæ benignitatis inundantia, salubriter compleat, qvod nostra modicitas, nisi ipso opitulante, non præsumit; & ut ipso initiante, ac consumante, ad finem debitum qvod cœpimus, ejus auxilio, perducere valeamus. In nomine igitur sanctæ & individuæ trinitatis, Patris, & Filii & Spiritus Sancti, imprimis statuimus, præcipimus, & mandamus, ut clerici (qvorum conversationem, castitate, modestia, pudicitia, sobrietate, temperantia, ac cœteris virtutum exercitiis convenit adornari) contemplationi sint, & orationi dediti, qvia ad sortem domini sunt electi: Contentiones, lites, & rixas, ac cœteras insolentias, honestati derogantes clericali, procul abjicientes, sic evitent, ut omnipotenti deo (cujus servitiis specialius deputantur) digne valeant famulari. Qvantus enim horrendi criminis usus freqvens, ymo verius freqventia damnabiliter usitata (qvod dolentes referimus) qvosdam immo plures, (qvamvis ad nostram & patriæ verecundiam hæc dicamus inviti) Noricanæ provinciæ presbyteros ac clericos alios, excœcavit qvi propriæ salutis & juramenti sui immemores, immun-

---

(*) *Postqvam illa, qvæ supra pag.* 453. *exstant, scripsimus, in Bibliotheca Magneana* N. 36. in Octavo *seqvens Statutum Synodale inventum est, quod & huic Capiti jungitur.*

immunditiæ foetoribus turpiter insudantes, non solum sibi focarias simpliciter adjungentes, & in curiis suis publice detinentes, verum etiam (qvod execrabilius & damnabilius est) eas pactis, donationibus, vel aliis fidelitatis promissionibus intervenientibus, convocatis ad hoc earum consangvineis, ad instar laïcorum sibi impudenter associant, & conjungunt. Qvamvis enim nostri prædecessores exhortationibus, monitionibus, & processibus diversis, etiamsi, proch dolor, illorum laboris fructus nullus vel modicus ostendatur. Nos tamen adhuc sic inhoneste viventium inveteratis malitiis, novis volentes remediis obviare, statuimus, ut qvicunqve presbyter vel clericus in sacris ordinibus constitutus, maxime beneficium ecclesiasticum obtinens, cujuscunqve fuerit status, officii, dignitatis, prærogativæ, vel honoris, qvi post monitionem sibi a dyocesano suo factam, in domo sua, & expensis tenuerit vel habuerit concubinam juxta statutum piæ memoriæ domini Olavi Archiepiscopi prædecessoris nostri poena pecuniaria puniatur. Qvam si minus timuerit, suspensionis, excommunicationis, vel privationis sententiis percellatur. Hiis vero, qvi pactis vel donationibus, ut præmissum est, sibi concubinas associaverint, in dimidietate fructuum beneficiorum suorum per annum multentur, gravius, si suo dyocesano visum fuerit, puniendi. Item hujus sacri approbatione concilii statuimus, ut bona beneficiatorum decedentium, dummodo non sint a bonis ecclesiarum distincta, hæredibus eorum absentibus, per dyocesanos locorum vel eorum procuratores ad hoc specialiter deputatos, donec inter ecclesiam & hæredes clerici decedentis justa fiat bonorum divisio inter illos. Laïci vero prædictam conservationem in grande ecclesiarum dispendium sibi, occasione jurisdictionis secularis, vendicantes, per mensem, si a dyocesanis reqvisiti non destiterint, ingressum ecclesiæ sibi noverint interdictum, qvodsi prædictam poenam, qvod absit, animo sustinuerint indurato, eo ipso sententiam excommunicationis incurrant. Item presbiteris curam animarum habentibus omnem vagandi & discurrendi extra suas parochias (cum ex hoc qvandoqve populus iis commissus officio debito defraudetur, ac animarum non modica immineant pericula) cupientes adimere facultatem prohibemus, ne qvis parochialis presbyter extra suam parochiam, absqve sui prælati vel ejus locum tenentis licentia speciali seu evitenti necessitate, nisi alium ydoneum presbyterum ejusdem dyocesis, qvi interim vices & officium suum debite peragat & attente loco suo relinqvat, notabiliter se absentare præ-

ſumat, ſtatuentes, ut qvicunqve presbyter extra ſuam parochiam per qvindenam continue, niſi unam ſupra dictarum ſeu aliam juſtum & legitimam abſentiæ ſuæ cauſam probare potuerit, compertus fuerit commorari, marcam Noricanam ſolvere teneatur. Si vero extra dyoceſin illicentiatus abſceſſerit, ut prædictum eſt, in marca puri condempnabitur, ipſo facto. Item qvoniam (qvi) abjectis veſtibus proprio congruentibus ordini alias aſſumere & in publico portare rationabili cauſa ceſſante, præſumit, profeſſorum prærogantiæ ordinis illius ſe reddit indignum, juxta concilium Viennenſe; inhibemus, ne qvis clericus virgata vel partita veſte, aut alias, qvam canones præcipiunt, formata publice utatur, prout canonicam vitare voluerit ultionem. Item qvia hiis temporibus (qvod dolentes referimus) defectu perſonarum exigente, ad regimen animarum ſimpliciores & ignari plerumqve aſſumuntur, ſtatuimus, ut ſuperiores juniores præsbyteros inſtruant de cœteris officiis & maxime de canone miſſæ, ſacramento baptiſmatis atqve extremæ unctionis, officio ſepulturæ, & aliis ad officium presbyteri ſpectantibus, & ſuper præmiſſis ſæpius examinent diligenter, ut ſic ad eorum devotam diligentiam cœteri gaudentes concurrant, in cantica laudum conſurgant, & omnium corda & voces, ora & labia ympnos perſolvant lætitiæ ſalutaris, & pſallet fides, *ſpes tribudiet*, exultet caritas, devotio plaudat, jubilet chorus, puritas jocundetur, cum ſinguli alacri animo pronaqve voluntate conveniunt, ſua, ymo Chriſti officia laudabiliter exſeqvendo. Cœterum ſtatutum piæ recordationis domini Arnonis Archiepiſcopi prædeceſſoris noſtri (in qvo qvaſi omnium priorum juſtitia reſecatis ſuperfluis ſunt collecta) qvo ad omnia ipſius capitula, clauſulas & articulos, præſentis auctoritate concilii innovamus, approbamus, & ratificamus, cujus ſtatuti qvasdam ſingulares clauſulas, aliqvibus utilibus de novo additis ſub pœnarum adjectione, in modum, qvi ſeqvitur decrevimus muniendas. Statuimus ergo ſeu ſtatutum declaramus, qvod presbyteri, cœteriqve eccleſiarum rectores & præpoſiti tam clericos, qvam laïcos diligenter doceant de veneratione euchariſtiæ & credulitate, ut, cum inter manus ſacerdotis in officio altaris levatur, vel presbyteris per plateas aut qvemcunqve locum portatur ad infirmos, depoſitis caputiis & pileis, nudis & extenſis manibus, flexis genibus adoretur. Qvam qvidem euchariſtiam a presbyteris, indutis ſuper pelliciis, velatam ſub mundo velamine, cruce, candela accenſa, cum tintinnabulo & aqva benedicta præcedentibus, ad infirmos præcipimus deportari;

tari; nisi locorum impedierit distantia, aut rationabile obstiterit impedimentum, & tunc in munda bursa sive pera, circa collum presbyteri reverenter cum libro & stola deferatur, atqve in loco mundo hoc qvod superfuerit, diligenter observetur. Præterea statuimus, ut nullus sacerdos vel clericus in sacris ordinibus constitutus, qvi usqve ad extremum vitæ suæ in concubinatu notorio compertus fuerit perdurasse, ad sepulturam infra muros ecclesiæ sine dispensatione episcopi admittatur, & qvicunqve tales in ecclesia scienter sepelierit, ad arbitrium dyocesani puniatur. Item statuimus, ut presbyteri, curam animarum habentes, doceant, vel docere faciant parochianos suos, tam senes, qvam juvenes nescientes, symbolam & orationem dominicam, cum salutatione beatæ virginis, & freqventer eos examinent de prædictis, & maxime in confessionibus eorum: debitam pœnam addiscere renitentibus infligentes; de fide catholica, & ejus articulis, de baptismo, & ejus effectu, aliisqve ecclesiasticis sacramentis, de septem mortalibus peccatis, & de pœnis gehennalibus pro eis debitis evitandis. Item cum scriptum sit, ut a qvo qvis defendi tenetur ab eodem non debet inpugnari, præsentis auctoritate concilii statuimus, ut clericus cujuscunqve status, ordinis, vel dignitatis, existat, qvi procurat a rege vel seculari potestate, directe vel indirecte, manifeste vel occulte, contra justitiam se tueri, qvo minus pro suis excessibus a suo judice ecclesiastico corripiatur, ipso facto sententiam excommunicationis incurrat. Item statuimus, ut qvicunqve clericorum, contra jus & libertatem ecclesiæ cathedralis, vel honorem episcopalis dignitatis, advocaverit, vel conspirationem fecerit, eo ipso excommunicationis sententiæ subjacebit. Item statuimus, qvod claustra monialium sub diligenti custodia & firma clausura, præcipue de nocte observentur, nec clericos vel laïcos religiosos vel seculares, post earum vesperas, ad se ingredi permittant, nisi urgens necessitas, & evidens utilitas id exposcat, & tamen non in locis vel horis suspectis. Item prohibemus ne qvis indiscretas indulgentias pronunciet, sive pronunciare præsumat. Item statuimus, ut in monasteriis qvibuscunqve nullus pretio vel pactione recipiatur in fratrem vel sororem, nec in prebendarios vel prebendarias, sine suorum dyocesanorum consensu. Qvod si factum fuerit, sit irritum & inane. Contrafacientes vero & consentientes, juxta arbitrium dyocesani puniantur. Item statuimus, ut si qvis laïcorum, causas ad ecclesiasticum forum spectantes (qvæ sunt hæ: omnes causæ clericorum, qvando inter se litigant, vel a

laicis impetuntur, sive agatur ex contractu vel qvasi, seu delicto vel qvasi; Item causæ matrimoniorum, natalium, juris patronatus, decimarum, votorum, testamentorum, maxime qvando agitur de legatis, ecclesiis & piis locis & religiosis, tuitio peregrinorum visitantium (limina) beati Olaui, & aliarum ecclesiarum cathedralium in Norvegia & eorum causa, item causæ possessionum ecclesiarum, symoniæ, fornicationis, adulterii, incæstus, perjurii, usurarum, sacrilegii, hæresis, & aliæ consimiles, qvæ ad ecclesiam spectant mero jure) contra (com) positionem inter regnum & ecclesiam olim initam, & juramento hinc inde firmatam scienter, in contemptum ordinariorum, examinandas, discutiendas, vel difinendas, sibi assumserit, vel qvi clericum invitum ad forum traxerit seculare, vel de rebus ipsorum clericorum vel ecclesiarum, ipsis irreqvisitis, vel contradicentibus, judicaverit, ipso facto sententiam excommunicationis incurrat. Item si qvis in clericum, monachum vel conversum, virginem sacram vel conversam, vel in aliam religiosam personam, cujus religio approbata est, manus violentas, & temerarias injicit, ipse ligatur a canone: similiter & is, cujus auctoritate & mandato illud fit, nisi mandatum integrum revocaverit, (item) qvi tam temerario mandato præsumpserit obedire. Item & ille latam a canone sententiam incidit, qvi cum potest clericum defendere a violenta & injuriosa manuum injectione, & non defendit; qvod verum est de eo, qvi dum ratione potestatis vel officii prohibere (potest) & manifesto facinori desinit obviare. Item, si potestas, consules & rectores Balivi, & alii officiales laïci civitatum & aliorum locorum, angarias & exactiones indebitas ecclesiis, clericis, aut eorum possessionibus inferunt, & jurisdictionem seu auctoritatem prælatorum evacuaverint, nisi moniti desistant, tam ipsi, qvam ipsorum fautores, excommunicationis sententiæ, latæ per canonem se noverint subjacere. Item ille, qvi alicui supradictorum succedit, post mensem ecclesiastica censura percellitur, nisi infra duos menses post ipsorum excessum (talia) sui prædecessoris emendaverit, qvia eo ipso facto eidem intelligitur consentire. Item illi, qvi contra libertatem ecclesiasticam statuunt, nisi statuta edita, & in scriptis redacta, infra duos menses post ipsorum publicationem de libris suis capitularibus deleverint, excommunicationis sententia, lata a canone innodantur. Item statutorum ipsorum scriptores, nec non potestates, consules & rectores, & consiliarii locorum, si secundum ea judicare præsumpserint, vel in formam redegerint judicata; similiter si consvetudines servaverint,

vaverint, vel servari fecerint, contra libertatem ecclesiæ intraductas, excommunicationis sententiam non evadant. Item matrimonia clam contrahentibus triennalis pœnitentia imponatur. Sacerdotes vero, tales conjunctiones non prohibentes, atqve debitas denunciationes reqvisiti obmittentes, ac talibus contractibus interesse non caventes, per triennium ab officio suspendantur, & gravius, si culpæ qvalitas postulaverit, puniantur. Qvi vero, vivente uxore scienter cum alia contraxerit, vel e contrario: excommunicationi subjaceat ipso facto, a qva, nisi tanqvam pro simplici adulterio satisfecerit, nullatenus absolvatur. De contrahentibus vero secundas nuptias statutum est, qvod vir vel mulier ad secundas nuptias transiens benedici non debeat, cum alias fuerit benedicta, ne injuria fiat hujusmodi sacramento. Et presbyteri, qvi scienter secundas nuptias benedixerint, per suum diœcesanum a suspensionis sententia qvam incurrunt, vel hactenus incurrerant, absolvi possunt, & super executione ordinum, ac retentione beneficiorum, per eosdem libere dispensari. Item clerici beneficiati, decedentes, ecclesiis a qvibus fructus levaverunt, decimam partem bonorum per ecclesiam acqvisitorum, in ultima dispositione relinqvant, qvod si renuerint, ad jus commune duximus recurrendum. Item statuimus, qvod canonici existentes in studio, de suorum sententia prælatorum integre præbendarum suarum fructibus gaudeant; Sed vicaria & cœtera omnia ecclesiæ debita, de fructibus ad communem mensam spectantibus deducantur. Et qvicunqve procurator mensæ communis ante terminum de pñte procurationis seu dispensationis suæ ad reqvisitionem procuratorum absentium, vicarias seu onera non solverit, eo ipso ab ingressu ecclesiæ sit suspensus. Item ut canones latæ sententiæ, per qvos excommunicationis sententiam, ipso facto qvis incidit, semel in anno in ecclesiis cathedralibus, ac etiam in aliis majoribus ecclesiis, in vulgari puplicentur, & post puplicationem singulis annis, qvi in dictos canones inciderint, pulsatis campanis, candelis accensis excommunicati generaliter nuncientur. Item qvicunqve clericus, qvi cuiqvam contra ecclesiam, in subversionem ecclesiasticæ libertatis, patrocinium præstiterit, vel impugnantibus eandem ad hoc auxilium vel consilium impenderit, ipso facto sententiam excommunicationis incurrat. Item qvicunqve res vel bona, in ecclesiis vel cimiteriis custodiendi causa reposita, furtive vel violenter rapuerit vel extraxerit, vel alias immunitatem ecclesiæ qvalitercumqve violaverit, vel hoc fieri mandaverit, excommunicationis senten-

tia

tia ipso facto sit ligatus. Item volumus, qvod ad jejunium vigiliæ beati Mathiæ & ipsum festum, tempore bissextili, antiqva ipsius ecclesiæ consvetudo observetur. In qvorum omnium evidentiam, & fidem pleniorem, cum sigillis nostris discreti viri domini Arno Ketilli, in procuratorio venerabilis in christo fratris nostri, domini Salomonis Dei gratia episcopi Asloensis: Barderus Eindridi & Thorfinnus Eirici Nidrosiensis: Arno Thorstani Asloensis: Odgarus Thorstani & Bothulphus Asberni, Bergensis: Petarus Eindridi, & Thoras Thorkilli: Stavangrensis: Barderus Beronis, Hamarensis: ecclesiarum canonici, ipsarum ecclesiarum capitulorum procuratores, sua sigilla præsentibus affixerunt. Actum Nidrosiæ decimo Kalendas Septembris. Anno gratiæ millesimo, trecentesimo, qvinqvagesimo primo.

SEC-

SECTIO II.

De ſtatu eccleſiæ interno; doctrina, cæremoniis eccleſiaſticis, regimine eccleſiaſtico, re litteraria & litteratis.

Cap. I.

De ſtatu eccleſiæ & religionis, ritibus & regimine eccleſiaſtico.

§. 1.

Politicus Islandiæ ſtatus hoc tempore ſub potentiſſimorum Norvegiæ Regum dominio ſatis commodus fuit, præſertim tamen ſub Magno *Lagabæter* (legum Correctore) ejusqve filiis, Erico & Hacone, qvi ſaluberrimas leges condendo, & ſpectatæ virtutis viros indigenas, qvales fuerunt Rafnus Oddi & Ketillus Thorlaci, provinciæ præficiendo, ſubditorum commoda ſummopere promovere ſtuduerunt. Eorum vero ſucceſſores, Magnus Smeck & ejus filius Hacon, antiqvas qvidem leges & conſvetudines, qvorum Islandi fuerunt tenaciſſimi, conſervarunt, & qvandoqve correxerunt, novasqve, ita poſcente neceſſitate, ſubinde condiderunt; Sed præfectos & Satrapas tales plerumqve ſubditis impoſuerunt, qvi tributorum collectioni & privato lucro intenti tantum erant; plurimi enim, aut in annum tantum, aut ad maximum triennium, nunc totius provinciæ, nunc unius tantum qvadrantis regios reditus & vectigalia, qvaſi haſtæ ſuppoſita, magna promiſſa pecunia, licitatorum more, emerant & conduxerant; Curam vero publici tam politici qvam eccleſiaſtici emolumenti aut exiguam, aut plane nullam, habuerunt. Externus Eccleſiæ ſtatus, non qvidem fuit tumultuoſus aut impacatus, ſed non tamen ſemper ſatis qvietus & ſedatus; nam ſupremum & abſolutum eccleſiæ regimen

penes Norvegiæ Reges esse, haudqvaqvam Nidarosienses Archiepiscopi ferre potuerunt, qvi iisdem, non modo pares, sed in rebus ad Ecclesiam spectantibus superiores haberi & soli omnia dirigere gestiebant (a), qvorum vestigiis nonnulli Islandorum Episcopi contra Regios Præfectos, qvantum in illis fuit, insistebant; hinc lites, dissidia, creberrimæ excommunicationes & anathematum fulmina, qvæ in contranitentes torqvebant. Perraro autem hoc tempore seditiones & prælia inciderunt, ut ex Regum, Archiepiscoporum & Episcoporum gestis & historia personali patet. Hoc itaqve Capite interiora tantum ecclesiæ lineamenta aliqvatenus depingere animus fert, seu de ipsa religione, dogmatibus, cæremoniis, regimine ecclesiastico, aliisqve eodem pertinentibus, qvorum alibi non satis perspicua, exigua, aut omnino nulla facta est mentio, tantummodo agere statuimus.

§. 2.

De Archiepiscoporum divitiis potestate & arrogantia, & supra, & hic separatim aliqvid dictum est, qvorum vestigiis, ut genuini filii, nonnulli Episcoporum insistebant, qvi etiam qvandoqve Regibus recalcitrantes mandata illorum contemnere non dubitarunt. Horum magna pars extranei fuerunt, qvi non jam, ut hactenus, a civibus eligebantur, sed hanc sibi & Canonicis Nidarosiensibus potestatem Archiepiscopus arripuerat. Eorundem potestas & divitiæ tanta ceperunt incrementa, ut iis contradicere, eosdemve, vel in minimo irritare, valde esset periculosum; nam præter qvod nullum competentem judicem, aut superiorem, præter ipsum Papam & Archiepiscopum agnoscebant, ipsorum jurisdictio, omnes fere causas, qvæ accidere potuerunt, qvodammodo complectebatur; ex. gr. omnes causæ qvæ clerum aliqvo modo tangebant; de violatione festorum, cœmiteriorum, templorum eorumqve possessionibus; de votis, testamentis, pauperum pecunia, decimis, eorum securitate qvi S. Thorla-

cum

(a) De fastu Jonæ Archiepiscopi, qvi Magno Regi in causa Oddensi, qvæ anno millesimo ducentesimo septuagesimo secundo in conventu Bergensi judicanda erat, judicis partes omnino denegavit, & supra dictum est, & infra dicendi locus erit. Anno millesimo ducentesimo nonagesimo nono Jorundus Archiepiscopus in eodem folio cum Rege Hacone in conventu Nidarosiensi consedit: Conf. *Vitam Laurentii*. De Rege & Episcopo ita loqvitur ipse Rex Magnus in *Codice L. L. Isl.* Tit. de Christiana Reg. Cap. 2. *Duo sunt Dei visibiles dispensatores, unus Rex, alter Episcopus*, &c.

cum aliosqve Sanctos visitabant; de conjugio, cognationibus & affinitatibus tam corporalibus qvam spiritualibus, incestu, adulterio, scortatione & omnibus eo pertinentibus; de perjurio, blasphemia, hæresi, fænore, & omnibus aliis causis qvæ in *Jure Ecclesiastico* nominantur, adeo, ut perfacile illis fuerit, inimicis gravem aliqvam causam intentare; Cujus abusus hac qvidem tempestate non raro apparuit, haudqvaqvam tamen pariter ac seqventi seculo; nam licet qvidam hujus periodi Episcopi essent avari & fastuosi, plures tamen, si cum seqventibus eos comparaveris, tolerandi, imo etiam, qvidam eorum viri pii, probi, & ecclesiæ proficui dici merentur, licet optimis qvibusvis, qvos produxerunt priora secula, neutiqvam sint comparandi. Omnes hi, qvamvis cælibes vixerint, concubinas tamen aut nothos habuisse non reperiuntur, præter Audinum Rufum, qvi filiam, & Laurentium, qvi unicum habuit filium. In annuis visitationibus, præter confirmationes infantum, inaugurationes templorum & indulgentiarum erogationes, maxima illis cura fuit de templorum bonis augendis, cæremoniis rite servandis, & moribus, tam pastorum qvam plebis taxandis & corrigendis, qvorum delicta, nisi valde essent enormia, aut ipsi episcopo obstinaces semet præberent, mulcta pecuniaria plerumqve expiabant, reliqvos vero gravioribus pœnis, carenis scilicet & excommunicationibus plectebant. Synodos Nationales & Provinciales circa annum millesimum trecentesimum qvadragesimum secundum primus instituit & Norvegorum more habuit Jonas Sigurdi Episcopus Schalholtinus, in qvibus res majoris momenti tractavit, constitutiones ecclesiasticas fecit, & de gravioribus causis judicia seu sententiam pronunciavit; qvi mos per universam Islandiam deinde observari cœpit; causas autem ecclesiasticas ex Archiepiscoporum Constitutionibus, præcipue tamen ex præscripto *Juris Ecclesiastici*, qvod Arnas Thorlaci filius conscripsit, dijudicabant, qvod, licet primum a Regibus Magno & Erico prohiberetur, eorundem tamen paulo post conniventia & permissu, ut & incolarum unanimi consensu, receptum fuit, & tandem a Magno Erici filio, a qvibusdam dicto *Smeck*, publico edicto, dato anno millesimo trecentesimo qvinqvagesimo sexto, confirmatum, & incolis gravi addita comminatione, ut ad ejus præscriptum viverent, injunctum. Cum vero hæc legum ecclesiasticarum mutatio famosissimæ inter Regem & Episcopos controversiæ, qvæ integros octoginta duravit annos, præbuerit occasionem, ut eadem luculentius exponatur, nostri esse officii agnoscimus,

 cujus

cujus cum hic se offerat commoda satis occasio, eandem ordine & qvam verissime exseqvi ac enodare operam dabimus.

§. 3.

Ad hæc usqve tempora viguerat *Jus Ecclesiasticum Thorlaco-Ketillianum*, una cum Archiepiscoporum & Episcoporum constitutionibus, qvarum supra mentio facta est. Sed anno millesimo ducentesimo sexagesimo nono novos qvosdam jussu Jonæ Archiepiscopi publicarunt articulos Arnas & Jorundus Episcopi, qvos anno millesimo ducentesimo septuagesimo ejusdem farinæ constitutio Arnæ Episcopi seqvebatur (a), qvæ ut præludium subseqventium innovationum & turbarum respicienda sunt; Nam anno millesimo ducentesimo septuagesimo qvarto novum, instinctu & mandato ejusdem Archiepiscopi, Arnas conscribi curavit *Jus Ecclesiasticum*, qvod anno millesimo ducentesimo septuagesimo qvinto in comitiis universalibus, præter pauca qvædam Capita, ab omnibus approbatum fuit, & in leges relatum (b). De qvo, tam ipsi Præsules qvam Regii Præfecti eodem anno Regem certiorem fecerunt, qvi seqvente mox anno rescripsit, non obscure innuens, novum hocce jus sibi magnopere displicere, leges enim condere suum & Archiepiscopi esse, non vero cujusvis subditi; Archiepiscopus vero, cujus nutu hæc suscepta erant, omnia confirmavit, & ut cæptis instarent Episcopi, severe mandavit. Qvibus contraria injungentibus respondit Arnas Episcopus, composuisse se qvidem & evulgasse *Jus Ecclesiasticum*, idqve in Norvegiam, ut a Rege & Archiepiscopo censeretur & confirmaretur, transmisisse, qvod se incolis præter eorum voluntatem obtrusurum non fore promisit. Anno autem millesimo ducentesimo septuagesimo septimo Rex Indridum Boggul & Nicolaum Oddi, multa ad Islandos perferentes edicta misit, qvi perduellionis crimen omnibus intentarunt (c), causas suas Episcopis potius qvam

(a) Confer Sect. 3. cap. 1. §. 4. & 7.

(b) Hæc fuere Cap. 4. de potestate Episcoporum in templa eorumqve possessiones. Cap. 13. de eleemosynis sive cibariis in pauperes erogandis. Cap. 33. de fœnore & 38. de excommunicationibus, qvæ ipso facto contrahuntur.

(c) Diximus supra Per. 2. Sect. 1. cap. 1. §. 5. Episcopis primitus aut nullam specialem aut valde exiguam concessam fuisse jurisdictionem; sed eos cum tempore prælatim sub

qvam Regiis dijudicandas subjicientibus, insimul prohibentes, neqvis ex novi Juris (a) præscripto, cibarias eleemosynas pauperibus erogaret; de

 festis

sub finem aristocratiæ eandem paullatim sibi arripuisse, qvorum vestigiis non insistebat modo, sed eadem longe supergressus est Episcoporum imperiosissimus Arnas Thorlaci filius, qvi, qvot causas civilis magistratus jurisdictioni subducere & ad solos Episcopos transferre conatus fuerit, ex legis ab ipso conditæ cap. 36. conspicuum est. Cumqve sæpius laïcis se æqvum, qvandoqve etiam indulgentiorem præberet, conf. Sect. 3. cap. 1. §. 50. plurimi ejus arbitrio, declinato Regiorum duriori judicio, causas libenter subjecerunt. Qvibus principiis obstandum ratus qvidem est Rex, sed Episcoporum potentiam veritus, hoc edicto imperiosum Præsulem directe aggredi non ausus esse, sed indirecte per laïcorum latus, qvi suas causas ei submiserunt dijudicandas, eundem petere consultius duxisse videtur. Hinc Indrido Boggul in mandatis dederat " ad vægia til vid Arna biskup. " ɔ: *Arnæ Episcopo connivere.* Confer *Historiam Arnæ episcopi* cap. 22.

(a) Probe attendendæ sunt notiones vocum *christinnrettr* & *christindómsbálkr*. Nam licet sæpe occurrant, non tamen unum eundemqve habent significatum. Qvandoqve enim & 1) Sunt mere synonyma ut in *Jure Ecclesiastico vicens.* Edit. Havniæ 1759. Qvod cap. 1. habet. " Her hæfer christindómsbálk sem gánga skal. " Id est: *Hic incipit titulus Juris ecclesiastici qvi observabitur.* Sed cap. ultimo. " Nú er christinn- " rettr talldr slikr sem ver komom minni á. " ɔ: *Jam jus ecclesiasticum recensitum est, prout nobis in mentem venit.*

2) Notant duo diversa ex. gr. Rex Magnus *Lagabæter* circa annum 1280, tam in prooemio *codicis legum Islandicarum*, qvam in inscriptione Tituli seu Libri Secundi expresse vocat eundem *christinndómsbálk*. Sed ejus filius Hacon, in edicto dato 1316. dicit nullum *christinndómsbálk* in eo Codice fuisse, qvem pater ejus Islandis misit. Unde constat, tempore Magni hunc Librum vocatum fuisse *christinndómsbálk*, Licet unicum tantum ejus caput de religione christiana aliqvid haberet. Sed regnante Hacone *christinndómsbálk* notasse integrum Librum seu systema, faciendorum & fugiendorum regulas, ut & transgressorum pœnas continens. Talem enim titulum aut Librum in hoc codice nullum esse manifestum est.

3) Vox *christinrettr* nunc notat integrum Codicem de consvetudinibus Ecclesiasticis & jure Canonico agentem; ut *Christinrettr nye. Christinrettr gamli. Christinrettr Þorláks oc Ketils. Christinrettr Jóns Erchibiscups. Christinrettr Arna biscups* &c. Vel etiam tales omnes constitutiones, qvæ hoc vel illo tempore vim legis habuerunt, ut in hoc Erici Regis edicto. " Allr christendomsrettr ok þær saker sem þar kunna " til ad falla. " &c. Vid. supra pag. 413. Litr. D. Qvandoqve autem unicum tantum juris caput aut constitutionem de hac vel illa re, ut in his loqvendi modis. *Christinrettr um tekior presta. Christinrettr um tiunder. Christinrettr um kyrkiosigner. Christinrettr um stadamál.*

4) Et

festis autem sacris, jejuniis & poenitentiis Episcopo statuendum permiserunt. Qvæ dum in Islandia gerebantur, Rex & Archiepiscopus in gratiam invicem redierunt, & famosissimam Transactionem Tunsbergensem inierunt, qva Rex a se suisqve successoribus leges ecclesiasticas condendi potestatem in Archiepiscopum ejusqve successores penitus transtulit. Qva victoria exsultans Archiepiscopus, Islandorum Episcopis mandavit, ut ejusdem fructibus uti memores, ecclesiæ jura sarta tecta conservarent. Qvo hæc controversia ad tempus sopiebatur, & *Jus Ecclesiasticum Arneanum* per universam Islandiam acceptatum, vim legis obtinuit.

§. 4.

Mortuo anno 1280. Magno *Lagabæter* successit Ericus vulgo *Prestehatari*, qvi eodem anno Lodinum Lepp & Jonam Nomophylacem in Islandiam misit, ut incolas in novi Regis verba jurare adigerent, novumqve *Legum Codicem* a Magno Rege adornatum introducerent. Qvi cum qvædam incolis minus grata contineret, & non pauca, qvæ juri Ecclesiastico adversari videbantur, a multis, præsertim vero Episcopis, Archiepiscopi fretis auxilio & autoritate, tantum non rejectus fuit (a). Tandem

4) Et tandem vox *Christinrettr hinn forni* (Jus Ecclesiasticum Antiqvum) non semper notat *Jus Thorlaco-Ketillianum*, nec Juri Recentiori seu *Arneano* Codici opponitur, qvi etiam qvandoqve ut jus antiqvum & dudum receptum, recentiorum innovationibus opponitur, ut manifeste fit in Libello supplici ab Holanis anno 119. Regi transmisso, & Regis ad eos responso, ubi per *Recens Jus Canonicum* intelligenda sunt placita Audini Episcopi, & onera ab illo, & deinceps ab Ormo Præsule, incolis imposita, contra aut præter *Juris Arnæani* aliarumqve antiqvarum legum normam & præscriptum.

Harum distinctionum neglectus, ut & historiæ eccl. Island. non sufficiens peritia, pluribus, qvi de hac disputarunt materia, non parum offecit; Inter alios etiam dioeceseos Schalh. Episcopo meritissimo Mag. *J. ARNÆSONIO*, qvod illæsa magni & de literis optime meriti viri fama dictum esse discupio, qvi in prolixa & operosa valde disqvisitione de legibus canonicis Islandorum, omnia Regum Norvegiæ edicta, qvæ recentiorum Episcoporum onera, scita, & indictiones sub nomine *Nye Christenrettr* prohibent, de legibus ab Arna Episcopo conscriptis unice agere, vocem vero *forn Christenrettr* semper & ubiqve de legibus Thorlaco-Ketillianis accipi debere magnopere contendit, qvod secus se habere dicenda docebunt.

(a) Arnæ Episcopi Vita cap. 28. " Herra biskupinn villdi eigi samþyckia þær greinar er
" eiga

dem tamen post longam disceptationem ad pacta descensum est, qvibus codex ab incolis receptus, & Episcopis qvædam, qvæ petierant, concessa fuerunt. Sed cum controversia de præbendis simul vigeret, qvæ ab authoritate hujus *Juris Ecclesiastici* pendebat (a), &, componi non posset, lis mox renovabatur, tantoqve ardore contendebatur, ut Episcopi haud paucos diris devoverint, qvibus Rex edictum qvoddam (b) opposuit, cui Arnas ne latum qvidem ungvem cedere voluit; Jörundus autem anno 1283. Regi scripsit, placere sibi omnia de legibus ecclesiasticis & præbendis, si in eodem manerent statu, qvo fuerunt sub Rege Hacone & Sigurdo Archiepiscopo. Cui respondit Rex edicto, qvo verbis & propositione Præsulis non utitur, sed omnibus notum facit, se cum Jorundo Episcopo aliisqve Episcopis de jure ecclesiastico transegisse, eo modo ut omnia

---

" einn væri laugmadr yfer landzlaugum ok gudzlaugum, ei helldr at kóngr ætti sekt
" á villu. edr veralldliger dómarar skylldu segia lög yfer hiónabandzmálum. oc ei at
" þar væri svo mörg óbótamál. " Id est: *Dominus Episcopus illis articulis consentire noluit, ut unus* (idemqve) *Nomophylax legibus præesset civilibus & canonicis; nec qvod Regi ob hæresin multa competeret; nec qvod judices seculares de causis matrimonialibus jus dicerent; nec tandem qvod tot essent delicta inexpiabilia.* Et cap. 29.
" Þá let Arni biskup upplesa bref Jóns erkibiskups — oc mælti: ek mon eingum
" þeim lut játa sem móti er hans vilia oc bodi. þvíat biskup skal lög segia um öll
" mál oc yfer öllum faukum sem tilheyra heilagri kirkio. prófa þær oc dæma. enn
" eigi leikmenn. " Id est: *Tum Arnus Episcopus literas Jonæ Archiepiscopi recitari fecit — & dixit: Nulli rei contra ejus voluntatem vel mandata assensum præbebo; Episcopi enim est jus dicere de omnibus causis & delictis qvæ sanctam ecclesiam concernunt, illa examinare & judicare, non autem laïcorum est.*

(a) Ad §. præcedentem (b) notavimus, *qvænam* capita *Juris Canonici* incolæ primo, sive ante annum 1277, approbare recusarint. Sed jam anno 1280. de omnibus penitus transactum fuit, præter caput qvartum, qvod agit de templis & templorum possessionibus, de qvibus in hunc modum loqvitur. " Biskup var skal kirkium ráda ok sva
" öllum eignum þeirra ok öllum christnum, dómi sva ok tíundum ok tilgiöfum þeim,
" sem menn gefa gudi ok hans helgum mönnum löglega fier til sáluhiálpar, þvíat
" ecke vald meigu leikmenn yfer slíkum hlutum eiga utan biskupa skipan. " Id est: *Templa & omnia eorum bona, & omnes res sacræ, decimæ & expensiones qvæ in Deum & sanctos ad propriam suam salutem juste conferuntur, penes Episcopum nostrum sunto, nulla enim in has res laïcis potestas competit, sine mandato Episcopi.* Qvod instar eridos pomi inter clerum & laïcos fuit usqve ad annum 1297, qvo tandem sedata est hæc controversia.

(b) Vid. supra pag. 413. Litr. D. Qvod edictum cum sit sine adscripto anno & pleraqve apographa, qvæ ad nos pervenerunt, datum omittant, nos ad annum 82. referimus.

omnia in eodem ſtatu manerent, qvo fuerint ante transactionem anno 1277. Tunsbergi factam (a). Qvæ verba utriqve in ſuam trahebant partem. Laïci enim contendebant hoc modo antiqvatum eſſe novum illud jus eccleſiaſticum de jure præbendarum a laïcis in ſacerdotes transferendo ab Arna Epiſcopo anno 1275. compoſitum, qvod Tunsbergi 1277. confirmatum fuerat. Præſul autem hoc a ſe conſcriptum jus ab incolis receptum fuiſſe biennio ante conventum Tunsbergenſem, ideoqve non tum primum in leges relatum fuiſſe. Sed edictum eas tantum leges annihilatum ire, qvæ ibidem & poſtea ſancitæ fuerunt, tantaqve contentione res acta eſt, ut etiam diris & devotionibus pugnaret, ut ex hiſtoria perſonali Arnæ Epiſcopi percipere eſt. Nec ſopiri potuit controverſia, priusqvam anno 1297, cum Jorundus Archiepiſcopus gravi cum Canonicis Nidaroſienſibus controverſiæ innodatus, Regiqve cedere coactus, Arnæ auctor fuit, ut cum Rege de lite præbendaria contraheret, qvo omnis de Arnæano Jure Eccleſiaſtico in diœceſi Skalholtina ſublata fuit controverſia (b), adeo, ut qvæcunqve de eadem re poſthac acta ſunt, ad Holanam tantum pertineant; unde ſeqvitur eadem Juri Arnæano haud qvaqvam oppoſita eſſe.

§. 5.

Anno 1299. Erico in Norvegiæ regno ſucceſſit Hacon Magni filius, cui Sveno Thorſteni, Alfus de Kroke (c), aliiqve ex Islandia, partim vera, partim falſa detulerunt; inter alia, qvod Jörundus Epiſcopus pauperes debita portione decimarum, balænarum & piſcium, qvi diebus feſtis caperentur, defraudaret, cujus avaritiam reprimere Rex ſuum eſſe ducens, eidem

---

(a) Vid. ſupra pag. 412. Litr. C.

(b) Conf. Sect. 1. cap. 3. §. 3.

(c) *Laurentii Vita* cap. 15. " Þá kom Krókálfr aptr af Iſlandi og ſagde kóngi margar " nýungar. " Id eſt: *Tunc Krokalfus de Iſlandia redux Regi multa nova retulit.* Cap. 15. " Þá kom enn út til Iſlandz Alfur úr Króki. hafdi mörg kóngsbref og " margar nýúngar. " Id eſt: *Tunc Alfus de Kroko in Iſlandiam iterum redux multas literas regias & multas novitates attulit.* Confer *Annales Flatejenſes* & *Antiqvos*, qvi his conſonant, innuuntqve Alfum & Svenum Longum aliosqve multa retuliſſe " ſumt ſatt ſumt ödruviſe. " Id eſt: *Qvadam vera, qvædam ſecus.*

eidem peculiare oppofuit edictum (a), qvod nihil de codice agit Arnæano, neqve eundem prohibet, fed tantum abufus &. injuftitiam, cujus Jörundus Epifcopus infimulabatur. Jörundo autem circa annum 1312. fucceffit Audinus Ruffus natione Norvegus, qvi legum & confvetudinum Islandiæ ignarus, aut earundem contemptor, omnia, aut ad mores Norvegicos, aut ad proprium arbitrium inftituere & reformare voluit, & contradicentes excommunicavit, cujus innovationibus Rex primo oppofuit edictum, antiqvum Jus Ecclefiafticum confirmans, juffitqve ut omnia legibus, non excommunicationibus agerentur (b). Tandem vero, cum hæc nihil proficerent, graviffimum transmifit edictum datum anno 1316, qvo manifefte prohibet, ne codices Juris Ecclefiaftici a patre fuo, aut Jona Archiepifcopo, confcripti & evulgati in Islandiam introducantur, fed ad ejus præfcriptum, qvi ante has innovationes in ufu fuerit, caufæ difcernantur, injungit (c). Hæc omnia Audinus fusqve deqve habuit, ut ex qverela & relatione Holanorum anno 1319. ad Regem transmiffa patet (d); qvæ in apricum profert, & omnium oculis pandit, famofam illam de *Jure Ecclefiaftico* Islandorum controverfiam, qvæ hoc tempore viguit, nihil ad *Codicem Arnæanum* pertinuiffe, fed tantum ad injuftas Holanæ dioecefeos Epifcoporum exactiones & innovationes referendam effe, qvas fub nomine *Novi Juris Ecclefiaftici* Norvegiæ Reges toties prohibuerunt, qvod etiam ex dicendis adhuc clarius innotefcet.

§. 6.

Supplici huic, de qvo mox egimus, Holanæ dioecefeos civium libello, per Ketillum Thorlaci tum temporis totius Islandiæ Præfectum & No-

(a) Vid. fupra pag. 417. Litr. A.

(b) Vid. fupra pag. 413. Litr. D.

(c) Vid. fupra pag. 422. Litr. C. Exftat etiam Regis Haconis edictum fupra pag. 419. Litr. B. qvod poft ejus fata in Islandiam mifit Magnus Erici filius, de qvo ut & aliis, qvorundam fententia eft, qvod Norvegis primum fcripta fuerint, fed oblata occafione & fimilitudine caufarum, eadem poft aliqvot annos ad Islandos transmiffa fuiffe, qvam, cum non omnino fit vero diffimilis, negare non audemus.

(d) Vide infra Sect. 3. cap. 2. §. 13.

& Nomophylacem perlato, Magnus Erici, qvi avo suo Haconi successerat, edicto, dato anno 1320 sex noctibus post vigiliam Botolphi, respondit (a); sed qvando & qva occasione duo ante allata edicta proposuerit, nobis ignotum est (b). Sunt qvi ea ad hunc referant annum, ea forte inducti causa, qvod ipse Præfectus & Nomophylaces in Norvegia præsto erant, qvos sibi & patriæ hæc edicta expetiisse putant; Qvidam vero ea ad tempora Ormi Episcopi detrudunt, qvorum cum neutri omni destituantur probabilitate, & parum referre videatur, utrum statuatur, nos in medio relinqvimus. Intermedio enim tempore, a morte Audini anno 1321. usqve ad Ormum Episcopum, qvi anno 1343. cathedram Holanam ascendit, ne verbulum qvidem de novo jure Ecclesiastico dictum fuisse videtur; Nam Laurentius Kalfi filius & Egillus Ejolfi, natione uterqve Islandus, patriæ consvetudinibus & *Juri* Arnæano, ut dudum recepto, suas actiones accommodabant. Sed mox ubi Ormus Holanam, & Jonas Sigurdi Schalholtinam, calcare cœperunt Cathedras, controversia recruduit. Uterqve enim, neglecto jure Arnæano aliisqve patriæ consvetudinibus, Audini more varias indictiones & insolita expensa incolis imponere cœperunt, ut ex eorum historia personali discere licet. Unde nata sunt, præter mox memorata Regis Magni edicta, qvorum tempus in medio relinqvimus, regia mandata & rescripta, qvæ supra pag. 433. Lit. D. & p. 436. Lit. F. exhibuimus. Id autem certum est, qvod hæc controversia penitus sepeliri non potuit priusqvam anno 1356, qvo Rex edixit, ut idem observarent, & pro lege obligante agnoscerent Holani jus Ecclesiasticum, qvod tum temporis in diœcesi Schalholtina vim legis habuit, qvod fuit *jus* ab Arna Episcopo anno 1274 conscriptum (c), & anno 1275 in leges publice receptum

---

(a) Vid. supra pag. 429. Lit. A.

(b) Vid. supra pag. 430. Litr. B. & pag. 435. Litr. E.

(c) Magni Regis edicta & litteras Ormo Episcopo datas vide supra Sect. I. cap. 5. Qvarum ultimæ Litr. F. de legibus ecclesiasticis Islandicis clarissime loqvuntur. Qvæ si accurate conferantur (α) cum Jonæ Haltoridæ litteris datis anno 1326. in vigilia Apostolorum Simonis & Judæ: " Nú af því menn greini ei leingr á um þetta, og at " öllum mönnum se vor vilie kunnigr, þá stadfestum vier med þessu voru brefi og " endurnýum giörd og skipan hinna fyrri biskupa, einkanlega andlegs födurs vors " herra Arna biskups Þorlákssonar, sem hann giördi med bodi og yfirsýn virdug- " legs herra Jóns Erkibiskups í Nidarósi." Id est: *Ne igitur hac in re dissensiones*

ceptum & relatum, qvod exinde per totam Islandiam, usqve ad tempor reformationis, pro indubia lege habitum fuit.

§. 7.

Præcipuæ, qvas movent contradicentes, objectiones, fundatæ sunt in Regiis, qvæ attulimus, edictis, qvæ Islandos, novum, imprimis vero illud a Jona Archiepiscopo conscriptum *Jus Ecclesiast.* accipere prohibent, jubent autem vetus, qvod tempore Regis Haconis & Sigurdi Archiepiscopi invaluit, retinere & pro lege obligante agnoscere, qvorum resolutio ex supra dictis & explanatis facile promi potest; Id tantum hic addimus, qvod pleræqve constitutiones & consvetudines, qvas Arnas anno 1274. scripsit, & suo codici inseruit, tempore Haconis & Sigurdi, id est

anno

diutius intersit, & ut omnibus nostra voluntas nota sit, his nostris literis confirmamus & renovamus acta & constitutionem Episcoporum prædecessorum (nostrorum), *imprimis vero spiritualis nostri patris, domini Arnæ Episcopi Thorlaci filii, quam ex mandato & sub auspiciis reverendi domini Jonæ Archiepiscopi Nidarosiensis tulit.* Et (β) Gyrderi Episcopi litteris datis 1354. biennio tantum anteqvam Rex hoc proposuit edictum, ita sonantibus. " Saker þess þad er bædi fornt lögmál og nýtt, ad þar lúkist tíund af " hvörri jördu, sem hún liggr í sókninni, oc Christinrettr seger svo, at þeim er rett " tíundar heimta, sem á jördu býr, sá sem samþycktr hefer verit um allt skálholltz " biskupsdœmi, so af lærdum sem leikum. " Id est: *Cum leges tam antiquæ, quam recentiores ferant, ut decimæ de qvacunqve villa pendantur, ubi in parochia sita est, sed jus ecclesiasticum ita dicit:* incola prædii decimarum juste postulatur, *quod* (jus ecclesiasticum) *per totam diœcesin Skalholtensem, tam a clericis, quam a laïcis, approbatum est.* Hactenus ille; nam reliqva huc non spectant. Hæc, inqvam, si debite observentur, ac cum Codice Arnæano conferantur, manifestum fit Jonam Haltoris loqvi de codice Arnæano, nam ejus verba desumta sunt ex ejusdem cap. 26. Similiter & Gyrderum, cum hæc periocha, " Rett er heimt tíund at þeim sem á jördu " býr " id est: *incola prædii decimarum juste postulatur,* in nullo Islandorum jure canonico occurrat, nisi in Arnæ Episcopi codice cap. 14. Præterea Gyrderus expresse fatetur, hunc codicem ab omnibus tam clericis, qvam laïcis, in diœcesi Skalholtensi pro indubitata lege agnosci & receptum esse. Qvod etiam plurium Episcoporum Skalholtens. verba & exempla comprobant, ut & Holanorum, qvi post annum 1356. vixerunt, qvæ ad satietatem produximus in *diatribe de Legibus Ecclesiasticis Islandorum* unde hæc excerpta sunt. Sed ex allatis talis fluit conclusio. Qvodcunqve Jus Canonicum circa annum 1356. in diœcesi Skalholtina vim legis obtinuit, & ab omnibus pro lege obligante agnitum fuit, illud, & nullum aliud, ex regio mandato per universam Islandiam valere, & pro lege obligante agnosci debuit. Atqve codex Arnæanus ita — Ergo.

anno 1252 in usu & pro legibus agnitæ fuerint; Frivolum etiam esse putamus, qvod statuunt *Jus Ecclesiasticum*, qvod Jonas Archiepiscopus Norvegis obtrusit, idem esse, ac qvod Arnas in Islandiam introduxit, cumqve Rex *Codicem* Jonæum abrogaverit, seqvi volunt, qvod Arnæanum eodem edicto sustulerit; Sed errant. Nam similia qvidem hæc jura sunt at nihilo minus diversa, 1) Ratione temporis & loci; Arnas suum conscripsit codicem in Islandia anno 1274, eundemqve in leges referri curavit anno 1275; Sed Jonas suum in Norvegia, postqvam in Concilio Provinciali Bergis anno 1280, ab Episcopis approbatus fuerat, evulgavit, & Norvegis obtrusit; unde liqvet Arnam suum ex codice Jonæo derivare non potuisse; sed absurdum est cogitare Archiepiscopum suum ex Arnæano hausisse. 2) Ipse Arnas fatetur in epistola Regi scripta, composuisse se jus Ecclesiasticum svasu & impulsu Jonæ Archiepiscopi, sed nunqvam dicit Jonam ipsius authorem esse, qvod certe non tacuisset, nec spirante & florente adhuc Archiepiscopo, talem ei honorem detraxisset, & sibi appropriasset, si non revera ipsi proprius fuisset. 3) Fatetur Arnas se suum ex novis decretis compilasse codicem, per qvæ intelligimus Jus Canonicum Romanorum (a) & ex illo conflatas Constitutiones Archiepiscoporum Nidarosiensium; ipse enim Jonas, cum Arnæ, ut hoc opus aggrederetur, auctor exstiterat, dono dederat Decretalia cum Apparatu, ex qvibus plurima Arnam hausisse haud ambigimus; Præterea suos Doctores & Authores laudat; Magistr. *REMUNDUM* & ex Mag. *GOTHOFREDO* qvædam adfert; Sed *Jus Ecclesiasticum Jonæum* nunqvam laudat aut nominat

(a) Qvænam fuerint *decretalia* cum Apparatu (ut loqvitur Author *Vitæ Arnæanæ*) qvæ Archiepiscopus Arnæ Episcopo dono dedit, qvibus ad compositionem hujus operis, ut ipse fatetur, usus est, non liqvet, cum plures exstiterint Decretales; nos subit cogitare fuisse recentissima Pontificum Romanorum Rescripta & Decreta a *RAIMUNDO* de *PENNA FORTI* in 5 libros distincta, qvæ communiter vocantur *Decretales Extravagantes*. Hæc Arnas itidem vocat *Nova Decreta*, qvod recens collecta, & reliqvis *Decretalibus* juniora essent; Confirmat hanc Sententiam, qvod *Summa* Magistr. *Raimundi* aliqvando in hoc opere allegatur, qvam etiam puto esse *Summam de casibus pœnitentialibus* in qvatuor libris ab eodem hocce *RAIMUNDO* adornatam. Sed qvisnam fuerit Mag. *GOTHOFREDUS*, qvem etiam appellat, divinare non possumus, cujus, ad indicandum, qvinam casus conversationem cum excommunicato excusent, seqventes adferunt versus:

> Utile lex humile res ignorata necesse
> Nec Anathema qvidem faciunt ne possit obesse.

minat, qvod sane erga magistrum & patronum magna fuisset ingratitudo & injuria, qvæ Archiepiscopo bilem merito movere potuisset. Sed qvod *Jus Thorlaco-Ketillianum* nunqvam nominat, licet ex illo plurima in suos usus verterit, haudqvaqvam mirum est, cum illa, ut antiqva, omnibus nota essent, & nemo ei de illis litem moveret. 4) Ipse Rex Magnus in epistola, ad Arnam & Islandos anno 1276. transmissa, haud obscure Archiepiscopum excusat, sed Arnam temeritatis objurgat, qvod sine suo consensu hunc codicem evulgaverit, dicens sui & Archiepiscopi esse leges condere, non vero cujusqvam alius subditi, qvod (ut verisimile fit) non fecisset, si scivisset Archiepiscopum hujus legis authorem esse. 5) Multa continent hi codices dissimilia, diversa, & tantum non contraria, qvalia sunt, totum decimandi negotium, qvod apud Norvegos & Islandos est dissimillimum; numerus festorum non utrobiqve idem, neqve de eorum celebratione eadem præcepta; nam qvemadmodum Norvegi ignorarunt bina Thorlaci & Jonæ Ogmundini festa, qvæ Islandi summa devotione honorabant, ita etiam Islandi festum Coronæ Spineæ, Sti. Hallvardi, & Botolphi non curabant, qvæ a Norvegis sacrosancta habebantur. *Jus Ecclesiasticum Jonæum* numerabat 35. causas, qvæ ipso actu excommunicationem mereri putabantur; *Arnæanum* vero sedecim tantum agnoscit, ex qvibus non nisi tredecim enumerat, qvod Jonas probe cognoscens, circa annum 1280, sua Islandis obtrudere voluisse videtur, qvod non opus habuisset, si *Arnæani Codicis* author fuisset; Qvæ omnia exempli tantum & probationis loco hac vice proposuisse sufficere videtur. 6) Non magis seqvitur, qvod *Codex Arnæanus* sit a Jona Archiepiscopo compositus, licet ejus svasu & instinctu sit conscriptus, qvam qvod *Codex Thorlaco-Ketillianus* sit ab Assero Archiepiscopo adornatus, eo qvod ejus svasu & instinctu concinnatus est, nec qvoniam multa similia & eadem fere continet, ac codex Jonæus; nam si id argumentum valeret, *Jus Ecclesiasticum Arnæanum* non esset diversum a *Jure Ecclesiastico Thorlaco-Ketilliano*, ex qvo plurima & qvidem verbo tenus transscripta habet. Similitudo autem inter Codices *Jonæum* & *Arnæanum* partim provenit ex eo, qvod uterqve ex iisdem derivatus est fontibus, partim inde, qvod utriusqve regionis Norvegiæ & Islandiæ œconomiæ similitudo, similes expostulavit leges, & tandem, qvod dudum post utriusqve auctoris fata, multa a posteris ex Jonæo, perinde ut aliorum Episcoporum, puta Eilifi Archiepiscopi, Jonæ Halthoris, Gyrderi, aliorumqve constitutionibus Arnæ-

 ano

ano inserta sunt. Diversa autem sunt ratione auctoris, temporis promulgationis, & materiæ, qva tantum differunt, qvantum idem a simili: Alia huc facientia hac vice libens prætereo, nam parum ad rem facit, qvicqvid hac de re statuatur, cum in professo sit, Codicem Arnæanum a Magno Erici filio confirmatum fuisse, ut supra probatum fecimus.

§. 8.

Qvantum suam Episcopi potentiam auxerint, qvantumqve ab anno 1123. ad annum 1275. suam extenderint jurisdictionem, inde liqvet, qvod tum temporis nulla prorsus illis concessa fuit specialis jurisdictio; jam vero non specialem modo sibi appropriarunt juris dicendi potestatem; sed etiam plurimas, qvæ accidere potuerunt causas, ad eandem spectare contendebant, qvales fuerunt, omnes omnium templorum & clericorum causæ & lites, qvocunqve tandem modo illos illorumqve jura tangebant, de decimis, votis, testamentis & donationibus in pios usus, de templorum, eorumqve bonorum immunitate & privilegiis, de securitate peregrinantium, de conjugio & conjugum litibus, & qvibusvis inde dependentibus, de legitima genitura, mulierum constupratione, incestu, adulterio & scortatione, perjurio, fœnore, hæresi, incredulitate & id genus aliis, qvæ in *Jure Ecclesiastico* nominantur; sed qvam terribile hocce tribunal fuerit, inde potest colligi, qvod dabantur etiam causæ, in qvibus superiorem appellare non licuit, ex. gr. Qvi rapinæ insimulabatur; Causa continuati adulterii; Qvi in jus vocatus venire non sustinuit; Si parvæ causæ impendia ipsius causæ reatum superent; Qvi devotus fuerat, & Episcopi opera absolutus; Et ejus modi plura, qvæ enumerare inutile videtur. Confer, si lubet, *Jus Eccles.* Cap. 37-38.

§. 9.

Qvam certum est, hujus & prioris Periodi Episcopos suam jurisdictionem dilatasse, suumqve adeo auxisse imperium, ut Reges publicis edictis & minis eorum imperiositatem compescere necessum duxerint, vix enim ulla exstitit causa, cui se non immiscere conarentur, ut ex collatione Cap. 36. *Juris Eccles. Arnæani* cum ipsa historia colligi potest; ita incertum est, qvalem in negotiis forensibus usurparint procedendi modum,

cum

cum talia eorum acta nulla ad nos pervenerint; valde autem videtur verisimile, ineunte hac Periodo, eundem, ac qvem supra memoravimus, morem in usu fuisse, scilicet, qvod de rebus plurimis, verbo tantum, aut edictis, adjecta excommunicationis comminatione, statuerint, sed de majoris momenti rebus, qvæ ad cæremonias ecclesiasticas, aut ipsorum commoda & honorem spectabant, convocatis ad sedem episcopalem cleri Primatibus, suo & concilii nomine, ut eo majorem eorum scita & conclusa apud vulgum haberent auctoritatem & venerationem, scriptas edidisse constitutiones (a) liqvido constat. Primus, qvi more Norvegico (ut loqvuntur Annales) synodos & judicia, circa annum 1346 instituit, fuit Jonas Sigudi Episcopus Schalholtinus; Sed qvid hic per Norvegicum morem intelligendum sit, non satis constat; Interim, dum certiora discimus, conjicimus eum primum dicam scripsisse, certum diem & locum reo ad dicendum causam constituisse, deinde convocato Clero, auditis utriusqve partis instantiis, secundum plurimorum vota, sententiam dixisse. Sed fateor omnia hæc meras esse conjecturas. Qvod autem talis procedendi modus in Norvegia circa hæc tempora usitatus fuerit, probari posse videtur exemplo Jonæ Archiepiscopi, inter Arnam Episcopum & laicos de lite præbendiaria discernentis. Omnium, qvod nostras in manus incidit, antiqvissimum hujus generis documentum est Jonæ Calvi Holensis Episcopi judicium factum & exaratum anno 1377, ubi eodem fere modo, ac mox diximus, ipse Præsul sententiam decisivam pronuntiat, qvam Assessores, qvorum nomina ibidem recensentur, unanimiter confirmant (b). Sed ut Præpositorum aut inferiorum Magistratuum Ecclesiasticorum jurisdictionis, ita etiam appellationum nulla aut perrara mentio occurrit, nisi forte ad tribunal Archiepiscopale, aut Episcopale, cum laici nimias sibi a sacerdotibus poenitentias injungi qvererentur.

§. 10.

(a) Tales putamus esse Magni Episcopi Constitutionem factam anno 1224, Arnæ Episcopi 1271, Jonæ Halthoris 1326, Gyrderi 1359, qvarum hæc est inscriptio: „ Bod þessi „ voru sett af herra N. biskupi, oc í samþyckt tekenn á prestastefnu. " Id est: *Hæc præcepta a Domino N. Episcopo sancita sunt & in synodo approbata.* Vel etiam: „ Skipadi virduglegr herra N. in Synodo &c. " Id est: *Reverendus Dominus N. in Synodo præcepit.*

(b) Vid. infra Sect. 4. cap. 6.

§. 10.

Ut Ecclesiæ Islandiæ Inspectores Archiepiscopi Nidrosiensis incolarum salutem sibi curæ cordiqve esse ostenderent, plus simplici vice in Islandiam visitatores transmiserunt, qvi non tantum de monasteriorum & templorum conditione & possessionibus, sed de populi seu Incolarum statu, scilicet plebejorum vita, in salutari doctrina informatione, monachorum & sacerdotum moribus & eruditione, & ipsorum deniqve Episcoporum vigilantia & administratione officii severe & accurate inqvirere, in mandatis habebant, qvod non minus laudabile, qvam utile, institutum felici successu semper caruit. Primus talem anno 1307 Jorundus Archiepiscopus instituit inqvisitionem, mittendo in Islandiam Laurentium Kalfi, natione Islandum, & Biornum qvendam ex Prædicatorum Ordine monachum; qvi universa diœcesi Schalholtina permeata, paucos tantum indoctos clericos ab officio removerunt, sed in Holana ditione, licet plures enormitates reperirent, versutia tamen Episcopi factum est, ut ipsi Visitatores inter se discordes, ab invicem discederent, & totum visitationis opus in auras abiret. Alteram circa annum millesimum trecentesimum qvadragesimum adornavit visitationem Paulus Archiepiscopus, qvi Aslacum Canonicum Nidarosiensem, magnis speciosisqve instructum mandatis, in Islandiam misit, qvid autem præstiterit, nescitur; verosimile est eam etiam incassum abiisse; uterqve enim Episcopus, Jonas Indridi Skalholtensis & Egillus Holensis, in qvos se etiam imperium habere legatus ferebat, hoc eodem anno mortui sunt. Tertiam deniqve talem anno 1358 amandavit legationem Olaus Archiepiscopus, cujus Capita erant Ejolfus Brandi Canonicus Nidarosiensis & Eisteinus natione Islandus, ampla habentes mandata, qvi, ut ex annalibus patet, non tam de animarum salute, qvam de siclo soliciti erant, omnibus enim, qvi excogitari potuerunt, modis, qvoruncunqve, tam laicorum qvam clericorum, loculos pecunia emungebant, sub speciosa Ecclesiasticæ Visitationis larva, detestandam simoniam exercentes; tandemqve, cum Eisteinus Episcopum Skalholtinum probrosis carminibus proscidisset, totum hoc negotium infaustum & scandalosum exitum habuit, ut suo loco in historia personali dicendum erit (a).

§. II.

(a) Vid. *TORFÆI Hist. Norv.* Tom. 4. libr. 8. cap. 5. pag. 421. & infra Sect. 2. cap. 2. §. 2. & Sect. 4. cap. 3. §. 4. sqq.

§. 11.

De reliqvis sacris ordinibus nihil novi adscribere possumus; *Mores* eorundem perditos fuisse, exempla non pauca ab annalium scriptoribus notata, dubitare non sinunt (a): Fuisse tamen haud dubie multos bonos & pios malis impiisqve commixtos, certum est. Conjugii interdictio haud paucis laqveus & peccandi occasio fuit, unde tot monita, minæ & constitutiones, sacerdotum concubinatui oppositæ, sed qvæ perparum profuerunt; Gravissima, qvæ huic malo imminebat, pœna, videtur fuisse in concubitu genitorum a beneficiis ecclesiasticis exclusio, adeo, ut sacerdotum nothis ad nullum sacri ordinis honorem aut officium aditus pateret: sed potestatem eandem dispensandi Audinus Rufus a Pontifice nactus, haud paucos talium in Schola Holana informari curavit, qvi inde dimissi & sacro ordini adscripti, ecclesiæ proficui evaserunt (b). De populi seu auditorum fide & vita, ex his qvæ dicta sunt, facile concludi potest, multorum religionem in rituum & externi cultus observatione maxima ex parte constitisse.

§. 12.

Religio, seu de deo rebusqve divinis doctrina in eodem statu mansit, & cæremoniæ ecclesiasticæ pari fere modo observatæ fuerunt, ac sub superiori periodo. Præcipuum autem religionis caput fuit cultus numinis externus, ad normam in ecclesia catholica receptam, adornatus

(a) De monachorum & monialium scandalosa vita testantur exempla Arngrimi Abbatis Thingorensis, Monachorum Thichvabajensium Eisteini & Arngrimi, & sacræ Virginis Kyrkebajensis, qvam Jonas Sigurdi vivam comburi curavit. Tales etiam inter sacerdotes inventos esse, apparet ex exemplis cleri Schalholtensis, qvi qvendam sui ordinis ipsa Epiphanias Vigilia in templo cathedrali occiderunt. Similiter & plebs se gessit, nam anno 1296 novem homicidia patrata esse leguntur, anno 1333 Thorleifus qvidam Thorbiornum sacerdotem, sacris ad aram operantem transfixit, & mox semet ipsum. Cujus modi plura congerere supersedemus. Conf. Sect. 3. cap. 5. §. 1. & nostram *Histor. Monast. Island.* cap. 4. §. 14.

(b) Talem constitutionem exstitisse, licet eam nunqvam videre contigerit, fidem facit *Vita Laurentii*, qvæ refert, Audino a Pontifice potestatem dispensandi concessam fuisse. Conf. ibidem cap. 35.

tus & institutus, qvantum regionis & incolarum conditio permittebat, præter admodum pauca, qvæ in circumstantiis & cæremonialibus innovata fuisse observamus, qvæ hic recensebimus, in reliqvis vero curioso lectori ad antecedentis periodi Sect. 1. caput 1. recurrendum erit.

§. 13.

Priusqvam de qvovis dogmate aut cæremonia speciatim agere aggredimur, hic inserere libet generalem *Fidei Confessionem* (a) seu Symbolum, qvod publice factum & ab omnibus in universalibus Comitiis anno millesimo ducentesimo septuagesimo qvinto receptum fuit, ita se habens:

In nomine domini, Amen. Nos Christianos decet credere in unum Deum Patrem omnipotentem creatorem cœli & terræ, & in unicum ejus Filium eundem illum deum, dominum nostrum Jesum Christum, qvi conceptus est a Spiritu Sancto & natus ex Maria Virgine, passus sub Pilato, crucifixus, sepultus, descendit ad inferos, sed tertia die resurrexit a mortuis, conversatus deinceps hic in terris qvadraginta dies, usqve dum ascendit in cælos, sedet jam a dextris dei, unde venturus est ad judicandum vivos & mortuos. Nos decet etiam credere in Spiritum Sanctum, qvi est verus & idem deus cum patre & filio, & qvod unica sit sancta Ecclesia, qvæ est cætus omnium christianorum; debemus credere qvod peccata nostra in baptismo condonentur, etiam illa, qvæ deinde patramus, si nos eorum pœnitet, eademqve pastori confitemur, & pro qvibus satisfacimus jussu clericorum, qvi id muneris sibi ab ecclesia demandatum habent. Oportet etiam credere, nos a mortuis resurrecturos, qvemcunqve cum eadem anima & corpore, qvæ jam habemus, mercedemqve accepturos secundum opera, qvæ hic fecimus, bonos æternam lætitiam in regno cælorum, malos autem æternos cruciatus in inferno.

Qvicunqve

(a) Hæc confessio, qvæ ex *Juris Ecclesiastici, Arnæ Thorlaci filii*, cap. 40 descripta, abunde testatur, qvantum confessioni, absolutioni & satisfactioni tribuerint, de pretiosissimo autem merito Christi & fide salvifica, sine qva nulla salus, ne verbulum qvidem habet. Exstat qvidem alia publica fidei confessio in *Codice legum Islandicarum* impresso, Tit. de vera Religione, cap. 1. facta anno 1280, ubi hæc leguntur verba: *Credimus qvod peccata remittantur ex gratia & misericordia Dei, per meritum Jesu Christi, sed non per ulla bona opera.* Sed variata est illa confessio, & hæc sententia sine dubio addita a Domino Gudbrando Thorlaci filio Episcopo Holensi, qvi primus librum edidit. Confer etiam Confess. fidei supra pag. 518. Litr. M. exhibitam.

Qvicunqve aliter credit aut non manet in hac fidei confessione, sine omni dubio in æternos cruciatus descendit. Idiotis, qvi universam hanc fidem satis perspicue explicare nesciunt, neqve officii aut ordinis ratione ad id obligati sunt, sufficit, si credunt qvod sancta ecclesia credit, & licet aliter credant, qvam debent, non tamen ideo sunt hæretici, si modo persvasi sunt ecclesiam non aliter credere, firmiterqve volunt eadem credere, qvæ illa credit. Debemus etiam vitare septem capitalia peccata, qvalia sunt, ambitio, immodica libido extra conjugium; nimietas in cibo & potu, invidia, desidia in officio seu operibus divinis, magia & illicitum fœnus; qvi enim hæc habet, aut unum horum non confessum, nec ex consilio doctorum expiatum, si in illis moritur, modo tempus ad expiandum seu satisfaciendum concedatur, abibit in æternos inferni cruciatus.

§. 14.

In ipsa *Baptismi* administratione, infans, si fieri potuit, ter in aqvam immergi debuit cum pronunciatione verborum: *Ego baptiso te in nomine patris & filii & spiritus sancti*, qvibus omnino nihil addi neqve detrahi debuit, neqve alio liqvore, qvam aqva, baptisare licuit; rite etiam baptismus administratus censebatur, licet infans semel tantum in aqvam immergebatur, vel aqva affunderetur aut aspergeretur. Qvi vero a laicis in casu necessitatis baptisati fuerunt, sine crucis signatione (*primsigning*), templo inferebantur, & oleo in pectore & tergo ungebantur, adhibitis reliqvis cæremoniis, excepto exorcismo; Infans autem non rebaptisatus fuit, nisi sacerdos de baptismo, an rite administratus esset, dubitandi causam haberet, tunc infantem, adhibito signo crucis, hac formula baptisare debuit: *Si baptisatus es, non te rebaptiso; Si vero non es baptisatus; Ego baptiso te in nomine patris, filii, & spiritus sancti.* Baptismum ultra qvinqve dies procrastinare non licuit, qvi secus fecit, episcopo sex uncias argenteas solvere debuit. Qvicunqve septennis, si modo rationis compos fuit, formam baptisandi callere debuit, sin minus, episcopo ob negligentiam tres marcas solvere tenebatur (a).

(a) Reliqva, cum antea relatis ritibus ad amussim concordant. Hæc autem ex *Juris Canonici recentioris* cap. I. & Constitutione Eilifi Archiepiscopi supra pag. 479. Litr. G. exhibita, excerpta sunt, qvæ, curiosus lector, si lubet, adire potest.

§. 15.

Sub finem præcedentis periodi, laicos uſu calicis in *Sacra Cœna* privari cœpiſſe, ſupra dictum eſt, ſed cum initio hujus, ipſum (a) *Transſubſtantiationis dogma* in eccleſiam introductum fuit & receptum; Nam anno milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo panis conſecratus publice adorari cœpit, & deinde, de mediis conſecratis Concilia Nationalia Norvegica, anno 1290. & 1322. habita varia ſtatuunt (b).

§. 16.

(a) Transſubſtantiationis dogma (voce nondum inventa) in eccleſia tradi cœpit ſeculo 9. Nimium itaqve tribui ſacramenti ſymbolis videntes viri docti *RABANUS* & *BERTRAMUS* Archiepiſcopus Moguntinus; *RABANUS* in *epiſtola ad Egilonem de Evchariſtia*, *BERTRAMUS* vero in libello *de vero Chriſti Corpore & Sangvine* ad Carolum Calvum, ingruenti hæreſi ſe oppoſuerunt; Sed in alteram partem peccabant. Diſputatum etiam hac de re fuit in Anglia a Clero Cantuarienſi, circa annum 960. utrum in evchariſtia prior panis & vini ſubſtantia maneat, & nihilominus ſimul ibi juxta verba Chriſti verum ejus corpus porrigatur, an vero, recitatis verbis domini, elementorum ſubſtantia prorſus evaneſcat, atqve tranſeat in corpus *domini*, figura tantum remanente? Poſteriorem partem *OTTO* Archiepiſcopus Cantuarienſis, cum ſcriptorum teſtimoniis non poſſet, præſtigiis miraculorum evincere conatus eſt. Deniqve hoc dogma impugnavit *RUPERTUS* Abbas Tuitienſis, qvi ſeculo duodecimo floruit; Sed tandem in Concilio Laterano 1215. publice ſtabilitum fuit. In Iſlandia autem, licet antea obtinuerit, hoc anno, ſeu 1269. publice approbatum fuit, &, qvaſi omnium conſenſu, in leges relatum.

(b) Vid. ſupra pag. 472. & 478. Lit. D. & G. Præterea ſeqventia leguntur in Codice pergameno antiqvo Bibliothecæ Magnæanæ No. 175. in Qvarto, qvæ ad hæc tempora pertinent: *Si ex negligenciu euenerit qvod prolato canone nec uinum nec aqua immittatur in calice. ſtatim infundatur & ſacerdos recitabit conſecrationem ab iſto loco* ſimili modo. *& perficiat uſqve in finem. Ita tamen ut dimittat duas cruces qvæ fieri ſolent ſingulariter ſuper hoſtiam. Si de ſimplici uino uel aqva fiat conſecracio uinum reputabitur pro conſecrato ſed aqua non. Vel melius poteſt dici quod aliam hoſtiam ſumat & canonem a principio incipiat. Si de ſanguine aliqvid reciderit ſuppra corporalia uel ſuper albam uel ſuper caſulam. pars illa recindatur & in loco reliquiarum ſeruetur prius tamen extrahatur factum quantum poſſit & ſumatur. deinde abluatur & ablucio iterum ſumatur. Si uero ſuper terram uel lapidem uel lignum ceciderit. lingendus eſt & extergendus ille locus & puluis in loco ſacrato reponendus eſt. Porro ſi in uinum ſanguinem muſca vel aranea ceciderit uel tale quod uix ſine uomitu aut mortis periculo ſumi poteſt. perfundatur & lauetur quam caucius poteſt in calice & hanc oblacionem ſumat ſacerdos. ſed muſca ſiue aranea* —

§. 16.

De Sacramento *Confirmationis* hæc habet idem Jus Ecclef. cap. 3: *Baptifmum proxime feqvitur facramentum, qvod* Confirmatio *dicebatur* bifkupan *qvidam appellant: Hæc confirmatio acceptæ religionis eft; In hac confirmatione omnes chriftiani poft baptifmum beneficio impofitionis manus epifcopi, & chrifmatis, fpiritum fanctum accipere debent. Hæc facramenta baptifmus & confirmatio tam arcte conjuncta funt, ut neutrum fine altero effe poffit, nifi mors interveniat, nam in baptifmo fanctus fpiritus falutari adventu fub aqvas defcendit, ac in baptifterio perfecte a peccatis purgat; in confirmatione vero ad mifericordiam augmentum porro concedit; Et qvamvis baptifmus iis fufficiat ad falutem, qvi fine gravibus peccatis moriuntur, tamen auxilium facramenti hujus viventibus neceffarium eft ad robur & adjutorium contra diabolum, nam mifericordia feptuplicium virtutum fpiritus fancti nos armat; omnes chriftiani qvi ad id ob rationem & annos idonei funt, hoc facramentum poft jejunium & accuratam peccatorum confeffionem fumma cum reverentia accipiant, idqve non nifi femel. Confirmatio a nullo nifi Epifcopo peragi vel perfici debet, ideoqve, ut & ob multa alia munia, Epifcopus, tam late qvam poteft, qvibusvis duodecim menfibus, fi impedimenta non interveniant, divinum gregem vifitabit.*

§. 17.

Confeffionis tanta femper habebatur neceffitas, ut morituri mallent laicis, fui fimilibus, confiteri, qvam ea infectu mori. De confeffione in hunc modum loqvitur *Jus Ecclefiafticum recentius: Omnes chriftiani, qvi rationis compotes funt, peccata fua coram facerdote confiteantur, ad minimum femel qvovis anno, idqve tempore jejunii qvadragefimalis, peccataqve accurate enumerent, feftoqve pafchatos facramenti participes fiant, nifi gravia aliqva delicta commiferint, ut fefto pafchatos aut aliis temporibus facramentum participare non liceat: Qvicunqve vero tempore jejunii qvadragefimalis peccata fua non confitetur, & fefto pafchatos facramentum non participat, fi duodecim annorum aut ultra fit, is epifcopo, pro qvovis tempore, tantam multam expromat, qvantam ipfe epifcopus ei imponit; Sic & ille excommunicatus, qvi facramentum participat; Si qvis tribus annis per jejunium qvadragefimale peccata fua non confiteatur, facramentumqve fefto*

paschatos non participet, sitqve duodecim annorum vel ultra, tum ethnicum se ostendit, exulqve est, tota ejus pecunia confiscanda. Alieno parocho neqvaqvam confiteri licuit, nisi summa urgeret necessitas.

§. 18.

Juramentum, se hoc vel illud peccatum, præsertim, a qvo difficulter sibi cavere posset, non ultra esse patraturum, gregarii sacerdotes a qvodam exigere vetabantur, ne, si fidem forte fregerit, duplici modo peccaret. Cavere etiam debuerunt, ne cuidam eas præscriberent pœnitentias, aut qvicqvam injungerent, qvod se ullo pacto observare aut implere posse peccator negabat, ne peccatum, violato pœnitentiæ præscripto, atrocius fieret. Solis vero episcopis talia juramenta exigendi potestas fuisse videtur, ita enim hac de re loqvitur *jus Ecclesiasticum* cap. 22. *Si qvis juramentum episcopo datum, aut absolutionem episcopi violat, (absolutionis vero violatio est, si qvis idem peccatum committat, qvod prius commisit, & reatum ei conciliavit, aut in exilium se non conferat, si episcopus in absolutione hoc jusserit) tres marcas episcopo pendat, tantumqve secunda & tertia vice; si vero sæpius faciat, extorris est, totaqve ejus pecunia publicanda; sic & fœmina in exilium agatur,* (nisi qvis eam ducere velit) *pecuniam vero suam retineat.*

§. 19.

Reliqva ad *pœnitentiæ* sacramentum pertinentia, ut satisfactio, excommunicationes, absolutionis ritus, aliaqve perinde aut simili modo ac in præcedentibus relatum est, sese habuerunt, nisi qvod qvædam peccata jam tam gravia censebantur, ut peccatorem ipso opere excommunicarent, ita ut admonitione indignus fieret, & publico excommunicationis actu opus non esset, qvorum præcipui erant seqventes: 1) Qvi antiqvam & anathemisatam hæresin propagat. 2) Qvi novam excogitat. 3) Qvi tales hæreses recipit aut tuetur. 4) Qvi Romanam Ecclesiam non esse reliqvarum caput, asserere audet, aut ei obedientiam denegat. 5) Qvi ira accensus clericum aut monachum verberat. 6) Magistratus Politicus, qvi de jure & causis clericorum aut templorum jus dicere præsumit, qvibus omnino absolutio fuit deneganda, usqve dum perfecte satisfecissent. 7) Qvi volens templa comburit, aut iisdem ignem injicit. 8) Si qvis

domini

domini corpus furatur, aut altare, cruces & talia frangit. 9) Qvi bullas aut litteras Papæ adulterat aut depravat. 10) Si qvis cum excommunicato, aut hæc peccata committentibus communicat, præsertim vero, si in ipso opere, eum, facto vel consilio juvat. 11) Si qvis telis aut tormentis christianos aggreditur, eisqve necem intendit. 12) Qvi non tantum edicta aut statuta juri divino, constitutionibus & libertati ecclesiasticis contraria, promulgant, sed & qvi ea scribunt, sive sint Imperantes, Comites, Præfecti aut Consules, qviqve horum mandata exeqvuntur aut adjuvant; omnes ipso opere gravissimam excommunicationem (*Pava bann*) incurrunt (a).

§. 20.

De *ordine* & *ordinatione* hic nihil novi adferre possumus, nisi qvod in supra laudato Concilio Nationali Norvegico conclusum fuit, si qvis contra ordinationem ecclesiasticam qvicqvam irregulare admiserat, ex. gr. si qvis subdiaconus, diaconus aut sacerdos cantum, aut qvædam intra templum sacra, in majori excommunicatione constitutus, celebraverat, aut si qvis ordinationes perverterat (b) vel neglexerat, aut sine venia ab aliqvo

(a) Hæc ex *Juris Arnæani* cap. 35. excerpta sunt, qvod initio dicit ea delicta 16. esse, qvæ ipso opere peccantem excommunicant, sed non nisi hæc 12. enumerat, eo qvod reliqva hic raro aut nunqvam accidant, sed in *Jure Ecclesiastico*, qvod promulgavit Jonas Archiepiscopus, 35. continentur, ex qvo tamen, ut suspicor, hoc caput decerptum est, & postliminio *Juri Ecclesiastico Arnæano* adjectum, nam in omnibus exemplaribus non exstat. Ex hoc capite Arnas Episcopus Rafnum Oddi ut excommunicatum aversabatur, licet ipso actu seu solenniter diris non esset devotus. Sect. 3. cap. 1. §. 37. 41.

(b) In *Laurentii* Holani Episcopi *vita* egregium habemus documentum, qvantum peccatum habitum fuerit præversio *ordinis* & *ordinationis:* Subdiaconus qvidam ex Holana ditione in Schalholtinam, clam Episcopis irrepens, diaconum se esse profitebatur, ejusqve ministerio fungi volens, stola indutus, evangelium in missa legere cœpit, sed extemplo omnia templi luminaria sua sponte exstingvebantur, neqve ullo modo accendi potuerunt, qvamdiu ille altari adstans evangelii librum tenuit, qvod, cum una & altera vice accidisset, suspicio criminis oborta est, & reus apud episcopum delatus, qvi ei talem dictavit pœnam, ut a sex diaconis nudo tergo tantum exciperet ictum, qvi sangvinem eliceret, nunqvam postea sine speciali Papæ dispensatione sacris operaturus.

qvo alio, qvam suo Episcopo, inauguratus fuerat, non, nisi in ipso mortis agone versaretur, absolvi deberet.

§. 21.

Novum autem hoc tempore *Præpositorum* nomen & officium in ecclesiam introductum fuit, qvorum muneris non tantum erat, sacerdotum, qvomodo demandato officio fungerentur, inspectionem habere, sed fuerunt præterea episcoporum, vicarii, emissarii, & coryphæi ad cribrandum & taxandum hominum dicta & facta, seu ad notandum eos, qvi aliqvid contra jus ecclesiasticum committebant, ab iisdem multas exigendum & omnia ad Episcopum deferendum. Hi, cum nullam populum emungendi occasionem omitterent, sæpius innocua in pejorem partem torqventes, laicos eo redegerunt, ut cum illis pactum inirent, ut, sive peccarent sive non peccarent, semper tamen tributum penderent, qvod deinde annuum factum est, vocatumqve (*profasts giaftollur*) *præpositi donativum*, qvod salarii loco retinebant, præterqvam qvod illis ab Episcopo concessum fuit, cui reliqvarum mulctarum rationem reddere debebant. Hos itaqve Rex Ericus, *Prestabatare* dictus, ab officio confessiones audiendi removit (a), scilicet, ne accurata illa & valde scrupulosa singulorum de lictorum

(a) Tale Regis edictum in *LL. Island.* impr. legitur N. 8. ed. 1709. pag. 458. Formam autem codicillorum, qvibus Præpositos præmunire solebant, cum illis id officii demandarent Episcopi, hic subjungere non gravabimur, qvæ talis fere fuit: *Nos* N N. *Episcopus* N. *diœceseos notum facimus, charissimum nostrum filium* N N. *Præpositum & generalem inter vos causarum sanctam ecclesiam & nos attingentium judicem, me constituisse. Hic causas examinet & decernat; reos absolvat; pœnitentias competentes peccaturis & peccantibus dictet, exceptis tantum sacerdotibus & eorum concubinis; Templorum & eorum possessionum Inspectorem agat; Omnium ad christianismum & horum jus pertinentium inspectionem & curam gerat; Petri denarium, tributa vino emendo dicata, & decimas episcopales intra prædictos limites colligat, & ad sedem episcopalem deferat, æqvissimam eorum rationem redditurus. Præcipimus prædicto* N N. *omnia sua judicia rationis lance moderari, & erga omnes æqvitatem, erga obedientes & faciles misericordiam, erga petulantes autem & pervicaces justitiam exercere. Pro hoc officii onere, dimidia omnium novem vel infra marcas importantium causarum pars ei concessa esto, si autem graviores forte (qvas Deus benigne avertat) causæ acciderint, eas, cæterasqve, qvas nobis decidendas subjicere præoptat, qvasqve decernendi auctoritatem sibi non esse, arbitratur, nostro & sanctæ ecclesiæ judicio remittat.*

licłorum coram miniſtro enumeratio, qvæ tunc temporis omnino neceſſaria habebatur, anſam illis & occaſionem populum affligendi & emungendi præberet.

§. 22.

Invaluit etiam hac ætate officium *Diſpenſatoris* bonorum cathedralium, qvod ſacerdotibus primi ordinis concredebatur (a). Non tantum

---

mittat. Rogamus probos omnes, & ſpecialiter amicos noſtros, qvod prædicto N. N. *ſint obedientes, faciles, ad officia promti & benevoli in omnibus, qvibus ope eorum indiguerit, dum hoc ſanctæ eccleſiæ munere & noſtris vicibus fungitur. Hæc conſtitutio ad feſtum usqve Johannis Baptiſtæ proxime ſubſeqvens, & tanto dein tempore qvanto nobis placuerit rata ſtata manebit, in cujus confirmationem literis hiſce ſigillum noſtrum appendimus.*

(a) Juramentum fidelitatis a Diſpenſatore Epiſcopo Skalholtenſi præſtandum ex Codice pergameno Bibliothecæ Magnæanæ No. 354. Folio tale eſt: » Þers legg ek *N* hond » á helga bóc oc þat iáttar ek gudi oc iúnghfrú ſancte Marie oc ollum guds helg- » um monnum ſancti thorlaki biſkupi oc mínum herra *N* biſkupi. í Skálholti ath » medan ek ſtendr í heilagrar ſkálholtskirkiu rádzmans dæmi oc ſtarfve ath æk ſkal » ſua ráda oc ſtýra ollo ſtadarens gódze í ſkálholti lauſo oc faſto heima oc brotto. » utan ſtoks oc innan í frído oc úfrído. ſæm ek beſt kann oc tryghligaſt æfter míno » beſto ſamuiti oc megni opinberliga oc leyniligha oc þar framkoma í ordum oc » verkum ſem ek prófuar ſtadnum oc ydr minn herra beſt henta oc nytſemdh í vera » med huat manna ſem lut á í. ok ængo ſtadarens gódze ſkutla ſelia ſkipta æda býta » frídt æda úfrídt til uerra ſkiptis forſallalauſt oytlighra mer í uil æda odrum leynt. » æda lióſt ſtadnum ok ydr til ſkada med vilia æda forakt. Ok ekki vinnofólk æda » ſakadha karlmenn æda konor lokka ædha ráda frá ſtadnum ok ydr fyrr en þeir » hafua ydart gott orlof. ok þá ſem ſtórum málefnum ero borner. æda beryktader. » ſkal ek ei under mik dragha til þenozſto ſuo ath ſtadren miſſi í ſtaden bedi landſeta » þenozſtofólk ok heilogh kirkia í ſkálholti ſinn rett. utan med udro lofi ok upplagi. » ok ráda enghum rádhum utan med udre ſamþykt ok vilia oc vera ydr enghum » rádum leynt æda lióſt ſem þer vilet vera láta ath giord ſe ok ſtanda ſuo í ollum » audzſtaurſum heilagrar ſkálholtz kirkiu ſancti thorlaki ok ydrum ath ſkal þau oll » ſekia under ſtadin ok ydr med trygdh ok trúſkap ſem ek beſt kann ok má ok veit » æfter minne ſamuiſko ſannaſt fyrir gudi ok hafa engar duálir á málefnum þarflauſ- » lighar til undandráttar ok fals vid heilaga kirkiu ok ydr ath þer oc hón miſſe ſíns » rettar oc takit ſkada af. utan ſuo hegan ſakeörer ſem þer mer veitit oc unnit. oc » gera engar launſættir ydr til feármiſſo æda ſömda æda mannrádha. Suo ſe mer *N* » gud

tantum hi & reliqvi ſacerdotes (a), verum etiam ſatellites Epiſcopo-rum

---

" gud hollr oc aull heilogh ordh í þerſſi bók oc aull hæilogh ewangilia gudhs." Id eſt: *Ideo impono ego N manum ſacro libro, & id confiteor deo & virgini ſanctæ Mariæ, & omnibus ſanctis dei, ſancto Thorlako epiſcopo, & meo domino N, epiſcopo Skaloholtenſi, qvod, qvamdiu conſtitutus ſum in officio diſpenſatoris templi Skalholtenſis, atqve opera, ita præero & dirigam omnia bona templi Skalholtenſis, mobilia & immobilia, domi & alibi, intra ædes & extra, animata & inanimata, prouti optime potero atqve fideliſſime, pro exactiſſima mea conſcientia & viribus palam atqve clanculum, & ibi adero verbis factisqve, ubi templo vobisqve, mi domine, maxime commodum exiſtimo, maximeqve utilitati inſervire, cum qvibuscunqve hominibus mihi agendum fuerit, & nihil cathedræ bonorum diſſipabo, vendam, permutabo vel commutabo, animatum vel inanimatum pro re viliori, niſi in caſu neceſſitatis, mihi vel aliis in commodum, clam vel palam, cathedræ & vobis in damnum, ex propoſito vel contemtu, & nec operas vel reos viros aut fœminas alliciam vel abalienabo cathedræ & vobis, priusqvam impetraverint bonam veſtram veniam, eosqve, qvi gravium criminum inſimulati vel diffamati ſunt, nec ſubtrabam mihi in miniſterium, ita ut cathedra ideo conductores (&) operarios & ſanctum templum Skalholtenſe ſuum jus, amittat, niſi veſtra cum venia atqve auſpiciis, nec qvidqvam exſeqvar, niſi veſtro cum conſenſu & voluntate, nec opponam me ullis veſtris conſiliis, qvæ vos fieri vultis, atqve ita me in omnibus negotiis pecuniariis ſancti templi Skalholtenſis ſancti Thorlaci & veſtris geram, ut omnia illa cathedræ vindicem, vobisqve, fide & fidelitate, qva poſſum maxime, & qvam veriſſime novi ſecundum meam conſcientiam coram deo. Nec ullas habebo moras cauſarum inutiles, dilationis & fraudis ergo contra ſanctum templum atqve vos, ita ut vos illudqve proprio priventur jure, damnumqve exinde capiant, præter tantillum multæ, qvod vos mihi contuleritis & conceſſeritis, nec faciam ullas occultas pactiones vobis in jacturam pecuniæ, vel bonoris, vel miniſtrorum. Ita ſit mihi N deus propitius, & omnia ſancta verba in boc libro, & omnia ſancta evangelia dei.*

(a) Homagium ſacerdotum ex eodem Codice tale eſt: " Ek *N* preſtr ſkal uera frá þeſſum " tíma hollr oc hlýden heilagri ſkálhollltz kirkiu oc mínum herra. herra *N* biſkupi oc " hanns loglighum epterkomendum. Eigi ſkal ek vera í giord edr rádum ath þer " fáeth feár þarnath edr ſæmdar. Rád þau ſem þer uilith leynd hafa ſkal ek eingum " opinbera. Veit ek nockurn þann ſem ydr vili nockurn vanheidr gera edr ſkada " þá ſkal ec ydr kunngiöra. epter þuí ſem ek kemz vidr. ek ſkal vidhiálpa ok " vernda heilagrar Skálhollltz kirkiu rett vidr hvern ſem er ath ſkipta. óſkaddre minni " vígſlu. oc óſkoddum páfuans heidri. Einghum ſkal ek trygdareid ſueria utan ydr " ath ydr óſpurdum þann tíma er ſkálhollltz kirkia er formanzlaus. Suo hiálpi mer " gud oc oll þau heilög ord er á þeſſarri bók ero. " Id eſt: *Ego N ſacerdos ab boc tempore fidelis ero atqve obediens ſancto templo Skalholtenſi, & domino meo, domino N epiſcopo, ejusqve legitimis ſucceſſoribus. Nec interero factis nec conſiliis (eo tendentibus) ut vos incidatis in damnum pecuniæ vel bonoris. Conſilia qvæ vos vultis*

eſſe

rum (a) his homagium præstitere. Ipsi qvoqve Episcopi suo Archiepiscopo juramentum fidelitatis dixere (b).

esse occulta, nulli manifestabo. Si novero aliqvem, qvi vobis vult ignominiam vel damnum adferre, vobis (illud) indicabo, prouti copia fuerit. Jus sancti templi Skalholtini contra qvemcunqve, qvo cum (mihi) res fuerit, inviolata mea ordinatione, & inviolato Papæ honore, adjuvabo & defendam. Nulli fidelitatis juramentum, nisi vobis præstabo, vobis nondum consultis, eo tempore, qvo templum Skalholtense antistite caret. Ita me adjuvet deus, & omnia illa sancta verba, qvæ in hoc libro sunt.

(a) Homagium satellitum Episcopi ex eodem illo Codice ita sonat: " Suo leggr þú hond " á helga bók ok þuí skýtr þú til guds ath þú skallt vera tryggr ok trúrr mínum " virduligum herra med guds miskunn biskupi *N*. koma skallt þú til hanns þegar " hann lætr kalla þig. ok fylgia honum utan landz ok innan. ok alldri medr hann " skiliazt. utan medr hanns gódu orlofi. veitt þú nockurn þann edr þá sem honum " vilia feár þurd edr sæmdar. skalltú honum epter þuí sem þú kemz vid kunnikt " gera. Suo hiálpi þer gud &c. " Id est: *Ita imponis manum sancto libro, & deum hac de re attestaris, qvod tu velis esse fidus fidelisque meo reverendo domino, dei gratia episcopo* N *venies ad illum, qvando te advocari curaverit, eumqve seqveris tum intra regnum, tum extra, & ab illo nunqvam separaberis, nisi bona cum ejus venia, si noveris aliqvem vel qvosdam, qvi exoptant illi damnum vel pecuniæ vel honoris, illi notum facies, qvoad poteris. Ita te adjuvet Deus &c.*

(b) Juramentum fidelitatis, qvod Grimarus Episcopus Skalholtensis Archiepiscopo Nidarosiensi 1321. præstitit, ab illustr. *MÖLLMANNO* exhibetur in *Spicileg. Antiqvitat. patriæ* Peric. 3. pag. 91. Aliud tale homagium, non multum discrepans, ex laudato Codice pergameno exscriptum, tale est: *Ego* N *episcopus ab hac hora ut antea fidelis ero & obediens beato Olauo sanctæqve Nidrosie ecclesiæ. & domino meo archiepiscopo* N *successoribusqve suis canonice intrantibus. Non ero in consilio. aut in facto. ut vitam perdant. aut membra. aut capiantur mala capcione. aut aliqvid dampnum vel detrimentum eis vel loco sancti Olaui inferatur. Consilium vero qvod michi credituri sunt. vel per se. vel per nuncios suos. siue per literas. ad eorum dampnum me sciente nulli manifestabo. Jura & libertates & omnes honores & dignitates ecclesie adiutor ero retinendum. & defendendum. & conservandum. in qvantum potero salue meo ordine. contra omnem hominem salua auctoritate sedis apostolice. Nuncios nidrosie ecclesiæ quos nouero ueros esse in eundo & reddeundo honorifice tractabo. & in suis necessitatibus adiuuabo. Vocatus ad synodum. ueniam. nisi prepeditus fuero canonica prepedicione. Metropolitanam sedem vel per me. vel per nuncium meum singulis annis uisitabo. nisi metropolitana licencia remaneam. Possessiones ad mensam mei episcopatus pertinentes non uendam. neqve donabo. neqve impignorabo. neqve de nouo infeudabo. neqve aliqvo modo alienabo inconsulto metropolitano meo. Sic me deus adiuuet & hec sancta euangelia.*

§. 23.

Circa *sponsalia* & *conjugium*, eædem fere ac antea, leges & ceremoniæ observatæ sunt, nisi qvod trina coram concione proclamatio, instituta fuit, qva peracta, nullisqve intervenientibus obstaculis, conjugium confirmari debuit, sponso cum desponsata manus jungente, & in præsentia duorum ad minimum testium, pronunciante: *Confirmo te mihi in uxorem, secundum leges dei & sanctorum patrum decreta; itaqve post hac mea legitima uxor eris.* Probeqve observabatur, ut sponsa suum clare pronunciaret consensum. Inter infantes, ob res summe necessarias sponsalia fieri potuerunt, &, si iis hoc conjugium placuit, cum virgo duodecim, adolescens vero qvatuordecim annorum esset, conjugium dissolvi non potuit. Monasterialibus, sacerdotibus, diaconis, rationis expertibus, spadonibus, qviqve veneficiis aut aliis rebus impediti fuerunt, ut membra ad conjugium essent inhabilia, ethnicis deniqve cum christianis conjugium contrahere non fuit concessum; Consangvinitatis etiam & affinitatis in matrimoniis contrahendis, summa adhiberi debuit cautela, ne intra qvintum gradum juncti copularentur; Cautum etiam fuit, ne spirituali affinitate sese tangentes, in fœdera matrimonialia coirent, qvæ triplex fuit: Prima, inter baptisatum baptisantem & baptismi susceptorem, ut & eum, qvi ipsum tenuit, dum ab episcopo confirmabatur. Secunda, inter eum, qvi baptisat, susceptorem, ut & illum, qvi infantem tenet sub manum episcopi confirmantis, ac infantis parentes & fratres. Tertia, inter liberos baptisati & baptisantis ac susceptorum, adeo, ut baptista omnium, qvos baptisaverat, ejusqve filiorum, spiritualis pater haberetur, ideoqve his cum genuinis ejus liberis nullo modo coire licuit, cum conjuges sint una caro; inter uxorem susceptores & baptisatum ejusqve parentes, spiritualis cognatio intercessit; siqve ulli horum conjugium contraxerunt, solvendum id erat, & episcopo ob legis transgressionem sex unciæ (*óræ*) pendendæ (a).

§. 24.

De *extrema unctione* nihil est, qvod supra dictis addamus, nisi qvod jam legibus cautum fuit, ut qvilibet sacerdos, qvovis anno vertente,

(a) Hic sine dubio subintel igitur ora sive uncia argentea vide supra Per. I. cap. 9. pag. 63.

tente, chrifma ab epifcopo acciperet, deinde autem una cum evchariftia intra ædem facram in theca aut arca obferata, aut bene munita, occulte confervaret, probeqve profpiceret, ne qvid impurum ea attingere poffet; fi autem, mus, canis, aut aliud impurum eadem tetigerit, ab officio per triennium removendus erat.

§. 25.

De *Rudiorum Informatione* præceptum fuit, ut qvilibet feptennis, modo non effet animi impos, *credo*, *pater nofter*, & *ave Maria*, ut & ritus baptifandi probe teneret, qvi fecus fecisse, & hæc neglexisse convincebatur, epifcopo tres marcas (a) folvere debuit.

§. 26.

Privatarum publicarumqve *precum* forma eadem manfit, nifi qvod introductæ fuerunt precum formulæ de paffione Chrifti, qvas Johannes 22 compofuerat, additis multis indulgentiis. *Feftorum* itidem numerus idem fuit, nifi qvod addita fuerunt Feftum Corporis Chrifti (b), Conceptionis Mariæ (c) & Magni Comitis (d); Conceffum autem, ut feria qvinta nativitatis Domini, & dies Mercurii, qvi tempore Adventus & in Qvadragefima incidunt, confvetis laboribus manciparentur. Publicas autem orationes feu conciones, non femper multum proficuas, fed

 plerum-

(a) Vid. fupra Per. 1. cap. 9. pag. 63. fq.

(b) Feftum Corporis Chrifti, (vulgo *Dyri dagur, Dies pretiofus*) feria qvinta poft dominicam Trinitatis, fumma folennitate celebratum fuit. Primum id inftituit Urbanus 4 hortatu Thomæ Aqvinatis; Bulla data eft 1264 die 8 Septembr. qvod Clemens 5 in concilio Vienenfi 1312 confirmari curavit.

(c) Feftum Immaculatæ Conceptionis inftituit Urbanus 6, in qvo preces fierent pro fchismate ex ecclefia tollendo, fcil. qvod inter ipfum & Antipapam Clementem 6 vigebat, & ecclefiam vexabat; Celebrandum hoc Feftum fuit 6 iduum Decembr. De dogmate Immaculatæ Conceptionis Mariæ non una eft omnium Pontificiorum fententia; propugnant acerrime Jefuitæ, fed oppugnant Dominicani.

(d) Magni Comitis Orcadum, anno 1115. occifi 16 cal. Apr. celebratum.

plerumqve valde ſteriles fuiſſe, pauca illa qvæ exſtant exempla, ſuſpicionem faciunt (a).

§. 27.

(a) Exſtat oratio funebris, ut videtur, in exeqviis Jonæ Haldori, Epiſcopi Skalholtini habita, ubi Jonas, non tantum ut vir ſui ſeculi doctiſſimus (qvod eum re vera fuiſſe credimus) laudatur, ſed etiam ut is, qvi tam in Norvegia, qvam Iſlandia, in eloqventia ſacra primas ſemper tenuerit, qvod Auctor exemplis allatis probare nititur, qvorum præcipuum eſt, concio, qvam, viſitans qvartam occidentalem, in templo Stadarholenſi, in anniverſariis Divi Thorlaci habuit, qvæ nihil præter inanes fabulas & ficta miracula continet, cujus partem exſcribere non gravabimur:

Magnæ, inqvit, *cujusdam urbis dominus, provectæ jam ætatis, & corpore ita ægrotans, ut lecto ſurgere neqviret, inter multos alios nobiles nepotem ex ſorore, ſuum unicum hæredem, ſibiqve ob multas egregias corporis dotes carum, domi ſuæ habuit, qvi in conclavi, avunculi cubiculo contiguo, mulierem qvandam invitam conſtupravit, cujus confuſa verba & ejulatum audiens dominus, reliqvorum miniſtrorum confeſſionem, qvid actum fuiſſet, ægre tandem expreſſit, qvibus ſevere mandavit, ne legibus fraus fieret, ut reum ſtatim enecarent. Hi obloqvi, aut factum qvodam modo excuſare non audentes, ſed tam nobilis juvenis miſerti, mandata ſe perfeciſſe ſimulabant, cum revera reo pepercissent, & in latebris clam dominum ſuſtentarent, ſenex autem in eorum relatione acqvieſcens, juſtitiæ & legibus ſatisfactum eſſe gaviſus eſt, usqve dum longo poſt tempore reus, iram avunculi efferbuiſſe ratus, ultro ſe ei obtulit, qvi etſi ejus aſpectu non minus contriſtaretur, qvam conſternaretur, magnum tamen gaudium ex ejus vita & incolumitate ſemet capere ſimulans, ut cominus appropinqvaret, ſeqve oſcularetur imperavit, unde lætatus, & fidem habens credulus juvenis, lectumqve accedens, collo majorem in modum ſupra ægrotum in altiore recubantem lecto, extenſo, altera ſenis manu crinibus firmiter correptus, altera vero cultro guttur transfigitur & miſere trucidatur, ad qvem ſtrepitum accurrentes famuli, qvi, qvod non tantum mendacio ſibi os illeviſſent, ſed etiam legibus fraudem faciendo, deum offendiſſent, ſeveriſſime objurgantur. Pauxillulo autem elapſo tempore, morbus ita ingraveſcere cœpit, ut vitæ diuturnioris ſpe penitus decollata, urbis Epiſcopum, ut extrema ſibi miniſtraret, accerſiri jubet, qvi, duobus primariæ ſortis diaconis, qvorum alter corpus domini, alter vero criſma portabat, & aliis ſacri ordinis viris haud paucis ſtipatus, ægrotum inviſit, auditaqve tam longa qvam ſollicita delictorum confeſſione, qva hocce, Præſulis & aliorum judicio, maximopere enorme flagitum, non continebatur, monetur, ne ejus obliviſceretur, qvo audito, ægrotans id ſe non pœnitentia, ſed laude dignum cenſere regeſſit, qva reſponſione Præſul magnopere offenſus, abſolutionem, unctionem, aliaqve omnia ſacra & miniſteria exſeqvialia prorſus denegat, abitumqve parat, ægrotus vero ſuæ ſententiæ firmiter inſtitit, ſubridensqve rogat, licet oralem corporis domini manducationem ſibi denegent, oculos tamen ſuos ejusdem aſpectu paſcere non dedignentur, qvod ut concederetur Præſul tandem permiſit, ſed cum hoſtia, aperta apotheca proferenda & ægroto oſtendenda, ibidem non inveniretur, Epiſcopus diaconiqve, qvi eadem*

§. 27.

Festis & die dominica illicitum erat, nisi urgeret necessitas, opus aliqvid peragere, mercaturam exercere, ullam causam agere, conventum ciere, supplicio qvenqvam adjudicare, ullum juramentum facere nisi qvæ ad pacem & conciliationem pertinent: Qvicunqve tempore jejunii qvadragesimalis vetitum solvit juramentum, episcopo sex oras pendere debuit, omnibus vero aliis diebus, tres oras, si ob violationem diei sex oræ exigi non deberent. Legem de laboribus in festis diebus, instinctu & svasu Vilhelmi Cardinalis Sabinensis, permultum mitigavit Innocentius 3. sc. si profestis diebus ob malam aeris conditionem labores peragi non possent, festis diebus frumentum, fœnum & alias res impune comportare, & a damno protegere concessit. Festis vero diebus, hac lege & venia uti licuit, qvatenus necessitas & utilitas ursit, summis tamen festis exceptis (a). In

---

dem in thecam recondiderant, adeo sunt obstupefacti, ut, qvid dicendum agendumve esset, omnino nescirent, qvod ubi ægroto innotuit, qvid tam consternati mussitarent, percontatur, acceptoqve ab Episcopo responso, evanuisse, aut ex theca mirando qvodam modo ablatam esse hostiam, regerit, omnipotentis & justissimi Judicis voluntate apud se esse, exsertaqve lingva, omnibus eandem ostendit, qva visa Præsul, agnitoqve miraculo, pronus deum misericordiam, ægrotiqve condonationem, & apud deum intercessionem, cujus justa judicia non intellexerit, efflagitavit, moxqve ægrotanti, jam in agone constituto, sacram impertit unctionem, aliaqve consveta exseqvialia munia rite obivit, qvod evidentissimi loco est documenti, qvam grata sit Deo justitia & rigorosa pœnarum exsecutio. Cumqve Sanct. Thorlacus taliter aut huic non dissimiliter semet in taxandis & puniendis aliorum delictis gesserit, pro certo habendum, eum analogam etiam accepisse remunerationem, qvorum itaqve exempla omnibus proponuntur imitanda.

Cum hæc oratio a viro sui seculi doctissimo & arte concionandi instructissimo, festo omnium fere maximo, habita sit, tandemqve, ut singulare qvoddam facultatis concionatoriæ exemplum proponatur, & summis laudibus efferatur, de trivialibus, qvæ minus docti, minoribusqve instructi concionandi donis, proferebant, conjecturæ & judicia facile fieri possunt.

(a) Supra Per. 2. Sect. 2. cap. 4. pag. 233-35 & Litr. I. exhibuimus constitutiones Vilhelmi Sabinensis qvales tunc occurrerant, una cum versione Latina, cum vero postea apographum earum in lingva originali in Cartophylacio b. m. A. Magnæi, ipsius manuscriptum videre contigerit, illud tale subjungimus:

Villhelmus

Willelmus miseratione divina Sabinensis episcopus, apostolicæ sedis legatus, omnibus præsentes litteras inspecturis, salutem in nomine Jesu Christi. In partibus Norvegiæ officio legationis fungentes, inter alias miserias regni (quæ multæ sunt: quoniam terra tribulationis & angustiæ est, constituta in novissimis habitati (habitantes) partibus aquilonis juxta id quod scriptum est: homo natus de m. h. v. t. r. m. m) intelleximus ibi gemitum populi, qui mirabiliter artatur, secundum quendam librum extraordinarium, in vulgari eorum scriptum, in diebus festivis ab omni opera temporali, etiam urgentibus necessitatibus, abstinere. Cum igitur sicut nos ipsi vidimus, & corporali experientia distemperantiam terræ illius probavimus manifeste) a dimidio mense Junii usque fere ad exitum Augusti, pluviæ in partibus illis fuerint, ita quod nec arari poterant nec seminari commode, exceptis quatuor forte vel quinque diebus: nec tamen continuis. instantia populi convicti; & ideo de consensu prælatorum statuimus, & stabilimus, ut de cetero, non obstante consvetudine vel verbis supra-dicti libri, impune possint capere alecia, quandocumque piscationis illius obtulerit se facultas. Fœna autem colligere, & annonas atque legumina, eis liceat diebus festivis: Si tamen per alios dies, propter intemperiem temporis, operari fuerit impeditum; ita tamen, quod si de hujus (modi) intemperie vertatur in dubium, utrum talis fuerit, propter quam debuerit, quod supradictum est, concedi, nec ne, hoc dyocesani judicio terminetur. Intelleximus præterea, quod vacantibus ecclesiis, episcopi quandoque earum redditus in proprios usus convertunt; quod omnino fieri prohibemus. Sed ponatur ibi per episcopum yconomus seu procurator, qui fructus colligat, in utilitatem succedentium ministrorum vel ecclesiæ convertendos. Quartam autem decimarum, quæ ad utilitatem ecclesiæ singulariter pertinet, integre præcipimus conservari: ita, quod nec episcopi, nec procuratores prædicti, ratione procurationis suæ vel accipere vel diminuere audeant ullo modo. Intelleximus præterea, quod aliqui episcoporum possessiones ecclesiarum accipiunt, & sibi appropriant, in præjudicium ecclesiarum & scandalum plurimorum; quod omnino fieri in virtute obedientiæ prohibemus. Et si alicubi factum est, præcipimus eisdem ecclesiis restitui, cum fructibus, deductis expensis, perceptis. Et si forte ecclesia, cuius possessio fuerat, ad nichilum redacta est, vel destructa, ita quod restaurari non potest, inter vicinas ecclesias, quæ pauperiores sunt, prædictæ possessiones, dyocesani judicio dividantur. Et hæc omnia auctoritate legationis, qua fungimur, apostolica præcipimus, & statuimus in perpetuum observari. Datum Bergis sedecimo kalendas Septembris, pontificatus domini Innocentii papæ quarti anno quinto.

Willelmus miseratione divina Sabinensis episcopus, Apostolicæ sedis legatus, universis christi fidelibus præsentes literas inspecturis salutem in nomine Jesu Christi. Cum in Norvegia legationis officio fungeremur propter verbum dei & coronationem regis, convocatis Archiepiscopo & suffraganeis eius, qui vocari poterant, & aliis prælatis & clericis, nec non baronibus regni multas habuimus prædicationes publicas & colloquia multa cum Rege & omnibus supradictis, & de multis capitulis tractatum fuit inter nos, & etiam disputatum. Consideratis autem omnibus, invenimus ecclesiam regni Norwegiæ in plena, quieta & pacifica libertate iurisdictionis cum causarum spiritualium, inter quoscunque questio verteretur & omnium clericorum sive spiritualiter sive temporaliter ex delicto vel quasi contra ipsos questio moveretur. Similiter ius patronatus in omnibus ecclesiis & capellis invenimus prædictam ecclesiam regni Norvegiæ libere, & in-

In gratiam qvoqve rudiorum ex ſuggeſtu publice annunciabantur ſacra natalitiorum Chriſti (a), & tempus qvadrageſimale (b).

§. 28.

& integre, & pacifice poſſidere, exceptis tribus capellis, de qvibus qveſtio erat inter Reginam Norvegiæ, & Epiſcopum Stavangrenſem Super qvibus coram nobis transactum & concordatum fuit, ut Regina in vita ſua & filii eius poſt eam habeant ius patronatus in eis, ſed nullatenus tranſeat ad nepotes, ſed ad Epiſcopum & Eccleſiam Stawangrenſem integre & libere revertatur, qvia & tempore tranſactionis erat Eccleſia & Epiſcopus Stavangrenſis in eius poſſeſſione libera & qvieta. Electiones qvoqve Epiſcoporum & omnium prælatorum libere invenimus fieri nullis reqviſitis laicis, per ſolos clericos, ad qvos ius eligendi ſecundum iura canonica pertinet. Unde ſuper hiis omnibus in prædicatione publica monuimus univerſum populum coram rege & Archiepiſcopo & Epiſcopis & aliis prælatis regni, qvod ſi qvis haberet aliqvid agere contra Archiepiſcopum, recurſum habeat ad dominum papam vel eius legatum. Si autem contra Epiſcopum archiepiſcopo conqveratur. Si vero contra clericum, adeat diœceſanum ipſius. Si vero laico moveatur qveſtio de ſpirituali cauſa, apud diœceſanum epiſcopum conqveratur. Ceterum ſi de cauſa temporali fuerit contra laicum qveſtio, ſive laicus ſive clericus conqveratur, apud dominum Regem vel eius iudices ſuam iuſtitiam proſeqvatur. Porro ſi qvis contemto iudice & iudicio, ut ſupradictum eſt alterius poſſeſſionem rei immobilis ſeu iuris auctoritate propria & voluntate attentaverit ingredi violenter, noverit ſe excommunicationis vinculo innodatum. Item excommunicamus ibidem ſingulos & univerſos, qvi contra Regem & Regnum Norvegiæ inſurgere, vel pacem regni attentaverint perturbare. Item excommunicamus qvicunqve ſanctimonialem interpellaverit de fornicationis peccato. Super iſtis autem excommunicationibus & aliis, qvas in regno Norvegiæ fecimus, diœceſanis perpetuo committimus vices noſtras, ſtatuentes, ut qvicunqve inciderit in eas vel in aliqvam earundem & voluerit converti ad dominum & ſatisfacere de peccato, diœceſanus eius ipſi iuxta eccleſiæ formam beneficium abſolutionis impendat. Datum Bergis XVII Kal. Septembris, pontificatus domini Innocentii papæ qvarti anno qvinto.

(a) Ita Nidaroſiæ ſimul agentes Arnas Thorlaci Skalholtenſis & Jörundus Holenſis Epiſcopi, teſtimonio dato prima temporis qvadrageſimalis hebdomade 1290 aſſeruerunt, qvod coram ſe teſtibus juratis ex ordine clericorum confirmatum fuerit, qvod ſemper audierint pacem natalitiorum Chriſti per Vicarium Archiepiſcopi promulgatam fuiſſe. vid. *SCHIÖNNING* Beſkrivelſe over Trondhiems Domkirke cap. 14. §. 47. pag. 304. Qvod qvamvis ad Norvegiam pertineat, non dubitandum etiam in Iſlandia obtinuiſſe.

(b) Ita Johannes de Flandria, cujus ſupra Sect. 1. cap. 9. §. 9. mentionem fecimus, cum præbendam S. Mariæ Nidroſienſem diſcupiret, ſed vir alienigena lingvam Norvegicam

§. 28.

Jejuniorum numerus, hac idem fere fuit ætate ac in superioris Periodi historia retulimus, circa modum & mulctas transgressorum qvædam tantum mutata observantur, qvorum exstantiora sunt: Nullis jejunii diebus, nisi cæna, fieri debuit; Primo die natalitiorum permissum, prandium & cænam sumere, imo etiam carnibus vesci, qvamvis in diem veneris incideret; Laboratoribus licitum fuit, a festo paschatos ad dies qvatuor hebdomadum autumnales, qvibusvis diebus jejunii, sola cæna & lacticiniis uti; Ad jejunium qvadragesimale morbidi, & qvi annum decimum qvartum non impleverant, non obligati fuerunt, sed ex consilio sacerdotis eleemosynam pro eo erogare debuerunt; Qvi pisces ederat, qvando totaliter jejunare debuit, episcopo sex oras, qvi lacticinia, duodecim oras, qvi vero carnes, tres marcas solvere tenebatur; Si qvis lacticiniis eo die usus fuit, qvo piscibus vesci permissum erat, nisi sacerdos id certas ob causas permiserat, episcopo sex oras, sed si carnes comederat, duodecim oras dare debuit; Si qvis in jejunio qvadragesimali carnes crebro comedisse convictus fuit, exilio mulctandus, omnisqve ejus pecunia confiscanda fuit; Si pueri carnes comederant, sacerdos eos virgis cædere debuit, tutor autem, si in causa fuit, tres oras expendere tenebatur; Potius autem carnibus vesci licuit, qvam fame perire, ideoqve in his necessitas, & ignorantia tantum aliqvid excusare potuerunt.

§. 29.

cam non calleret, & Laurentius postmodum Episcopus Holensis hoc illi incommodum vernaculæ objiceret, & qværeret: Num etiam jejunium qvadragesimale annunciare posset? hoc modo præfatus est: " Nú er komimı lentinn. hvern mann kristinn komi " til kirkinn. giöri sína skripin. kasti burt konu sín. oc maki engin fuck. " Qvorum verborum barbarismis & solœcismis scatentium sensus esse debuit: *Jejunium qvadragesimale adest, quare qvicunqve homo Christianus templum freqventato, confessionem dato, ab uxore sua abstineto,* (vi vocis; uxorem suam abjicito) *& a qvibusvis inhonestis sibi caveto. Lente* Anglis denotat jejunium qvadragesimale, & Germanis *der Lentz* ver significat; *machen* facere, est Teutonicum, & *fuck* a Germanorum *zecken*, compotare, descendere videtur, qvamvis & hodie apud nostrates audiatur *fuck* & *svack* pro vita inordinata; qvod posterius a *svade* descendere videtur. Interim mos & ritus, ejusqve formula exhinc patet, qvi mos ad nostra usqve tempora duravit. Vid. *Vitam Laurentii Episcopi* cap. 10.)

§. 29.

Vota duplicia fuerunt, neceſſaria & voluntaria; Inter *Neceſſaria* cenſebantur votum baptiſmale, ſc. diabolum averſari, religionem ſervare, & mandata dei cuſtodire; *Voluntaria* autem, qvibus qvis vovet ſe daturum aut facturum illa, qvæ lege dare aut facere non tenebatur, qvalia ſunt, vitam cœlibem agere, monaſteria inire, peregrinationes ſacras ſuſcipere, & eleemoſynas dare, qvæ nemo reſcindere, aut limitare potuit, ſine conſenſu epiſcopi, qvi ex neceſſitate voventis, & cauſarum mutatione, utrum ſolutio voti ipſo melior, & deo acceptior eſſet, judicare debuit; Eleemoſynæ autem, ut maximum miſericordiæ opus, prædicantur, a deo enim miſericordiam impetrare, & peccata ſanare, tollereqve creditæ ſunt, non ſecus ac aqva ignem exſtingvit, qvæ, licet liberæ eſſent, tamen qvædam ab omnibus dari debuerunt, qvales fuerunt, decimæ ex omni ſua pecunia, tributum ſeu pecunia pro candelis in ara uſitatis, denarius Petri, & oblatio pro mortuis; Tandem etiam inter eleemoſynas numerabatur cibus qvatuor diebus deſtinatus, qvibus ab omni cibo abſtinere debebant, qvales fuerunt, vigilia diei paraſceves, ſeu ſoteriorum, vigilia Sancti Olai, vigilia D. Mariæ, vigilia omnium ſanctorum; Talem cibum aut ejus pretium, nemo ſibi reſervare, & in lucrum vertere debuit, ſed egenis dandus erat (a).

§. 30.

Cruces, ſeu *Expeditiones cruciatæ* in Islandia hoc tempore ſæpius prædicatæ fuerunt: Initium factum eſt anno 1275. repetitum vero 1289, & deinde ſæpius. Prima vice, plurimi crucem ſuſceperant, ſed qvantum nobis innotuit, nemo militatum profectus eſt, omnes enim crucis diſpenſationem redemerunt (b). Sed cum altera & tertia vice tales prædicatio-

 nes

(a) Vide *Jus Eccleſiaſt.* cap. 13.

(b) Seculo a nato ſalvatore 7. infauſta Muhammedis progenies longe lateqve victricia circumferre arma cœpit, non tantum Perſiam, ſed Syriam, Ægyptum & Palæſtinam ſuæ ditioni adjiciens, tandemqve ipſam Hieroſolymam in ſuam poteſtatem redegit. Videntes autem chriſtiani orbis Reges & Principes florentiſſimis provinciis diram incumbere barbariem, purioremqve numinis cultum ibi in præceps ire, ubi, ut maxime eſfloreſceret,

nes instituerentur experientia docti, qvid illæ sibi vellent, surdis auribus a plurimis excipiebantur. Decimæ autem Saladinæ, a nostratibus *Pave tiund*

---

resceret, par erat stabiliri, contra Muhammedanæ perfidiæ & tenebrarum regnum, tandem incitante Pontifice Romano, ingens eos invasit cupiditas, Barbaris hasce regiones eripiendi; nihil enim magis munere suo dignum facere se posse arbitrabantur; Hinc Expeditiones illæ, qvas *cruciatas* vocare moris est, enatæ sunt, nomen autem vel inde habent, qvod, qvi in eas profecti sunt, cruce signati fuerunt, qvam rubram de lana, palam in vestimento, ad humerum dexterum, mandato summi pontificis ferebant, vel qvod in honorem Christi servatoris nostri, qvi crucis supplicio nostra expiaturus crimina, affici voluit, susciperentur: Harum plures susceptæ fuerunt, sed ut plerimum infelici eventu; præterea eas, imprudentiæ, injustitiæ & superstitionis arguunt doctissimi viri, *HERM CONRINGIUS*, & *JOH. FRANC. BUDDÆUS* in *Dissertatione de Exped. Cruc.* habita Halæ, 1694, ex qva qvædam horum in gratiam rudiorum mutuati sumus. Prætextus itaqve, qvo initio has expeditiones palliabant Pontifices Romani, satis splendidus fuit, nimirum studium stabiliendi & propagandi religionem Christianam, sed vera causa fuit, ut suam illis stabilirent & augerent potentiam & auctoritatem, neqve in hoc eos spes fefellit, nam ex eo tempore Antiochenus & Hierosolymitanus Patriarcha ipsorum jugum subiere; Hoc pacto etiam vires Principum Europæorum attenuavere, spiritusqve eorum fregerunt, adeo, ut suæ *semper imbecillitatis* conscii, ipsorum conatibus obviam ire non auderent; Taceo, his artibus non contemnendam pecuniæ summam, ipsorum loculis non raro illatam fuisse, nam plurimi expeditionis necessitatem redemerunt, & hanc rationem eventus statim comprobavit, nam Innocentius 3. crucis signum adversus Valdenses, ut adversus Turcas & Saracenos sustulit; Innocentius 4. adversus Fridericum 2. Imperatorem; Alexander 4. contra Gibellinos; Adversus Ladislaum Innocentius 7; obqve id a Johanne Husso Antichristus vocatus; Adversus Bohemos nomine Martini 5 Julianus Cardinalis crucem prædicavit, sed frustra; Idem etiam contra Lutherum, ut faceret Cardinalis Volaterranus, Adriano 6 persvasurus, hoc semper Pontificibus Romanis in ore fuisse positum, contendit; Et qvis omnia enumerabit? Diversum hoc institutum fuit ab ordine sacro eqvestri *Crucigerorum*, qvem Honorius 3. instituit, & Alexander 7. anno 1658 abolevit; Item ab illustri ordine *Cruciferorum* Borussiæ, ideoqve cum illis haud confundendum. Expeditiones Cruciatæ nobiliores fuerunt.

Prima a Godofredo Bullioneo Duce facta 1096. in cujus exercitu, cum Asiam ingrederetur, inventa sunt Peditum ↄↄↄ ccIↄↄ. Eqvitum loricatorum cccIↄↄↄ. & hæc qvidem expeditio ex animi sententia cessit, nam, qvod caput causæ fuit, Hierosolymam expugnarunt, & Christianorum subjecerunt imperio.

Secunda anno 1101. rerum Hierosolymitanarum summam tenente Balduino, infelici plane eventu suscepta fuit, ingens enim exercitus Palæstinam petens, partim Alexii Græcorum Imperatoris perfidia, partim fame, periit.

Tertia

tiund, seu *Decimæ Papales* haud inepte vocatæ, id est decima pars decimarum, aliorumqve redituum templis solvendorum, si non qvotannis, sæpe

---

Tertia a Conrado Imperatore & Ludovico Galliæ Rege, circa annum 1147. adornata fuit, qvorum uterqve clade haud mediocri a Turcis in Asia affectus, proditione Emanuelis Comneni in Europam inglorius reversus est.

Qvarta, a Friderico 1. Imperatore, cum Philippo Galliæ, & Richardo Angliæ Regibus, anno 1189. suscepta fuit; Imperator qvidem Turcas non uno prælio vicit, victoriæ tamen fructu orbatus fuit, nam in fluvio qvodam submersus est.

Qvintam Henrichus 6 circa annum 1191 instituit, exercitum sexaginta millium sub ducibus in Palæstinam mittens, a qvibus Saraceni prælio qvidem victi sunt, pleraqve tamen dissensione impedita fuerunt, & exercitus dissipatus est.

Sextam Innocentius 3. in Concilio Laterano decrevit, qvæ circa annum 1217 suscepta fuit, tali eventu, ut plurimi fortissimi viri perirent, miserqve fuit expeditionis exitus, nostris frustra post tot labores revertentibus. Hiece Innocentius 3. anathematis fulmen in cunctantes vibravit, & ut vibrarent, cæteris Christiani orbis Præsulibus injunxit.

Septimam Fridericus 2 circa annum 1223 adornavit, ad qvam voto se obstrinxerat, sed qvo minus voti plane damnari potuerit, penes Romanum Pontificem stetisse fertur.

Octava, a Ludovico Galliæ Rege circa 1248 incepta fuit, sed cum Tunetum classe pervenisset, peste, qvæ in exercitu ejus grassari cœpit, absumtus est; Pueri etiam in Gallis, nullis custodiis retineri potuerunt, qvin impostorem qvendam seqventes, ad repetendam S. Crucem, expeditionem in Palæstinam molirentur, sed ubi ad mare pervenerunt, dissipati sunt, & pene omnes perierunt.

Nonam Gregorius 9 in Concilio Lugdunensi decrevit, magnus Palæstinæ amator, e qva ad Pontificium venerat culmen, qvi Rudolphum Imperatorem, Philippum Franciæ Regem, & Alphonsum Castilionensem, aliosqve Europæ Principes ad recuperandam Palæstinam invitavit, sed paulo post e vita sublatus, nihil ad rei summam profecit. Tandem, de hoc negotio, aliqvid cogitarunt, sed parum vel nihil profecerunt, Nicolaus 4, & post eum Bonifacius 8, qvi ideo Apameensem Episcopum ad Philippum Pulchrum Galliæ Regem ablegavit, ut eo svasore ad expeditionem cruciatam animaretur, sed res aliter qvam Papa putabat, cessit, nam Rex Episcopum, durius se increpantem, in carcerem conjecit.

Nona ex iis, qvas enumeravimus, in Islandia prima prædicata fuit, ad qvam Arnas Præsul svadendam more plurium gentium, viros probitate & integritate inclytos elegit; Nam primam Petrus Eremita, qvi a reliqviis Christianorum ex Palæstina ad Pontificem & Principes missus, expeditionem multis persvasit. Tertiæ expeditionis Svasor S. Bernhardus extitit, nam litteris Evgenii in Franciam de sacra expeditione

fœpe tamen conqvifitæ fuerunt (a); *Denarius* itidem *Petri*, ut obedientiæ fignum a qvovis exigebatur; de qvo *Jus Ecclefiafticum* emphaticis hifce verbis ita Cap. 31. loqvitur: *Qvivis Chriftianus Pontifici Romano obedire tenetur, ideo, qvisqvis poteft, Denarium Sancti Petri exponat, pro qvovis homine unum nummum, facerdotiqve tradat ante feftum pafchatos, aut aliud tantum, ut pro decem hominibus expendatur, qvantum ulnæ æqvivalet. Hanc pecuniam D. Petrus, qvi Romæ eft, habebit; qvicunqve vero hanc non*

---

expeditione perlatis, prædicationem crucis palam, fumma contentione & gravitate inftituit, venifſe dicens tempus, qvo plenitudo gentium intrare deberet, ut omnis Ifrael falvus fieret. Sufcipe ergo fignum crucis & omnium pariter, de qvibus corde contrito confeffionem feceris, indulgentiam obtinebis. Similiter & Urbanus 2 Pontifex, non adhuc foluto concilio Claremontano, indulgentiam cruce fignatis, & idem fignum accepturis, conceffit, dixitqve habituros poft mortem felicis martyrii commercium; Hocce vocarunt, non ære, fed voce ciere viros, facrumqve martem, non cantu, non fonitu, non clangore tubarum, fed piis adhortationibus accendere.

(a) In hujus rei teftimonium eft apocha Haqvini Epifcopi Bergenfis, data Jonæ Epifcopo Skalholtenfi, hunc in modum: *In nomine domini amen. Noverint univerfi præfens fcriptum vifuri vel audituri, qvod nos Haqvinus Dei gratia Epifcopus Bergenfis, collector generalis in regno Norvegiæ omnium ad Cameram Domini noftri fummi Pontificis fpectantium, qvocunqve nomine cenfeantur, per venerabilem virum, Magiftrum Petrum Gervafii Canonicum Viuarienfem, fedis Apoftolicæ Nuncium, deputatus tenore præfentium recognofcimus, nos ex certa fcientia levaffe recepiffe & plenariæ ac integraliter habuiffe de difcreto viro Domino Ronulpho, procuratore Venerabilis in Chrifto patris ac Domini, Domini Johannis, Dei gratia Epifcopi Scaloboltenfis, nomine fubfidii, nec non & cenfu Petri de annis octo perfoluto, fummam pecuniæ infrafcriptam: inprimis videlicet nonaginta centenarios cum octo centenariis & feptuaginta duabus ulnis de burello, qvod Islencha five pakka-vedmaall vulgariter appellatur; item tredecim centenarios cum qvinqvaginta duabus ulnis de burello qvod vulgo Hamfnarvaad nuncupatur: item qvadraginta ulnas de burello qvod bragdar-vaad appellatur in vulgari. Præter has autem fummas nobis facta fuit plena fides, qvod tres trecentenarii de burello, qvod Islencha dicitur, in mari putruerunt. De prædictis igitur fumma five fummis memoratum Dominum Skaloboltenfem Epifcopum, procuratorem fuum, omnesqve qvorum intereft, vel intereffe poterit in futurum, nomine & auctoritate Apoftolica, qva fungimur in hac parte abfolvimus & qvittamus, ac qvittum five qvittos & abfolutos pronunciamus per hæc fcripta: de prælibatis fummis ulterius non petendis eidem five eisdem finem remiffionem & pactum facientes; falvo refiduo qvod remanet ad folvendum. In prædictorum igitur omnium teftimonium figillum noftrum præfentibus eft appenfum Datum Bergis Anno Domini millefimo trecentefimo trigefimo feptimo in fefto Sanctorum feptem dormientium.*

non dat, & potest, ut &, qvi accipit & aliqvid ejus occultat, uterqve a Papa excommunicatus (a).

§. 31.

Occasione expeditionum cruciatarum *Indulgentiæ* primo in Islandia jussu Jonæ Archiepiscopi Nidrosiensis, ab Arna Thorlaci & Jörundo Thorsteini, circa annum 1275. publice prædicatæ & venundatæ fuerunt, qvod sæpius deinceps repetitum fuit, qvas postea etiam ipsi episcopi non parce distribuerunt, nam Jonas Haldori, (ut alios taceam) in templorum encæniis, nunc 20. nunc 40. dierum indulgentias concessit (b).

§. 32.

Vigiliæ festorum, & pro mortuis, antea qvidem introductæ & in usu erant, sed hoc temporis tractu magnum ceperant incrementum; additæ enim jam fuerunt vigiliis inferiæ pro mortuis; Illis tamen, qvi in vita de iisdem caverant, qvod ditiores haudqvaqvam neglexerunt, pleriqve enim testamento in hunc usum aliqvid destinarunt, gratis autem pro episcopis & sacerdotibus, ut patet ex Statutis concilii Norveg. Nation. anno millesimo trecentesimo vicesimo secundo, ubi cuilibet sacerdoti proximis duodecim mensibus post mortem episcopi, in gratiam animæ ejus octo inferias cum omnibus cæremoniis, sed pro anima sacerdotis cujusvis tres inferias,

---

(a) Hinc patet magnopere falli & fallere Historicos, qvi Denarium Petri a solis Anglis solutum fuisse volunt, ut & eos, qvi tantum Gallos, Polonos & Silesios illis adjiciunt; nam anno 1305. ipse Rex Hacon Magni filius eum, per qvendam suum emissarium conqviri curavit; deinceps autem id per legatos Archiepiscopi Nidarosiensis factum est.

(b) Indulgentiæ primitus nihil aliud fuerunt, qvam remissio pœnarum competentium, seu satisfactionis, peccatoribus concessa, qvæ progressu temporis, in turpissimam simoniam & hæresin degeneravit, qvando Pontifices Romani plenariam, non tantum præteritorum, sed & futurorum peccatorum remissionem, in multos annos vendiderunt, cujus rei in Historia Ecclesiastica, ante seculum nonum nec vola nec vestigium exstat: Erant autem *Indulgentiæ* duplicis generis, *universales* & plenissimæ, solis Pontificibus Romanis competentes, qvæ non tantum per totam vitam, sed per multa annorum millia post hanc vitam, & post mundi interitum extendebantur; *Particulares* autem indulgentias dare, competebat Archiepiscopis & Episcopis, qvæ non nisi centum, Sexaginta, qvadraginta vel viginti annos tangebant.

inferias, adhibitis itidem omnibus consvetis cæremoniis, celebrare, injunctum fuit.

§. 33.

Sepulturæ, nunc ut antea magna cura fuit; hinc expresse mandatum erat, ut qvivis christianus in sacrato cœmiterio sepeliatur, non autem in templo, nisi permissu episcopi: In eo autem cœmiterii loco terræ funera erant mandanda, qvem indicaverat templi sacerdos; In ejus etiam templi sepulcreto qvivis erat humandus, in cujus parœcia vixit, nisi rationis & sermonis compos, sepulturam in alieno elegerit, templi parochialis jure haudqvaqvam, qvo ad oblationem, diminuto. Hinc, qvi mortuum alibi qvam in cœmiterio humaverat, exhumare & in sepulcreto sepelire, episcopo autem tres oras pendere tenebatur. Qvi mortuum in via invenit, & sepulturæ officium neglexit, aut si qvis ei necessarium auxilium præstare detrectavit, similiter etiam, qvi in cœmiterio funeri locum denegavit, singuli episcopo tres oras solvere debebant. Mulierem prægnantem, non tantum in cœmiterio, ut alios christianos condere licuit, licet uterus ei non cæderetur, & infans amoveretur, sed etiam ejus, qvæ partum enixa erat, licet a sacerdote consvetis cæremoniis in templum non esset introducta, si modo mulier ardentem candelam tenens, mortuæ funus antecederet, cadaver templo inferre, & deinde in cœmiterio humare licitum fuit Sepultura omni tempore fieri potuit, nisi festo nativitatis Domini, die parasceves & festo paschatos; Hinc, si ultra qvintum diem citra necessitatem dilata esset, episcopo tres oræ debitæ erant; qvi autem in causa fuit, ut cadaver insepultum putrefieret, omnibus bonis privandus erat, nisi scelus aliter expiaret; qvi autem necessitate impeditus, funus ad templum vehere non potuit, tum in solitaria domo asseri impositum id suspendere debuit, ne terram attingeret, usqve dum sepeliendi occasio semet offerret. Pro sepulturæ pretio, binæ oræ, sed pro sepulturæ cantu, unica, solvendæ erant; ob harum autem defectum sepulturam denegare non licuit; In cœmiteriis autem illicitum erat condere maleficos, proditores domini sui, sicarios, fœdifragos, fures damnatos, mercede ad nocendum aliis conductos, prædones, excommunicatos, qvi se ipsos interfecerant, qvi falsam religionem foverant, & aliis prædicaverant, manifestos fœneratores, adultos non baptisatos, & infantes,

tes, qvi ante baptismum decesserant: Hos in loco solitario procul ab hominum domiciliis, & extra teli jactum a sepimentis areæ, imo, nec in agris nec pratis, nec prope rivos, qvi ad domicilia hominum fluunt, sepelire licuit: Qvi hos ad templum devexit, aut in cœmiterio sepelivit, episcopo tres oras solvere debuit, mortuum autem, modo ossa ejus ab aliorum christianorum discerni possent, exhumare tenebatur.

§. 34.

Juramenta hoc tempore caute & sobrie exacta, soluta & usurpata fuisse videntur (a), qvæ pro causæ gravitate vel *Majora* vel *Minora* vocabantur: *Maxima* dicta fuerunt *Tylftar Eidr*, id est Duodecim consacramentalium Juramentum, qvo reus seu criminis insimulatus, cum undecim aliis, vel a judice denominatis, vel etiam adscitis (Danice *Sandemænd*) juravit se a crimine vacuum & insontem esse. *Minora* erant, cum sex, qvatuor, vel etiam in rebus minimi momenti, duo tantum e'us juramentum, secundum suam conscientiam verum & licitum esse, jurejurando confirmarent.

(a) Ita de his loqvitur *Jus Ecclesiasticum* cap. 34. *Ut rapida stultorum hominum præcipitantia coërceatur, qvi hactenus verba & juramenta ante causæ legitimam probationem improvide protulerunt, tam in agendis causis, qvam in defendendis; Hic jussum est, si aliqva causa dubia sit, qvæ celatur & ad concordiam componi non potest, causa ab eo inspiciatur & judicetur, qvi causæ legitimus judex est, ut reus coram judice suo accusetur, illud enim judicium illegitimum est, & pro nihilo babendum, qvod ab eo fertur qvi causæ legitimus judex non est; Qvi vero causam agit & accusat, suam assertionem probet, nisi reus aliqvam rem in sua negatione qvam pro se & probare teneatur.* Et cap. 33. *Qvamvis vero de juramentis multa sint observanda, tamen præcipue tria sunt, qvæ accurate perpendi debent:* Veritas *cum bona conscientia, ut id solum juret, qvod novit & credit verum esse coram deo:* Ratio *cum bona deliberatione, ne præcipitetur, aut sine necessitate juret:* Justitia, *ut qvisqvis id juret, qvod rectum est; qvicunqve vero in hoc malitiam aliqvam aut mortiferum peccatum peragere statuit, peccatum committit, qvod illegitimum est: hoc tamen juramentum dissolvere debet, & absolutionem accipere.* Perjurii pœna erat, ut qvi solus falsum juramentum dixerat, episcopo tres marcas expenderet; si vero plures ad pejerandum pellexerat, pro qvocunqve eorum sex oras daret.

marent. Dabatur etiam juramentum *ſolitarium* (a), ſed raró, & in perpaucis cauſis (b).

§. 35.

Templorum, rerumqve ad ſacros uſus deſtinatarum cura, nunc ut antea, penes Epiſcopos fuit, eo tamen diſcrimine, ut *Majora*, ſeu qvæ totum fundum poſſidebant, poſt conventionem, qvæ inter Ericum Regem Norvegiæ & Arnam Epiſcopum Schalholtinum, Augvaldsneſi in Norvegia, Anno 1297. conſentiente Jorundo Archiepiſcopo, facta fuit, ſub epiſcopi poteſtate eſſent, adeo, ut epiſcopus, illa, ſeu omnes tales præbendas, ut fevda ſeu prædia beneficiaria (c) cuicunqve libuit, conferre poſſet: *Minora* autem ſeu pauperiora, qvorum fundos laici dimidiatos vel ultra

(a) Ex. gr. Si qvis ſe infantem baptiſaſſe diceret, nullis autem teſtimoniis id probare poſſet, veritatem ſolitario juramento firmare debuit; Item ſi qvis perjurii convictus, ſe, id, qvod tum verum putavit, juraſſe affirmaret, ſolus ſeſe eodem modo purgare debuit. Conf. *Jus Eccleſ.* cap. 1. & 23.

(b) De cæremoniis & ſolennitatibus juramentorum ſeqvens periocha e Codice membraneo toties nobis citato No. 351. Folio exſtat: " Hverr ſá ſem ſuerr úſæran eid ok " rángan. Þá gerir hann þriá luti. fyrſt ſem hann ſegi at öll þau ord er ritud eru " heilug í þeſſi bók. þá werdi mer alldri til hiálpar huarki ný lög ne forn. ef ek " lýgr í þeſſum mínum eidſtaf. Sá er annarr lutr er hann leggr hendr ſínar upp " á bók ſem hann ſuo ſegi. at öll mín gódwerk er ek hefer gert werdi mer alldri " til nytſemdar í augliti guds ef ek ſegi æi ſatt í mínum eidi. Þridi lutr er ſá er " hann kyſſir bókina ſem hann ſua ſegi. at allar þær gódar bæner er ek hefer bedit " med mínum munni at hiálpa ſál minni. þá ſtodi mer ecki þær ok æi heilagra manna " bænaſtadir ef ek lýgr í þeſſum mínum eidſtaf. " Id eſt: *Qvicunqve pejeraverit & perjurium dixerit, is tria committit: Primo, idem eſt, ac ſi dixerit: omnia illa ſancta verba, qvæ in iſto libro ſcripta ſunt, tam novi qvam veteris teſtamenti, ſi his verbis conceptis falſum juramentum depoſuero, mihi nunqvam ſalutaria ſunto. Secundo dum manum libro imponit, idem eſt ac ſi dicat: Omnia mea bona opera qvæ egi, ſi in jure hoc jurando verum non dixero, nunqvam mihi coram Deo utilia ſunto. Tertio dum librum oſculatur idem eſt ac ſi dixerit: Omnes bonæ preces, qvas in animæ meæ ſalutem meo ore protuli, ut & Sanctorum interceſſiones, ſi conceptis his meis jurisjurandi verbis mentitus fuero, mihi nulli uſui ſunto.*

(c) Hinc nata hodiedum inter nos uſitata diſtinctio inter Beneficia & Templa Proprietariorum: *Beneficia* vocantur illa, qvæ totum fundum poſſident; ſed *Proprietariorum Templa*, qvæ dimidium fundi vel etiam minus poſſident.

ultra possidebant, eorum fundos & villas minores, iisdem conditionibus laici retinebant, qvas primus fundator adjecerat; omnium autem tam minorum qvam majorum templorum corumqve tam mobilium qvam immobilium bonorum curam & supremam inspectionem gerebat Episcopus (a).

§. 36.

Templo perfecte *exstructo*, licet non *consecrato*, sacra fieri potuerunt. Si autem templum aut cœmiterium, sangvine in ira profuso, scortatione & libidine, sepultura hominis excommunicati, vel etiam seditione & verberibus, licet sangvis non manaret, inqvinabatur, in eo sacra administrare nefas fuit, priusqvam ab episcopo aqva lustrali, cantibus, usitatisqve cæremoniis esset purgatum; qvi vero consecrationem petiit, omnia ad eandem necessaria acqvirere, & episcopo convivium parare debuit; Illud etiam templum, de qvo dubitabatur, utrum unqvam consecratum fuisset, omnino erat consecrandum: id enim non dici potuit iteratum, qvod nemo factum esse scivit. Si altare corrueret aut e loco moveretur, vel aliqvo modo turbaretur, similiter etiam, si lapis altaris frangeretur, omnino erant denuo consecranda. Cæremoniæ, qvæ in templorum, altarium, lapidum & cœmiteriorum consecrationibus, ut & campanarum baptisationibus adhibendæ erant, supra expositæ sunt, qva propter hic easdem repetere supervacaneum videtur.

(a) *Jus Eccles.* cap. 4. *Templa, eorumqve possessiones & omnes res ecclesiasticæ in Episcopi potestate sint, ut & decimæ & dona, qvæ qvis pro salute sua deo & sanctis ejus viris legitime dat; nam laicis talium rerum, nisi jussu Episcopi, potestatem habere non licet. Sacerdotes & clerici templis addendi sunt, ex constitutione veterum templorum instrumentorum; Si vero templum exuratur aut labefactetur, ut restaurari necesse habeat, templum ibi ædificandum est, ubi Episcopus permittit, & tam magnum, qvam vult; Qvi vero templum ædificare vult, tantam pecuniam & dotem ei addat, qvanta ei & ministris ejus sufficere Episcopo videtur. Ædificationem ita inchoët, ut intra duodecim a labefactatione menses, si possit, perfectum sit, ut in eo sacra peragi possint. Possessor fundi in vico suo templum ædificare tenetur, qvisqvis antea fieri curaverit, tum Episcopus, si placet, consecrabit. Qvi vicum illum inhabitat, ut & operarii ejus, hospitesqve, qvi per noctem apud eum hospitium habuerunt, & qvi permissu Episcopi decimas eo conferunt, qvibusvis duodecim mensibus, eodem die ac consecratum fuit, templi dedicationis diem celebrare tenentur. Deo omnes templa ædificare debent, sibi vero ipsi ad lucrum vel potestatem nemini exstruere licet.*

§. 37.

Cum *loca ſacra* tot tantisqve cæremoniis conſecrata eſſent, eorum *jura* & *ſanctitas* ſumma habebantur, unde, non tantum templis & cœmiteriis, ſed etiam territorio circa eadem aſyli jura erant, adeo, ut qvodvis templum, qvod pleno jure gaudebat, ex omni parte, ſeu circumcirca qvadraginta greſſus, in honorem dei & hominum pacem poſſideret; Minora vero ſeu Capellæ 30 greſſus, intra qvem ambitum omnes æqve ac in ipſo templo tuti eſſe debebant; Hinc, qvi in templo & locis conſecratis pugnam ciebat, capite erat plectendus, & ex ejus bonis epiſcopo 15. marcæ ſolvendæ, reliqvum autem fiſco regio adjudicandum. Qvi vero templum aut loca ſacra cremavit, damnum reſtituere debuit, & ipſo opere anathemati illigatus cenſebatur, a qvo, niſi ab ipſo Pontifice Romano abſolvi non potuit; nec ulli licitum erat cum armis templum intrare, aut ad eorundem parietes fulcire, abacisqve templi imponere, niſi arma amittere, aut eadem tribus oris redimere vellet: Qvicunqve autem aliqvid deliqverat, & in cœmiteria aut templa confugit, ibidem ab omni vi & pœna tutus eſſe debuit, qvicunqve eum inde per vim dolum aut inſidias extraxit, eandem ſibi attraxit pœnam, ac ſi inſontem *ibidem* occidiſſet, niſi reus avaritiæ ergo, & ad pecuniam lucri faciendam, aliqvem in templo aut cœmiterio vulneraſſet aut interfeciſſet, tunc enim templi tutela indignus cenſebatur.

CAP. II.

De re litteraria & litteratis.

§. I.

De hujus periodi *re litteraria* ſeu viris doctis, eorum doctrina, ſcriptis, ſcholarumqve inſtitutione & eruditionis propagatione verba facturi, ubi pedem figamus, vix invenimus, non qvod nulli nulla prorſus egerint & ſcripſerint, aut nulla litterarum cognitione imbuti fuerint, ſed qvod eorum opera ætatem non tulerint, aut ſi ſuperſunt, auctorum nomina ſecum non ferant. Ne autem nihil prorſus habuiſſe, atqve ideo

formam

formam operis & instituti rationem mutasse videamur, nonnullos, qvorum fama tantum & nomina, non vero omnium, imo perpaucorum scripta ad nos pervenerunt, hic recensebimus, eandem ac antea servaturi operis formam; primum Schalholtinis, secundum vero Holanis locum daturi.

§. 2.

Inter Schalholtinæ diœceseos *Doctos* aut doctrinæ amantes, primam sibi sedem vindicat *Arnas Thorlaci filius* meridionalis Islandiæ ab anno millesimo ducentesimo sexagesimo nono, ad annum ejusdem seculi nonagesimum sextum Episcopus, ob litem, qvæ ei cum laicis intercessit de præbendis ecclesiasticis, qvæ & lingva vernacula vocantur *Stader*, communiter dictus *Stada-Arne*. Hic non tantum pro seculi more ipse doctus fuit, nam in contubernio doctissimi viri Brandi Jonæi, Verensis primo Abbatis, postea vero Holensis Episcopi educatus & informatus, ipsius discipulorum ingeniosissimus exstitit; Ascensa autem Cathedra, statim non solum ludum litterarium aperuit, cui Oblaudum qvendam, virum doctum præfecit; sed etiam ipse libris conscribendis operam dedit; Nam primo statim episcopatus anno Constitutionem qvandam ecclesiasticam conscripsit & edidit, qvæ ad calcem Juris Canonici, cap. 44. in qvibusdam exemplaribus hodie legitur. Postea autem instinctu Jonæ Archiepiscopi Nidarosiensis, universum Islandorum jus canonicum mutare & reformare aggressus est, integrumqve Codicem *Juris Ecclesiastici*, ab Oblaudo, tum temporis Scholæ Schalholtinæ Rectore adjutus, adornavit, qvod opus anno 1274. perfecit, & anno 1275. in leges inferri curavit, cui antea memoratam constitutionem locis convenientibus inseruit; Qvod, licet primo a Regibus Norvegiæ prohiberetur, Archiepiscoporum tamen ope & imperio, qvi illud approbabant, Regibus non omnino contradicentibus, ab incolis, præsertim in diœcesi Schalholtina receptum fuit, tandemqve expresso & speciali mandato Regis Magni Smeck, dato 1356. in utroqve Episcopatu vim legis obtinuit, qvam etiam hodie in qvibusdam retinet. Scripsisse illum etiam seu confecisse *librum daticum* aut rationarium qvoddam templorum in diœcesi Schalholtina haudqvaqvam dubitamus, licet idem temporis injuria dudum perierit. De reliqvis viri gestis alibi a nobis actum est, qvæ hic inserere superfluum esse videtur.

§. 3.

Jonas Haltori filius, ejusdem diœceſeos ab anno 1322. ad annum 1339. Epiſcopus, etſi natione fuit Norvegus, tamen inter Islandiæ eruditos & ſcriptores numerari meretur; Nam exſtant ejus conſtitutiones de ſponſaliis & matrimoniis contrahendis, ut & de eleemoſynis ex venationibus qvæ diebus feſtis peraguntur (a). Sunt etiam auctores graviſſimi, *BIORNUS* ſcil. de *SKARDSAA* & celeberrimus *TORFÆUS*, qvi huic, qvod in ſcribendis Hiſtoriis & conſervandis patriæ antiqvitatibus diligens fuerit, magnum exhibent teſtimonium, ſed qvid ſcripſerit, non indicant, qvod nos ideo præteriit.

§. 4.

Jonas Sigurdi ejusdem diœceſeos qvinqvennalis antiſtes vir item doctus fuiſſe videtur, licet ob alia apud ſynchronos male audiat: Hic *catalogum* qvorundam *templorum* omniumqve eorum poſſeſſionum, primo ſtatim officii anno conſcripſit. Eidem, non ſine veriſimilitudine tribuuntur qvædam conſtitutiones, qvarum non ultima eſt de *omnibus bonis* recte decimandis (b).

§. 5.

Girdero Ivari, dictæ diœceſeos ab anno 1349. ad annum 1360. haud pœnitendo moderatori, præter qvorundam *Templorum Rationaria*, *Conſtitutiones* qvædam *Eccleſiaſticæ* adſcribuntur, qvarum præcipua eſt de decimis ex fundis conductitiis, a colonis intra parœciam ſolvendis, non vero a poſſeſſoribus extra eandem ſæpiſſime habitantibus (c). Cujus autem reliqvæ Conſtitutiones ſint, utrum Jonæ Halthori, Jonæ Sigurdi, an vero Girderi, qvas infra Sect. 3. cap. 5. Jonæ Sigurdi adſcribimus, variant auctores; Nos eas huic tribuimus, ſeqventibus adducti rationibus: α) Qvia in eorum principio dicuntur ſancitæ in ſynodo generali, ſed certum

(a) Vid. infra Sect. 3. cap. 3. §. 2.

(b) Vid. Sect. 2. cap. 1. §. 2. Sect. 3. cap. 5. §. 2.

(c) Vide infra Sect. 3. cap. 6. §. 6.

tum est Jonam Sigurdi primum in Islandia synodos Norvegorum more habuisse. (β) Jonæ Sigurdi ab antiqvis tribuuntur multæ innovationes, præsertim circa decimas, sed in his talia reperiuntur; Lubenter autem fatemur, habere etiam eos haud contemnenda argumenta, qvi easdem Jonæ Halthori aut Girdero tribuunt, pleræqve autem ex constitutionibus Eilifi Archiepiscopi, qvas anno 1322 sancivit, derivatæ sunt.

§. 6.

Michaelem, licet a qvibusdam doctrinæ laude celebratum, cum nulla apud nos ejus rei reliqverit documenta, tam libenter præterimus qvam *Vilchini*, qvi Schalholtinæ Ecclesiæ ab anno 1394 ad annum 1406 magna cum laude præfuit, merita grato animo agnoscimus. Reliqvit ille *Codicem*, qvi ab illo *Vilchinianus* nominatur, plerorumqve Templorum, qvæ intra diœcesin exstiterunt, fundos & possessiones, cujuscunqve nominis sunt, continentem & describentem, qvi anno præsentis seculi qvadragesimo sexto regia auctoritate & edicto vim legis nactus, templis & pastoribus haud vulgarem præstat usum. Plura, sine dubio, egregius ille vir ecclesiæ navasset commoda, si non tam multis magnisqve pressus incommodis, præmatura morte abreptus fuisset. Et hæc fere sunt, qvæ de Episcoporum Schalholtinæ diœceseos doctrina, & rem litterariam juvandi conatibus, dicenda habemus, nisi qvod plurimos horum, qvi jam nominati sunt, cum ipsi litterati & litterarum amantes essent, Scholam seu aliqvalem ludum litterarium domi suæ habuisse, valde est verosimile.

§. 7.

Locum post Episcopos proximum sibi vindicat *Runolfus Sigismundi filius*, Abbas Tychvabæensis, vir doctus, magni nominis, & magna præditus prudentia, de qvo ipsius patronus & informator Brandus Jonæus, Episcopus Holanus, dixit, cum comparationem inter tres suos discipulos, Arnam Thorlaci, Jorundum Thorsteini, illum Schalholtinæ, hunc vero Holanæ diœceseos postea Præsulem, & Runolfum Sigismundi (omnes enim Synchroni, simulqve in clientela & sub informatione Brandi fuerunt) Arnam, eorum, qvos nosceret, esse præsentissimo præditum ingenio, Jorundum optimo pollere judicio, Runolfum vero tenacissima memoria & singulari

ſingulari induſtria ornatum eſſe. Anno 1264. patrono in Abbatia Tychvabæenſi ſucceſſit; Arnæ Thorlaci filio ſemper fuit addictiſſimus, ejusqve, plus ſimplici vice, cum in Norvegia abeſſet, vicarium egit, qvod Arnas grato ſemper agnovit animo, ipſiusqve conſiliis & miniſterio in rebus magni momenti uſus eſt. Poſt ejus obitum, cum Arnas Helgonis integrum qvinqvennium in Norvegia abeſſet, Runolfus denuo Epiſcopi vices in diœceſi Schalholtina egit. Anno 1303 in Norvegiam evocatus fuit, ſed ſenii forte & ingraveſcentis ætatis excuſatione uſus, profectionem declinaſſe videtur. Opera, qvæ ejus nomen præferunt, nulla ad nos pervenerunt, qvæ tamen, virum ſingularis induſtriæ, & plerumqve in otio monaſtico degentem, aliqva adornaſſe, valde ſit veroſimile (a). Mors ejus

(a) Certe illius ſub auſpiciis ſacerdos Grimus *Vitam Johannis Baptiſtæ* lingva vernacula conſcripſit, cujus ad Runolfum hunc epiſtola dedicatoria e Codice pergameno optimæ notæ Bibliothecæ Magnæanæ No. 233 Folio, digna eſt qvæ hic legatur: " Virduligum herra Runólfi ábóta í Veri ſendir Grímr preſtr quediu guds ok ſina ſanna
" vináttu. Þeſſ trúir ek ydr minniga vera. at þer bádut mik ſamanleſa ór líkama
" heilagra gudſpialla líf hins ſæla Jóhannis Baptiſte. oc ſetia þar yfir tilheyriligar
" glóſur leſnar af undirdiúpi omeliarum hins mikla Gregorii. Auguſtini. Ambroſii
" ok Jeronimi. ok annarra kennifedra. Nú þuí at huarki mællti fyrir mer gnótt
" klerkligra liſta edr náttúrugiöf hiartaligra uitzmuna. ne loſligr uitnisburdr fyrirfaranda
" lífs. ok adrir uóru ſtórmargir miklu betr til þeſſa ſtarfs fallnir. ſá ek
" öngua ſök til þeſſ er þer bundut þat mer á hendi. adra enn þá. at þer vnnut
" mer þeſs odrum framarr. ſem þer ſád mik odrum framarr þurſanda. enn þat er
" aflauſn andmarka. ef almáttigum gudi ok hans háleita fyrirrennara Jóhanni þætti
" nockut þeſſ vert fyrir þenna ſamanburd. Hefir ek nú gort. at brottkaſtadum
" ollum kinnroda. um þenna lut ydvarn bodſkap. þó at ek viſſa á mínu verki
" mundu finnazt morg ok ſtór gordarlýti. Trúir ek at nockurum mönnum ſýniz
" í mörgum ſtödum mörg ord yferſett. þar ſem fá ſtanda fyrir. gorda ek þuí ſua.
" at þat var yduart atkuædi. at ek birta ord hans med glóſum. I annan ſtad trúda
" ek ef óböckfródir menn heyrdi hans hin fögru blóm. ok hinar myrku figúrur.
" at þeim mundu þær á þá leid ónytſamar ſem gimſteinar eru ſuínum. ok at betra
" væri at lýſa hans ſpáſogur ok ſkynſemdir. morgum manni til trúbótar. helldr enn
" at ſinna heimſkra manna þocka þeirra ſem allt þickir þat lángt er frá criſtikóppum
" er ſagt. ok ſkemtaz framarr med ſkrökſögur. I þridia ſtad ſýndiz mer ſá
" órſkurdr her til heyra. at miklum ſóma miklir lutir. af þuí let ek frammi allt
" þat er mer þótti af þeſſa dýra mannz loſi her til heyriligt. ok þat ſem ek trúda
" vitrum monnum mundu ſogubót í þickia. Vil ek nú bidiandi vera. at þer takit
" þenna ſamanleſtr til ſkodanar ok umbótar. ægi fyrir annat enn þat er þer bodut
" mer

ejus a plerisqve refertur ad annum 1306. cum annis qvadraginta duobus Abbatem Verensem non sine laude egisset. Ejusdem vestigia legit, ipsius in officio successor Thorlacus, Laurentium Kalfi, Episcopum deinde Holanum,

" mer þetta at gera. ok mer sýndiz sem þer séed. sakir ástar ok gódvilia ok vísdóms " á mannligar bóklistir ok gudligar röksemdir. til þessa starfs öruggir. ok vti muni " vera byrgd oll skynsamlig áleitni eff samlendra manna. af þuí aullu sem þer vilit " med ydrum skynsemdum ueria. Sua vil ek ok einkannliga bidia. at þer æstit " þess almáttigan gud födur. at eigi taka ek fyrir þetta verk pínu sakir ofdirfdar. " helldr aflausn andmarka fyrir yfirsetu. ok eptirlæti med ydr. ok þótt eigi uinniz " til þess gipta. at ek verda í valdra manna tölu várs herra. mega ek þó fyrir árnadarord sæls Jóhannis med dómi bersyndugra manna fordaz bruna heluitis fyrir makliga ok uidrkuæmiliga idranar áuöxtu. ok bída sællar vánar í hinni sídarri sealfs " drottins tilkuámu. Qvod ipse p. " Id est: *Grimus Sacerdos, reverendo domino Runolfo Abbati Verensi salutem dei, suamqve veram amicitiam mittit. Credo te recordari, qvod a me petieris, ut ex corpore sanctorum evangeliorum vitam beati Johannis Baptistæ colligerem, eamqve convenientibus glossis ex abysso homiliarum Magni Gregorii, Augustini, Ambrosii, Hieronimi aliorumqve Patrum selectis illustrarem. Jam qvoniam nec artium clericalium copia, nec connatum sapientiæ donum, nec laudabile anteactæ vitæ testimonium me commendabat, alii vero qvam plurimi huic negotio longe aptiores præsto erant, nullam aliam vidi rationem, cur hoc mihi commiseris, qvam qvod id mihi præ aliis indulgere volui sti, qvo me præ aliis indigere cognovisti, remissionem puta peccatorum, modo deus omnipotens, & laudabilis ejus præcursor Johannes hanc compilationem tale qvid mereri censerent. Discusso itaqve omni genarum rubore, tuo hac in re mandato parui, qvamvis multos magnosqve nævos in hoc meo opere deprehendi posse non ignorarem. (Inprimis) suspicor, nonnullis visum iri, me variis in locis multa verba profudisse, ubi in textu pauca tantum exstant; Id vero ideo feci, qvod tuum fuit mandatum, ut ejus verba glossis illustrarem. Deinde & elegantes illius flores, figurasqve reconditas, illiteratis, si talia audirent, haud secus ac gemmas suibus, inutiles fore existimavi, adeoqve satius esse vaticinia ejus & ratiocinia ad fidem multorum emendandam illustrare, qvam fatuorum hominum, qvibus omnia illa qvæ de Christi athletis referuntur, prolixa videntur, qviqve majorem ex fabulis delectationem capiunt, opinionem curare. Tertio sententiam* magna decent magnos *huc qvadrare censui, unde ex pretiosi hujus viri laudibus, omnia qvæ huc pertinere mihi videbantur, qvæqve historiæ perficiendæ inservire sapientes viros judicaturos credidi, in medium protuli. Te itaqve jam rogo, ut hanc compilationem revidendam & emendandam suscipias, idqve non aliam ob causam, qvam qvod mihi hoc faciendum injunxisti, & qvia ob amicitiam, benevolentiam, & tam in humanis artibus, qvam divinis argumentis eruditionem, ita ad hoc opus instructus mihi videris, ut omnis rationabilis nostratium impugnatio, ab omni eo qvod tuis ratiociniis defendere volueris, exulare*

lanum, dulcedine litterarum captus, diu secum retinens, qvi ipsum Abbatem, aliosqve monasterii alumnos, lingvam Latinam aliasqve artes liberales docuit.

§. 8.

Nec omnino omittendus est Magister *Oblaudus*, ut puto, Vegardi filius, qvem Arnam Thorlaci filium anno 1269. cum cathedram Scalholtinam ascendit, secum ex Norvegia adduxisse ferunt, ludoqve litterario, qvem Scalholti instituit, præfecisse; qvo officio fungens, manum & operam Episcopo commodavit in conscribendo *Jure Ecclesiastico*, cujus crebram antea fecimus mentionem. Paulo post Norvegiam repetiisse, & Canonicum Nidarosiensem factum esse, verosimile est; Nam in litteris Bonifacii 8. ad Bardum Svarti Canonicum Bergensem, datis anno 1297. inter Canonicos Nidarosienses Jorundi Archiepiscopi adversarios nominatur. Hinc, aut rixarum, qvæ inter Canonicos & Archiepiscopum vigebant, pertæsus, aut etiam Archiepiscopi iræ cedens, denuo in Islandiam venit, Holisqve sedem fixit, nam a Jorundo Episcopo ludo litterario, qvi ibidem, eo sedente, floruit, præpositus fuit, tantiqve ab eo factus esse dicitur, qvanti antea in Norvegia æstimatus fuerat. In hac statione fuit, cum Visitatores Laurentius & Biornus anno 1307. Holas venirent, & qvoniam Laurentius ipsi & complicibus, jussu Archiepiscopi Nidarosiensis bullam excommunicationis publice qvondam prælegerat, ideo eum nunc, non tantum obliqvis aspexit oculis, sed etiam sannis & dicteriis excepit. Qvid de eo posthac factum sit, nos fugit.

§. 9.

Huic addendum ducimus *Eisteinum Asgrimi* filium, monachum primo Tychvabæensem, ubi a Jona Sigurdi filio anno 1343. una cum sodalibus

lare merito debeant. Adhæc impense rogo, velis omnipotentem deum patrem orare, ne pro hac opera propter temeritatem cruciatus subeam, sed veniam potius impetrem peccatorum, propter assiduitatem & obseqvium tibi in hoc præstitum, & qvamvis ea mihi non contingat felicitas, ut in numerum electorum domini nostri referar, per intercessionem tamen beati Johannis, notoriorum peccatorum judicio, æstum infernalem debitorum & convenientium pœnitentiæ fructuum ope vitare, beatamqve in ultimo ipsius domini adventu spem exspectare mihi concedatur. Qvod ipse p.

ſodalibus Magno & Asgrimo, qvi anno ſuperiore contra loci Abbatem ſeditionem moverant, ipſumqve verberibus male mulctatum, e monaſterio ejecerant, multaqve ob alia flagitia, qvorum inſimulabantur, ferreis catenis compedibusqve conſtrictus fuit. Ab Epiſcopo poſt factam pœnitentiam ſeu exantlatis pœnis competentibus dimiſſus, monaſterium Helgafellenſe ingreditur, ſed qvomodo ſe ibidem geſſerit, memoriæ proditum non eſt, niſi qvod anno 1352 inter Girderum Epiſcopum ex una, ex altera autem parte Eiſteinum & Olaum Islandiæ Præfectum, ingens orta eſt diſcordia, qvæ in conventu, qvi eodem anno Scalholti habitus fuit, aliqvatenus ſopita eſt Circa annum 1353. in Norvegiam tranſiiſſe, & membris monaſterii Helgafetrenſis usqve ad annum 1357 adnumeratus eſſe perhibetur, qvo, ab Olao Archiepiſcopo, una cum Ejulfo Brandi Canonico Nidaroſienſi, ut Generalis eccleſiarum Viſitator in Islandiam miſſus fuit, ubi ſub ſpecioſo viſitationis nomine, varias exactiones & mendicationes exercebant. Anno autem 1358 diſcordiarum ignis inter ipſum & Girderum male ſopitus & ſub cineribus latitans, in apertum incendium erupit, qvod eo proceſſit, ut Eiſteinus Præſulem probroſis proſcinderet carminibus, & in Norvegiam abiturus, ad cauſam coram Archiepiſcopo dicendum, dicam impingeret; Ille vero anathematis fulmine adverſarium percutiens, profectionem prohiberet, qvod Eiſteinum ita perculit, ut ſupplex gratiam peteret, & ſinceram pœnitentiam teſtaturus, inſigne illud poëma, qvod communiter vocatur *Lilia*, in ſanctæ virginis honorem componeret (a). Fuiſſe hunc Eiſteinum turbulenti & contumacis ingenii res ipſa loqvitur, ſed qvod ſimul præclaris animi dotibus præditus fuerit, vel inde patet, qvod non tantum Archiepiſcopus arduum viſitationis munus ei concrediderit, ſed & a Girdero hoſte infenſiſſimo, qvem graviſſime offenderat & læſerat, ſummo honore mactatus fuerit. Nam anno 1353 poſt priorem offenſionem qvartam occidentalem

(a) Inſigne illud poëma, centum ſtrophas continet, judicio ſummi viri *A. MAGNÆI* beatiſſ. mem. omnium poëtarum ſcriptorum qvæ medio ævo inclaruerunt, perfectiſſimum. Bis ex typographia Holana publici juris factum eſt, primo anno 1612, & deinde 1748. Sed eodem judice, qvantum per doctiſſ. viri *ARNGRIMI JONÆ* correctionem, fermentum Pontificiæ Religionis amiſit, tantum etiam a nativa ſeu originali ſvavitate & poëſeos flore degeneravit, qvare nos etiam illud Per. 4. Sect. 2. cap. 1. ubi de Mariolatria ſermo erit, exhibebimus. Plura qvidem Eiſteino tribuuntur poëmata, ſed cum dubiæ ſint auctoritatis, nos eorum recenſionem omittimus.

dentalem & auſtralem viſitans, Eiſteinum inter alios magni nominis viros ſecum habuit, qvorum ille primus ſemper nominatur, & anno 1359. in Norvegiam tranſiturus, ipſi Officialatum ſeu Inſpectionem Qvartæ occidentalis commendavit. Anno 1360. Eiſteinus Norvegiam petens, cœli ſaliqve inclementiam perdiu patitur, tandemqve ad inculta Halogalandiæ delatus, naufragium facit, ex qvo ægre evadens, amiſſis omnibus bonis, Nidaroſiam nuper ingreſſus, ibidem 1361. animam exhalavit.

§. 10.

Tandem non omnino prætermittendi videntur qvidam politici ordinis viri, qvi eccleſiæ aut reipublicæ litterariæ aliqvid utilitatis adtulerunt, qvales fuerunt *Sturla Theodori*, *Thorvardus Thorarini*, & *Jonas* Nomophylax, qvorum opera ad conſcribendum & reformandum *Legum Codicem*, eundemqve popularibus, ſi non obtrudendum, ſaltem commendandum, uſi ſunt Potentiſſimi Norvegiæ Reges, Magnus *Lagabæter*, ejusqve filius Ericus, a qvibusdam *Preſtahatare* ſeu *Miſocleros* cognominatus. Sed cum de Sturla & Thorvardo alibi actum ſit, hic tantum de *Jona* qvædam memoranda veniunt. Cujas fuerit celeber hicce vir, Islandus an Norvegus, nobis non conſtat, proniores tamen ſumus ad eorum ſententiam amplectendam, qvi Islandum natione fuiſſe autumant, his potiſſimum inducti rationibus: 1) Qvia non ſit veroſimile, reges prudentiſſimos, qvi Islandos recentes ſubditos qvibusvis blandimentis delinire ſtuduerunt, iisdem alienigenam nomophylacem, ipſorum moribus inſvetum, cum novo legum codice obtruſiſſe. 2) Qvia Jonas ſæpiſſime in Islandia manſit, ibidemqve ſat ſplendidum habuit patrimonium; Nam anno 1288. vadimonium pro Arna Epiſcopo obiens, decimam annuæ uſuræ partem viginti qvatuor imperiales profeſſus eſt: Sed hanc noſtram ſententiam nemini obtrudimus, nam rectiora edocti eandem mutare parati ſumus; Nec certius eſt, qvando primum Nomophylacis officium adierit; Plures id ad annum 1280. referunt; Nos autem, ſi Auctor *Vitæ Arnæ Epiſcopi* illam meretur fidem, ad annum 1275. elevare non dubitamus; dicit enim modo laudatus ſcriptor, Arnam Epiſcopum Regi Norvegiæ inter alia ſcripſiſſe anno 1276, Jonam Nomophylacem ſe in omnibus ſatis prudenter gerere, Sturlæ autem, (qvi id temporis eodem officio fungebatur) auctoritatem ſeneſcere, aut minorem

eſſe,

esse, qvam præsens rerum status reqvirat. Anno 1279. ad exteros abiisse videtur, nam anno 1280. novum *Legum Codicem*, qvi ad hodiernum usqve diem apud nos in usu est, & ab eo *Jonæus*, seu *Jons Bok* appellatur, e Norvegia adtulit, a qvo tempore Nomophylacis officium ad annum 1299. continuavit, qvo tandem exauctoratus fuit, sed qvam ob causam, incertum est. Inter Islandiam & Norvegiam aliqvoties commeavit, nam ad annum 1294. notatur, qvod ex Norvegia collegam nactus Thorlacum Narsi filium, Nobilium seu Domini titulo ornatus, reversus sit. Post exauctorationem Norvegiam qvidem petiit, restitutionem forte recuperaturus, sed re infecta anno 1301. reversus. In contentionibus, qvas episcopi cum laicis habuerunt, licet laicis haud obscure faveret, prudenter se & medium sæpe gessit; Anno enim 1286. litigantium reconciliatorem, & conditionum internuntium egit. Anno 1306. vitam cum morte commutavit.

§. 11.

Historicorum, qvi hæc tempora nobilitarunt, post *Sturlam Thordi*, de qvo supra, Per. 2. Sect. 1. Cap. 2. §. 20. actum est, celeberrimus fuit *Hoikus Erlendi filius*, cujus materna genealogia in *Landnamæ* part 2. cap. 25. a viro sapientissimo Gesto Oddleifi filio ad ipsum Hoikum usqve deducitur, sed paternum genus Norvegicum fuisse videtur. Anno 1306. Nomophylax factus, cum Svenone Longo, ab exteris regia adferens edicta & rescripta, in patriam reversus est. Idem etiam in annalibus de eo, legitur ad annum 1308. scilicet qvod cum Bardo Hogni Nomophylax & regiorum mandatorum executor exstiterit, qvod iisdem fere verbis ad annum 1310. repetitur, unde non absurde colligitur eum hac tempestate regii præfecti locum tenuisse, aut ejus vices gessisse. Anno 1308. Arnæ Helgonis Episcopo Scalholtino svasor fuit, ut in emeritorum & ægrotorum sacerdotum gratiam, nosocomium Gaulveriabajæ institueret; Qvod autem ipsi apud posteros maximam laudem conciliavit, fuit *Landnamæ* concinnatio, de qvo opere ipsa *Landnama*, sub finem, *Part. 5. cap. 15.* hoc modo loqvitur: *Recitatæ jam sunt Islandorum Origines, pro ut viri docti easdem litteris mandarunt, primo Arius sacerdos ille Sapiens Thorgilsi filius, & Kolskeggus Sapiens; sed hunc librum scripsit dominus Hoikus Erlendi, secundum exemplar qvod scripserat Sturla*

 Nomo-

Nomophylax Theodori filius, vir sapientissimus, & alterum illud, qvod scripserat Stirmerus Sapiens, omnia illa sua faciens, in qvibus consentiebant, & id ex qvovis excerpens, qvod reliqvis uberius habuit, ideoqve non est mirandum hanc Landnamam aliis esse prolixiorem. Publicis typis hoc opus mandatum fuit Scalholti, anno 1688. obiit Hoikus anno 1334.

§. 12.

De Holanæ ditionis *Eruditis* aliqvid pro instituti ratione dicturi, primum locum concedimus ejusdem diœceseos Episcopis, *Jorundo Thorsteini*, *Audino Russo*, *Laurentio Kalfi*, *Egillo Ejulfi*, *Jonæ Skalle*, & *Petro Nicolai*, doctis utpote & doctorum doctrinæqve promotoribus, pleriqve enim eorum ludum litterarium domi suæ instituerunt, cujus alumnos & ludimagistros proprio ære & sumtibus sustentarunt, unde non paucos bonæ frugis viros, qvi ecclesiæ & reipublicæ utilem postmodum navarunt operam, prodiisse probabiliter concluditur: Qvidam etiam viva voce alios erudierunt, & pædagogico officio functi sunt, qvod de Laurentio & Egillo certum est; Qvidam vero scripta & publico conducibilia opera reliqverunt, qvalia sunt *templorum rationaria* ab Audino 1318, Jona Skalle anno 1360, & Petro, circa annum 1394. conscripta, qvæ hodie supersunt, publico haud vulgarem usum præstantia, sub qvo circa annum 1399. Scholæ præfuisse videtur Dominus Johannes Doctor Decretorum. De Laurentio itidem litteris mandatum est, qvod scriba fuerit peritissimus, inqve legendo & lecta annotando assiduus. Dolendum itaqve est, labores viri docti injuria temporis ita periisse, ut nehilum qvidem eorum supersit, aut ad nos pervenire potuerit.

§. 13.

Horum exempla alii qvidam imitati sunt, qvorum non ultimus fuit *Gudmundus* Abbas Thingorensis & *Thorlacus* Abbas Thveraënsis, qvi vocato ad se Laurentio Kalfi filio, ut monachos suæ curæ commissos erudiret, in qvo ille tantum profecit, ut utrumqve monasterium secum in studia raperet, ita ut monasterium Thingorense, sub Gudmundi

modera-

moderamine perraro doctiores habuerit alumnos. Præ aliis vero laudatur *Bergus Socki filius*, post modum Abbas Thveræensis factus, qvi tantam sibi eruditionem comparasse dicitur, ut multas Sanctorum Vitas egregie composuerit (a). Ad hæc tempora etiam referendi sunt *Biarnus* Abbas Thingorensis, *Biarnus* Hoskulstadensis, *Thorsteinus Illugonis*, *Kodranus Hrani filius*, *Sniolfus Sumarlidi filius*, *Thorsteinus Halli*, *Jonas Kodrani*, *Paulus Thorsteini*, *Thormodus Thorkeli*, qvi omnes viri docti evaserunt, & ecclesiæ utilem præstiterunt operam, aliiqve sacerdotes, qvorum numerum inire non minus erit longum, qvam tædiosum, præsertim cum nulla eorum scripta aut opera recensere valeamus.

§. 14.

Sed omnibus aliis dubiam reddunt prudentiæ & virtutum palmam nobile par sacerdotum, Haflidus Steini, ejusqve filius Enarus Haflidi. *Haflidus*, postqvam scholam Thingorensem sub Vermundo Abbate freqventaverat, & per legitimos gradus ad sacerdotium usqve ascenderat, qvod ei Arnas Scalholtensis contulit, in Norvegiam transiit, ubi tantam eruditionis famam adeptus est, ut Erici Regis Aulicus Concionator constitutus fuerit, qvo officio fungens, cum Margareta Erici Regis filia, ad capessendum, morte avi vacuum factum Scotiæ imperium, e Norvegia in Scotiam proficiscens, magna pompa & sacra instituta processione deduceretur, omnisqve clericorum turba ad augendam solennitatem convocata obmutesceret, qvod diutius caneret, non facile inveniens, ille reliqvis promtior extemplo intonavit: *Veni Sancte Spiritus*, qvo, aliisqve ejusmodi, sibi non vulgarem gratiam apud Regem conciliavit. In Islandiam reversus, primo monasterii Thingorensis, deinde autem, plus simplici vice, Holanæ cathedræ Dispensator fuit. A Jorundo Holano Episcopo, viro sagacissimo, adeptus testimonium, qvod illo meliorem patrem familias & œconomum prudentiorem neminem nosceret, cui, ut

(a) Huic versionem *vitæ Olai Tryggvini* attribuit Codex pergamenus satis antiqvus in Archivo Antiqvitt. Holmiensi sub No. 1. Fol. reperiundus, cujus rubrum tale est: » Her byriar sögo Olafs kóngs tryggvasonar er bergr ábóti snaradi. » Id est: *Hic incipit Vita Olai Tryggvini, qvam Bergus Abbas transtulit*, conf. supra Per. 2 Sect. 1. cap. 2. §. 23. & Per. 1. cap. 10. §. 2. pag. 80.

ut & Audino Ruffo, ſemper fuit cariſſimus. Præbenda Breidabolſtadenſi diu fructus eſt, cujus templum & ædificia partim de novo exſtruxit, partim reparavit. Obiit Anno 1319.

§. 15.

Patris veſtigia longe prætergreſſus eſt *Enarus Haſtidi filius*, natus 1307. Sexennis, ſeu anno 1313. primum ſacri ordinis gradum aſcendit (a). Sub Audino ſcholam Holenſem freqventavit; Sub Laurentio, ante Annum 1330. Diaconus factus, cui, ſecundum proprium Confeſſionarium maxime familiaris, & a qvo moriente magnificis donis mactatus fuit. Anno 1331. a Jona Haldori filio Scalholtino Epiſcopo ſacerdotio initiatus fuit; Sed anno 1333. ab Egillo Holano Hoſkulſtadenſi Parœciæ præfectus. Anno 1338. in Norvegiam tranſiiſſe oportet, ſiqvidem Jonæ Halthori filio morienti aſtitit, ſed ſeqvente anno in Islandiam remeaſſe, nam eodem Gudmundo Abbati Thingorenſi exeqvias ivit. Anno 1340. Holanæ cathedræ Diſpenſator conſtituitur, qvod officium denuo anno 1345. & ſeqventibus cum epiſcopi vicariatu in ſpiritualibus, conjunxit; Sed 1370. tantummodo Diſpenſatorem egit. Anno 1344. præbenda Breidabolſtadenſi beatur. Anno 1345. altera vice ad exteros abiens, usqve ad limina apoſtolorum pervenit, inde reverſus, aliqvantiſper Avenione hæſit; Hinc Lutetiam Pariſiorum inviſit, deinceps per Galliam, Germaniam & Daniam, tandemqve anno 1346. ſalvus qvidem, ſed facto naufragio, domeſticos lares reviſit. Anno 1361, cum borealis qvadrantis incolæ Jonam Skalle ejecerunt, ab ejus partibus firmiter ſtetit, eiqve ideo percarus exſtitit. Anno 1391. cauſæ cuidam graviori illigatus fuiſſe videtur, in qva Archiepiſcopus ſecundum Enarum pronunciavit. Tandem annorum

(a) Ad annum 1313, dicitur: " Vígdr Einar Haſlidaſon Krúnuvígſlu " ɔ: *initiatus Enarus Haſtidi filius conſecratione coronæ*, ubi cogitare ſubit, tum ei primum coronam qvæ noſtra lingva vocatur *krúna*, raſam fuiſſe, ideoqve hunc actum *krúnvigſlu* vocatum fuiſſe. In his *Annalibus* ad certos annos ſuorum parentumqve fatorum mutationem & res geſtas accurate memorat: Nec multum abſumus, ut ei aut Egillo Epiſcopo Holano tribuamus *Laurentii Vitam*, qvæ ſatis concinne ſcripta eſt, manifeſtum enim eſt ipſius authorem Laurentio fuiſſe perfamiliarem, qvod de utroqve horum verum eſt.

annorum satur, ad decimas Cal. Octobris 1393. animam exhalavit, Holis in templo cathedrali sepultus, anno ætatis nonagesimo qvarto, officii sacerdotalis sexagesimo primo. *Annales* eum scripsisse omnino persvasi sumus, nam in qvodam exemplari *Annalis*, qvi a qvibusdam vocatur *Antiqvus*, ad annum 1306, hæc occurrunt verba: *Natus Enarus Hafl̄idi, in octava nativitatis gloriosæ Virginis. Oro homo peccator, ut qvisqvis hæc legens aut audiens, intercedat pro me apud deum, ut in die extremi judicii electis ejus adnumerer, & ut ipsius beata mater Maria, mihi in hora mortis opituletur, mihiqve apud benedictum suum filium misericordiam impetret! Ave Maria mater Domini mei, succurre mihi peccatori, hic & in futuro seculo! Amen.*

§. 16.

Thoroddo Runarum Magistro an hic locus assignandus sit, dubitamus, cum præter nomen solum, in vulgus satis notum, nullæ ipsius eruditionis reliqviæ aut scripta nobis in manibus sint (a). Multo minus de *Oddi Astronomi* ætate aliqvid certi statuere audemus; opera qvæ adhuc supersunt, hæc ipsi tribuuntur: *Stiornu-Oddi Somnium*, qvod Celeberrimus *TORFÆUS* fabulosum vocat, ideoqve Oddi sapientia indignum, eiqve temere attributum; & *Stiornu-Odda-Tal*, Tractatus Astronomicus seu Calendarium perpetuum, qvod in libello, dicto *Blanda*, occurrit, haud vulgarem eruditionem redolens. Sunt qvi hunc libellum ad seculum decimum qvartum referunt; Sunt &, qvi eum antiqviorem faciunt, qvorum sententiæ nos etiam subscribimus, eidemqve firmandæ, haud contemnenda argumenta in promtu sunt (b).

§. 17.

(a) Exstitisse aliqvando hoc vel priori seculo Thoroddum, antiqvarum Runarum collectorem, aut novarum inventorem, valde est verosimile; Sed qvod ille aut qvidam alius omnes Runas seu caracteres ideo excogitaverit, ut antiqvi nullis prorsus talibus signis aut figuris ad exprimendum animi sensus usi fuerint, non tantum tam absurdum est qvam qvod absurdissimum, sed & omni veritati historicæ repugnans, unum aut alterum tale Alphabetum, & forte plura, recens esse inventa libenter concedimus, sed non ideo seqvitur, omnia commentitia esse, aut qvod antiqvi nullos habuerint characteres. Conf. qvæ hac de re notavimus Per. I. cap. 10. §. 8.

(b) *Oddum Astronomum*, virum fuisse sagacissimum, & circa christianæ religionis in Islandiam introductionem, longe ante seculum decimum qvartum floruisse, nostra est sententia:

§. 17.

Ex hactenus dictis satis constat, qvalis hac tempestate fuerit litterarum status, scilicet, qvod qvidam Episcopi scholam seu seminarium qvoddam litterarum domi suæ instituerint, in qvibus nonnullos educari & erudiri curarunt; Qvorum vestigiis Abbates qvidam insistebant, qvidam vero id penitus omiserunt, litterarum nullam prorsus agentes curam. Artes vero qvæ tradebantur, fuerunt, præter Grammaticam & aliqvalem lingvæ latinæ gustum, legendi, scribendi & canendi peritia; Qvi enim in his aliqvantum profecerant, doctis annumerabantur; Ad altiora autem spirantes, his addebant studium juris seu lectionem Decretorum Pontificum, de privilegiis & immunitatibus ecclesiæ, festorum celebratione, & id genus alia; Solidum autem Theologiæ, Historiarum, Lingvarum, Poëseos & Astronomiæ studium, cujus majores summopere dediti fuerunt, in fabularum & Legendarum compositiones degenerasse videtur: Nam præter Arnæ Thorlacidæ & Laurentii Vitas, & qvosdam Annales, vix invenias hujus temporis scriptum, qvod aliqvam oleat eruditionem, & lectu dignum censeri qveat. Et si modo Episcopos, Jonam Halthori, Laurentium, aliosqve exceperis, qvorum neminem sua laude privandum existimamus, ne unum qvidem reperire licet, qvi cum Isleifo, Gissuro, Thorlacis duobus, Klango, Paulo, Magno, Jona Ogmundi, Ketillo, Brando utroqve, prioris periodi episcopis compares; Nec ex clericis qvenqvam, qvi Sæmundo, Ario, Lopto, Oddo, Gunnlogoqve æqvipares; Multo autem minime inter laicos, qvi Kolskeggo, Gissuro Halli, Jonæ Lopti & Snorroni opponas, præter solum Sturlam Theodori, ejusqve fratrem Olaum dictum *Hvítaskálld*, qvi ad hanc potius qvam superiorem periodum pertinere, qvibusdam videri possunt, Enarus Haflidi, Hoikus & alii boni frugiqve viri, & pro modo seculi docti fuerunt, sed prioribus permultis parasangis postponendi.

---

sententia: librum vero, qvi *Blanda* vocatur, seculo duodecimo aut decimo tertio conscriptum, eiqve calendarium Oddi, ab Oddo Monacho aut alio qvodam viro docto reformatum, insertum esse, eo usqve statuimus, qvo ad certiora edocti fuerimus. Conf. supra Per. 1. cap. II. §. 13. pag. 97.

Cum

Cum in antecedentibus diem virorum in hac & præcedenti Periodo laudatorum emortualem, sæpissime omiserimus, qvamvis, si ille in historiis annotatus fuisset, multis in locis chronologiæ lucem adferre posset, non abs re erit seqventes *Fastos Necrologicos* hic inserere, unicos, qvi Islandice conscripti & viros plerumqve Islandos sistentes nobis visi sunt. Hi in Archivo Antt. Holm. existunt inter Codic. chart. No. 76. Fol. manu Pauli Hallerii Islandi, qvi illustr. Seefeldio qvondam a Bibliotheca, postmodum vero cœtus in Siælandia Hagestadensis Pastor fuit. *Fasti* illi *Necrologici* seculo adhuc decimo qvarto scripti esse videntur, partim qvia personæ hoc tempore recentiores ibi non occurrunt, partim etiam ideo qvod *Successio Regum Norvegiæ* in eodem Codice olim obvia, cum Magno Smek desinit, cujus laudes carmine panegyrico Author canere exorsus fuerat. Dicti fasti sive *Obituarium* tales sunt:

Ad JANUARII.

diem 1. obitus Hakon*ar* k. S. f.
8. o. Gregorius Dagsf.
9. ÞoRi (*initium mensis*).
14. o. þeirra oddz þ. f.
16. ÞoRi.
18. f. (*natus*) Arnallr bis*cop*.
21. o. Johan Snorrason.
22. o þeirra Þórgils, Bergs oc Asbiarnar.
25. o. þeirra Kolbeins Granar.
26. o. Eysteinn erkib*iskup*.
6. o. Gotormr Erki*biscop*.
8. Góe (*initium mensis*).
11. Ketell p*restr* Þórláksf. o. Jórunn Einarsd.
13. o. Haurdaknútr k. Saulveig M. d.
15. Góe.
18. o. Hallr G. f.
20. o. Styrmir p*restr*.
21. o. Leggr p*restr*.
22. o. Gudmundr Grís.
23. o. Hollti Þórgrímsf.
24. o. Johan Erki*biscop*. Bárdr Lilia.
27. o. Klöingr episcopus.

Ad FEBRUARII diem.

1. o. Thorlacr Episcopus R. f.
4. o. Tumi S. f. o. Ingi k. Haralldz f.
5. Gudmund Hialltason.

Ad MARTII.

1. o. Herra Oddz Þorvardsf.
2. o. Gudrún Hreinsd.

4. o. Hrafn S. ſ. Þórdr *preſtr* Sturluſ.

6. o. Hallkell Abóti (*Abbas*). Sigurdr Er.

8. o Snorri oc Þórdr Þ. ſ. Ketill Ketillsſon.

9. o. Sverrir k. (*Rex*). Einmánodr (*initium menſis*).

12. o. Haflidi ábóti (*Abbas*).

15. o. Olafr júnkherra (*Domicellus*).

16. o. Gudmundr *biſcop*. Þórfidr Abóti. Einmánodr.

21. o. Abſalon Erkibi*ſcop*.

25. o. Bótólfr.

26. o. Sigurdr kóngr Jórſalafari.

28. o. Valldimar Danakóngr.

29. o. Aartíd (*anniverſaria*) Einars Eiriksſonar.

Ad Aprilis.

6. o. Arbiörn Jónsſon.

8. Sumar (*initium æſtatis*).

10. o. Þórdar S. ſ.

13. o. Þóra Jónsd. Sæmundar. Gudmundar O. S. ſ.

15. Bardagi (*prælium*) at Hólum. Sumar.

18. o. Biörn Köggill.

19. o. Tumi S. ſ. Haugneſſbardagi (*prælium*).

23. o. Ingi k. B. ſ.

28. o. Magnús k. Bardagi i Bœ. Ormr f. (*pater*) Biarnar.

29. o. Sveinn k. Ulfsſ.

Ad Maji.

1. Sörli Ercibi*ſcop*.

5. o. Auzurr Erkibi*ſcop*.

8. o. Valdimar Danak. (*Rex Danorum*).

7. Brenna (*incendium*) Aunundar Þ. ſ.

9. Anno domini MCCLXXX. o. Magnus k. H. ſ. Aslaci. Nicolai Epi*ſcopi* Ton..... (*Tonsbergenſis*).

15. o. Augmundr Abóti (*Abbas*).

18. o. Eiricr Svíakonóngr (*Rex Svecorum*).

20. o. Arnallz bi*ſcops*. Bardagi (*prælium*) á Ilovöllum.

23. o. Skúli Hertogi (*Dux*).

26. o. Hreinn ábóti.

28. o. Gizorr Epiſ*copus*.

31. o. Snorra Sturluſ.

Ad Junii.

1. o. Gudmundar Bödvarſ.

10. o. Sigurdr k. Mildr (*Rex Munificus*).

15. o. Magnus k. E. ſ. Ormr k. b.

(*Regis*

(*Regis frater*) Har. J. ſ. XVIII h. manna (*ejus aſſeclarum*).

18. o. Ari Þórgílsſ. Alþíngi (*comitia generalia*).

19. o. Erlingr J*arl* (*Comes*).

22. o. Scúli p*reſtr* Þórſteinsſ.

23. Alþíng.

24. o. Orœkia S. ſ.

Ad Julii.

5. o. Isleifr b*iſcop*. Colr b*iſcop*.

7. o. Ketill b*iſcop*. Arni b*iſcop*.

12. o. Þórleifr Ormsſon. Mitſumar (*medium æſtatis*).

13. o. Rex Norvegie Eirikus.

17. o. Hallbera S. d*ótter*.

19. Mitſumar.

22. o. Ketill ábóti. Kolbeinn Arnórsſ. Helga Jónsd.

23. o. Sturla Þ. ſ.

24. o. Helga Niculásd. o. Gróa Hermundard.

25. o. Hallveig O. d.

27. o. Gizurr H. ſ.

30. o. Sturla Þ. ſ. o. Geirlaug Þórdard.

Ad Augusti.

6. o. Ormr Jónsſ. Þórvalldr S. ſ. Brandr Ep*iſcopus*.

8. o. Þórir Archiepiſcopus.

11. o. Gudormr konóngr (*Rex*).

14. o. Magnus Epiſcopus G ſ.

18. o. Hákonar Erkib*iſcops* (*Archiepiſcopi*).

21. Fall (*cædes*) Sighvatz oc Sturlu. Mart*yrizat*us Eiſteinn Rex.

22. o Kolbeins oc Þórdar.

24. o. Magnús Berfótz (*Magni Nudipedis*).

29. o. Eyſteinn Rex M. ſ. Bardagi (*prælium*) á Helgaſtödum.

Ad Septembris.

1. o. Þórvaldr Gizurarſ.

9. o. Olafr k. T. ſ. Kolbeinn T. ſ.

13. o. Snorri p*reſtr* Narvaſon.

15. o. Biarne Epiſcopus.

20. o. Magnus Gudmundarſ.

22. o. Olafr Rex kyrri (*Quietus*).

23. o. Snorri S. ſ.

24. o. Þórdr Tiggi.

25. o. Haralldr kóngr Sigurdar ſ.

27. o Þórdr Andresſ.

30. Brenna (*incendium*) í Hýtardal. Magnus b*iſcup*. LXXII.

Ad Octobris.

11. o. Þórdar Kacala. Vetr. (*initium hyemis*).

14. o. Haralldr Rex Gudinsſ.
15. o. Marcus lögmadr (*Nomophylax*).
17. o. Godormr Þ. ſ.
18. o. Vetr (*initium hyemis*).
20. Biörn Epiſcopus.
22. Brenna (*incendium*) á Flugumýre.
25. Magnus k. Gódi (*Rex Magnus Bonus*).

Ad Novembris.

1. o. Johan Loptzſ. o Haralldr Gormsſ.
2. o. Vígaſtýr.
5. o. Biörn Sturluſ.
6. Godný B. d.
7. Sæmundar Jonsſ. Asgrimr *preſtr* Ey.
9. Ari *preſtr* Fródi.
13. o. Knútr k. enn ríki (*Rex Knutus Magnus*).
23. Arni Oreida.
29. o. Páll Epiſcopus. Oddr Sveinbiarnarſon.

Ad Decembris.

2. o. Gudmundr Þórdarſ. Audun h. ſ.
7. o. Gudrún Þ. d.
14. o. Haralldr k. Gilli.
18. o. Háconar konóngs ens kórónada (*Haqvini Regis coronati*).
19. o. Þórdr N. ſ.
22. o. Olafr Rex.
30. o. Þórarinn Þ. ſ.
31. o. Gudormr Eyólfsſon.